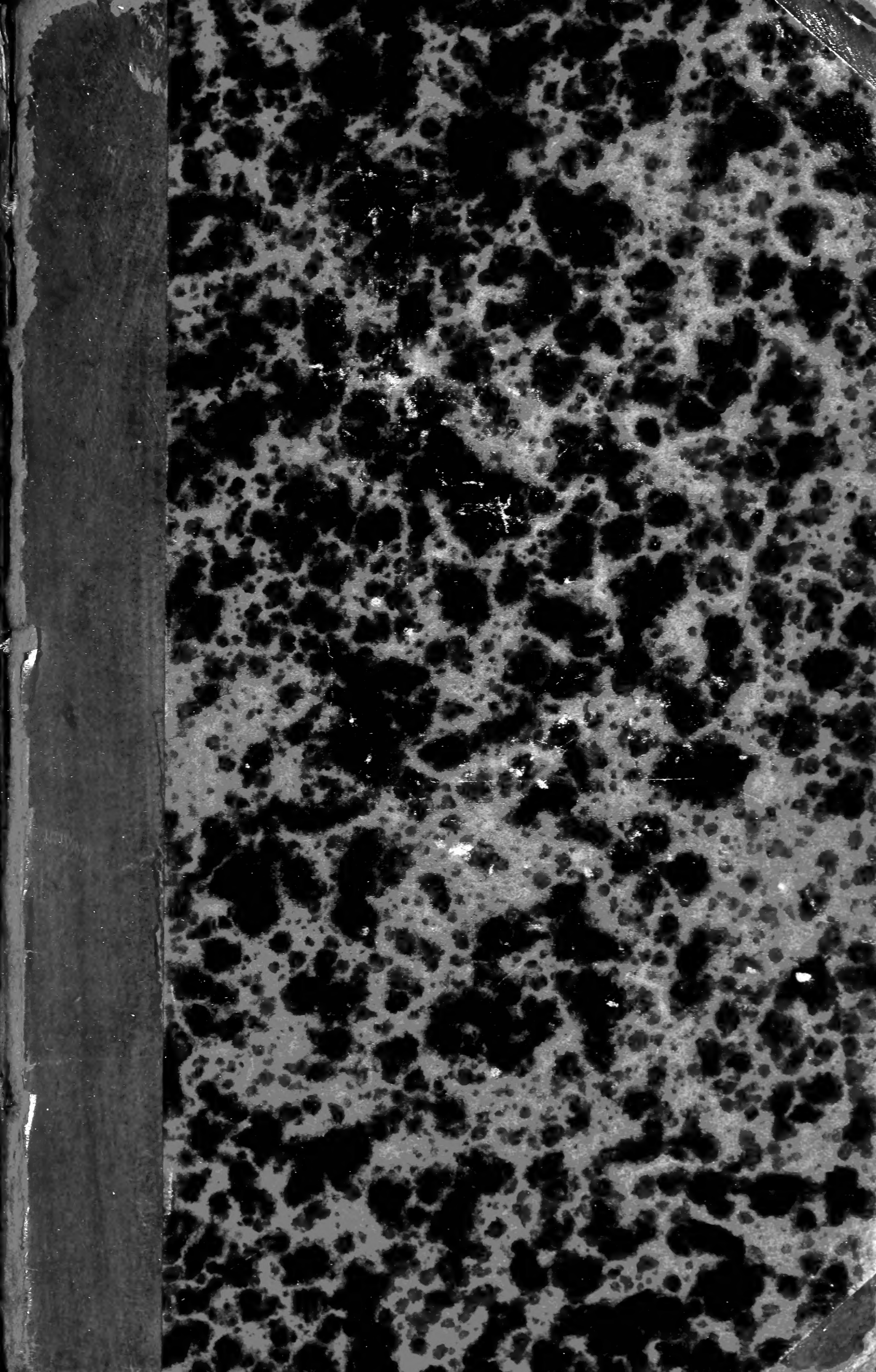

THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Dansk Havebog.

En grundig Veiledning

i

Frugt-, Blomster- og Kjøkkenhave-Dyrkningen
samt Driveriet.

af

F. J. Chr. Jensen.
Kunst- og Handelsgartner.

Med et halvhundrede i Texten indtrykte Afbildninger.

Fjerde gjennemsete og forøgede Oplag.

Kjøbenhavn.
P. G. Philipsens Forlag.
1864.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Deres Høivelbaarenhed

Knud Bille Ludvig Anthon

Greve af

Brockenhuus Schack,

Kammerherre og Stamhuusbesidder til

Giesegaard, Gram og Nyebøll,

Havevæsenets varme Ven og ædelmodige Beskytter,

tilegnes fjerde Oplag af

Dansk Havebog

med dyb Høiagtelse og Ærbødighed

af

Forfatteren.

Forord til fjerde Oplag.

Ved den betydelige Udvidelse, som foretoges ved Havebogens tredie Oplag, og hvorved den bragtes til at omfatte alle Gartneriets Afdelinger med Undtagelse af Landskabsgartneriet, har jeg troet, og er bleven bestyrket deri ved at høre flere Sagkyndiges Mening, at Bogens Omfang maatte være begrændset.

Jeg har derfor ved Revisionen af det fjerde Oplag fornemmelig henvendt min Opmærksomhed paa at rette de endnu tilstedeværende Mangler og at tilføie det Nye navnlig i Blomsterfaget, ligesom jeg leilighedsviis har anført de Culturresultater, som jeg selv har seet paa mine Reiser i Tydskland, Belgien og England i Aarene 1859 og 1862.

Idet jeg saaledes haaber, at det ærede Publicum vil modtage dette fjerde Oplag af Dansk Havebog med samme Velvillie som mine tidligere Arbeider, tillader jeg mig paa det Bedste at anbefale Bogen.

Aarhuus i Mai 1864.

F. J. Chr. Jensen.

Indhold.

Indledning.

Saasnart Mennesket opnaaede en saadan Culturgrad, at faste Boliger og Agerdyrkning fortrængte det tidligere omflakkende Hyrdeliv, har han sikkert uvilkaarligt beskjæftiget sig med Frugt- og Kjøkkengartnerierne i den ufuldkomne Form, som er eiendommelig for alle saadanne Forsøg.

Der fandtes tilfældigviis et Sted i Omegnen adskillige Vexter, hvis Rødder, Blade eller Frugter allerede i deres uforædlede Tilstand fandt de raae Naturmenneskers Bifald; men Afstanden fra Hjemmet var for stor, det kunde befrygtes, at Dyrene vilde nedtræde eller fordærve Vexterne og afrive Frugten, og, for at forebygge dette, henplantede man de fundne Planteskatte i Hyttens umiddelbare Nærhed, hvor et simpelt Hegn kunde sikkre dem mod ydre Vold.

Man opdagede snart, at denne Henplantning til et friere og dog beskyttet Voxested, der tillige indeholdt en Deel dyriske Gjødningsstoffer, indvirkede gavnligt paa de indplantede Vexter, at Produkterne bleve større, mere saftrige og velsmagende end tidligere, medens de voxede vildt, halvqvalte af Ukrud og Skovtræer og — Begyndelsen til Havedyrkningen var gjort med den Opdagelse: at forøget Næring, uhindret Paavirkning af Sol og Luft, behørig Vanding og Oplokring af Jordoverfladen betydeligt forøgede de dyrkede Vexters Godhed og Mængde. I Tidens Løb kastedes

Kjernerne af de nydte Frugter i Boligens umiddelbare Omgivelser, og medens en Deel hentørrede uden at spire, og andre vel voxede frem, men frembragte Frugter, der kun afveg lidet fra Moderplantens i Størrelse og Godhed, fremkom der stundom nogle, der meget fordeelagtigt udmærkede sig i saa Henseende.

Allerede forlængst havde man bemærket, at naar Blæsten i de tætte Skove gned to korsstaaende Grene saalænge mod hinanden, at Barken paa begge blev afgneden, vilde disse Grene, naar de atter for længere Tid kom i Rolighed og vare skyggede for den brændende Sol, sammenvoxe saaledes, at den ene kunde bortskjæres fra sin Stamme, medens Toppen vedblev at voxe paa den fremmede Green; og denne Opdagelse, det første Vink til Forædling, anvendtes nu, for at formere Træet med de gode Frugter derved, at man forenede Grene deraf med Stammen af samme Art, hvis Frugter havde mindre Værdi.

Da Handel og Skibsfart senere forenede Folkeslagene, erholdt de af Naturen mindre Begavede Frø og Planter fra de rigere Egne; og eftersom Rigdom og Luxus tiltog hos de mægtige Nationer, samlede disse alle nærliggende Landes Havesager og Frugttræer og forbedrede dem ved en fortsat omhyggelig Pleie.

Saaledes samlede Romerne deres Kjøkkenvæxter og Frugttræer fra Persien, Lilleasien, Grækenland og Ægypten og fordeelte dem atter til deres vidtløftige europæiske Provindser; og at Havevæsenet af dette mægtige Folk dreves med Omhu og Flid bevidnes af flere samtidige Skribenter. Ved Romerrigets Undergang fandt Havevæsenet, ligesom andre, til et civiliseret Liv hørende Kunster og Videnskaber, et Tilflugtssted i Klostrene, og da Geistlighedens Magt senere

ved Pavedømmets Oprettelse betydeligt udvidedes, fremtraadte ogsaa Havedyrkningen lidt efter lidt af sit Skjul og beskyttedes af Fyrster og rige Privatmænd. De italienske og franske Klosterhaver vedbleve i lang Tid at levere de fortrinligste Frugttræer, f. Ex. den berømte Træskole ved Kartheuser-Klosteret i Paris. I Italien, Spanien, Frankrig, og senere i England og Tydskland, lagde man sig med Iver efter Havedyrkningen, saasnart en almindelig Landefred atter tillod fredelige Sysler at trives, og mange veltænkende Fyrster fremmede Havedyrkning og Frugttræplantning i deres Stater ved Lovbud, Opmuntringer og ved Anlæget af store offentlige Planteskoler. Saadanne findes for Tiden i Baiern, Würtemberg, Sachsen, Preussen, Hannover, Frankrig o. fl. St.

Naturvidenskabernes betydelige Udvikling i det sidste Aarhundrede aabnede en vid Mark for nye Opdagelser og Forbedringer i Gartneriet. Det var ikke Gartnerne nok at kunne levere de bekjendte Frugter og Havevæxter i fuldkommen Tilstand til deres naturlige Modningstid; ved Opfindelsen af Mistbænke og Driverier opnaaedes at levere dem flere Maaneder tidligere, ja endog midt om Vinteren. Paa denne Maade blev det ogsaa muligt at dyrke de varme Landes Frugtsorter i de kolde nordlige Egne og at bringe dem til Fuldkommenhed. Men sin største Triumph har dog det videnskabelige Gartneri feiret ved den kunstige Frembringelse af nye og fortrinligere Arter af Kjøkkenvæxter og Frugter, en Kunst, der grunder sig paa vort nøiere Bekjendtskab med Planternes Natur og Livsvirksomhed, og som i det Følgende nærmere vil blive forklaret. Talrige og møisommelige Forsøg ere anstillede i denne og andre Retninger af engelske, franske og tydske Havedyrkere og Naturforskere, og de have som oftest havt de meest glimrende Resultater. Paa

de følgende Blade ville vi søge at fremstille Kjøkken- og Frugttrægartneriet saaledes som det nu, beriget med talrige Opdagelser og Forbedringer, drives i andre Lande, uden dog at glemme, at vi ikke befinde os i England eller Frankrig, men i det lille Danmark, hvor det stedse maa blive Gartnerens og Haveelskerens første Pligt ved den mindst mulige Bekostning at opnaae de skjønneste og glædeligste Resultater.

Første Afdeling.

Theoretiske og practiske Forarbeider.

Første Capitel.

Planternes Livsvirksomhed, og Luftens, Lysets og Varmens Indflydelse paa samme.

§ 1. Da Havedyrkningen og de til samme hørende Forretninger alle staae i mere eller mindre nær Berørelse med Planternes Fremkomst af Frøet, Udvikling, Ernæring, Blomstring og Frugtmodning, ville vi her i Korthed samle de vigtigste, hertil hørende Facta, der ved talrige Forsøg af berømte Lærde ere hævede over al Tvivl, og saaledes søge at fremstille et Billede af Plantens Livsvirksomhed, saameget mere, som Enhver, der behandler et raat Naturprodukt, nøie bør kjende sammes Kræfter og Egenskaber, for at kunne anvende dem paa rette Maade.

§ 2. Planter og Dyr ere organiske Væsner. De fordre Næring, Varme, Luft og Lys; de ere sammensatte af talrige, paa de forskjelligste Maader forenede Trevler eller Fibrer, der deels ere bestemte til at optage flydende eller luftagtige Næringsstoffer, deels til at give den hele Bygning Fasthed og Styrke. Medens Dyret imidlertid ved Fødslen erholder sin bestemte Form og ved Udvidelse forstørrer Legemsdelene, vedbliver Planten indtil sin Død at forøge sin Størrelse ved Tilsætning af nye Dele saavel over som under Jorden.

Saavel Planten som Dyret har Kjønsdele, men medens Dyret erholder sine ved Fødslen og beholder dem for hele Livet, medens det har Hannen og Hunnen i forskjellige Individer, erholder Planten først sine Kjønsdele i en vis Alder, danner hvert Aar nye, og Hannen og Hunnen ere i de allerfleste Tilfælde samlede i den samme Blomst eller paa det samme Individ.

Baade Planten og Dyret drage deres Næring af organiske Stoffer, der ved en vis Gjæring ere bragte til en flydende Tilstand; denne Gjæring foregaaer hos Dyrene i Maven, hvorfra de nærende Stoffer opsamles af Mælkeaarene og føres til Lungen, for ved Luftens Paavirkning at omdannes til Blod. Hos Planterne foregaaer Gjæringen i Jorden, og Næringen opsamles i Sugerøddderne; den føres derpaa igjennem de yderste Trælag (Splinten) til Bladene, forarbeides der under Luftens og især Sollysets chemiske Indvirkning ved Indsugning og Uddunstning, og tilendebringer igjennem Basten og Marvstraalerne sit Kredsløb igjennem hele Planten i sin forædlede Form. Medens Dyrene saaledes ikke kunne leve uden Luft, og deres Sundhed staaer i et directe Forhold til den gode eller slette Luft, som de nødes til at indaande, saaledes kan Planten ikke leve uden vis Qvantitet Sollys, hvis Styrke staaer i Forhold til det Voxested, som Naturen har anviist den. Planter og Dyr fordre en vis Varmegrad for at kunne leve, men denne afhænger ligeledes af deres geographiske Fordeling; de fordre begge en periodisk Hvile, Dyrene kun for kort Tid men daglig, Planterne baade en kort daglig og længere aarlig Hvile, for atter at fornye de udtømte Kræfter. Planter og Dyr kunne begge opvise Exempler paa lang og kort Livsvarighed; Skimmelarter og Infusionsdyr fremkomme og døe paa faa Timer; Oranger og Egetræer, Skildpadder og Slanger kunne blive flere hundrede Aar; ligeledes angribes saavel Planter som Dyr af Sygdomme og beskadiges af Snyltéplanter og Rovdyr. Det Ovenstaaende vil være nok, for at eftervise Ligheden imellem Plante- og Dyreriget, og da

vi her kun beskjæftige os med hiint, ville vi i de følgende §§ betragte følgende Hovedmomenter i Plantelivet: **Spiringen, Rodvæxten, Stammevæxten, Bladvirksomheden, Blomstringen og Froets Modning, samt Lysets, Luftens og Varmens** Indvirkning paa Planteorganismen.

§ 3. **Spiringen.** Frøet indeholder Spiren til en ny Plante af samme Art som Moderplanten; men medens det f. Ex. er vist, at Kjærnen af et Gravensteenæble vil frembringe et Æbletræ, er det ingenlunde afgjort, at dette Træes Frugter ville have de særegne Egenskaber, der udmærke Gravensteenæblet. Det er saaledes kun Arten, ikke Varieteten, som Frøet gjengiver med Sikkerhed. Denne sidste forplantes ved Bladknopperne, som ikke alene under gunstige Omstændigheder ere i Stand til at fremvoxe som selvstændige Planter, men som ogsaa trolig gjengive Individet med alle dets Eiendommeligheder, medens det dog ikke kan nægtes, at Grundstammen i flere Tilfælde kan udøve en vis Indflydelse. Frøet er i Almindelighed indesluttet i et kjødagtigt, beenagtigt eller læderagtigt Frøgjemme; dette rummer ofte flere Frøkorn, og det enkelte Frø er da atter forsynet med en egen Skal, som, idet den hindrer Luftens Indtrængen, bevarer Frøet for Beskadigelse.

Den spæde Spire, der indeholder den egentlige vordende Plante, omgives af lutter nærende Stoffer, der fornemmelig bestaae af Stivelse og Klæbstof; disse Stoffer indeholde en betydelig større Mængde Kulstof end nogen anden levende Plantedeel, og saalænge denne Kulstofmængde er uformindsket i Frøet, kan dette vel ikke beskadiges, men heller ikke fremspire til en selvstændig Plante. Naar Frøet ved en passende Varmegrad nedlægges i den løse, smuldrende Jordoverflade saa dybt, at det er dækket for Lysets, men ikke for Luftens Indvirkning, og Jorden vedbliver at beholde sin jevne Fugtighed, vil det spire, i det Fugtigheden gjennemtrænger og blødgjør alle Delene, den vakte Livskraft bevirker Indsugning af Luftens Ilt og danner med det i Frøet tilstedeværende Kulstof, Kulsyre, og denne Luftart udaandes

derpaa saalænge gjennem Frødækkets Overflade, indtil det rigtige Forhold er tilveiebragt.

Da denne Udaanding ikke foregaaer i Sollyset, er det nødvendigt at bedække Frøet med Jord; da Luftens Indvirkning er nødvendig for at tilveiebringe den fornødne Ilt og Ammoniak, bør Frøet ikke bedækkes med et tykkere Jordlag end 1 à 2 Gange sin egen Tykkelse; fordi Frøet i for stærk Fugtighed, eller manglende den behørige Varme ikke tilstrækkeligt kan udvikle sin Livskraft, og derfor raadner, bør Jorden have en passende Fugtighed og Varme, og endelig, da de spæde Rødder strax bør finde Næringsstof i deres umiddelbare Nærhed, saasnart de trænge gjennem Frøet og skulle begynde at ernære den unge Plante, bør Frøet nedlægges i god frugtbar Jord, thi **Spiringen** kan ogsaa foregaae i mange andre Stoffer saasom Sand, Svovl, Bomuld 2c.

Saasnart Dannelsen og Udaandingen af Kulsyre er begyndt, udvider Kimen sig i tvende modsatte Retninger, først Rodspiren nedad, for at søge Næring, og senere Toppen opad, for at udfolde de første, saakaldte Frøblade.

Medens Udvidelsen af Væxten før Frøbladenes Udvikling fandt Sted ved Hjælp af et sukkerholdigt Sliimstof, som Livskraften chemisk frembragte af Frøets Bestanddele, modtage nu Bladene den af Rodspiren indsugede raa Saft, udbunste det overflødige Vand, og opløse og indsuge under Sollysets Indvirkning den tilstedeværende Kulsyre, idet de udaande Ilten og beholde Kulstoffet. Hidtil have Plantedelene kun bestaaet af Cellevæv, eller korte, aflange, kantede Kar, der ligne Cellerne i en Bikube; men saasnart Bladene og de i sammes Vinkler øieblikkeligt dannede Bladknopper begynde deres Virksomhed, fremkommer den vigtigste Bestanddeel af Planten, Bastrørene, overordentlig fine, lange og seige Trevler, der ere hule som et Haar, findes i alle Plantedele undtagen Marven og give det hele System Fasthed og Styrke.

§ 4. **Rodvæxt.** Roden eller den underjordiske Deel af Planten adskiller sig fra den overjordiske eller Stammen

ved Mangelen paa Marv, Blade, Knopper og Spaltaabninger (d. e. Uddunstnings- og Udaandingsorganer), den giver Planten et fast Støttepunkt og opsamler ved Sugerødderne de i Nærheden tilstedeværende flydende og luftagtige Næringsstoffer. Sugerødderne og især de yderste Spidser, hvor fornemmelig Indsugningen finder Sted, bestaae af et løst Cellevæv, hvilende paa en stump Kegle af Bastrør, som føre de indsugede Stoffer igjennem hele Rodsystemet til Bladene; Indsugningen finder forøvrigt ogsaa Sted paa hele Overfladen af de yngre Rødder, men i en mindre Grad. Ligesaalidt som Dyrets Mælkeaarer kunne udsøge de gavnlige Stoffer af Maven, kunne Sugerødderne gjøre det i Jorden, men begge maae indsuge, hvad der kommer i Berørelse med dem i flydende eller luftformig Skikkelse, enten det saa er nærende eller dræbende. De samme Stoffer, som virke dræbende paa Dyrene, dræbe ogsaa Planterne, saasom Arsenikopløsning, Opium o. s. v. Sugerøddernes Virksomhed staaer i Forhold til Bladenes Uddunstning, og da denne om Foraaret og Sommeren er stærkere end om Efteraaret, naar Væxten er tilendebragt og Spaltaabningerne tildeels ere forstoppede, vil Indsugningen følgelig være stærkest paa denne Aarstid; da nu et Træ ikke kan omplantes, uden i større eller mindre Grad at beskadige Sugerødderne, hvorved den fornødne Næring for en Deel berøves det, indtil nye Rødder kunne dannes, bliver det en Selvfølge, at den uheldigste Aarstid til Omplantning er den, hvori Sugerødder og Blade ere i størst Virksomhed, hvorimod den heldigste vil være den, da begge befinde sig i hvilende Tilstand; da nu Træerne om Efteraaret have tabt deres Blade, og Sugerødderne efter den vedvarende Anstrengelse under Væxtperioden ere sløvede og kun svagt virkende, samt da Luften paa denne Aarstid i Almindelighed er fugtig, og følgelig Uddunstningen igjennem Barken ubetydelig, ville Maanederne November—Februar i Almindelighed være de fordeelagtigste til Omplantninger i Friland.

Rødderne forlange ikke alene en vis, til Lufttempera-

turen svarende Varme, men den atmosphæriske Luft maa heller ikke aldeles udelukkes fra dem; da begge disse Mangler finde Sted, hvor Træet voxer i en seig, kold Leerjord, blive saadanne Træer næsten altid syge og opnaae ikke nogen høi Alder; det Samme bliver Tilfældet hos mange Planter, naar Rodhalsen, eller det Sted, hvor Rod og Stamme dele sig, ved Omplantningen bringes dybere, end den før har været, og saaledes unddrages Luftens Indvirkning. Sugerødderne tilføre ikke alene Planten dens Næring, men man mener ogsaa, at de udkaste de unyttige eller uopløselige Stoffer, som Planten ikke kan tilegne sig.

Paa denne Forudsætning byggede man tidligere Læren om Sædskiftet, idet man antog, at Grunden til at en Planteart ikke i flere Aar efter hinanden vilde trives paa samme Sted maatte være den ansamlede Mængde af udkastede og for den Planteart ubrugelige Stoffer, medens andre Plantearter, som til deres Væxt brugte disse Stoffer, frodigt vilde voxe der. Efterat Agerdyrkningschemien nu har oplyst os om Tingens sande Sammenhæng, vide vi, at dette ingenlunde er Tilfældet, men at det kun er Mangelen eller Tilstedeværelsen af de for enhver Planteart nødvendige Jordsalte, der betinge enhver Plantes slette eller frodige Fremvæxt. Rødderne fremkomme ogsaa paa Stammen og især under Bladknopperne, hvorpaa Formering ved Stiklinger og Aflæggere grunder sig; de ere ofte selv i Stand til at frembringe Bladøine og kunne i saa Fald bruges til Formering ligesom Grenene, men paa denne Egenskab kan der kun med Sikkerhed gjøres Regning hos enkelte Plantearter.

§ 5. **Stammevæxt.** Den overjordiske Deel af Planten, som bærer Blade, Blomster og Frugter, kaldes Stammen; den kaldes eenaarig, naar Planten tilendebringer sin hele Livsvirksomhed paa eet Aar, fleeraarig, naar Stammen vel hvert Aar gaaer ud til Roden, men denne atter det følgende Foraar frembringer en ny, og træagtig, naar Stammen vedbliver og bestandig tiltager i Størrelse.

Samtidig med Bladudviklingen danner der sig en Knop

i den Vinkel, som Bladet danner med Stammen. Denne Knop, som efterhaanden mere og mere udvikles ved Næring fra Bladet, har den Evne at kunne frembringe en ny Green, eller, hvis det er den øverste Bladknop paa Stammen, da at kunne forlænge denne; paa samme Tid sender den en Mængde Bastrør nedad, der forøge Træets Tykkelse og Røddernes Antal; men de forøgede Rødder tilføre atter mere Saft, som, efterat være omdannet i Bladene paa den nye Green, danner nye Knopper, Skud og Bastrør, og saaledes fortsættes Væxten ubemærket i et bestandigt uafbrudt Kredsløb. Medens Cellevævet dannes med Grenen, voxer ubetydeligt i Længden men kun i Bredden, i sig selv kun er blødt og mangler Styrke og Bøielighed, stige de utallige, overordentlig fine Bastrør ned i Massen og meddele Stammen disse manglende Egenskaber. Da saaledes Bastrørene **lodret** sænke sig igjennem alle Plantedelene, og Cellevævet ligeledes **vandret** er tilstede overalt, har man kaldt disse tvende, væsentlig forskjellige Former det lodrette og det vandrette System eller Rending og Islæt.

Stammen bestaaer af Marv, Træ og Bark; Marven dannes af Cellevæv og forsvinder med Alderen; i unge Planter har man meent, at den indeholdt Luft. Fra Marven gaae talrige, af sammentrykte Celler dannede Canaler ud igjennem Træet til Barken, igjennem hvilken den forarbeidede Saft fordeles overalt i det gamle og unge Træ. Den raa Saft føres fra Rødderne igjennem de yngre Trælags Bastrør, indtil den naaer Bladene, hvor den under Lysets og Luftens Indvirkning undergaaer adskillige chemiske Forandringer. Barken bestaaer af Basten, som dannes af Cellevæv, og Bastrør, der lede Plantesaften nedad til Stamme og Rødder, og Ydrebark, som bestaaer af Cellevæv, er hos de yngre Grene grøn og forsynet med Spaltaabninger, og senere ligesom Bladene falder af, naar ny Bark har dannet sig under den ældre.

Naar et Stykke af Barken borttages ind til det unge Træ (Splinten), læges Saaret atter ved Granulation fra

Splintens og Barkkanternes Cellevæv, hvilket snart gjennemvæves af Bastrør fra Saarets øverste Snitflader. Jo hurtigere og stærkere Safttilløbet finder Sted, jo stærkere voxer Træet, men frembringer som en Følge af den ufuldstændige Saftomdannelse kun de grovere Dele, Træ og Blade; de finere, Blomst og Frugt, ere betingede af visse særegne Affsondringsstoffer, der i Forveien maae være opsamlede i Grenene, og som kun kunne tilveiebringes ved et langsommere Saftløb.

Da nu den opstigende Saft maa bidrage til at læge et saadant Barksaar, og den nedstigende Saft tildeels standses, naar en Barkring borttages rundt om Grenen, vil denne Operation som oftest have den Virkning at gjøre Træet frugtbart, forudsat at Saaret ikke er altfor bredt og ordentlig bliver forbundet; ogsaa ved at kappe de største Rødder paa et stærktvoxende, ufrugtbart Træ, samt ved at bøie Grenene og holde dem i længere Tid i denne tvungne Stilling, der hindrer det raske Saftløb, opnaaes det samme Øiemed. Saften er ikke udelukkende indskrænket til Opstigning igjennem Splinten og Nedstigning igjennem Basten. Naar den rigtige Vei er spærret ved Indsnit i Træet, kan Saften vige til Siden og gaae op deels i det ældre Træ, deels i Splintens sidestaaende Bastror, ligeledes kan Nedstigningen skee igjennem Splinten, naar Basten er borttagen; ja, man kan endog vende det heelt om og lade Roden blive Top og Toppen Rod; dog lykkes saadanne Forsøg kun med Træer, som have en meget stærk Livskraft, og som let slaae Rødder paa Stammen. Bladknopperne fremkomme ikke overalt paa Stammen og Grenene, men staae adspredte over hele Planten med længere eller kortere Mellemled; da de ere selvstændige Organismer og ligesom Frøet sende Rødder nedad og Stamme opad, saa ere de og i Stand til, under gunstige Omstændigheder at voxe, hvad enten de løsnes fra Moderstammen og nedlægges i Jorden, for der at slaae Rødder, eller indsættes imellem Bark og Træ paa en anden nærbeslægtet Planteart. Paa denne Bladknoppernes Evne

til at slaae Rødder og danne et et selvstændigt, fra Moderplanten særskilt Individ, grunder sig al Planteformering. Om Foraaret og Høsten afsondres en Mængde tyk, slimet Saft imellem Bark og Træ; af denne saakaldte Plantesaft antager man, at Cellevævet dannes, og da Sammenvoxningen altid skeer lettere mellem nyt end imellem gammelt Cellevæv, blive disse tvende Saftdannelsesperioder fortrinsviis anvendte til Forædling.

Vi have her kun omtalt de udadvoxende Stammer (Exogenae), da der i denne Bog kun vil blive Tale om saadanne; de indadvoxende (Endogenae), saasom Palmer, Bregner, ere greenløse, have alle Bladene samlede paa Toppen af Stammen, mangle Marv og Bark, og Træet bestaaer af talrige Knipper Cellevæv og Bastrør, hvoraf de yngste ligge i Midten.

§ 6. **Bladvirksomhed.** Et Blad er en Udvidelse af Ydrebarkens Cellevæv, som er gjennemdraget med et dobbelt Aarenæt af Bastrør, hvoraf det øverste kommer fra Træet og fører den raa Saft op i Bladet, og det nederste fra Basten og leder den forarbeidede Saft nedad til dens forskjellige Bestemmelsessteder. Bladet er bedækket med en Overhud, som hos Planter, der voxe paa fugtige, skyggefulde Steder, er tynd og blød, hvorimod den hos Planter, der voxe paa tørre, for Sol og Luft udsatte Steder, er haard og tyk. Paa denne Overhud findes en stor Mængde smaa Aabninger, hvorigjennem Uddunstningen og Aandedrættet finder Sted (Spaltaabninger, Porer); disse ere talrige eller meget store hos de fugtige, beskyggede Egnes Planter, og færre eller meget smaa hos Planterne fra tørre, solrige Egne. Medens Plantens Livskraft uden ydre Hjælp kan opløse Vandet i sine Bestanddele, optage Brinten i sit Cellevæv og med Ilten danne Kulsyre, kan den derimod ikke atter opløse denne Luftart uden et mægtigt virkende, ydre Hjælpemiddel, og det er Sollyset. Ved sammes Hjælp opløses Kulsyren, Ilten udaandes, og Kulstoffet bliver tilbage, forenet med Plantesaften; der udvikles Qvælstof, Luftens

Kulsyre indaandes, og en vedvarende usynlig Uddunstning finder Sted, som ingenlunde er ubetydelig, men endog efter anstillede Forsøg paa varme Sommerdage kan beløbe sig til 60 Lod i 12 Timer fra en Plante, hvis Overflade er 5,616 □ Tommer. Udelukket fra Sollyset finder der ikke alene ingen Kulsyre-Opløsning Sted, men denne Luftart dannes endogsaa atter, idet Bladene, som i Sollyset udaandede Ilten, i Mørket udaander den raa, fra Rødderne tilførte Kulsyre, Uddunstningen standser ligeledes, og det for Luftfugtigheden udsatte Blad indsuger denne og hviler. Naar denne Hvile er naturlig eller med andre Ord kun varer Natten over, kan den kun virke gavnligt paa Bladet, men naar Sollyset udelukkes for længere Tid, standser selvfølgelig den hele Livsvirksomhed lidt efter lidt, Skuddene og Bladene blive lange, svage, farveløse, vandede og mangle deres eiendommelige Affondringsstoffer, og efter kortere eller længere Tids Forløb maa hele Planten gaae til Grunde.

Uagtet det nu saaledes i Almindelighed er viist, at Bladets og hele Plantens Sundhed staaer i et directe Forhold til den Grad af Sollys, som det udsættes for, maa det paa den anden Side ikke forglemmes, at Naturen har anviist mange Planter mørke og skyggefulde Voxesteder, og at saadanne Planters fine og zarte Blade snart ved en altfor voldsom Uddunstning vilde fordærves ved at være udsatte for det klare Sollys. Da de forskjellige Affondringsstoffer, der give Planterne deres nærende, medicinske, giftige, farvende og vellugtende Egenskaber, for største Delen, under Medvirkning af enhver Arts særegne Livskraft, skylde den uforstyrrede Bladvirksomhed deres Tilværelse, idet Planter, der ere fremvoxne paa skyggefulde Steder, næsten ganske mangle disse Egenskaber, saa følger deraf, at Bladene, for at tilveiebringe en sund Plante, og af denne gode og værdifulde Produkter, hvad enten saa disse bestaae af Træ, Rødder eller Frugter, bør udsættes for den størst mulige Indvirkning af Sollyset, forsaavidt de efter deres Natur ere i Stand til at taale samme. Da alle Blade have en

tydelig eller skjult Bladknop i deres Vinkler, og Skjæl, Heftetraade, ja endog alle Blomsterdelene ere omdannede Blade, kunne disse Dele stundom frembringe Grene og saaledes i et sjeldent Tilfælde bruges til Formering. — Da en Greens Væxt er betinget af Bladknoppernes Antal, og disse atter af Bladene, kan man paa den sikkreste og meest hensigtsmæssige Maade standse en altfor stærkt voxende Green ved at berøve den alle eller en Deel af dens Blade, saasnart de fremkomme; da den saaledes behandlede Green ikke kan modne sine Knopper og sit Træ, og følgelig ikke voxe kraftigt det paafølgende Aar, vil man paa denne Maade bedst kunne modarbeide en altfor stor Yppighed paa et eller andet Sted i Træet. Hvor Bladene aldeles mangle, er Planten forsynet med en tyk, saftrig Ydrebark, som i saa Fald udfører alle Bladenes Forretninger. Efter en vis Tids Forløb blive Bladene uskikkede til at udføre deres Functioner; Forbindelsen med Bark, Bast og Træ afbrydes, idet Canalerne tilstoppes med affatte Stoffer. Kulsyre-Opløsningen standser, og Udaandingen af raa Kulsyre træder i Stedet derfor; Farven bliver guul, og omsider falder Bladet af. Løvtræerne tabe vel de fleste af deres Blade ved Vinterens Nærmelse, ligesom de Stedsegrønne tabe de fleste af deres, efterat de nye Blade ere fremkomne, men hos begge falder der bestandigt hele Aaret igjennem enkelte Blade af, som have tilendebragt deres Livsvirksomhed.

§ 7. **Blomstring og Frugtmodning.** Blomsten fremkommer ligesom Grenen af en Knop, der har dannet sig i Bladaxlen, og naar vi kunne ansee sammes Dele for omdannede Blade, opstillede over hinanden i afvexlende Kredse med korte Mellemrum, kunne vi ogsaa have Ret til at kalde hele Blomsten en forkortet, i sin videre Udvikling standset Green, hvis endelige Formaal er Frembringelsen af Frøet. At dette virkelig forholder sig saaledes, see vi ofte nok Beviis paa i dobbelte og monstrøse Blomster, samt i de stundom forekommende, saakaldte gjennemskydende Blomster. I de første forandre Kjønsdelene sig til Blomsterblade eller

faae et vanskabt Udseende; i de sidste fremkommer en eller flere af de i Blomstens Bladvinkler hvilende Øine og danner enten en ny Blomst over den gamle eller en heel Green med naturlige Blade. Blomsten bestaaer af Blomsterdækket, der skal beskytte den anden og væsentlige Deel, Kjønsdelene; hiint dannes af een eller to Kredse forvandlede Blade, hvoraf den ydre er grøn og af grovere Bygning, medens den indre er farvet og af finere Textur; uagtet deres forandrede Skikkelse bibeholde de dog alle Bladets Egenskaber og Forretninger med den Indskrænkning, at de kun virke for dem selv og fornemmelig for Kjønsdelene.

Disse bestaae atter af tvende Kredse omdannede Blade, den ydre, Støvnaalene, bestaaer af lange Naale, der svare til Bladstilken, paa hvis Spidse sidder et langagtigt, sammenlagt Legeme, Støvknappen, der svarer til Bladfladen. Dette Legeme, som aabner sig, naar Befrugtningen skeer, er fyldt med et fiint, kornet Støv, hvis Hinder sprænges i Vand, men kun udvider sig i Gummiopløsning, og som bragt i Forbindelse med Arrets klæbrige Overflade paa en eiendommelig Maade iværksætter Befrugtningen. Den anden og sidste Række bestaaer af en eller flere, enkelte eller sammenvoxne Blade, der ere sammenrullede saaledes, at Bladkanterne hænge sammen, og Begyndelsen til Frøet viser sig der som smaa, klare Punkter, fastheftede ved Bladets Midtribbe. Frugtbladet, ogsaa kaldet Frøgjemmet, ender i et langagtigt Legeme, Støvveien, hvis yderste Spids, Arret, er uden Overhud, porøs og bedækket med en klæbrig Vædske. Naar Sædstøvet falder derpaa, udvide Hinderne sig og forlænge dem igjennem Støvveien, indtil de naae de smaa, i Frøgjemmet allerede dannede Kiim eller vordende Frøkorn, som, efterat være befrugtede, begynde at voxe; Frøgjemmet udvider sig nu ligeledes, fra de nærliggende Blade tilføres det i Forveien opsamlede Næringsstof, Frugtbladets grønne Overflade virker opløsende og uddunstende, og naar Væxten er tilendebragt, den fornødne Mængde Kulstof er opsamlet i Frøet, og sammes Overflade har modtaget den haarde Skal eller Hud, der skal sikkre det for Beskadigelse (see § 2), indtørrer Frøgjem-

met, og Blomsten har opfyldt sin Bestemmelse; da det er hævet over enhver Tvivl, at Befrugtning med Sædstøvet maa finde Sted, førend de smaa Kiim i Frugtbladet ville udvikle sig til virkelige Frøkorn, og det ligeledes er beviist, at nærbeslægtede Planter kunne befrugtes med hinandens Sædstøv, og de derved fremkomne Planter da faae nogle af Faderens og nogle af Moderens Egenskaber, bliver det muligt, næsten efter Behag at frembringe nye Varieteter; at dette virkelig forholder sig saaledes, derom vidner den talrige Mængde, paa denne Maade vundne Afarter af Blomster, Kjøkkenvæxter og Frugtsorter.

Medens de eenaarige Væxter i den samme Sommer frembringe Blomster og Frø, og de fleeraarige Planter som oftest i det andet Aar opfylde deres Bestemmelse, varer det derimod hos mange træagtige Planter ofte meget længe, inden Blomsterknopperne fremkomme.

Der bør nemlig være en vis Mængde forarbeidet Næringssaft tilstede i Grenene, førend Forvandlingen fra Bladknopper til Blomsterknopper kan finde Sted, og da de unge Træer i en god Jordbund og paa et fordeelagtigt Voxested ogsaa maae være i en sund og kraftig Væxt, der har et stærkt Saftløb og Trædannelse til Følge, kan den finere, luttrede Saft, der er en Betingelse for Blomsterknoppernes Fremkomst, ikke dannes.

Naar vi nu vide, at en righoldig, fugtig Jordbund, rigelig Bladvæxt, stærke, vidtudbredte Rødder og Saftens uhindrede Opstigning i Træet gjennem lige, lodrette Grene altsammen befordrer en yppig og frodig Væxt, der yttrer sig i stærke, tykke Skud, store, grove Blade og Mangel paa Blomster, saa bliver det klart, at det Modsatte, nemlig en middelmaadig, noget tør Jordbund, gjentagen Omplantning eller Afstikning af de grovere Pælerødder, deelviis Borttagning af Blade fra de meest yppige Grene, Borttagning af Barkringe paa flere Steder af Stammen eller Grenene og disses Fastheften i en horizontal eller nedbøiet Stilling, altsammen maa være gode Midler til at standse det altfor stærke

Saftløb, og saaledes, idet det fornødne Affondringsstof faaer Tid til at danne sig, maa hidføre Træets Frugtbarhed.

Ved at borttage overflødige Grene ledes den for disse bestemte Saft til andre Dele af Træet, og ved at undertrykke overflødige Blomster og Frugter spares den disse tilkommende Næring for de tilbageblevne Frugter, som blive saa meget større og fuldkomnere.

Da Bladvirksomheden ikke alene under de nævnte gunstige Omstændigheder har dannet Blomsterknopperne, men ogsaa siden, ved at nedsende sin forarbeidede Saft, skal ernære den voxende Frugt, følger det af sig selv, at Bladene bør være i sund og kraftig Tilstand og ikke staae for langt fra Frugten; da vi nu desuden vide, at Bladene sende deres Saft nedad, maa der altid være Blade over enhver Frugt, som man venter, skal opnaae Modenhed. Naar Frugtbladet ikke staaer i nogen Forbindelse med de øvrige Blomsterdele, som efter at have opfyldt deres Bestemmelse falde af, kaldes Frugten oversædig, saasom Steenfrugt; naar derimod alle Blomsterdelenes Bastrør voxe sammen med Frugtbladets, kaldes den undersædig, f. Ex. Kjernefrugt. Det er indlysende, at den sidste Classes Frugter, der staae i Forbindelse med Stammen ved et langt større Antal Bastrør end den førstes, ogsaa langt mindre ere underkastede de skadelige Virkninger af Storme, Tørke og Kulde end hine, og at følgelig Culturen af Træer med oversædig Frugt, især naar de ved kunstig Drivning skulle bringes til at frembringe deres Frugter paa en usædvanlig Aarstid, udkræver langt større Nøiagtighed end Dyrkningen af undersædige Frugter. Eftersom Frugten nærmer sig sin Modenhed, antager Livskraftens Ytringer en anden Form; thi ligesom Frugten tidligere ligesom Bladene forarbeidede den modtagne Saft til Dannelsen af Frøets Bestanddele og nærmeste Omgivelser, saaledes omdanner den nu ved Sollysets, Luftens og Varmens Hjælp den bittre eller sure Masse til en sød, velsmagende og duftende Frugt; da dette skeer ved Iltens Uddrivning, som fuldstændigst foregaaer under stærk Indvirkning af Sollyset, bliver det tyde-

ligt, hvorfor Frugter, der modnes i den varmeste og klareste Sommertid, og saadanne, der modnes i sydlige Lande under en klar Himmel og en høi Temperatur, ere sødere og mere velsmagende end Frugterne fra de koldere Egne, som modnes om Efteraaret. Da Modningen ikke kan finde Sted, førend de fra Stammen modtagne vandagtige Stoffer ere opløste og bortdunstede, og dette ikke skeer saa hurtigt hos saftrige Frugter, kan man hindre eller fremskynde Frugtmodningen ved at give Træet mere eller mindre Vand. Uagtet Naturen ved at forsyne Frøet med en stor Mængde Kulstof, og ved paa mange Maader at indeslutte det i Skal, Nød, tyk, læderagtig Hud o. s. v. har sørget for dets Bevaring, er der dog mange Frøsorter, som kun meget kort beholde deres Livskraft; naar Spiren er omgiven af et olieagtigt Stof, der lettest opløser sit Kulstof, taber Livskraften sig hurtigst, hvorimod Frø, hvori Stivelsestoffet har Overhaand, kan holde sig længst. Da det gamle Frø, forudsat at Spiren ikke er ødelagt af Fugtighed og Skimmel, ofte kun mangler den tilstrækkelige Mængde Ilt for at skille sig ved sit overflødige Kulstof, har man ofte med Held forsøgt at udbløde Frøet en vis Tid i Vand, der er blandet med visse Syrer (Skedevand, Saltsyre); ligeledes har man anvendt Chlor-Opløsning, ja endog lagt Frøet 5 Minutter i kogende Vand og frembragt kraftige Planter af samme.

Det er ikke altid de største Frøkorn man skal vælge til Udsæd, heller ikke dem, der ere avlede det foregaaende Aar. Ønsker man den størst mulige Kraft og Yppighed, da er dette vistnok rigtigt; men ifald Omstændighederne gjøre en mere tempereret Vært ønskelig, bør man vælge de mindre Frøkorn eller saadanne, som ere nogle Aar gamle.

Saaledes bruger man ikke de Melonkjerner, som ere avlede Aaret iforveien, men man vælger 3—5-aarige Kjerner, som have tabt en Deel af deres yppige Livskraft, og som derfor frembringe Planter, der bedre passe for det indskrænkede Rum, som de maae nøies med i vore Mistbænke.

§ 8. Vi have allerede i det Foregaaende omtalt **Lysets**

Uundværlighed for Planteværten. Det bliver derfor et af Havedyrkerens vigtigste Formaal at tilveiebringe saameget Lys som muligt for de dyrkede Planter; dette opnaaes i Glashuse ved at give Glastaget den fordeelagtigste Retning mod Solstraalerne paa den Aarstid, da det meste Lys ønskes, samt ved at bringe Planterne saa nær til Glasset som muligt. I Friland bortfjerner man alle skyggefulde Gjenstande, sørger for en aaben Beliggenhed mod Syd eller Sydost, borttager overflødige Grene, som hindre Lysets Indtrængen i Træets Krone, opreiser Mure, der ere hvidt anstrøgne, og som tilbagekaste Solstraalerne. Da Mangel paa Lys gjør Plantedelene blege og vandede, unddrager man stundom saadanne Plantedele, som i deres sunde Tilstand ere bittre og skarpe, Lysets Indvirkning; saaledes **bleges** Selleri, Asparges o. s. v.

§ 9. **Luftens** Indvirkning er ikke mindre vigtig for Planterne end Lysets, deels paa Grund af den store Afvexling, der finder Sted i dens Fugtighedstilstand, deels som et uudtømmeligt Forraadskammer for Kulsyre og Ammoniak, tvende for Planternes Væxt uundværlige Luftarter.

Naar Luftvarmen svarer til Planternes og Jordoverfladens Varme, f. Ex. om Vinteren, finder der kun liden Uddunstning Sted, da denne er betinget i en høiere Temperatur hos det uddunstende Legeme; ligeledes om Sommeren, naar Varmen er høi, men Luften er stille og opfyldt med Fugtighed, kan Uddunstningen kun foregaae i ringe Grad. Er derimod Luften tør, kold og i stærk Bevægelse, foregaaer Uddunstningen stærkt fra alle Plantedele; finder nu dette Sted om Foraaret ved en kold og tør Østenvind, uddunste ikke alene de unge Blade og Blomster i en altfor høi Grad, men Saftkarrene i Stammen forstoppes ved Kulden, saa at den bortdunstede Saft ikke hurtigt nok kan erstattes, og Blomster og Blade fordærves; dette skeer ogsaa ofte i vort Klima ved stærke Nordveststorme midt om Sommeren.

Da nu de omplantede Væxter lide mere end andre ved et Overmaal af Uddunstning, idet deres Sugerødder tildeels

ere forstyrrede, og Tilførsel af Saft fra Jorden saaledes næsten er standset, indtil nye Sugerødder kunne dannes, bliver det indlysende, at den Aarstid bør vælges til Omplantning, da ikke alene Planten befinder sig i Hviletilstand, og følgelig uddunster mindst, men ogsaa da Luftfugtigheden er stærkest, og kolde, tørre Vinde mindst hyppige. Denne Aarstid er, som allerede berørt, Efteraaret fra Løvfaldet til Frosten hindrer Plantningen. Skal Omplantningen foretages til andre Aarstider, maa man sørge for, at Uddunstningen saa meget som muligt holdes tilbage, indtil de nye Sugerødder ere komne i Virksomhed; dette skeer ved at beskytte dem for Sol og Vind ved Maatter, Riis, Glasklokker, omvendte Urtepotter o. s. v. Andre skjærmende Gjenstande anvendes ogsaa i Haven eller sammes Omgivelser, for at hindre de skadelige Virkninger af Foraarsvindene paa Træer og Havevæxter, ligesom man af samme Grund planter de kjælnere Træer ved Mure eller Plankeværker, hvor de tidligt blomstrende beskyttes for Luftudtørring og Nattefrost ved opstillede Riis, Uldnæt eller tynde Bastmaatter. Forøvrigt maa Vindens Indvirkning paa Havevæxterne ingenlunde aldeles udelukkes, da det ikke alene ved Forsøg er beviist, at Luftbevægelsen er nødvendig for Trævæxter, idet fastbundne Grene ikke have kunnet tiltage nær saa stærkt i Tykkelse, som de Grene, der bevæges frem og tilbage af Vinden, men det desuden er en gammel Erfaring, at de fleste Kjøkkenvæxter fordre et frit og luftigt Voxested, og kun levere slette Producter paa et indesluttet Sted. Som Grundregel for Luftfugtighedens Nødvendighed for de ikke omplantede Planter kan antages Følgende: 1) Planterne fordre den største Luftfugtighed i Begyndelsen af deres Væxtperiode, og den mindste, naar denne er endt; 2) jo længere Plantens Hjem ligger fra Sollinien, desto mindre Fugtighed fordrer den; 3) eenaarige og urteagtige Planter fordre mere Luftfugtighed end Træer; og 4) jo mere Saft Planten indeholder i sin Hviletilstand, desto mindre Luftfugtighed behøver den. Da den uafbrudte Udstrømning af Kulsyre i Luften ved Forbrændingen, Fryn-

dingen, Gjæringen og Dyrenes Aandedræt nødvendigviis maatte fordærve Luften indtil en for Dyrenes Livsvirksomhed skadelig Grad, er det en saare viis Indretning af Forsynet, at Plantevæxten ligesaa regelmæssig forbruger den overflødige Kulsyre efterhaanden som den udstrømmer i Luften. Ligeledes findes der Ammoniak i Luften, skjøndt i ringe Mængde, og da denne Luftart ligeledes er meget nødvendig for Plantevæxten, bliver det indlysende, hvor uundværlig Luften er for Planterne, og hvor vigtigt det er at forskaffe samme den meest uhindrede Adgang til Blade og Rødder. Ogsaa paa Jordarternes Hensmuldring og Forvandling til opløselige Salte udøver Luftens Kulsyre en meget stor og uafbrudt Indflydelse, ligesom den ogsaa afsætter sin Ammoniak og sin Vanddamp i den porøse Jordoverflade, naar denne ved rigtig Behandling er gjort skikket til at modtage den.

§ 10. **Varmen.** Som et af de mægtigste Agentier for Planternes Livsvirksomhed maae vi ansee Varmen. Det er Varmen, der bringer Frøet til at spire, og som siden saa mægtigt fremskynder Plantevæxten, alle de naturlige Affondringer, Frugtens Dannelse og Modning. Naar Varmen ganske har forladt et Legeme, fryser det, og dette Særsyn yttrer altid sin dræbende Virkning paa alle bløde, vandede Plantedele og paa saadanne Væxter, i hvis Hjem en slig Kulde er ukjendt. Frosten virker forstyrrende paa Plantevæxten ved at udvide Saftkarrene og sprænge dem, ved at uddrive Luften af Cellerne, ved at opløse den grønne Farve, og ødelægge Livskraften. Varmen forlader Legemerne paa tvende Maader, ved Udstraaling og Ledning; men Letheden, hvormed dette skeer, er forskjellig i de forskjellige Legemer. Varmestraalingen skeer lettest fra Græs, Straa, Træ og andre Plantestoffer, som derimod langsommere lade Varmen gaae igjennem deres Masse, eller lede den; hvorimod Metaller, Mineralier og alle blanke, polerede Overflader ikke saa let udstraale Varme, men lettere meddele den til andre Legemer ved Berøring; de sidste ere altsaa **gode Varmeledere,** men **slette Varmestraalere,** og det første Slags omvendt.

Varmestraalingen foregaaer lettest i klart, stille Veir; den mindste Skjærm, enten en tynd Sky eller en imellem Himlen og Jorden anbragt Maatte standser vel ikke Udstraalingen, men Varmen kastes tilbage til Jordoverfladen. Naar Udstraalingen fortsættes saalænge, at det nederste Luftlag bliver stærkt afkjølet, fortættes de deri værende Dunster og afsætte sig paa de koldeste Gjenstande som Dug; da nu Planterne ere de bedste Varmestraalere, men de sletteste Varmeledere, følgelig udstraale mere Varme i Luften, end de atter modtage ved Berøring med Jorden, maae de naturligviis blive de koldeste Gjenstande.

Duggen virker forfriskende paa Planterne og hindrer ligeledes en altfor stærk Afkjøling. Ved meget klar Luft kan den dog ikke forhindre, at Udstraalingen ofte bliver for stærk, og at der i Stedet for Dug danner sig Riimfrost, som indvirker høist skadeligt paa de spæde Plantedele.

Den i Bevægelse værende Luft fører lettere den udstraalede Varme tilbage til Planterne, hvilket ikke kan skee i dybe Dale eller i Haver, der ere gjennemkrydsede af høie og tætte Hækker. De lavere Planter lide ogsaa mere end de høiere, da den kolde Luft glider ned fra disses Blade og leirer sig paa Jordoverfladen.

Dalvegetationen lider følgelig mere af Varmeudstraalingen end Vegetationen paa Sletter eller Høider, idet de omgivende Sider ikke alene hindre Tilførselen af varm Luft fra Siderne, men den der ved Udstraaling dannede kolde Luft glider, som den tungeste, ned til det laveste Sted. Man seer derfor ofte Planter forfryse paa saadanne Steder, medens Planter af samme Art, voxende paa Sletten eller Skraaningen, aldeles ingen Skade have taget. Den fugtige Jordbund og Luft i Dalen, som deels tilfører en Mængde raa Saft, deels vanskeliggjør Uddunstningen, bidrager ogsaa meget hertil. Ved Solstraalernes Indvirkning paa Jordoverfladen opvarmes denne, og da Jorden er en slet Varmestraaler, beholder den mere Varme, end den udstraaler; naar Jorden er porøs og aaben, trænger Varmen længere og i større

Mængde ned i samme, end naar den er haard og seig. Naar Solstraalerne træffe paa hvide Mure eller Bræddevægge, kastes de tilbage og opvarme Luften i Omegnen, og naar Jordoverfladen er fugtig, og smaa Vandbeholdninger, Parke, Bække, smaa Søer findes hist og her, drage disse Luftens Varme til sig, for at iværksætte Fordampningen.

Naar man altsaa vil forøge den naturlige Varme i vore Haver, hvilket bliver en Nødvendighed, naar de mange fra varmere Egne indførte Havevæxter skulle opnaae deres Fuldkommenhed, da maa der sørges: 1) for tilbørlig Læ for kolde og udtørrende Vinde, som, idet de bevirke Fordampning, tillige borttage Varmen; 2) for Dækninger eller beskyttende Skjærme for enkelte Planter eller Bede, hvilke dog ikke maae anbringes tæt til Planten, da Varmen i saa Fald alligevel bortledes ved Berørelsen, men bør staae nogle Tommer fra Planterne; 3) for en vel tilberedt Jordoverflade, hvis Bestanddele ere modtagelige for Varmen, og som ved jevnlig Behakning vedvarende holdes porøse; 4) for Vandafløb saavel fra Overfladen som fra Grunden (Draining); 5) for Fjernelsen af Søer og Vandsamlinger, hvis Fordampning berøver Luften sin Varme; 6) for hvidtede Mure eller Bræddevægge, som paa forskjellige Steder kunne gjennemkrydse Haven fra Øst til Vest, og som tilbagekaste den fra Solen modtagne Varme; Murene bør enten være hule eller byggede af porøse Muursteen, hvorved de længere holde paa Solvarmen, og endelig 7) for at vælge en Beliggenhed paa en Slette eller mod Syd-Sydøst heldende Skraaning, hvorved de skadelige Virkninger af den natlige Varmeudstraaling formindskes. De Planter fra varmere Jordstrøg, for hvilke man ikke ved disse Midler kan opnaae den fornødne Varme i Friland, maae dyrkes i Varmhuse eller Mistbænke, og da Culturen i de sidste skal afhandles i denne Bog, ville vi noget nærmere omtale Varmens Virkninger, forsaavidt man kan regulere den efter Behag og afpasse den efter Væxternes Tarv. Dyrker man en Plante i en for høi Varmegrad, der er ledsaget af en betydelig Luft-

fugtighed, vil Planten vel voxe rask, men dog desuagtet ikke ansætte Blomster; de naturlige Affsondringer skee heller ikke saaledes som de burde, idet den hurtige Udvidelse af alle Delene ikke lader Livskraften Tid til at opløse og forarbeide den modtagne Næring. Stiger denne Varme endnu høiere eller vedligeholdes uafbrudt eens Nat og Dag, blive alle Delene lange, tynde, gule og saa svage, at den mindste Temperaturforandring virker dræbende. Hos Planter med Han- og Hunblomster paa samme Plante, saasom Agurker, frembringer en for høi Temperatur og Luftfugtighed, som dog ikke drives saa vidt, at den skader Væxten, lutter Hunblomster, hvorimod en lavere Temperatur end den naturlige frembringer lutter Hanblomster. Høi Varme og tør Luft foranlediger en stærkere Uddunstning, end Rødderne kunne erstatte, og Følgen deraf er, at Bladene hentørre eller forbrænde. Uagtet nu begge Yderlighederne ere lige skadelige, kan en Tilnærmelse dog stundom være anvendelig, idet man ved en høiere Temperatur, ledsaget af fugtig Luft, kan bringe Plantedelene til en rask, frodig Væxt og ved en lignende Varme med tør Luft befordre de naturlige Affsondringer og følgelig Ansættelse af Blomster og Frugtens Modning. Ved en for lav Temperatur standse de sædvanlige Affsondringer og Opløsninger af Mangel paa den oplivende Kraft; Plantedelene blive gule og vandede, der er ingen Tegn til Blomster eller, ifald de ere dannede, vilde de atter falde af. Alle Planter behøve en høiere Jordtemperatur end den Lufttemperatur, som de nøies med, og da dette ogsaa overalt finder Sted paa deres naturlige Voxested, bør det saavel i Friland som under Glas saameget som muligt efterlignes ved Kunst.

I det første Tilfælde kan man kun søge at opnaae dette ved en heldig Beliggenhed og en omhyggelig præpareret Jordbund; men i Mistbænke, hvor man kan regulere Varmen efter Behag, kan det forønskede Resultat lettere opnaaes. Naar Jordvarmen, i Stedet for at være høiere, saa at Rødderne kunne meddele deres Varme til Planten og saa-

ledes modarbeide Nattekulden, bliver lavere, medens Toppen fremdrives i en høi Temperatur, bliver det en Selvfølge, at Roden ikke kan levere de fornødne Safter til Bladene, og at Væxten maa standse, naar de i Stamme og Grene opsamlede Næringsstoffer ere fortærede. Det er derfor nødvendigt at opsætte Drivningen af Viinbakker, hvori Roden staaer udenfor Bakken, til Marts, da Jorden allerede er saa opvarmet, at Rødderne kunne begynde deres Virksomhed.

§ 11. **Planternes Sygdomme.** Som organiske Væsner ere Planterne ligesaavel som Dyrene underkastede Sygdomme og sygelige Misdannelser, der deels hidrøre fra ydre Beskadigelser, slet Jordbund, ugunstigt Voxested og klimatiske Mangler; deels fra Snylteplanter og Insekter. De vigtigste Sygdomme, der angribe Haveplanterne, ere Kræft, Gummiflod, Meeldug, Honningdug, Blegsot, Blodstyrtning &c. **Kræft** angriber især Frugttræer og fornemmelig Æbletræet, hvoraf adskillige Varieteter mere end andre ere udsatte for denne Sygdom. Kræften viser sig paa Grenene som et sortbruunt, med en syrlig, raadden Vædske opfyldt Saar, der udbreder sig til alle Sider og ødelægger Grenen, naar hele Omkredsen er angreben, hvilken Skjæbne ogsaa tidlig eller sildig venter hele Træet, naar kraftig Hjælp ikke anvendes. Vaad og kold Jordbund, uheldig Beliggenhed og Klima ere Aarsagerne til Kræft; de engang angrebne Frugttræer kunne neppe reddes, naar det ikke er muligt at skaffe en tør og varm Jordbund i Stedet for den kolde og fugtige. Dette kan imidlertid kun tildeels iværksættes, enten ved at udtørre Jorden og drage Rødderne mod Overfladen, ved at gjøde samme stærkt med gammel Gjødning, eller ved at omplante de yngre Træer paa en gunstigere Plads. Naar Aarsagerne saaledes ere fjernede, borttages de angrebne Grene paa det friske Træ, og Saaret belægges med en Træsalve, bestaaende af lige Dele reen, frisk Kogjødning og seigt Leer, blandet med nogle Kohaar og tyk Terpentin. Denne Masse arbeides sammen, til den

bliver et seigt Plaster, og den kan anvendes til alle saadanne Beskadigelser, hvor et Træplaster behøves. Kræft forebygges bedst ved paa en uheldig Jordbund at hæve Rødderne til det øvre Jordlag, og dette skeer ved at belægge det flade 6—7 Fod brede Plantehul med Brosteen, derpaa komme god Jord, 1 Fod høiere end Jordfladen, som maa omgives med en Kant og belægges med gammel Gjødning, for at drage Rødderne mod Overfladen og bevare Fugtigheden. Desuden anvender man ingen Gjødning i saadanne vaade, kolde Localiteter uden paa den ovenfor berørte Maade, medmindre Jordbunden skulde være meget mager; ogsaa ved at opkaste hele Qvarteret i brede, høie Rygge og paa dem plante Træerne, sikkrer man sig for Kræft; dette er især en god Methode i en stærk, seig Leerbund.

Gummiflod angriber især Steenfrugterne, og ihvorvel den for det Meste foranlediges ved Stød, Brud eller voldsomme Bøininger, der sønderrive Karrene, urigtig Beskjæring 2c., kan den ogsaa fremkomme uden nogen synlig Grund. Paa de unge Grene af Ferskentræet fremkommer ogsaa Gummiflod som en Følge af vaad Jordbund og Klima. De af Gummiflod angrebne Træer kunne leve mange Aar og bære rigeligt, men de ødelægges ogsaa ofte deraf; man kjender intet Middel mod denne Sygdom.

Meeldug. De urteagtige Planter, især de med blaagrønne Blade, saasom: Ærter, Turnips, angribes ofte af Meeldug, der fremkommer efter lang Tørke, ledsaget af kold taaget Luft, og som, da Rødderne ikke kunne tilføre den fornødne Vædske, foranlediger Indsugning af Bladene og Saftbevægelse i omvendt Retning; ligeledes fremkaldes denne Sygdom ved raat, kold og fugtigt Veir, idet de opsamlede raae Safter ikke paa Grund af Kulden kunne forarbeides, samt ved enhver ydre eller indre Standsning i Aandedrættet og Uddunstningen. Denne sygelige Tilstand hidfører Dannelsen af en Mængde smaa Svampe af Slægten Erysiphe, disse tilstoppe alle Porerne og overtrække hele Bladet med en tyk, hvidagtig Skimmel, som virker høist

skadeligt og ødelæggende paa Plantevæxten. Ogsaa i mager Jord, eller en saadan, der enten er bleven suur paa Grund af utilstrækkelig Vandafledning, eller indeholder en Mængde uopløselig Kulstof, lide Planterne af denne Sygdom. Næst efter at raade Bod paa de Mangler, der have foranlediget Sygdommen, kan man redde de angrebne Planter ved Afvaskning med Vand, hvori er opløst Svovlblomme, eller ved at strøe samme paa Bladene.

I de senere Aar have nogle Arter af Skimmelslægten Oidium anrettet store Ødelæggelser paa Viinstokken i de sydlige og mellemste Dele af Frankrig, og nødt Viindyrkerne til at forsøge mange Slags Midler for at standse dette ødelæggende Onde. Det virksomste hidtil bekjendte Middel har viist sig at være Svovlblomme, som ved Hjælp af en dertil indrettet Puster i tør Tilstand pustes ud over Plantedelene, som iforveien ere befugtede ved en Sprøitning. Ogsaa hos os har denne slemme Gjæst i de senere Aar indfundet sig, og har paa mange Steder heri Jylland angrebet Roser, Agurker, Meloner og Græskar i den Grad, at Dyrkningen af disse Væxter aldeles er mislykket.

Vi have heri Haven anvendt Svovlblomme, udpustet paa den ovenfor beskrevne Maade som Middel mod dette Onde, og naar dette Middel anvendes i Tide, vil man ogsaa kunne opnaae et heldigt Resultat.

Honningdug bestaaer af en guulagtig, sød og klæbrig Udsondring paa Bladoverfladen, som fremkommer i varmt Veir derved, at Plantesaften bliver for tyk til at kunne vende tilbage igjennem Basten, hvorved den søde Deel af samme afsondrer sig paa Overfladen. Uagtet denne Sygdom svækker Planterne, dræber den dem dog ikke, og en stærk Regn afskyller atter Bladene og gjengiver dem deres Respirationsevne. Blive imidlertid Espaliertræerne angrebne deraf, bør man strax rense Bladene ved en stærk Sprøitning.

Blegsot kommer af Svækkelse i Ernæringsorganerne, af for lidet Lys og Luft, Rodforraadnelse, foranlediget ved for megen Jordfugtighed; den vedvarende Indflydelse af tør

Luft eller kolde, skarpe Vinde, som hindre Saftløbet, kan ogsaa hidføre denne Sygdom, som yttrer sig ved et bleg-guult, sygeligt Udseende og svagelige Skud; man helbreder den ved at raade Bod paa de angivne Mangler. Hos ad-skillige Træsorter, der forøvrigt er sunde og frodige, findes en partiel Blegsot, idet Bladene ere kantede eller stribede med Hvidt eller Guult; dette Særsyn fremkommer ofte paa en enkelt Green, uden at man er i Stand til at eftervise Grunden, men gribes med Glæde af Gartneren, da saa-danne brogede Træer tjene til Prydelse i Lysthaven. I Juni-Heftet af »Revue horticole 1848« angives som probat Middel mod denne Sygdom at overstryge eller oversprøite de angrebne Planter eller Plantedele med en fortyndet Op-løsning af grøn Vitriol. Nogle Forsøg anstillede her i Haven synes at bekræfte denne Angivelse.

Blodstyrtning yttrer sig om Foraaret derved, at et Træ i sin bedste Vært pludselig udgyder en Mængde Saft igjennem Blade og Knopper og derpaa hentørrer. Denne Sygdom iagttages ofte paa Kjernefrugttræernes Greenspidser, naar de staae i en vaad og kold Jordbund, og Forsommeren er kold; man maa, for at forebygge dette Tilfælde, være betænkt paa Vandafløb og Læ for at formindske Klimaets skadelige Indflydelse. **Rodforraadnelse** (sorte Been) viser sig hyppigt blandt de paa Mistbænk saaede, unge Kaalplan-ter o. fl., og bestaaer i, at Roden allerede ved Dannelsen af det andet Bladpar raadner og Planten falder om. Denne Sygdom kommer af for tæt Saaening, for megen indsluttet Luft og en altfor fed, fugtig Jordart; naar man derfor saaer tyndt eller endnu bedre omprikler de unge Planter i 2 Tom-mers Afstand, naar de skifte Blade, giver tilstrækkelig Luft, og blander det øverste Jordlag med Sand, vil denne Syg-dom ikke vise sig.

Vindsyge viser sig stundom hos nogle urteagtige Væx-ter derved, at de udvide sig paa en unaturlig Maade, blive besatte med ikke udviklede Knopper, og indeholde Luft i Stedet for Vædske. Sygdommen fremkommer derved, at

Saften paa Grund af en for denne Planteart altfor fed og varmt Jordart stiger for hurtigt, saa at den ikke kan faae Tid til ordentlig at uddanne Knopperne. Mod Stød, Brud, Spaltninger eller partiel Forfrysning, hvad enten disse Saar ere foranledigede ved Uforsigtighed, Storme eller Lynild, anvender man, efterat Saaret er skaaret reent og glat, et Plaster af Podevox (1 Deel guult Vox, ½ Deel hvidt Beg og 1½ Deel tyk Terpentin) eller den allerede omtalte Træsalve af Leer, Kogjødning, Kohaar og Terpentin; de tvende sidste Gjenstande kunne ogsaa, ifald Forbruget er stort, undlades. Træsalven har det Fortrin for Podevoxet, at den holder Saaret længere fugtigt og indsuger den i Luften værende Vædske. Endvidere lide Træerne af adskillige Mos- og Lavarter, der bedække Stamme og Grene og saaledes hindre den frie Uddunstning; man afskraber dem med et sløvt Instrument, naar de ved Efteraarsfugtigheden ere løsnede, eller overstryger Stamme og Grene med Kalkvand, hvorved ikke alene Mosset, men ogsaa de under samme muligt tilstedeværende Insektæg ødelægges. Da Mosset nu fremkommer paa Træer, som staae i fugtig eller mager Jord, men aldrig paa frodigt voxende Træer, vil man ved at fremskynde en raskere Væxt kunne hindre disse Snyltplanter fra at indfinde sig.

§ 12. **Skadelige Dyr.** De store fiirfødede Dyr, som her tillands paa forskjellig Maade skade Havevæxterne ere: Harer, Raadyr og Kaniner, som deels skydes, fanges i Snarer eller ved paalidelige Hegn holdes ude af Haven. For at hindre Harer og Dyr fra at afgnave Barken paa Træer, der ikke kunne beskyttes ved Hegn, binder man om Efteraaret Torne omkring Stammen eller bestryger denne med en tynd Velling af Leer og Kridt, Kogjødning, Oxeblod, Moddingvand og Oxegalde. Af de mindre fiirfødede Dyr ere især Muldvarpen, Rotten og Markmusen skadelige for Planterne; den første fanges deels ved at stikke den op med en Spade, naar den skyder sine Muldvarpeskud, hvilket sædvanligviis skeer ved Solens Opgang, deels ved at anbringe

Fælder i dens Gange, saasom et Kar med en smal Aabning fyldt med Vand, hvori Dyret drukner, naar det vil drikke, en huul Jern- eller Træ-Cylinder med Klapper paa begge Ender, der aabne sig indad og lukkes med en Fjeder, naar Muldvarpen er kommen ind &c. Fra Steder, hvor man ikke godt kan komme til at fange dem, fordrives de ved Nedstikningen af friske Hyldepinde, som Ydrebarken er tagen af, flakte Hvidløg &c. Forøvrigt gjør Muldvarpen ogsaa megen Nytte, idet den ødelægger en stor Deel langt mere skadelige Insekter og Larver, saasom den ødelæggende Oldenborrelarve, og i Jordbærqvartererne, hvor denne især er farlig, bør Muldvarpen af denne Grund aldrig efterstræbes. Muus og Rotter fanges paa lignende Maade, og da de ofte anrette store Ødelæggelser ved at afgnave Planterødderne og beskadige Rodhalsen paa unge Planter, maa man vogte sig for at lade dem faae for megen Overhaand; kan man bringe Væsler og Pindsviin til at opslaae deres Bolig i Haven, vil dette være meget gavnligt, da disse Dyr ikke alene ere svorne Fjender af Muldvarper og Muus, men ogsaa selv ere aldeles uskadelige. Man forgiver ogsaa Rotter og Muus med Arsenik, og ved smaa Kugler, bestaaende af 1 Deel Hvedemeel, 1 Deel Brødkrummer, $1/2$ Deel Sirup og $1/16$ Deel raspede Krageøine (Nux vomica). Jordkrebsen, som gjennemroder Jorden paa samme Maade som Muldvarpen, men ikke opkaster nogen Jord, lever af Planterødder og er derfor meget skadelig; man opsøger Rederne i Juni og dræber Yngelen; den kan ogsaa forjages ved at hælde Vand, der er blandet med Steenkulstjære, i Hullerne. Snegle afæde ofte en stor Mængde Plantedele, og maae derfor afsamles, saasnart man mærker deres Nærværelse. Pindsviin, Ænder og adskillige andre Fugle æde dem, hvisaarsag disse ikke ganske bør forjages fra Haven. Insekterne ere ogsaa meget farlige Fjender for de dyrkede Vexter, og naar ikke en stor Mængde ødelagdes af Fuglene, af andre Insekter, især Ichneumonfluerne, som lægge deres Æg i andre større Insekters Larver og saaledes ødelægge dem, og af kolde og

skarpe Vinde i Mai, vilde Planter og Træer lide uendeligt af dem. De Insekter, som angribe Træerne, ødelægger man bedst ved, som ovenfor er berørt, at fjerne Mosset, ved at overstryge Stamme og Grene med Kalkvand, ved at holde Kronen aaben, at Luften frit kan stryge derigjennem, og ved oftere i Foraarstiden at gjennemsee Træerne og borttage Ormerederne, førend disse have udbredt sig over Træet. Ødelæggelsen af Geometra grossularia paa Stikkelsbærbusken skeer bedst ved at borttage alle visne Blade og brænde dem, samt ved om Foraaret, naar Ormene allerede have begyndt deres Ødelæggelsesværk, at sprøite Busken stærkt og bestrøe den med Aske og frisk Kalk; man kan ogsaa udbrede et Klæde under Busken, afryste Ormene og dræbe dem. I James Barnes's „Breve over Gartneriet" anføres som et probat Middel mod Stikkelsbærormen: at tage lige Dele frisk Sod fra en Skorsteen og frisk Bøgeaske, blande begge Dele godt sammen og dermed bestrøe de angrebne Buske, medens de ere fugtige efter en Regn eller en Overbruusning; det indskjærpes imidlertid utrykkeligt, at Soden og Asken enten maa være aldeles frisk fra Ildstedet og Skorstenen, eller idetmindste have været opbevaret paa et aldeles tørt Sted. Naar Soden og Asken senere ved Regnen bringes ned til Planterødderne, virke de desuden som et meget kraftigt Gjødningsmiddel paa Grund af de deri værende Alkalier og Ammoniaksalte. Ørentvisten æder ogsaa de unge Blade og Blomster af mange urteagtige Planter og angriber Viindruer, Ferskener og andre fine Frugter; man kan fange dem under omvendte Urtepotter eller Kræmmerhuse eller forgive dem med fiint skrabet Gulerod, der er blandet med fiint stødt Krageøie (Nux vomica), som hensættes i Nærheden af de angrebne Planter. Myrer, som ogsaa stundom angribe Frugterne, fordrives ved et stærkt Afkog af Valnøddeblade, og Rederne ødelægges ved om Aftenen, naar Myrerne ere i Rolighed, at hælde ulædsket Kalk og Vand derned. Bladluus ødelægges ved Sprøitning med Afkog af Tobaksblade, og Skjoldlusene, som sædvanligviis kun angribe Ferskentræerne, især

naar de drives, afvaskes med grøn Sæbe, hvilket maa skee meget omhyggeligt og udstrække sig til Spalieret, for at ødelægge Ynglen. Adskillige Edderkoppearter gjøre stor Skade i Mistbænkene og overdrage den nederste Deel af Bladene med et tæt, rødt Spind. Man maa vogte sig for ved en altfor stor Varme at svække Planterne, da en saadan Svækkelse synes at være Grunden til dette Insekts Fremkomst, saasom naar Solen om Morgenen opheder Luften altfor stærkt i Melonbænken, inden der gives Luft 2c. Har Spinden ikke taget Overhaand, kan man ved at vande i stærk Sol og lukke Vinduerne, frembringe en Damp, som stundom kan dræbe Insekterne, men som ogsaa svækker Planten.

§ 13. For at finde Rede i den store Mængde bekjendte Planter, har man inddeelt hele Planteriget i Classer, Ordener, Slægter, Arter og Afarter. Man har flere saadanne Inddelinger, hvoraf vi ville fremhæve tvende: det saakaldte **kunstige** eller **Linneiske System**, der er inddeelt i 24 Classer og grunder sig paa Støvnaalenes Antal, Længde, Stilling og Sammenvoxning; saaledes 4de Classe med 4 lige lange Støvnaale; 14de Classe med 2 lange og 2 korte og 16de Classe med sammenvoxne Støvnaale 2c., og det **naturlige System**, der inddeler alle Planter i 3 Hoved-Classer; Acotyledoner (Acrogenae) blomstløse Planter, som for det Meste bestaae af Cellevæv, og som kun voxe ved Tilsætning til Spidserne, Mosser, Svampe; Monocotyledoner (Endogenae) blomstrende Planter med eet Frøblad og indadvoxende Stammer (see § 4), Palmer, Græsser; og Dicotyledoner (Exogenae) blomstrende Planter med udadvoxende Stammer og 2 Frøblade, f. Ex. vore Frugttræer. Disse Hovedafdelinger deles atter i Classer, Ordener, Familier og Underfamilier, hvori alle Planterne sammenstilles efter deres vigtigste fælles ydre eller indre Egenskaber. Saadanne Familier ere f. Ex. Skjærmplanterne (Gulerod, Kommen, Persille), Græssene, de Korsblomstrende (Kaal, Sennop), Bælg-

frugterne 2c. Ved de her beskrevne Planter tilføies deres botaniske Navn, deres Classe, Orden og Familie, samt det Land, hvor de findes i vild Tilstand.

Andet Capitel.

Jordoverfladen med Hensyn til Havedyrkningen.

§ 1. Der er sagt og skrevet mange smukke Ting om at vælge den bedste Jordbund og Beliggenhed for en Have, medens disse mange omstændelige Regler vistnok sjeldent kunne komme i Betragtning, idet Haven som oftest maa rette sig efter Husets Beliggenhed, og dette sjeldent, i det Mindste hos os, retter sig efter hiin. Desuden er det ikke vanskeligt at indsee, at en Have hverken bør anlægges paa Toppen af en steil Høi, i et Morads eller paa en Jordbund, som bestaaer af Flyvesand; det er derfor ikke Valget af Beliggenhed og Jordbund, vi omstændeligt ville udvikle, men hvorledes selv de uheldigste Localforhold kunne ombannes og forbedres, ifald Nødvendigheden byder, at de skulle anvendes til Have. Det Første, man foretager sig, naar Terrainet er bestemt, er at opmaale samme og at bringe det paa Papiret med alle de derpaa værende Gjenstande.

Vi ville her ikke beskrive Fremgangsmaaden ved store Jordfladers Opmaaling, hvortil anvendes Maalebord og Diopter, da saadanne Opmaalinger i Almindelighed overdrages Landmaaleren, men kun give Anviisning til Opmaalingen af mindre Jordstykker (1—10 Tdr. Land), som let lader sig udføre af Gartneren eller Eieren. Er Pladsen fiirkantet og Siderne retvinklede, da er Opmaalingen snart til Ende, da man i dette Tilfælde kun behøver at maale den længste og korteste Side og efter en Vinkel afsætte Figuren paa Papiret efter den antagne Maalestok, der vælges større eller mindre, eftersom Papiret og Pladsen udkræver det.

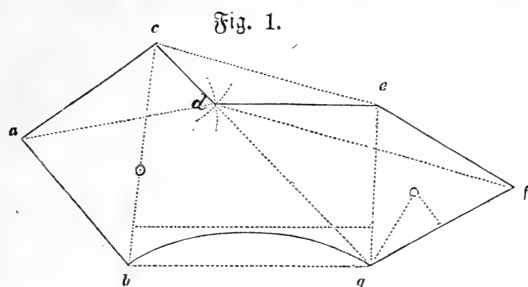
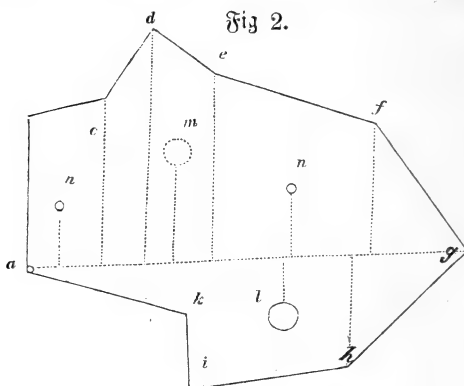

Fig. 1.

Er derimod Pladsen af en uregelmæssig Figur, som Fig. 1, sættes først Stokke i alle Hjørnerne: a, b, c, d, e, f, g. Den første Linie a-b maales og afsættes efter den formindskede Maalestok paa Papiret, dernæst Linien b—c; men, for at faae den rigtige Vinkel, kan denne Lines Længde kun antydes ved en Cirkelbue med Passeren, indtil man har maalt en Hjælpelinie fra a—e; naar denne Længde atter tages i Passeren, og der beskrives en Cirkelbue dermed fra a, vil det Punkt, hvor disse tvende Linier krydse hinanden, angive Endepunktet fra Linien b—c. Man vedbliver saaledes at opmaale de følgende Linier og at afsætte dem i de rette Vinkler ved Hjælp af Hjælpelinier; ved den krumme Linie g—a afsættes en lige Hjælpelinie, hvorfra der ved hver 5te, 10de eller 20de Alen maales retvinklede Linier til Buen for at bestemme samme. Begrændses Pladsen paa dette Sted af en Sø eller Sligt, som ikke tillader Anbringelsen af en Hjælpelinie udenfor, maa man afstikke den indenfor Buen. Træer eller andre derværende Gjenstande afsættes ligeledes ved at maale til dem fra et vist Punkt paa en af Sidelinierne eller fra de dragne Hjælpelinier. Med et meget simpelt Landmaalerinstrument, Vinkelskiven, som, udført med Nøiagtighed af godt haardt Træ, kun kan koste nogle Mark, kan man langt lettere opmaale saadanne mangekantede Figurer, og det yder især en stor og væsentlig Hjælp, naar man efter sin Tegning skal afsætte Gange 2c. paa Pladsen. Instrumentet bestaaer af en 5 Fod lang Stok med en Jernspids; paa den øverste Ende er skruet en rund 3—4 Tommer tyk Skive, der er 5—6 Tommer i Gjennemsnit. Foroven er der anbragt 2 fine 3—4 Tommer dybe Indsnit,

som krydse hinanden i rette Vinkler. Skulde vi nu opmaale et Stykke Jord med dette Instrument (see Fig. 2), afstikker

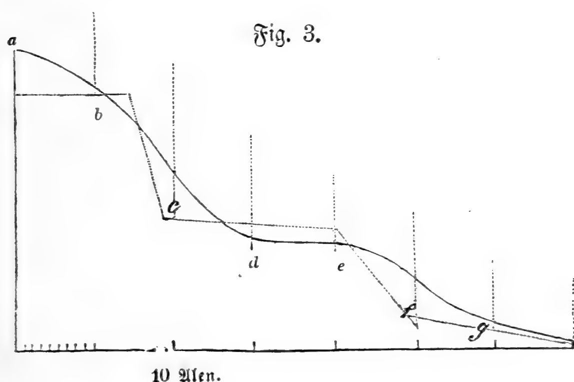

man, efterat Hjørnerne ere betegnede med Stokke, en Retningslinie fra a til g; efter at have maalt Afstandeu fra a til b, søger man paa Retningslinien det Sted, hvor en Sigtelinie b danner en Retvinkel paa Retningslinien; dette skeer ved at opstille Vinkelskiven saaledes, at det ene Indsnit falder sammen med Retningslinien, og vedblive at flytte Instrumentet, indtil vi igjennem det andet Indsnit kunne faae Øie paa Stokken b. Naar vi nu under Opmaalingen omtrentlig afsætte Figuren paa et Stykke Papir og fra a maale til b og antegne Afstanden, ligesom ogsaa Afstanden imellem a og det Punkt paa Retningslinien, hvor vi kunne sigte til b, saa ville disse tvende Maal angive Vinklen til Linien a og b efter den Grundsætning, at 2 bekjendte Linier af en Triangel bestemme den 3die. Naar man nu vedbliver saaledes med alle Linierne, slipper man for at maale alle de i forrige Figur angivne Hjælpelinier, og Figuren bliver langt nøiagtigere fremstillet. Naar man har angivet alle sine Maal paa den løseligt hentegnede Figur, udfører man Grundtegningen efter den valgte Maalestok hjemme og glemmer ikke at tilføie Jordstykkets Retning mod Himmelegnene, samt hvorledes de nærmeste Omgivelser ere beskafne. De midt i Grundstykket værende Gjenstande, Træer (n), Buskads (m) og Vandhuller (l) blive udmaalte og angivne paa samme Maade, og man kan nu, efterat Jorden paa forskjellige Steder er undersøgt, i Mag overveie den bedste Anlægs- og Forbedringsmaade, og

ved Tegning anskueliggjøre samme. Qvadratindholdet findes let ved at afdele Figuren i Fiirkanter eller Triangler, multiplicere de Sidstes Grundflade med den halve Høide, og de Førstes Længde med Breden. Naar der paa Jordstykket skulde forekomme steile Høider, kunne saadanne Linier ikke opmaales med Nøiagtighed, uden at nivellere dem, og dette bliver saa meget mere nødvendigt, naar Vandledninger skulle anlægges eller Planeringer foretages, hvorved Jorden skal afgraves fra det ene Sted og føres hen paa det andet; det bliver ogsaa kun derved muligt at beregne Omkostningerne ved en saadan Udjevning.

Nivelleerinstrumentet bestaaer af en Kikkert, der kan skrues fast paa en trebenet Fod, og som ved andre Skruer kan bringes i en aldeles vandret Stilling, hvorfor et Vaterpas, bestaaende af et i begge Ender lukket Glasrør, der fra Midten er afdeelt i Grader og paa en lille Luftblære nær fyldt med farvet Spiritus, er fastgjort ovenpaa Kikkerten. Da den lille Luftblære først indtager Midten af Glasrøret, naar samme staaer aldeles lige, angiver det meget nøiagtigt den horizontale Stilling. I Kikkerten selv er anbragt to, hinanden i rette Vinkler krydsende Traade, for at angive det bestemte Midtpunkt af Gjenstanden, som man sigter til; vi ville nu antage, at en Skraaning, som Fig. 3, skal ni-

Fig. 3.

velleres, fordi man vil have samme planeret til to Terrasser og en jevn Skraaning (see de punkterede Linier). Først afsætter man en fuldkommen lige Linie, hvor Stokkene staae i lige lang Afstand fra hverandre f. Ex. 10 Alen, længere eller kortere efter Skraaningens Længde. Man opstiller Instrumentet vandret i a, maaler sammes Høide til Midten af Kikkerten, og noterer samme paa et Stykke Papir, dernæst opstilles en dertil indrettet Maalestok i Stationen C, og der sigtes derhen fra Stationen a for at iagttage Høiden. Naar Maalestokken nemlig er afdeelt i Tommer og halve Tommer fra neden opad, og hverandendenen er sort og hverandenen hvid, samt Tallene skrevne meget store og tydelige, sort paa de hvide og hvidt paa de sorte Qvadrater, vil man let, naar Afstanden ikke er altfor stor, kunne see Tallene og optegne det Tal, som Korstraaden viser paa. Derpaa flyttes Instrumentet til b og Stokken til c og saa fremdeles.

Naar man efter disse Optegnelser skal fremstille Linien, fradrages først Instrumentets Høide, og Overskuddet angiver Grundens Stigen eller Falden, hvorefter den attraade Skraaning let lader sig bestemme, ligesom Omkostningerne ogsaa let derefter lade sig beregne. Hvad disse angaaer, da afhænge de vel for en Deel af den paa Egnen sædvanlige Dagløn, samt om et tilstrækkeligt Antal gode Arbeidere kan erholdes, hvorfor vi ogsaa her blot kunne give nogle Vink om, hvormeget en god, stærk Arbeider daglig kan udrette.

Naar Arbeidstiden, med Indbegreb af Frokost og Middagshvile, er 10 Timer, kan en saadan Arbeider udgrave 216 Cubikfod Jord fra en Dybde indtil 6 Fod eller bortføre det 200 Fod, naar Jorden er let og Sandet løst; er den fast og leret, kan han udgrave 144 Cubikfod, og er den sumpet kun 72 Cubikfod; han kan omgrave 1,440 □ Fod til et Spademaals Dybde og kulegrave 720 □ Fod til en Dybde af 2 Fod; endvidere kan en Mand bære 100 Pd. og trille 150 Pd. paa en Trillebør. Man regner endvidere et Læs Jord til 36 Cubikfod, et Læs Gruus til 28 Cubikfod og et Læs Steen til 24 Cubikfod, samt at et Par stærke

Arbeidsheste kan trække 18—20 Centner paa Sandjord og 30—35 Centner paa en fast Landevei.

§ 2. **Jordarter.** De vigtigste Jordarter med Hensyn til Havedyrkningen ere Sand, Leer, Kalk og Muldjord; af disse ere de tre første uorganiske Jordarter, der hidrøre fra forvittrede Steenarter; den sidste skylder derimod de organiske Legemer sin Tilværelse. Ingen af dem forefindes i reen eller ublandet Tilstand i Jordoverfladen, ligesom de ogsaa alle i en saadan Tilstand ville være lige ubrugelige for Planterne.

Sandjorden udmærker sig ved sin Usammenhængenhed og sin store Modtagelighed for Vand, Varme og Luft; da disse sidste formaae at trænge dybt ned i Sandjorden, og Vandet aldrig bliver staaende paa Overfladen, følgelig heller ikke ved sin Fordampning berøver Jorden sin Varme, er denne Jordart den varmeste, og naar den har en behørig Blanding af Leer, Kalk og Muld, samt i en 2—3 Fods Dybde hviler paa et Leer- eller Mergel-Underlag, er den en fortrinlig Jordart for en Kjøkken- og Frugthave; har derimod den stærkt sandede Jord et sandet eller stenet Underlag, og ligger den oven i Kjøbet høit, da kan en saadan Jord kun med store Bekostninger gjøres skikket til en Have og bør derfor forkastes. Naar Sandjorden hviler paa det ovenomtalte Underlag og ikke ved en tilfældig Beliggenhed, saasom paa en steil mod Nord eller Vest hældende Skraaning, bliver uskikket til en Have, kan Forbedringen enten skee ved at kulegrave saa dybt, at en Deel af Underlaget kommer op og bliver blandet med den øvre Jord, eller dersom Terrainet ikke er stort og en lav Beliggenhed desuden gjør en Forhøielse ønskelig, kan man, i Fald en skjør Leer eller bedre Leermergel er at faae i Nærheden, paaføre et efter Jordens Beskaffenhed større eller mindre Lag deraf, som, efter at være spredt om Efteraaret og vel gjennemfrosset om Vinteren, ved Foraarsgravning bliver godt blandet med den øvre Jord. Da imidlertid selv den bedst passende Blanding af Sand, Leer og Kalk endnu stedse mangler Kulstof og Am-

moniak, uagtet de saaledes, som disse Jordarter i Almindelighed forekomme i Jordskorpen, heller ikke ere aldeles blottede for dem, behøver en saadan Jord ogsaa Gjødning, som fornemmelig indeholder disse Stoffer, og Sandjorden vil da efter Regelen være bedst tjent med Kogjødning, som ikke alene indeholder den største Næring, men ogsaa formedelst sin langsomme Opløsning vedbliver at virke i længere Tid.

Imidlertid maa der dog bemærkes, at den friske Kogjødning i tørre Sommere ofte foraarsager stor Skade paa Sandjorden, idet den fede, compacte Gjødningsmasse, i Stedet for at opsøse sig, tørrer sammen til en haard Kage, der hindrer Rødderne i at udbrede sig i Jorden og saaledes berøver dem baade Næring og Vædske. Det synes saaledes hensigtsmæssigere at anvende en mere opløst Gjødning, saasom afbrugt Mistbænkegjødning, og ikke at paaføre mere ad Gangen end Planterne kunne forbruge den løbende Sommer, da Luften og Vandet, som saa let gjennemtrænger den løse Sandjord, hurtigt opløser den tilbageblevne Gjødning, bortfører det egentlig nærende Princip, Kulsyre og Ammoniak, og kun lader det mindre opløselige Stof, Muld, Humus, blive tilbage. Hvor den saa fordeelagtigt omtalte Fuglegjødning eller Guano kan erholdes, vil den vistnok ifølge Ovenstaaende egne sig fortrinligt for en meget sandet Kjøkkenhave, ligesom ogsaa flydende Gjødning i en saadan Jord vil være af væsentlig Nytte.

De Gjødningsarter, som hurtigt opløse sig og udvikle stærk Varme (Heste-, Æsel-, Faare- og Locumsgjødning), maae følgelig ikke anvendes paa Sandjorden, da den forøgede Varme endmere vil udtørre Jorden og i altfor høi Grad irritere Sugerødderne, som derved i daglig Tale siges at blive forbrændte. Kan man derimod forsyne en saadan Jord med rigeligt Vand, vil man efter Anvendelsen af varme Gjødningsarter erholde en meget tidlig Høst, saasom: tidlige Grøntsager, Radiser o. s. v. En **god**, frugtbar Sandjord bestaaer af ca. 70—76 pCt. Sand, 15—20 pCt. Leer og 3—5 pCt. Muld og Kalk.

Leerjorden er det Modsatte af Sandjorden. Den er klæbrig, tung og sammenholdende, naar den er mættet med Vand; haard og revnet, naar den omsider tørres; baade i tør og vaad Tilstand er den tung, næsten uigjennemtrængelig for Planterødderne og kun lidet modtagelig for Solens og Luftens Indvirkninger; den holder længe paa Fugtigheden og lader samme staae paa Overfladen, og den derpaa følgende Fordampning berøver den endnu mere af dens ringe Varme. Man kalder derfor Leerjorden en kold og svær Jordart, og disse Egenskaber blive endnu mere fremtrædende, ifald Underlaget bestaaer af den samme eller maaskee af en endnu fastere Leerart, hvorfor den ogsaa i reen Tilstand er den ufrugtbareste Jordart. Bestaaer Underlaget af Sand eller stærk sandblandet Mergel, som ikke ligger dybere end 2—3 Fod, kan man ved en dyb Kulegravning tilveiebringe den fornødne Ligevægt; men ifald dette ikke er Tilfældet, og vigtige Grunde tale for, at Pladsen skal afbenyttes som Have, maa man ved Tilførsel af Sandmergel, grovt Gruus, Feieskarn, Skov-, Mose- eller sandet Jord, samt ved Gjødning med varme, hurtigt opløselige Gjødningsarter, forraadnet Tang o. s. v. søge at løsne og skjørne den og gjøre den modtagelig for Luftens Indvirkning. Dette skeer især ved ofte at kulegrave en saadan Jord og lade den ligge Vinteren over, opkastet i høie og skarpe Rygge, for desbedre at kunne gjennemfryse; ved Vintergravning, hvorved Jorden af samme Grund bliver lagt i saa store Klumper som muligt, og ved gjentagen Oplokring og Stuslagning, naar den om Sommeren er tør. Leerjorden er nøie forenet med en stor Mængde Kiseljord og alkaliske Salte; ved Luftens Kulsyre opløses de tvende sidste Bestanddele, og danne i Forening med Vand en geleeagtig Velling (kulsuur Kali og Kiseljordhydrat), som i denne Form kan indsuges af Planterødderne og danne vigtige Jordbestanddele af Plantenæringen. Overladt alene til Luftens Indvirkning, som desuden kun svagt kan trænge ind i Lerets seige Masse, foregaaer denne Opløsning saa

langsomt, at der paa denne Maade vilde hengaae Aartusinder, inden Leret saaledes som det findes paa vore Marker blev berøvet sin Kiseljord og sine Alkalier, eller med andre Ord sine nærende Dele. Ved Kunst er man imidlertid istand til at fremskynde denne Opløsning, saasom: ved hyppig Bearbeidning og Gjennemfrysning, ved at bestrøe Jorden med Meelkalk, eller god Kalkmergel (som helst maa være brændt) og saaledes lade det ligge Efteraaret og Vinteren over, ved at give den seige, uigjennemtrængelige Leer en svag Brænding, hvorved den nøie Sammenhæng imellem Delene løsnes og Luften lettere faaer Adgang til at virke paa de enkelte Dele, ved Blanding med grovt Gruus, og endelig ved at paaføre flere Alkalier og Syrer i Form af Gjødning.

Den rene Leerjord findes meget sjeldent i Planteasken, medens Alkalierne og Kiseljorden derimod udgjøre væsentlige Bestanddele af samme; Leerjordens Frugtbarhed beroer altsaa fornemmelig paa a) dens Rigdom af kiselsure Alkalier, b) dens Evne til i høi Grad at kunne indsuge og fastholde Luftens Vanddampe, Kulsyre og Ammoniak, og c) dens indre Sammenhæng, som sætter den istand til at afgive et godt Holdepunkt for Planterødderne, naar den i et rigtigt Forhold er blandet med andre Jordarter. Med Hensyn til de ovenomtalte Jordblandinger bemærkes, at disse bedst foretages tidligt om Efteraaret eller Eftersommeren, medens Jorden er tør, forsaavidt som man ved Kulegravning vil blande de forskjellige Stoffer i en nogenlunde betydelig Dybde; bliver denne Blanding ikke godt udført, saaledes at Delene godt pulveriseres og blandes mellem hverandre, ville de atter efter kortere eller længere Tids Forløb ved Hjælp af Regnen skille sig fra hverandre, saaledes at de lettere Jordarter blive paa Overfladen og de tungere synke til Bunds, hvisaarsag det bliver nødvendigt engang imellem at kulegrave en saadan ved Blanding forbedret Jord. Naar let Jord forbedres ved Tilførsel af sværere Jordarter, er det naturligviis en Selvfølge, at denne bliver liggende adspredt

paa Jordoverfladen for at skjørnes af Frosten. 30—40 pCt. Sand, 60—65 pCt. Leer og 5 pCt. Muld udgjøre en god, frugtbar Leerjord.

Kalkjorden forekommer i Almindelighed som kulsuur Kalk, blandet med en større eller mindre Deel Sand og Leer, hvoraf den faaer Navn af Kalk-, Leer- eller Sandmergel, eftersom den ene eller anden af disse Bestanddele er fremherskende; den findes desuden i ringe Mængde i enhver frugtbar Jordblanding og i den dyriske Gjødning. Kalkjorden udmærker sig ved sin Modtagelighed for Vandet, som den ogsaa hurtig giver slip paa igjen, og ved sin Evne til at opløse de organiske og uorganiske Stoffer, der findes i Jordoverfladen; da den desuden altid findes forbunden med Kulsyre eller drager samme til sig fra Luften, og denne Luftart af det Foregaaende vides at være en vigtig Plantenæring, virker den allerede derved saare gavnlig paa Plantevæxten, saameget mere som den ved Luftens Paavirkning let lader sig opløse. Den friske, brændte Kalk eller den ulædskede Kalk besidder i høi Grad den Evne, hurtigt at kunne opløse organiske Stoffer, og man anvender den derfor ofte i smaa Qvantiteter til at forbedre og frugtbargjøre Mosejord, hvor Kulstoffet vel er tilstede i rigelig Mængde, men ikke hurtig nok lader sig opløse ved Luftens Indvirkning; en kraftig, righoldig Kalkmergel anvendes ogsaa ved slige Leiligheder med meget Held. En god frugtbar Kalkjord bør bestaae af: 30—40 pCt. Leer, 20—25 pCt. Sand, 5 pCt. Muld og 30—35 pCt. Kalk.

Muldjorden eller Humus bestaaer af Levninger af Plante- og Dyrstoffer, der forlængst have tilendebragt deres Gjæringsproces. Da Plante- og Dyrelevninger (d. e. den vegetabilske og animalske Gjødning) kun virke gjødende, saalænge der finder nogen Gjæring Sted, hvorved Kulsyre i stærkere eller svagere Grad udvikler sig, saa kunne disse afgjærede Levninger ikke mere betragtes som en Gjødning, men som en Jordart, uagtet den dog endnu altid indeholder adskillige uopløste Dele. Muldjorden har

i Almindelighed en bruunlig eller sortagtig Farve, er fedtet at føle paa og let modtagelig for Vandets, Luftens og Varmens Indvirkninger. Det er især denne Modtagelighed for Luft, Varme og Vand og den Egenskab i saa høi Grad at kunne tiltrække Luftens Kulsyre, Ammoniak og Vanddampe, som giver Muldjorden sit Værd for Planteculturen. Blandet i et passende Forhold med de andre Jordarter, saasom 30 pCt. Humus, 20 pCt. Sand, 30 pCt. Leer og 20 pCt. Kalk, afgiver den en særdeles god Jordbund for en Kjøkkenhave. Bestaaer Muldjorden af altfor mange uopløste Dele, bringes disse til Opløsning ved Kalkmergel eller bedre ved ulæsket Kalk; ligeledes kan Salt med Held anvendes i smaa Qvantiteter som Opløsningsmiddel.

Da Muldjord i Almindelighed har en lav Beliggenhed, der er mindre udsat for at udtørre end Sandjorden, kan man ogsaa her uden Fare gjøde med frisk Kogjødning. Underlaget, eller den under det øvre 2—3 Fod tykke, frugtbare Jordlag værende Jordmasse, er, som vi allerede have antydet, af stor Vigtighed for Plantevæxten. Det bedste Underlag er en skjør Leer eller Leermergel, der atter hviler paa en gruset eller stenet Bund, da dette tilbageholder den fornødne Fugtighed for de paa Overfladen voxende Planter, men lader den overflødige sive igjennem. Sandige eller stenede Underlag kunne ikke vedligeholde den fornødne Vædske i Jordskorpen, og kridtholdige Underlag ere i Almindelighed kolde. Det værste Slags er imidlertid en stiv, seig Leer, som bestandig holdes fugtig ved underjordiske Væld, eller som er saaledes gjennemtrukken med Jernopløsning, at der har dannet sig en fast, uigjennemtrængelig Skorpe i kort Afstand fra Jordoverfladen; dette er den saakaldte Ahl, som findes i de store jydske Heder og som lægger saa store Hindringer i Veien for Opdyrkningen.

§ 3. **Gjødningsarter.** Da vi allerede have omtalt de vigtigste Sorter dyrisk Gjødning, saasom Heste-, Ko-, Faare-, Æsel- og Locumsgjødning og sammes Anvendelse til de forskjellige Jordarter, ville vi endnu kun bemærke, at

Hestegjødningen altid maa blive den vigtigste og uundværligste for Havedyrkningen, fordi den ikke alene kan anvendes til alle Jordarter, frisk til kolde og svære, og forraadnet til varme og lette, men ogsaa, førend den bruges som Gjødningsmiddel i Kjøkkenhaven, som Varmemiddel i Driveriet. Pulveriseret Been, Hornspaaner, Duegjødning og Saadant ere vel meget stærkt virkende Midler og kunne i smaa Haver finde Anvendelse, hvor det gjælder om at tilveiebringe en meget kraftig Virkning, men det er som oftest vanskeligt at erholde disse Substantser i saa stor Mængde, at de kunne anvendes særskilte, hvorfor disse og andre dyriske Levninger for det Meste samles til den store Compostdynge, som vi nærmere skulle omtale. Den Owenske Patent-Gjødning, bestaaende af brændt Gips, Been og Locumsgjødning, er meget kraftig og hurtigt virkende, men Virkningen varer ikke længe, og den bør derfor ogsaa kun undtagelsesviis benyttes; saavel den som Guanoen er fortrinlig for sandede Haver. Da det i Almindelighed er vanskeligt at tilveiebringe saamegen Gjødning, som man kunde ønske, og de dyrkede Væxters Qvalitet for en stor Deel afhænger af den større eller mindre Næring, som de erholde, maa man søge paa andre Maader at erstatte det Manglende.

Ved omhyggeligt at samle alt Affald fra Haver og Gaarde, Ukrud, Feieskarn, Blade, Aske, Sand, Horn og Beenspaaner, Fjerkreatur- og Locumsgjødning, Blod og Indvolde af slagtede Dyr o. s. v. i en Dynge, og, naar der er samlet en Deel, opsætte denne lagviis med kraftig Kalkmergel eller bedre med ulædsket Kalk, kan man efter et Aars Forløb erholde en meget god Gjødning. Indeholder en saadan Bunke, der opsættes i en Fiirkant med saa lodrette Sider som muligt, meget stærkt gjødende Gjenstande, kan man lægge nogle Lag Græstørv hist og her i samme, som ogsaa bidrage til at hæve den mere frem for Luft og Sol. Naar Bunken er opsat, overgydes den i Løbet af Sommeren ofte med Møddingvand, og holdes bestandig reen for Ukrud, som ikke alene tærer af de nærende Kræfter,

men ogsaa kaster sit Frø, der siden med Gjødningen føres ud paa Jorden. Vil man anvende denne Blanding til Gjødning for Kjøkkenhaver, kan den allerede anvendes efter et Aars Forløb; men skal den bruges som Mistbænkejord, hvortil den med de behørige Tilsætninger fortrinlig egner sig, maa den staae i to Aar og i dette Tidsrum 2—3 Gange omarbeides og før Anvendelsen kastes igjennem en Jordharpe. Man bør hvert Aar opsætte een eller flere saadanne Bunker, som paa Steder, hvor der er Mangel paa Gjødning, yde store Fordele i Havedyrkningen. Da der til Mistbænke og Potteblomster aarlig bruges endeel Bladjord, maa man aarligt opsætte en separat Bunke af de om Efteraaret samlede Blade; for at befordre Opløsningen kan man strøe noget ulædsket Kalk imellem Bladene; men der maa ellers ingen andre dyriske Gjødningsstoffer tilsættes. For at disse Composthobe kunne blive saa righoldige som muligt, bør alt flydende Affald fra Gaarden og Huset, saasom Opvaskningsvand ɔc. fra Kjøkkenet, Urinen fra Stalden o. s. v., omhyggeligt henledes til en eller flere i Jorden nedsænkede Tønder eller Kasser, for siden enten at anvendes umiddelbart paa Jorden, som flydende Gjødning, eller til dermed at befugte Compostdyngen. Den i Urinen værende flygtige Ammoniak, som let fordamper, naar den er udsat for Luften, kan man fastholde ved at blande Urinen med en stærk fortyndet Syre, saasom Saltsyre; der dannes derved saltsuur Ammoniak, som ikke opløser sig i Luften. — Man har ogsaa anbefalet Garverbark som Gjødning; dette troe vi imidlertid at maatte fraraade, da denne Substants ikke alene kun bestaaer af de haardeste, mindst opløselige Dele af Barken, men ogsaa formedelst det i sammeværende skarpe Garvestof virker skadeligt paa de fleste Planters Sugerødder. Derimod kan den forraadnede, til Jord blevne Garverbark med Nytte anvendes til Blanding med svære Jordarter, som allerede tidligere er omtalt.

§ 4. Vi have i det Foregaaende viist, hvorledes de forskjellige Jordarter bringes til den Fasthed eller Løshed,

som udfordres, for at afgive et fast Holdningspunkt for Planterødderne, blive modtagelige for Luft og Varme, samt ved den fornødne Tilførsel af Næringsstof blive frugtbare. Den omhyggeligste Jordblanding, den flittigste mechaniske Bearbeidning med Spade og Hakke og den rigeligste Gjødning vil imidlertid være aldeles unyttig, naar man ikke paa samme Tid drager Omsorg for den for Planterne passende Fugtighed, saaledes at Væxterne ikke hentørre i den tørre Aarstid af Mangel paa Vædske i Jordskorpen eller fordærves af overdreven Fugtighed i det øverste eller nederste Jordlag. Midlerne til en saadan ligelig Fordeling i Jordoverfladen bestaae, forsaavidt den ikke opnaaes ved de angivne Grundforbedringer, for lette høitliggende Jordstykker i Planering, hvorved tilsigtes Dannelsen af flade Plainer, der bedre kunne bevare det modtagne Vand, og for svære Jorder eller lavtliggende Pladser i Vandafledning.

§ 5. **Planering.** Den fordeelagtigste Skraaning for en Have, hvis Hovedbestanddeel er Leer eller overhovedet svær Jord, som holder stærkt paa Fugtigheden, vil være et Fald af 6 Tommer paa 25 Alen eller en Vinkel mod Horizonten af 2 Grader. Er derimod Jordarten let og altsaa mere tilbøielig til at udtørre, vil en fuldkommen vandret Flade være at foretrække, forudsat at denne ved Afløbsrender er sikkret for Grundvand eller Oversvømmelse fra høiere Steder ved indtrædende Regnskyl.

Naar en let Jord har en ubetydelig Skraaning, kan man ved Bedenes og Qvarterernes Retning standse den nedløbende Regn saaledes, at det Meste kommer Planterne til Gode, men ifald Havepladsen er meget steil, nødes man til at anlægge større eller mindre Terrasser, som skeer ved at opføre adskillige parallelløbende, meer eller mindre steile Tværmure paa Skraaningen og udjevne Jorden til samme.

Da Underlaget paa denne Maade vil komme frem ved Murens Basis, maa dette grundforbedres paa de ovenfor berørte Maader. Opføres saadanne Tværmure af Muursteen, kunne de være steile og tillige, ifald de vende mod

Syd eller Sydost, anvendes til Espaliertræer; men da denne Terrassering bliver meget kostbar, kan man ogsaa opføre dem af Kampesteen eller Græstørv. Disse skjæres $^3/_4$ Alen i □ og lægges ligesom Muursteen ovenpaa hverandre med Græsset nedad, de stampes fast med en Støder for hvert Lag, og Volden maa ikke sættes steilere end 45 Grader eller høiere end 5—6 Fod. Udvendigt kunne de atter beklædes med smukke tætte Græstørv fra en Eng eller, ifald saadanne ikke kunne faaes, og man attraaer en smuk, grøn Flade, besaaes paa følgende Maade: man blander 6 Dele italiensk Raigræs (Lolium italicum), 3 Dele Engsvingel (Festuca pratense), 1 Deel Hvidkløver (Trifolium repens) og Deel Humlekløver (Medicago lupulina) og sørger for, at det finere Frø bliver godt blandet med det grovere. Dernæst udrører man godt, seigt Leer i en Balle med Vand, til Massen bliver en tynd Velling, kommer deri 16—18 Haandfulde af Frøblandingen, omrører det godt, saa at Frøet bliver godt jevnt fordeelt i Leret, og kliner det derpaa i en Tykkelse af $1^1/_2$—2 Tommer fast paa Skraaningen, som i Forveien er vandet stærkt.

Nogle Dage efter klappes Skraaningen med en Skovl og vandes, hvilket gjentages 1—2 Gange dagligt, til Frøet spirer, da det atter klappes, og vandes sidste Gang. Er Jorden meget sandet eller Skraaningen meget steil, kan man i Stedet for Engsvingel tage lige Dele af krybende Hvede (Triticum repens) og krybende Hvene (Agrostis stolonifera), som med deres lange krybende Rødder fuldkomment ville befæste de andre Græsarter.

Hvor Skraaningen ikke har nogen betydelig Udstrækning, kan man afstikke Terrassernes Form ved Lægter, der opstilles i den Vinkel, som Volden og Terrassen skal danne. See Fig. 3, hvor Nr. 1 antyder en muret Terrasse og Nr. 2 en, hvor Volden er opsat af Græstørv. Hvad enten Terrainet planeres som vandret Flade, en jevn Skraaning eller i Terrasser, bliver det en Selvfølge, at Overfladen bør være aldeles jevn, hvilket enten opnaaes ved Paafyld-

ning eller ved at føre Jorden fra de høiere Steder til de lavere. Bestaaer Jordskorpen af god, frugtbar Jord, og er det let i Nærheden at faae Muurbrokker, grovt Gruus eller Smaasteen, da kan man udgrave Gangene 1 Fod dybt, fylde dem med disse Materialier, og anvende den vundne Jord til Paafyldning.

§ 6. **Vandafledning.** Ifald et lavt liggende Stykke Jord var saa aldeles omgivet af høie Bakker, at aldeles intet Vandafløb kunde tilveiebringes, vilde det, selv om Jorden var god og frugtbar, kun slet egne sig til en Have; thi uagtet det vel var muligt ved at grave en rummelig og dyb Park at erholde Jord til at høine Terrainet saameget med, at adskillige ei dybt gaaende Planter kunde trives, og ved dybe Grøfter langs de steile Sidegrændser at lede Regnskyllene hen til Parken, uden at faae Haven oversvømmet, saa vilde dog, som vi allerede vide, den indesluttede Beliggenhed medføre en Kulde, som vanskeligt kunde afhælpes, og som vilde gjøre Culturen selv af de simple Havevæxter meget besværlig. Er der nu oven i Kjøbet paa et eller flere Steder Kildevæld, maa en saadan Plads ubetinget forkastes. Det vil vel imidlertid være sjeldent, at en saa uheldig Localitet vælges til en Have, hvorimod det meget ofte bliver nødvendigt under heldigere Omstændigheder at anlægge Afløbsrender for at fjerne Væld eller Grundvand fra et i andre Henseender godt Stykke Jord.

Paa stærkt leret Jord, der ikke let giver slip paa Vandet, er en Hovedrende, hvortil der fra Siderne i en Afstand af 12 til 16 Fod støder Birender, af særdeles Nytte; Dybden af saadanne Render afhænger deels af den Dybde, hvortil man vil udtørre Jorden, deels af det Fald, der behøves, for at lede Vandet ud af Haven.

Skulle Renderne bortlede Væld fra et Jordstykke, maae de gives en saadan Retning og Dybde, at de afskære Vældet ved dets Udspring, hvortil maaskee efter Omstændighederne behøves en Hovedrende og nogle Birender; overalt er det ikke let muligt at gaae ind paa Retningen eller An-

tallet af saadanne Vandledninger, som stedse maa betinges af Localforholdene; kun maa det altid bemærkes, at Renderne faae den fornødne Brede og Dybde, og at der ikke spares for meget paa en Rende, da det altid er bedre at grave een for mange end een for lidt. Renderne fyldes indtil 1½ Fod fra Overfladen med Smaasteen eller saakaldte Faschiner; disse bestaae af tynde Riisqviste helst af El, Avnbøg eller Hvidbøg, de bindes sammen i lange 1 Fod tykke Bundter og nedlægges i Renderne, først to i Bunden ved Siden af hinanden, og derpaa den tredie ovenpaa, saa at der bliver et huult Rum mellem dem; det Hele dækkes med tynde Græstørv med Græsfladen nedad eller med et tykt Lag Bændeltang. Steenrenderne dækkes paa samme Maade. Man foretager i Almindelighed saavel dette som de fleste andre Grundforbedringsarbeider om Efteraaret.

Det var den nyere Tid forbeholdt at udfinde en Vandafledningsmaade, som forener praktisk Brugbarhed med en ringe Bekostning. Ved Drainingen, som i de senere Aar er indført i ethvert velorganiseret Landvæsen og mere og mere anvendes saavel i Marken som i Haven, nedlægger man Rør af brændt Leer (Drains) i Afløbsrenden, og denne tildækkes dernæst atter med Jord, efterat et lille Lag Tang eller Græstørv er lagt ovenpaa Rørene for at hindre Jorden i at forstoppe disse.

Ihvorvel der kan gives Tilfælde hvor een saadan Linie kan være tilstrækkelig, vil det dog i de allerfleste Tilfælde blive nødvendigt at danne et regelmæssigt Næt af parallelle Siderør, med en Afstand af 12 til 20 Fod efter Jorbundens større eller mindre Porøsitet; disse mindre Siderør udmunde Alle i et større Hovedrør, som fører det samlede Vand bort fra Jordstykket. Rørene, hvis Dimensioner beroe paa den større eller mindre Vandmængde, som de ere bestemte til at optage, bør man dog i en Have ikke vælge altfor smaa, da Erfaringen har viist, at de dyrkede Væxters Rødder, selv i en Dybde af 5—6 Fod kunne trænge

ned til dem og forstoppe dem. Naar der til Hovedrøret vælges Drains af 2½ Tomme indvendig Vidde, og til Siderørene af 1½ Tomme ligeledes indvendig Vidde, vil dette i en Have være tilstrækkeligt. Forend Rørene nedlægges, udgraves alle de iforveien udmaalte og afstukne Linier, som skulle staae i Forbindelse med eet Hovedrør, til en Dybde af 5 à 6 Fod med saa megen Skraaning mod Hovedrenden, at Vandet kan flyde, og Bunden af Renden jevnes saaledes, at Rørene komme til at ligge aldeles lige. Man begynder længst borte fra Hovedrenden og stopper det første Rør i den yderste Ende med Tang eller Mos, for at hindre Jorden fra at trænge derind; dernæst lægges de saa tæt sammen som muligt, og hvor de forenes med Hovedrøret dækkes den derved opstaaede Aabning med Potteskaar eller et Stykke Tagsteen. Naar alle Rørene ere nedlagte, og man ved et nøiagtigt Eftersyn har overbeviist sig om at alle Forbindelserne ere godt dækkede, tildækker man alle Rørene med et lille Lag Bændeltang, og jevner derpaa alle Grøfterne. Da den nederste Deel af Grøften kun behøver at være saa viid som Rørene ere tykke, anvender man til Opgravningen af dette nederste Lag med Fordeel den saakaldte Drainspade, der er huul, smal, og spids nedefter. En veludført og rigtig beregnet Draining forøger Jordens Varme med 3 à 5 Grader, paa samme Tid som den gjør Jorden skjør og modtagelig for Luftens gjødende Bestanddele, og vi kunne derfor ikke noksom anbefale dens Anvendelse i enhver Have, hvor Jorden er af en kold, fugtig, eller stærk leret Beskaffenhed.

§ 7. **Beliggenheden eller Læ.** Ved Beliggenhed forstaaer man ikke alene Havens Retning med Hensyn til de omgivende Gjenstande, saasom Bygninger, Bakker, Skove, Damme eller Bække, men ogsaa, som før er berørt, dens Skraaning, høi, lav eller indesluttet Beliggenhed, og endelig dens Exposition eller Retning mod Himmelegnene.

Med Hensyn til de omgivende Gjenstande, da vilde naturligviis en Begrændsning mod Nord og Vest af Byg-

ninger, Bakker eller Skovpartier være særdeles ønskelig, ligesom ogsaa Nærheden af en Dam eller Bæk betydeligt vilde lette Vandingen og gjøre den ofte kostbare Brøndgravning overflødig. Manglen af disse gunstige Forhold kan imidlertid uden Vanskelighed erstattes ved Læplantninger og Brønde, men Beliggenheden mod de ugunstige Himmelegne lader sig ikke saaledes forandre. Vi have allerede omtalt, at en jevn Flade eller ubetydelig Skraaning mod Syd eller Sydost vilde være at foretrække for enhver anden; næst efter denne kommer en sydvestlig, en østlig og en vestlig Exposition, men ifald Pladsen med en betydelig Skraaning helder mod Nord eller Nordvest, er en saadan Beliggenhed den alleruheldigste, da Væxterne der ere givne til Priis for de raae, nordlige Vinde, der her til Lands ofte i Juni og Juli afsvie alle Bladene paa Træerne. Ifald en saadan Beliggenhed skulde anvendes til Have, maatte der ikke alene udvendigt anbringes tætte Plantninger af haardføre, høitvoxende Træer, men det indre Rum maatte ogsaa ved flere 12 Fod høie Avnbøgs eller Elmehækker gives den meest mulige Beskyttelse; desuden maatte der for en saadan Have vælges de meest haardføre Frugtsorter og Kjøkkenvæxter.

Endskjøndt Læplantningen vel sjeldnere foretages under saa ugunstige Omstændigheder, bliver den dog meget ofte nødvendig, for at sikkre en ellers fordeelagtig situeret Plads for de kolde nordlige og vestlige Vinde, da det kun i de færreste Tilfælde tør ventes, at et saadant Læ allerede var tilstede; Læplantningerne, hvortil vælges den canadiske Poppel, Sølvpoplen, den italienske eller Pyramidepoplen, Almen, Ahornen, Linden, Hestekastanien, den amerikanske Gran, o. fl., anbringes paa de tre Sider: Nord, Øst og Vest, i 20—30 Alens Afstand fra Havegrændsen; kan man ikke fjerne dem saameget uden altfor store Tab, maa man grave en dyb Grøft mellem Plantningen og Haven for at hindre Røddernes Indtrængen; man planter Træerne temmelig tæt, 3—4 Alen fra hverandre, og blander Poplerne saaledes imellem de øvrige, at de kunne borttages, naar de andre Træsorter have udviklet

sig. Man bør plante 3—4 Rader, for at erholde et hurtigt og tæt Læ; det er en Selvfølge, at den tætte Plantning, der bidrager hertil, Tid efter anden maa fortyndes, for at de frodige Træer ikke skulle hindres af de svagere. Fire- eller femaarige Træer ere de bedste til Omplantning, og naar Plantehullet gjøres dybt og rummeligt, Jorden omkring Rødderne forbedres ved lidt bedre Jord, ifald den der paa Stedet skulde være meget slet, samt naar Plantningen af Grunde, som allerede omstændelig ere forklarede i Cap. 1 § 3, foretages om Efteraaret, ville kun meget faa Træer mislykkes. Poplerne planter man fordeelagtigst af Stiklinger; dertil tager man helst 5—6 Alen lange Grene af en tilsvarende Tykkelse, borttager alle Sidegrenene, og nedsætter Stiklingen 2 til 3 Fod dybt ved Hjælp af en Jernstang. Hvor Læ mangler til en Have, bør Plantning af Lætræer være det allerførste Arbeide, der foretages, da det desuagtet vil vare nogle Aar, inden Plantningen kan begynde at bryde Vinden.

§ 8. **Hegn.** For at sikkre Haven mod Menneskers og Dyrs Indtrængen, omgiver man den med et Hegn, der kan dannes paa forskjellige Maader og af forskjellige Materialier, eftersom de locale og pecuniaire Forhold byde det. Det bedste Hegn er en Muur, som bør være 5 Alen høi, opføres af Muursteen og helst af de i Cap. 1 § 9 angivne Grunde være huul. Foroven bør der være en fremspringende Karnis, som deels beskytter Muren, deels Planterne, og hvortil et Seildugs- eller uldent Rouleau kan fæstes, for i de kolde Aarstider at skjærme de ved Muren værende Planter. Det er i høi Grad blevet anbefalet og atter af Andre fraraadet, at male Murene sorte. De engelske Havedyrkere ere nu, som det synes, blevne overbeviste om, at den forøgede Varme, som de sorte Mure erholde i Solskin ved den sorte Farves varmeindsugende Egenskaber, atter ophæves ved saadanne Mures stærkere Udstraalingsevne i mørkt, taaget eller regnfuldt Veir, hvorimod de hvide Mure vel ikke indsuge saamegen Varme, men ogsaa udstraale

mindre, og ved den fra dem tilbagekastede Varme bidrage betydeligt til en forhøiet Varme i deres nærmeste Omgivelser. Næst Mure komme Plankeværker og Brædderægge. De ere vel i Grunden, naar der tages Hensyn til Murenes længere Varighed, slet ikke billigere end disse, men da den øieblikkelige Udgift er mindre, og de dog altid, naar Tømmeret er Eg og Brædderne engang imellem tjæres, kunne vare en Snees Aar, anvendes de ikke sjeldent. Mure og Plankeværker anvendes til Espaliertræer, de mod Syd, Sydost eller Sydvest til Viindruer, Ferskener, Aprikoser, Figener, de mod Øst og Vest til tidlige Kirsebær, Blommer, Æbler og Pærer af de finere Sorter, og endelig kan den nordre Muur anvendes til Ribsespalier, som, naar det bliver sikkret mod Fuglene ved et udspændt Net, kan levere friske, saftrige Frugter langt ind i November. Endvidere indhegner man sin Have med et smukt Stakit, med et saakaldet has-has, eller en dyb Grøft uden Vold, der paa den indre Side er besat med fladt liggende Pallisader, der hindre Overgangen, med et Steengjærde, der er beplantet med Hvidtorn, eller et simpelt Jorddige, besat med et Riisgjærde, og endelig kan man nøies med det blotte Riisgjærde, naar man udenfor samme planter en tæt Hække af Hvidtørn, som desuden udgjør det bedste og billigste af alle de Indhegningsmaader, der kun skulle beskytte Haven. I Almindelighed foretrækker man at kjøbe sine Hvidtornsplanter, da det varer temmelig længe, inden man selv kan tiltrække dem, og man vælger i saa Fald 3—4-aarige Planter. Efterat Jorden er vel tilberedt for dem, plantes de om Efteraaret i 1 Fods Afstand, for hurtigt at faae Hækken tæt; de studses i Rod og Top, og ville, naar de ere plantede i rette Tid og i god Jordbund, voxe kraftigt den paafølgende Sommer. Det paafølgende Efteraar blive de afskaarne 3—4 Tommer over Jorden, og naar de den anden Sommer have skudt kraftige Skud, blive disse flettede sammen heelt nede ved Jorden; de derved dannede talrige Sidegrene blive endnu 2—3 Aar skarpt beskaarne om Efteraaret, og naar nu Hækken saaledes

har faaet den fornødne Tykkelse og Tæthed i Bunden, begynder man at klippe den, hvorved bemærkes, at man, indtil den fornødne Høide og Brede er opnaaet, klipper meget stærkt, for at vedligeholde en rask Vext. Klipningen udføres bedst og fordeelagtigst for Hækken i Form af en gothisk Spidsbue. Ifald man beplanter en Jordvold eller et Steengjærde med Hvidtorn, blive disse behandlede paa samme Maade, og der maa kun iagttages, at Planterne sættes i en fordybet Rende i Midten af Volden, for bedre at holde paa Vædsken, ifald en længe vedholdende Sommertørke skulde indtræffe, og at der vandes umiddelbart efter Plantningen. Vil man selv tiltrække sine Hvidtornsplanter, bør Frøet saaes om Efteraaret i 2 Tommers dybe Riller, 6 Tommer fra hinanden, paa Bede af 2 Fods Brede. Enkelte Planter komme maaskee op det paafølgende Foraar, men da den største Mængde først kommer op det andet Aar efter Saaeningen, og det ikke sjeldent hænder at en Deel kommer i det 3die, maae Bedene i denne Tid holdes omhyggeligt rene for Ukrud og vandes, naar Jorden skulde blive for tør; for at hindre en saadan skadelig Udtørring kan man belægge Bedene med et tyndt Lag gammel Gjødning. Efter det i Cap. 1 § 1 Sagte er det sandsynligt, at det ikke ganske modne Frø af Hvidtornen, naar det egentlige Frø vel er fuldkommen modnet, men Skallen ikke har havt Tid til at opnaae den beenagtige Haardhed, som er Aarsag til Frøets lange Hvile i Jorden, vil kunne opløses ved Hjælp af een Vinters Fugtighed, og Frøet saaledes det næste Foraar fremspire. — Uagtet Stakittet er en meget paalidelig Indhegning, især naar det har den fornødne Høide og er besat med høie Jernspidser, er det dog mindre anvendeligt for Kjøkkenhaven, da der hverken kan drages Nytte af en saadan Væg som Læ for skadelige Vinde eller til Dyrkning af Espaliertræer; det Samme gjælder ogsaa om Indhegninger ved pallisaderede Grøfter.

§ 9. **Vandforsyning.** Ifald der i eller udenfor Haven er en Bæk eller Dam, som kan afbenyttes til Vanding, vilde

dette vistnok være den simpleste og mindst bekostelige Maade at forsyne Haven med Vand paa; men det træffer ofte, at saadanne Vandbeholdninger enten ligge langt borte fra Haven eller ikke ere tilgængelige uden en lang Omvei. Man bør i saa Fald anlægge sin Vandbeholdning i Haven selv, enten ved at lede Vandet fra Bække, Floder, Søer eller Damme ind i Haven ved Hjælp af Trærender eller Drains, der føre til en udmuret Vandbeholder i Midten af Haven, eller til et Pumperør, hvorfra Vandet om Morgenen oppumpes i store, flade Kar og anvendes om Aftenen, efterat Luft og Sol have udøvet deres gavnlige Indflydelse paa samme. Den sidste Maade er baade mindre bekostelig og optager mindre Plads; man kan ogsaa derved bedre fordele Vandet, idet der kan anbringes flere Pumper paa de meest passende Steder. Hvor ingen ydre Vandforsyning kan finde Sted, maa der graves en Brønd, som, efterat være opmuret, forsynes med Pumperør og Dæksel, og Vandet oppumpes ligeledes i Kar, for at opvarmes af Solen, inden det bruges. Endskjøndt Vanding for Frilandsplanter i mange Tilfælde, f. Ex. efter Omplantninger, er uundgaaeligt nødvendig, er den dog som oftest mere skadelig end gavnlig, naar den ikke kan foretages saa rigelig, at Jorden kan mættes med Vand. Grunden dertil er følgende: naar Planterne vandes ved Regnen, bliver hele Luften paa samme Tid fugtig; der kan ingen Bladuddunstning finde Sted, lige saa lidet som Fordampning fra Jordoverfladen, da den fugtige Luft formindsker begge disse Virkninger i høi Grad. Deraf følger endvidere, at Planten **langsomt** optager den modtagne Vædske i sine Kar og faaer Tid til at fordele den overalt samt forarbeide den, idet Saftløbet for en Deel betinges ved den større eller mindre Uddunstning, og denne atter af den mindre eller større Luftfugtighed; Jorden indsuger ligeledes langsomt den faldende Regn, og da Vandet ikke kommer styrtende ned, saaledes at Jorddelene pludseligt forvandles til Velling, og heller ikke paa Grund af Luftfugtigheden udtørrer saa pludseligt, at Overfladen bliver barket, eller Jordvarmen bort-

flygter, kan en saadan Vanding ikke andet end virke yderst velgjørende paa Planterne. Anderledes forholder det sig, naar Planterne efter en længevarende Tørke gives en nødtørftig Vanding; den stærkt tørrede Luft indsuger hurtig Bladenes Fugtighed og fremtvinger saaledes en stærk Uddunstning og Saftløb, som atter pludselig maa standse, naar den ubetydelige Vandmængde er bortdunstet eller trængt ned i Jorden; Fordampningen fra Jordoverfladen borttager megen Varme fra Rødderne, der betydeligt skader den, og endelig bliver Jordoverfladen ved den idelige Vanding og pludselige Udtørring fast og barket, som især i leret Jord er meget skadeligt, da det hindrer Luftens frie Indtrængen.

Naar man altsaa ikke kan vande stærkt og sjeldent, maa man hellere indskrænke sin Vanding til det Allernødvendigste, og ved en velpræpareret Jord, ved Skygge for den altfor stærkt brændende Sol, og ved et tyndt Lag gammel Gjødning paa Overfladen søge at holde Fugtigheden tilbage; ligesom man ogsaa ved bestandig at holde Jorden løs og porøs vil vedligeholde en betydelig Vædske i Jorden, idet den løse Jord i høi Grad indsuger Luftens Fugtighed.

Er man derimod i Stand til ved Render, der ere forsynede med smaa Huller paa Siderne, eller paa andre Maader at overrisle sin Kjøkkenhave eller i det Mindste de Planter, som især ynde en rigelig Vandforsyning, saasom Kaalarterne, og især Blomkaal, Ærter, Jordbær, Salat, Spinat o. s. v., vil man være i Stand til i tørre Sommere at frembringe Planter af en forbausende Skjønhed og Godhed.

Nødes man til at vande Urtebedene, førend Frøet er kommet op, bør dette ikke alene skee meget rigeligt, men altid om Aftenen, og det vilde være overordentlig gavnligt, om der kunde anbringes et Slags Skygge for de vandede Bede, der kunde hindre den hurtige Fordampning, hvilket i smaa Haver kunde skee ved udspændte Bastmaatter eller Sligt.

§ 10. **Anlæg.** Naar Jordstykket ved Opmaalingen er bragt paa Papiret, og man nøie har overveiet alle de locale Forhold, Stedets Beliggenhed, Skraaningen, Jordens

Beskaffenhed o. s. v., udkaster man sin Tegning til det vordende Haveanlæg. Da Grundstykkets Form, Eierens Smag og andre locale Omstændigheder for en stor Deel maae bestemme Anlægget, kunne vi her kun give nogle nyttige Vin', som kunne veilede til Opfattelse af Planen, der bør følges. Pladsen til Mistbænke bør vælges paa den solrigeste Plads, og disse bør vende mod Syd eller Sydost; bestaaer Hegnet af Muur eller Plankeværk, hvor der skal plantes Espaliertræer, maa man sørge for, at ingen høitvoxende Træer anbringes foran dem, samt at der foruden Gangen bliver en 6 Fods bred Rabat tæt op til Muren, hvori Træerne blive plantede. Gangenes Brede maa rette sig efter Havens Størrelse og varierer fra 3—5 Alen; Vandpostene maae ikke være for langt borte, og en ikke altfor iøinefaldende Plads til Jordmagasin, hvor Ukrud o. s. v. kan samles til de omtalte Compostdynger, samt hvor Ærte- og Bønneriis kunne opbevares, maa udsees.

Enten Haven anlægges med krumme eller lige Gange, blive alle Gangene ledsagede af en 4 Fods bred Rabat, hvori man kan plante lave Frugttræer i 10—12 Alens Afstand og Frugtbuske imellem dem; den øvrige Plads paa Rabatterne kan anvendes til Kjøkkenvæxter.

Fig. 4 (see næste Side) forestiller Grundtegningen til en Frugt-, Kjøkken-, Driveri- og Lysthave, anlagt i regulair Stiil: a er Vaaningshuset, b b b ere Gange, c c et Buskads af blomstrende Buske og Ziirtræer, d d Græspartier, e e Blomstergrupper, f f ere tvende Rækker Mistbænke, g g Bakker og h h 2 Viinbakker, i i i ere 3 Vandposte, k Rabatter om Qvartererne, l, m antyde Frugthaven for høistammede Træer, de paa Rabatterne hentegnede Træer antages at være lave Pyramidetræer. Ved n er Plads til Ukrud- og Compostdynger, og ved o Plads til Bønne- og Ærteriis, begge Dele skjulte bag en Avnbøghække af Murens Høide. Ved p p p findes Udgange, der ere saa store, at de fornødne Kjørsler kunne skee derigjennem, Fig. 5 (see tredie Side) forestiller en forenet Frugt-, Kjøkken- og Lysthave, anlagt i

den nyere, saakaldte engelske Smag med slyngende Gange,

Fig. 4.

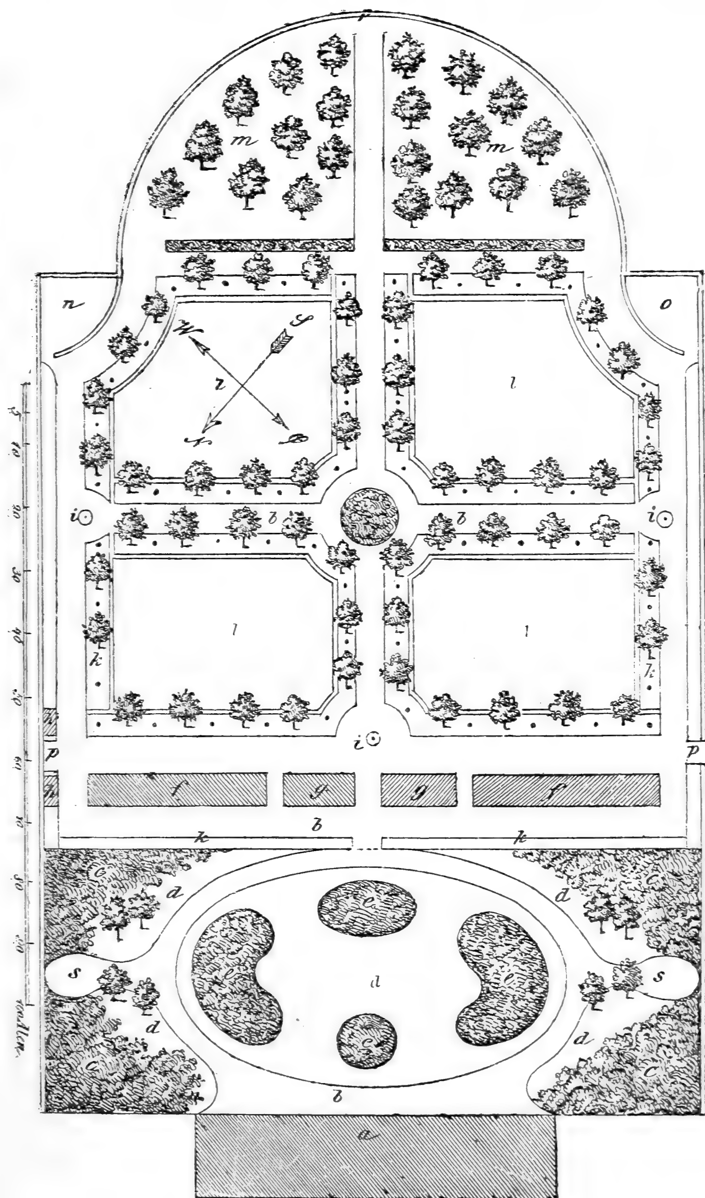
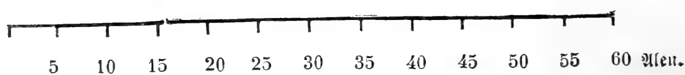

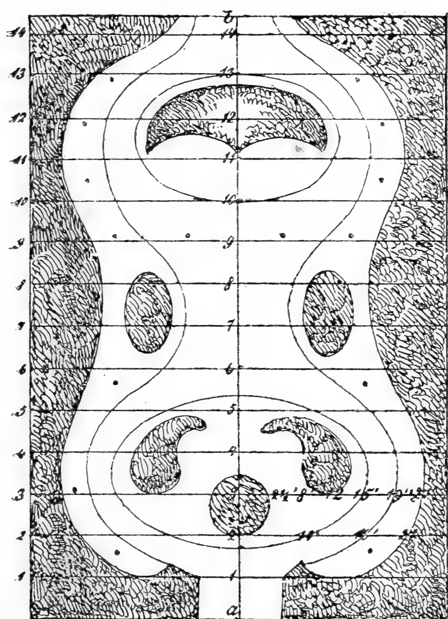
Fig. 5.

Buskadser og Græsplainer. Frugttræerne, der ogsaa her antages at være Dværgtræer eller i Fald lavstammede, ere anbragte paa Rabatterne; a er Hovedbygningen, bb Mistbænke, cc Lystbuskads, dd Blomsterpartier; Græsset ee; Kjøkkenhaveqvartererne ere ff, gg antyde 2 Bænke, og h er Udgangen. Haven er ved ii omgivet af en tæt Hvidtornshække.

Naar Tegningen er færdig, forfærdiger man sig en anden derefter, som bliver at anvende ved Anlæget, og som kun udføres i Omrids og paa stærkt Papir. Paa denne afsætter man en Retningslinie (see Fig. 6 a—b), der gjennemskærer Grundstykket efter sin Længde, og hvorfra man kan see til alle Siderne; retvinklede Tværlinier drages nu over Retningslinierne, i ligestor Afstand fra hinanden, saasom 5—10—20—30 Fod, eftersom Anlægget er stort eller lille, og Krumningerne lange eller korte, og naar saaledes hele Arbeidsplanen er overtrukken med parallelle, lige vidt fra hinanden staaende Linier, der alle danne rette Vinkler med Retningslinien, udmaales efter Maalestokken Afstanden fra Retningslinien til de paa Tværlinien forekommende Krumninger eller Træer, og dette skrives paa Planen. Saaledes er i Fig. 6 Afstanden mellem Stationerne 1—2 = 5 Fod, ved første Sta=

Fig. 6.

tion maales til Lysthusets Grændse, som er 5 Fod, ved anden Station krydser Tværlinien den ydre Ganglinie og Buskpartets Grændse, den første ved 16 Fod, den anden ved 21 Fod, som skrives paa rette Sted, og denne Udmaaling og Vedtegnen vedvarer hele Planen igjennem. Er Anlægget enten meget stort, eller man fra en Retningslinie ikke kan see til alle Sider, maa man afsætte 2, saaledes at dette Öiemed opnaaes. Inden Udstikningen foretages i Friland, forsyner man sig med en Mængde 2 Fod lange Pinde, som kunne bestaae af grønne eller tørre Grene, der ikke ere altfor krumme, afskaarne Viinranker o. s. v. Allerførst opmaales de tvende Endepunkter for Retningslinien nøiagtigt, og denne afsættes med lige Landmaalerstokke saa accurat, som det er muligt, og saaledes, at Stokkene komme lige saa langt fra hinanden, som Tværstregerne paa Planen; dernæst tages Stokken bort i første Station, Vinkelskiven sættes i Stedet og indvíseres nøiagtigt i Retningslinien; en Arbeider tager en Stok og flytter den, indtil den svarer til Sigtlinien fra det modsatte, retvinklede Indsnit i Vinkelskiven og til den Afstand, der er angiven paa Papiret til en eller anden Krumning, og er dette Punkt fundet, sættes der en af de omtalte Mærkepinde; for ikke at vildledes kan man betegne alle Gangenes Krumninger med Pinde, der ere flakte og forsynede med et Stykke Papir, alle Buskpartiets Bøininger med simple Pinde, og fritstaaende Træer med store Stokke, ledsagede af en skjævtstaaende mindre, f. Ex. i Stationen 3 høire Side maales først $2^1/_2$ Fod fra Retningslinien, og Stokken indvíseres retvinklet med samme, der sættes en simpel Pind, det er nemlig Grændsen for en Gruppe, 8 Fod og 12 Fod længere borte skeer det samme, men 15 Fod fra Udgangspunktet sættes en Pind med et Stykke Papir, da det er den ene Side af Gangen, der gjennemskæres, og ligeledes ved 19 Fod, som antyder den anden Side; ved 20 Fod kommer en høi Stok med en skjævtstaaende mindre, og atter ved 22 Fod en simpel Pind, som antyder Buskadsgrændsen. Naar man saaledes vedbliver paa begge Sider

af Retningslinien igjennem alle Stationer, vil man have en temmelig tydelig Tegning med Stokke paa Jordstykket, naar man er færdig, og skulle Stokkene staae for vidt, at Linierne blive mindre tydelige, kan man nu let sætte flere imellem dem. Ifald Jordstykket er en retvinklet Fiirkant, og Retningslinien gaaer midt imellem samme, kan man undvære Vinkelskiven, idet man da kan maale Afstanden imellem Tværlinierne paa Siderne ved at sætte numererede Stokke der, ligesom ogsaa paa Midtlinien, samt med Snoren udfinde Retningen; er Jordstykket imidlertid stort, vil man meget lettere kunne betjene sig af Vinkelskiven; men man maa vel vogte sig for ikke at opstille den skjævt, hvorved der ofte indløber slemme Feiltagelser. Førend man gaaer videre, anlægges Gangene, ifald Jorden fra samme ikke skal anvendes til Planering; er denne foretaget i Forveien, men behøver man Jord til Opfyldning, og den i Gangene er god, foretager man Planeringen og Udgravningen samtidigt. Har man god Jord, dybere end den sædvanlige Udgravningsdybde 1 Fod, og der er rigeligt Fyldningsmateriale tilstede, borttager man Jorden ned til det lettere Underlag og fører den paa de lavere Steder, Gangen fyldes med Smaasteen, Muurbrokker, og øverst et Lag harpet Kalk- eller Leeraffald af gamle Bygninger; efterat denne Masse flere Gange er bleven vel stampet sammen med en stor, saakaldet „Jomfru", som bruges af Brolæggerne, og Gangen ved dette Arbeide er hævet i lige Flugt med Jordoverfladen i Qvartererne, samt givet en hvælvet Form, lægger man endnu et tyndt Lag grovt Gruus paa den, som man aarligt kan fornye. Er Jordbunden fast, leret eller stenet, udgraver man ikke Gangene, men giver dem blot med Spade og Skuffe den hvælvede Form (2 Tommer paa 5 Fod), og stamper dem fast med „Jomfruen". De belægges siden med Gruus, ligesom de andre. Efter at nu Qvartererne og i Særdeleshed de Steder, hvor der skal plantes Buskvæxter og Frugttræer, ere kulegravede, plantes disse paa de for dem bestemte Steder, hvorved maa bemærkes, at Hullerne ikke gjøres for smaa,

men rummelige, især i Bunden, at beskadigede Rødder afskæres, saaledes at Snitfladen vender nedad, at en stærk Stok nedsættes i Hullet før Træet (ikke efter Plantningen, for ikke at beskadige Rødderne), hvortil det siden bliver bundet med Pileqviste, at god, sort Jord omhyggeligt rystes ind imellem Træets Rødder, og hentes andetstedsfra, hvis den ikke findes paa Stedet, og endelig at man ikke ved Plantningen bringer Rodhalsen dybere i Jorden, end den har været før. Naar Træerne ere plantede, afsættes Rabatterne og indfattes med Lavendel, Isop, Salvie eller Buxbom, det sidste danner især en smuk og stedsegrøn Indfatning, der kan holdes saa lavt, som man ønsker, ved Klipning. Er der Muurrabatter, hvorpaa der skal plantes Espaliertræer, blive disse tilberedte paa følgende Maade: Jorden udgraves 2 Fod dybt, og Bunden gjøres noget skraa fra Muren ud efter, hvor der anbringes et Udtørringsrør, hvortil i kolde, fugtige og lerede Jorder kunne slutte sig nogle mindre Drains fra Muren. Dernæst bedækkes hele Bunden med et 4—6 Tommer tykt Lag Potteskaar, Muurbrokker eller sligt, og ovenpaa dette lægges den for Træerne præparerede Jordart. Man gjør i Almindelighed Muurrabatten 4 Fod bred, men er den omgivende Jord meget slet, maa man gjøre den bredere, saasom 6 til 8 Fod. Saavel Anlægget som Plantningen af de grovere Frugttræer og Buske foretages om Efteraaret, hvorimod Rabatternes Anlæg og Indfatning, samt Beplantningen med de finere Frugttræsorter, Viin, Fersken o. s. v. bedst opsættes til Foraaret. Hvor Jorden er saa tør, at Mistbænkene kunne sænkes 1—2 Fod dybt, foretages denne Udgravning samtidigt med Udgravningen af Gangene, ligesom ogsaa Lystbuskadset plantes om Efteraaret.

§ 11. **Kulegravning.** Som bekjendt bestaaer Kulegravningen eller Reolingen deri, at det underste Jordlag fra en vis Dybde bringes overst, for at blive forbedret og frugtbargjort ved Hjælp af Gjødning under Solens og Luftens Indvirkning. Førend dette Arbeide foretages, bortskaffes alle paa Pladsen værende Buske eller store Stene, og Stykket,

som tidligere er planeret, afdeles efter Snoren i 4—6 Fods brede, ligeløbende Jordstrimler, som atter ved Tværlinier af samme Brede deles i 16—36 □ Fods store Fiirkanter; dog maa man vel paasee, at de først afsatte Parallellogrammer blive lige i Antal, f. Ex. 4—6—12, ikke ulige 5—9—11. Skulde Stykket være bredere i den ene Ende eller af en uregelmæssig Form, maa man paa bedste Maade lempe de omtalte Jordstrimler derefter, ved at gjøre dem bredere i den ene Ende end i den anden o. s. v., see Fig 7.

Fig. 7.

b	1	2	3	4	5	6
a	24	11	10	9	8	7
	23	12	13	14	15	16
	22	21	20	19	18	17

Naar Inddelingen er færdig, begynde tvende Arbeidere ved Nr. 1; det første Spademaal med den dertil hørende løse Jord lægges i en Dynge udenfor Stykket ved 1 a, den nederste, slettere Jord ved 1 b; naar den behørige Dybde er opnaaet, stikkes Gruben lodret paa alle Sider, saaledes at Bunden er jevn og udgjør samme Qvadratindhold som Overfladen. Jorden fra den næste Fiirkant kastes derpaa ned i samme, først det øvre Spademaal og den løse Jord, som jevnes, hvorved man paaseer, at Græstørvene, ifald saadanne findes, komme i Bunden med Græsfladen nedad; dernæst udgraves det nedre Jordlag, som ophobes i en langagtig Top, og først jevnes til Foraaret, for at frembyde den størst mulige Flade for Luft og Frost. Alle de i dette Jordlag fremkommende store Stene og Trærødder bortskaffes, ligeledes Peberrodsstumper, Jordhumle (Convolvolus ar-

vense) og andre fleeraarige Rødder, som gaae dybere end $2^1/_2$ Fod, og som følgelig ikke qvæles ved en saadan Kulegravning. Naar man nu i Tankerne fortsætter dette Arbeide efter Numrene paa Figuren, vil man see, at den sidste Grube vil komme til at ligge ved Siden af den første; den fyldes nu med den derfra opkastede Jord, først med det ved 1 a henlagte øvre Jordlag, og efterat dette er jevnet, paafyldes det nedre Lag fra 1 b, et Arbeide, som, da hele Massen kun, naar Gruben er 16 □ Fod, bestaaer af circa 32 Cubikfod, og kun flyttes 3—4 Fod, kan udføres paa faa Minutter. Det er ved denne Fremgangsmaade aldeles ligegyldigt, om Jordfladen er skraa eller lige, og en dygtig Arbeider vil snart indsee, ved hvilken Side han med meest Fordeel skal kaste den første Kule. Er Stykket meget stort, saa at flere Arbeidere paa en Gang skulle beskjæftiges paa samme, kan man inddele det i flere Afdelinger, og lade hvert Par begynde paa sit Stykke. Selv om Kulegravningen ikke er nødvendig, som Grundforbedring betragtet, bliver den dog altid den sikkreste og billigste Maade til at rense forvildede, med Græs og Ukrud bevoxede Jordstykker paa, da kun faa perennerende Ukrudsrødder formaae at komme frem fra en Dybde af 2—$2^1/_2$ Fod, og saaledes nødvendigt maae blive ødelagte.

Anden Afdeling.

Kjøkkenhaven.

Første Capitel.

Almindelige Arbeider.

§ 1. **Inddeling.** Hvor Jordstykkets Form nogenlunde tillader det, inddeler man gjerne Kjøkkenhaven i 4 Qvarterer, for afvexlende at kunne gjøde dem og saaledes have et Qvarteer frisk gjødet Jord, et, der Aaret i Forveien har faaet Gjødning, og et, som for 2 Aar siden er gjødet; det fjerde Qvarteer anvender man i Almindelighed til de fleeraarige Kjøkkenvæxter. Hvor Haven er anlagt med slyngende Gange, kan denne Inddeling vel ikke saa godt finde Sted; man maa dog see, saavidt muligt, at lempe sig efter den og paa lignende Maade omvexle med Gjødning. Ligesom det maa være afhængigt af Eierens Bestemmelse, hvilke Kjøkkenvæxter, der skulle dyrkes, da adskillige Sorter maaskee slet ikke nydes af ham, saaledes maa det ogsaa for en Deel bestemmes af Herskabet, hvormeget der skal dyrkes af de forskjellige Sorter. Mange ynde i høi Grad Kaalarterne og da disse ogsaa, hvor der er en stor Huusholdning, afgive et godt Tilskud til Næringsmidlerne, ville disse vel overalt blive temmelig stærkt dyrkede; men medens de mere Formuende ville dyrke megen Blomkaal og Rosenkaal, som vel afgiver en meget velsmagende Næring, men er kostbar at tillave, vil den jevne Familie foretrække en rigelig Høst af

Hovedkaal og Grønkaal, som kan bruges i Huusholdningen fra Juli til Marts og kun koster ubetydeligt at tillave. Det maa saaledes overlades til Eieren eller hans Gartner, hvad og hvormeget der bliver at dyrke af de nedenfor beskrevne Havevæxter, og bør vi endnu bemærke, at naar Erfaringen lærer, at en eller anden Kjøkkenurt ikke vil trives i en Have, og man har overbeviist sig om, at urigtig Behandling ikke er Grunden, men at denne maa søges i ugunstig Jordbund og Klima, maa man heller strax opgive Dyrkningen af en saadan Plante, som man kun ærgrer sig over at see i sin forknytte Tilstand. Er Jorden i den nye, anlagte Have god, kan man nøies med en let Gjødning af gammel Mistbænkegjødning til de 2 Qvarterer, der ere bestemte for Bælgfrugter og Rodvæxter, medens det tredie og det fjerde gjødes stærkt med frisk Gjødning, dette til Beplantning med Jordbær, Asparges o. s. v., hiint til Kaalarterne o. s. v. Skulde der ikke blive Plads i det tredie Qvarteer til de Væxter, som fordre kraftig Næring, kan man tage et Stykke af et af de andre Qvarterer dertil, som da behandles paa samme Maade. Som omtrentlig Regel for Forbruget af Havevæxter i de fleste Huusholdninger kan man antage, at der af Kaalsorterne bruges meest og af disse meest Hovedkaal, endvidere Rodvæxter og deraf fleest Gulerødder og Persille; Erter, Løg, Roer, Spinat, Kjørvel, Bønner o. s. v. Af Salater bruges i vort Klima kun lidet og af Kryderurter endnu mindre. Paa Grund af det langt større Forbrug af Salater og Spinater, samt det mildere Klima bliver det i Tydskland muligt at drage langt mere Fordeel af Jorden, end det er muligt hos os; man saaer nemlig der flere Rodvæxter, saasom Gulerødder, Persille, Pastinak o. s. v. imellem de tidlige Erter, Salater, Spinater o. s. v., hvilket, deels fordi disse Sager ikke bruges meget her, deels fordi Havevæxterne i ugunstige Sommere her behøve al den Sol og Luft, som de kunne erholde for at opnaae Fuldkommenhed, ikke lader sig anvende her til Lands; der gives vel nogle faa Undtagelser, saasom at

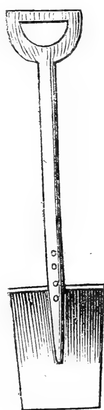
plante Hovedsalat paa Kanten af Agurkbedene, at saae Radiser imellem Rødløg og Kaalplanter; men ihvorvel det ogsaa her har været anbefalet at strøe Rodpersille mellem Rødløg, og det vel ogsaa i meget gode Sommere, hvor Løgene ere modne i Slutningen af Juli, godt kan gaae an, og derved jo unegtelig opnaaes et dobbelt Udbytte af Bedet, indtræffer det ikke sjeldent, at Persillen i kolde og vaade Sommere voxer hurtigere end Løgene, og da disse under saadanne ugunstige Forhold først modnes sildigt, qvæles en stor Deel, og de øvrige blive smaa.

Derimod gaaer det bedre an at blande sit Løgfrø ved Udsæden med en fjerde eller femtedeel Vinterporre, fordi Vinterporren først rigtigt begynder sin Væxt, naar Rødløget bliver optaget.

§ 2. **Gravning og Gjødning.** I meget lette Jorder, der allerede ved fortsat Dyrkning ere rensede for Ukrud, gjøder man om Efteraaret og graver Jorden saaledes, som den bør være, for at kunne saae Frøet deri, det vil sige med smaa, dybe Spademaal, som vendes nøiagtigt om, saa at den nederste Jord kommer øverst; man river imidlertid ikke denne Jord, men saasnart Frosten om Foraaret er af Jorden, og denne er beqvem til Besaaening, aftrædes, rives og besaaes Bedene. Er Jorden derimod leret eller meget ureen, bør den vintergraves, hvorved Jorden uden at gjødes omvæltes i store Klumper, for at den kan skjørnes ved Frosten, og naar Foraarsvarmen har smuldret og tilstrækkelig tørret den, bliver den gjødet og gravet. Var det nødvendigt at grave den lette Jord med smaa og dybe Spadestik, er det endnu mere her, og man bør være noget opmærksom paa, at den ved Gravningen tilsigtede Smuldring af Jorden ogsaa tilstrækkeligt finder Sted. Ved Gravningen afsamles store forekommende Stene og Ukrudsrødder, og man søger, saavidt muligt, at lette Rivningen ved at lægge Jorden smukt jevnt. Rivningen skeer samtidigt med Gravningen, og umiddelbart efter at Stykket er færdigt, bør det ogsaa besaaes. Det er skadeligt at lade den friskgravede

Jord ligger flere Dage, fordi den ved Omgravningen indesluttede Luft virker meget gavnligt paa Frøets Spiring (see 1ste Afdeling, 1ste Cap. § 3). Svære Jorder maa man nøie iagttage, førend man graver dem; behandles de for tidligt, inden de endnu ere saa tørre, at de kunne smuldre for Spaden, kladsker Jorden sammen i Klumper, og de derpaa saaede Vægter trives ikke; lader man dem ligge for længe, saa at Overfladen er bleven haard og barket, kan man ikke faae den i Stykker, og man maa da vente paa Regn, hvorved, som oftest, den rigtige Saaetid gaaer bort til stor Skade for Udbyttet. Er et Stykke Jord stærkt bevoxet med Græsrødder og andet fleeraarigt Ukrud, maa man først grave det med Jerngreb, afryste og opsamle alle Rødderne, som dernæst brændes, og siden før Saaeningen eller Plantningen atter grave med Spade. Rivningen foretages i lette Jorder med en Rive med Trætænder, i svære Jorder med en Rive med Jerntænder, som bedre er i Stand til at smuldre Jorden; denne bør ikke alene jevnes ved Rivningen, men ogsaa smuldres saa dybt, Rivetænderne kunne naae, ligesom ogsaa Stene og Rødder bortføres og afsamles. Endskjøndt Spaden er et velbekjendt Redskab, som forefindes og forfærdiges overalt, fortjener den engelske Spade og blandt disse de nu saa almindeligt anvendte Støbestaals-Spader dog afgjort Fortrinet (see Fig. 8). Den er ikke alene af en Form, der egner sig til at bearbeide Jorden lige dybt i sin hele Brede, men ogsaa langt varigere end de her til Lands forarbeidede. De fleste saakaldte engelske Spader, der falbydes hos Isenkræmmerne, fabrikeres paa Raadvaddams Fabrik, men staae saavel i Form som Godhed betydeligt tilbage for de virkelige engelske, som deels kjendes paa Stemplet, deels paa at Skaftet, hvor det forener sig med Spaden, er noget krumbøiet. Man har saavel de danske som de engelske Spader i 3 Størrelser: Nr. 1, som tilligemed Nr. 2 kan anvendes

Fig. 8.

i let god Havejord, til Mistbænkene og i Blomsterhaven, og Nr. 3 som meest bruges til Gravning af stærke Jorder, der fordre en dyb og kraftig Bearbeidning, og til Kulegravning. Et af de fortrinligste engelske Haveredskaber til Jordens Bearbeidning er den 5grenede Jerngreeb af Fjederstaal, som forener stor praktisk Brugbarhed med Styrke og Lethed og ikke burde savnes i nogen Have.

§ 3. **Saaening.** Det er allerede tidligere (1ste Afd. 1ste Cap. § 3) blevet forklaret, hvorfor Frøet bør nedlægges i god, frugtbar Jord, der er saa løs, at Luften kan have Adgang til samme, og besidder den rette Fugtighed og Varme, da Mangelen af det Sidste ligesaa meget som Overmaalet af det Første foranlediger Frøets Raadning. Skjøndt det vel sjeldnere vil være nødvendigt at anvende Frø, der er ældre, end det bør være, og som man derfor kunde befrygte vilde have tabt sin Spirekraft, kunde det dog indtræffe med en eller anden Sort, især med det forholdsviis kostbare Løgfrø, som man i vort Klima kun sjeldent avler selv, og det er derfor godt at vide nogle Midler, der kunne vække Spirekraften hos saadant gammelt Frø, forudsat, at det ikke tidligere er ødelagt ved Fugtighed og Skimmel.

Allerede ved at saae saadanne tvivlsomme Frøsorter i temmelig tør Jord og kun søge at vedligeholde den ringe Vædske, men ikke forøge den, indtil Frøet spirer, vil man ofte opnaae et gunstigt Resultat; idet nemlig Frøet lidt efter lidt indsuger Vædsken og bringer Livskraften i Bevægelse, bliver denne ved den gradvise Uddannelse styrket, medens den ufeilbarligen vilde blive qvalt ved en stærkere Tilførsel af Fugtighed, som den ikke var i Stand til at opløse. Af kunstige Midler fortjener især at anbefales: Udblødning i 24 Timer i en svag Opløsning af Chlorkalk, i fortyndet Chlorvand, i 100 Gange fortyndet Skedevand eller Oxalsyre, og at blande det 24 Timer udblødte Frø med et lidet Qvantum ulædsket Kalk. Alle disse Midler tjene til at tilføre Frøet en større Deel Ilt, end det kan erholde fra Luften og Vandet, og som desuden for en Deel lettere og

hurtigere træder i Forbindelse med Kulstoffet. Kalken, der i 'ulædsket Tilstand har en overordentlig Tilbøielighed til atter at forene sig med Kulsyre, som den ellers altid findes forenet med, men som uddrives ved Brændingen, drager hurtigt al den dannende Kulsyre til sig fra Frøet og bringer saaledes Livsvirksomheden i Gang; med alle disse Experimenter er det imidlertid bedst at anstille Forsøg med smaa Qvantiteter, for at de anvendte Pirringsmidler ikke skulle være for stærke og saaledes virke dræbende.

Alle de Havevæxter, som senere blive udplantede, saaes først paa et saakaldet Frøbed, der sædvanlig bestaaer af en varm Sydrabat med god, let Jord, eller, naar Frøet ligger længe, og en tidlig Udplantning er nødvendig eller ønskelig, da paa en almindelig, halvvarm Mistbænk med Vinduer eller en saakaldet aaben Mistbænk uden disse, som kun dækkes med Maatter om Natten og i ugunstigt Veir. Vil man frembringe kraftige Planter, bør Jorden ikke være gjødet, men kun af en god, naturlig Beskaffenhed, og Saaeningen maa ikke foretages for tæt. Ved en Afstand af 2 Tommer vil man erholde fortrinlige Kaalplanter, og at dette er af største Vigtighed, især ved Hovedkaal, viser den daglige Erfaring. Selleri og Porre, som saaes paa Mistbænke, og især hiin, maa ogsaa nødvendigviis saaes tyndt, for at frembringe buskede og stærke Planter; Porren kan af alle Frøplanter saaes tykkest. Vil man fremstille Kaal- og Selleriplanter i deres største Fuldkommenhed, bør de, efter at have faaet 4 Blade, omprikles paa et andet Bed, i 2 Tommers Afstand. Uagtet denne Operation er noget seen, lønner den sig dog siden ved at afgive stærke, buskede, med talrige Sugerødder forsynede Planter, som senere kunne udplantes uden mindste Fare. De Kjøkkenvæxter, som ikke udplantes, saaes paa sin Tid paa de tilberedte 2 Fod brede Bede, der gives et Mellemrum af 1—1½ Fod til Gang Man saaer enten i Rader eller frit ud af Haanden; paa denne Maade fordeles Frøet mere ligeligt, paa hiin sikkrer man sig mere, for ikke at saae for tykt; Ærter og Bønner

lægges i Rader, hiin paa 2 Fods Brede, hvorpaa gjøres 2, 1 Tomme dybe Riller med et Hyppejern eller et tykt Riveskaft, og Ærterne lægges i en Afstand af 1—2 Tommer, eftersom det er lave eller høie Sorter. Efter Lægningen støder man Ærterne ned med Bagen af Riven og jevner Bedet. Bønnerne lægges 1 Tomme dybt i Rader paa 3—4 Fod brede Bede enten i 2 Rader eller 5—6 omkring hver Stang; Krybbønner lægges 1 Tomme dybt, 4 Rader paa et 4 Fods Bed og 2 Bønner paa hvert Sted. Rodvæxterne: Gulerødder, Persille, Pastinak, Rødbede, Scorzoneerrødder, Roer, kan man med Fordeel saae i Riller, som trækkes med Riveskaftet ½ Fod dybe og i 6—8 Tommers Afstand. Naar Rillerne ere færdige, strøes Frøet frit ud over hele Bedet, lidt tykkere end man sædvanligt pleier at saae det, og Rillerne rives efter med Riven. Har man et stort Terrain at besaae paa denne Maade, indretter man sig dertil en Rillemaskine, der bestaaer af et Stykke Bøgetræ, som er 2 Alen langt og 2 Tommer i Fiirkant. I Midten er anbragt en 2½ Alen lang, tynd Jernstang, som ender i et Øie, hvorigjennem der stikkes en 2 Alen lang, stærk Stok, hvormed 2 Arbeidere kan trække Maskinen over Bedene, medens de selv gaae i Gangene. I den fiirkantede Bul er anbragt Huller i bestemte Afstande fra hinanden, hvori der befæstes 1 Tomme brede Jerntænder, og hvorved man efter Behag kan faae Rillerne i større eller mindre Afstand eller Dybde.

Naar Frøet er saaet paa den sædvanlige Maade, nedhakkes det med Riven og jevnes. Nedhakningen skeer dybere eller fladere, eftersom Frøet er stort eller smaat; meget fiint Frø, saasom Thimian, Merian, Portulak, nedhakkes ikke, men rives over, og Bedet klappes med en Skovl eller trædes med Fødderne. Denne Trædning foretages ogsaa med Rødløgbedene, og er i lette Jorder aldeles nødvendig for at sikkre sig et godt Udbytte. Trædningen skeer jevnt over hele Bedet, helst med Støvler eller fladbundede Træskoe, og Bedet jevnes bagefter løselig med Riven. Ogsaa

de andre Rodvæxter, især Gulerødder, naar de dyrkes i meget let Jord, gavner en saadan Trædning strax efter Besaaeningen overordentlig, idet den oprindelige Jordfugtighed vedligeholdes for længere Tid.

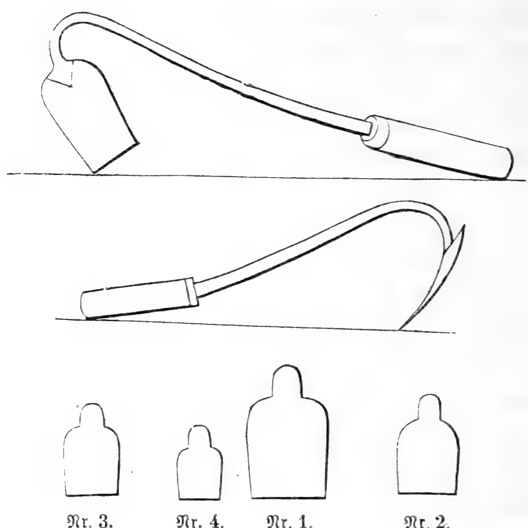
§ 4. **Plantning.** Naar Planterne have opnaaet den behørige Størrelse, hvilket vanskeligt lader sig bestemme ved Maal, men maa kunne skjønnes af enhver tænkende Havedyrker, omplantes de, og det bliver da Sædemandens Sag at saae saa betids, at denne rigtige Størrelse just indtræffer paa den Tid, der i andre Henseender er gunstig for Plantningen, det vil sige, at de ikke, ved at blive plantede for tidligt, skulle lide af Foraarskulden eller uddanne Delene saa tidligt, at disse blive træede, eller ved for sildig Plantning ikke faae Tid til den fornødne Udvikling. — Plantningen selv foretages, om muligt, i graat, disigt Veir enten før eller efter en Regn, da Luften er fugtig og følgelig Uddunstningen kun ringe; kan et saa heldigt Veir ikke afventes, maa man plante om Aftenen og i nogle Tilfælde give Skygge for den brændende Sol.

Naar Kaalplanterne imidlertid ere godt behandlede paa Frøbedet, plantes i friskgravet Jord om Aftenen og vandes ved Roden, ville de vel hænge med Bladene de følgende Dage, naar en brændende Sol virker paa dem, men naar de ellers ikke ere for store, ville de atter uden nogen yderligere Vanding reise sig igjen. Selleri og især Salat ere mere ømfindtlige mod Solvirkningerne, hvisaarsag man ogsaa under saadanne Omstændigheder gjør vel i at give nogen Skygge med nedstukne Grene, store Blade, omvendte Urtepotter, eller allerbedst ved at bedække dem med grønne Glasklokker. Paa Selleri og Kaalrabi afstudses Hjerteroden forinden Plantningen; ligeledes afstudses Trevlerødderne lidt paa adskillige andre Sorter, saasom Porre. Ved Plantningen selv maa man vel paasee, at Roden kommer lige ned i Plantehullet, og at Jorden trykkes fast til den; der bliver altid en lille Fordybning om Planten, hvori Vandingen anbringes. Fleeraarige Kjøkkenvæxters Deling og

Omplantning skeer bedst om Efteraaret eller i det Mindste tidligt om Foraaret. Al Plantning i Rader skeer i Forbandt saaledes: • • • • •

§ 5. **Lugning.** Dette almindeligt bekjendte Arbeides betimelige Udførelse er af megen Vigtighed; thi lader man Ukrudet voxe saalænge, til det overrager de dyrkede Planter, ville disse ikke alene blive berøvede Solens og Luftens velgjørende Indvirkning, men de talrige Ukrudrødder berøve ogsaa de gode Planter deres meste Næring, og naar man endelig bortluger Ukrudet, kan man ikke undgaae at bortrykke mange af de saaede Væxter; desuden virker den pludselige Overgang fra Skygge til Lys meget skadeligt paa de unge Planter, og er nu Jorden desuden sandet og Veirliget tørt, trænger Luften ind i de mange Huller, som Ukrudrødder efterlade, og udtørrer Jorden paa en høist skadelig Maade. Derfor bør Lugningen foretages saa tidlig, som man kan faae fat paa Ukrudet, og helst i graat, fugtigt Veir. Forøvrigt bør man nøie paasee, at ingen Ukrudsplante faaer Lov til at kaste sit Frø i Haven, da man kun ved en saadan Paapasselighed kan vente med Tiden at formindske og udrydde Ukrudet. Imellem de udplantede Hovedsager: Kaal, Selleri o. s. v., bortskaffer man Ukrudet ved Hakning med smalle eller brede Hakker, og selv om der intet Ukrud findes, er dette Arbeide nødvendigt i svære Jordarter for at løsne Jordskorpen, og bør gjentages saa ofte man bemærker Tegn til Haardhed eller Suurhed paa Jordoverfladen.

Englænderen James Barnes anbefaler idelig Behakning med de saakaldte Gaasehalshakker, om hvis Form og Størrelse omstaaende Afbildning giver et klart Begreb. Med Nr. 3 og 4 udtyndes og oplokkres alle Urtebedene, saasnart Ukrudsfrøet begynder at spire, og da alle Rodvæxter, som skulle opnaae nogen Fuldkommenhed, bør have en Afstand fra hinanden af idetmindste 6 Tommer, kan denne Behakning senere gjentages med Nr. 1 og 2. Deels spares den kostbare Lugning, som desuden ogsaa, naar Arbeidet

udføres af ligegyldige eller ukyndige Lugekoner, ofte er meget ødelæggende, idet de saaede Ting ikke sjeldent oprykkes, og Ukrudet bliver staaende, men ved den ofte gjentagne Hakning aabnes Luftens Vanddampe, Kulsyre og Ammoniak, Veien til Planterødderne, og det er en aldeles utvivlsom Kjendsgjerning, at det saaledes behandlede Bed i tørre Sommere holder sig ulige fugtigere end det lugede, og at Planterne opnaae en langt høiere Grad af Fuldkommenhed. Her i Haven ere Gaasehalshakkerne anvendte siden Sommeren 1848 og have viist sig at være et Redskab, hvis Brug vi ikke noksom kunne anbefale.

Det aflugede eller afhakkede Ukrud bortskaffes strax til Ukruddyngen, da der gives flere Sorter, der modne deres Frø ved at blive liggende i Gangene, hvor desuden Steen Ukrud og andre Uorden foraarsagende Gjenstande ikke bør taales.

§ 6. **Kjøkkenvæxternes Opbevaring om Vinteren.** Medens en stor Mængde Kjøkkenvæxter, Ærter, Salater, Spinater forbruges i Løbet af Sommeren og ikke kunne bevares om Vinteren uden henkogte i hermetisk lukkede Blik-

æsker, egne andre sig særdeles godt til Vinterforbrug, naar de gjemmes paa den rette Maade.

Saadanne ere Kaal, Løg, Selleri, Porre, Rodvæxterne; Blomkaalen kan vel ikke bevares den hele Vinter; men har man en god luftig og tør Kjælder, kan man om Efteraaret optage nogle af den sildige Plantnings bedste Hoveder og indslaae dem i Kjælderens Midte, hvor de jevnlig maae eftersees for at fjerne visne eller skimlede Blade; den saaledes indslaaede Kaal kan holde sig til Juul.

Af Hovedkaalen hænger man nogle op ved Roden i Grøntkjælderen; men den egentlige Vinterbeholdning afblades og optages i tørt, luftigt Veir, sættes tæt sammen paa en jevn, tør Flade, med Hovederne nedad, og naar de ved nogle Dages Blæst ere vel gjennemluftede og tørrede, bedækkes den hele Qvadrat med 1 Fod Jord. Naar Frosten senere gjør et yderligere Dække nødvendigt, belægges Bunken med 6 Tommer Tang, som ganske vil hindre Frostens Indtrængen. Kaalen holder sig fortræffelig i en saadan Kule, især naar Vinteren fra Begyndelsen af har været saa stræng, at Vinterfugtigheden ikke har kunnet trænge ned til den; man kan paa den Maade gjemme Kaalen indtil April. — Rødløgene optages, naar Toppen visner, tørres og bringes enten afpudsede eller med den visne Top paa Loftet, hvor de udbredes tyndt og i Vinterens Løb eftersees for at bortfjerne de raadne; man mener, at Løgene holde sig bedre uafpudsede end afpudsede; og naar man ellers har Plads nok til dem, kunne de snart renses, naar de skulle bruges; man maa fremfor Alt vogte dem for Væde. Porre, Persille og Selleri, de saakaldte Suppeurter, bevares vel indslaaede i en god Kjælder, men dog allerbedst paa et 6 Tommer dybt udgravet Bed, hvor de indslaaes tæt ved hverandre; de dækkes ved indtrædende Frost med et godt, tykt Lag Tang.

Suppeurterne opgraves i November; de smaa Trevlerødder afpudses tilligemed de overflødige Blade; men man lader saameget Grønt, som muligt blive ved Roden. En

Deel kan man lade staae ude i Haven, som kan bruges, naar Jorden atter er optøet, og det i Kulen Gjemte er forbrugt. Rodvæxterne: Gulerødder, Persille, Rødbeder, Pastinak, Roer, Kaalraber opgraves om Efteraaret fra September til November, eftersom Væxten paa de gulnede Blade kjendes at være endt. Paa Rødbeden nær, som beholder sine Hjerteblade, og som maa opstables i en Dynge i Kjælderen i guult Bakkesand, blive de alle afpudsede tæt til Roden, Trevlerødderne borttagne, og naar de nogle Dage ere vel tørrede i Solen, nedlagte i Stabler i Kjælderen med Rødsand, eller, ifald Massen er meget stor, satte i en Kule i Haven ligesom Kartofler og ligesom disse bedækkede med Halm, Jord og Tang. Scorzonerer, Havrerødder og Sukkerrødder lader man blive staaende paa Voxestedet og optager kun saamange, som man mener at bruge i Løbet af Vinteren; de nedslaaes i Kjælderen i Sand; paa samme Maade optages og gjemmes af Peberroden de store, tykke Stykker til Brug, de smaa og tynde til Plantning næste Foraar.

I mildt Veir maa saavel Grøntkjælderen som Kulerne, hvor Suppearterne gjemmes, luftes, at ikke den forøgede Varme skal drive blege, smagløse Blade. Alle saadanne Gjemmesteder bør anlægges paa tørre, høitliggende Steder.

§ 7. **Frøalv.** Efter hvad der er fremsat i 1ste Afd. 1ste Cap. § 6 bliver det indlysende, at ligesaavel som man ved Kunst kan anbringe Sædstøvet af en god Kaalart paa en god Kaalarts Frugtgjemme og saaledes avle godt Frø, der vil frembringe Planter med nogle af Hanplantens og nogle af Hunplantens Egenskaber, ligesaavel kan Naturen ved Hjælp af Blæsten og Insekterne, som ved at flyve fra den ene Blomst til den anden medtage og affætte Sædstøvet, forene to middelmaadige, eller en god og en slet Sort, og derved frembringe Frø, der leverer Planter af en slettere Art end den, der frembragte dem, eller hvad man i daglig Tale kalder Bastarder, Skrupkaal o. s. v. Da nu de fleste tilfældige Blandinger imellem de dyrkede Have-

værter give et slettere Afkom end Moderplanten, og en saadan Blanding saa saare let kan finde Sted paa Grund af den store Mængde Haveværter, der ere hverandre nær beslægtede, maa man være meget vaersom med at placere sine Frøplanter og søge at fjerne dem, saameget som muligt, fra hverandre, naar de høre til samme Slægt eller Familie. Saaledes maae Grønkaal og Hvidkaal, Rødbeder og Runkelroer, Rodpersille og Kruuspersille fjernes saameget som muligt fra hverandre, naar man vil holde Frøet reent; man maa desuden vælge de fuldkomneste Rødder, Kaalhoveder eller Planter til at bære Frø, for at holde Sorten i sin oprindelige Godhed, og ikke lade det mangle god, nærende Jord i Væxtperioden. Ogsaa ved at borttage en Deel af Blomsterne, førend de have ansat Frø, og ved at lade dette blive fuldkomment modent, forøger man Godheden. En Deel Sorter, saasom Blomkaal, Løgarterne, Merian o. s. v. give kun sjeldent Frø i vort kolde, ubestandige Klima, og forskrives derfor sikkrere fra en paalidelig Frøhandler. Vil man imidlertid prøve sin Lykke, da vælger man de smukkeste, fladeste Rødløg og gjemmer dem frostfrit om Vinteren; de lægges i 1 Fods Afstand tidligt om Foraaret i Marts paa et tørt, solrigt Sted; de fremskydende Stængler opbindes til Stokke, eller man drager en Halmsime om Bedet, der understøttes af Stokke; naar Frøet er modent, afskjæres det og hænges paa Loftet, for siden om Vinteren at renses. Porrefrøet vindes ved at lade nogle Blade staae om Efteraaret; de behandles senere som Rødløgen; men Frøet bliver ikke modent hvert Aar, og er altid mindre og svagere end det, der avles i det sydlige Tydskland. For at faae Frø af Blomkaalen, maa den drives (see 4de Afd. 3die Cap.); man udplanter de fremdrevne Planter med Klump paa en solrig Rabat eller andet varmt Sted; paa et saadant Sted kunne ogsaa meget tidlige Planter, der ere saaede og omprikléde paa Mistbænk, give modent Frø i gode Sommere. Af Hovedkaalen vælger man de fasteste og bedst formede, gjemmer dem i en Kule

og udplanter dem i 2 Fods Afstand. De gives Stokke og Opbinding og modnes i Juli—August. Af Grønkaalen og Rosenkaalen lader man nogle Stokke staae til Frø og henplanter dem om Foraaret paa et passende Sted. Af Rodvæxterne og Selleri vælger man ligeledes de glatteste og bedst formede Rødder, gjemmer dem i Kule, udplanter dem om Foraaret i Marts i 1 Fods Afstand, samt holder dem vedlige med Rensning og Opbinding; det afskaarne Frø gjemmes paa et tørt Sted og renses om Vinteren. Af perennerende Kjøkkenvæxter: Salvie, Scorzonerer o. s. v. lader man et lille Stykke staae til Frø, som indsamles, naar det er modent og bevares som det forrige. Ligeledes lader man Bede eller enkelte Planter staae af de eenaarige Kjøkkenurter: Erter, Bønner, Spinater, Salater og vælger de først ansatte Frø paa de kraftigste Planter til sin Udsæd.

§ 8. **Sædskifte.** Vi have tidligere omtalt (1ste Afd. § 4) at adskillige Jordsalte ere uundgaaelig nødvendige for alle Planters frodige Fremvæxt, og at disse Salte altsaa bør være tilstede i Jordoverfladen, naar Dyrkningen skal føre til det forønskede Resultat; men alle Plantearter fordre ikke de samme Jordsalte, thi medens Kornarterne fordre en overveiende Deel kiselsure Salte, behøve Rodvæxterne, Kaalen og de fleste Grønselarter en stor Mængde Kalisalte, og Bælgfrugterne foretrække især de kalkholdige Jordsalte.

Paa en Jordbund, hvis kiselsure Salte ere udtømte ved adskillige Afgrøder af Halmsæd, vil der dog altid være Kalisalte nok tilbage til en Afgrøde Rodvæxter, og da disse forholdsviis kun bruge faa Kalksalte, vil der endnu være nok af disse tilstede til en Afgrøde Bælgfrugter. Da ingen af Havevæxterne i nogen høi Grad optager kiselsure Salte, og Kali- og Kalksaltene let lade sig tilføre som Gjødning, bliver det muligt at dyrke en Have uafbrudt uden Hvile, naar man blot sørger for, at de fornødne Salte altid i tilstrækkelig Mængde er tilstede; men for at spare Gjødning omskifter man saaledes med Dyrkningen, at de Væxter, som fordre den rigeligste Forsyning med Phosphor og Ammo-

niaksalte, dyrkes umiddelbart efter Gjødningen; dernæst de, som fordre mindre deraf, men mere Kali, og endelig de Væxter, som fordre fleest Kalksalte. Det vil vistnok være indlysende, at Sædskiftet i en Have kun beroer paa reent økonomiske Hensyn, da man, ved hvert Aar at forsyne Jorden med de fornødne Salte (frisk Gjødning for Kaalarterne, gammel Gjødning, Aske, Sod for Rodvæxterne, og gammel Gjødning, med Tilsætning af Kalk eller Beenmeel, eller Jord fra Compostdyngen for Bælgfrugterne), vil kunne dyrke disse Planter paa samme Sted Aar ud og Aar ind uden at behøve at befrygte nogen Aftagelse i Frugtbarheden. Tænke vi os Kjøkkenhaven inddeelt i 4 Qvarterer, og deraf det ene bestemt til de perennerende Kjøkkenvæxter (som dog ikke optage hele Pladsen paa en Gang, idet der maa være Plads til successivt Anlæg af Bede, der skulle træde i Stedet for de gamle, naar disse ere udtømte), saa ville vi kunne skifte saaledes med de 3 andre Qvarterer: 1ste Aar stærkt gjødet til Kaal, Agurker, Selleri, Løg (sidste gjødet med gammel Gjødning); efterat Løgene og Agurkerne, samt de tidligere Kaalsorter have afbaaret, kan Jorden atter graves og anvendes til Grønkaal, Vinterspinat og Kjørvel; 2det Aar uden eller med ubetydeligt gammel Gjødning, ifald Jorden er meget mager, Rodvæxter: Gulerødder, Persille, Rødbeder o. s. v.; 3die Aar Bælgfrugter, Ærter, Bønner, og til Nød Kartofler; naar Bælgfrugterne ere afrømmede, gives lidt gammel Gjødning, og plantes Grønkaal, Kaalrabi, eller saaes Vinterspinat og Kjørvel. Salaterne anbringes imellem Løgene, plantes imellem Sellerirækkerne og paa Siderne af Agurkbedene; de perennerende Krydderurter og Spinater, Syrer o. s. v., anbringes paa Rabatterne, ligesom ogsaa saadanne smaa, men jevnlige Udsæd, som Portulak, Spinat, Radiser, Kjørvel o. s. v. Det perennerende Qvarteer, der fornemmelig optages af Jordbær- og Aspargespartiet, bør dog, som sagt, have nogen Plads tilovers fra først af, saaledes, at, naar der strax anlægges 2 Aspargesbede, 3 Aar efter atter 2, og der saaledes hvert 3die Aar

vedblives med at anlægge 2 Bede, man om 9 Aar vil have 2 nyplantede Bede, der kunne anvendes til Salater, Stikløg, Radiser, etc., 2 Bede, som begynde at bære, og der nu som Extraudbytte kan levere den fornødne Dild; 2 Bede i deres bedste Bærealder, og 2, som allerede begynde at tabe sig, og som i de næste 3 Aar optages til Drivning paa Mistbænkene, for at faae den sidste Nytte af dem. Peberroden anlægger man ogsaa hvert Aar et Bed af paa et nyt Sted; men da man ligesaalidt strax maa plante Aspargeser paa den Plads, som de opryddede Bede have indtaget, som Peberrod eller Jordbær, hvor de gamle Aaret i Forveien ere gravede op, men først maa dyrke denne Plads med andre Planter, bliver det nødvendigt at have mere Plads, end den, som de for Qvarteret egentlig bestemte Væxter indtage. Reservepladsen i det fjerde Qvarteer kan, eftersom det behøves, dyrkes med Planter, som ikke kunne faae Plads i de andre Qvarterer. Jordbær plantes hvert Aar, og de gamle Bede kulegraves det 4de Aar. Tænke vi os det fleeraarige Qvarteer uforandret, og de øvrige 3 Qvarterer deelte i 6, kunde man ogsaa fordeelagtigt omskifte Kjøkkenvæxterne i samme paa følgende Maade: 1ste Aar Bælgfrugter, naar de have afbaaret, gjødes og graves til Grønkaal; 2det Aar Rodvæxter uden Gjødning; 3die Aar Løg, Blomkaal og anden tidlig Sommerkaal, gjødet; derefter Vinterspinat og Kjørvel; 4de Aar Vinter-Hovedkaal, stærkt gjødet med frisk Gjødning; 5te Aar fine og tidlige Kartofler, Roer, Kaalrabi, Kjørvel; 6te Aar Selleri, Porre, Agurker o. s. v. efter stærk Gjødning. Da denne Driftsplan naturligviis skifter fra det ene Qvarteer til det andet, svare de angivne 6 Aarstal ligeledes til de 6 Qvarterer, og da man paa denne Maade faaer den meest mulige Nytte af Jordsmon og Gjødning, vilde den maaskee være at foretrække for den førstnævnte. Hvor Haven er anlagt uden saadanne Inddelinger, maa man selv søge at bringe en omtrentlig Inddeling i Stand, forudsat at Jordbunden tillader en saadan Omflytning, da der vel ogsaa

kan findes Haver, som kun paa et vist Sted ville frembære en vis Plante, som paa andre Steder i Haven altid vil mislykkes.

Andet Capitel.

Graadige Kjøkkenværter. (Saadanne, som fordre den rigeligste Næring eller friskgjødet Jord).

1ste Gruppe.

Kaalfamilien (Brassica 15 Cl. 2 Ord. Cruciferae).

Denne paa nærende Plantearter saa rige Familie inddeles i a) Blomstkaal; b) Hovedkaal; c) Bladkaal, og d) Rodkaal.

a) Blomstkaaal. B. oleracea botrytis.

§ 1. **Blomkaalen** har hjemme i Sydeuropa, Italien, Grækenland, og fordrer derfor i vore Haver den varmeste Plads blandt Kaalarterne; den fordrer en righoldig, vel gjødet, dybt gravet og noget fugtig Jord, der har en aaben, solrig Beliggenhed, og er beskyttet mod de kolde Vinde. Indtræffer stærk Tørke, naar Blomkaalhovederne skulle udvikle sig, maa der, ifald Jorden ikke besidder den fornødne Fugtighed, gives rigeligt Vand, da Hovederne ellers blive smaa og grenede; overhovedet maa Blomkaalen under hele Culturen passes vel med Hakning, Hypning og Vanding, ligesom man ogsaa, naar Hovederne vise sig, daglig maa gjennemgaae Raderne, afskære dem, som ikke kunne staae længere, og brække et Par Blade over de ikke rigtigt udvoxede Hoveder, for at hindre dem fra at blive gule. I let, høitliggende Jord, samt i leret og kold Jord, lykkes Blomkaalen ikke godt, med mindre man præparer en saadan uheldig Jordart for den ved en passende Blanding.

Til den tidlige Blomkaal saaes Frøet i September paa en afbrugt Mistbænk, og naar Planterne have skiftet Blade, omprikles de paa en anden kold Mistbænk i sandblandet Jord 3 Tommer fra hinanden; de udsættes saameget som muligt for Luften, men bedækkes med Vinduer, naar det regner, for at forebygge en stærk Fugtighed. I Frostveir dækkes de med Maatter, Blade eller Tang, og afdækkes og luftes ved indtrædende Tøveir, hvorved alle forraadnede Blade bortfjernes. Af disse Planter bruger man til Drivning (see 4de Afd.), og udplanter de overblevne i April og Mai paa et varmt, solrigt Sted. Ved at udstikke Plantehullet en Alen dybt og bredt og blande den saaledes udkastede Jord med 2—3 Skovlfulde Duemøg opnaaer man meget svære Blomkaal af indtil 1½ Fod i Diameter, som ogsaa paa en gunstig Plads og i en varm Sommer give godt, modent Frø. Har man ikke saaet Frøet til den tidlige Blomkaal om Efteraaret, saaes det i Februar, Marts imellem de drevne Gulerødder, og omprikles derfra paa en halvvarm Bænk, f. Ex. paa den, som man har brugt til Tiltrækning af Agurk- og Melonplanter; de udplantes senere i April og Mai, eftersom Foraarsveiret tillader det; kan man beskytte dem mod Kulden ved Glasklokker, Urtepotter, eller smaa dertil bundne Kurve, kan man udplante noget tidligere. Den anden Saaening foretages paa en Sydrabat, eller, ifald en saadan ikke haves, paa et noget ophøiet, mod Syd skraanende Bed, samtidigt med de øvrige Kaalsorter, som skulle give deres Udbytte i Sommeren og den paafølgende Vinter; man kan beskytte dette Bed mod de kolde Vinde ved nogle opreiste Halm- eller Rørmaatter og strøe nogle Radiser og lidt Salat imellem det Hele. Som allerede bemærket, saaes kun tyndt, og Planterne ville i Midten eller Slutningen af Mai kunne udplantes i Rader 2 Fod fra hverandre. I første Halvdeel af Juni saaer man Frøet af den sildige Blomkaal, der, behandlet paa den beskrevne Maade, vil give en rig Høst i October og November; naar Frosten nærmer sig, optager man saamange

Stokke, man kan rumme, og gjemmer dem enten paa den i 1ste Cap. § 6 beskrevne Maade, eller i en udgravet Mistbænk, som man bedækker med Vinduer, naar det regner, og dækker med Maatter, naar det fryser. Da ingen anden Kjøkkenvæxt i saa kort Tid danner en saa stor Mængde fine, bløde Næringsdele som Blomkaalen, maa den ogsaa rigeligt forsynes med Vand og animalsk Næring, helst i flydende Tilstand. **Sorter.** Man dyrker den tidlige og den sildige Engelske, samt en, som det synes, med næste Art beslægtet Varietet, den Sicilianske med sorte Hoveder, som dog synes at være mindre yndet, en stor sildig hollandsk Sort: „Stadtholder", og især deleshed den saakaldte Erfurter-Dverg-Blomkaal, som baade til Drivning og til Dyrkning paa Friland overgaaer alle de andre Sorter, men hvis Frø paa Grund af de overordentlig tætte og faste Hoveder, der kun give et ringe Frøudbytte, er temmelig dyrt. Frøet beholder sin Spirekraft i 4—5 Aar.

§ 2. **Broccoli** eller Aspargeskaal er større og grovere i alle Delene end Blomkaalen; den stammer ligesom denne fra Italien, men opnaaer først sin rette Udvikling om Vinteren i Kjælderen, eller overvintret og udplantet det følgende Foraar. Ligesom Blomkaalen frembringer den Blomsterhoveder, der der dog som oftest have en blaalig, violet eller sortagtig Farve og ere mindre af Størrelse og Velsmag end denne, men man bruger ogsaa Bladstilkene og Ribberne kogte og tillavede som Asparges. Culturen er den samme som Blomkaalens, men den er mere haardfør og trives godt i en svær Jord. Broccoli dyrkes meget stærkt i Italien, Frankrig og England, og der gives der en stor Mængde Sorter; man dyrker den her meget sjeldent, og anvender i saa Fald den grønne Engelske, som dog kun i gode Sommere kan frembringe sine Hoveder sildigt paa Efteraaret. I et fortrinligt Haveskrift af det skotske Havedyrknings-Selskabs tidligere Secretair Mr. Patrick Neill (5te Oplag 1854) angives følgende Sorter som de bedste. Til Efteraarsbrug: Early dwarf purple Cape og Walcheren; til Vinterbrug

Hammonds white, og Early sprouting purple; og til Foraarsbrug: Wilcox's late white og dwarf danish. De 4 sidste Sorter saaes ifølge hans Anviisning i Mai, omprikles og plantes i store Potter, der nedsænkes til Randen paa et varmt og solrigt Sted, til de i Begyndelsen af November flyttes ind i en Bakke eller koldt Værthuus, hvor de frembringe deres Hoveder i Vinteren og Foraaret. Frøet holder sig 4—5 Aar.

b) Hovedkaal. B. oleracea capitata.

§ 3. **Sommerkaal.** Man saaer Frøet samtidig med Blomkaalens første og anden Saaening, udplanter de plantefærdige Planter i 1½ Fods Afstand og sørger for en varm, velgjødet Jord, da denne og den følgende Varietet forbruges om Sommeren. Saasnart Hovederne ere faste nok, kan man, efterat Pladsen er tom, saae Vinterspinat eller Kjørvel paa samme. Man dyrker følgende Sorter: allertidligste Mai-Spidskaal, tidlig engelsk York, og sildig spids Vindelsteiner; de engelske Sorter Nonpareil og East Ham anføres af J. Barnes som fortrinlige. Savoikaalen, hvoraf man har tidlig grøn Virsing, grøn, kruset Vinter-Virsing, guldguul Savoikaal, drumhead Savoi o. s. v. behandles i Et og Alt som Spidskaalen.

§ 4. **Vinterhvidkaalen** saaes, som ovenfor er berørt, paa en varm Sydrabat, saa tidligt som Frosten og Jordfugtigheden vil tillade det, og der drages Omsorg for at tilveiebringe gode, stærke Planter ved tynd Saaening, Omprikling og godt Frø. I Slutningen af Mai vil Udplantningen kunne foretages i 2 Fods Afstand, hvorved det er godt at studse Roden lidt; kan man plante under eller efter en Regn, er dette meget heldigt, men vil en saadan ikke komme, da bør Plantningen med den i 1ste Cap. § 4 antydede Omhu foretages i rette Tid, saaledes at dette Arbeide er aldeles endt, og Planterne i Væxt inden Udgangen af Mai Maaned. De første 14 Dage efter Plantningen bør Raderne daglig eftersees, og de udgaaede efterplantes; da

en graa Orm (Anthomya Brassicae) i Almindelighed foranlediger dette ved at afgnave Planten i Rodhalsen, maa man gjennemsøge Jorden for at finde og dræbe Ormen, da ellers den friske Plante strax vil have samme Skjæbne. Ogsaa en lille hvid Orm anretter megen Skade blandt de halvvoxne Kaalplanter og især blandt den tidlige Sommerkaal ved at trænge ind i Roden og ødelægge denne. Naar man itide mærker Ormenes Nærværelse, kan man ødelægge dem ved at give en rigelig Vanding tæt til Roden med Vand, hvori der er opløst en Deel Sod. For at hindre Kaalormene (Papilio Brassicae) fra at komme paa Bladene, saaer man hist og her nogle Hampefrø i Raden og lader for hver 10—12 Fod fremvoxe et Par Planter; Lugten af Hampen bortjager Sommerfuglene og forhindrer Lægningen af Æggene. Forøvrigt er det meest radicale Middel jevnligt at gjennemsee Kaalstykket og borttage de tilstedeværende Orme. Saavel Hovedkaalen som Blomstkaalen bliver flere Gange hakket og i det Mindste 2 Gange hyppet og omhyggeligt renset for Ukrud. Overvintring og Frøavl ere allerede angivne i det forrige Cap. Af Hvidkaal dyrkes især med Fordeel den store Centner-Kaal, som dog maa saaes og omprikles ligesom Spidskaalen, men ved Udplantningen maa gives 1¼ Alens Afstand, den store Brunsviger-Hvidkaal, den platte Amager-Kaal, samt den platte Lübekker; den sidste er vel noget mindre, men holder sig længst. Rødkaalen, hvoraf man har den store sildige Vinter-Rødkaal, og den tidlige Erfurter, som allerede er brugelig i September, behandles aldeles som Hvidkaalen. Frøet af Hovedkaalen bevarer sin Spireevne i 4—5 Aar.

c) Bladkaal. B. oleracea acephale.

§ 5. **Grønkaalen** saaes ikke alene samtidig med Hvidkaalen, for at erholde tidlig Bladkaal, men ogsaa flere Gange indtil St. Hansdag, for stedse at have Planter i Beredskab til Henplantning paa et eller andet afbaaret Jordstykke; saaledes kan den plantes efter de tidlige Ærter, efter de tid-

lige Kartofler, efter Sommerkaalen o. s. v. Man giver $1^1/_2$ Fods Afstand og holder den godt reen, samt søger ligesom ved Hvidkaalen at forhindre Kaalormenes Ødelæggelser. Om Vinteren bliver den enten staaende paa Voxestedet, ifald dette ikke er udsat for Harers og Dyrs Angreb, eller ifald dette er Tilfældet, nedslaaet tæt sammen paa et for disse Dyrs Angreb sikkret Sted. Den lave krusede og høie krusede Grønkaal ere de bedste Sorter; man har ogsaa lav og høi kruset Bruunkaal med bruunlige Blade; den er noget grovere og haardførere end Grønkaalen. Rosenkaalen er en Mellemart imellem Virsing og Grønkaal; dens grove, brede, rynkede Blade spises ikke, men de talrige smaa Bladhoveder, der staae tæt sammen opad Stammen, spises som grøn Langkaal. Rosenkaalen, ogsaa kaldet Brüsseler-Sprossenkaal, dyrkes som Grønkaalen; dog foretages der deraf kun een Plantning samtidig med den første Grønkaalsplantning. Frøet holder sig 5—6 Aar. Snitkaalen, der anvendes som Grønkaal om Foraaret, saaes saa tidligt som muligt, og afskæres, naar den er stor nok til Brug.

d) Rodkaal. B. oleracea Napobrassica.

§ 6. **Kaalrabi** saaes og udplantes med Grønkaalen; hvor man sætter megen Priis paa denne Væxt, og derfor vil have den tidligt, eller have de til Vinterbrug bestemte Kaalrabi fine og behagelige, kan man saae tidligere eller sildigere og for Resten behandle dem som Grønkaalen. Man har den underjordiske hvide og gule, samt mange Sorter overjordiske, f. Ex. tidlig hvid engelsk Glaskaalrabi, tidlig hvid Wiener-do. o. fl. Kaalrabien taaler godt frisk gjødet Jord, men kan ogsaa dyrkes ligesom Rodvæxterne enten i Jord, som Aaret i Forvien har faaet Gjødning, eller denne maa bestaae af gammel forraadnet Mistbænkgjødning. Frøet holder sig 4—5 Aar.

§ 7. **Roer** (Brassica Rapa). Som Rodvæxt hører Roen til det følgende Capitel, men vi ville dog, for ikke at skille dem fra Kaalfamilien, hvortil den hører, beskrive Cul-

turen samtidig med dennes. Roerne ynde en løs, let nærende Jord, der Aaret i Forveien har faaet Gjødning. Frøet saaes tyndt eller udtyndes saaledes, at Planterne staae 6 Tommer fra hverandre; de vandes stærkt ved indtrædende Tørke og holdes vel rene for Ukrud. Mairoerne saaes saa tidligt som muligt om Foraaret og kunne bruges først i Juni; de botfeltske og markske Roer saaes ved St. Hansdagstider og anvendes til Vinterbrug. Frøet holder sig 2—3 Aar. Hvis de smaa Teltover Roer, der behandles og anvendes som de botfeltske, ville trives, ere de at foretrække for alle andre. Med 1 Lod Frø besaaer man 90 □ Fod.

§ 8. **Ræddiken** (Raphanus sativus) hører ligeledes til Kaalfamilien. Den dyrkes ligesom Roen i let nærende Jord uden frisk Gjødning; Vinterræddiken, den saakaldte sorte Ræddike, saaes i Juni, Sommerræddikerne eller Radiserne saaes hver 14de Dag, fra April til Juli, for bestandig at kunne have denne yndede Væxt. Til Foraarsbrug har man den hvide og røde runde Maanedsradise, samt den korttoppede, halvrunde røde, som er den tidligste og bedste, til Sommerbrug foretrækkes den lange røde, hvide og rosenrøde Glasradise. Frøet holder sig 3—4 Aar. Med 1 Lod besaaer man 13 □ Fod. Alle Planter af Kaalfamilien angribes af Jordloppen (Holtiga oleracea) som ofte i tørre Sommere anretter store Ødelæggelser og fornemmelig angriber Roer og Radiser. For at ødelægge dette graadige Insekt, vander man Bedene jevnligt i stærk Solskin, bestrøer Bladene med Tobaks- eller Tørveaske og overbruser Planterne med et stærkt Afkog af Malurt. En stærk, gjentagen Gjennemvanding af Frøbedet før Saaeningen med stærk Møddingevand, skal ogsaa være et godt Middel.

2den Gruppe.

Løgfamilien. (Allium 6 Cl. 1 Ord. Asphodeleae).

§ 9. **Rodløg** (Allium Cepa) har hjemme i Nordafrika og er for Tiden en ligesaa yndet som almindelig udbredt

Kjøkkenvæxt. Rødløget ynder en skjør, let og nogenlunde tør Jord, og rigelig Næring, som imidlertid ikke maa bestaae af frisk Staldgjødning, saaledes som Hvidkaalen fornemmelig ynder den, men af afgjæret Gjødning, saasom Mistbænkgjødning, Compostgjødning, Guano- eller Patentgjødning; efter denne voxe Løgene især overordentlig frodigt. Frøet saaes i April, saa tidligt som muligt, dog ikke førend Jorden har den fornødne Skjørhed og Lethed; man saaer med Kast og ikke for tykt. Efter Saaeningen kan man før Nedhakningen strøe nogle Stænk Radiser eller Salat imellem, da disse Planter hurtigt komme bort, inden Løgene, som ligge længe i Jorden, ere synderligt fremvoxede. Naar Frøet er nedhakket, trædes Bedene Fod for Fod og jevnes; forsømmes dette Arbeide i let Jord, og Sommeren bliver tør, vil Løgavlen sikkert mislykkes.

Naar Løgene ere saaede tidligt, og Jorden er passende, (ikke fugtig, hvilket foranlediger Orm eller Dannelsen af Halsløg), vil Toppen i August begynde at gulne, og man kan da fremskynde Modningen ved nogle Gange at nedtrykke de endnu opstaaende Toppe med en Rive; ere de fleste Toppe gule, optages Løgene, spredes tyndt paa Jorden, for at tørres, og bringes enten paa Loftet med den tørre Top eller afpudses paa Stedet. Man dyrker følgende Sorter: røde, hvide og gule Spanske, hvoraf en Varietet, det gule Kjæmpeløg, opnaaer en betydelig Størrelse; de saaes paa en halvvarm Mistbænk i Marts og udplantes paa et solrigt, varmt Sted i Mai med 6 Tommers Mellemrum. Man afpudser ikke Bladene og planter dem ikke dybere, end at Løget staaer ovenpaa Jorden; de vandes et Par Aftener stærkt og voxe siden frodigt; endvidere: røde, hvide, pæreformige, blegrøde Hollandske, som ogsaa gaae under Navn af Bamberger, Erfurter o. s. v. De ere haardføre, men kunne ogsaa ligesom de Spanske udplantes og opnaae da en betydelig Størrelse. De smaa Løg afsamles ved Optagningen, gjemmes varmt og tørt, f. Ex. i et aabent Net, der hænger over en varm Kakkelovn, og naar de om Foraaret i Marts udplan-

tes i 6 Tommers Afstand, give de næsten alle et Udbytte af store Løg i Juni—Juli. Vil man fremstille Rødløget i sin rette Fuldkommenhed, da saaer man i Riller ½ Fod fra hinanden og udstrøer samtidigt med Frøet endeel Beenpulver, Patent-Gjødning og Kulstøv i Rillerne. Siden gjennemhakkes og udtyndes Løgene gjentagne Gange med Gaasehakken indtil en Afstand af 6 Tommer. Kartoffelløget formeres ved Roddeling; de mindste Løg plantes i September, 8 Tommer fra hverandre, og Bedene dækkes om Vinteren med Grannaale, Blade eller kort Gjødning; det paafølgende Foraar borttages Dækningen, Bedene holdes rene og hyppes nogle Gange ligesom Kartofler; de optages i Juni, Juli. Løgfrøet holder sig friskt 2—3 Aar, og man bruger 1 Lod til 25 □ Fod.

§ 10. **Porreløget** (A. porrum) voxer vildt i Schweiz; det ynder en fed, vel gjødet Jord, der er godt gjennemarbeidet og helst maa have en meget lav Beliggenhed; den friske Gjødning yttrer ingen skadelig Virkning paa Porren, der tvertimod derved bringes til en sjelden Størrelse og Fuldkommenhed. Frøet saaes paa en halvvarm Mistbænk i Marts, og Planterne udplantes i 8 Tommers Afstand i Mai, holdes rene for Ukrud og optages i Nov. for at indslaaes paa den allerede i forrige Capitel beskrevne Maade.

Naar man, i Stedet for at lade Porren skyde Frøstængel, afskærer denne 6—8 Tommer over Jorden, danner der sig smaa hvide Løg ved Roden; naar disse blive borttagne og i September lagte i 6 Tommers Afstand paa et Bed, erholder man den paafølgende Sommer Perleløget, der anvendes til Saucer, o. s. v., og som stedse vedligeholder sig i denne Form, uden nogensinde atter at udarte til Porre. Perleløget formeres ved Roddeling og omlægges hvert andet Aar. Af Porre dyrkes Sommerporren, der er større og tykkere end Vinterporren, men den maa bruges i Løbet af Sommeren og Efteraaret, da den ikke taaler vore Vintre. Af Vinterporren gives 2 Sorter, den sædvanlige og den tykke Brabantske; man kan ogsaa saae disse Sorter paa

Voxestedet og lade dem blive staaende der om Vinteren, for at afbenytte dem til Foraarsbrug. Porrefrøet beholder ikke sin Spirekraft længere end 1—2 Aar. Med 1 Lod Frø besaaer man 24 □ Fod.

§ 11. **Schalotteløget** (A. ascalonicum) stammer fra Syrien, det fordrer en nærende, løs og varm Jordbund, som er fri for synlige Gjødningsdele. Løgene lægges i Marts—April; er Jorden høitliggende og sandet, kan man lægge dem i Efteraaret i November. De gives 6—8 Tommers Afstand og lægges 1 Tomme dybt. I Løbet af Sommeren holdes de rene, hyppes og optages, naar Toppen gulner; de tørrede Løg bevares paa et tørt Loft til Brug og til næste Aars Lægning, hvortil vælges af de største og bedste. Man har 3 Sorter, de store Russiske eller Portugisiske, som imidlertid ligesom den følgende Sort let raadner om Vinteren, de store danske eller Sommerschalotter, og de smaa Vinterschalotter, hvilke sidste stedse ere de haardeste.

§ 12. **Hvidløget** (A. sativum) og **Rokkambollen** (A. scorodoprasum) findes vildt paa flere Steder i Europa og dyrkes ligesom det forrige. De besidde en eiendommelig stærk Lugt og Smag og anvendes her til Lands sjeldent i Kjøkkenet. De kunne ogsaa blive staaende flere Aar paa samme Sted, men derved blive Løgene mindre.

§ 13. **Pibeløget** (A. fistulosum) synes at være en Afart af Rødløget, ligesom Perleløget er det af Porren; det beholder sit friske Grønne om Vinteren, og er derfor ret velkomment i Kjøkkenet; Pibeløget tager til Takke med en almindelig god Havejord, men ynder ikke frisk Gjødning; man formerer det ved Frø, der saaes paa samme Maade som Rødløget, de kunne ogsaa formeres ved Roddeling; i saa Fald optages Buskene i Juni—Juli, og Løgene plantes i September, 3 Løg sammen, med 8 à 10 Tommers Afstand. Frøet holder sig 3 Aar.

§ 14. **Puurløget** (A. Schoenoprasum) har hjemme i det bjergagtige Siberien, tager til Takke med enhver Jordart og taaler let vore Vintre; det er bestandig grønt og

bruges stundom i Kjøkkenet. Man planter det i 10 Tommers Afstand enten paa en Rabat eller som Indfatning om en saadan; de omlægges hvert 3die Aar. Da vedholdende Fugtighed beskadiger saavel Bladene som Løget, søger man at fjerne samme og kan desaarsag lægge et lidet Lag Sand paa Bedet imellem Buskene.

3die Gruppe.

Græskaragtige Planter (21 Cl. 2 Ord. Cucurbitaceae).

§ 15. **Agurken** (Cucumis sativus) voxer vildt i Ostindien og Tatariet; den ynder en rigt gjødet, varm og noget fugtig Jordbund og Beskyttelse for de kolde Vinde, hvorfor den ogsaa i kolde, regnfulde Sommere som oftest aldeles mislykkes. Naar Kirsebærrene blomstre, eller i den første Halvdeel af Mai graves Jorden til Agurkerne, og Bedene, som gjøres 4 Fod brede med 2 Fod Gange, for at vinde Plads til de lange Ranker, afsættes. Paa Midten af Bedet afsnøres 2 Linier 1 Fod fra hinanden, og den derimellem værende Jord udstikkes et Spademaal dybt og lægges paa Siderne af Bedet; i Bunden af denne Grøft lægges nu et 3—4 Tommer tykt Lag Gjødning, helst Due- eller Fjærkreaturgjødning, Kogjødning eller udbrændt Hestegjødning, og Jorden paafyldes atter og jevnes. Der snøres nu en Linie langs Midten af Bedet, og derefter trækkes en flad Rille, hvori Kjærnerne lægges i 2—3 Tommers Afstand, og med Haanden løseligt bedækkes med Jord. Skulde stærk Tørre indtræffe, inden Agurkerne komme op, maa man vande rigeligt, men kun een Gang, da en hyppigere Vanding, især ifald Veiret skulde blive kjøligt, vilde bevirke Forraadnelse hos Kjærnerne. De opkomne Agurker udtyndes, idet de svageste borttages, indtil der bliver 8—10 Tommers Afstand imellem dem, og naar nu Rankerne begynde at udbrede sig, ordnes de og heftes fast med Kroge, for at sikkres mod Blæsten. I ugunstige Aaringer, naar Agurkerne lide af for megen Fugtighed, anbringer man Rankerne paa et fladt,

noget skraatliggende Espalier eller paa afbladede Grangrene, for at fjerne dem fra Vandet; ligeledes kan man, naar Jorden er varm, og Glasklokker eller andre Beskyttelsesmidler haves, fremdrive en Deel Kjærner i en Melonbænk, plante de smaa Planter i Potter og derfra udplante dem paa Blivestedet, naar Veirliget tillader det. Vi have allerede i 1ste Afsnit 1ste Cap. § 11 omtalt, at en Skimmelart af Slægten Oidium i de senere Aar har angrebet og ødelagt flere Plantearter og at det især har været Agurkerne, der have været udsatte for dens Ødelæggelser. Paa Agurkerne fremkommer den baade i Mistbænken og i Friland, som smaa hvide Prikker, der meget hurtigt udvide sig til alle Sider, og efter faa Dages Forløb have overtrukket Bladet og Stænglen med et tæt, hvidt, ildelugtende Filt, som meget snart bevirker Plantens Hensygnen. Naar man opmærksomt iagttager sine Agurker i Mai og Juni, og saasnart man opdager de smaa hvide Pletter paa Bladene, bestrøer disse med Svovlblomme, vil man kunne qvæle dette Onde i Fødselen. Man har mange fortrinlige Sorter, hvoraf dog nogle, saasom den grønne, og især den hvide Non plus ultra, kun egne sig for Mistbænk; i Friland foretrækkes den grønne og hvide Slangeagurk, samt den store grønne Agurk til Syltning og den tidlige grønne Drueagurk til Salat. Kjærnerne holde sig i 5—6 Aar.

§ 16. **Græskar** (Cucurbita Pepo) har hjemme i Østerlandene og fordrer ligesom Agurken megen Næring og Varme, samt formedelst sin overordentlig stærke Væxt meget Vand. Man tiltrækker de unge Planter i Potter, der holdes i en halv varm Mistbænk og lidt efter lidt vænnes til Luften, indtil man i Slutningen af Mai udplanter dem paa en varm Sydrabat ved en Muur eller Plankeværk, hvor man enten kan lade Rankerne løbe opad Spalieret og hefte dem der med Bast, eller lade dem løbe henad Jorden og der modne deres ofte store Frugter. Man udgraver Hullerne 1 Fod dybt og 2 Fod i Diameter, og forbedrer Jorden til hver Plante med ½ Cub. Fod Gjødning, ligesom til Agur-

kerne; de store Ranker fastkroges, da Blæsten ellers ofte vil kaste dem omkring, hvorved Luftrødderne, der fremkomme fra Rankerne, forstyrres. Græskarret koges eller syltes, og til sidste Brug anbefales Mandelgræskarret (C. Succado), der vel kun er lidet, men overordentlig velsmagende, samt Melongræskarret (C. Melopepa); begge Sorter espalieres paa en Sydmuur. Centner-Græskarret, der ofte under gunstige Omstændigheder frembringer Frugter paa 150 Pd., bruges til Kogning. Man dyrker desuden en Deel Græskarsorter som Ziirplanter og disse anvendes meest til at dække Plankeværker, Stakiter og Lysthuse. De smukkeste af disse ere: Turban Græskar med sine Varieteter; Frugten er formet som en Turban med grønne, gule og orangerøde Afdelinger; Appelsin-Græskar, Vorte-Græskar, Klokke-Græskar, Stikkelsbær-Græskar, med smaa Stikkelsbær lignende Frugter; Flaske-Græskarret og Herkuleskøllen opnaae kun Fuldkommenhed ved at espalieres i et varmt Værthuus. Kjærnerne kunne gjemmes i 2 Aar.

4de Gruppe.

Salater.

§ 17. **Hovedsalaten** (Lactuca sativa 19 Cl. 1 Ord. Compositæ) har sandsynligviis hjemme i Østerlandene; den fordrer en meget skjør, løs, varm og vel gjødet Jord, samt en varm beskyttet Beliggenhed.

Den første Salat kan man saae imellem Porre- eller Sellerifrøet paa den aabne Mistbænk og udplante paa et varmt Sted, f. Ex. imellem den tidligste Blomkaal; dernæst saaer man nogle Stænk imellem Kaalplanterne, og siden hver 14de Dag Sommeren igjennem, for at faae god Salat til enhver Tid. Man indrømmer sjelden Salaten et Bed for sig selv, men anbringer den paa Kanten af Agurkbedene mellem de nyplantede Jordbær, paa de unge Aspargesbede o. s. v. Stiksalaten, ogsaa kaldet Laktuk, saaer man tæt sammen enten paa Mistbænke mellem den drevne Blomkaal eller forneden

i Melon- og Agurkbænkene; den sætter ingen Hoveder, men afskæres, saasnart den er et Par Tommer høi. Bindsalaten saaes i Juni og Juli, og Bladene blive, efterat deres fuldkomne Udvikling er opnaaet, paa en tør, solrig Dag sammenbundne med Bast i Toppene, saaledes at Hjertebladene blive aldeles skjulte. Efter 10—12 Dage ville de indre, fine Blade være endnu finere ved Blegningen, og Salaten kan nu bruges; af de sildige Blegninger kan man nu opbevare nogle Hoveder, nedslaaede i Sand i Kjelderen, til Brug først paa Vinteren. Overhovedet dyrkes Salaterne forholdsviis kun lidet her til Lands, hvilket vel tildeels grunder sig paa klimatiske Forhold, som gjøre Nydelsen af kolde Spiser mindre ønskelig. Af Hovedsalaterne dyrker man fornemmelig til tidlig Brug den tidlige gule og grønne Steenkop-Salat, og den tidlige hollandske Smaagul; af sildige Sorter fortjener stor asiatisk, guul Pral og stor guul Berliner Fortrinet. Som Laktuk anvendes enten tætsaaet Salat af andre Sorter eller den gule, krusede Laktuk, og af Bindsalat vælger man den rødplettede Forellesalat. Endvidere har man en ny Salatart: Aspargessalat, med lange, grove Blade, hvis Stængel koges og spises som Asparges. Salatfrøet er kun paalideligt i 2—3 Aar. ½ Lod Frø vil afgive c. 3000 Planter.

§ 18. **Endivie** (Cichorium Endivia) har hjemme i China og fordrer den samme Jordart og Dyrkning, som Salaten, med den Forskjel, at den kun anvendes til sildig Sommer-, Efteraars- og Vinterbrug; den bleges ligesom Bindsalaten, og kan ligesom denne nedslaaes i en tør Kjelder til Vinterbrug. Ogsaa de unge, i en mørk Kjelder fremdrevne Blade af den almindelige Cichorie (Cichorium Intybus) anvendes som Salat; Rødderne opgraves og nedlægges lagviis i Sand i en med Huller tæt besat Fjerding, hvorigjennem Toppen stikker frem, og Bladene, som paa et mørkt, varmt Sted hurtigt fremkomme i en bleget Tilstand, anvendes efterhaanden. Frøet holder sig 3—4 Aar. Paa samme Maade anvendes de unge blegede Blade af Løvetand,

Leontodon taraxacum, der, som bekjendt er et udbredt og skadeligt Ukrud.

§ 19. **Karse** (Lepidium sativum 15 Cl. 1 Ord. Cruciferae) saaes tidligt om Foraaret paa Friland, og de unge Blade anvendes som Salat; ogsaa om Vinteren kan man anbringe disse ikke alene i Mistbænke, men ogsaa i Stuen, saaede i smaa Kasser eller ved at bløde Frøet 24 Timer i Vand og dernæst fastklæbe det slimede Frø paa en med Uldent overtrukken Kegle, der staaer med sin Fod i et Vandfad. Den krusede Karse er den bedste; Frøet varer 3 Aar.

§ 20. **Rapunzel** (Fedia olitoria 3 Cl. 1 Ord. Valerianeae) voxer vildt paa Markerne, men afgiver en behagelig Efteraars- og Vintersalat; man saaer det 2—3aarige Frø (det 1aarige ligger flere Aar i Jorden) i August og September og kan bruge Bladene hele Vinteren; saavel denne som den foregaaende Art nøies med almindelig god Havejord.

§ 21. **Kochleare** (Cochlearia officinalis 14 Cl. 1 Ord. Cruciferae) voxer vildt ved Strandbredden i Nordeuropa; den nøies med simpel Jord og saaes i Juli og August saa tyndt, at Planterne komme i en 6 Tommers Afstand; de unge Blade ere meget sunde og blandes imellem andre Salater. Frøet holder sig kun 1 Aar.

§ 22. **Pimpinelle** (Poterium Sanguisorba 4 Cl. 1 Ord. Rosaceae) voxer paa stenede Steder i det vestlige Europa. Man giver den et sandet, høitliggende Voxested og formerer den ved Frø, som saaes i April; den er fleeraarig og kan staae 3—4 Aar uden at fornyes. Bladene bruges ligesom af den følgende til Blanding med Salat. Frøet varer 2 Aar.

§ 23. **Esdragon** (Artemisia Dracunculus 19 Cl. 2 Ord. Compositae) har hjemme i Siberien; den ynder en løs, righoldig Jord og formeres ved Roddeling, der bør foretages hvert 3—4 Aar. Bladene bruges som Salat; den bærer ikke modent Frø her til Lands.

§ 24. **Cardon** (Cynara Carduncululus 9 Cl. 2 Ord.

Compositae) har hjemme i Berberiet; den ynder en let, dyb, nærende Jord, og en varm, solrig Plads. Frøet saaes paa Mistbænk i Marts og udplantes i Mai i 3—4 Fods Afstand. Naar Bladene i Juli—August ere fuldkomment udvoxne, renses de fra alle visne Dele, sammenbindes med et eller flere Halmbaand, og Jorden hyppes op til Bladspidserne. Efter 2—3 Uger er Blegningen endt, og Stilkene kunne da bruges som Salat eller Asparges; til Vinterbrug planter man noget sildigere og bleger i Kjelderen. Frøet varer 3—4 Aar.

§ 25. Endvidere benyttes de unge Blade af Sennepen (Sinapis), Bladene og Blomsterne af Borago officinalis og Tropaeolum majus som Salat; de sidste anvendes ogsaa som Ziirplanter og saaes i April—Mai paa Voxestedet. Brøndkarse (Sisymbrium Nastutium) anvendes ogsaa til Blanding med Salat, men da denne Plante deels voxer vildt, deels vanskeligt lader sig dyrke, hvor intet Kildevæld er tilstede, ville vi her forbigaae den og slutte denne Gruppe med Sellerien, som vel egentlig hører til Rodvæxterne, men som dog i andre Lande mere anvendes som Salatplante end som Suppeurt.

§ 26. **Selleri** (Apium graveolens 5 Cl. 2 Ord. Cruciferae) findes vildtvoxende i Europa; den fordrer en varm, righoldig Jordbund, som ikke maa være altfor tør, men derimod helst maa bestaae af en fugtig, stærkt gjødet Havejord. Med Hensyn til Dyrkning og Anvendelse deler Sellerien sig i Knoldselleri, der anvendes paa Supper, til Fyldning og som Salat, og Topselleri, der, efter at være bleget, udelukkende anvendes paa den sidste Maade. Knoldselleri saaes paa en Mistbænk i Begyndelsen af Marts, udtyndes eller ompriktes paa en anden Mistbænk, og udplantes, efterat være tilvant til Luften, i Mai paa dybt gravet og vel gjødet Jord i 1½ Fods Afstand; Plantningen, som foretages med Plantepind, skeer med Varsomhed, at Rødderne komme lige ned, og at Hjertet ikke qvæles med Jord. Bladene afpudses over Haanden; men hele Rodmassen med

Undtagelse af Hjerteroden bibeholdes; man giver rigeligt Vand og holder Bedene vel rene for Ukrud.

Knoldsellerien opgraves i November og behandles, som tidligere er berørt i Cap. 1 § 6. Topsellerien saaes deels paa Mistbænk i Marts, deels paa en varm Sydrabat i April. Den for den bestemte Plads kulegraves 2 Fod dybt Aaret i Forveien, og et godt Lag velforraadnet Mistbænkgjødning lægges i Bunden. Naar Plantningen i Mai eller til sildig Brug i Juni skal foretages, udstikkes der i 4 Fods Afstand 1 Fod dybe og 1½ Fod brede Grøfter, som belægges i Bunden med et godt Lag Mistbænkgjødning, og efterat dette er nedgravet og revet, afsnøres en Linie langs hen i Gruben, hvorpaa Sellerierne nedplantes i 10—12 Tommers Afstand. Naar Planterne have opnaaet en Høide af 8—10 Tommer, begynder man at hyppe dem, i Førstningen kun lidt, men senere stærkere; man bruger dertil først den opkastede Jord og opgraver den imellem Raderne værende Jord dertil. Hypningen fortsættes indtil 2 Fod over Jorden; 2—3 Uger efterat den er endt, ere Stilkene behørigt blegede, og naar man bedækker Raderne, kan man hele Vinteren afbenytte dem. Det træffer ikke sjeldent, at Sellerierne midt i deres bedste Væxt angribes af Rust, blive røde paa Bladene og ikke ville trives. Denne Sygdom, som ogsaa yttrer sig som rustagtige Pletter paa Roden, helbredes bedst ved at bestrøe Bladene et Par Gange med Sod, efterat man iforveien har overbruset Bladene med en Vandkande. Af Knoldsellerien har man den store Leipziger og den overjordiske, den sidste af en fortrinlig Størrelse; af Topsellerier dyrkes hvid og violet, Italiensk, hvid Engl. Løveklo o. fl. Sellerifrøet holder sig i 3 Aar. Med 1 Lod kan man besaae et Frøbed paa 100 □ Fod.

5te Gruppe.

Spinater.

§ 27. **Den almindelige Spinat** (Spinacia oleracea 23 Cl. 1 Ord. Chenopodeae) har hjemme i Østerlandene

den fordrer en vel gjødet, varm og for Sommer-Udsæden noget fugtig Jordbund. Den tidlige Udsæd foretages, saasnart Jorden om Foraaret er beqvem, og for at faae kraftige, saftrige Blade, maae Planterne ikke staae for tæt; man saaer hver 14de Dag indtil første Halvdeel af Juni, da den senere saaede Spinat strax løber i Frø paa Grund af den stærke Varme og Tørke. Vinterspinaten, som ikke alene forsyner Kjøkkenet i Efteraarsmaanederne, men fornemmelig skal levere Foraarsforbruget, indtil den nye Spinat kan afløse den, saaes i første Halvdeel af August, og Bedene renses godt for Ukrud før Vinteren; i streng Frost gives et Dække med Blade, som atter borttages i Tøveir. Ligesom Sommerspinaten bliver afløst af en eller anden Kjøkkenurt, der skal saaes sildigt, saasom Roer, sorte Ræddiker o. s. v., saaledes saaes ogsaa Vinterspinaten, efterat de tidlige Ærter, Sommerkaal o. s. v. ere afrømmede. Frøet bevarer sin Spirekraft i 3 Aar. Med 1 Lod besaaer man 30 □ Fod.

§ 28. **Meelspinaten** (Atriplex hortensis 19 Cl. 2 Ord. Chenopodeae) voxer vildt i Tartariet, og ynder ligeledes en god, varm og fed Jord. Da man meest bruger Meelspinat til at afløse den almindelige Spinat, idet den bedre taaler Tørke og Varme, saaes den ikke saa tidligt og ikke til Vinterbrug. Man har rød, grøn og guul Meelspinat, hvoraf den Sidste fortjener Fortrinet. Frøet holder sig 2 Aar. Med 1 Lod besaaer man en 50 Fod lang Rille.

§ 29. **Quinoa-Spinaten** (Chenopodium Quinoa Cl. og Fam. som den forrige) dyrkes almindeligt i Chili, hvor den udgjør et af Beboernes vigtigste Næringsmidler, idet ikke alene Bladene anvendes som Spinat, men de smaa, men talrige Frøkorn erstatte Risen. Frøet saaes i April i en varm, vel gjødet Jord med god luftig, solrig Beliggenhed, og de opkomne Planter udtyndes til en Afstand af 8—10 Tommer. Frøet skal kunne anvendes som Risengryn, men synes ikke at have fundet meget Bifald her; det holder sig 1—2 Aar.

§ 30. **Den Nyseelandske Spinat** (Tetragonia ex-

pansa) og den **almindelige Iisplante** (Mesembryanthemum crystallinum begge hørende til 12 Cl. 5 Ord. Ficoideae) stamme fra Nyseeland og det gode Haabs Forbjerg, og give i gode, varme Sommere paa en varm solrig Plads et meget godt Udbytte fra August til November. Frøet saaes paa Mistbænk i Marts, de unge Planter plantes i Potter og holdes under Glas til Nattefrosten er forbi, hvorefter de vænnes til Luften og først i Juni udplantes med 4 Fods Afstand. Naar man vil bruge Spinaten, afplukkes de store, saftrige Blade, og Planten vil da vedblive at voxe og frembringe nye. Frøet kan gjemmes i 2 Aar.

§ 31. **Portulak** (Portulacca oleracea 11 Cl. 1 Ord. Portulaceae) har hjemme i Sydamerika og fordrer en nærende, løs, varm Jordbund og en varm, beskyttet Beliggenhed. Frøet saaes enten i Marts—April paa Mistbænk og udplantes i Mai i 8—10 Tommers Afstand, eller saaes paa Stedet i Midten af Mai; den anvendes paa Supper og opstuvet som Spinat. Frøet holder sig i 2 Aar.

§ 32. **Engelsk Spinat** (Rumex Patientia) og **Syrer** (R. acetosa) stamme fra Italien og Frankrig. De ere fleeraarige Planter, der fordre en vel tilberedt, noget beskygget Jord, formeres ved Roddeling, der foretages hvert 3—4 Aar, og gives en Afstand af 10—12 Tommer. De formeres ogsaa ved Frø, som saaes i April, og Planterne omplantes senere i den angivne Afstand. Frøet holder sig i 2 Aar.

6te Gruppe.

Krydderurter. 14 Cl. 1 Ord. Labiatae.

§ 33. **Merian** (Origanum Majorana) voxer vildt i Spanien og fordrer en løs, varm og vel gjødet Jord. Frøet saaes i Marts paa Mistbænk og udplantes i Mai i 6 Tommers Afstand. For at faae Frø, saaer man i August, planter de unge Planter i Potter og overvintre dem i et Drivhuus; udplantede ved en Sydmuur ville de den næste Sommer give modent Frø, som holder sig i 2 Aar.

§ 34. **Thimian** (Thymus vulgaris) har hjemme i Sydamerika; den saaes i Midten af Mai paa Bede af samme Beskaffenhed som de forrige; de for tæt staaende Planter kunne udplantes i 6 Tommers Afstand. Thimian er fleeraarig og kan anvendes til Indfatninger omkring Kjøkkenhave-Rabatterne, Frøet modnes den anden Sommer og holder sig friskt i 2 Aar. Sommer-Thimian, som modner sit Frø den første Sommer, er af mindre Værdi.

§ 35. **Basilicum** (Ocymum Basilicum) er en yndet Krydderplante fra Persien; Frøet saaes paa Mistbænk, de unge Planter sættes i Potter med fed Jord og holdes under Glas til Juni, da de kunne plantes ved en Sydmuur i en vel gjødet Jord. Ligesom Merianen bliver denne Krydderurt indsamlet, medens den staaer i Blomster, og tørret, for at gjemmes til Vinterbrug; Frøet kan gjemmes 2 Aar.

Den Spanske Peber (Capsicum annuum), **Kjærlighedsæblet** (Lycopersicum esculentum), som bruges til Saucer, samt **Ægeplanten** (Solanum melongena), hvis Frugter imidlertid kun sjeldent opnaae nogen Størrelse paa Friland, og som bruges til Saucer, plantes i Potter i god nærende Jord og holdes varmt til Slutningen af Juni; dersom Sommeren er varm, kan den Spanske Peber og Ægeplanten udplantes ved en Sydmuur, hvor de ere beskyttede for alle kolde Vinde; er derimod Veirliget fugtigt og koldt, bør de holdes i Potter og i Væxthuset hele Sommeren. Kjærlighedsæblet udplantes sidst i Mai mod en Muur eller Plankeværk, som vender mod Syd, og Grenene udbredes og anbindes paa Muren.

§ 36. **Sar** (Satureia hortensis) voxer vildt i Italien og fordrer samme Behandling som Thimian med den Undtagelse, at den som en eenaarig Plante afskæres, naar den blomstrer, tørres og gjemmes til Vinterbrug. Frøet er godt i 2—3 Aar.

§ 37. **Salvie** (Salvia officinalis) er en perennerende sydeuropæisk Plante, der ynder et varmt, tørt og frugtbart Voxested. Frøet saaes paa Mistbænk og udplantes enten

paa Rabatterne ligesom de andre perennerende Krydderplanter i 12 Tommers Afstand eller som Indfatning, hvortil den godt egner sig, da den taaler Klipning; Bladene afskæres saavel ved denne som ved andre Krydderurter, naar Blomstringen er begyndt; man omlægger alle perennerende Krydderurter hvert 3—4 Aar, og de Sorter, som give mindre gode Planter ved at deles, tiltrækkes paany af Frø. **Isop** (Hyssopus officinalis), **Lavendel** (Lavendula Spica), **Hjertensfryd** (Melissa officinalis), **Peber-** og **Krusemynte** (Mentha peperita og crispa), **Malurt** (Artemisia Absinthium), **Rude** (Ruta graveolens), **Romersk Kameelblomst** (Anthemis nobilis) ere alle saadanne fleeraarige, i det sydlige Europa hjemmehørende Krydderurter, hvoraf enten Bladene eller Blomsten anvendes paa forskjellig Maade; de dyrkes og behandles i det Væsentligste som Salvien. Lavendelen, som formedelst sine vellugtende Blomster og Blade er meget afholdt, og som desuden fortræffeligt egner sig til Indfatninger om Rabatterne i Kjøkkenhaven, omlægges hvert 3die eller 4de Aar. De gamle Buske renses for Græsrødder og deles, dernæst graves en 12—16 Tommer dyb Rende langs med Kanten af Rabatten, og man lægger nu Lavendlerne saa dybt, at der kun rager 3—4 Tommer af Toppen over Jordfladen. Naar Lavendelblomsterne i Juli ere afskaarne, klippes Indfatningen i Form af en 4kantet Hække og vil, behandlet paa denne Maade, stedse danne en pyntelig Indfatning.

§ 38. **Kommen** (Carum Carvi) ynder en let, men nærende Jord; der saaes om Efteraaret i Rader, 1 Fod fra hverandre, om Foraaret udtyndes Planterne i Raderne til 8—10 Tommers Afstand og holdes godt rene for Ukrud. Frøet, der holder sig 3 Aar, bruges til Krydderi.

§ 39. **Fennikel** (Anethum Foeniculum) stammer fra Italien og fordrer en varm og nærende Jordbund og et solrigt Voxested. Formeringen skeer ved Frø, der saaes om Foraaret enten paa Blivestedet eller til Udplantning; i begge Tilfælde gives 1 Fods Afstand. Bladene anvendes som

Krydderi, Frøet holder sig i 3 Aar. En Varietet, Dverg-Fennikel, danner ved Basis af de omfattende Blade en 4—5 Tommer tyk Knude, som nydes i raa Tilstand med Salt, Peber og Edike; den saaes i Marts paa en halvvarm Mistbænk, ompriktes paa en anden Mistbænk, naar Planterne have skiftet Blade, og udplantes i Mai i en fed, varm og let Jord i 6—8 Tommers Afstand. Man hypper Planterne 2—3 Gange og optager dem til Brug, førend Blomsterstænglen skyder frem. Til Vinterbrug plantes Nogle i August paa en afbrugt Mistbænk, som senere ved indtrædende Frost dækkes med Vinduer.

§ 40. **Dill** (Anethum graveolens) har hjemme i Spanien; den behøver sjelden videre Dyrkning, end at man strøer nogle Korn paa Aspargesbladene, hvor den siden selv kaster sit Frø og vedligeholder sig; den bruges til Agurkers Indsyltning. **Anis** (Pimpinella Anisum) og **Coriander** (Coriandrum sativum) ere eenaarige, østerlandske Krydderplanter, som ynde en varm, nærende Jord og saaes om Foraaret; ved Lugningen udtyndes Planterne, og Frøet indsamles, naar det er modent, og anvendes som Krydderi.

1ste Capitel.

Mindre graadige Kjøkkenvæxter, som dyrkes det andet Aar efter Gjødningen.

1ste Gruppe.

Toaarige Rodvæxter; 5 Cl. 4 Ord. Umbelliferæ.

§ 1. **Guleroden** (Daucus Carota) findes vildtvoxende i det nordlige Europa og fordrer en let, dyb, varm og velbearbeidet Jord, som Aaret i Forveien er gjødet. Man saaer Frøet, som bedst udgnides med Sand, for at de enkelte Frøkorn ikke skulle hænge sammen, tidligt om Foraaret

til Sommerbrug, og i Juni til Vinterbrug. Til første Saaening vælges den lange eller korte Carotte, og især den mørkerøde korttoppede Carotte, som udmærker sig ved store, lange, lodrette, velsmagende Rødder; til sidste fortrinsviis Altringhams-Guleroden. Man saaer tyndt, da Intet skader Gulerødderne mere, end at staae for tæt, og den i 1ste Cap. § 3 beskrevne Radsaaening med 6 Tommers Afstand fortjener vistnok Fortrinet. Naar de opkomne Planter ikke staae en 3—4 Tommer fra hverandre, bør de ved Hakningen udtyndes til denne Afstand, ifald man vil erholde fuldkomne Rødder. I lette, sandede Jorder, hvor Gulerødderne give de bedste og meest velsmagende Rødder, er det nødvendigt efter Saaeningen og Nedhakningen at træde Bedene ligesom ved Rødløgene, hvorved Jordens Vædske bedre vedligeholdes, og den saa skadelige Vanding undgaaes.

Naar man kan dække Bedene med Maatter, kan man, efterat Frøet er udgnedet med Sand, bløde det og sætte det i en varm Mistbænk i 24 Timer, hvorpaa det, efter atter at være blandet med tørt Sand, saaes paa et varmt, solrigt Sted. Man kan ogsaa forskaffe sig unge Frilandsgulerødder ved at saae Frøet i August, dække Bedene om Vinteren og optage Rødderne om Foraaret; de ere imidlertid ikke meget delicate og løbe hurtigt i Frø. Om Vinterbevaringen og Frøavl see 1ste Cap. § 6—7. Frøet holder sig 3—4 Aar, og med et Lod besaaes 70 □ Fod.

§ 2. **Persille** (Apium Petroselinum) har hjemme i Sydeuropa og fordrer samme Jordbund og Behandling somr Guleroden. Da Frøet ligger meget længe i Jorden, naa denne er fugtig og kold, bør man ikke saae, førend Jorden er aldeles beqvem til at modtage Frøet, som her fordetmeste vil skee midt eller sidst i April; ifald der ingen skadelige Følger er at befrygte af Vinterfugtigheden, kan man saae om Efteraaret, men saa sildigt som muligt, for at en mild Vinter ikke skal bringe Frøet til at spire for tidligt. Af Rodpersillen dyrker man den lange Sukkerpersillerod og Bardovicker-Persilleroden; denne bliver størst, men holder sig

mindre godt om Vinteren. Snitpersillen saaes tættere, da kun Toppen benyttes; man dyrker den glatte Kæmpepersille og den fine, lave Kruuspersille; den tredobbelte og Myats engelske Kruuspersille ere fortrinlige Sorter. Vil man have Kruuspersillen af en fortrinlig Størrelse og Godhed, saaer man i Rader 6 Tommer fra hinanden, udtynder og oplokkrer med Hakken indtil den samme Afstand i Raderne og gjøder et Par Gange med Sod, som udstrøes, naar det regner, at Regnen strax kan bringe de flygtige Salte ned i Jorden. Frøet holder sig tre Aar, og det ældste spirer hurtigere end det fra forrige Aars Avl.

§ 3. **Pastinak** (Pastinacca sativa) voxer vildt paa flere Steder i Europa. Den ynder en fugtigere Jordbund en Guleroden og saaes i April i Rader 10—12 Tommer fra hverandre og udtyndes ved Lugningen til samme Afstand i Raden. Foruden Rodens bekjendte Anvendelse i Huusholdningen anvendes den til Qvægfoder og Brændeviinsbrænding. Pastinakrødderne kunne staae ude om Vinteren, og man optager derfor kun saamange, som man venter at bruge i Vintertiden; naar de April—Mai begynde at skyde Stængel, ere de mindre velsmagende og skal endog have giftige Egenskaber. Den øvrige Behandling er som Gulerodens. Frøet holder sig 1—2 Aar. Man har runde og lange Pastinakrødder. Med 1 Lod Frø besaaer man 50 □ Fod.

§ 4. **Rødbede** (Beta vulgaris, 5te Cl. 1ste Ord. Chenopodeæ) har hjemme i Sydeuropa og saaes radvis i 8—10 Tommers Afstand, i dyb, righoldig Jord og behandles om Sommeren som Guleroden med den Forskjel, at man ved Hakningen udtynder dem til en Afstand af 10—12 Tommer. Sidst i October eller først i November optages Rødbederne; de mindre Rødder og alle Bladene med Undtagelse af Hjertebladene afpudses, og efterat Rødderne ere tørrede i Luften, opstables de enten i Sand i Kjelderen eller sættes i Kule ligesom Kartofler. Skulde Frøet et Sted komme for tykt og mangle et andet, kan man omplante det uden Skade. Hvidbede (B. cicla) anvendes deels til

Spinat, deels koges Bladribbene og nydes som Asparges. Culturen er den samme som Rødbedens.

Af hiin dyrker man den store mørkerøde, og en i England meget yndet Varietet: Whites store mørke; af Hvidbeden har man den sølvhvide og den Brasilianske med gule, røde og hvide Bladribber. Frøet holder sig 4—5 Aar, og med et Lod besaaer man 27 □ Fod.

§ 5. **Rapunzel** (Oenothera biennis, 8de Cl. 1ste Ord. Onagrariæ) har hjemme i Nordamerika og fordrer en god, frugtbar Jordbund og et frit, aabent Voxested; den saaes i Marts, udtyndes til en Afstand af 1 Fod og behandles iøvrigt som Rødbeden. Dens Rod anvendes til Salat.

§ 6. **Kjørvelroen** (Scandix tuberosum) voxer vildt i Europa og fordrer en løs, nærende Jord, samt et ikke altfor solrigt Voxested. Den saaes i September, og de unge Planter udtyndes i April til 4—5 Tommers Afstand. Naar Toppen i Juli—August visner, optages Rødderne og behandles som andre Rodvæxter. Den almindelige Kjørvel (S. cerifolium), der som et meget yndet Grønsel bruges meget i Kjøkkenet, kan man fra det tidlige Foraar saae hver 14de Dag paa passende tomme Pladse, og dernæst saaer man om Efteraaret i August for at have den tidlig om Foraaret. Den vellugtende Kjørvel S. ordorata er en fleeraarig Plante, hvis store, lysegrønne, vellugtende Blade om Foraaret anvendes til Blanding med Grønkaal. Den formeres ved Frø og Roddeling, og kan omlægges hvert 3—4 Aar. Frøet bevarer sin Spirekraft i 3 Aar.

Til denne Gruppe hører endnu Roer, Kaalrabi og Rædbiker, der som hørende til Kaalfamilien, ere beskrevne i det foregaaende Capitel.

2den Gruppe.

Fleeraarige Rodvæxter.

§ 7. **Scorzoneren** (Scorzonera Hispanica, 19de Cl. 2den Ord. Compositae) stammer fra Spanien, fordrer en

løs, dyb og nærende Jord; den saaes i Rader i Marts, udtyndes til 4—5 Tommers Afstand og er brugelig i October. Efter Blomstringen og Frøets Modning næste Aar er Roden atter brugelig; men man saaer dog hvert Aar, for bestandig at have Forraad. Roden opstuves og er meget velsmagende. Frøet holder sig i 3 Aar og med et Lod kan man saae en Rille paa 70 Fod. De toaarige Planter bære villigt Frø.

§ 8. **Havreroden** (Tragopogon porrifolium, Cl. og Fam. som den forrige) voxer vildt paa flere Steder i Europa og fordrer ganske den samme Behandling som Scorzoneerroden.. Frøet holder sig 2 Aar, og til en Rille af 70 Fod bruges 1 Lod.

§ 9. **Sukkerroden** (Sium Sisarum, 5te Cl. 2den Ord. Umbelliferæ) har hjemme i China, har lange, tykke, knippeformige Rødder, som anvendes kogte eller opstuvede. Sukkerroden fordrer en tør, varm og nærende Jord; Formeringen skeer ved Frø og Rødder, dog sikkrest og bedst ved Frø, som saaes i Marts eller bedre i October, da Frøet ligger længe i Jorden; de opkomne Planter udtyndes til en Afstand af 8—9 Tommer og holdes godt rene for Ukrud; Roden optages som andre Rodvæxter, og Frøet holder sig 4 Aar.

3die Gruppe.

Knolleagtige Rodvæxter.

§ 10. **Kartoflen** (Solanum tuberosum, 5te Cl. 1ste Ord. Solaneæ) er indført fra det bjergagtige Sydamerika 1585. Efter at Kartoflen er bleven fordeelt over hele Europa og er Gjenstanden for en almindelig og vidt dreven Cultur, vil vel den almindelige Behandlingsmaade være velbekjendt, hvorimod vi skulle meddele de mindre kjendte Fremgangsmaader, der have til Hensigt at frembringe denne yndede Jordfrugt saa tidligt som muligt om Sommeren. Den her til Lands brugelige Dyrkning af tidlige Kartofler bestaaer i Følgende: Man vælger en løs, let, vel berarbeidet

og Aaret i Forveien gjødet Jordbund, der ligger frit og aabent, men dog beskyttet mod kolde Vinde og udsat for Solen; den om Efteraaret vintergravede Jord graves atter i de første Dage af April, naar Foraarskulden tillader det, og de tidligste Sorter lægges der 2 Fod fra hverandre i Rader, der løbe fra Øst til Vest. Man bedækker kun Kartoflen med 2—3 Tommers Jord, og ifald man kan, lader man dem før Lægningen fremspire paa et varmt Sted, dog maa man i saa Fald være betænkt paa at kunne give en lille Dækning med Blade, Halm eller Sligt, dersom en stærk Nattefrost skulde indtræffe. Den sædvanlige Hakning og Hypning foretages i rette Tid, og naar man har valgt gode Sorter, vil man allerede først i Juli kunne bruge de unge Knolle; disse borttages med Haanden, og efter at Jorden atter er hyppet til Planten, og denne givet noget Vand, vil den atter voxe frodigt og give en sildigere, rigere Høst. Til tidligt Brug fortjener den tidlige, hvide Nyrekartoffel og den askebladede eller Alderney Kidney Fortrinet; til Vinterbrug anbefales Æggeblomme-Kartoflen, den runde og lange røde, som bliver fortrinlig i fugtig Jord, hvor de andre Sorter ikke gjerne blive velsmagende, og den Hollandske Sukkerkartoffel. En ny eller sjelden Sort formeres hurtigt ved at lægge de enkelte Kartofler paa nogen Undervarme, f. Ex. i en halvvarm Mistbænk og aftage Spirerne, saasnart de ere fingerlange, stikke dem i Jorden og udplante dem, naar de have gode Rødder; paa denne Maade vil man i en Sommer kunne erholde 3—400 store Kartofler af en eneste. Kartoflerne formeres ogsaa ved Frø, hvorved de nye Sorter fremstaae. De smaa Knolle af første Aars Væxt gjemmes i en Kjelder Vinteren over i tør Jord; da det først er næste Aar, at Værdien af de vundne Sorter skal vise sig, maa man nøie paasee, at de allesammen gjemmes og lægges det følgende Foraar. I England vælger man de mindst modne Kartofler til Lægning og tager af disse enten de mindste eller det yderste Stykke længst fra Roden med eet eller to kraftige Øine; til tidligt Brug tages store Kartofler,

hvorpaa alle Øinene med et gloende Jern ere blindede paa et af de yderste nær. Den forøgede Næring vil give det eneste Skud en saameget kraftigere Fremvæxt. Ligeledes afplukkes Blomsterne, da disse Organer drage Næring fra Rødderne og saaledes hindre den rigelige Knolledannelse.

I Lancashire opkaster man om Efteraaret Kartoffellandet i smalle Rygge, 2½ Fod fra Ryg til Ryg, og lader dem ligge til Foraaret. Ved Plantetiden er den saaledes opkastede Jord løs og varm; der rives noget af den ned i Fordybningen, og efter at den er blandet med gammel Gjødning, lægges Kartoflerne derpaa og dækkes med 2 Tommer af den opkastede, varme Jord; senere bruges Jorden successivt til Hypning. For at have unge Kartofler Vinteren igjennem, tages gode, store Kartofler af en middeltidlig Sort, udspredes paa et haardt, tørt Sted, saa at de ved Luftens Indvirkning ville blive grønne, men ikke kunne spire; man kan ogsaa til dette Brug gjemme dem i en Iiskjelder eller dybt i Jorden; efter at Øinene paa det yderste nær ere blindede, lægges de i Juli paa et tørt, sandet Sted, der Aaret i Forveien har faaet Gjødning; Kartoflerne optages enten om Efteraaret og nedlægges lagviis i Kjelderen med tør Jord eller dækkes stærkt med lang Gjødning eller Tang, for at kunne opgraves hele Vinteren, naar forlanges. Over den i de senere Aaringer herskende Kartoffelsyge er der sagt og skrevet Meget, og opstillet mange, baade rimelige og urimelige Hypotheser; den rimeligste synes os at være den, at den dyrkede Kartoffel Tid efter anden har optaget et rigere Maal qvælstofholdige Næringsmidler (Phosphor og Ammoniaksalte) end den oprindelige og vildtvoxende Kartoffel, som indeholder et langt rigere Maal qvælstoffrie Bestanddele, (Kali og Kalksalte). Naar denne Hypothes skulde skjænkes nogen Opmærksomhed, da vilde man, ved at undgaae de qvælstofholdige Gjødningsarter, og vælge de kaliholdige f. Ex. Aske, Sod, etc. kunne indvirke betydeligt paa Kartoflernes Sundhed. Desuden vil en større Opmærksomhed paa Læggekartoflernes sunde

og ubeskadigede Tilstand Vinteren over heller ikke blive uden Indflydelse paa den kommende Afgrøde; og vi kunne med Hensyn hertil af egen Erfaring anbefale at optage de til Lægning bestemte Kartofler i tørt Veir, strax sætte dem i Kule eller i Foustager i en tør Kjelder, men begge Steder sørge for et Lufttræk igjennem dem, som bedst opnaaes ved at anbringe nogle horizontalt liggende Drains i passende Afstand, saavel i Kulen som i Foustagen, for ikke alene at tilføre frisk Luft men tillige for at udtørre den overflødige og skadelige Fugtighed. Ligeledes bør Lægningen ikke foretages for silde og kun i let og beqvem Jord. De bedste Engelske Sorter til tidligt Brug ere: ash-leaved Kidney, Fox's early, Early Manty, Ruffard Kidney og Shaws earley; af disse, som alle ere blomsterløse, ere de tre første de fortrinligste. De ville kunne erholdes i Hamborg hos J. G. Booth & Co.

§ 11. **Jordæblet** (Helianthus tuberosus, 19de Cl. 2den Ord., Compositæ) har hjemme i Brasilien. De kartoffellugtende Rodknolle anvendtes tidligere meget; men ere nu tildeels tilsidesatte. Jordæblet er fleeraarig og formeres ved Roddeling, som foretages i April; man giver en Afstand af 3—4 Fod. De tage til Takke med almindelig, god Havejord.

§ 12. **Jordkastanien** (Bunium Bulbocastanum) voxer vildt i Schweits, er perennerende og dyrkes i en løs, kraftig Jord. Man saaer Frøet i August—September; udtynder det om Foraaret indtil en en Afstand af 6 Tommer og optager det fornødne til Vinterbrug. Knollene bruges som Kastanier.

§ 13. **Jordnødder** (Lathyrus tuberosus, 17de Cl. 3die Ord., Leguminosæ) voxe vildt i Europa, ere perennerende, og forplantes ved Knollene, der plantes om Foraaret i god, noget beskygget Jord. Knollene anvendes som den forrige.

§ 14. **Jordmandel** (Cyperus esculentus, 21de Cl. 3die Ord., Cyperaceæ) har hjemme i Sydeuropa og for-

dres en tør og god Jord med lav Beliggenhed; Knollene, som opbevares tørt og frostfrit om Vinteren, lægges i April to eller tre sammen i 3—4 Tommer dybe Huller, 12 Tommer fra hverandre. I stærk Tørke vandes rigeligt; Ukrud og overflødige Rodspirer bortfjernes; naar Bladene blive gule, optages Knollene og gjemmes tørt og frostfrit.

§ 15. I Decemberheftet af »Revue horticole» 1848 findes en ny Knollevæxt anmeldt under Navnet Ullucus tuberosus; den hører til Familien Chenepodeae, ligner Spinaten noget i Blade og Væxt, ligesom ogsaa Bladene skulle kunne anvendes som Spinat. Blomsterne ere smaa, guulagtige og fremkomme i Bladvinklerne i lange Druer. Paa Rødderne fremkomme runde, guulagtige, melede Knolle, som i Smag skulle ligne Runkelroen. Denne Knollevæxt dyrkes meget paa Bjergene i Peru, hvor den giver et godt Udbytte. Den er dyrket i den botaniske Have i Paris i Sommeren 1848, dog uden noget synderligt Held, idet hver Plante kun frembragte 2 à 3 smaa Knolle som en Valnød og nogle mindre som Nødder eller store Ærter. Den er senere dyrket flere Steder, ogsaa her i Danmark, men medens man tør ansee Bladene og Stænglerne for et ret godt Foder for Qvæget, vil Knollene hverken i Qvantitet eller Qvalitet kunne blive af nogen Betydning for Kjøkkenet.

§ 16. **Yams** (Dioscorea Batates) fra China, har lange, meget dybtgaaende Rodknolle, der kan anvendes som Kartofler.

De paa et tørt og varmt Sted opbevarede Rødder lægges i Mai i 1 Alens Afstand i en dyb, varm og tør Jord, som indeholder rigelig Næring, men som dog ikke maa være friskgjødet. Da Røddernes betydelige Dybtgaaende besværliggjør Optagningen, og man desuden i vort kolde og regnfulde Klima neppe hvert Aar tør vente noget sikkert Udbytte, vil den for vore Forhold neppe være af nogen synderlig Værdi.

Fjerde Capitel.

Nøisomme Kjøkkenvæxter, som dyrkes det 3die Aar efter Gjødningen.

Bælgfrugter (17de Cl. 3ie Ord. Leguminosæ).

§ 1. **Ærter** (Pisum sativum) hører hjemme i det sydlige Europa. Denne almindelig yndede og derfor overalt dyrkede Væxt fordrer en aaben, fri Beliggenhed og en god, ikke gjødet Havejord. Ærterne lægges i 2 Fod brede Bede med 1½ Fod bred Gang; der gjøres 2 Rader paa Bedet, og man gjør Rillerne 1½ Tommer dybe til de tidlige og 2 Tommer dybe til de sildige Sorter, ligesom man ogsaa lægger de lave, tidlige Sorter ⅓ til ½ Tomme fra hverandre i Rillerne, imedens man giver de høitvoxende, sildige Sorter 1—2 Tommers Afstand. Efter Lægningen nedstødes Ærterne i Rillen med Rivehovedet og dækkes med Jord; naar de ere 2 Tommer høie, hyppes de, og naar de ere 6 Tommer over Jorden, sættes der fra begge Sider Riis til dem af den for Sorten passende Høide. De holdes vel rene for Ukrud, og Fuglene bortskræmmes eller skydes, da disse ofte paa kort Tid kunne ødelægge hele Høsten. Meget tidlige Ærter opnaaes ved at lægge Ærterne i meget smalle Græstørvstrimler, som med Græsset nedad anbringes paa et varmt Sted. Disse Strimler nedlægges paa en Sydrabat, saasnart Veiret vil tillade det; man maa imidlertid i dette Tilfælde være betænkt paa, med Lemme, Maatter eller Saadant at kunne dække for Nattefrosten. Ærterne inddeles i a) **Sukkerærter**, der kunne bruges med Skallen og b) **Skalærter**, hvoraf kun Kjernen anvendes; samt i Tidlige og Sildige; af Sukkerærter har man den **lave, tidlige Buxbaums** 1 Fod, den **tidlige Kryb** 2 Fod, og den **store, brede engelske Sabelært** 6 Fod, som er den bedste; desuden **Kæmpe-Sukkerærten** 6 Fod, den sortkimede 6 Fod, o. fl.; af Skalærter dyrkes især **Emperor of May** 4 Fod, **Daniel ò Rourke** 4 Fod, **Prince Albert** 4 Fod, den langbælgede **Bishop** 2 Fod, som alle ere tidlige og gode

Sorter. Mere sildige ere: den grønne **Russiske** 3 Fod, den lave grønne **Knights Marrow** 4 Fod, **Champion of England** 5 Fod, **Champion of Scotland** 4 Fod, begge fortrinlige Marværter, og flere. For at erholde et tilstrækkeligt Forraad Ærter hele Sommeren, lægger man hver 14de Dag, sidste Gang ved St. Hansdagstider; er Jorden tør, maa den baade før og efter Lægningen vandes meget stærkt. hvilket daglig gjentages, indtil en Regn gjør det overflødigt; man vælger ogsaa en lav, fugtig Beliggenhed til saadanne sildige Lægninger; tegner Eftersommeren til at blive varm, kan man med Anvendelse af den angivne Fremgangsmaade endnu gjøre en Lægning i Slutningen af Juli, som dog i vort Klima ikke altid vil lykkes. Efter Barnes trives Ærterne, især Marrowfatsærterne, bedst i en dyb kulegravet Jord, som gives nogen gammel Gjødning, Beenmeel o. s. v. Naar Ærterne begynde at blomstre, afknibes Spidsen, som betydelig vil befordre Frugtbarheden. Naar Marrowfatsærterne saaledes gjentagne Gange knibes, kunne de bringes til at opnaae en overordentlig høi Grad af Frugtbarhed, og afgive en særdeles rig Høst i Eftersommeren. Ærterne beholde deres Spirekraft i 4 Aar, og med 1 Pund kan man lægge en Rad paa 100 Fod.

§ 2. **Bønnen** (Phaseolus vulgaris) er indført fra Indien og maa derfor ikke i vort Klima lægges før Midten af Mai, samtidigt med Kirsebærtræets Blomstring. Man deler Bønnerne i **Stangbønner** med tynde, slyngende, ofte 10—16 Fod lange Ranker og **Kryb-** eller **Buskbønner** som mangle Ranker og danne en 6—8 Tommer høi Busk. Stangbønnerne lægges paa Bede af 4 Fods Brede med 2 Rader paa hvert Bed; man lægger enten Bønnerne i Riller, 2 Tommer dybt og 4—5 Tommer fra hverandre, og sætter stærke og lange Ærteriis til dem, eller sætter 10—12 Fod lange Stænger ned i Raden 2 Fod fra hverandre, der krydse hverandre i en Høide af 6—7 Fod, og der blive fastbundne til en lang, horizontal løbende Stang eller Lægte. Omkring hver Stang lægges 5—6 Bønner 2 Tommer dybt,

og Rankerne heftes senere til Stangen med Bast. I kolde, vaade Foraar indtræffer det ofte, at Bønnerne raadne i Jorden; man gjør da bedst i at fremdrive dem paa en halvvarm Mistbænk og derpaa udplante dem, naar de ville skifte Blade; da de saaledes tiltrukne Bønneplanter, selv naar de ere tilvante til Luften, dog altid ere meget kjælne, bør Plantningen foretages i varmt og mørkt Veir, samt den fornødne Vanding ikke forsømmes.

Af Stangbønner dyrker man den brede **Slagsværdbønne**, den **Tyrkiske Bønne**, med mindre, smallere Bælge, og **Perlebønnen**, hvis smaa, ærteformige Bønner bruges modne til Opstuvning. **Krybbønnerue**, hvoraf man dyrker den brede **Sværdkrybbonne** og mange Sorter **Perlebønner** med **brune**, **rode**, **hvide**, **sorte** eller **brogede** Frø, og som alle anvendes til Kogning og Opstuvning i moden Tilstand, lægges paa 4 Fods Bede enten i Riller 12 Tommer fra hverandre i Forbandt (.˙.) 2 Tommer dybt, og man lægger gjerne for en Sikkerheds Skyld 2 Bønner paa Stedet.

Alle Bønnesorterne fordre en let, løs, varm Jord og et for kolde Vinde beskyttet Voxested. Bønnerne modnes ikke altid i vore, som oftest kolde Sommere, men de godt modne Bønner kunne gjemmes 5—6 Aar, og de ældre ere frugtbarere end de yngre. Med ¼ Pund lægges en Rad af 80 Fod af de store Sværdbønner.

§ 3. **Valskebønnen** (Vicia Faba) har hjemme i Ægypten; man lægger dem i April paa 4 Fods brede Bede i 12 Tommers Afstand; hele Dyrkningen bestaaer senere i at holde dem rene for Ukrud og at afkappe Spidsen af Toppen, naar de første Bønner ere ansatte, da man derved sikkrer dem mod en blaa Bladluus, som ofte i store Skarer anfalder dem. Det fjorgamle Frø foretrækkes til Lægning; den holder sig i 4 Aar; af de smaa **Mazaganbønner** bruger man 1 Pund til 160 Fod og af **Windsorbønnen** 1 Pund til 60 Fod.

§ 4. **Lindsen** (Ervum Lens) stammer fra Ægypten og dyrkes stundom i Haverne for at anvende det modne Frø

til Opstuvninger; den dyrkes som Ærter. Frøet kan gjemmes 3 Aar.

§ 5. **Aspargesærten** (Lotus tetragonolobus) fra Sydeuropa, bliver 6—8 Tommer høi og frembringer en Mængde fiirkantede vingede Bælge, der koges og spises som Asparges; den dyrkes som Ærter. Frøet holder sig 3 Aar.

§ 6. Foruden Bælgfrugterne gives der endnu adskillige Planter, som kunne henregnes til de nøisomme Kjøkkenvæxter, men som allerede ere beskrevne i de foregaaende Capitler, som hørende til andre Plantegrupper; saaledes kan Grønkaalen nøies med en temmelig udtømt Jord, men giver naturligviis en mindre Top; Karse, Rapunzel, Cochleare, Pimpenelle og flere Salatplanter ere ligeledes nøisomme Planter, og i en ikke altfor utæret Jord vil Kartoflen ligeledes give en velsmagende, om just ikke saa rigelig Høst; Kjørvelen kan ligeledes nøies med en saadan Jordart.

Femte Capitel.

Fleeraarige Kjøkkenvæxter.

§ 1. **Asparges** (Asparagus officinalis, 6te Cl. 1ste Ord. Asparagineæ) vexer vildt ved Strandbredden i Nordeuropa, hvor den ofte overskylles af Sand og Saltvandet; den voxer ogsaa hyppigt i de store russiske Saltstepper. Denne almindeligt yndede, sunde, velsmagende Kjøkkenurt fordrer en dyb, sandet, tør og meget nærende Jord, og et frit, solrigt og varmt Voxested. Det til Asparges bestemte Jordstykke kulegraves om Efteraaret paa sædvanlig Maade; men mellem det første og andet Spadestik lægges 6 Tommer god, gammel Ko- eller Hestegjødning, forraadnet Tang eller anden saltholdig Gjødning, en god, righoldig Kompostjord kan ogsaa anvendes, ligesom Gade- eller Natmandsrenovation, hvor saadant kan haves. Naar Frosten om Foraaret er af Jorden, gjøder man stærkt paa Overfladen, og

denne graves, rives, og afsættes i 4 Fods Bede og med 2 Fods Gang; Bedene forsynes i Hjørnerne med 2 Fod lange Egepæle, som nedrammes til 6 Tommer over Overfladen, for siden at kunne afsætte Gangene. Derefter afsnøres 2 Rader paa Bedet, og Plantestederne betegnes i 1 Alens Afstand med en Pind; omkring denne gjøres et 6 Tommer dybt og 8 Tommer vidt Hul, saaledes at der bliver staaende en kegleformig Jordforhøining omkring Pinden; Planterne optages nu fra Saaeningsbedene, dog ikke før i April, naar Spirerne ere 1 Tomme lange; man vælger helst eetaarige Planter; Rødderne, der ere lange, tynde og alle udgaae fra et Punkt, fordeles saaledes, at Rodstolen kommer til at hvile paa den omtalte Jordforhøining, medens Rødderne ligeligt udbredes til alle Sider, og man paaseer, at Spiren kommer i Flugt med Jordskorpen. Man kan ogsaa gjøre sine Bede 3 Fod brede og plante 1 Rad paa Midten; derved sikkrer man sig for at Rødderne og Skuddene ikke komme for nær til Gangen, hvorved de Første let beskadiges ved Gangens Opgravning om Foraaret, og de Sidste blive bedækkede med saa lidt Jord, at Aspargeserne blive korte og uanseelige.

De saaledes beplantede Bede kunne det første Aar afbenyttes til Salat og Rødløg, og i Gangene kan der plantes Blomkaal; men de følgende Aar kan kun den sidste Afbenyttelsesmaade finde Sted, da de fremvoxende Planter snart qvæle alt Andet. Bedre vilde det imidlertid være, om man slet Intet dyrkede derpaa, og derimod ved idelig Behakning og Oplokring søgte at berige Jorden med Næringsstof istedetfor at berøve den samme ved Dyrkning. Om Efteraaret efter at Stænglerne ere afskaarne 6 Tommer over Jorden, belægges Bede og Gange med et 2—3 Tommers tykt Lag gammel Gjødning, eller endnu bedre, med en Blanding af Gaderenovation, Locumsgjødning, vel forraadnet Tang og gammel Kogjødning, der Sommeren over har ligget i en Bunke og nogle Gange er bleven omstukken. Det andet Aar efter Plantningen holdes Bedene rene for

Ukrud, omstikkes forsigtigt med en Greb; de muligt manglende Planter erstattes i rette Tid (midt i April), og Bede og Gange forhøies atter om Efteraaret med et 4 Tommer tykt Lag Gadeskarn, blandet med de nævnte Gjenstande. Efter at man det tredie Aar har behandlet Bedene paa samme Maade, blive de det fjerde Foraar forhøiede saameget med Jord fra Gangene, at der kan blive 8--10 Tommer Jord over Rodstokken; den sædvanlige, forsigtige Omstikning finder Sted, og efter at de ere revne smukt og Kanterne ordnede, foretages Stikningen, saasnart de unge Skud vise sig, hvilket for en Deel afhænger af Bedenes Beliggenhed og Foraarets Beskaffenhed. Ved Stikningen som i Almindelighed fortsættes til 24de Juni, kradser man først Jorden bort med Kniven og afstikker dernæst Skuddet saa nær ved Rodstolen som muligt; men man vogte sig vel for at beskadige denne; ere Planterne kraftige, stikkes alle Skuddene uden Undtagelse, da de Skud, der faae Lov til at fremvoxe, forbruge al Saften og hindre nye Skuds Dannelse; men er det Modsatte Tilfældet, kan man lade et svagt Skud voxe frem hist og her paa de svageste Planter. Den tidligere Forhøining af Bede og Gange med den omtalte Gjødningsblanding fortsættes hvert Aar, dog kun med et 2 Tommer tykt Lag, ligeledes blive Bede og Gange hvert Aar omstukne og tilrettegjorte. Grunden, hvorfor vi ansee den ældre Maade, hvert Aar at opgrave Aspargesgangene, for dermed at forhøie Bedene, for urigtig, er, at Rødderne, som hvert Aar komme høiere op mod Jordoverfladen (idet de ældre Rødder døe bort og de nye danne sig ovenfor dem fra Rodstokken), ikke ved en saadan Fremgangsmaade kunne undgaae at beskadiges, da Bedene derved ofte blive 1½ Fod høiere end Gangen, og da nu Aspargesen hører til en Plantegruppe, som ikke let skyder Sidegrene paa de beskadigede Rødder, men derimod aldeles mister de saaledes saarede Rødder, vil det blive indlysende, at jo mere uforstyrrede Rødderne kunne være, desmere frodigt vil Plantevæxten ogsaa blive. Vil man have Aspargeserne meget

lange, kan man blege de fremskydende Stængler under en omvendt Urtepotte eller belægge Bedene med et 3—4 Tommer tykt Lag Blade. Man kan ogsaa saae Frøet paa Stedet og siden udtynde alle Planterne paa de stærkeste nær; men det varer da 1 Aar længere, inden man kan begynde Stikningen. Vil man selv tiltrække sine Planter, tillaver man i August et velgjødet Bed og faaer Frøet deri, saasnart det bliver modent; man saaer i Rader 10 Tommer fra hverandre og udtynder det næste Foraar til 6 Tommers Afstand; de toaarige Planter fortjene Fortrinet; Frøet holder sig i 2 Aar; kan man ikke blande sin Gjødningsmasse til Aspargeserne med Tang, bør man strøe lidt Salt paa Bedene om Foraaret; ligeledes bør man i stærk Tørke give rigeligt Vand, enten med reent Vand over Bedet selv eller med flydende Gjødning i Gangene. Fra Handelsgartner Schiebler & Sohn i Celle have vi i Efteraaret 1847 modtaget Frø af den nye engelske Kjæmpeasparges, som i sin Væxt og Størrelse efter Hofgartner Nietner's Vidnesbyrd skal udmærke sig meget fordeelagtigt fremfor alle hidtil bekjendte Sorter; dette meget kostbare Frø (1 Lod 1 Pr. Thaler) er saaet her i Haven, og har siden 1852 leveret et sjeldent smukt, og i høi Grad velsmagende Produkt. Vi have i Sommeren 1862 seet Grahsons Kjæmpearsparges dyrke hos Flere Londonner Torvegartnere; den dyrkes paa 2 Alen brede Bede med 1 Rad paa Bedet og ¾ Alen Afstand imellem Planterne, og de usædvanlig tykke Sommerskud vidnede om en overordentlig Kraft og Frodighed.

§ 2. **Strandkaalen** (Crambe maritima, 15de Cl. 1ste Ord. Cruciferæ) voxer ligesom Aspargesen vildt ved det nordlige Europas Strandbredder; den behandles i det Væsentligste som denne, men fordrer mere sandblandet Jord, og de unge Skud maae altid bleges under en omvendt Urtepotte eller ved et Lag Blade paa Bedet. Da Rødderne gaae næsten lodrette ned, ere de mindre ømfindtlige for Gangenes Udgravning end Aspargesen; har man belagt Bedene med Blade, nedgraves disse, naar Stikningen er ophørt.

Stikningen begynder i April og fortsættes til midt i Mai. Om Sommeren holdes Bedene rene, og Blomsterne afpilles, da disse kun ville svække Planterne. Formeringen skeer ved Planter, Rodstiklinger eller Frø, som saaes paa Stedet og siden udtyndes. Denne Maade fortjener Fortrinet. Af Frøet, som holder sig 3—4 Aar, bruger man 1 Lod til en Rad paa 50 Fods Længde.

§ 3. **Artiskokken** (Cynara Scolymus, 19de Cl. 1ste Ord. Compositæ) stammer fra Sydeuropa og Nordafrika; den kjødede Deel af Blomsterknoppen anvendes som Asparges og bliver almindeligt yndet. Artiskokken fordrer en dyb, tør, sandet og rigt gjødet Jord, der, om muligt, bør indeholde forraadnet Tang, eller andre saltholdige Gjødningsdele; Formeringen skeer ved rodfæstede Sideskud fra de gamle Planter, der plantes i Rader 4 Fod fra hinanden. I October sammenbindes Bladene, Jorden ophyppes omkring dem, uden dog ganske at dække dem, og naar Frosten indfinder sig, dækkes det Hele med Gjødning eller Tang, som nedgraves mellem Raderne om Foraaret. Dette skeer dog ikke, førend al Nattefrost er ophørt, og ved samme Leilighed borttages de overflødige Sideskud paa 5 à 6 nær. Formeres Artiskokken ved Frø, saaer man dette bedst paa Voxestedet og udtynder Planterne paa den stærkeste nær. Naar Hovederne ere udvoxne, bør de ufortøvet afskæres, da de ellers udfolde Blomster og ere ubrugelige. Frøet holder sig 5—6 Aar.

§ 4. **Rhabarber** (Rheum) hører hjemme i Tartariet og China; de skrællede Bladstilke tillaves som grønne Stikkelsbær og til Posteier og afgive en ligesaa fiin som behagelig Ret, der desværre kun er lidet kjendt her til Lands. Rhabarberen fordrer en dyb, nærende, vel gjødet Jord, og Frøet saaes bedst paa Voxestedet i Rader 3 Fod fra hverandre og 3 Fod mellem hvert Saaeningshul. Siden udtyndes Planterne paa den stærkeste nær, og efter 2—3 Aar kan man allerede faae en heel Deel Bladstilke. I England dyrkes mange Varieteter, hvoraf især **Mayats Victoria** og

Linnaeus udmærke sig. I England forbruges en stor Mængde Rhabarberstilke, hvorfor der anvendes stor Omhu paa Dyrkningen og paa at forskaffe sig de bedste og stærkeste Sorter. Af Frø faaer man kun faa ægte Planter hvorfor de gode Varieteter forplantes ved Deling, — de plantes paa dybt reolet og i Bunden stærkt gjødet Jord, gives en Skovlfuld gammel Gjødning i Plantehullerne, 2 Alens Afstand imellem hver Plante, og der lægges hvert Efteraar et tykt Lag god Gjødning over hele Pladsen. Saaledes behandlede ville de nævnte Sorter give Planter af 2 Alens Gjennemsnit og med Stilke hvoraf hver enkelt veier over 1 Pund.

§ 5. **Humlen** (Humulus Lupulus, 22de Cl. 4de Ord. Urticieæ) voxer vildt i Europa og fordrer, for at opnaae sin rette Fuldkommenhed, en dyb, løs og vel gjødet Jord og fremfor Alt Beskyttelse mod de kolde nordlige og vestlige Vinde. Naar Jorden ved Kulegravningen, som foretages ligesom til Asparges, er bleven forbedret i en Dybde af 2½ Fod, gjøder man atter Overfladen stærkt og planter Humlerødderne, saasnart Jorden om Foraaret er beqvem. Plantningen foretages saaledes: Efterat Raderne ere afsnorede 4 Fod fra hinanden, afsættes Plantestederne i samme Afstand og betegnes med en lille Stok; ved den nordre Side af denne gjøres en Rende, og deri nedlægges Roden tæt op til Stokken med den ene Ende og 4 Tommer under Jordfladen med den anden. Rankerne opbindes til Stokken, men ikke for tæt, og Pladsen, som det første Aar kan anvendes til flere, lette, hurtigvoxende Havesager, holdes godt reen for Ukrud. Rankerne afskæres om Efteraaret, og Planterne dækkes med en Grebfuld Ko- eller Hestegjødning. Næste Foraar oplokkres Jorden, og der gives større Stænger; efter Rankernes Afskæring om Efteraaret gives et Lag Ærtehalm, Rapsskaller eller lang, halmet Hestegjødning over hele Qvarteret, som ikke alene dækker Planterne, men ogsaa holder Overfladen løs. I det 3die Aar gives de sædvanlige 12—13 Fod lange Humlestænger, der kunne bestaae af

Gran, Ask eller El; man beholder kun 4—5 af de stærkeste Skud til hver Stang; de øvrige Skud afskæres eller nedlægges, for at bruges til Planter; de afskaarne Spirer kunne anvendes som Asparges, og Humlen dyrkes paa flere Steder i dette Øiemed.

Den danske eller saakaldte svenske Humle fortjener at dyrkes fremfor den indførte tydske, da denne er en Deel kjælnere. De modne Humletoppe afskæres i tørt Veir, og Toppene afplukkes paa et Loft, tørres, tyndt udspredte, under idelig Omrøring i 8—10 Dage og indpakkes dernæst til Brug eller Forsending.

§ 6. **Peberroden** (Cochlearia Armoriaca, 15de Cl. 2den Ord. Cruciferæ) voxer vildt paa fugtige Steder i Europa; den fordrer derfor en noget lav, fugtig, dyb og stærkt gjødet Jord. Denne tilberedes ligesom til Aspargesen, og de unge Planter, hvortil fortrinviis vælges de 12—14 Tommer lange, tynde Sidegrene, plantes, saa tidligt som muligt, om Foraaret paa 3½ Fod brede Bede med 1½ Fods Gang i 2 Rader og 2 Fods Afstand mellem Planterne. Planterne, der om Efteraaret ere optagne fra den gamle Peberrod og inden de indslaaes, afgnides med en ulden Lap for at fjerne alle Trævlerødder, plantes med en 12 Tommers lang Plantepind saa skraa, at Enden kommer 4—6 Tommer dybere, fra Bedets Overflade at regne, end Topenden. I Begyndelsen af Juli blotter man de nedlagte Rødder indtil ⅓ af deres Længde, bortskærer alle de større Rødder, der maatte være fremkomne paa Siderne, og gnider Roden med den før omtalte uldne Lap, for at fjerne alle Smaarødder, hvorved man vel maa vogte sig for at beskadige eller løsne de andre dybtgaaende; ligeledes borttager man de overflødige Topskud og beholder kun de to stærkeste, hvorefter Jorden atter trykkes fast om Roden, og Bedet jevnes. Denne Operation gjentages atter, men mere overfladisk i August, og den saaledes behandlede Peberrod vil i October eller November kunne optages og være af en meget anseelig Størrelse; de tynde Rødder behandles ved denne

Leilighed, som ovenfor er omtalt, og nedslaaes til Foraaret. Man maa hvert Aar skifte med Peberroden, da den ikke alene udtærer Jorden betydeligt, men ogsaa ved de mange efterladte Rodstykker gjør Jorden ureen; først 4—6 Aar efter, naar disse Mangler ved Dyrkning med andre Planter ere hævede, kan man atter dyrke Pladsen med denne Rodvæxt.

§ 7. **Jordbær** (Fragaria, 13de Cl. 7de Ord., Rosaceæ). Denne almindeligt yndede Frugt findes vildtvoxende i Europa, samt i Nord- og Sydamerika; den ynder en god, ikke altfor let, vel gjødet Jord og en fri, solrig Beliggenhed, og formeres let ved Udløberne, der fremkomme hele Sommeren. Naar den til Jordbærplantning bestemte Plads kan blive ryddelig i Midten af Juli, eller senest først i August, henplanter man de unge Planter, som man, for at faae dem hurtigt rodfæstede, har nedkroget og dækket med lidt Jord, i Rader 5 Qvarteer imellem hver Rad og 1 Fod imellem hver Plante; Raderne holdes reene for Ukrudt og Rankerne borttages.

Om Efteraaret, i November, belægges Bedene med et 2 Tommer tykt Lag gammel Gjødning, som ikke borttages om Foraaret, men bliver liggende og ikke alene tjener til Gjødning, men hindrer Jordens Udtørring, og ved sin mørke Farve tiltrækker Solvarmen. Frygter man, at Frugterne skulle faae en Afsmag ved at ligge paa Gjødningen, kan man om Foraaret belægge denne med et tyndt Lag Saugspaaner eller frisk Græs. Har man plantet Jordbærrene i Juli med god Klump og ikke sparet paa Gjødningen, vil man allerede næste Aar kunne vente en lille Høst; men kan man først i September komme til at plante dem, bør man i August plante de dertil bestemte Planter paa et Formeringsbed i 6 Tommers Afstand og dække dem der om Vinteren, for til Foraaret, i April, at kunne henplante dem derfra med Klump paa Blivestedet; dog maa denne Dækning blot bestaae af Blade og ikke paaføres, før Jorden er frossen. Efter vor Erfaring er det altid rigtigere at om-

prikle sine Planter i Juli—August og plante dem paa Blivestedet i April, thi de kraftige Planter bringes derved i Berørelse med kraftig Gjødning og i friskgravet Jord just paa den Tid, Vegetationen begynder, hvorimod de i August plantede, i det høieste kan gives en Oplokring med Gaasehalshakken. Medens alle Jordbærarter fordre en stærkgjødet Jord og en jevn Fugtighed, ynder Atkinsons Jordbærret en løs Muldjord med Væld, Rosenjordbærret en kraftig Leerjord og Alpe-Jordbærret Skovjord og nogen Skygge; Knevet's new pine, Myatt's Eliza og British Queen fordre en leerblandet Jord og megen Næring. Alle Jordbær ynde jevnlige Vandinger med flydende Gjødning og Bestrøning i April med Sod imellem Raderne (Soden bør strax nedhakkes). Da vi stedse her i Haven have dyrket Jordbærret efter en i Provindserne usædvanlig Maalestok, have vi prøvet de fleste nye Jordbærsorter, men medens adskillige ere Synonymer med ældre Sorter, (Bee-hive er saaledes nøiagtig den samme som Atkinsons scarlet) ere de fleste nyere Sorter enten saa kjælne eller saa lidet frugtbare, at de ikke fortjene at dyrkes, især i en mindre Have. Det bedste egentlige Flødejordbær, som vi kjende, er og bliver Atkinson scarlet, saavel med Hensyn til Frugtbarhed og lang Bæretid, som Størrelse og Velsmag. Af de store Sorter, der især anvendes som Desert og til Syltning, har British Queen, Princesse Alice og Knevets pine viist sig som de bedste. De meget store Sorter, Mammouth og Goliath, have ikke ret villet lykkes hos os; og den saameget anpriste Wizard of the North er efter flere Gartneres Erfaringer en for vore Forhold aldeles værdiløs Varietet. For at fremstille saadanne store Sorter i deres rette Fuldkommenhed, vilde følgende Fremgangsmaade være at anbefale. Omkring et frit og solrigt beliggende Bed opsætter man en Kant af 1 Fods Høide af Muursteensbrokker eller daarligt brændte Muursteen; Bedet maa være saa bredt, at der i Midten, foruden 1 Fods Mellemrum til alle Siderne, kan blive Plads til en Midtterrasse, som først udmures solid i lige

Høide med den ydre Kant, og derpaa gives 1 Fods Høide som Kant om det midterste Rum, som bør være 1 Fod bredt. Saavel det indre som ydre Mellemrum udfyldes med god Havejord som blandes med velforraadnet Kogjødning. I denne

Fig. 9 a.

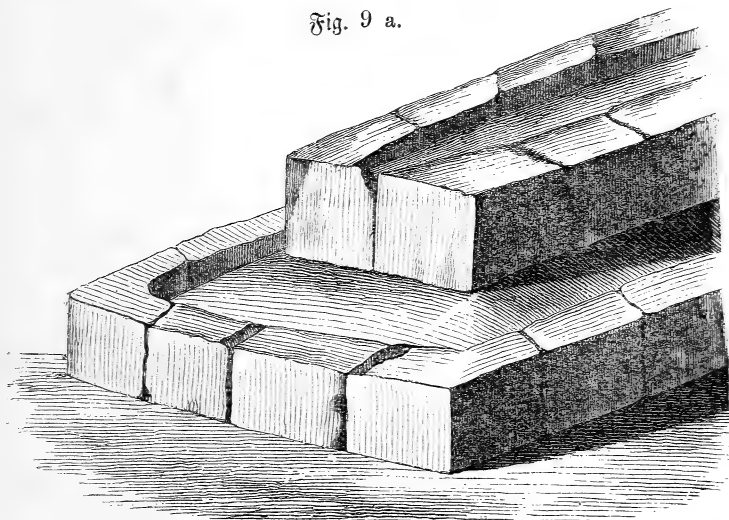
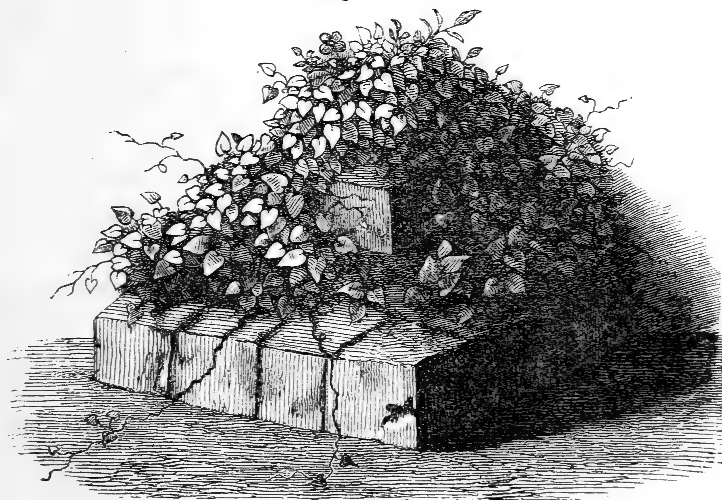

Fig. 9 b.

Jordblanding plantes de kraftige, ompriklede eller aflagte Planter med 2 Fods Mellemrum, holdes frie for Udløbere og gives engang imellem en Vanding med flydende Gjødning. Foranstaaende Figur 9 a og 9 b tydeliggjør denne Dyrkningsmaade.

Naar Jordbærrene hvert Efteraar gives et rigeligt Lag Gjødning, som for de ældre Bede gjerne maa være frisk, vil man i 2 Aar kunne faae et rigeligt Udbytte af store og velsmagende Bær, hvorefter Pladsen bør kulegraves, dyrkes med andre Havevæxter, og kan efter 2—3 Aars Forløb atter beplantes med Jordbær. Den aarlige Cultur bestaaer foruden i Reenholdelsen for Ukrud og Gjødning om Efteraaret tillige i at borttage alle Ranker og Udløberne, hvilket skeer strax, efter at Frugterne ere afplukkede; Bladene afskæres ikke før om Foraaret, da de ikke alene beskytte Planten, men den ved deres Fjernelse foranledigede Saftbevægelse kun virker skadeligt paa denne; desuden omgraves alle Gangene om Efteraaret, for at give Luft og Vædske Adgang til Rødderne. Man dyrker ogsaa Jordbærret i Rader 2 Fod fra hverandre og 1 Fod imellem Planterne; de behandles ligesom de andre; men er Anlæget meget stort, og den med Udrankningen forbundne Bekostning skulde synes for betydelig, kan man om Efteraaret nøies med at udstikke og omgrave 1 Fods brede Gange paa hver Side af Bedet, som saaledes kun bliver 1 Fod og Gangen ligeledes 1 Fod. Begge gives derpaa et Lag Gjødning, som ovenfor er omtalt. Den store Mængde Jordbærvarieteter, der for en Deel ere vundne i England ved kunstig Befrugtning, inddeles i 7 Afdelinger: 1) Alpe- og Skovjordbærret (F. vesca). Hiint bærer den hele Sommer og har en kegledannet Form, medens dette er rundt og kun bærer i den egentlige Jordbærtid; dertil hører det røde og hvide stedsebærende Jordbær, Boskopper, samt det engelske red Alpine, der anbefales som fortrinligt; white Alpine, red og white Wood. Disse Sorter kunne plantes i 12 Tom-

mers Afstand og behøve ikke at udrankes. 2) Det sorte Jordbær, med mørke, saftrige, stærkt krydrede Frugter; deraf Downton, Pitmaston, Sweetcone o. fl. 3) Annanas Jordbær, store, glatte Blade, store, rundagtige Frugter; deraf som fortrinlige Sorter: Keen's pine, Swainstone's Seedling, Mayatt's British Queen, Knevet's new pine o. fl. 4) Chili Jordbærret har vel store Frugter, men de ere blege og ikke meget krydrede; deraf Wilmot's superb., Kitleys Goliath, Mammouth o. fl. 5) Det grønne Jordbær (F. viridis) ligner Skovjordbærret, men bærer vanskeligere. 6) Det spanske Jordbær (F. elatior), med laadne Blade, høie Stilke-, Han- og Hunplanter, samt meget søde, rødagtige Frugter; man har mange Varieteter deraf: Large flat hautbois, Black hautbois. 7) Det virginske Jordbær F. virginiana er den meest rigtbærende og frugtbareste Afdeling; det udmærker sig ved glatte Blade, smukke saftrige og krydrede Frugter, som næsten udelukkende spises med Fløde eller syltes; følgende ere de bedste Sorter: Atkinsons scarlet, Roseberry, (Rosenjordbær) Garnstone scarlet, o. fl. For en mindre Have anbefales følgende Sorter, der anføres eftersom de modnes: Atkinsons scarlet, Swainstones seedling, Roseberry, Knevets new pine, Downton og red Alpine eller vort stedsebærende Jordbær. Ifald stærk Tørke indtræffer, imedens Jordbærrene ansættes eller modnes, maae de hver Aften gives rigeligt Vand, da ellers de fleste Bær hentørre, uden at udvikle sig, og de øvrige blive smaa og uanseelige; det er imidlertid ikke alle Sorter, der lide lige meget af Tørke; saaledes lider Atkinsons scarlet og Rosenjordbærret mindre end de spanske, det gamle virginske og Downton, som derfor maae gives rigeligere Vand eller et fugtigere Voxested.

§ 8. Foruden de her omtalte fleeraarige Kjøkkenvæxter gives der nogle til Salaterne, Spinaterne og Kryderurterne hørende fleeraarige Planter, hvis Dyrkning imidlertid er angivet under de respective § §. Da de fleste af

disse kun dyrkes efter en meget begrændset Maalestok, ville de for det Meste kunne anvises Plads paa Rabatterne omkring samme, hvorved bemærkes, at de træagtige, saasom Lavendel, Isop o. s. v., lægges saa dybt, at der kun rager 2—3 Tommer ovenfor Jorden; den i Jorden værende Deel skyder da Rødder fra Stammen, medens de gamle Rødder raadne.

Tredie Afdeling.

Frugthaven.

Første Capitel.

Træskolen.

§ 1. **Træskole** kaldes den indhegnede Plads, hvor Frugttræerne formeres, forædles og tiltrækkes i den forønskede Form, og hvor de under fortsat Pleie forblive, indtil de henplantes paa deres Bestemmelsessteder i Frugt- og Kjøkkenhaven.

Da det plantede Frugttræ først efter flere Aars Forløb lønner den derpaa anvendte Pleie, og da det især er Behandlingen i Træskolen og sammes Jordbund og Beliggenhed, der udøver en afgjort Indflydelse paa Træets hele fremtidige Tilværelse og betinger dets kraftige eller sygelige Væxt, saa indsees det let, at det unge Træes Pleie bliver Gjenstanden af den største Vigtighed. Store offentlige Handelstræskoler befordre overordentligt Frugttræplantningen i de Egne, hvor de findes; thi ikke alene kan Kjøberen selv udvælge sig stærke og kraftige Træer og spare den ofte kostbare Transport, men han er ogsaa vis paa, at de i en kort Afstand hentede Træer ville voxe, idet deres Rødder ikke alene ere ufordærvede ved Reisen, men de klimatiske Forhold ikkeheller ere saa forskjellige paa Tillægsstedet og det fremtidige Voxested, at denne Omstændighed skulde hindre Træets kraftige Fremvæxt.

Desuden lærer Landmanden i saadanne Træskoler at kjende de bedste og meest indbringende Frugtsorter, som, medens de ikke fordre mere Pleie eller Næring end de vildt, uden Podning fremvoxede Kjernestammer, som man i Almindelighed seer i Landsbyhaverne, og hvis Frugter næsten ere uden al Værd, ville give en tredobbelt Indtægt, og først rigtigt ville vække Lysten til Frugthavers Anlæg.

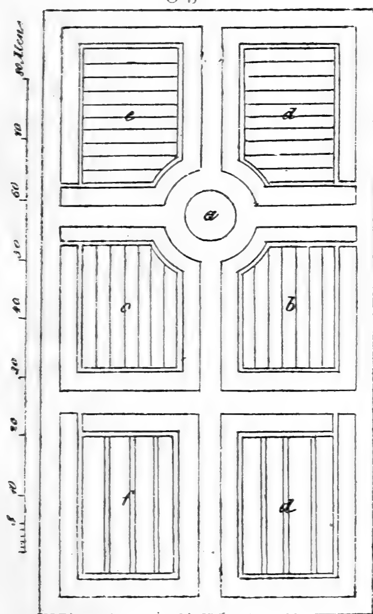
Er der derimod ingen Leilighed til at kjende andre end de før omtalte usle Frugtsorter, der i rige Frugtaar næppe kunne sælges, kunne gode, kraftige Træer ikke erholdes i Nærheden til en billig Priis og med Sikkerhed for deres fremtidige kraftige Fremvæxt, vil det være forgjeves at opfordre til Frugttræplantninger, da disse aldrig ville finde Sted i nogen betydelig Udstrækning, saalænge de ovennævnte Betingelser mangle. Da det saaledes er ønskeligt, at Frugttræskoler maatte blive anlagte hist og her i Landet, ville vi noget omstændeligt afhandle den rigtige Fremgangsmaade ved deres Anlæg og Behandling.

§ 2. **Jordbund og Beliggenhed.** Da man altid maa forudsætte, at det unge Træ fra Planteskolen kan blive henflyttet til et magert og udsat Voxested, bør Beliggenheden vel være beskyttet mod de nordre og vestlige Vinde ved Plantninger, men dog ellers aaben, ikke indsluttet mellem Bygninger, Bakker o. s. v. Ligeledes maa Jorden vel være af en naturlig, frugtbar Beskaffenhed, men ikke beriget med Gjødning, i det Mindste ikke umiddelbart forud for Afbenyttelsen til Træskole. Naar en god, høitliggende Græsmark ompløies om Foraaret, dyrkes med Kartofler om Sommeren, og om Efteraaret kulegraves 2½ Fod dybt, samt ved denne Leilighed forsynes med et passende Lag Leermergel, i Fald den skulde være for sandet, vil man uden Anvendelse af Gjødning kunne tiltrække 'sunde og frodige Frugttræer paa samme; og disse saaledes hærdede Træer ville paa lignende magre Voxesteder, hvor de i tydske Træskoler paa stærkt gjødet Jord hurtigt fremdrevne Stammer sygne og døe, fortrinligt lønne den paa dem anvendte Pleie.

Har man valgt et saadant Jordstykke, der helst maa bestaae af en noget leerholdig Markjord, og denne om Efteraaret er kulegravet og indhegnet ved et paalideligt Stakit eller Tjørnegjærde, for at holde Harer og Dyr ude, samt forsynet med en Læplantning mod Nord og Vest, i Fald der ikke alt fra disse Sider findes beskyttende Gjenstande, afdeler man om Foraaret Stykket, der helst bør være af en fiirkantet Form, i 4 lige store Qvadrater, idet man lader en 6—8 Fod bred Gang gaae rundt langs Hegnet og to Gange af samme Brede krydse hinanden tversigjennem Pladsen. Har man ikke Vand i Nærheden, kan man i Midten indrette sig en Vandbeholdning paa den i 1ste Afdeling 2det Capitel § 9 angivne Maade (Fig. 10 a).

Har man ikke andensteds den fornødne Plads til Froskolen, deler man Pladsen, som nedenstaaende Fig. 10 udviser, i 6 lige store Qvarterer, hvoraf de 4 bestemmes for Æbletræer (a), Pæretræer (b), Blommetræer (c), Kirsebærtræer (d) og de 2 andre anvendes til Frøskolen (e) og til Formering af Frugtbuskene (f) ved Stiklinger og Aflæggere. Qvartererne omgives med 4 Fod brede Rabatter, der indfattes med Buxbom eller Lavendel, og Gangene anlægges paa sædvanlig Maade. Den første Sommer efter Kulegravningen vil det være rigtigst at dyrke Qvartererne med saadanne Havevæxter, som skjørne Jorden, og er den mager i Overfladen, kan man give lidt gammel Gjødning; saaledes forberedt afdeles

Fig. 10.

Qvartererne i Rader 3 Fod fra hverandre, og Plantningen foretages i 2 à 2½ Fods Afstand, naar de i Frøskolen tiltrukne Stammer ere store nok. Ere Qvartererne ikke lige fugtige, vælges det fugtigste for Æblerne, og det tørreste for Kirsebær og Pærer. Sorterne anbringes samlede i Rader hver for sig, og forsynes med et Blynummer, der med 2 smaa Søm er fastheftet paa en Egepæl; da det er af stor Vigtighed for Kjøber og Sælger, at Sorterne ikke forvexles, bør disse Nummerpinde og den tilsamme hørende Liste bestandig holdes i god Orden.

§ 3. **Saaening.** Naar Frøskolen ikke er hjemsøgt af Muus, som efterstræbe de saaede Kjerner, kan Udsæden saavel af Steen= som Kjernefrugten skee om Efteraaret paa 4 Fods brede Bede med 1½ Fod bred Gang; man kan saae i Render 8 Tommer fra hverandre, hvori Kjernerne lægges 1 Tomme dybe og 1 Tomme fra hverandre, men hvorved der er den Fare at befrygte, at Musene, som mulig kunne komme derhen, i saa Fald ville gjennemsøge Raden fra Ende til anden, og fortære alle Kjernerne. Saaer man med Kast, maa man lade blive omtrent 1½ Tomme imellem Kjernerne, og de dækkes da med Jord fra Gangene, der lægges paa med en Skovl og klappes fast. Æble= og Pærekjernerne gives 1 Tomme tyk Jordbedækning, Steenfrugterne kun ½ Tomme, da Luftens Indflydelse er aldeles nødvendig, for at opløse den haarde Sammenføining; man træder dem ogsaa, efter at Jorden er paalagt, for at de bedre kunne holde Fugtigheden, eller belægger dem med 1 Tomme gammel udbrændt Hestegjødning, som ikke alene befordrer Spiringen, men som ogsaa i den paafølgende Sommer tjener til at fastholde Fugtigheden.

Af Æbler og Pærer vælger man helst Kjerner af stærktvoxende Huusholdningsfrugter; de vilde Skovæbler og Pærer give vel meget gode og varige Stammer, men de voxe meget langsomt, hvorfor de ogsaa kun anvendes i særegne Tilfælde. Alle Kirsebærstene kunne anvendes til Saaening, endog de vilde søde og sure Kirsebær, men man maa skille de søde

fra de sure, og saae hver Sort for sig selv. Af Blommer bruger man kun de runde og helst den tidlige blaa og gule Blomme; den vilde Kræge eller Spilling giver en meget god og stærk Grundstamme, ligesom ogsaa Prunus mahaleb, det vilde Mahaleb-Kirsebær, afgiver en udmærket, haardfør Grundstamme for Kirsebær. Steenfrugterne maae, i Fald de ikke kunne saaes om Efteraaret, gjemmes om Vinteren i fugtig Sand; paa samme Maade gjemmes Nødder og Valdnødder samt de ægte Kastanier, der dog indtil Januar gjemmes tørt og dernæst lægges i vaadt Sand, som de andre. Nødderne saaes i April, 3 Tommer imellem hver, i Riller og bedækkes med Torn, for at holde Kragerne borte; Kastanierne saaes noget sildigere, naar Nattefrosten er ophørt. — Sommeren over renser man Bedene for Ukrud og vander stærkt ved indtræffende Tørke; have de unge Planter skudt 4—5 Tommer den første Sommer, blive de opgravede det følgende Foraar, saasnart Frosten er ophørt. Pæleroden indstudses indtil ⅔ af sin Længde, men Toppen beskæres ikke. De unge Træer henplantes dernæst strax paa et andet, tilrettegjort Bed eller paa Rabatterne om Qvartererne i 1 Fods Afstand og lidt dybere, end de have staaet i Frøbedet. Skulde man synes, at Planterne endnu vare for smaa til Omplantning, lader man dem staae til næste Efteraar, da de optages, studses i Roden og enten plantes paa de omtalte Steder, eller, i Fald man skulde befrygte skadelige Virkninger af Frosten, indslaaes de tyndt, dækkes om Vinteren med Blade og plantes tidligt det følgende Foraar. De saaledes ryddeliggjorte Frøbede bruges ikke strax til Kjernesaaening, men anvendes enten til Stiklinger eller dyrkes eet eller to Aar med andre Havesager, inden de atter anvendes dertil. Ved den stærke Indstudsning af Hjerteroden opnaaer man allerede meget tidligt Dannelsen af stærke Siderødder, som vel ikke i den Grad som Pæleroden kunne befæste Træet og tilføre det raa Saft fra Grunden, men som udbrede sig i de øvre næringsrige Jordlag og just derfor ere saa ønskelige for et Træ, som kommer i en Jord-

bund, der i Dybden er flet. (See 1ste Afdeling 1ste Capitel § 4 og 11).

§ 4. **Omplantning.** Naar de saaledes engang omplantede Vildlinger have dannet deres Rodkrone, der i Almindelighed vil være Tilfældet det 3die Foraar efter Saaeningen, eller ialfald det 4de, optages de forsigtigt, de stærke Rødder studses, og 1/3 af Stammens Længde borttages; de saaledes behandlede Stammer henplantes efterhaanden i Træskolen i de 3 Fod fra hverandre liggende Rader og med 2—2½ Fods Afstand mellem Stammerne. De holdes her godt rene for Ukrud, vandes, i Fald Bladene skulle komme til at hænge, og Jorden oplokkres engang imellem med Hakken, hvilket især er vigtigt i svære lerede Jordarter; senere, naar Rødderne ere mere udbredte, renser man med Skuffejernet, for ikke at beskadige de øverst liggende Rødder. Det paafølgende (fjerde) Foraar jevnes Jorden omkring Træerne, og alle stærke Sideskud, der maatte være fremkomne paa de unge Stammer i en Høide af 8 Tommer fra Jordfladen, borttages, da de svække Væxten. I Juli kan man begynde at forædle de unge Stammer ved Oculation, og denne kan fortsættes, saalænge Barken vil løsne, som i Almindelighed varer til September. Næste Foraar, det femte efter Saaeningen, kan man ved Podning eller Copulation forædle de endnu uforædlede Vildlinger af Æbler og Pærer, hvorimod man lader Steenfrugterne henstaae til Juli, for at fuldføre deres Forædling ved Oculation; det maa gjælde som Regel, at man forædler alle høistammede Æbler og Pærer ved Oculation og alle til Dværg- og Espalierform bestemte ved Podning.

§ 5. **Forædling.** Ifølge de tidligere (1ste Afd. 1ste Cap. § 5) forklarede Egenskaber hos Bladøinene vide vi, at et saadant Øie ikke alene er i Besiddelse af Evne til at fremvoxe til en selvstændig Plante, naar det skilles fra Moderplanten og enten under gunstige Omstændigheder nedlægges i Jorden, for at danne Rødder, eller indsættes imellem Bark og Træ paa en beslægtet Art, hvor da den samme

Rodudvikling finder Sted under en modificeret Form, men vi have endvidere omtalt, at Cellevævets Sammenvoxning lettest lader sig gjøre, naar Plantesaften dannes, eller med andre Ord, naar Barken skiller sig fra Træet paa Grund af den imellem begge rigeligere tilstedeværende Saft. Naar et enkelt Bladøie er i Stand til at slaae Rødder i Jorden eller i en anden Plante, maa en Green med flere Øine ikke alene besidde samme Egenskab, men endog være mere skikket dertil, da den er mindre udsat for at udtørre, og besidder mere Livskraft. Det er paa denne Reproductionskraft hos Bladøinene, at Forædling og Formering ved Stiklinger og Aflæggere grunder sig. Hiin bestaaer i Oculation, Podning og Affugning, denne i Stikning, der svarer til de to Første, og Aflægning, som svarer til den sidste Forædlingsmaade.

a) **Oculation.** Naar Forædlingens eneste Formaal bestod i at tilveiebringe ægte Træer med den størst mulige Frodighed og Livsvarighed, vilde alle andre Forædlingsmaader reent falde bort, idet Oculationen ikke alene næsten intet Saar efterlader, især naar den foretages paa unge Stammer, og saaledes heller ikke kan svække Træet for Fremtiden, men ogsaa lader sig anvende paa alle Træsorter, ja endog udelukkende anvendes til nogle, saasom Abrikoser og Ferskener. Oculationen kan vel foretages i April og Mai med det saakaldte drivende Øie; men da vort kolde Klima ikke tillader det unge Skud at opnaae den behørige Udvikling før Vinteren, bruger man kun sjeldent denne Aarstid til Oculering, hvorimod denne foretages efter den anden Saftdannelse fra Slutningen af Juli til Begyndelsen af September. Naar saaledes saavel den vilde Stamme som den ægte Green ere saftrige, afpudser man de nederste Grene paa Stammen indtil en Høide af 8 Tommer, forsyner sig med et Antal gode Qviste, som sættes med Enden i et Glas Vand, for ikke at udtørre, og begynder Operationen med, saa nær Jorden som muligt (7—8 Tommer) at gjøre et Tværsnit igjennem Barken og et Længdesnit derfra opad, saa at denne Figur faaer Udseende af et omvendt T (⊥),

derpaa tager man Qvisten, afpudser Bladene saaledes, at 1 Tomme af Stilken bliver siddende, og anbringer et Tværsnit nedenfor Øiet og tvende skraae Længdesnit paa begge Sider af samme, saaledes at Øieskjoldet kommer til at ligne et latinsk A; efterat man med Kniven varsomt har løsnet Siderne, afbryder man med en rask Bevægelse Øiet; men dette maa skee med Behændighed og Øvelse; thi er den lille Knop, der udgjør det Indre af Øiet, bleven siddende paa Grenen, da duer Øieskjoldet ikke og maa bortkastes. Ved Kjernefrugter løsnes Øiet let, naar Grenen ikke ved lang Transport er bleven udtørret, men Steenfrugter, og navnlig Abrikoser og Ferskener, lade sig vanskeligere afbryde, og man foretrækker derfor at udskære Øiet, idet man med et rask Snit skiller det løsnede Øie fra Qvisten; skulde der være for meget Træ ved samme, borttager man med Kniven saa meget, at der kun er en tynd Plade, som ikke hindrer det heldige Udfald af Operationen. Paa samme Maade udskæres Øiet af Grene, der ikke ville løsne. Naar Øiet er afbrudt, holdes det ved Stilken saalænge i Munden, til man med den flade Beenplade paa Enden af Oculeerkniven har aabnet Fligene paa det i Stammen gjorte Indsnit, hvorunder Øiet nu forsigtigt skydes op, saaledes at begge de horizontale Snitflader berøre hinanden, og Fligene bedække Skjoldet, hvoraf kun Øiet bliver frit (see Fig. 11). Derefter forbindes Oculationen med blødt Bast, saaledes at Baandet krydser sig over Øiet, som omvikles saa ofte, at Luft og Vædske udelukkes. Forbindingen maa ikke være saa fast, at Saften standser, men heller ikke løsere, end at alle Delene trykkes tæt op til Splinten. Efter 14 Dages Forløb løsnes Baandet, der til den Ende er bundet i en Sløife, og bindes løsere; er nu Bladstilken falden af, og Øiet svulmet, da er det Tegn til, at samme er tilvoxet, og efterat man Vinteren over har ladet den saaledes forædlede Stamme henstaae urørt, afskæres Toppen om Foraaret med

Fig. 11.

et Skraasnit tæt over det indsatte Øie, dog ikke førend dette har begyndt at drive, og Saaret bedækkes med Podevox. Det er ikke ligegyldigt, hvilke Qviste eller Øine man vælger til Oculeringen; de bedste Qviste ere Sommerskuddene fra Toppen af Træet og helst fra Solsiden, de stærke fra Stammen og de tykke Grene fremkomne Vandskud voxe vel, men de deraf tiltrukne Træer give seent Frugt. Øinene vælger man af de midterste paa Grenen, og af Steenfrugten dem, der have dobbelte eller tredobbelt Øine. Skulle saadanne Qviste forsendes, indstikkes de i en flakt Agurk eller Græskar med Enderne og indpakkes i Mos og Voxlærred; ligeledes kunne de indpakkes i Oliepapiir, og i flere Uger holde sig friske, naar de nedlægges i Honning. I England oculeres med det oprette T saaledes, at det horizontale Indsnit gjøres ovenfor Øiet paa Qvisten og over Længdeindsnittet paa Stammen (see Fig. 12). Den øvrige Fremgangsmaade er ganske som ved den forrige. Man vil opnaae en rigeligere Saftforsyning for Øiet ved denne Slags Oculering, idet den nedstigende Saft standses ved Tværsnittet og siden tilføres Øiet, naar Tilvoxningen er begyndt; den er saaledes maaskee at foretrække ved saadanne Leiligheder, hvor Saften kun i ringe Grad er tilstede i Stammen, da i saa Fald al den nedstigende Saft, der støder paa Øiets horizontale Snitflade, maa komme dette til Gode. Endvidere anvendes Oculation med Stempel (see Fig. 13), som bruges ved gamle eller tykbarkede Træer.

Fig. 12.

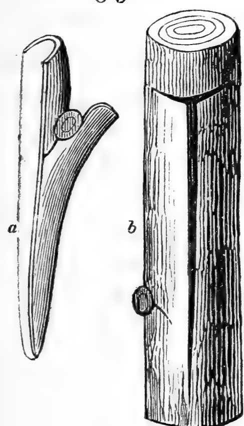

Fig. 13.

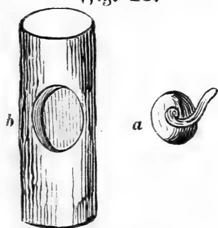
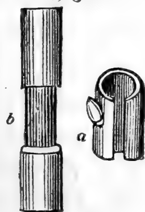

Fig. 14.

Øiet udstikkes med et skarpt Instrument, og med samme Instrument udstikkes et tilsvarende Hul paa Stammen, hvorefter Øiet indsættes og forbindes. Ringoculationen skeer ved at løsne en Ring, med flere Øine paa, fra Qvisten og en tilsvarende fra Stammen, og lægge den ædle Ring i Stedet for den vilde (see Fig. 14 forrige Side); paa en lignende Maade udføres Fløiteoculationen ved at afskære Toppen paa Vildlingen, aftage en Ring af den øverste Ende og paasætte en tilsvarende Ring af en Podeqvist. I begge Tilfælde belægges Saaret med Podevox. Vil man oculere Viinstokken, da spalter man en Green og nedsætter et af den ædle Ranke kileformet udskaaret Øie deri, saaledes at Barken af begge passer sammen. Det Hele forbindes, omvikles med Mos, og Grenen lægges ned paa Jorden, til Øiet er fastvoxet.

Oculationen foretages i stille, mørkt Veir, helst efter en Regn, og Morgentimerne foretrækkes til dette Arbeide. Ligesom ved alle andre Forædlingsarter udfordres der en øvet og sikker Haand, Hurtighed og skarpe Instrumenter. Ved Oculationen kan man ogsaa efter Behag indsætte Frugt eller Bladøine paa forskjellige Steder paa et større Træ, eftersom man paa et saadant Sted maatte ønske Blomster eller Grene.

b) **Podningen** foretages med en afskaaren Green og afviger fra Oculationen derved, at Toppen maa afskæres paa den vilde Stamme, førend Operationen kan udføres. Da der derved frembringes et noget større Saar, især naar Stammen er gammel, lider Træets Livskraft vel mere derved, men den saaledes ved Podestedet frembragte Adskillelse mellem den ægte og den vilde Deel af Træet foranlediger paa den anden Side en langsommere Saftstigning og følgelig en forøget og tidligere Frugtbarhed. Ved saaledes at pode Spidsen af toaarsgamle Vildlinger, af hvilke man venter en god, ny Frugtsort, paa Grenene af ældre Træer eller paa Stammen af en 6—8 Aars gammel Vildling, vil man efter 4—5 Aars Forløb kunne vente Frugt, som ikke vilde blive Tilfældet før om 15—16 Aar, naar den unge Frøplante ikke ved Podningen var bragt i Forbindelse med den ældre

Stammes overflødige Safter. Da desuden Podningen altid et Aar tidligere giver plantefærdige Træer, anvender man den ofte i Træskolen, men især til Kjernefrugterne. Vi have allerede omtalt, at der om Foraaret afsondrer sig en tyk, klæbrig Saft mellem Basten og Splinten, og at der af denne Saft dannes nyt Bast og Træ. Da nu kun de nye, spæde Plantedele kunne sammenvoxe, vil enhver Forædling være at foretage paa en Tid, da denne Saftdannelse finder Sted, og være saameget desto bedre, jo nøiagtigere og fuldstændigere Foreningen imellem Stammens og Grenens Safter lader sig udføre. Da nu Oiets hele blottede Flade og den derpaa værende Plantesaft ved Oculationen bringes i tæt Berørelse med Stammens ligeledes blottede Saft, er det iøinefaldende, at denne Forening maa være aldeles fuldstændig. Den dertil meest svarende Podningsmaade bestaaer i den saakaldte Copulering, hvor Stammen afskæres med et skraat Snit, og en lige tyk Podeqvist med et tilsvarende Skraasnit bringes til at passe nøiagtigt paa Snitfladen, saaledes at Bark overalt passer paa Bark; naar dette er skeet, omvikles Forbindelsesstedet med en lang Strimmel Papiir eller Lærred, der er besmurt med Podevox. Da imidlertid denne Forbinding maa skee med megen Forsigtighed, idet den mindste Vaklen bringer Qvisten ud af sin nøiagtige Forbindelse, har man ved ligetykke Qviste og Stammer flakt begge 1 Tomme opad og nedad, og efterat have tilskaaret dem, skudt dem sammen, hvorved en større Fasthed opnaaes. Fig. 15 a (see næste Side) forestiller den tilskaarne Qvist og Fig. 15 b (s. n. S.) fremstiller Foreningen. Er derimod Stammen tykkere end Qvisten, hvilket som oftest er Tilfældet, afskæres Stammen i den attraaede Høide med et Skraasnit, og paa den modsatte Side afskæres et til Qvistens Tykkelse svarende Segment; indenfor dette gjøres atter et hageformigt Indsnit, og efterat Qvisten er tildannet efter dette, paasættes den, trykkes fast og forbindes. Fig. 16 a (s. n. S.) viser den tilskaarne Stamme, og samme Fig. b den iværksatte Forening. Podningen med Saddel (Fig. 17 s. n. S.) an-

vendes ogsaa paa Stammer, der ere tykkere end Qvisten, og

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 17.

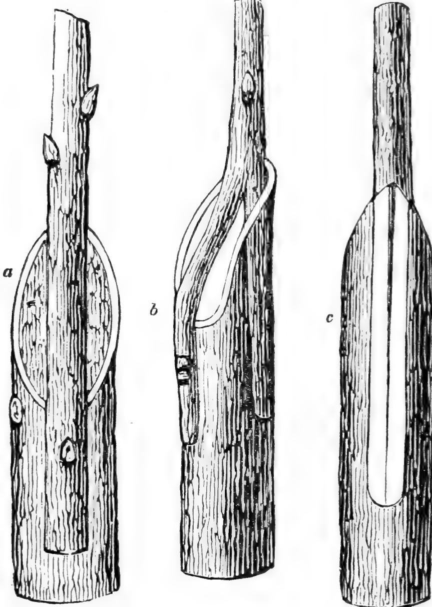
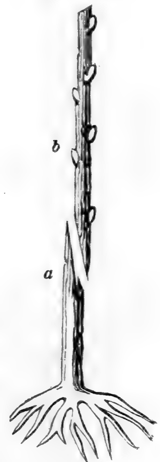

Fig. 18.

udføres ved at tilskære Stammen med et Skraasnit paa den ene Side, medens man paa den anden ved et Længdesnit aabner Barken, saaledes at den flakte og fladt tildannede Podeqvist paa den ene Side skydes ned mellem Bark og Træ, og paa den anden bedækker den skraae Snitflade; da denne ikke er lang nok til den tilskaarne Qvist, borttages endnu et Barksegment, indtil det Hele passer med Bark paa Bark, hvorpaa Forbindingen foretages. Fig. 17 a b c anskueliggjør denne Fremgangsmaade. Fersken- og Abrikostræet podes med megen Fordeel paa følgende Maade: man tilskærer Stammen som ved Fig. 18 a og copulerer med en Qvist paa 6 Øine (b), der beholder 1/4 Tomme af det gamle Træ. I Løbet af Sommeren afbrydes de bageste og forreste Øine, og kun de 4 sidestaaende lader man udvikle sig. Naar disse have skudt 6 Tommer, afkniber man Spidsen og lader den atter fremdrive 2 Skud fra hver Green saaledes, at man paa een Sommer faaer et smukt lille Træ med 8 Grene. De allerældste Podningsmaader ere Bark- og Spaltpodning. Ved den første afskæres Stammen med et Skraasnit, og en Deel af Skraaningen borttages ved et horizontalt Snit, see Fig. 19 a. Man aabner Barken ved et Længdesnit og nedstikker den skraat tilskaarne Podeqvist (Fig. 19 b) imellem Bark og Træ. Ved Spaltningen tildannes Stammen ligesom ved den forrige, men kløves med en Meisel eller Kniv; en Kile anbringes i Kløften, og den kileformigt tilskaarne

Fig. 19.

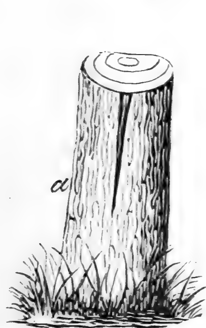
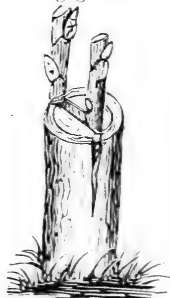

Fig. 20.

Qvist anbringes deri saaledes, at Bark og Bark nøie passe paa hinanden (see Fig. 20 forrige Side). Denne voldsomme Podning anvendes kun sjeldent og meest, naar store afskaarne Grene skulle ompodes. Rodpodning kan foretages paa samme Maade, med den Forskjel, at Operationen foretages paa Rodhalsen, hvisaarsag Roden optages, forædles og atter plantes saa dybt, at Podestedet kommer under Jordfladen; denne Maade anvendes meest ved Steenfrugter, hvorved man vil kunne sikkre sig for Gummiflod. De nævnte Podearter ere de vigtigste og meest anvendelige; foruden disse gives der mange Maader, hvorpaa denne Operation kan udføres. Det her omtalte, til enhver Podningsart nødvendige Podevox tillaves paa mange forskjellige Maader, hvoraf følgende ere de bedste: man tager 1/2 Pd. guult Vox, 1/4 Pd. Harpix og 1/4 Pd. Terpentin. Disse Ingredienser koges sammen og smøres, medens det endnu er varmt, paa Lærred, som derpaa udklippes i Strimler og anvendes; af 3/4 Dele Harpix og 1/4 Deel Svinefedt kan man lave en billig og meget brugbar Podevox. Den paasmøres varm med en Pensel, og den øvre Ende af Qvisten dyppes deri, hvorfor man under Arbeidet har Potten staaende paa et Fyrfad med Gløder; efter Paasmøringen belægges det med et lille Stykke graat Papir, som man i Forveien har i Beredskab. Endelig kan man af lige Dele seigt Leer og reen Kogjødning, der arbeides godt sammen og under Arbeidet blandes med nogle Kohaar og Terpentin, hvilke sidste Stoffer dog godt kunne undværes, lave en fortrinlig Podesalve, der bruges meget ved Spaltpodning tæt ved Roden. Podeqvistene afskæres om Vinteren, inden Saften begynder at komme i Bevægelse, og indslaaes med 2/3 af deres Længde paa et skyggefuldt Sted i den frie Luft; indslaaes Qvistene i Kjælderen, skimle de og blive ubrugbare. Ligesom ved Oculeringen, vælges de øvre Grene paa Solsiden; alle geile, stærktvoxende Grene forkastes, og hver Sort bliver betegnet med et tilsvarende Nummer.

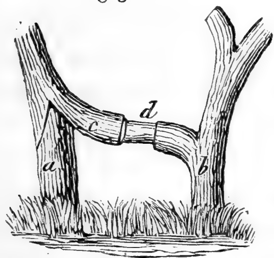
Faaer man Podeqviste tilsendte fra langtbortliggende

Steder, og disse ved Ankomsten synes at være aldeles udtørrede, tager man saa meget Vand, som behøves for at bedække Qvistene, opløser saa meget Kampher i Spiritus, som dette vil modtage, og tilsætter for hvert Lod Vand 2 Draaber af denne Opløsning; efterat de have ligget deri 2—3 Timer, kan man indpode Qvistene. Ere disse mindre fortørrede, kan man blot nedgrave dem 8—12 Dage i den fugtige Jord.

Endnu maa ved Podningen bemærkes, at Qvistene kun maae beholde 2—3 Øine, samt at der altid bør være et saadant paa den øverste Deel af Stammen og den nederste Deel af Qvisten, for at lede Saften.

c) **Affugningen** skeer ved at bringe en vild Stamme i Nærheden af det ædle Træ og forbinde en Green af dette med Stammen paa hiint; for end ydermere at sikkre en hurtig Sammenvoxning, blive Grenene i Forbindelse med Moderstammen og drage igjennem Splinten deres Næring derfra; men, for at denne Næring skal komme Affugningen til Gode i sin Heelhed, hindrer man den tilbagevendende Saft i at gaae tilbage til Moderstammen, ved at borttage en Barkring paa Grenen imellem denne og Affugningen. Denne Operation, der forøvrigt kun sjeldent anvendes i Træskolerne, kan udføres paa flere Maader; den almindeligste er den ved Fig. 21 fremstillede, hvor a er den kileformigt tilskaarne Stamme, b Moderstammen, c den paasatte Green og den borttagne Barkring; Forbindingen iværksættes som ved Podningen.

Fig. 21.

§ 6. Formering ved Stiklinger og Aflæggere. Frugtbuskene: Ribs, Stikkelsbær, Viin o. s. v. formeres paa denne Maade. Uden at berøre de ofte meget sammensatte Midler, der bringes i Anvendelse, for at bringe de med haardt Træ forsynede Væxter til at slaae Rødder, skulle vi her kun omtale disse Formerings=

maader, forsaavidt de anvendes i Træskolen. Stikning ved enkelte Øine foretages kun ved Vinen, naar man enten har en Sort, der hurtigt attraaes formeret, eller ønsker et eneste rankt Skud.

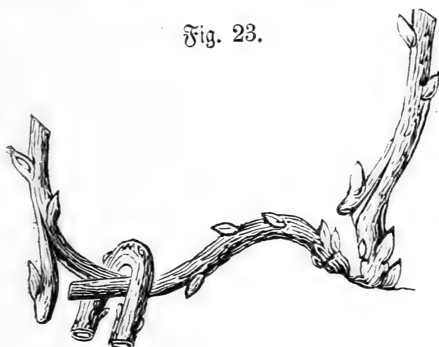
Et af de mellemste, godt modne Øine afskæres i Marts, man lader $1/2$ Tomme af Træet blive ovenfor Øiet, og $2 1/2$ Tomme nedenfor det; fra Underfladen borttages endeel af Træet indtil $1/3$ af Marven, og det saaledes tilberedte Øie (Fig. 22) lægges med den flade Side nedad 1 Tomme dybt i en Potte med let sandet Jord, som nedsættes i en halvvarm Mistbænk; efter at have skudt frem, vænnes den unge Viinstok til Luften, overvintres i Potten paa et frostfrit Sted og henplantes det næste Foraar enten i Træskolen eller ved en Muur eller et Plankeværk. Stiklinger af Vinen gjøres paa 2—3 Øine, hvoraf det nederste ved Tilskæringen skæres horizontalt igjennem; de plantes ligesom Øinene i Potter, enten enkelte eller flere sammen, i saa Fald maae de omplantes i enkelte Potter, 6—7 Tommer dybe og vide, og først det paafølgende Foraar omplantes; dog foretrækkes Formeringen ved enkelte Øine. Ribs, Solbær og Stikkelsbær stikkes enten om Efteraaret i November eller meget tidligt i Marts. Kan man ikke stikke om Efteraaret, bør man afskære og tildanne Stiklingerne om Efteraaret, for at Callusdannelsen kan finde Sted i Løbet af Vinteren. Stiklingerne gjøres 6 Tommer lange, og man lader en Smule af det gamle Træ blive siddende ved den nederste Ende, som afskæres glat med en skarp Kniv; der stikkes paa 4 Tommers brede Bede i 6—8 Tommers Afstand, og er Jorden tilbøielig til at udtørre, bedækker man Bedene efter Stikningen med et Lag vel forraadnet Gjødning. De rodfæstede Stiklinger udplantes det næste Foraar i $1 1/2$ Fods Afstand, hvor de forblive til de skulle anvendes. Morbær formeres let ved Stiklinger, naar man midt i November tager kraftige Grene, tilskærer dem saaledes, at $2/3$ bestaaer af gammelt og $1/3$ af samme Aars

Fig. 22.

Træ. De gjøres kun 5—6 Tommer lange og nedslaaes ved en Sydmuur saa dybt, at kun et Øie staaer over Jorden. I April ville de have dannet Callus paa den nedre Snitflade, og naar de nu plantes i Potter og behandles som Viinstiklinger, vil næsten ingen mislykkes. Ved Aflægning formeres Viinstokken og Paradiisæblet, som bruges til Grundstamme for adskillige svagtvoxende Ebleformer. Ved Aflægning af haardføre Buske benyttes de nederste Grene helst af samme Aars Skud, der indskæres enten forneden til Marven og flækkes med en Tunge opad, som, idet Grenen nedkroges, kommer til at staae lodret ned i Jorden som Fig. 23, eller Indsnittet gjøres foroven eller paa Siden, og Grenen nedlægges, efterat der er bragt en Steen eller Kile i Indsnittet; dette skeer ved meget skjøre Grene, som ikke kunne taale den forrige Behandling. Naar Aflæggerne have slaaet Rødder, skæres de fra Moderstammen og behandles som andre selvstændige Planter af samme Art.

Fig. 23.

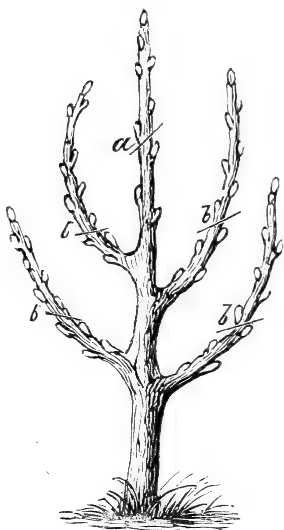

§ 7. **Kronedannelse.** Ved Kronedannelse attraaer man ikke alene en smuk Krone, bestaaende af stærke, ligeligt fordeelte Grene, men man fordrer ogsaa en rank og stærk Stamme, som uden Understøttelse kan bære de senere fremkommende Grene og Frugter. Da vi nu af det Foregaaende (1ste Afd. 1ste Cap. § 6) vide, at en Stammes Væxt betinges af den paa samme værende Mængde Bladknopper, samt at jo flere saadanne, der bortskæres af en Green, desto kraftigere ville de tilbageblivende voxe, vil man let indsee, at den følgende Behandling af de unge Stammer er den rigtige Maade at opnaae de nævnte Øiemed.

Naar Podeqvisten af sine 2 Øine har frembragt 2 Grene,

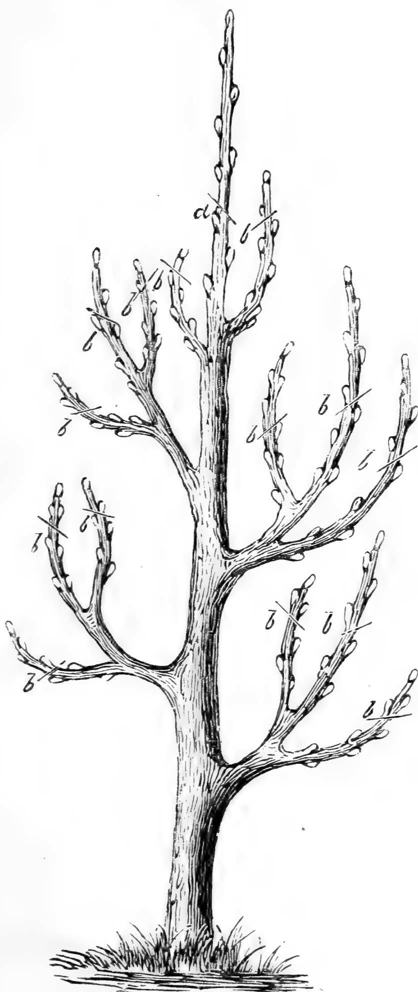
bortskæres den svageste, og den stærkeste, som man giver en Stok, hvortil den løselig bindes med Bast, nedskæres paa 4—6—8 Øine efter sin stærkere eller svagere Væxt; man iagttager herved mindre Øinenes Antal end Længden af Skuddet, der ved denne første Beskæring berøves ²/₃ af sin Længde. De om Sommeren fra de nedre Øine fremkommende Sidegrene afknibes i Spidserne ved St. Hansdag eller tidligere, ifald en eller anden stærk Sidegreen truer med at skade Ledegrenen. Skulde det nedenfor samme siddende Øie sidde saa nær, at den derfra kommende Green berøver Ledegrenen for megen Næring, da maa dette Øie strax borttages. Det næste (2det Foraar) forkortes atter Ledegrenen indtil ¹/₃ af sin Længde (Fig. 24 a), hvorved maa iagttages, at man skærer over et Øie, der staaer ligeoverfor det, der fremkom som Green forrige Aar, saa at den muligt opstaaede Bøining i Stammen atter kan forvoxe. Sidegrenene forkortes ligeledes paa samme Maade (Fig. 24 b), og holdes ved Sommerknibningen i Orden, saa at de vel ernære og styrke Stammen, men ikke som stærke, selvstændige Grene drage Hovednæringen til sig fra Ledegrenen. Det tredie (see Fig. 25) og fjerde Foraar fortsættes denne Behandling, og Træet, som nu danner en Pyramide, vil i det paafølgende 5te Foraar have opnaaet en 5 til 7 Fods Høide og kan nu skæres til Krone; allerede i 3die og 4de Foraar har man paa stærktvoxende Stammer kunnet borttage de nederste Forstærkningsgrene tæt ved Stammen, og nu borttages de alle tæt til samme, og de derved fremkomne Saar belægges med Podevox. Ledegrenen indstudses nu over et godt uddannet Øie i den behørige Høide; af de

Fig. 24.

nærmeste 6 Øine vælges der 4, der vende mod alle Sider, og de øvrige 2 samt alle andre nedenfor værende Øine borttages med en skarp Kniv. Disse 4 Kronegrene beskæres atter stærkere eller svagere, eftersom Væxten har været, efter den altid gjældende Regel, at en stærk Indstudsning frembringer stærke Skud, og omvendt; senere iagttages kun, at Ledegrenene skæres over et Øie, som vender ligeud, og at alle krydsende og indadvendende Grene strax borttages. Ihvorvel Kirsebær og Blommer kunne behandles paa samme Maade, og derved tillige blive til Pyramidetræer, foretrækker man dog, da den stærke Beskæring gjerne vil medføre Gummiflod, at lade Ledegrenene voxe uhindret efter den anden Foraarsbeskæring, medens Sidegrenene ved Knibning holdes i den behørige Orden, og Stammen gives en lige Retning ved en Stok. Som oftest behandler man de vilde Stammer saaledes, og oculererer dem i den behørige Høide, hvorefter de afskæres over Forædlingen, og alle Sidegrenene under samme borttages.

Fig. 25.

Ifald Steenfrugterne forædles ved Podning eller Copulation, bør dette, naar man, som ovenfor omtalt, har afskaaret og gjemt sine Qviste paa den rette Maade, ikke skee altfor tidligt om Foraaret, da de ofte stedfindende kolde Vinde tidt hindre Saftløbet saaledes, at Operationen mislykkes, hvorimod en sildigere Podning i Almindelighed er heldigere. Medens de ved den beskrevne Fremgangsmaade vundne Kronetræer i Tiden ved rigtig Behandling give rigelig Frugt, og saaledes yde Dyrkeren store Fordele, har man ved Kunst tvunget Frugttræerne ind i flere Dværgformer, der deels ere indførte for ogsaa i Frugthaven at forene det Skjønne med det Nyttige, deels for ved Hjælp af disse Former at muliggjøre Dyrkningen af kjælnere Frugtsorter i et koldt og ugunstigt Klima. De vigtigste ere Espalier- eller Vifteformen og Pyramideformen, der opnaaes ved den før omtalte Beskæring; de øvrige: Kjedelform, Buskform etc. ere deels lidet anvendte, deels tidspildende at tiltrække.

Da saadanne Dværgformer ikke maae udvikle en saa frodig Væxt, som de fritstaaende Træer, og den bestandige Indstudsning kun vilde fremkalde endnu flere Grene og ingen Frugter, vælger man svagtvoxende, men dog med gode Trevlerødder forsynede Træsorter til Grundstamme for dem; saaledes vælges Paradiisæblet og dettes Varietet, Doucin, til Grundstamme for Æblet; Qvæden for Pæren, Mahalebkirsebærret for Kirsebærret, og den gule Blomme, Mirabellen, og den vilde Kræge til Grundstamme for Blommer, Abrikoser og Ferskener. Desuden har man i de senere Aar anvendt Rodbeskæring paa saadanne Træer, eller med andre Ord, en forsigtig Afkortning af de stærkeste Rødder med Spaden. For at tiltrække et Træ, der ved en passende Grundstamme er skikket til at espalieres i denne Form, indstudser man det næste Foraar efter Forædlingen de 2 af Podeqvisten fremkomne Øine paa 3 Øine, eller, ifald Forædlingen er skeet ved Oculation, indstudses det fremvoxede Skud paa 3 Øine (Fig. 26). Af de deraf fremkommende Skud vælges de to ligeoverfor hinanden staaende, som enten

heftes saa horizontalt som muligt til en Muur, Plankeværk, Rørvæg etc., eller ved nedstukne Stokke gives denne Retning. Voxer en af Grenene stærkere end den anden, kan man hæve den svagere, eller sænke den stærke, hvorved Ligevægten atter tilveiebringes. Det næste Foraar skæres disse 2 Grene atter ned paa 2 Øine (Fig. 27); af de saaledes fremkomne Grene beholdes 2 paa hver Side, der om Sommeren behandles ligesom forrige Aar, og som det næste (3die) Foraar indstudses paa 4—5 Øine (Fig. 28). Det

Fig. 26.

Fig. 27.

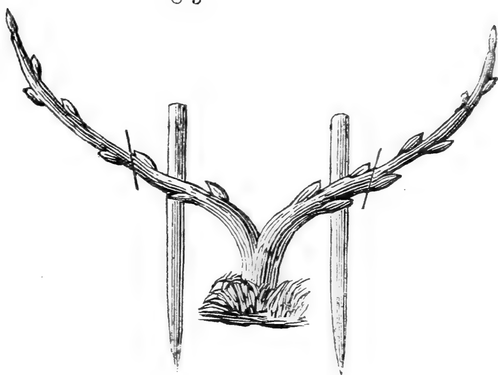
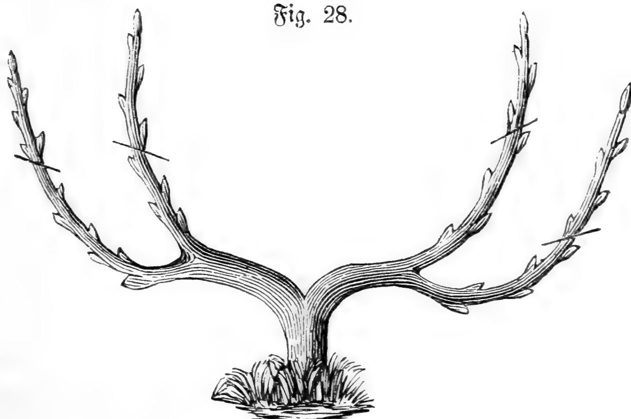

Fig. 28.

4de Foraar efter Podningen eller det 5te efter Oculationen vil Træet allerede have opnaaet sin Form, og nu begynder man at skære længere, for at opnaae Frugt, hvorved kun bemærkes, at man ved at skære paa 4—5 Øine sjeldent opnaaer Frugt, som kun erholdes ved at skære paa 8—10 Øine. Ved den videre Beskæring og Trækning tages deels Hensyn til Frugtdannelsen, deels til Træets ligelige Forsyning med Grene i alle Retninger, saavel udad som indad, saavel foroven som forneden; de videre Regler for Frugttræ-Beskæringen følge i næste Capitel.

Andet Capitel.

Træbeskæring.

§ 1. **Høistammer.** Efterat Kronen paa den før ommeldte Maade er dannet, vedbliver man endnu i nogle (4—5 Aar) at indstudse Ledegrenene, borttage overflødige Grene og saadanne, som vise ind i Træet, hvilket enten skeer ved Vinterbeskæringen eller om Sommeren, saasnart saadanne Grene have opnaaet 4—6 Tommers Længde. De smaa, korte Grene, som man ogsaa kalder Frugtsporer, blive hverken nu eller senere beskaarne, hvorimod man, ved at indstudse de overflødige Grene paa 1½ Tomme, søger at befordre deres Dannelse, idet de sovende, ikke ret uddannede Øine, som befinde sig saanær ved Grenens Basis, sjeldent have Kraft til at danne andet end saadanne smaa, men frugtbare Grene.

Ved Jagttagelse af de tidligere opstillede Regler, at Saften stiger lettest i lodrette Grene, at jo flere Øine en Green har, jo svagere ville dens Sommerskud blive, at man ved at afkorte Grenene meget faaer stærke, og ved at beskære dem lidt faaer svage Skud o. s. v., søger man bestandig at tilveiebringe en ligelig Fordeling af Grenene og en ligeledes eensformig Fordeling af Saften; skulde Frugt

vise sig, maa denne i de første Aaringer reent borttages, og naar man senere lader Træet bære, bør man vel vogte sig for, at ikke dette faaer for mange Frugter at ernære; indstudses Ledegrenene paa 6—10 Øine, efter Træets stærkere eller svagere Væxt, fremkomme faa Frugtknopper. Efter 6—8 Aars Forløb ophører man at indstudse Kjernefrugterne, og den videre Beskæring bestaaer nu kun i Borttagelsen af fremkomne Vandskud paa Stammen og de større Grene af indadvendte Grene, der forstyrre Kronens hule Form, og af alle de Grene, der, ved at krydse hverandre, foranledige Gnavning og Beskadigelser. Saadanne Grene borttages tæt til Stammen, og Saaret belægges med Podesalve. Ville saadanne ældre Træer ikke bære Frugt, kan man anvende Greenbøininger, der iværksættes ved at bøie en Deel af de stærkeste Grene ned mod Jorden og fastbinde dem i denne tvungne Stilling enten ved en Pæl eller ved en anden stærk Green; ogsaa ved at borttage en Barkring af Grenen, 1/6 saa bred som Grenen er tyk, og belægge Saaret med Træsalve, foranlediges en stærk Standsning i Saftløbet og Dannelsen af Frugtknopper. Medens Blommetræerne, især de finere Sorter, fordre en fortsat Beskæring paa Greenspidserne, for at frembringe rigeligt ungt Træ, hvorpaa Frugterne fremkomme, taale Kirsebærtræerne slet ikke denne Indstudsning, som aldeles ophører, naar Kronen er dannet; siden borttages kun enkelte større Grene, og dette saa sparsomt som muligt, og de lange Frugtgrene forkortes, helst ved om Sommeren at knibe Spidsen af en saadan Green i Juni-Maaned; men, ifald dette er forsømt, indstudses de om Foraaret til deres halve Længde over et Bladøie, og de overflødige borttages; dette gjælder dog kun om de sure Kirsebær.

Morbær behandles som Blommer, og Kronen holdes saa tynd som muligt, for at Solen ret kan virke paa Frugterne.

Valnødder beskæres ikke, uden for at borttage en eller anden Green, som maatte staae i Veien; dette skeer bedst

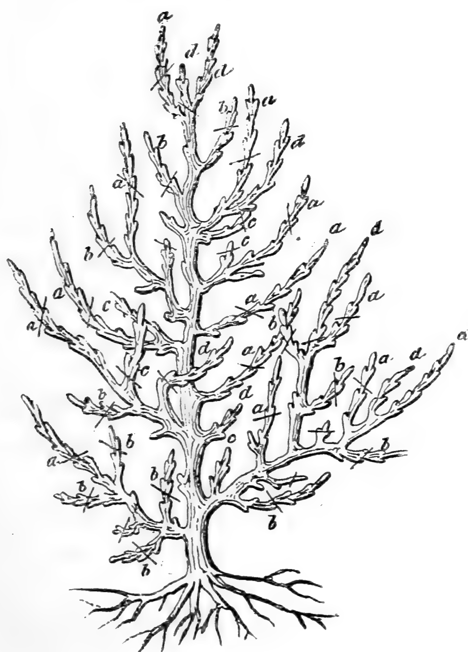
ved Midsommertid, og Saaret belægges med Træsalve. Beskæringen af de høistammede Frugttræer, saavelsom af de i Espalier- og Dværgform tiltrukne Kjernefrugter, Blommer og Kirsebær, skeer fra Løvfaldet, til Saften i Marts kommer i Bevægelse.

§ 2. **Dværgtræer.** Deels for mindre at udsætte de finere Frugtsorter for de kolde og skarpe Vinde, deels til Ziir paa Rabatterne opfandt Franskmændene Dværgformen. Vi have allerede bemærket, at de fleste Dværgformer kun ere at betragte som en net Curiositet; men, da den koster meget Arbeide og megen Tid at fremstille, ville vi ingenlunde anbefale Anvendelsen af samme i Haver, der ere anlagte for deraf at drage den størst mulige Nytte. Man har saaledes Pyramide-, Kjedel-, Busk- og Vifteformen; medens sidste dannes som Espaliertræet, men ved Beskæringen gives en saadan Tykkelse, at Træet kan holde sig i sin flade Form uden Stokke eller Espalier, dannes Kjedelformen paa samme Maade som den høistammede Krone, huul i Midten, men holdes ved Sommerudbrækning og Foraarsbeskæring i den nøiagtige Kjedelform, Ledegrenene anbindes til et inden i Kronen befæstet Tøndebaand, og alle overflødige Grene borttages eller skæres paa Spore. Pyramideformen, der ikke fordrer saamegen Pleie, og ofte med Held vil kunne anvendes til kjelnere Frugtsorter i et raat og barskt Klima, tiltrækkes som Stammerne til Krontræerne (see forrige Capitel). Ved den aarlige Beskæring om Foraaret borttages alt overflødigt Træ (Fig. 29 d); de længste Frugtgrene (c) studses, Hovedgrenene skæres over et Øie, der vender indad (a), Sidegrenene, der senere ville levere Frugtgrene og Sporer, studses ligeledes (b), og de allerede dannede Sporer lades uberørte. Det er fornemmelig ved fine Kjernefrugtsorter, at Pyramideformen kan være gavnlig; Steenfrugterne, især Kirsebærrene, taale, som alt er sagt, ikke det bestandige skarpe Snit.

§ 3. **Espalierformen** er den nyttigste af alle de kunstige Dværgformer, idet den ikke alene muliggjør Dyrkningen

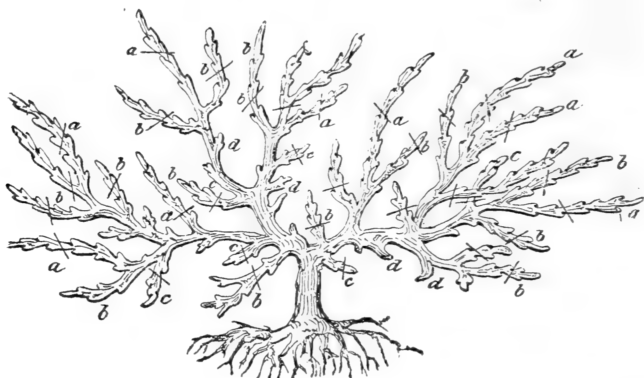
af mange kjelne Frugtsorter, som i vort Klima aldrig vilde bære fuldkomne Frugter, naar de behandles som Frilandstræer, men ogsaa, idet den giver os Raadighed over Grenenes Retning og Bøining, gjør os det let at regulere Væxten, som vi ville, fordele Grenene ligeligt overalt, og lede Saften derhen, hvor den meest behøves. Efterat Formen paa den i forrige Capitel beskrevne Maade er fremstillet, og Træet er henplantet paa sit Blivested, borttages eller udbrækkes om Sommeren alle overflødige Grene, som enten ligge for tætte eller fremkomme paa Forsiden eller Bagsiden af Hovedgrenene; en altfor stærktvoxende Green knibes i Spidsen, eller bøies dybere ned, en svagtvoxende Hovedgreen gives paa samme Maade mere Kraft ved at give den en mere lodret Stilling, unge Sideskud paa Sommerskuddene, de saakaldte Geitzer, ubrydes, naar de ikke skulle anvendes som Sidegrene, thi i saa Fald afknibes Spidsen af den Green, som de fremkomme paa, for at give dem mere Næring; endelig lader man kun meget faa Frugter ansætte før det 8de Aar, da en tidlig Frugtbarhed ogsaa har en tidlig Død til Følge. Ved Foraarsbeskæringen, der ved Ferskener og Abrikoser foretages i April, indstudses Ledegrenene i halv-, tredie-, eller

Fig. 29.

totrediedeels Længde over et Bladøie, som viser hen i den Retning, som man ønsker at lede Grenen i; overflødige Grene, som ved Sommerbeskæringen ere oversete, borttages, Ferskenens og Abrikosens Frugtgrene og Sporer forkortes **over et Bladøie**, men lades urørte eller borttages ganske efter Omstændighederne, ifald der intet saadant er, dernæst fordeles alle Grenene ligeligt over Espalieret, og anbindes om Foraaret med fine, tynde Pileqviste, og om Sommeren samtidigt med Sommerbeskæringen i Juli—August med Bast; Fig. 30 viser et 6aarigt espalieret Abrikostræ, hvor aa ere

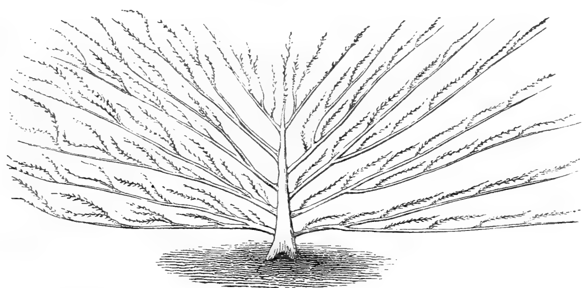
Fig. 30.

Ledegrenene, bb Sidegrenene, c Frugtgrenene og d Frugtsporer. Medens Kjernefrugterne danne deres Frugtsporer og Frugtgrene paa det fjorgamle Træ, og disse i flere Aar vedblive at bære, fremkomme Ferskenens Frugtknopper paa det nye Træ, og Frugtgrenene bære kun een Gang; da nu intet Frugtøie kan udvikle sig, naar der ikke ovenfor samme befinder sig en Bladknop, der kan lede Saften, følger det af sig selv, at man ikke alene ved et nogenlunde skarpt Snit maa vedligeholde den raske Væxt og Dannelsen af nye Frugtgrene i Stedet for de gamle, men at man ogsaa ved Beskæringen maa være meget varsom med ikke at skære over et Frugtøie, og da der i Almindelighed i vort Klima tabes en Deel Ferskengrene om Vinteren, bør man ikke beskære

Træet, førend man med Sikkerhed kan see, hvilket og hvormeget der er udgaaet; ihvorvel Abrikosens Beskæring skeer efter samme Regler som Ferskenens, er den dog mere haardfør og fordrer ikke en saa omhyggelig Behandling. Ligesom vore Læremestre i Træbeskæring, Hollænderne, have tildannet flere tildeels meget kunstige Former af Dværgtræet, saaledes er ogsaa Espaliertræet tildannet i mange baade skjønne og sindrige Former. Blandt disse ville vi fremhæve **Vifteformen**, hvor Hovedgrenene alle udgaae fra et Punkt og udbrede sig nøiagtigt som en Vifte; **Pyramideformen**, hvor Grenene horizontalt udgaae fra en lodret Stamme, **Seymours Pyramideform** er en Modification af denne Form, og anvendes især til Ferskentræet. (See Fig. 31). Den

Fig. 31.

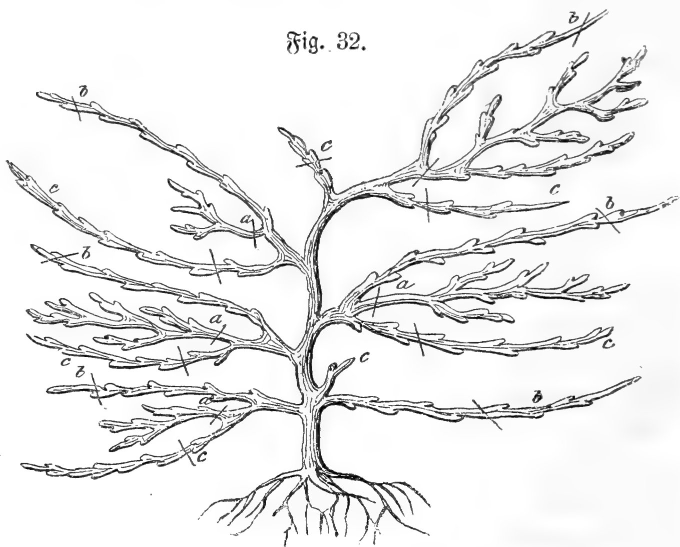

halve Vifteform, hvor to Hovedgrene stige lodret iveiret paa Midten, tæt ved Siden af hinanden, og udbrede deres Grene med lige Mellemrum horizontalt til Høire og Venstre. **Gaffelformen**, see Fig. 30, vil være den meest passende for vort Klima, da den lettere holdes i Orden, og lider mindre ved en Greens Beskadigelse af Frosten, Noget, som i de nævnte kunstige Former foraarsager en Forstyrrelse, som vanskeligt lader sig restituere.

Efterat Viinstokken, enten som en kraftig Aflægger eller som 2—3aarig Stikling om Foraaret er udplantet paa Voxestedet, bortskæres alle Sidegrene, og Hovedgrenen indstudses paa 2 Oine; da Vinen skyder Rødder fra Stammen, planter man saa dybt, at disse to Oine just netop rage

frem over Jorden. Det svageste Skud borttager man senere, og lader det tilbageblevne Skud voxe i sin fulde Længde, hvorimod man dog borttager Sideskuddene, naar de ere 6 Tommer lange, først over det nederste Blad, og 8 Dage senere bortskæres de aldeles. I 3die Foraar vil Stokken kunne skæres paa 4 Øine, og der kan nu det paafølgende 4de Foraar tænkes paa at erholde Frugter. Dette opnaaes ved at skære de stærkeste Grene paa 8—9 og de svageste paa 2—3 Øine, dog saaledes, at Bæregrene og Trægrene blive ligelig fordeelte over Træet; næste Aar bortskæres den afbrugte Bæregreen, og af de fra den stærkt indskaarne Green fremkomne Grene vælges de to stærkeste, den ene til Bæregreen, den anden til at danne Træ for næste Aar. Fig. 32 forestiller en saadan Viinstok, hvor a er Bæregrenen

Fig. 32.

fra forrige, og b for nærværende Aar, medens c er den kort indstudsede Green, der skal give en Frugtgreen til næste Aar. Forøvrigt retter Beskæringen sig ganske efter Sortens stærkere eller svagere Væxt, saaledes at den svagtvoxende skæres kortere end den stærktvoxende.

Ved Foraarsanbindingen maae Grenene i det Mindste gives 1 Fods Afstand paa Muren, da der ellers ikke bliver Plads til Sommerskuddene; Sommerheftningen skeer, saasnart disse ere 3 à 4 Tommer lange, og Udbrækningen, hvorved alle overflødige Skud undertrykkes, foretages, naar Skuddene ere 1 Tomme. De før omtalte Sideskud studses, som før er omtalt, og ved den sidste Anbinding i Slutningen af Juli kan man studse eller afknibe Enden af Grenen; de 3 yderste Sideskud lader man siden staae urørte, for at modtage Saften. Har man 5 Alen høie Mure, der skal beplantes med Ferskén og Abrikostræer, kan der imellem hvert Træ plantes en Viinstok med 3 Alen høi Stamme, fra hvis øverste Deel Grenene horizontalt udbrede sig til begge Sider. Naar disse Stokke iforveien ere tiltrukne ved et Lægte Espalier i Træskolen og henplantede forsigtigt ved Muren, vil de nogle Aar kunne give Frugt, indtil Ferskén- og Abrikostræerne udbrede sig saameget, at de maae borttages. Figentræet bærer sine Frugter paa det unge Træ, og da man ikke maa beskære de unge Skud paa Grund af den tilstedeværende Mælkesaft, borttager man aarligt store gamle Grene, for at frembringe kraftige Grene fra Stammen; naar disse voxe for stærkt, kan man standse dem, ved med to Fingre at klemme Toppen af det unge Skud, til den bløde Masse giver efter. Medens Figenen bør skæres om Foraaret efter Afdækningen, bør Vinen beskæres efter Løvfaldet om Efteraaret, ikke alene fordi derved spares en stor Mængde Saft, der i Løbet af Vinteren unyttig fordeles til de Grene, der blive bortskaarne, men ogsaa fordi Saarene paa Grund af de store Saftkar bløde stærkt og derved betydeligt svække Stokken, naar Beskæringen om Foraaret foretages for sildigt. Skulde man imidlertid see sig nødt til at borttage en Green, efter at Saftstigningen var begyndt, da kan man stille Forblødningen med lige Dele skrabet Ost og stødte, brændte Østersskaller; naar denne Masse presses ind i Saaret, standser den Blødningen, hvilket ogsaa skeer ved at bestryge Saaret med Collodium, som kan faaes paa ethvert Apothek.

Som almindelige Regler for alle Espaliertræers Beskæring kan man antage Følgende: ved Foredling paa en svagtvoxende Grundstamme at sikkre sig en passende Frodighed, ved passende, efter Omstændighederne kort eller lang, Beskæring om Foraaret samt ved en meer eller mindre lodret eller vandret Trækning af Grenene at fordele Saften ligeligt over hele Træet, og ved Borttagelsen eller Knibningen af Sommerskuddene at henlede Saften til de forønskede Punkter, og tvinge den til at danne Frugtsporer og Frugtknopper.

§ 3. **Frugtbuske.** Uagtet man vel for det Meste lader Ribs, Stikkelsbær og andre Frugtbuske voxe, som de ville, er dette imidlertid ingenlunde rigtigt, og et heelt andet Udbytte vil erholdes ved en aarlig, regelmæssig Beskæring. Holdes Ribs, Stikkelsbær og Solbær i Buskform, udtyndes allerede om Sommeren alle overflødige Grene, saasnart de fremkomme, for at give Næring til Frugtgrenene og Lys og Luft til Frugterne, ville disse blive langt større og bedre end sædvanligt. Den samme Beskæringsmaade anvendes ved den halvstammede Stikkelsbærbusk, og da de bedste og anseeligste Frugter fremkomme paa det fjorgamle Træ og paa Sporerne, drager man Omsorg for at lede Saften saa meget som muligt derhen ved Udtyndning, Knibning og Indstudsning af Sidegrenene paa Spore.

Fig. 33 viser en 2aarig Stikkelsbærbusk bestemt til at frembringe meget store Bær; ved 2½ Fod lange Kroge og opadstaaende Gafler tvinges den til at antage en bøiet Retning, medens alle overflødige Sidegrene ere indskaarne paa Spore over et Øie og de andre Grene forkortede til 7—8 Tommer. Vil man trække Stikkelsbærret og Ribsen som Espaliertræ, og man har til-

Fig. 33.

strækkeligt Forraad af unge, kraftige Planter, planter man i 1 Fods Afstand, lader Ledegrenene gaae lige op, og skærer alle andre Grene paa Spore; naar man hvert Aar forkorter Ledegrenen til Halvdelen af dens Længde, vil man ikke alene erholde et frugtbart, men ogsaa hurtigt bedækket Espalier. — Hindbærbusken bærer, som bekjendt, sin Frugt paa det forrige Aars Træ, som døer bort til Roden efter Frugtmodningen; medens man saaledes ved Foraarsbeskæringen borttager alle fjorgamle, nu udgaaede Skud, indstudses det friske Træ efter den stærkere eller svagere Vært 1/4—1/2 af sin Længde og overflødige, ved Sommerbeskæringen forglemte Skud bortskæres. I Mai borttages alle fremkommende Rodskud paa 5—6 af de stærkeste nær, som beholdes til Frugt næste Aar.

§ 5. **Plantning.** Vi have allerede bemærket, at den rette Plantetid er den, hvori Planteværten hviler, og en fugtig Luft formindsker Uddunstningen; og derfor bør alle Frugttræer plantes, saasnart Bladene ere faldne; kan man imidlertid ikke afbenytte denne Aarstid, bør dog i det Mindste Plantehullerne opgraves om Efteraaret, for at Jorden ved Frostens og Luftens Indvirkning kan skjørnes inden Foraaret. De unge Træer opgraves varsomt, beskadigede Rødder borttages med et Skraasnit nedenfra, saa at Snitfladen kommer nedad; det første Aar beskæres Træet slet ikke, og først efterat Rødderne have faaet godt fat, og Træet er i god Vært, indstudses Grenene; der kommes god Jord i Bunden af Hullet, enten fra den omgivende Jordoverflade eller hidført fra et andet Sted. Rødderne udbredes forsigtigt og fordeles til alle Sider, medens Rodkronen hviler paa den kegelformigt ophobede Jord, der er nedkastet i Hullet; den gode Jord strøes paa Rødderne og bringes ved en lille Stok ind imellem dem, Stammen bindes fast til den i Forveien nedsatte Pæl, hvorved noget Mos lægges imellem Qvisten, Stammen og Pælen, for at hindre Barkens Afgnavning, og efter at den mindre gode Jord er anvendt til at fylde Hullet med, og denne er traadt godt sammen om

Rødderne, gives en stærk Vanding, der kan bringe Jorddelene i tæt Berørelse med Sugerødderne. Ved denne simple Fremgangsmaade ville alle unge Træer letteligen voxe, men der kan ogsaa gives Tilfælde, hvor et 25aarigt, kraftigt voxende Kronetræ skal flyttes, og da næsten alle Sugerødderne ved den almindelige Opgravningsmaade ville blive ødelagte, maae enten de fleste Grene borttages for at skaffe Ligevægt imellem Rod og Top, eller Træet vil gaae ud, fordi dets mange Grene og Blade fordre langt mere raat Stof, end de faa Sugerødder kunne tilveiebringe.

For under saadanne Omstændigheder at sikkre sig et heldigt Udfald, graves om Efteraaret en dyb Grøft omkring Træet i saa viid en Omkreds, at de fleste Rødder blive ubeskadigede; naar Frosten begynder, overgyder man den saaledes omgravede Rodklump med Vand, indtil det Hele danner en stor Iisklump, og naar man nu med den behørige Forsigtighed og med fornøden Hjælp optager og flytter Træet, vil det uden synderlig Beskæring snart komme i rask Væxt. For at optage den svære Jordklump af Hullet, vælter man Træet om, kaster Jord ind under Roden fra begge Sider, indtil man ved Løftestænger kan hæve den over Kanten. Endnu bedre er det at omplanke den opgravede Jord med Brædder, fylde Mellemrummene imellem disse og Roden med god Jord, og under jevnlig Vanding og Dækning af Overfladen at lade Træet staae til næste Vinter; der har da i selve Rodklumpen dannet sig en Mængde Sugerødder, og de saarede Rødder have dannet Callus, der, saasnart Træet atter kommer i god Jord, vil udsende en stor Mængde Rødder; et saaledes behandlet Træ vil uden Fare kunne omplantes med alle sine Grene. Er Jorden stærkt leret eller fugtig, bør man, selv om en saadan Jord er drainet, plante Træerne saa øverlig som muligt, og ved at udbrede Rødderne forsigtigt til alle Sider og bedække dem med en Jordhøi, samt ved at bedække denne med forraadnet Gjødning og holde dem aldeles reen for Ukrud, vil man være istand til at holde Rødderne i Overfladen af Jorden. Man

hindrer dem derved fra at trænge ind i den kolde og fugtige Undergrund, som tidligt eller seent foranlediger Træets Sygdom og Død.

Tredie Capitel.

Kjernefrugter: Pyrus, 12te Cl. 2den Ord., Rosaceæ.

§ 1. **Æbletræet** (P. Malus) findes vildtvoxende overalt i Europa; allerede for 2,000 Aar siden har man dyrket denne nyttige og velsmagende Frugt i det sydlige Europa, og man kjendte allerede den Gang mange Varieteter, der siden den Tid ere forøgede til mange hundrede, som ved at tiltrækkes baade i nordlige og sydlige Egne, baade i Sydfrankrigs beskyttede Dale og paa Orkenøernes stormfulde Kyster afgive gode og passende Sorter for alle Aarstider og Beliggenheder. Da Æbletræets Rødder meest ligge i Overfladen, foretrækker det en ikke altfor tør Jordbund, helst med et leer- eller mergelblandet Underlag, og forøvrigt en god, frugtbar Jord. I en kold og vaad Jordbund blive Træerne syge, og de bedre Sorter angribes af Kræft; er Beliggenheden raa, kold og skarp, bør kun de haardføre Sorter plantes frit i Frugthaver, og de kjælnere, der i saa Fald tildannes som Pyramidetræer, plantes 12—16 Fod fra hinanden paa Rabatterne i Kjøkkenhaven eller espalieres ved Øst- eller Vestmurene. I den egentlige Frugthave, der indhegnes paa en af de tidligere angivne Maader og hvorigjennem der drages de fornødne Gange, ordnes Frugttræerne saaledes, at de høieste og haardføreste komme nærmest mod Nord og Vest, for at bryde Vinden og for ikke at hindre Solens Indvirkning paa de lavere Sorter. Saaledes plantes Valnødder og ægte Kastanier bagest i 16—20 Alens Afstand; foran dem Æbler og Pærer i 13—16 Alens Afstand, og forrest Kirsebær og Blommer 8—10 Alen fra hverandre.

Som en almindelig Regel maa man desuden antage, at alle Sommer- og Efteraarsfrugter samt de til Huusholdningsbrug og Mostpresning dyrkede Æble- og Pæresorter taale den største Kulde og den meest udsatte Beliggenhed, medens alle Vinterfrugter, der for det Meste stamme fra det sydlige Europa, bør anvises den varmeste og meest beskyttede Plads, naar de ikke, som ovenfor er bemærket, tildannes som Espalier- eller Pyramidetræer.

Jorden i Frugthaven bør ikke anvendes til andet end Græs, som engang imellem afslaaes og hvert andet eller tredie Aar gives et tyndt Lag Gjødning; dog bør der omkring hvert Træ være en Runddeel af 3 Alens Gjennemsnit, som holdes reen for Ukrud og Græs og belægges med forraadnet Gjødning; ved at dyrke Jorden med Kjøkkenvæxter eller Foderurter udpines den for meget, og man beskadiger let de øverst liggende Rødder ved Behandlingen; hvert 4—5 Aar bør Græsset omgraves, men ikke dybere end Græstørven er tyk; efterat Tørvene ere raadnede, gives lidt Gjødning, og Pladsen besaaes atter med Græsfrø. — For at opbevare Frugterne om Vinteren er det nødvendigt at have et godt rummeligt, tæt og tørt Værelse, der kan opvarmes, helst med varm Luft, og hvor Varmen Vinteren igjennem bør være imellem 3—5 Grader R. Langs Væggene, og naar Værelset er stort, ogsaa i Midten anbringes 2 Alen brede Bræddehylder 1 Fod over hverandre, som forsynes foran med en 4 Tommers høi Kant. Paa disse Hylder lægges Frugterne, naar de ere afplukkede, eet Lag paa hver Hylde, eller, naar Pladsen er meget indskrænket, to Lag; Vinduerne aabnes i de første 14 Dage, medens Frugterne svede, og efter at denne Periode er forbi, tillukkes Alt omhyggeligt, og man undgaaer saa meget som muligt at indlade den ydre Luft. Alle beskadigede eller halvraadne Frugter borttages efterhaanden fra Hylderne, men de ubeskadigede røres ikke, førend de fremtages til Brug. Modningen kjendes paa den Lethed, hvormed Frugten løsnes fra Grenen, naar man bøier den tilbage, og Afplukningen bør altid fore-

tages i fuldkommen tørt Veir og ikke tidligere, end at Duggen kan være borttørret. Uagtet Frugterne bør afplukkes med Varsomhed uden at stødes, naar de ere bestemte til Mostpresning eller Huusholdningsbrug, lide de dog langt mindre ved et Stød under Nedplukningen end senere, naar Svedningen er forbi. Ogsaa en god, tør og luftig Kjælder kan anvendes til Frugtkammer, og er forsaavidt at foretrække, som man her blot behøver at tilstoppe alle Aabninger, naar Frosten nærmer sig, for at sikkre sig en jevn Varme. De finere Vinterfrugter bør, inden de sættes paa Bordet, henlægges 8—14 Dage i et varmt Værelse for at eftermodnes, som betydeligt vil forhøie deres Velsmag. Da den indskrænkede Plads ikke tillader os specielt at beskrive den store Mængde ypperlige Frugtsorter, som for Tiden dyrkes, ville vi indskrænke os til at levere nedenstaaende Beskrivelser over de bedste Bordfrugter, Huusholdnings- og Mostæbler, hvorved det endnu bemærkes, at man af et godt Bordæble fordrer en smuk Farve, fiint Kjød, der er saftigt og har en behagelig, krydret Smag; et godt Huusholdningsæble bør være stærkt saftigt og ved Kogningen falde sammen i en eensformig Masse, og et godt Mostæble bør indeholde megen Saft, der om muligt bør have noget adstringerende, og hvis specifiske Vægt vil staae i et directe Forhold til Mostens Styrke. Medens saaledes Gravensteenæblet afgiver en god Mostfrugt, er det Samme maaskee endnu i høiere Grad Tilfældet med adskillige siberiske Æblesorter, der ved deres haarde, sammensnerpende Kjød blive uskikkede til Spisning og Kogning.

Det lave Standpunkt, som Pomologien og Frugtnomenclaturen desværre indtager her i Landet, hvilket for en Deel grunder sig paa den overalt følte Mangel paa store offentlige Træskoler, har nødt os til at tye til tydske og engelske Pomologier, for at levere nedenstaaende Liste. Det er især Hofgartner C. J. Fintelmann's „Die Obstbaumzucht", George Lindleys »Guide to the Orchard etc.« og „Dansk Haugetidende", udgivet af Bentzien, som her have tjent os

til Veiledning, og støttende os paa disse tre hæderligt bekjendte Navne samt vore egne ved Reiser i Tydskland og England indvundne Erfaringer, troe vi med Rette at kunne anbefale de nedenstaaende Frugtsorter til enhver Haveelsker.

1. Sommerfrugt.

1. Hvid Astracan.

Synonymer: Pomme glacée, Eisapfel, Glarusapfel, Isæble.

Frugten af Middelstørrelse, rundagtig, kantet paa Siderne og ribbet mod Spidsen. Bægeret sammentrængt i en lille Fordybning. Stilken tyk og meget kort, Skallen glat, med nogle svage røde Striber paa Solsiden og bedækket med et hvidt Støv, Kjødet hvidt, blødt, saftigt og velsmagende. Bordfrugt i Slutningen af Juli eller Begyndelsen af August og holder sig kun faa Dage. Træet er haardført og frugtbart.

2. Passe pomme rouge.

Syn.: Rødt Augustæble, Jerusalemsæble, Herbststrichapfel.

Frugten næsten kugleformig, lidt tilspidset mod Bægeret. $2^1/_2$ Tommer bred og $2^1/_4$ Tommer høi, med nogle flade Ribber. Bægeret i en flad Hulning. Skallen fiin, guulagtig hvid, paa Solsiden tuscheret og plettet med Rødt. Kjødet hvidt, lidt rødligt omkring Kjernehuset, blødt, saftigt af sød, viinagtig Smag. Bordfrugt i August.

Træet egner sig til Dværg- og Espaliertræ og bærer rigeligt.

3. La Cousinette d'été.

Syn.: Silkeæblet.

Frugten langagtig, ofte paa den ene Side høiere end paa den anden, med utydelige Ribber. Bægeret lukket, ikke fordybet. Stilken grøn, kort. Skallen hvid, paa Solsiden med tætliggende lyscarmoisinrøde Striber. Kjødet hvidt, rødligt omkring det store lukkede Kjernehuus, saftigt, af viin-

syrlig Smag og violagtig Lugt. Bordfrugt i August. Træet er middelstort med hængende Grene.

4. Oslin.

Frugten rundagtig, sammentrykt, uden Kanter. Bægeret noget fremstaaende. Stilken kort og tyk. Skallen tyk, bleggul, med talrige lysegrønne Punkter. Kjødet fast, saftigt og krydret. Bordfrugt i August. Træet er af Middelstørrelse og egner sig til Dvergtræ.

5. Early red Margaret.

Syn.: Evaæble, rød Jacobsæble, red Juneating, Margreteæble.

Frugten over Middelstørrelse, rundagtig aflang, næsten kantet, Bægeret sluttet, fladt, Stilken kort og tyk. Skallen grønlig guul med tætte mørkerøde Striber. Kjødet hvidt, saftigt, skjørt, af syrlig behagelig Smag. Bordfrugt i August. Træet middelstort, med udbredte Grene, bærer tidligt og rigeligt og egner sig for Dværgformen.

6. Den røde Sommercalville.

Frugten stump kegleformig, Bægeret sluttet i en flad Fordybning, hvorfra 5 Ribber løbe over Frugten. Stilken 1½ Tomme lang i en dyb, med Rust bedækket Grube. Skallen tyk, guulagtig grøn, overtrukken af Carmoisinrødt og med en blaalig Duft. Kjødet hvidt, fiint, løst, af jordbæragtig Smag. Kjøkkenfrugt i August. Træet er svagtvoxende og tidligt bærende.

7. Calville blanc d'été.

Syn.: Hvid Sommercalville.

Frugten over Middelstørrelse fladrund, stærkt ribbet. Bægerfordybningen med dybe Folder, Stilken kort, Skallen hvidguul, med enkelte læderfarvede Striber. Kjødet guulagtigt, skjørt, saftigt, af viinsyrlig Smag. Bordfrugt i September. Træet stærktvoxende med oprette Grene og kugleformig Krone.

8. Alexanderæblet.

Syn.: Aporta Nalivia.

Frugten uregelmæssig rundagtig med bredt afstumpede Ender og stærkt fremtrædende Ophøininger. Bægeret opret i en dyb Hulning. Stilken 1 Tomme lang, Skallen fedtet at føle paa, grønlig lysegul, og paa Solsiden overtrukken med stærke carmoisinrøde Striber. Kjødet er løst, saftigt, hvidt, med hindbæragtig krydret Viinsmag og violagtig Lugt. Bordfrugt fra September til December. Træet er frodigt, haardført og rigtbærende.

9. Den stribede Sommerpearmain.

Frugten hyperbolisk 3 Tommer bred og $2^3/_4$ Tomme høi. Bægeret aabent, opret, langt, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken stærk, $1^3/_4$ Tomme lang. Skallen fiin, citrongul paa Solsiden, med korte smudsigt røde Striber og Pletter. Kjødet hvidt, løst, saftfuldt og velsmagende. Bordfrugt i September. Træet voxer stærkt, har fine Grene og bærer godt.

10. Den røde Høst Aniscalville.

Frugten hyperbolisk $3^1/_2$ Tomme bred og $2^1/_2$ Tomme høi. Bægeret stærkt, i en flad Fordybning, hvorfra mange fine Ribber udbrede sig over Frugten. Stilken tynd, 1 Tomme lang. Skallen guul, tuscheret med Mørkerødt, og med brede carmoisinrøde Striber; paa Solsiden er Farven mørkere. Kjødet hvidagtigt-grønt, ikke meget saftigt med syrlig violagtig Lugt og Smag. Bordfrugt fra September til December. Træet voxer langsomt og svagt, forlanger et beskyttet Voxested og egner sig for Dværgformen.

11. Dutch Codlin.

Frugten aflang, meget stor, med 5 Ribber, som løbe fra Bægeret til Stilken. Bægeret lille og dybtliggende. Stilken kort og tyk. Skallen guul, paa Solsiden orange. Kjødet hvidt, tørt, syrligt. Kjøkkenfrugt fra September til December. Træet middelstort, langsomt voxende.

12. Red Quarranden.

Syn.: Devonshire Quarranden. The Sack Apple.

Frugten fladrund, høiere i den ene Side end i den anden. Bægeret lukket, siddende i en ringe Fordybning, omgivet af smaa Ophøininger. Stilken kort, tyk, i en dyb Grube. Skallen fedtet at føle paa, grønlig, men næsten aldeles overtrukken med en smuk rød Farve, blandet med lysebrune Punkter. Kjødet er grønlig hvidt, fiint, saftigt, af sød, lidt viinsyrlig Smag.

Kjøkkenfrugt i September. Træet meget frugtbart.

13. Hindbæræblet.

Frugten hyperbolisk, paa den ene Side høiere end paa den anden. Bægeret sluttet, spidsbladet, siddende i en rummelig, af mange Vorter og Folder omgivet Fordybning, fra hvilken 8 à 10 Ribber udbrede sig over Frugten. Stilken bruun, træagtig, Skallen mat orange, beduftet; paa Solsiden tuscheret med Purpur. Kjødet vidt, løst, saftigt af hindbæragtig Smag. Kjøkkenfrugt fra September til November. Træet stærktvoxende, temmelig frugtbart.

14. Den røde Sommer-Rambour.

Frugten flad, paa den ene Side høiere end paa den anden, med brede Ribber. Bægeret laadent, holder sig længe grønt, og sidder i en lav snæver Fordybning. Skallen glindsende, grønguul, paa Solsiden farvet med mørkt Carmoisinrødt som paa Skyggesiden taber sig i bølgeformige Striber. Kjødet hvidgrønt, marvfuldt, saftigt af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra September til November.

15. Den engelske Pral Rambour.

Frugten fladrund, $3^1/_2$ Tomme bred og $2^3/_4$ Tomme høi. Bægeret tørt, lille, i en dyb snever Hulning. Stilken stærk, 1 Tomme lang, i en dyb glat Grube. Skallen glindsende, citronguul, tuscheret paa Solsiden med et blegt Bruunrødt. Kjødet hvidt, fiint, meget saftigt, af viinagtig krydret

Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet stærkt, med stærkt frastaaende Grene, tidligt bærende.

16. Lothringer Rambonren.

Syn.: Pundæblet.

Frugten flad, $4^{1}/_{2}$ Tomme bred og $3^{1}/_{2}$ Tomme høi paa den høieste Side, stærktribbet. Bægerfordybningen viid, dyb. Stilken meget kort i en viid og dyb Grube. Skallen fiin, lysguul, med brede carmoisinrøde Striber og rødlige Flammer paa Solsiden. Kjødet hvidt, løst, saftigt, af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra September til November. Træet stærktvoxende, med nedadbøiede Grene; er meget frugtbart og opnaaer en høi Alder.

17. Keswik Codlin.

Frugten stor, uregelmæssig rundagtig, med nogle flade Ribber fra Stilken til Bægeret, som er stærkt og dybt. Stilken kort, i en dyb Grube. Skallen bleggul med lidt Rødt paa Solsiden. Kjødet guulagtigt, saftigt, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra September til November. Træet er haardført og rigtbærende.

18. Nonnentütte.

Syn.: Flaskeæble, Nonneæble, Bunter Langhals, Haberapfel, Hasenkopf van Lübben, rothgestreifter Schlotterapfel.

Frugten aflang, tilspidset mod Bægeret, som er lille, halvaabent, siddende i en viid Fordybning. Stilken lang, tynd, i en dyb, snever, rustfarvet Grube. Skallen grønliggul med carmoisinrøde Striber og Pletter paa Solsiden. Kjødet hvidt, løst, saftfuldt af suur jordbæragtig Smag. Bordfrugt fra September til Januar. Træet er stærktvoxende med udbredte, lange og tynde Grene; tidligt og rigtbærende.

19. Jordbæræblet.

Syn.: Slesvigsk Jordbæræble, Vinter-Jordbæræble.

Frugten hyperbolisk, $3^{3}/_{4}$ Tommer bred og $2^{1}/_{4}$ Tomme høi, med mange smaa Ophøininger. Bægeret langt, aabent,

i en snæver, lav Hulning. Stilken lang, tynd, i en dyb og viid Grube. Skallen fiin, grønlig-lysguul med korte rosenrøde Striber paa Bugen og talrige Pletter. Kjødet grønligt-guult, marvfuldt, saftigt. Bordfrugt fra September til December. Træet stort og stærktvoxende af tidlig og stor Frugtbarhed.

20. Den hvide Vorreinette.

Frugten fladrund, 3¼ Tomme bred, 3 Tommer høi, Bægeret stærkt tilspidset, halvlukket, i en viid og dyb Hulning. Stilken kort i en viid, dyb, tragtformig Grube. Skallen fedtet at føle paa, citronguul, paa Solsiden lidt rødlig. Kjødet hvidt, fiint, marvfuldt, saftigt, af syrligsuur krydret Smag. Mostfrugt i September. Træet stort, med frastaaende, tilbagebøiede Grene, meget frugtbart.

21. Duchesse of Oldenburgh.

Frugten fladtrykt, skjæv, 2½ Tomme bred, 1½ Tomme høi. Bægeret opret, bredbladet aabent, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken kort, uldhaaret, i en dyb tragtformig Grube. Skallen guulagtig, paa Solsiden rødligtstribet. Kjødet hvidt, saftigt, lidt syrligt. Bordfrugt fra September til October. Træet stærktvoxende, med oprette Grene, temmelig frugtbart.

2. Høstfrugt.

22. Danziger Kantæblet.

Frugten fladrund, 3½ Tomme bred og 2¾ Tommer høi. Bægeret aabent, langbladet, siddende i en dyb Hulning, omgivet med Ribber, hvoraf flere naae til Stilken; denne er tynd og sidder i en dyb, tragtformig Grube. Kjødet er fiint, saftigt, af viinsyrlig krydret Smag. Bordfrugt fra October til November. Træet er stort, stærktvoxende tidligt og rigtbærende.

23. Gravenstenen.

Syn.: Sabine, Strømer, Rippapfel, Prinzeßapfel, Blumen Calville o. fl.

Frugten høi, kugleformet, 3¼ Tomme bred og 2¾ Tommer høi. Bægeret utydeligt, siddende i en dyb og temmelig viid Hulning. Stilken kort, i en dyb tragtformig Grube. Skallen blegguul med carmoisinrøde Striber og Pletter. Kjødet løst, saftigt og velsmagende. Bordfrugt fra October til Januar. Træet er stærktvoxende og de tilbagebøiede Grene danne en kugleformet Krone.

24. Pigeonet royal.

Frugten aflang med svage Ophøininger efter Længden. Bægeret lille, hentorrende, siddende i en flad Fordybning. Stilken kjødet. Skallen fiin, guulhvid, blandet med Rosenrødt, paa Solsiden med korte mørkerøde Striber. Kjødet sneehvidt, fast, fiint, af viinsyrlig Smag. Bordfrugt fra October til Januar. Træet middelstort med udbredte Grene og flad Krone. Det bærer tidligt og egner sig for Dværgformen.

25. True Pearmain.

Syn.: Abrahamsæblet.

Frugten rund, uden Ophøininger. Bægeret lille. Skallen grønguul, næsten overalt blandet med Mørkerødt. Kjødet guulagtigt, blødt, af fiin behagelig Smag. Bordfrugt fra October til Februar. Træet stort, stærktvoxende, med kantede Sommerskud og lange Blade; det er meget frugtbart og egner sig for Dværgformen.

26. Van der Lahn's Guldreinette.

Frugten fladrund, ofte fladribbet. Bægeret stærkt, halvaabent. Stilken kort, siddende i en snæver, dyb Grube. Skallen tynd, lyseguul med guulbrune Rustpletter; paa Solsiden med korte carmoisinrøde Striber. Kjødet hvidt, fiint, saftfuldt, af sød muskatagtig Smag. Bordfrugt fra October til Januar. Træet er stort, stærktvoxende, med en flad Krone; det bærer sildigt.

27. King of the Pippins.

Syn.: Den engelske Vinter Guld-Pearmain.

Frugten over Middelstørrelse, aflang, bredest ved Stilken. Bægeret stort, siddende i en noget flad Hulning. Stilken 1 Tomme lang, tynd, befæstet i en tragtformig Grube. Skallen bleg orangeguul, paa Solsiden rødfarvet. Kjødet hvidguult, fast, skjørt, saftigt, sødt og krydret. Bordfrugt fra October til Januar. Træet er haardført, rigtbærende og egner sig for Dværgformen.

28. Ribston Pippin.

Frugten af Middelstørrelse, rundagtig, noget uregelmæssig dannet, med nogle stumpe, ubestemte Kanter paa Siderne. Bægeret lille, lukket, siddende i en uregelmæssig kantet Fordybning. Stilken kort, tynd, befæstet i en smal Grube. Skallen bleggul, rustfarvet ved Stilken, paa Solsiden med svage røde Pletter. Kjødet bleggult, fast, skjørt, sødt, af rigtkrydret Smag. Bordfrugt fra October til April. Træet er middelstort og frugtbart.

29. Hughes golden Pippin.

Frugten rundagtig, under Middelstørrelse. Bægeret stort, aabent, siddende i en flad Hulning. Stilken kort, befæstet i en neppe kjendelig Grube. Skallen guul med talrige grønne Pletter og rustfarvede Punkter. Kjødet guulagtigt fast, saftfuldt og velsmagende. Bordfrugt fra October til Januar.

30. Det store røde Faros Æble.

Frugten fladrund, 3½ Tomme bred og 1¾ Tomme høi; med flade Ribber. Bægeret langt, tilspidset, næsten lukket, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken tynd, kort. Skallen fiin, glat, guul, næsten overalt farvet med Smudsigtrødt. Kjødet guulagtigt, løst, saftigt, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra October til Januar. Træet er stort og stærktvoxende.

31. La Ménagère.

Frugten fladrund, paa den ene Side altid høiere end paa den anden, 4½ Tomme bred og 3¼ Tomme høi, fladribbet. Bægeret ufuldkomment, aabent, siddende i en viid dyb, foldet Hulning. Stilken kort befæstet i en viid, flad, af Ribber omgiven Grube. Skallen tynd, svovlguul, paa Solsiden besat med talrige mindre og større carmoisinrøde Pletter. Kjødet grønlig-hvidt, løst, saftigt af syrligsød Smag. Kjøkkenfrugt fra October til December. Træet stort, rambourformigt.

32. Den røde Efteraars Calville.

Frugten næsten kugleformig, fordetmeste noget skjæv. Bægeret stort, halvlukket, siddende i en flad dunhaaret Fordybning. Stilken er befæstet i en dyb og viid rustfarvet Grube. Skallen er fedtet at føle paa, blegrød; paa Solsiden mørkcarmoisinrød. Kjødet rosenrødt nærmest Skallen, ellers hvidt, skjørt, saftigt af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra October til December. Træet stort, stærktvoxende og frugtbart.

33. Hawthornden.

Frugten rundagtig, i Almindelighed noget høiere paa den ene Side end paa den anden. Bægeret lukket, temmeligt dybtliggende. Stilken 1 Tomme lang, siddende i en Fordybning. Skallen fiin, grønligguul, paa Solsiden smuk rød med mørke Punkter. Kjødet hvidt, saftigt, af sødlig Smag. Kjøkkenfrugt fra October til Januar. Træet er frodigt. Sommerskuddene korte, og Frugtbarheden meget stor.

34. Alfriston.

Frugten stor, aflang, tilspidset, med brede, uregelmæssige Ribber. Bægeret aabent, siddende i en dyb ujevn Hulning. Stilken kort, dybt befæstet i en ujevn Grube. Skallen lysgrøn, paa Solsiden farvet med Orange og med et tyndt Rustovertræk. Kjødet guulagtigt, skjørt, saftigt, af syrligsød Smag. Kjøkkenfrugt fra October til Januar.

35. London Pippin.

Frugten af Middelstørrelse, fladrund, med 5, lige vidt fra hinanden staaende Ribber, tiltagende og fremstaaende henimod Bægeret; dette er lille, lukket, siddende i en lav Hulning. Stilken tynd, ½ Tomme lang, befæstet i en dyb Grube. Skallen guulgrøn, paa Solsiden farvet med Smudsigrødt. Kjødet fast, skjørt, guulagtigt, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra October til Januar. Træet langsomt voxende, men rigtbærende.

36. Amtmands Æblet.

Frugten næsten kugleformet, 3½ Tomme høi, og ligesaa bred. Bægeret langbladet, aabent, siddende i en Hulning, som er omgivet med Ribber, der løbe ud over Frugten. Stilken sidder i en dyb rustfarvet Grube. Skallen guulhvid, paa Solsiden med korte, carmoisinrøde Striber og Tuscheringer. Kjødet hvidt, nærmest Skallen rosenrødt, løst, af rosenagtig, viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra October til November. Træet er meget frugtbart.

37. Fyrste Æblet.

Frugten tilspidset, 2½ Tomme bred og 2 Tommer høi. Bægeret kort, siddende i en lav Hulning. Stilken lang, stærk. Skallen lysguul, paa Solsiden guldfarvet. Kjødet grøntaaret, af syrligsød Smag. Kjøkken- og Mostfrugt fra October til Marts. Træet stort og stærktvoxende.

38. Det violette Cardinalæble.

Frugten fladrund, med flade Ribber. Bægeret langt, tilspidset, siddende i en dyb, snæver, stundom skjæv Hulning. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en tragtformig rustfarvet Grube. Skallen tynd, beduftet, blaaguul, paa frithængende Frugter farvet med et i det violette spillende Lyserødt. Kjødet hvidt, fiint, marvfuldt, af sød Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Januar.

39. Carpentin.

Frugten fladrund med flade Ribber. Bægeret langt, grønt, siddende i en snæver, ikke meget dyb Hulning. Stilken tynd, lang, befæstet i en dyb tragtformig Grube. Skallen grønliggul, med store kaneelbrune Rustpletter, paa Solsiden tuscheret og stribet med Lyserødt. Kjødet hvidt, saftigt af syrlig Smag. Kjøkken- og Mostfrugt fra November til Februar. Træet stærktvoxende, med lange ofte hængende Grene. Det bærer tidligt.

40. Champagner Viinæblet.

Frugten rundagtig, $3\frac{1}{2}$ Tomme bred og $2\frac{3}{4}$ Tomme høi. Bægeret høitsiddende. Stilken kort. Skallen rød med flammede mørke Striber. Kjødet rødligaaret, kornet, blødt. Mostfrugt i October. Træet stort, bliver gammelt og frugtbart.

41. Junkeræblet.

Frugten valse- eller afstumpet kugleformig, Bægeret langt, tilspidset, lukket. Stilken tynd, lang, befæstet i en viid Grube. Skallen fedtet at føle paa, i Modningstiden stærkt svedende, lysguul, paa Solsiden lidt blegrød. Kjødet hvidt, fiint, løst, sødt, ikke meget saftigt. Kjøkkenfrugt fra October til Januar. Træet er stærktvoxende, tidligt og rigtbærende.

42. Det gule Fennikelæble.

Frugten fladrund, tilspidset. Bægeret lille, sluttet, siddende i en viid fiintfoldet Fordybning. Stilken kort, tyk, befæstet i en dyb, tragtformig Grube. Skallen lysguul med en fiin kaneelbruun Rustbedækning, paa Solsiden lidt rødlig; kaneelfarvede Vorter og Rustpletter ere ikke sjeldne. Kjødet hvidt, fiint, noget tørt, af fennikelagtig Smag. Bordfrugt fra November til Januar. Træet middelstort, med fine frastaaende Grene og flad Krone; meget frugtbart.

43. Venusæblet.

Frugten hyperbolisk, tilspidset, med rundagtige Ophøininger. Bægeret kort, lukket, siddende i en ubetydelig Fordybning. Stilken meget kort. Skallen glat, eensfarvet, citronguul. Kjødet hvidt, skjørt, saftfuldt, af sød viinagtig, krydret Smag. Bordfrugt fra November til Januar. Træet er langsomt voxende, med mange fine løvfulde Grene; meget frugtbart.

44. Det stribede Vinter Hindbæræble.

Frugten kugleformet med brede Ribber. Bægeret smalt, langbladet, sluttet, siddende i en viid, dyb, med mange Ribber og Kjødperler besat Fordybning. Stilken tynd, 1 Tomme lang, befæstet i en viid, dyb og glat Grube. Skallen glat, lysguul, næsten overalt stribet og tuscheret med Carmoisinrødt. Træet svagtvoxende med fine Grene; egner sig for Dværgformen.

45. Det røde Dueæble (Pigeon rouge).

Frugten aflang, tilspidset under Middelstørrelse. Bægeret, lille, Stilken kort. Skallen guulagtig med rosenrødt, paa Solsiden med carmoisinrøde Striber. Kjødet hvidt. fast, fiint, skjørt af rigt, krydret Smag. Bordfrugt fra November til Marts. Træet er svagtvoxende og rigtbærende; egner sig for Dværgformen.

3. Vinterfrugt.

46. Den røde Borsdorfer.

Frugten fladrund, 2½ Tomme bred og 2 Tommer høi, ofte kantet; Bægeret lidt fordybet, Stilken tyk, ¾ Tomme lang. Skallen fiin, smudsigguul, paa Solsiden mørkcarmoisin, eller med mørke baandagtige Striber. Kjødet guulagtigt, fiint, fast, meget saftigt, af sød viinagtig, krydret Smag. Bordfrugt fra November til næste Sommer. Træet stærktvoxende og rigtbærende.

47. Reinette de Canada.

Frugten fladrund, tilspidset, ribbet. Bægeret stort, siddende i en stor og viid Fordybning. Stilken kjødet, fremragende over Frugten. Skallen fiin, grønligguul, paa Solsiden lidt rødlig. Bordfrugt fra November til April. Træet stærktvoxende, med tilbagebøiede Grene og bærer rigeligt.

48. Claygate Pearmain.

Frugten aflang, over Middelstørrelse. Skallen guulagtig, næsten bedækket med brede mørkerøde Striber. Kjødet guult, noget tørt, men sødt og rigt krydret. Bordfrugt fra November til Marts.

49. Courtpendu Royal.

Frugten af Middelstørrelse, rund, fladtrykt, uden Kanter. Bægeret stort, aabent. Stilken kort, siddende i en dyb Grube. Skallen grønguul, paa Solsiden mørkerød. Kjødet guult, skjørt, af rigt krydret Smag. Bordfrugt fra November til Marts. Træet stærktvoxende, med oprette Grene og meget frugtbart.

50. Casseler Reinetten.

Syn.: Den hollandske Guldreinette.

Frugten fladrund, smallere mod Bægeret; dette er langt, tilspidset, næsten sluttet, siddende i en viid og dyb Hulning. Stilken tynd, 1 Tomme lang, befæstet i en dyb, tragtformig Grube. Skallen fiin, matguldguul, paa Solsiden med matrøde Striber og Pletter. Kjødet hvidguult, fiint, skjørt, saftfuldt, af sød, viinagtig, krydret Smag. Bordfrugt fra November til Februar. Træet stærktvoxende, tidligt og rigtbærende.

51. Den gule Sukkerreinette.

Frugten fladrund, afrundet mod Stilken, med flade, brede Ribber. Bægeret aabent, siddende i en viid, dyb, fiintribbet Hulning. Stilken træagtig, 1 Tomme lang, be-

fæstet i en dyb, tragtformig Grube. Skallen tynd, eensfarvet, citronguul. Kjødet hvidt, skjørt, sødt og saftfuldt. Bordfrugt fra November til Marts. Træet stærktvoxende med frastaaende, løvfulde Grene; det er rigtbærende og egner sig for Dværgformen.

52. Princesse noble.

Frugten aflang, ribbet. Bægeret opret, lukket. Stilken meget kort og tyk, siddende i en viid, tragtformig Grube. Skallen tynd, høiguul, paa Solsiden tegnet med korte carmoisinrøde Striber. Kjødet fiint, fast, saftfuldt, af sød, viin-kaneelagtig Smag. Bordfrugt fra November til Mai. Træet af Middelstørrelse med mange fine, løvrige Grene; det bærer tidligt og rigeligt.

53. Den engelske Guldpippin.

Frugten kugleformig. Bægeret aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken kort, befæstet i en flad og viid Grube. Skallen fiin, guldguul, paa Solsiden brunligrød. Kjødet guulagtigt, fast, fiint, saftfuldt, af sød, viinagtig Smag. Bordfrugt fra December til Marts.

54. Guld-Gylderling.

Frugten parabolisk eller valseformig. Bægeret langt, siddende i en snever, folderig Fordybning. Stilken kort. Skallen guldguul, paa Solsiden med et Anstrøg af Brunrødt. Kjødet guulagtigt, noget løst, saftigt, af viinagtig, kryddret Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet af Middelstørrelse, langsomt voxende, med fine, nedhængende Grene.

55. Den hvide Vinter Calville.

Frugten hyberbolisk, 3½ Tomme bred og 3¼ Tomme høi. Bægeret stærkt, spidsbladet, lukket, siddende i en dyb Hulning, hvorfra 5 stærke Ribber løbe over Frugten lige ned til Stilken. Skallen fiin, guldguul, paa Solsiden tuscheret med Rosenrødt. Brunagtige Rustpletter findes næsten

paa enhver Frugt. Kjødet fiint, løst, saftfuldt, af sød, krydret Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet middelstort med frastaaende Grene og flad Krone; egner sig for Dværgformen.

56. Den røde Vinter Calville.

Frugten hyperbolisk med 6—10 fine Ribber. Bægeret langbladet, lukket, siddende i en neppe mærkelig Fordybning. Stilken tynd, 1 Tomme lang, befæstet i en viid tragtformig Grube. Skallen fedtet at føle paa, blaat anløben, grønlig hvid, næsten aldeles overmalet med svagere eller stærkere Carmoisinrødt og med guulagtige Punkter. Kjødet rødligt, fiint, temmelig saftigt, af syrligsød, jordbær- eller violagtig Smag. Bordfrugt fra November til Marts. Træet er middelstort; det forlanger en nærende Jordbund og et beskyttet Voxested.

57. Den røde hollandske Bellefleur.

Frugten fladrund med utydelige Ribber, Bægeret stærkt, aabent, siddende i en viid og dyb Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb tragtformig Grube. Skallen citronguul, paa Solsiden tuscheret og stribet med mørk Carmoisin. Kjødet hvidt, fast, fiint, saftigt, af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til April. Træet stærktvoxende med sammentrængt Krone; det bærer tidligt og rigeligt.

58. Northern Greening.

Frugten aflang over Middelstørrelse. Bægeret lille, lukket, siddende i en flad, snever, ujevn Hulning. Stilken kort og tyk, ikke fordybet, men forbundet med en fremspringende Kjødsvulst paa den ene Side. Skallen smudsiggrøn, paa Solsiden stribet og plettet med Brunt. Kjødet grønligt, fast, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til April.

59. Royal Russet.

Frugten stor, rundagtig, lidt smallere mod Stilken og Bægeret; dette er langt, lukket, siddende i en snever, dyb,

ujevn Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb og viid Grube. Skallen guulagtig=grøn, paa Solsiden farvet med Brunt. Kjødet graaagtig = hvidt af en syrligsød Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Mai.

60. Bedfordshire Foundling.

Frugten stor, rundagtig, skjæv, med uregelmæssige Ribber og brede stumpe Kanter. Bægeret aabent, siddende i en dyb, snever Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb Grube. Skallen bleg=grønligguul med grønne Pletter, paa Solsiden farvet med lys Orange og plettet med smudsigt Rødt. Kjødet guulagtig, skjørt, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Januar.

61. Den røde Høst Calville.

Frugten fladrund med meget flade Ribber. Bægeret fladt liggende. Stilken tynd, lang, befæstet i en flad Grube. Skallen grønligguul, med uregelmæssige mørkerøde Striber over hele Frugten. Kjødet grønlighvidt og rødligt aaret, marvfuldt, saftigt, af rosenagtig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Januar. Træet middelstort, med nedbøiede Grene; meget frugtbart.

62. Det brune Matæble.

Frugten fladrund ribbet. Bægeret stort, aabent, siddende i en viid Hulning. Stilken meget kort, befæstet i en dyb Grube. Skallen beduftet, grønguul, paa Solsiden farvet med mørkt Leverrødt og tegnet med mørkere eller lysere Striber. Kjødet hvidt, løst, kornet, af syrlig krydret Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Marts og kan ogsaa med Fordeel anvendes til Mostpresning.

63. Papagoie Æblet.

Frugten hyperbolisk, 4 Tommer bred og 3¾ Tomme høi, ribbet. Bægeret lille, lukket, ofte manglende. Stilken meget kort, befæstet i en flad Grube. Skallen fiin, glindsende, hvidguul, paa frithængende Frugter med baandagtige

grønne, og paa Solsiden med rødlige Striber og talrige, mørkebrune med Grønt omkredsede Punkter. Kjødet hvidt, fiint, marvfuldt, af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Januar. Træet af anseelig Størrelse, rask Vext og tidligt samt rigtbærende.

64. Blod Æblet.

Frugten rundagtig, noget smallere fra Midten til Bægeret, 3¾ Tomme høi og ligesaa bred. Bægeret stærkt, lukket, siddende i en flad dreiet Fordybning. Stilken kort, befæstet i en dyb og glat Grube. Skallen fiin, guul, overalt farvet med lysere og mørkere Blodrødt. Kjødet rosenrødt, grovkornet, saftigt, af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Marts. Træet af Middelstørrelse med flad Krone; temmeligt frugtbart.

65. Mayers hvide Pigeon.

Frugten parabolisk, 2½ Tomme høi og ligesaa bred, ribbet, Bægeret langt, tilspidset, siddende i en dyb, ribbet Hulning. Skallen fiin, glindsende citronguul, paa Solsiden rødlig flammet, med carmoisinrøde Pletter. Kjødet guulagtigt, fiint saftfuldt, af sød viinagtig krydret Smag. Bordfrugt fra November til Mai. Træet middelstort med talrige fine stærkt frastaaende Grene; det egner sig for Dværgformen.

66. Den kongelige Reinette.

Frugten fladrund, ribbet. Bægeret vidt aabent, siddende i en flad 5 ribbet Fordybning. Stilken kort, befæstet i en dyb snever Grube. Skallen ru, lysguul, paa Solsiden tuscheret eller stribet med Guldguult; Punkter og Rustpletter ere hyppige. Kjødet guulagtigt, hvidt, fiint, saftfuldt, af sød Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet stærktvoxende, med frastaaende Grene.

67. Newyorker Reinetten.

Frugten fladrund, lidt smallere mod Bægeret; dette er kortbladet, aabent, siddende i en meget viid, flad Fordyb-

ning. Stilken tynd, befæstet i en dyb tragtformig Grube omgivet med kaneelfarvet Rust. Skallen fiin, citronguul, paa Solsiden med et Anstrøg af Carmoisinrødt. Kjødet fiint, guulagtigt af viinagtig krydret Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet stort og stærktvoxende med høi Krone; det bærer sildigt men rigeligt.

68. Downton Pippin.

Frugten fladrund. Bægeret langt, tilspidset, aabent ikke nedsænket. Stilken tynd, siddende i en flad Grube. Skallen glat, citronguul, med nogle carmoisinrøde Pletter og stærke lysebrune Punkter. Kjødet guulagtigt hvidt, meget fiint, sprødt, saftfuldt, af sød viinsyrlig krydret Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet stærktvoxende og rigtbærende.

69. Wyker Pippin.

Syn.: the holland pippin. Pomme Madame.

Frugten parabolisk, 3³/₄ Tomme bred og 3 Tommer høi. Bægeret stærkt, siddende i en dyb Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb Grube med en Kjødsvulst. Skallen fiin, guul, paa Solsiden blegrød, Kjødet fast af sød Smag. Bordfrugt fra December til Marts. Træet er stærktvoxende og rigtbærende.

70. Braddicks Nonpareil.

Frugten fladrund. Bægeret sluttet, siddende i en dyb tallerkenformig Fordybning. Stilken træagtig, befæstet i en tragtformig, rustfarvet Grube. Skallen glat, citronguul, paa Solsiden rødlig. Kjødet fast, saftfuldt af viinsyrlig krydret Smag. Bordfrugt fra December til Marts.

71. Mandel Reinetten.

Frugten næsten kugleformig. Bægeret kortbladet, aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken tynd, befæstet i en dyb, snever rustfarvet Grube. Skallen guldguul, overalt tuscheret og stribet med Rødt og besat med sortbrune Rust=

pletter. Kjødet guulagtigt, meget fiint, fast, saftfuldt, af sød muskatagtig Smag. Bordfrugt fra December til Juli. Træet er stort, stærktvoxende, med flad Krone, bliver meget gammelt og bærer ret godt.

72. Den røde Vinterpearmain.

Frugten afstumpet-kegleformig. — Bægeret smalbladet, aabent, siddende i en meget dyb, viid og ribbet Hulning. Stilken meget kort, befæstet i en dyb, viid Grube. Skallen glat, lysguul, paa Solsiden bemalet med Mørkt, paa Skyggesiden med stribet lyst Blodrødt. Kjødet hvidt, fiint, saftfuldt, af sød, viinagtig, krydret Smag. Bordfrugt fra December til Mai. Træet stærktvoxende med en kuglerund Krone; det er rigtbærende, naar det er udvoxet.

73. Guld Reinetten fra Bordeaux.

Frugten flad, smallere mod Stilken og Bægeret, 4½ Tomme bred og 3¾ Tomme høi, svagt kantet. Bægeret aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken kort, kjødet, befæstet i en viid og dyb Grube. Skallen tynd, høiguul, med figurlignende Rustpletter paa Skyggesiden og tuscheret med Høirødt paa Solsiden. Kjødet guulagtigt, hvidt, fiint, skjørt, saftigt af syrligsød, krydret Smag. Bordfrugt fra December til Marts. Træet er middelstort med vidt fra hinanden staaende Grene.

74. Reinetten fra Orleans.

Frugten fladrund, smallere mod Bægeret, fladribbet, den ene Side oftere høiere end den anden. Bægeret stærkt, aabent, siddende i en viid flad Fordybning. Stilken middelstor, befæstet i en dyb tragtformig Grube. Skallen fiin, guldguul, paa Solsiden tuscheret med Blegcarmosinrødt. Kjødet guulagtigt, meget fiint, marvfuldt, saftigt, af syrligsød Smag. Bordfrugt fra December til April. Træet er stort, stærktvoxende med frastaaende Grene; det bliver gammelt og er rigtbærende.

75. Court pendu plat.

Frugten rund, sammentrykt. Bægeret stort, aabent, siddende i en viid, flad Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb Grube. Skallen orangeguul, paa Solsiden mørkerød. Kjødet guult, skjørt, af krydret Smag. Bordfrugt fra November til Marts. Træet haardført, af opret Vært, rigtbærende og egner sig for Dværgformen.

76. Boston Russet.

Frugten fladrund, Bægeret halvaabent, med lange Bægerblade, siddende i en ubetydelig Hulning. Stilken 1 Tomme lang, tynd, befæstet i en tragtformig Grube. Skallen grøn med lidt Brunrødt paa Solsiden, senere guulagtig; graalige Pletter findes spredte over Frugten. Kjødet grønligt-hvidt, saftigt, af forfriskende, syrlig Smag. Bordfrugt fra Januar til April.

77. Beachamwell Seedling.

Frugten under Middelstørrelse, rundagtig. Bægeret lille, aabent, siddende i en lav Fordybning. Stilken ½ Tomme lang. Skallen bleggul, paa Solsiden med et rødt Anstrøg og med uregelmæssige brune Pletter. Kjødet guult, fiint, saftfuldt, af behagelig Smag. Bordfrugt fra December til Marts. Træet haardført og rigtbærende.

78. Green Newton pippin.

Frugten af Middelstørrelse, rundagtig, fladtrykt, lidt tilspidset mod Bægeret; dette er lille, lukket og lidt nedsænket i en snever afrundet Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, tynd, befæstet i en smal, dyb Grube. Skallen tyk, mørkegrøn, med lysegrønne Pletter. Kjødet grønagtig hvidt, fast, skjørt, Smagen er sød, forbunden med en livlig Syre og en let aromatisk Lugt. Bordfrugt fra December til Mai.

79. Stjerne-Calvillen.

Frugten hyperbolisk, 3½ Tomme høi og ligesaa bred, med stærke Ribber. Bægeret sidder i en snever og dyb

Hulning. Stilken kort, befæstet i en snever, flad Grube. Skallen matguul, paa Solsiden utydeligt stribet og indsprængt med mat Rødt, samt med talrige, stjerneagtigt omkrandsede Punkter. Kjødet guulagtigt, grovkornet, saftigt, af syrlig sød Smag. Kjøkkenfrugt fra December til April. Træet stort, stærktvoxende og meget frugtbart.

80. Den tyrkiske Calville.

Frugten hyperbolisk, 4 Tommer bred og $3^3/_4$ Tommer høi, med 7 Ribber. Bægeret lille, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken meget kort, befæstet i en dyb og viid, stundom paa Randen noget puklet Grube. Skallen guldguul, paa Solsiden med brede, korte, carmoisinrøde Striber. Fine graa Punkter og store lysegraae Rustpletter findes. Kjødet hvidt, saftigt, grovkornet, af noget sammensnerpende, viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra December til April. Træet er stort, stærktvoxende og bliver gammelt; det bærer tidligt og rigeligt.

81. Den gule Vinter-Carthäuser.

Frugten stor, næsten kugleformig, med brede Ophøininger. Bægeret lille, lukket, siddende i en lav Hulning. Stilken meget kort, befæstet i en ikke ret dyb, rustfarvet Grube. Skallen beduftet, guulagtig, paa Solsiden med Striber af smudsigt Rødt; talrige Rustpletter findes især omkring Bægeret. Kjødet guulagtigt, hvidt, marvfuldt, saftigt, af syrligsød Smag. Kjøkkenfrugt fra December til Mai. Træet stort og stærktvoxende.

82. Vinter-Rambour.

Frugten flad, skjæv, 4 Tommer bred og 3 Tommer høi, med flade Ribber. Bægeret lukket, ofte skjævtsiddende i en dyb Hulning. Stilkgruben viid, dyb, skjæv. Skallen citronguul med Spor af Grønt, paa Solsiden stribet og plettet med Carmoisinrødt. Kjødet guulagtig-hvidt, grovtkornet, saftigt, af viinsyrlig-sød Smag. Kjøkkenfrugt fra

December til April. Træet er stort og stærktvoxende med frastaaende Grene; det er meget frugtbart.

83. Græskaræblet.

Frugten stor, fladrund eller kugleformig, uregelmæssig ribbet. Bægeret spidsbladet, lukket, siddende i en snever og dyb Hulning, omgivet af flere Kjødvorter. Stilken stærk, befæstet i en dyb Grube, som ofte bliver skjæv ved stærke Kjødudvæxter. Skallen citronguul, paa Solsiden blegrød, flammet, stundom med større og mindre brunagtige Rustpletter. Kjødet guulagtigt, noget grovt, saftigt, viinsyrligt. Kjøkkenfrugt fra December til Februar. Træet stort og stærktvoxende.

84. Den hvide Stettiner.

Frugten kuglerund. Bægeret aabent, siddende i en temmelig viid og dyb Hulning. Stilken ½ Tomme lang, befæstet i en viid Grube. Skallen eensfarvet, lyseguul. Kjødet hvidt, fast, syrligt. Kjøkkenfrugt fra December til April. Træet temmelig stort, med halvkugleformig Krone; det er rigtbærende.

85. Den røde Stettiner.

Frugten hyperbolisk, med brede, flade Ribber, 3½ Tomme bred og 2¾ Tommer høi. Bægerfordybningen viid, flad. Stilken kort, befæstet i en dyb Grube. Skallen guulagtig-blegrød, paa Solsiden farvet og stribet med Blodrødt; brunagtige Rustpletter ere hyppige. Kjødet hvidt, løst, saftigt af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra December til Mai. Træet er meget stort og stærktvoxende, de nederste Grene ere nedhængende; det bærer hvert Aar.

86. Melonæblet.

Frugten parabolisk med kantede Ophøininger. Bægeret stort, aabent, siddende i en viid, af Folder omgivet Fordybning. Stilken kort, befæstet i en viid, tragtformig Grube. Skallen tyk, citronguul, paa Solsiden rødlig. Kjødet hvidt,

mørt, saftigt, af melonagtig Smag. Kjøkkenfrugt fra December til Marts. Træet er pyramideformigt.

87. Credes store Wilhelmsæble.

Frugten hyperbolisk, 3½ Tomme bred og 3 Tommer høi, ribbet. Bægeret kort, halvaabent, siddende i en dyb, ribbet Hulning. Stilken kort, stærk, befæstet i en dyb, viid, rustfarvet Grube. Skallen høiguul paa Solsiden med carmoisinrøde Striber og blegrøde Flammer. Kjødet hvidt, fast, saftfuldt, af viinsyrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra December til April. Træet stort, stærktvoxende, med en bred, løvrig Krone; rigtbærende.

88. Vinter-Postoph.

Frugten hyperbolisk, 3½ Tomme bred og 3 Tommer høi, med 5 stærke Ribber. Bægeret tilspidset, siddende i en viid, dyb, tallerkenformig Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb, ofte med Kjødsvulster indsnevret Grube. Skallen glat, grønlig-lyseguul; paa den største Deel af Frugten mørkblodrød. Kjødet hvidt, fiint, saftigt, af viinsyrlig-sød krydret Smag. Kjøkkenfrugt fra December til April. Træet af ljvlig Væxt, tidligt og rigtbærende.

89. Det stribede Imperial.

Frugten hyperbolisk, foroven afstumpet, 3½ Tomme bred og paa den høieste Side ligesaa høi, med 5 stærke Ribber. Bægeret kort, halvlukket, siddende i en dyb, viid, tallerkenformig Hulning. Stilken kort, befæstet i en dyb, tragtformig Grube, som hyppig indsnevres af nedløbende Ribber. Skallen citronguul, paa Solsiden med korte carmoisinrøde Striber. Kjødet hvidt, marvfuldt, saftrigt, af sød, kaneelagtig Smag. Kjøkkenfrugt fra December til Mai. Træet stort, stærktvoxende, rigtbærende.

90. Sabines Nonsuch.

Frugten rundagtig, lidt tilspidset mod Bægeret, som er stivt, langt og lukket. Stilken stærk, kort, laaden, befæstet

i en temmelig dyb Grube. Skallen grøn, senere smuk guul, paa Solsiden stærk rødbruun. Kjødet hvidt, med lidt guulagtigt Skjær, saftfuldt og velsmagende. Bordfrugt fra December til Mai. Træet skal være frugtbart.

91. Det ædle Vinter-Borsdorfer.

Frugten fladrund, Bægeret kortbladet, aabent, siddende i en lav, viid Fordybning. Stilken kort, befæstet i en snever rustfarvet Grube. Skallen fiin, guldguul, paa Solsiden tuscheret med Blodrødt. Kjødet hvidt, fiint, sprødt, af sød, viinagtig, eiendommelig behagelig Smag. Bordfrugt fra Januar til Marts. Træet stort, men langsomt voxende og kan blive over 100 Aar gammelt. Det bærer sjeldent før det 15de Aar.

92. Bredaer Reinetten.

Frugten hyperbolisk, med 7 à 8 stærke Ribber. Bægeret storbladet, aabent, siddende i en viid, flad Fordybning, omgivet med stjerneformig, kaneelbruun Rust. Stilken kort, tyk, befæstet i en dyb, tragtformig Grube. Skallen noget ru, citronguul, paa Solsiden tuscheret med Brunrødt og med talrige røde og brune Punkter. Kjødet hvidt, sprødt, saftigt, af sød, lidt syrlig Smag. Bordfrugt fra Januar til Marts.

93. Mensfelder Vinter-Calvillen.

Frugten hyperbolisk, med 5 Ribber. Bægeret stærkt, siddende i en viid, dyb, tallerkenformig Hulning. Stilken 1½ Tomme lang. Skallen glat, citronguul, paa Solsiden tuscheret med Rødt og besat med brede Rustpletter. Kjødet hvidt, fiint, af sød, viinagtig, krydret Smag. Bordfrugt fra Januar til Juli. Træet middelstort, i Ungdommen stærktvoxende, meget frugtbart.

94. Yorkshire Greening.

Frugten stor, calvilleformig. Bægeret lukket, siddende i en flad, ujevn, afrundet Fordybning. Stilken kort, tyk,

laaden, befæstet i en flad, ujevn Grube. Skallen mørkgrøn, svagt farvet med smudsigt Blegbrunt og korte røde Striber. Kjødet grønagtigt hvidt, fiint saftigt, af syrlig Smag. Kjøkkenfrugt fra Februar til Juli.

95. Det store rhinske Bonneæble.

Frugten stump, kegleformig, med flade Ophøininger. Bægeret aabent, siddende i en viid og flad Fordybning. Stilken kort, siddende i en flad Grube. Skallen glat, bleggul, med brede og korte, mørke og lyserøde Striber paa Solsiden; talrige Punkter og Rustpletter findes. Kjødet hvidt, sprødt, saftigt, af sødagtig krydret Smag. Kjøkkenfrugt fra Januar til Juli. Træet danner en stor pyramideformig Krone med glindsende mørkegrønt Løv.

96. Mohrenkopf.

Frugten langagtig, skjæv, ribbet. Bægeret langt, lukket, siddende i en snever Hulning. Stilken stærk, træagtig, befæstet i en dyb, viid og rustfarvet Grube. Skallen blaaligt beduftet, orangeguul, paa Solsiden farvet med mørkt Carmoisinrødt, paa Skyggesiden stribet med Lyserødt. Kjødet guulagtigt, marvfuldt, noget tørt, af sød Smag. Kjøkkenfrugt fra Februar til August. Træet stort, stærktvoxende, haardført, tidligt og stærkt bærende.

97. Den røde Gylderling.

Frugten hyperpolisk, 3 Tommer bred og næsten ligesaa høi, foroven 5ribbet. Bægeret stærkt, lukket, siddende i en flad Hulning. Stilken 1 Tomme lang, tynd, befæstet i en flad Grube. Skallen guulgrøn, tuscheret med mørkt Brunrødt paa Solsiden. Kjødet grønlighvidt, fast, saftigt, syrligt. Kjøkkenfrugt fra Januar til Mai. Træet frugtbart med tilbagebøiede Grene og flad Krone.

98. Vinter-Citronæblet.

Frugten fladrund, 3 Tommer bred og 2¾ Tommer høi. Bægeret sidder i en dyb og viid Hule, omgivet af

Ribber. Stilken lang, befæstet i en tragtformig Grube. Skallen fiin, citronguul, paa Solsiden med nogle faa røde Striber. Kjødet hvidt, skjørt, saftfuldt. Kjøkken- og Mostfrugt fra Januar til April. Træet stort, med en bred Krone; bærer rigeligt.

99. Det dobbelte Paradisæble.

Frugten rundagtig, smallere imod Bægeret, 3 Tommer bred og 2¾ Tommer høi. Bægeret stort, tilspidset, lukket, laadent. Stilken stærk, befæstet i en viid dyb, tragtformig, rustfarvet Grube. Skallen beduftet, lyseguul, ofte aldeles bedækket med Blodrødt og stærke, hvidgraae stjerneformige Punkter. Kjødet hvidt, fast, af syrlig, sød, viinagtig Smag. Kjøkken- og Mostfrugt fra Januar til April. Træet er stort, stærktvoxende med frastaaende Grene; det bærer tidligt og rigeligt.

100. Den røde treaarige Striibling.

Frugten fladrund, 3 Tommer bred og 2¾ Tomme høi. 5ribbet. Bægeret lille, lukket, laadent. Stilken kort, befæstet i en dyb, tragtformig, rustfarvet Grube. Skallen glat, citronguul, overalt stribet med lyst og mørkt Carminrødt. Kjødet guulagtigt svagt rødligt, marvfuldt, tørt, af sød Smag. Kjøkkenfrugt fra Februar; den kan holde sig i 2 Aar. Træet danner en flad Krone og voxer ikke ret stærkt.

Til Plantning paa kolde og forholdsviis ubeskyttede Steder kan især anbefales

№. 15, 16, 17, 33, 37, 48, 58, 62, 74, 85, 91 og 95.

Til en lille Have, som kun kan have Plads til nogle faa Træer, ville vi anbefale

№. 5, 12, 18, 23, 27, 33, 45 og 46

§ 2. **Pæretræet** (P. communis) dyrkes i det Væsentlige ligesom Æbletræet. Det har en rankere Vært og mere dybtgaaende Rødder, naar det er forædlet paa Kjernestam-

mer (i saa Fald helst af den vilde Skovpære); hvorfor det ogsaa ynder en mere tør Jordbund.

Naar man i Frugthaver giver de store Kronetræer 18 til 20 Alens Afstand, kan man plante Pyramidetræer af alle Sorter imellem dem, saaledes at der bliver 1 Rad Dværgtræer imellem 2 Rader Høistammede, og 1 af hine imellem 2 af disse. Blive Træerne plantede sildigt, og Rødderne kun ere faa, gjør man vel i at omvikle Stammen med Mos, Bregner eller Straa for at hindre Uddunstningen. Alle Træerne bør plantes paa lave, flade Høie, med en Jordkrands omkring, der kan holde Fugtigheden sammen; dette opnaaes ogsaa ved at belægge Høien med gammel Gjødning, og begge Dele bidrage til at holde Rødderne nær Overfladen. Dette er især vigtigt ved Pæreespalierer, hvor de dybtgaaende Rødder tilføre altfor megen raa Saft, som giver stærke Skud, men ingen Frugter; man bør derfor heller ikke grave og dyrke saadanne Rabatter med Havesager, men hellere belægge dem med lang Gjødning.

Vi have allerede ovenfor omtalt, at Dværgformen ikke alene er opfundet og anvendt som Prydelse for Haven, men at den ogsaa muliggjør Dyrkningen af kjelnere Frugtsorter i et koldt og ugunstigt Klima. Det er især de finere franske og belgiske Pæresorter, der ved at tiltrækkes som Dværgtræer og gives den fornødne Pasning, ogsaa hertillands ville kunne bringes til en høi Grad af Fuldkommenhed, og rigelig lønne den paa dem anvendte Umage, og vi ville derfor efter „Dansk Haugetidende" give en kort Skildring af disse Træers Behandling.

Kan man ikke forskaffe sig 3 à 4-aarige Dværgpyramidetræer, da maa man selv tiltrække sig dem paa følgende Maade. Naar Træet er podet tæt ved Jorden om Foraaret, og kun har beholdt et Skud i den derpaa følgende Sommer, indstudses dette i Januar til en Høide af 16 à 18 Tommer. Der vil nu fremkomme 6—7 Skud i Løbet af Sommeren, hvoraf det øverste beholdes som Ledegreen, men afknibes i Spidsen, naar det er 10 Tommer langt;

skulde der paa denne Ledegreen atter i Sommerens Løb fremkomme Sideskud, borttages de paa det Øverste nær. De i Foraaret udviklede Sideskud anbindes til Stokke for at give dem en regelmæssig og horizontal Retning. I August indstudses de paa 9 Øine, og der foretages saaledes ingen Vinterbeskæring. Medens Ledegrenen det næste Aar behandles ligesom forrige Aar, indstudses Sideskuddene paa Sidegrenene, saasnart de ere 4 Tommer lange, til 3 Tommer, og dersom der atter fremkommer Skud, da indstudses de, naar de ere 3 Tommer, til 2 Tommer. Ledegrenen eller den yderste Green paa Sideskuddene lades urørt til August, da den atter indstudses paa 8 à 9 Øine. Naar man fortsætter denne Behandling i 3 à 4 Aar, vil man faae meget smukke og gode Træer, som nu kunne henplantes paa Blivestedet. Har man nu et godt Stykke Havejord, som er drainet og har det fornødne Læ, saa planter man tidligt om Efteraaret sine Dværgtræer derpaa i en Afstand af 4 Alen. Dersom Jorden er noget fugtig og leeret, bør man helst anvende Træer dertil, som ere forædlede paa Qvædestammer, da Qvæden ynder en fugtig Jordbund; er man derimod nødt til at anvende Træer, der ere podede paa Pærestammer, plantes de paa Jordhøie ovenpaa Jorden, og efterat Stammen er fastbundet til en stærk Pæl, dækkes Rødderne med Jord, og derovenpaa lægges et Lag forraadnet Gjødning, halv forraadnede Blade eller Mos, som alt bidrager til at holde Jorden fugtig og bringer Rødderne til at holde sig i Overfladen. Dersom man er nødt til at plante Træer med Qvædegrundstammer i en let og tør Jord, da bør Træet plantes saa dybt, at Podestedet næsten dækkes af Jord; dog bringes Træet ikke saa dybt i Jorden, men efterat det er plantet temmeligt øverligt, dannes der en lille Jordhøi af Jord og halvforraadnet Gjødning, hvorved Podestedet dækkes. Denne Høi dækkes om Sommeren med Blade, Græs eller Mos, og i tørt Veir giver man engang ugentlig hvert Træ 4 Pd. Guano opløst i 50 Potter Vand. De ældre Pyramide-Træers Beskæring foretages

paa følgende Maade. Naar Sidegrenen det første Aar efter Plantningen har givet 3 à 4 Skud, indstudses disse i Slutningen af Juni, paa 2 Tommer; skulde de atter bryde, lader man dem voxe, til de ere 2 Tommer, og indstudser dem derpaa til 1 Tomme. De paa den lodrette Ledegreen fremkomne Foraarsskud indstudses sidst i Juni, saaledes at de Nederste blive 6 Tommer, hvorimod de Øvrige aftage i Længde, saa at de Øverste kun blive 2 Tommer. Ledegrenen selv indstudses først i August, naar Sidegrenenes Ledegrene indstudses; man kan lade den beholde en Længde af 6—8 Tommer, indtil den Høide er naaet, som man har bestemt, at Træet skal have; naar dette er skeet, indstudses den paa 2 Tommer. Sidegrenenes Ledegrene indstudses efter Træets stærkere eller svagere Væxt paa 6—8 Øine.

Vi vide, at rigelig Næring og stærk Beskæring vil frembringe stærke Skud, og at disse, der indeholde raa, uforarbeidet Saft, ikke ere villige til at ansætte Frugter; for altsaa at ordne Saftløbet saaledes, at de smukke Træer tillige blive fulde af Frugter, er det nødvendigt at anvende et Middel, der kan standse det altfor rigelige Saftløb, og et saadant finde vi i Rodbeskæringen. Medens de Træer, som ere forædlede paa Qvædestammer, hverken saa tidligt eller saa ofte behøve at beskæres paa Roden, vil dette derimod være Tilfældet med de paa Pærer podede Træer, fordi Pærerødderne ere mere dybtgaaende end Qvædens. Rodbeskæringen selv foretages saaledes: Dersom Træet ikke viser en ualmindelig Frodighed som en Følge af en meget nærende Jord, da lader man det de første 2 Aar efter Plantningen henstaae urørt, men efter Løvfaldet det 3die Efteraar graver man rundt om Stammen, i en Afstand af 12 Tommer fra denne, en 18 Tommer dyb Grøvt, og alle stærke Rødder, som man træffer i denne, afstikkes enten med Spaden eller afskæres med en Kniv. Ved at grave ind under Træet søger man at afstikke de muligt tilstedeværende Pælerødder. For at give de sig dannende Suge-

rødder rigelig Næring, fylder man den øverste Halvdeel af Grøvten med forraadnet Gjødning eller Blade.

Ved næste Rodbeskæring, som foretages enten næste Efteraar eller et Aar senere, eftersom Væxten fordrer det, graves Grøvten 14 Tommer fra Stammen, senere 16 à 18 Tommer, og denne sidste Afstand beholdes hvergang man senere vil rodstævne Træet. Ogsaa paa ældre halvstammede Pæretræer kan Rodbeskæringen med Fordeel anvendes, men man maa ikke grave Grøvten nærmere end 3 Fod fra Stammen og kun stævne det halve Antal af Rødderne; Resten lader man uforstyrrede til næste Aar. Hvor større Træer skulle rodstævnes, maa man være nogenlunde sikkret imod Blæsten, da denne ellers let kunde rive Træet overende, naar de større Rødder vare afskaarne.

Som en Kuriositet, der altid kan have en vis Værd for den, som slet ikke har nogen Have, kan man dyrke smaa Dværgtræer af de finere Pæresorter i Potter. Disse bør være 14 Tommer i Gjennemsnit, Jorden bør være en god nærende Markjord, blandet med med velforraadnet Kogjødning, og Træerne maae være podede paa Qvæder. I gode Sommere nedsænker man Potterne til Randen ved en Sydmuur eller paa et andet solrigt Sted, og giver engang imellem en Vanding med flydende Gjødning. I kolde og slette Sommere beholder man dem under Glas i et koldt Væxthuus eller i en Bakke.

Kjernefrugternes Sygdomme ere fornemmelig Kræft, Blodstyrtning o. s. v.; saavel disse, som de skadelige Dyr, der angribe dem, ere omtalte i 1ste Afdel. 1ste Capitel § 11—12.

Nedenstaaende Sorter, blandt hvilke man vil kunne finde de bedste Bord-, Kjøkken- og Mostfrugter, troe vi med Rette at kunne anbefale til vore Læseres Opmærksomhed.

1. Sommerfrugt.

1. Borups-Pæren.

Frugten ikke ret stor, afrundet mod Bægeret, tilspidset mod Stilken; denne er stærk, bruun og sidder skæv med en Kjødsvulst paa den ene Side. Bægeret er kortbladet, aabent, og ligger frit paa den øverste Ende af Frugten. Skallen tyk, smudsigguul, rødfarvet paa Solsiden. Kjødet guulagtig hvidt, sødligt, velsmagende. Bordfrugt i Juli—August. Træet frodigt, tidligt og rigtbærende.

2. Den store Magdalenepære.

Syn.: Den store Margrethepære; den grønne Sommer-Magdalene.

Frugten ægformig, afrundet mod Bægeret, forlænget og afstumpet mod Stilken; 2 Tommer bred og 2½ Tomme lang. Bægeret lille, lukket, siddende i en lille Fordybning. Stilken 2 Tommer lang, omgivet med Folder og Kjødvorter. Skallen fiin, glindsende, guulagtig-grøn, paa Solsiden lidt rødagtig, Kjødet guulagtigt, smeltende, af syrlig sød, muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i Juli—August. Træet er selv paa en Qvædestamme stærktvoxende, med opadstaaende Grene og violet-mørkerøde Sommerskud; det er rigt bærende.

3. Den ægte Margrethepære.

Syn.: Den lille Magdalenepære.

Frugten rundagtig, lidt tilspidset mod Stilken, 1 Tomme lang og bred. Stilken af samme Længde som Frugten. Skallen glat, hvidguul. Kjødet hvidt, saftigt. Bordfrugt i første Halvdeel af August.

4. Carmeliter-Citronpæren.

Syn.: Citron des Carmes.

Frugten ægformig, 2 Tommer høi og ligesaa bred, afrundet mod Bægeret; dette er aabent, fladt, siddende paa en lille Forhøining. Stilken stor, 2 Tommer lang, noget krumbøiet, Skallen grønguul, paa Solsiden blegrødlig. Kjødet fast, hvidt, med sød, men ikke rigelig Saft. Bordfrugt

i sidste Halvdeel af August. Træet er middelstort, Kronen pyramideformig.

5. Den grønne Sommer-Citronpære.

Frugten er ægformig, stor; Bugen sidder i Midten og afrunder sig mod Bægeret, $2^1/_2$ Tomme høi og ligesaa bred. Bægeret er stærktbladet, aabent, siddende i en af flade Kjødsvulster omgivet Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en smuk, viid Grube. Skallen tynd, lysegul, med brunrøde Punkter paa Solsiden. Kjødet hvidt, saftigt og smeltende. Bordfrugt i sidste Halvdeel af August. Træet er stærktvoxende.

6. Roberts Muskatellerpære.

Frugten $1^1/_4$ Tomme bred og ligesaa høi, buget, med kegleformig Forlængelse mod Stilken og afrundet mod Bægeret; dette er halvaabent og fritstaaende. Stilken tynd. Skallen tynd, guulagtig. Kjødet hvidt, fiintkornet, smeltende, af sød muskatelleragtig Smag. Bordfrugt fra Slutningen af Juli til Begyndelsen af August. Træet stærktvoxende, med guulagtige Sommerskud; det trives ikke paa Qvædestammer.

7. Keiserindepæren.

Syn.: L'Epargne. Sparbirne.

Frugten pæreformig, stærkt buget imod Bægeret, kegleformig aftagende mod Stilken, 4 Tommer høi og $2^1/_2$ Tomme bred. Bægeret vidt aabent, kortbladet, fristaaende. Skallen glat, citrongunl, blandet med Lysegrønt og med lidt Rødt paa Solsiden. Kjødet hvidt, fiint, saftigt, smeltende, af behagelig muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i August. Træet er stærktvoxende, med hængende Grene; det bærer tidligt og rigeligt. Forædlet paa Qvæden egner det sig for Dværgformen.

8. Den grønne Høyerswerdaer.

Frugten 2 Tommer bred og $2^1/_2$ Tomme høi. Bugen sidder henimod Bægeret; dette er lille, aabent, ofte mang-

lende. Stilken kort, siddende i en Grube, fra hvilken der hæver sig en Kjødsvulst, der stundom forlænger sig ud paa Stilken. Skallen tynd, græsgrøn, uden noget Rødt. Kjødet hvidt, fiinkornet, noget stenet omkring Kjernehuset, saftigt, smøragtigt-smeltende, af sød, viinagtig Smag. Bordfrugt i Slutningen af August. Træet er stærktvoxende, med oprette Grene.

9. Den Leipziger Ræddikepære.

Frugten løgformig, $1^3/_4$ Tomme bred og ligesaa høi; Bugen sidder i Midten. Bægeret stærkt, opret, graaguult, siddende i en flad Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, træagtig, befæstet i en lille Grube, paa hvis ene Side der sidder en lille Kjødsvulst. Skallen tyk, grønligguul, med talrige lysebrune Punkter. Kjødet hvidt, smeltende, saftigt. Kjøkkenfrugt i August og September. Træet er stærktvoxende og tidligt frugtbart.

10. Kortstilket Muskatellerpære.

Syn.: Venuspære. Venusbryst.

Frugten langagtig-rund, Stilken kort. Skallen guul, paa Solsiden rødlig. Kjødet saftigt, af sød, muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i Slutningen af September.

11. Sommer-Dechantpæren.

Syn.: Doyenne d'Eté. Beurré d'Eté.

Frugten ægformig, $2^1/_2$ Tomme bred og $2^3/_4$ Tommer høi. Bugen sidder henimod Bægeret, hvor den afrunder sig; mod Stilken ender den, efter en Indbøining mod den ene Side, i en kort, kegleformig Spids. Bægeret spids, halvaabent, siddende i en lille Fordybning. Stilken stærk grønlig. Skallen tynd, guulgrøn, med et fiint, brunligt Rødt paa Solsiden og brunlige Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende. Bordfrugt i September. Træet er middelstort og stærktvoxende.

12. Cassolet.

Frugten ægformig, $1^1/_2$ Tomme bred og 2 Tommer høi, afrundet mod Bægeret; dette er stærkt, aabent, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en lille, med Folder omgivet Grube. Skallen guulgrøn, paa Solsiden lidt brunlig farvet. Kjødet grønhvidt, sprødt, saftigt, sødt. Mostfrugt; modnes i September og holder sig kun kort. Træet er hurtigt voxende, det forlanger en tør og varm Jordbund, trives godt paa Qvæden og bærer tidligt og rigeligt.

13. Den røde Sommertorn.

Frugten ægformig, $2^1/_2$ Tomme bred og 3 Tommer høi. Bugen sidder henimod Bægeret; dette er fremstaaende, aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken stærk, trykket noget til Siden af en Kjødsvulst. Skallen fiin, lysegrøn, paa Solsiden rødlig. Kjødet hvidt, kornet, smeltende, af krydret Smag. Bordfrugt i Slutningen af September. Træet er middelstort; det bærer tidligt og rigeligt og egner sig for Dværgformen.

14. Den fyrstelige Taffelpære.

Frugten pæreformig, $2^1/_4$ Tomme bred og $3^1/_4$ Tommer høi. Skallen glat, lysegul med fine Rustpletter. Kjødet fiint, saftigt, halvtsmeltende, af behagelig krydret Smag. Bordfrugt i September. Træet er stort, med udbredte Grene.

15. Shobden Court.

Frugten rundagtig. Bugen sidder under Midten, og er bredt afrundet omkring Bægeret; dette er stort, aabent og dybt. Stilken $1^1/_2$ Tomme lang. Skallen tynd, guulgrøn med lysegraa Punkter. Kjødet guulagtig hvidt, af behagelig sød Smag. Bordfrugt i August.

16. Graapæren.

Syn.: Den gode graa, den graa Sommer Smørpære.

Frugten pæreformig, tykbuget, kegleformigt afstumpet

mod Stilken. Bægeret aabent, spids, siddende i en lille Fordybning. Stilken tyk, 1½ Tomme lang, skjævt staaende. Skallen guulgrøn, overtrukket med graabrune Rustpletter. Kjødet hvidt, saftigt, smøragtigt smeltende, af bergamotlignende Smag. Bordfrugt i September. Træet bliver stort, med frastaaende Grene, bærer tidligt og rigeligt; det egner sig for Dværgformen, men trives ikke paa Qvæden.

17. Mouille Bouche.

Syn.: Mouille bouche d'automne ronde.

Frugten ægformig, tykbuget, stump kegleformig, tilspidset mod Stilken; Bægeret aabent. Stilken kort, stærk. Skallen tynd, grønlig med talrige Punkter. Kjødet grønagtigt, saftfuldt, smeltende krydret. Bordfrugt i første Halvdeel af September. Træet middelstort, med udbredte Grene og korte Sommerskud; det bærer rigeligt og egner sig for Dværgformen.

18. Den lange Sommer Muskateller.

Frugten langagtig-kegleformig, fladt afrundet mod Bægeret. Skallen tynd, lysegul, paa Solsiden tuscheret eller stribet med Carmoisinrødt. Kjødet saftigt, halvsmeltende af stærk muskatelleragtig Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet ikke meget stort, med noget frastaaende Grene og pyramideformig Krone; det lykkes godt paa Qvæden.

19. Den store Jomfrupære.

Frugten pæreformig, med Bugen omtrent i Midten, den aftager imod Bægeret, og ender imod Stilken, efterat have gjort en stærk Indbøining, i en stump Keglespids. Bægeret aabent, stærkt, siddende i en flad Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, trykket til Siden ved en Kjødsvulst. Skallen glat, guulgrøn med lidt Rødt og talrige lysebrune Punkter. Kjødet saftigt, hvidt, grynet, af muskatelleragtig Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet stort, høit, med hængende Skud; frugtbart.

20. Den gule Sommer Herrepære.

Frugten lang, pæreformig, $3\frac{3}{4}$ Tomme høi og $2\frac{1}{2}$ Tomme bred. Bugen sidder nærved Bægeret, mod Stilken under den i en kegleformig Spids. Bægeret aabent, spids. Stilken $1\frac{1}{2}$ Tomme lang, omgivet med Kjødophøininger. Skallen glat citronguul, med lidt Rødt paa Solsiden, og talrige lysegrønne Punkter. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende af sød Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet stort og hurtigt vorende, pyramideformigt og frugtbart.

21. Den store Peterspære.

Frugten stump tilspidset, rundbøiet. Bugen sidder nærved Bægeret; dette er lille, siddende i en flad Fordybning. Skallen tynd, guul, paa Solsiden rødlig. Kjødet hvidt, noget stenet omkring Kjernehuset, af sød Smag. Kjøkkenfrugt i September; den er især god til at tørre. Træet er stort, med lange stive Grene.

22. Franchipane d'eté.

Frugten langagtig, smal. Bægeret fritstaaende. Stilken lang og tynd. Skallen lysegrøn med hvidagtigt Støv. Kjødet smeltende, af fiin behagelig Smag. Bordfrugt i September. Træet pyramideformigt, frugtbart.

23. Den ægte store Sommerbergamotte.

Frugten rundagtig, $2\frac{1}{2}$ Tomme bred og $2\frac{3}{4}$ Tomme høi; Bugen sidder nærmest Bægeret og ender mod Stilken i en stump Spids. Bægeret aabent, sammentrykt, siddende i en snever Fordybning. Stilken stærk, lysbruun, $1\frac{1}{2}$ Tomme lang. Skallen tynd, grønguul, med et brunligt Rødt paa Solsiden, og hyppige lysegraa Punkter. Kjødet guulagtigt, saftigt, smeltende, af muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i September. Træet stærktvorende, med en bred Krone.

24. Ambrosia.

Frugten rundagtig, lidt fladtrykt. Bægeret nedsænket. Stilken 1 Tomme lang, tynd, bøiet. Skallen glat, grøn=

guul, besat med graa Punkter. Kjødet fiint, med en rig, sød, aromatisk Saft. Bordfrugt i sidste Halvdeel af September.

25. Rousselet de Rheims.

Frugten pæreformig, 2 Tommer bred og 2½ Tomme høi, endende mod Stilken i en kegleformig afstumpet Spids. Bægeret kort, aabent, frit liggende. Stilken stærk. Skallen lysegul, paa Solsiden med mørkere eller lysere Rødt, og talrige fine graa Punkter. Kjødet hvidt, marvfuldt, grynet af moskusagtig Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet stærktvoxende, med violette glindsende Sommerskud; det bærer sildigt men rigeligt.

26. Williams Bon Chretien.

Frugten pyramideformig, stor. Bugen sidder under Midten af Frugten henimod Bægeret, som er smalbladet, opret, siddende i en flad Fordybning; denne er omgivet af Ophøininger, som brede sig ud over Frugten til over Bugen, og forskyde Formen noget. Stilken tyk, befæstet i en lille Grube. Skallen grønlig, senere guul, med et rødligt Skjær paa Solsiden, og brungraa Punkter. Kjødet guulagtigt, hvidt, saftigt, velsmagende. Kjøkkenfrugt i September. Træet er stærktvoxende og rigtbærende.

27. Wallée franche.

Frugten ægformig, noget skjæv. Bugen sidder under Midten og ender med en stump Spids mod Stilken. Bægeret kortbladet, aabent, omgivet af smaa Ophøininger, som udbrede sig over den nederste Deel af Frugten. Stilken 1 Tomme lang, tynd. Skallen grøn, senere guul, med talrige brune Punkter. Kjødet hvidt, smeltende, af sød Smag. Bordfrugt i September. Træet er stærktvoxende, haardført og rigtbærende.

28. Beurré Romain.

Frugten tykbuget, langagtig. Bægeret sidder i en temmelig dyb Grube. Stilken tyk, kort, omgivet af Kjødbuler.

Skallen ujevn, lysegrøn, senere citronguul, med talrige rødgraa Punkter. Kjødet saftigt, smeltende, velsmagende. Bordfrugt i September. Træet smukt voxende med oprette Grene, og mørkegrønt Løv; den forædles paa Pærestammer.

29. Beurré d'Angleterre.

Frugten pæreformig, stundom ægformig; Bugen sidder henimod Bægeret, endende mod Stilken i en noget indboiet Keglespids. Bægeret stivt. Stilken 1½ Tomme lang; den synes at være Fortsættelse af Frugtspidsen. Skallen ru, guulagtig, med talrige brune Punkter. Kjødet hvidt, meget saftfuldt, smeltende, af sød Smag. Bordfrugt i September. Træet er stærktvoxende, forlanger en varm tør Jordbund og trives bedst paa Pærestammer.

30. Beurré Duquesne.

Frugten kegleformig, 1¾ Tomme bred og 2 Tommer høi. Bægeret ufuldkomment udviklet, siddende i en flad Hulning. Stilken ligesom nedstukken i Frugten, ½ Tomme lang, omgivet af Kjødsvulster. Skallen grøn, senere guul, med talrige brune Punkter. Kjødet hvidt, lidt grynet, saftigt og smeltende, af behageligt sød Smag. Bordfrugt i September.

31. Le Bon Chretien d'Eté.

Frugten kegleformig; Bugen er afstumpet mod Bægeret, og ender med en stump Spids mod Stilken. Bægeret halvtaabent, siddende i en flad Fordybning, hvis Rand altid er lavere paa den ene Side end paa den anden. Stilken stærk, 1¾ Tomme lang, hyppigt trykket til den ene Side. Skallen lysegrøn, senere guldguul, med et smukt Rødt paa Solsiden. Kjødet hvidt, sprødt, grøntkornet. Kjøkkenfrugt i September. Træet bliver stort, gammelt, og bærer godt.

32. Mandelpæren.

Frugten pæreformig. Bugen sidder nærved Bægeret og er afrundet mod dette; mod Stilken ender den i en af-

stumpet Keglespids. Bægeret aabent, stundom manglende. Stilken $1^3/_4$ Tomme lang, træagtig. Skallen glat, lysegrøn, senere lyseguul, med lysebrune Punkter. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende, af rosenagtig Smag. Bordfrugt i September. Træet er stærktvoxende og frugtbart.

33. Den lange gule Bispkopspære.

Frugten rundagtig, bredbuget, med uregelmæssig Runding. Bægeret trykket til Siden. Stilken stærk, kjødfuld, omgivet af Kjødsvulster. Skallen stærk, guulgrøn, med rødlige Striber og talrige Punkter. Kjødet hvidt, løst, af sød Smag. Kjøkkenfrugt i September. Træet stort og stærktvoxende, med kugleformig Krone og meget frugtbart.

34. Barland.

Frugten af Middelstørrelse, aflang, med Bugen siddende nærved Bægeret; dette er fremstaaende og opret. Stilken tynd, $1/_2$ Tomme lang. Skallen smudsig, grøn med graa Rustpletter. En fortræffelig Mostfrugt, hvoraf der i Herefordshire aarligt produceres flere Tusinde Oxehoveder ypperlig Cider, som i Smag og Styrke i den Grad ligner Portviin, at den i store Qvantiteter anvendes til denne Viins Forfalskning.

35. Oldfield.

Frugten under Middelstørrelse, pyramideformig. Bægeret lille, udbredt. Stilken tynd, $1/_2$ Tomme lang. Skallen grønlig, plettet og marmoreret med Mørkegrønt, blandet med graa Rustpletter. En fortræffelig engelsk Mostfrugt. Træet er frugtbart og rigtbærende.

36. Longland.

Frugten smukt ægformig, med Bugen siddende nær ved Bægeret, som er stort og aabent. Stilken er kort, stiv, og sidder i en ujevn Grube. Skallen gulbguul, plettet med livlig Orange.

Anvendelse som de tvende Foregaaende. Træet er rigtbærende og haardført.

2. Høstfrugter.

37. Salisbury.

Frugten kegleformig, tykbuget, Bugen sidder henimod Bægeret, fladt, afrundet mod dette, og ender mod Stilken i en lang og kegleformig Spids. Bægeret aabent, siddende i en lille Fordybning, omgivet af stærke Ophøininger, der strække sig ud over Frugten og gjør den skjæv. Skallen fiin citronguul, overtrukken med et brunligt Rust. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende, af fiin krydret Muskatellersmag. Bordfrugt i October.

38. Althorp Crassane.

Frugten rundagtig ægformig, noget høiere i den ene Side. Bægeret aabent, stivbladet, siddende i en lille Fordybning, som dannes af større eller mindre Ribber, der løbe hen over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, bøiet, og paa den ene Side omgivet af en Kjødsvulst. Skallen tyk, grøn med et rødligt Skjær paa Solsiden, og talrige mørkegrønne Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende, velsmagende. Bordfrugt i October. Træet bærer godt.

39. Greffe morte.

Frugten lille, skjæv, 2 Tommer høi og 1½ Tomme bred. Bugen sidder henimod Bægeret, omkring hvilken den danner en Hvælving. Mod Stilken er den flad og stump, tilspidset. Bægeret aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, træagtig. Skallen lyseguul med et mat Rødt paa Solsiden, og hyppige Rustovertræk over en Deel af Frugten. Kjødet er fiint, saftigt og velsmagende. Bordfrugt i October og November. Træet er tidligt og rigtbærende.

40. Le Roi's Flaskepære.

Frugten langagtig pæreformig, 2½ Tomme høi og 1¾ Tomme bred. Skallen grønguul, med et mørkt Rødt paa Solsiden, og mange Rustpletter. Kjødet saftfuldt, smeltende, af sød viinagtig krydret Smag. Bordfrugt fra October til December. Træet er meget frugtbart.

41. Louise bonne of Jersey.

Frugten kegleformig. Bugen sidder henimod Bægeret som er aabent og siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, lidt kjødet, ofte skjævt siddende. Skallen lysegrøn, senere guulagtig, med talrige fine Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende. Bordfrugt i October og November.

42. Marie Louise.

Frugten har en langagtig Bug og ender ved Stilken med en stump Spids. Bægeret bredbladet, siddende i en temmelig stor Fordybning, omgivet af Ophøininger som løbe hen over Frugten. Stilken ¼ Tomme lang, befæstet i en Grube. Skallen glat, lysegrøn, senere guul, med nogle mørkegule Striber paa Solsiden. Kjødet er hvidt, saftfuldt, smeltende, af behagelig krydret Smag. Bordfrugt fra November til Januar. Træet har nedhængende Grene, en ujevn revnet Bark, og er meget frugtbart.

43. Onkel Peters Pære.

Frugten langagtig pæreformig, med Bugen siddende henimod Bægeret og dannende en afstumpet Keglespids mod Stilken. Bægeret stjerneformigt udbredt, siddende i en lille Fordybning, hvorfra flade Ophøininger løbe hen over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, træagtig, omgivet af en Kjødsvulst. Skallen fedtet at føle paa, græsgrøn, senere grønguul, med mange fine Punkter. Kjødet mathvidt, saftigt, smeltende, af behagelig Sukkersmag. Bordfrugt i October.

44. Summer franc real.

Frugten langagtig; den ophøiede Bug skyder henimod Bægeret og runder sig mod dette. Mod Stilken ender den sig i en langagtig Spids. Bægeret aabent, kortbladet, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, træagtig. Skallen glat, lysegul, senere citronguul, med talrige brunrøde Pletter. Kjødet saftigt, halvsmeltende, af kaneelagtig sød Smag. Bordfrugt først i October.

45. Seckle.

Frugten ægformig, med en stump Spids ved Stilken. Bægeret aabent, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, træagtig. Skallen graagrøn, senere guul, paa Solsiden og omkring Bægeret brunrød. Talrige grønliggraa Punkter og Rustpletter findes. Kjødet guulagtighvidt, saftfuldt, smeltende, af fortræffelig kryddret Smag. Bordfrugt i Slutningen af October.

46. Beurré van Marum.

Frugten langagtig; Bugen sidder henimod Bægeret og er afstumpet imod Stilken. Bægeret aabent, opstaaende, siddende i en Fordybning, omgivet af flade Ophøininger. Stilken 1½ Tomme lang, stærk; den er ligesom indstukken i Frugten og er omgivet af en Kjødsvulst. Skallen glat, guulgrøn, senere citronguul; Punkter og Rustpletter ere hyppige. Kjødet hvidt, grynet, meget saftigt og smeltende, af sød Muskatellersmag. Bordfrugt i Begyndelsen af November.

47. Beurré blanc.

Syn.: Den hvide Høst-Smørpære.

Frugten rundbuget, stumpt tilspidset mod Stilken, 3 Tommer høi og ligesaa bred. Bægeret siddende i en flad Fordybning, omgivet af Ophøininger, som stundom løbe hen over Frugten. Stilken ¾ Tomme lang, siddende i en snever dyb Grube. Skallen glat, lysegrøn, senere citronguul, stundom rødt anløben; talrige guulgraa Punkter findes

Kjødet hvidt, smeltende, af rosenlignende Smag. Bordfrugt i October og November.

48. Beurré rouge.

Syn.: Den røde Høst-Smørpære.

Frugten rundbuget, plat afrundet mod Bægeret, stumpt tilspidset mod Stilken. Bægeret aabent, siddende i en rummelig Fordybning. Stilken $^1/_2$ Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen ru, guulgrøn, med lidt Rødt og et lysebrunt Rustovertræk. Kjødet mat hvidt, saftigt, smeltende, af krydret Sukkersmag. Bordfrugt i November. Træet er middelstort, forædles paa Pærestammer og egner sig for Dværgformen.

49. Beurré gris.

Syn.: Den graa Høst-Smørpære.

Frugten snart stærktbuget og kegleformet mod Stilken, snart lang og pæreformig, $2^1/_2$ Tomme bred og $3^1/_4$ Tomme lang. Bægeret lille, aabent, siddende i en skjæv Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, skjæv. Skallen grønguul, bedækket med brunligt Rust. Kjødet mat hvidt, meget saftigt, smøragtigt, smeltende, af sød Muskatellersmag. Bordfrugt i October. Træet er stærktvoxende; som Dværgtræ trives det bedst paa Qvæden.

50. Beurré Capiaumont.

Frugten tilspidset ægformig, $2^1/_2$ Tomme bred og $3^1/_4$ Tomme høi. Bugen sidder henimod Bægeret og ender mod Stilken i en kegleformet afstumpet Spids. Bægeret aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, tyk, kjødet. Skallen guulagtig, bedækket med fiint, kaneelfarvet Rust. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende, af viinsyrlig Sukkersmag. Bordfrugt i October. Træet middelstort, tidligt og rigtbærende; det egner sig for Dværgformen.

51. Beurré Napoléon.

Frugten $2^1/_2$ Tomme bred, $3^1/_2$ Tomme høi, stærkt buget, afrundet imod Bægeret; efter en stærk Indbøining ender

den mod Stilken i en afstumpet Keglespids. Bægeret halvaabent, siddende i en lille Fordybning, omgivet med Kjødbuler. Stilken ¾ Tomme lang, stærk, træet. Skallen glat, citronguul, med talrige brune Punkter. Kjødet mat hvidt, smeltende, meget saftfuldt, af sød Smag. Bordfrugt i November. Træet stærktvoxende; det bærer tidligt og rigeligt, især som Høistamme.

52. Beurré d'hollande.

Syn.: Den hollandske Smørpære.

Frugten rundbuget, kegleformet, 1½ Tomme bred og 2½ Tomme høi, endende mod Stilken i en kegleformet Spids. Bægeret aabent, opret, siddende i en flad Fordybning. Stilken stærk, træet. Skallen stærk, lyseguul, paa Solsiden guldguul med talrige brunagtige Punkter. Kjødet hvidt, smøragtigt smeltende, saftfuldt, af rosenagtig Smag. Bordfrugt i October. Træet stort, med korte Grene og en pyramideformig Krone.

53. Beurré Diel.

Frugten ægformig med Bugen paa Midten; den aftager mod Bægeret og Stilken og ender ved denne i en afstumpet Spids. Bægeret stort, lukket, opstaaende, siddende i en dyb Hulning. Stilken tyk, træagtig, 1½ Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen fiin, lysegrøn, senere guulagtig, med talrige Punkter og Rustpletter. Kjødet hvidt, lidt stenet ved Kjernehuset, saftigt og smeltende, af behagelig sød Smag. Bordfrugt fra November til Januar. Forædlet paa Qvæden egner Træet sig især for Dværgformen.

54. Beurré Alexander.

Frugten ægformig. Bugen bred, siddende midt paa Frugten, aftagende mod Bægeret og endende mod Stilken i en stærkt afstumpet Spids. Bægeret aabent, opstaaende, langt tilspidset, siddende i en Fordybning, omgivet med flade Ophøininger. Stilken stærk, kjødagtig, befæstet i en lille Hulning. Skallen lysegrøn, guulgrøn, med lidt brun-

ligt Rødt paa Solsiden. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende, af sød, krydret Smag. Bordfrugt i November. Træet trives ikke paa Qvædestammer.

55. Beurré d'Argenson.

Frugten kegleformet med en stærk Bug henimod Bægeret, endende mod Stilken i en forlænget Keglespids. Bægeret kort, stivbladet, siddende i en dyb Hulning, omgiven af Ujevnheder, som spores over Frugten. Stilken stærk, kjødagtig, ligesom nedstukken i Frugten. Skallen ru, grønguul, senere lyseguul med større og mindre Rustpletter. Kjødet hvidt, overordentligt saftfuldt, smeltende, velsmagende. Bordfrugt i November.

56. Beurré Beauchamp.

Frugten ægformig, noget skjæv, med Bugen siddende henimod Bægeret og kegleformig forlænget mod Stilken. Bægeret halvaabent, med smalle, stive Blade og siddende i en ubetydelig Fordybning. Stilken lang, træagtig. Skallen tynd, grønguul, med talrige brunlige Punkter og graabrune Rustpletter. Kjødet hvidt, saftfuldt. Bordfrugt i November. Træet vil formodentlig bedst egne sig til Dværg- eller Espaliertræ.

57. Beurré gris d'hiver.

Frugten pæreformig, Bugen sidder henimod Bægeret, er afstumpet mod dette, og ender i en skjæv Spids mod Stilken. Bægeret aabent, lille, siddende i en flad, skjæv Fordybning. Stilken ¾ Tomme lang. Skallen grøn, senere grønguul, paa Solsiden rødstribet og overalt bedækket med Rust. Kjødet grønguult, saftigt, smeltende, af fiin krydret Sukkersmag. Bordfrugt i November—December.

58. Colmar Souverain.

Syn.: La Souveraine, die Regentinn, König von Bayern.

Frugten langagtig, skjæv, med Bugen siddende henimod Bægeret og mod Stilken endende med en skjæv afstumpet

Keglespids. Bægeret kort, stivt, aabent, siddende i en bred, lav Fordybning. Stilken tyk, træagtig, 1 Tomme lang, med en Kjødsvulst paa den ene Side. Skallen tyk, glat, lysegrøn, senere guulagtig, med talrige smaa brune Punkter og Rustpletter, især omkring Bægeret og Stilken. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende, af krydret, viinagtig Sukkersmag. Bordfrugt i October. Træet ikke stærktvoxende, men tidligt bærende.

59. Caloma d'automne.

Frugten langagtig, bredest mod Bægeret, kort, afstumpet mod Stilken, 2¼ Tomme bred og 2¾ Tommer høi. Bægeret aabent, kort, siddende i en lille Hulning. Stilken stærk, ¾ Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen fiin, lysegrøn, senere lyseguul, med talrige fine, brune Punkter og hyppigt besprængt med Rust. Kjødet hvidt, saftigt, smøragtigt smeltende, af sød, krydret Smag. Bordfrugt i October. Træet middelstort, danner en flad Krone, bærer tidligt og rigeligt og egner sig for Dværgformen.

60. La Doyenne gris.

Frugten rundbuget, 2½ Tomme bred og 3 Tommer høi. Bægeret lukket, siddende i en flad Fordybning. Stilken ¾ Tomme lang, befæstet i en temmelig dyb Grube. Skallen fiin, tynd, mat lyseguul, sædvanligt overtrukket med et rødligt Rust. Kjødet hvidt, smøragtigt smeltende, saftfuldt, af rosenlignende Smag. Bordfrugt i October. Træet bliver ikke stort, forlanger god Jordbund og et varmt Voxested; det egner sig for Dværgformen.

61. Bezy de la Motte.

Frugten rund, stundom lidt langagtig, 3 Tommer bred og ligesaa høi. Bægeret aabent. Stilken ¾ Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen tynd, lidt rund, grønguul med talrige jordgraae Punkter. Kjødet hvidt, smeltende, saftfuldt, af rig Sukkersmag. Bordfrugt i October—

November. Træet middelstort med tornlignende Frugtsporer; det er haardført og frugtbart.

62. Efteraars-Bergamotten.

Frugten fladtrykt, stundom stump tilspidset, Bugen sidder tæt mod Bægeret og er fladt afrundet imod dette, mod Stilken ender den i en stærk afstumpet Spids. Bægeret aabent, lille, siddende i en Fordybning omgivet af smaa Ophøininger. Stilken 1 Tomme lang, stærk. Skallen glat, lysegrøn, senere lyseguul, med hyppige grønne eller graa Punkter. Kjødet guulagtigt-hvidt, saftigt, smeltende, af sød, forfriskende Smag. Bordfrugt fra October til Januar. Træet forlanger en god Plads; som Dværgtræ trives det bedst paa Qvæden.

63. Gansel's Bergamotte.

Syn.: Diamantpære, Yves, Staunton, Brocas Bergamot.

Frugten rundagtig, 2½ Tomme bred og 3 Tommer høi. Bægeret lille, aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken kort, kjødfuld, siddende paa Frugtens afstumpede Spids, stundom i en lille Fordybning. Skallen lidt ru, grønguul med guulbrune Pletter, og paa Solsiden med Striber og Overtræk af et brunligt Rødt. Kjødet hvidt, lidt grovt kornet, næsten smeltende. Bordfrugt i October—November. Træet er raskvoxende af spredt Væxt, med guulbrune Sommerskud, der ere bedækkede med et hvidt Støv; den opnaaer først sin rette Fuldkommenhed, naar den espalieres ved en Vest- eller Sydostmuur.

64. Almindelig Bergamotte.

Frugten under Middelstørrelse; fladtrykt eller kugleformet, 2½ Tomme bred og ligesaa høi. Bægeret lille, aabent, siddende i en flad, regelmæssig Fordybning. Stilken kort og tyk, befæstet i en tragtformig Grube. Skallen ru, guulgrøn med lidt Brunt paa Solsiden, med talrige graa Pletter, Kjødet mat hvidt, smeltende, lidt grynet nærved Kjernehuset, af sød og rigt krydret Smag. Bordfrugt i Octo-

ber. Træet er stort, har oprette Grene, bliver gammelt, er haardført og rigtbærende.

65. Bezy d'Héri.

Frugten rundagtig, aflang, 2¼ Tomme bred og 2½ Tomme høi. Bægeret aabent, siddende i en flad Hulning. Stilken 1½ Tomme lang, tynd, krumbøiet. Skallen grøn-guul, rødlig paa Solsiden. Kjødet haardt. Kjøkkenfrugt i October—November.

66. Den sachsiske Klokkepære.

Frugten næsten rund med Bugen i Midten, 3 Tommer høi og ligesaa bred. Bægeret halvaabent, siddende i en snever, dyb Hulning, omgivet af stærke Ophøininger. Skallen stærk, guul, med talrige Punkter, som paa Solsiden ere omgivne med Rødt. Kjødet mathvidt, fast, grovkornet, af sød Smag. Kjøkkenfrugt i October. Træet stort og stærktvoxende, tidligt og rigtbærende.

67. Urbaniste.

Frugten oval, lidt skjæv, 2 Tommer høi og 1¾ Tomme bred. Bægeret halvaabent, siddende i en lille Fordybning. Stilken ¾ Tomme lang, skjævt befæstet, i en flad Grube. Skallen grønligguul, med hvidgraa Punkter, for Størstedelen overtrukken med en fiin Rust. Kjødet hvidt, ved Kjernehuset, rødguult, saftfuldt, smeltende, af sød, krydret Smag. Bordfrugt i October—November. Træet trives bedst som Dværg- eller Espaliertræ.

68. Flemish Beauty.

Frugten oval, lidt skjæv. Bugen sidder henimod Bægeret og danner en Hvælving omkring dette; mod Stilken er Frugten stærkt afstumpet. Bægeret aabent, med korte, smalle Blade, siddende i en ringe Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, træagtig, siddende i en lille skjæv Hulning, med en Kjødsvulst paa den ene Side. Skallen ru, bleg-guul, overtrukken med en bruun Rust. Kjødet saftfuldt,

lidt grynet, guulagtigt-hvidt, af sød muskatagtig Smag. Bordfrugt i October.

69. Comte de Lamy.

Frugten rundagtig, 2 Tommer høi og ligesaa bred. Bægeret aabent, siddende i en lille Fordybning, der er omgivet med nogle Ujevnheder, som spores over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, skjævt siddende, med en Kjødsvulst paa den ene Side. Skallen grøn, senere guul, paa Solsiden med talrige, brunlig-røde Pletter, som smelte sammen til et heelt Overtræk. Kjødet fiint, hvidt, kornet, smeltende, af sukkeragtig Smag. Bordfrugt i October—November. Træet er rigtbærende.

70. Colmar d'Eté.

Frugten af stump Kegleform, 2¼ Tomme høi og 2 Tommer bred. Bægeret langt, aabent, siddende i en flad Fordybning, omgivet af nogle flade Ophøininger, som tildeels strække sig over Frugten. Stilken 1 Tomme lang. Skallen guulgrøn, med røde Pletter paa Solsiden, og fine, lysebrune Punkter. Kjødet hvidt, smeltende, saftigt, af behagelig Smag. Bordfrugt i November og December. Træet er stort, med sammentrængt Krone; det bærer rigeligt.

71. Duchesse d'Angoulème.

Frugten pyramideformig, stor. Bugen sidder over Midten henimod Bægeret og ender med en afstumpet Spids imod Stilken. Bægeret lille, smalbladet, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en dyb Grube, der er omgivet af Kjødsvulster. Skallen guulgrøn, med røde Pletter paa Solsiden, og fine lysebrune Punkter. Kjødet er hvidt, saftigt, smeltende og velsmagende. Bordfrugt i November.

72. Eywood.

Frugten fladtrykt, bergamotagtig. Bugen sidder paa Midten, med samme Afrunding mod Bægeret som mod

Stilken. Bægeret aabent, fladt, udbredt i en lille Fordybning. Stilken 1½ Tomme lang, træagtig. Skallen lysegrøn, med et guult Skjær paa Solsiden. Kjødet hvidt, saftigt, aldeles smeltende. Bordfrugt i November. Træet er stærktvoxende, haardført og meget rigtbærende. Skuddene ere brungraa med lysegraa Punkter, tykke, buttede, graabrune Øine, og danne en stor Krone. Denne fortræffelige Pære kan i vort Klima anvendes baade som Kronetræ og Dværg- eller Espaliertræ og fortjener den størst mulige Udbredelse.

73. Wilhelmine.

Frugten rundagtig; den stærke Bug danner en Flade omkring Bægeret, hvorpaa Frugten kan staae. Bægeret aabent, stjerneformigt, udbredt i en Fordybning, hvorfra brede, ulige Ophøininger løbe henover Frugten. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en Grube, der er omgivet af Kjødsvulster. Skallen lysegrøn, senere lyseguul, med lidt Rødt paa Solsiden og med talrige Punkter. Kjødet hvidt, saftigt, smeltende, af muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i November og December.

74. L'Ambrette d'hiver.

Frugten rund, med Bugen i Midten, 2½ Tomme bred og 2¼ Tomme høi. Bægeret aabent, stjerneformigt. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen ru, lysegrøn, senere grønguul, stundom overtrukken med Rust. Kjødet grønligt, hvidt, meget saftfuldt, smøragtigt, smeltende, af rig, sød Smag. Bordfrugt fra November til Februar. Træet er stærktvoxende, med mange fine Grene; det fordrer en god, varm Jord og et varmt Voxested, helst espalieret, ved en Vestmuur.

75. Preuls Colmar.

Frugten langagtig, tilspidset mod Stilken, 2½ Tomme bred og 2¾ Tomme høi. Bægeret aabent, spids. Stilken stærk. Træet 1 Tomme langt. Skallen ru, lysegrøn, senere citronguul med talrige brune Punkter. Kjødet guulagtigt,

hvidt, fiint, saftfuldt, smeltende af krydret, sød Smag. Bordfrugt i November og December. Træet stort, stærktvoxende, og tidligt bærende; det trives godt paa Qvæden.

76. Poire d'Amboise.

Frugten ægformig. Bugen sidder henimod Bægeret, hvor den afrunder sig med en stump Spids; mod Stilken ender den efter en Indbøining i en stump Spids. Bægeret aabent, kortbladet, siddende i en flad Hulning. Stilken 1 Tomme lang. Skallen lysegrøn, senere lyseguul med talrige Punkter. Kjødet mathvidt, saftrigt, smeltende, af behagelig, sød Smag. Bordfrugt i November—December. Træet er stærktvoxende, løvrigt og rigtbærende.

77. Forelpæren.

Frugten afstumpet, kegleformet, 2½ Tomme bred og 4 Tommer lang. Bugen sidder nær Bægeret, som er lille og sidder i en lille Hulning. Skallen glat, lysegrøn, rødlig, tuscheret paa Solsiden med talrige guulgraa Punkter, der ere omgivne med Rødt. Kjødet sneehvidt, smeltende, meget saftigt, af krydret, viinsyrlig Smag. Bordfrugt fra November til Januar. Træet middelstort, raskvoxende, trives bedst paa Pærestammer, og bærer som Dværgtræ tidligt og rigeligt.

78. Bergamotte Crasane.

Frugten afstumpet, kredsformig, 2½ Tomme høi, og omtrent ligesaa bred. Bugen sidder nær ved Bægeret og ender mod Stilken i en stump Spids. Bægeret aabent, lille, siddende i en lille, med flade Ophøininger omgivet Hulning. Stilken 2½ Tomme lang, krumbøiet. Skallen guulgrøn, med graa Punkter og fiin, lysegraa Rust. Kjødet mathvidt, smeltende, saftfuldt, af fiin, muskatagtig Smag. Bordfrugt i November. Træet er stort; det forlanger en god Plads, og trives godt som Dværgtræ paa Qvæden, men maa ikke beskæres ret meget.

79. Bergamotte Thouin.

Frugten fladtrykt. Bugen danner en Runding omkring Bægeret og er fladt afrundet mod Stilken. Bægeret aabent, tykbladet, opadstaaende, Stilken tynd, 1 Tomme lang, ligesom nedstukket i Frugten. Skallen glat, lysegrøn, senere citronguul, med fine, lysebrune Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende, af krydret, sød, viinagtig Smag. Bordfrugt i November—December.

80. Bose's Flaskepære.

Frugten pæreformig, Bugen sidder henimod Bægeret; imod Stilken ender den efter en Indbøining i lang Keglespids, Bægeret aabent, siddende i en lille Hulning. Stilken 1 Tomme lang, stærk, kjødfuld. Skallen lysegrøn, senere lyseguul, bedækket med et lysebrunt Rustovertræk og talrige mørke Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende, af behagelig muskatagtig Smag. Bordfrugt i November—December.

81. Pundpæren.

Frugten rundagtig, pyramideformig, $3^1/_2$ Tomme bred og 4 Tommer høi. Bægeret lille, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken $^1/_2$ Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen ru, guulagtig, smudsigrød paa Solsiden. Kjødet haardt, af noget stram Smag. Kjøkkenfrugt fra November til Februar.

82. Hacons Incomparable.

Frugten rundagtig, lidt kantet. Bugen sidder nærmest Bægeret; $2^1/_2$ Tomme høi og 3 Tommer bred. Bægeret, lille, aabent, siddende i en viid, ujevn Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, stærk, befæstet i en dyb Grube. Skallen bleggul med grønne Pletter og graat Rust, især omkring Stilken. Kjødet hvidt, lidt grynet, men smeltende og saftigt, af rig, krydret, muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i November og December. Træet har nedhængende Grene og er frugtbart.

83. Henri quatre.

Frugten rundagtig, $3\frac{1}{2}$ Tomme høi og 3 Tommer bred. Bugen sidder nærved Bægeret, mod Stilken ender den i en stærkt afstumpet Keglespids. Bægeret aabent, kortbladet, siddende i en dyb Hulning, omgivet med flade Ophøininger, som løbe hen over Frugten. Stilken $\frac{3}{4}$ Tomme lang, stærk. Skallen grønlig, senere citronguul, næsten aldeles bedækket med et kaneelfarvet Rustovertræk. Kjødet hvidt, sprødt, grovkornet, saftigt, af sød, krydret Smag. Kjøkkenfrugt i November. Træet stærktvoxende, med kugleformet Krone; rigtbærende.

84. Ashton Tovn.

Frugten rundagtig, lidt tilspidset mod Stilken, 2 Tommer bred og ligesaa høi. Bægeret aabent, siddende i en flad Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, ligesom nedstukken i Frugten. Skallen grøn, senere guul. Kjødet guulagtigt, hvidt, smeltende, saftigt, dog lidt stenet omkring Kjernehuset, af behagelig, sød Smag. Bordfrugt i November—December. Træet er meget frugtbart.

3. Vinterfrugter.

85. Beurré Hardenpont de Printemps.

Frugten afstumpet, kegleformet, $3\frac{1}{2}$ Tomme lang og 3 Tommer bred. Bugen fladt afrundet mod Bægeret og endende efter en lille Indbøining i en stump Spids. Bægeret aabent, siddende i en dyb Grube. Stilken $1\frac{1}{2}$ Tomme lang, stærk. Skallen stærk, ru, grønagtig, næsten ganske overtrukken med en brunagtig Rust. Kjødet hvidt, kornet, smeltende, af sød, viinagtig Smag. Træet stærktvoxende, trives bedst paa Pærestamme, bærer tidligt og rigeligt, og bør helst espalieres. Bordfrugt i Februar—Marts.

86. Beurré van Mons.

Frugten pyramideformig, skjæv; Bugen siddende noget over Midten af Frugten, som ender med en afstumpet

Spids. Bægeret langbladet, aabent, siddende i en dyb Hulning. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en lille Grube med en Svulst paa den ene Side. Skallen lysegrøn, med et guult Skjær og talrige Rustpletter. Kjødet mat hvidt, saftfuldt, halvsmeltende, af behagelig Smag. Bordfrugt i December.

87. Beurré Rancé.

Frugten kegleformet, $3^1/_2$ Tomme høi og 3 Tommer bred. Bugen sidder henimod Bægeret, som er aabent, kort, siddende i en lav Fordybning. Stilken tynd, $1^1/_2$ Tomme lang, ligesom nedstukken i Frugten. Skallen mørkegrøn, med talrige Rustpletter. Kjødet grønlig hvidt, smeltende, grynet ved Kjernehuset. Bordfrugt fra December til April.

88. L'Epine d'hiver.

Frugten bred, kegleformet; $2^1/_2$ Tomme bred og 3 Tommer høi; Bugen sidder tæt hen ved Bægeret og er plat afrundet mod dette; mod Stilken ender Frugten i en kort, kegleformet Spids. Bægeret aabent, lille, siddende i en mere eller mindre dyb Hulning. Stilken 1 Tomme lang. Skallen glat, grøn, senere guulagtig. Kjødet mat hvidt, saftigt, smøragtigt, smeltende, af behagelig Smag. Bordfrugt i December. Træet er svagtvoxende, forlanger en varm Jordbund og er meget frugtbart; det trives bedst paa Qvæden og egner sig for Dværgformen.

89. Saint Germain.

Frugten lang, bredbuget, Bugen sidder henimod Bægeret, hvor den afrunder sig i en skjæv Flade, mod Stilken ender den i en stump, kegleformet Spids. Bægeret aabent, siddende i en flad, med Ophøininger omgivet Hulning. Stilken 1 Tomme lang, skjævt-staaende. Skallen ru, grøn, senere grønguul, med brunlige Punkter og Rustpletter. Kjødet mat hvidt, noget stenet omkring Kjernehuset, saftigt, smøragtigt smeltende, af en behagelig, fiin, citronsyrlig Smag. Borfrugt fra December til Februar. Træet mid-

delstort, af pyramideformig Væxt; det forlanger en noget fugtig, men varm Jordbund, en Plads ved en Øst- eller Vestmuur, og bør podes paa Qvæden.

90. Jagtpæren.

Frugten ægformig, 2¾ Tomme høi og 2½ Tomme bred. Bægeret aabent, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang, stærk, kjødfuldt. Skallen ru, lysegrøn, senere grønguul, med talrige rødbrune Punkter og Rustfigurer. Kjødet hvidt, meget saftfuldt, smøragtigt smeltende, af rig muskatelleragtig Smag. Bordfrugt i December—Januar. Træet middelstort, med fine Grene; det forlanger en varm og dyb Jordbund og bærer tidligt og rigt.

91. Mannapæren.

Frugten snart rund, snart langagtig, stump tilspidset mod Stilken og afrundet mod Bægeret, 2½ Tomme bred og 3 Tommer lang. Bægeret aabent, stjerneformig udbredt i en lille Hulning, omgivet med flade Ophøininger, som spores over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, stærk, krum. Skallen ru, guulgrøn, med talrige graa eller mørkegrønne Punkter. Kjødet guulagtigt, saftfuldt, smeltende, af sød Smag. Bordfrugt fra December til Marts. Træet forlanger en god varm og beskyttet Plads, og trives bedst som Dværgtræ paa Pærestamme.

92. Catillac.

Frugten pæreformig, meget bredbuget, med Bugen nær Bægeret, og tilspidset mod Stilken, 3½ Tomme høi, og ligesaa bred. Bægeret lille, kortbladet, siddende i en dyb og viid Hulning. Stilken 1 Tomme lang, stærk, noget krumbøiet, siddende noget skjævt i en lille Grube. Skallen guul, med lidt Rødt paa Solsiden. Kjødet haardt, af sammensnerpende Smag. Kjøkkenfrugt fra December til April.

93. Trésor.

Frugten rundagtig, noget fladtrykt, $4^3/_4$ Tomme høi og 5 Tommer bred. Bægeret lille, siddende i en dyb Hulning. Stilken 1 Tomme lang, stærk, befæstet i en dyb Grube. Skallen ru, guulagtig, paa Solsiden brunlig. Kjødet hvidt, saftfuldt. Kjøkkenfrugt fra December til Marts.

94. Uvedales Saint Germain.

Frugten aflang, tilspidset mod Bægeret, men sammentrykt mellem Midten og Stilken, 3 Tommer bred og 4 Tommer høi. Bægeret stort, siddende i en viid Hulning. Stilken 1 Tomme lang, bøiet, siddende i en skjæv, kantet Grube. Skallen mørkegrøn, med lidt Brunt paa Solsiden, senere guulagtig med Rødt. Kjødet hvidt, haardt, af sammensnerpende Smag. Kjøkkenfrugt fra Januar til April.

95. Den Grumkower Vinterpære.

Frugten pæreformig, $2^1/_2$ Tomme bred og 3 Tommer høi; den tykke Bug sidder henimod Bægeret, mod Stilken ender den efter en Indbøining, i en lang, kegleformet afstumpet Spids. Bægeret stjerneformigt, udbredt i en snever Fordybning, omgivet med Ophøininger, som løbe over Bugen. Stilken $1^1/_2$ Tomme lang, stærk. Skallen glat, grønguul, med lidt Rødt paa Solsiden og talrige Punkter. Kjødet hvidt, saftfuldt, smeltende, af kaneelagtig Smag. Bordfrugt i December. Træet er middelstort, tidligt bærende.

96. Glout Morceau.

Syn.: Kronprintz Ferdinand von Oesterreich. Roi de Würtemberg, Colmar d'hiver, Beurré de Hardenpont.

Frugten pæreformig, Bugen sidder henimod Bægeret og aftager mod dette; mod Stilken ender den i en stump Keglespids. Bægeret aabent, kort og smalbladet, siddende i en viid Hulning, omgivet af Ujevnheder, som strække sig over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, befæstet i en lille Grube. Skallen grønguul, med talrige Punkter. Kjødet

hvidt, saftigt, smeltende, af viinsød Smag. Bordfrugt i December—Januar. Træet har mørkolivenbrune Skud, af en spredt hængende Form; det anbringes bedst ved en Muur, podet paa en Qvædestamme.

97. Nelis Vinterpære.

Frugten aflang, bredbuget, Bugen sidder nærmest ved Bægeret og ender mod Stilken i en bred Keglespids. Bægeret aabent, med stive, smalle, korte Blade, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1½ Tomme lang, befæstet i en lille Hulning. Skallen grønligguul med kaneelbrune Rustpletter, især paa Solsiden, og talrige graa Punkter. Kjødet guulagtigt hvidt, fiintkornet, saftfuldt, smøragtig smeltende, af sød, aromatisk Smag. Bordfrugt i December. Træet er overordentlig frugtbart, dog dyrkes det i vort Klima bedst som Dværg- eller Espaliertræ.

98. Bezy de Chaumontel.

Frugten lang, tykbuget. Bugen sidder henimod Bægeret, imod Stilken ender den efter en svag Indbøining i en stump, kegleformet Spids. Bægeret aabent, siddende i en dyb Hulning, omgivet af Ribber, som løbe hen over Frugten. Stilken 1 Tomme lang, noget trykket til den ene Side. Skallen guulgrøn, senere guul, paa Solsiden rødt tuscheret eller stribet, stundom med et Rustovertræk. Kjødet guulagtigt, stenet omkring Kjernehuset, saftigt, smeltende, af sød Smag. Bordfrugt i Januar. Træet forlanger et varmt Voxested og trives bedst som Espalier.

99. Soldat Laboureur.

Frugten ægformig, med Bugen siddende henimod Bægeret; mod Stilken ender den i en bred Keglespids. Bægeret aabent, med stive, ufuldkomne Blade, siddende i en lille Fordybning. Stilken 1 Tomme lang. Skallen guulgrøn, senere graaguul med brune Punkter og Rustovertræk. Kjødet guulagtigt, hvidt, saftigt, smeltende af sukkersød Smag. Bordfrugt i Januar og Februar.

100. Paaske Bergamotten.

Frugten fladtrykt eller lidt langagtig, endende mod Stilken i en stump Spids, 3 Tommer bred og ligesaa høi. Bægeret aabent, lille, siddende i en med flade Ophøininger omgivet Hulning. Stilken ¾ Tomme lang, krum, ofte trykket til Siden af en Kjødsvulst. Skallen tynd, grønguul. Kjødet hvidt, saftigt, halvsmeltende, af behagelig, sød Viinsmag. Bordfrugt fra Januar til Marts. Træet pyramideformigt, rigtbærende, især paa Spidserne af Frugtgrenene. For at opnaae fuldstændig Modenhed i vort Klima maa den plantes ved en Sydostmuur og gives en tør Jordbund. De Sorter, som bedst vil kunne taale en kold, ubeskyttet Beliggenhed, ere:

№. 9, 11, 18, 19, 21, 31, 34, 35—36 og 65.

For en lille Have ville vi anbefale som fortrinlige:

№. 5, 7, 16, 17, 49, 53, 63, 72 og 97.

Naar de fine Vinterpærer efter Svedningen aftørres, indvikles i blødt Papir og nedsættes i Fajancekar af en passende Størrelse i Form af en Sminkekrukke, og disse stilles ovenpaa hverandre og Mellemrummene tilkittes, kan man bevare Frugterne en eller to Maaneder længere end ellers.

§ 3. **Qvæden** (Cydonia vulgaris) voxer vildt i Østerrig og fordrer en noget fugtig og skygget Plads. Den formeres ved Aflæggere og Stiklinger, der gjøres 1½ Tomme lange med et lille Stykke af det gamle Træ paa Rodenden og stikkes 1¼ Tomme dybt i 1 Tommes Afstand paa et Bed i Frøskolen, hvorfra de 2 Aar efter udplantes i Træskolen, for at anvendes til Grundstammer for Pæreespaliertræer. Man har Æble- og Pæreqvæder samt den portugisiske Qvæde; de to sidste dyrkes som Halvstammer for Frugtens Skyld, der anvendes til Marmelade og Syltning. Qvæden podes ogsaa paa vilde Qvædestammer og Hvidtorn for det Meste i den attraaede Stammehøide; ved Beskæringen bemærkes, at Frugtgrenene ikke maae studses, da Frugt-

øinene fremkomme fra Spidserne. Frugterne bevares som Æbler.

§ 4. **Mispleu** (Mespilus germanica) har hjemme i Europa og det vestlige Asien, fordrer den samme Jordbund og Voxested som Qvæden, og formeres ved Podning paa de af Frø tiltrukne Vildlinger; Kjernerne saaes strax efter Modningen og komme op det følgende Foraar. Frugterne, der blive siddende paa Træet, til de have faaet Frost, spises, efter at de begynde at raadne; de lægges paa Straa og kunne holde sig til Slutningen af Januar. Et eller to Træer ere tilstrækkelige i en Have.

Fjerde Capitel.

Steenfrugt (Prunus, 12te Cl. 2den Ord. Rosaceæ).

§ 1. **Ferskentræet** (Amygdalus Persica) findes vildtvoxende i Persien og det asiatiske Tyrki imellem den 30 og 40 nordlige Bredegrad, og kan her til Lands kun dyrkes som Espaliertræ ved en mod Syd eller Sydost vendende Muur eller Plankeværk. Vi have allerede tidligere (1ste Afd. 1ste Cap. § 10) omtalt Nødvendigheden af, ved kunstige Midler at forhøie Varmen i vore Haver, naar vi i dem ville dyrke Væxter fra en sydligere Bredegrad, og det der Sagte finder i sin Heelhed Anvendelse paa Culturen af Ferskentræet i Friland. For at give Rødderne den fornødne Varme, tilberedes Rabatten, der bør være 5—6 Fod bred og 2 Fod dyb, som allerede tidligere omtalt, med Afløbsrender, og ved en Belægning af Tegl eller Steen nødes Rødderne til at holde sig i Overfladen, der desuden kan belægges med gammel Gjødning eller Blade. Man opnaaer derved ikke alene at sikkre sig for Grundvandets skadelige Indflydelse, men den mere sparsomme Saftforsyning foraarsager kortere Skud, som i rette Tid kunne modnes og modstaae Vinterkulden.

Ferskentræet plantes i en leerholdig, af forraadnede Græstørv præpareret Jord, der kun, naar den er meget mager, forbedres med 1/6 gammel Gjødning. Man vogte sig omhyggeligt for at plante Rodhalsen dybere, end den før har staaet, og naar Rabatten nylig er tilberedt, maa man heller sætte Træet oven paa Jorden, udbrede Rødderne og bedække dem med 3 Tommer Jord; ved den derpaa stedfindende Synkning vil Rodhalsen komme i en passende Høide. Før Plantningen beskæres Træet, og man sørger om muligt for, at alle Saarene komme til at vende nedad eller imod Muren; Træet anbindes ikke, førend Jorden er sunken.

Rabattens Overflade, som om Efteraaret og et Par Gange om Sommeren omgraves med et Jerngreb, bør ikke anvendes til Havesager, det skulde da være Ting, som meget hurtigt kom bort, saasom Salat, Kaalplanter ꝛc., da de ikke alene hindre Solens og Luftens frie Indvirkning, men ogsaa berøve Rødderne deres Næring og fremfor Alt fjerne dem fra Overfladen.

Den forøgede Varme for Toppen frembringes ved at udbrede Grenene paa en Sydmuur i en saadan Afstand fra hverandre, at Sol og Luft frit og uhindret kunne indvirke paa Træet og Frugterne. For at opnaae dette, maa man beskære Træet; allerede i Mai, naar Knopperne begynde at fremskyde, borttages alle de, som fremkomme paa den indre og ydre Side, og som ville give Grene, der vise ind mod Muren eller lige ud mod Rabatten, af de øvrige beholdes saa mange, som der er Plads til paa Muren, som der er Brug for til det næste Aars Frugtgrene, og til at sikkre sig et rigeligt, vel fordeelt Forraad af unge Skud over det hele Træ; alle andre borttages, og dette Arbeide fortsættes den hele Sommer lige til Løvfaldet. Ved Foraarsbeskæringen indstudses de unge Skud over et Bladøie meer eller mindre, eftersom Træet er stærkt eller svagt (see andet Cap.), gammelt Træ borttages, og nye Grene lægges i Stedet, og efter at Træet omhyggeligt er vadsket med Sæbevand, an-

bindes Grenene til Søm eller Espalieret (som bestaaer af smalle Lister, der ere anbragte 2 Fod fra Muren og 6 Fod fra hverandre), med tynde Pileqviste. For at fordele Saften lige stærkt i de øverste og nederste Grene, er det godt at bøie Spidsen af de nederste Ledegrene opad, hvorved et stærkere Saftløb i disse Grene opnaaes.

Uden Beskæring udfolder Ferskentræet i faa Aar en Mængde Grene, ansætter ogsaa en stor Mængde Frugter, som imidlertid deels qvæle hverandre, deels i vort ugunstige Klima ikke blive modne, da Solen ikke tilstrækkeligt kan virke paa dem, og Træet, der paa denne Maade aarligt mere og mere svækkes, døer tidligt. Naar man efter Steendannelsen, der begynder, naar Frugten er af en Valnøds Størrelse, varer 5—6 Uger, og under hvilken mange Frugter falde af, mærker, at der er for mange Frugter paa Grenene, borttages de overflødige; man antager, at et sundt og godt behandlet Træ kan bære 4 Frugter paa hver Qvadrat-Fod. Hvor Dækning om Vinteren er fornøden, kan denne bestaae af Bregneløv, Gran- eller Taxgrene, og Net af Hø- eller Halmsimer, der kunne blive hængende for, indtil Nattefrosten er forbi, og som ypperligt beskytte Træerne. Kort, Ferskentræerne bør gives en svær Jord, der kan holde paa den passende Fugtighed, ikke gjødes eller i al Fald meget sparsomt, ved Sommer- og Foraarsbeskæring omhyggelig udtyndes, og nyt Træ bestandigt haves i Forraad, for at erstatte det gamle, ikke tillades at bære for mange Frugter, holdes rene for alle skadelige Insecter, og ved Dækning sikkres for Beskadigelsen af Vinter- og Foraarskulden. Medens man i England og Frankrig dyrker en stor Mængde Varieteter af denne fortræffelige Frugt, ville vi for vore Klimatforholde især anbefale nedenstaaende Sorter, hvoraf de tvende sidste høre til de saakaldte Nectariner eller Glatfærskener. Forædlingen skeer ved Oculation paa Blommestammer.

1. Dobbelt Montagne.

Frugten af Middelstørrelse, rundagtig, lidt tilspidset og fladtrykt paa Solsiden. Huden fløielsagtig, dunet, grønlig hvid, paa Solsiden lyserød med mørkere Marmorering. Kjødet delicat, smeltende, hvidt lige til Stenen, fra hvilken det løsner. Stenen oval, tilspidset, dybt furet. Bladene dobbelt saugtakkede uden Kjertler. Blomsterne store. Moden i Slutningen af August eller Begyndelsen af September.

2. Rød Magdalene.

Frugten af Middelstørrelse, mere bred end lang. Kløvten dyb, den ene Side af Frugten er større end den anden. Stilken sidder i en viid Grube, Huden fløielsagtig, dunet, guulagtig hvid, paa Solsiden meget mørkerød, med askefarvede og mørke Pletter. Kjødet smeltende, med rigelig aromatisk Saft, hvidt, rødt nærved Stenen, fra hvilken det løsner. Stenen aflang og tyk. Bladene dobbelt saugtakkede uden Kjertler. Blomsterne smaa, mørksmudsigrøde.

3. Coursons røde Magdalene.

Frugten under Middelstørrelse, kegleformet, lidt fladtrykt paa Enden, med en dyb Kløvt paa den ene Side. Huden fløielsagtig, dunet, bleggul, paa Solsiden smuk rød. Kjødet hvidt, lidt rødt nærmest Stenen, fra hvilken det løsner, saftfuldt, af rig viinagtig Smag. Stenen noget afstumpet, stor i Forhold til Frugten. Bladene dobbelt saugtakkede, uden Kjertler. Blomsterne store, blegrosenrøde. Modnes i Begyndelsen af September.

4. Royal George.

Frugten over Middelstørrelse, næsten kugleformet. Kløvten dyb, især paa Spidsen. Huden fløielsagtig, dunet, hvidguul med talrige røde Stænk; paa Solsiden mørkerød, marmoreret med en mørkere Farve. Kjødet smeltende, saftigt, guulagtigt-hvidt, men meget rødt nærved Stenen, fra hvilken det løsner. Stenen oval, kun lidt furet. Bladene

dobbelt saugtakkede uden Kjertler. Blomsterne smaa. Modnes i September.

5. George the Fourth.

Frugten af Middelstørrelse, kegleformet, dybt kløvet i Spidsen og med en dyb Stilkgrube. Den ene Side af Frugten er større end den anden. Huden middelmaadig dunet, blegguul og ensformig mørkerød paa Solsiden; hvor de to Farver mødes, er den plettet med smukt Rødt. Kjødet blegguult, rødt ved Stenen, fra hvilken det løsner. Stenen lille, oval afstumpet, kun lidt furet. Bladene store, skarpttandede, med runde Kjertler. Blomsterne smaa, mørkerøde. En fortrinlig Varietet til Drivning.

6. Den dobbelte Zwolske.

Frugten af Middelstørrelse, noget oval, stundom endende med en lille Dup. Kløvten er dyb, den ene Side af Frugten mere udviklet end den anden. Huden fløielsagtig, dunet, blegguul, smukt mørkerød paa Solsiden. Kjødet blødt, smeltende, saftfuldt, hvidt, rosenrødt ved Stenen, fra hvilken det løsner. Bladene takkede, med nyreformige Kjertler. Blomsterne smaa, mørkerøde. Modnes i Midten af September.

7. Elruge.

Frugten af Middelstørrelse, lidt længere end bred. Huden glat, grønguul, mørkerød eller purpurfarvet paa Solsiden. Kjødet grønguult, saftfuldt, smeltende og løsnende fra Stenen. Bladene saugtakkede uden Kjertler. Blomsterne smaa. Modnes i August.

8. Violet hâtive.

Frugten af Middelstørrelse, lidt smallere i den øverste Ende. Stilkgruben af Middelstørrelse. Kløvten ikke dyb, løbende tvers over Spidsen. Huden glat, guulgrøn, paa Solsiden mørk, purpurrød blandet med blegbrune Pletter. Kjødet hvidagtigt, guulgrønligt, farvet med Rødt ved Ste-

nen, fra hvilken det løsner. Stenen rundagtig=oval, rød; Furerne ere ikke meget dybe. Bladene tandede, med nyre=formige Kjertler. Blomsterne smaa. Modnes i September.

§ 2. **Abrikostræet** (Prunus Armeniaca) har hjemme i de caucasiske Bjerge og fordrer i det Væsentligste samme Jordbund, Behandling og Beskæring som Ferskentræet. Det er betydeligt haardførere end dette, angribes sjeldent af Insecter og lider i vort Klima ikke af Vinterkulden; plantede ved en mod Østen eller Sydvest liggende Muur ville Frugterne blive godt modne. Frugtknopperne fremkomme ikke alene paa det unge Træ, som ved Ferskenen, men ogsaa paa Frugtsporer paa det gamle Træ, som imidlertid ved Beskæring maae indstudses til Halvdelen af deres Længde, da Grenene ikke kunne ernære de talrige Frugter. Abrikoser anvendes ligesom Ferskenerne til Bordfrugt, Marmelade og Syltning. Forædlingen skeer ved Oculation paa Blommer eller vilde Abrikosstammer. Da Abrikoserne blomstre meget tidligt, er et Hø= eller Halmnæt, som flettes af Simer snoede af Hø eller Halm, meget brugbart til at udspænde foran Træerne, hvorved Nattefrostens skadelige Virkninger paa Blomsterne kan forhindres. Følgende Sorter fortjene at anbefales.

1. Tidlig Ungarsk.

Frugten 1½ Tomme høi og lidt bredere, med en dyb Fure, der er mindre mod Spidsen. Stilken kort. Huden dunet, lysegul paa Solsiden, guldguul, med et rødligt Skjær. Kjødet fast, ikke meget saftigt men ret velsmagende. Stenen buttet, tyk og løsner fra Kjødet; Kjernen er bitter. Sommerskuddene ere lange og stærke, med tætsiddende Øine. Modnes i Juli.

2. Tidlig Orange.

Frugten stor, langagtig, med en flad Fure; den ene Side af Frugten er lidt større end den anden. Huden guul, paa Solsiden orange med Rødt. Kjødet orangeguult,

saftfuldt og velsmagende. Stenen lille, tyk i Midten, rundagtig, næsten glat, løsnende fra Kjødet og med sød Kjerne. Modnes i August.

3. Den Bredaiske.

Frugten af Middelstørrelse, med en lille Fure. Stilken kort, siddende i en lille Fordybning. Huden guul, paa Solsiden orangerød. Kjødet rødliggult, saftfuldt, velsmagende. Stenen lille, rundagtig, lidt sammentrykt, løsnende fra Kjødet og med sød Kjerne. Sommerskuddene ere tykke, lyserøde paa Solsiden, med tredobbelte Øine og langagtige, brede fiinttandede Blade. Træet er rigtbærende. Modnes i Slutningen af August.

4. Ferskenabrikosen.

Frugten stor, noget sammentrykt paa Siderne, med dyb Fure og rummelig Stilkgrube. Huden blegguul, paa Solsiden mørkorange, plettet med Mørkebrunt. Kjødet fast, rødliggult, saftfuldt, af fortræffelig Smag. Stenen indeholder som oftest 2 Kjerner af bitter Smag. Sommerskuddene ere lange, stærke, mørkebrune paa den øverste Side. Modnes i Slutningen af August.

5. Moorpark.

Frugten rundagtig, stor, noget sammentrykt paa Siderne, af hvilke den ene er mere udviklet end den anden. Stilkgruben dyb, Huden blegguul, paa Solsiden mørkorange, schatteret med Brunrødt. Kjødet fast, orangerødt, løsnende fra Stenen, som er dybt furet og indeholder en bitter Kjerne. Modnes først i September.

§ 3. **Kirsebærtræet** (Prunus Cerasus) voxer vildt i Europa og Asien, fordrer en let, tør Jordbund, og et ikke altfor udsat Voxested. Formeringen skeer ved Podning eller almindeligst ved Oculation paa Kjernestammer og paa Mahaleb Kirsebærret, eller det sure Syltekirsebær for Espaliertræer. Medens de fritstaaende kun meget ubetydeligt beskæres efter Kronedannelsen, og dette i saa Fald skeer ved

Midsommertid, for at Saaret kan læges inden Vinteren, blive Espaliertræerne regelmæssigt beskaarne Sommer og Foraar; de sure Kirsebær blive især indstudsede paa deres Frugtgrene om Sommeren, da der ikke altid ved Foraarsbeskæringen er Bladøine paa Grenen uden paa Spidsen. Forøvrigt anvendes de allerede meddeelte Beskæringsregler. Kirsebærrene inddeles i Søde (P. Cerasus) og Sure (P. Avium); de anvendes begge som Bordfrugt, men den sidste desuden til Destillation, Syltning ꝛc. I Frugthaven giver man Kirsebærtræet 10 Alens Afstand fra hverandre eller planter dem imellem Kjernefrugten. Følgende Sorter kunne især anbefales:

a) Sure Kirsebær.

1. Mai Kirsebærret.

Frugten stor, noget fladtrykt paa Siderne. Huden ved fuldkommen Modenhed næsten sort; Kjødet rødt, blødt, fiint, af syrligsød krydret Smag. Saften er farvende. Modnes i Juli. Træet er middelstort, med oprette Grene og meget frugtbart. Espalieret ved en Østmuur modnes det 14 Dage tidligere.

2. Det dobbelte Glas Kirsebær.

Frugten stor, bredtrykt, med en dyb Fure paa den ene Side. Huden tynd, gjennemsigtig, lyserød. Kjødet hvidguult, blødt, saftfuldt, trevlet, af syrligsød Smag, og med farvende Saft. Stilken 1¼ Tomme lang, siddende i en viid Hulning. Stenen stor, rund. Modnes i Juli. Træet er temmelig stort og frugtbart.

3. Ostheimer Weichsel.

Frugten stor, næsten rund, foroven og neden fladtrykt; Huden sortrød. Kjødet mørkerødt, saftfuldt, af fortræffelig syrligsød Smag. Stilken 2 Tommer lang, siddende i en viid flad Hulning. Stenen lille, langagtigrund. Modnes i Juli. Træet giver bedst Udbytte som Dværgtræ eller espa-

lieret ved en Vestmuur. Forædlingen bør foretages paa Vildlinger af det søde Kirsebær.

4. Morellen.

Frugten stor, rund. Huden næsten sort; Kjødet mørkerødt, blødt, saftfuldt, af syrligsød Smag, og med farvende Saft. Modnes i Juli.

Espalieret ved en Nordmuur, kan saavel denne som den foregaaende Sort modne deres Frugter, dog kunne disse kun anvendes til Syltning paa Grund af deres større Surhed.

b) Søde Kirsebær.

5. Det store sorte Hjertekirsebær.

Frugten meget stor, 1 Tomme lang og ligesaa bred, hjerteformig. Huden tyk, sort. Kjødet noget haardt, gjennemdraget med Trævler, af sød forfriskende Smag. Stilken 2 Tommer lang. Stenen stor, langagtig rund. Modnes i Juli. Træet er stort med en udspærret Krone.

6. Det store Knorpelkirsebær.

Frugten stor, noget bredtrykt paa den ene Side. Huden sortbruun. Kjødet brunrødt, meget fast, af sød Smag. Stenen lille. Modnes i August, og Træet er meget frugtbart.

7. Black Tartarian.

Frugten stor, hjerteformig med ujevn Overflade. Huden af skinnende, purpur-sort Farve. Stilken 1½ Tomme lang. Kjødet purpurfarvet, saftfuldt, af sød righoldig Smag. Stenen af Middelstørrelse, rundagtig aflang. Modnes i August. Træet er haardført og rigtbærende saavel fritstaaende som espalieret ved en Øst- eller Vestmuur.

8. Downton.

Frugten afstumpet hjerteformig, næsten rund, lidt fladtrykt paa den ene Side, og med en lille Fure fra Spidsen

til Stilken; denne er 2 Tommer lang, tynd, siddende i en dyb Hulning. Huden blegguul, punkteret med talrige røde Stænk, paa Solsiden med store røde Pletter. Kjødet ravfarvet, gjennemsigtigt, hængende lidt ved Stenen, af sød, krydret Smag. Modnes i Slutningen af Juli. Træet er meget frugtbart.

9. Elton.

Frugten stor, af uregelmæsig, afstumpet, hjerteformig Figur, fladtrykt ved Stilken; denne er 2 Tommer lang, tynd. Huden blegvoxguul, plettet og farvet med Rødt paa Solsiden. Kjødet fast, af righoldig sød Smag. Modnes i Juli. Træet er meget frugtbart saavel fritstaaende som espalieret.

10. Waterloo.

Frugten stor, rundagtig, indhulet ved Stilken, afrundet eller fladtrykt paa Spidsen. Stilken lang og tynd. Huden af mørksortguul Farve, som ved fuldkommen Modenhed forandrer sig til Mørkrødt. Kjødet fast, af righoldig krydret Smag. Modnes i Slutningen af August. Træet er haardført og frugtbart.

§ 4. **Blommetræet** (P. domestica) formeres ved Podning eller Oculation paa Kjernestamme af den almindelige blaa Blomme. Grunden, hvorfor man ikke bør anvende Rodskud dertil, er den, at disse Stammer senere atter udsende en Mængde Rodskud, som svække Træet. Man kan enten tiltrække Vildlingen til Stamme, (som bedst skeer ved at nedskære en stærk Vildling til nogle Tommer for Jorden, hvorved der vil fremkomme et stærkt og lige Skud) og dernæst oculere den ædle Sort i den attraaede Stammehøide, eller forædle Vildlingen 8—9 Tommer fra Jorden og tiltrække Stammen af det ædle Skud. Efter at Kronen er dannet med 4 gode Skud, der staae i en passende Afstand fra hinanden og i en saadan Retning, at de kunne danne en regelmæsig Krone, anvendes der ikke senere ret megen Beskæring paa de fritstaaende Træer, og denne indskrænker sig meest til at ordne Kronens Form, forhindre at

denne bliver for busket, og at Grenene krydse hinanden eller voxe indad. De finere, sildigt modnende Bordfrugter, som man i vort Klima maa dyrke som Dværgtræer eller som Espalier, gives derimod en regelmæssig Sommer- og Efteraarsbeskæring, deels for at vedligeholde Formen og Afstanden imellem Grenene, som ikke bør være mindre end 8—9 Tommer, deels for ved Sommerbeskæringen at tvinge de overflødige Grene til at blive til Frugtsporer, ved at indskære dem paa et eller to Øine. Til Espalierblommer kan man forædle paa Slaaentorne, og den hensigtsmæssigste Espalierform er den pyramideformige, med en opret Ledestamme og horizontale Grene til Siderne. Frugten anvendes deels til Bordfrugt og Syltning, deels til at tørre, og da der af saadanne tørrede Blommer indføres betydelige Qvantiteter her i Landet fra Frankrig og Tydskland, ville større Plantninger af passende Sorter til Tørring sikkert godt kunne betale sig.

Følgende Sorter ville vi især anbefale.

1. Den almindelige Svedskeblomme.

Frugten er middelstor, langagtig, lidt furet, Huden er tyk, sortblaa, overtrukken med en hvid Duft. Kjødet guult, saftigt, fast, gjennemvævet med Trevler af syrligsød Smag. Modnes i September, og er især brugbar til at tørre. Træet er haardført og frugtbart.

2. Den blaa italienske Svedskeblomme.

Frugten langagtig, ægformig, noget bredtrykt, med en temmelig dyb Fure. Huden tyk, sortblaa, overtrukken med en lyseblaa Duft og punkteret med Lysegraat. Kjødet grønguult, fast, saftfuldt, i Nærheden af Stenen gjennemdraget med røde Trevler, af fortræffelig syrligsød Smag. Stenen 1 Tomme lang og ½ Tomme bred. Modnes i Slutningen af September, og er en udmærket Frugt til Tørring og Syltning. Træet er stort, tidligt og rigtbærende, med

stærke, glatte, foroven rødlige Skud og langagtige dobbelttandede Blade.

3. Den violette Keiserindeblomme.

Frugten langagtig, ægformet, 1³/₄ Tomme lang og 1 Tomme bred, fladt furet. Huden er mørkeblaa, overtrukken med en lyseblaa Duft. Kjødet grønguult, af behagelig sød Smag. Stilken ³/₄ Tomme lang, befæstet i en flad Hulning. Stenen lang og smal. Modnes i Slutningen af September, og anvendes som den forrige, saavelsom ogsaa som Bordfrugt. Træet er stærkt og uregelmæssigtvoxende, med graa Skud, store mørkegrønne dybt tandede, haarede Blade; det er meget frugtbart.

4. Den røde Keiserblomme.

Frugten lidt furet, ægformet, 2¹/₄ Tomme lang og 1¹/₂ Tomme bred. Huden blegrød, paa Solsiden blaarød, overtrukken med en lyseblaa Duft, og besat med matgule Punkter. Kjødet guulagtigt, gjennemsigtigt, kornet, gjennemdraget med stærke Trevler, af viinsyrligsød Smag. Stilken ³/₄ Tomme lang, haaret. Stenen 1¹/₄ Tomme lang og ¹/₂ Tomme bred. Modnes i August, og anvendes som de tvende Forrige. Træet er kraftigt og frugtbart.

5. Winesour.

Frugten lille, aflang, Stilken ¹/₂ Tomme lang. Huden mørkeblaa = purpurrød, bedækket med mørkpurpur farvede Pletter. Kjødet grønagtig=guult, fasthængende ved Stenen. Smagen syrlig. Stenen lang, tynd og spids. Træet er kraftigt, med tynde dunede Grene. Modnes i September og er en fortræffelig Frugt til at tørre.

6. Violet hâtive.

Frugten oval, lidt tilspidset, og fladtrykt ved Stilken, med en flad Fure. Stilken ¹/₂ Tomme lang, befæstet i en flad Grube. Huden mørkeblaa, bedækket med en blaalig Duft. Kjødet grønt, fasthængende ved Stenen, af behage=

lig syrligsød Smag. Bordfrugt i August. Træet er meget haardført og frugtbart.

7. Reine Claude.

Frugten rund, med en Fure fra Spidsen til Stilken; denne er 1/2 Tomme lang, lidt bøiet, og befæstet i en lille tragtformig Grube. Huden er guulgrøn, lidt purpurfarvet paa Solsiden. Kjødet guulgrønt, meget smeltende, saftfuldt, af sød krydret Smag. Bordfrugt i August. Træet stærktvoxende. Grenene brune, glatte, udbredte. Denne udmærkede Blomme, om hvilken Georg Lindley siger: „at den uden Undtagelse er den bedste Blomme i England", er ikke alene et haardført og rigtbærende Træ som fritstaaende, men kan ogsaa med Fordeel dyrkes som Espaliertræ, da Frugterne derved blive baade større og bedre.

8. Coe's golden drop.

Frugten oval, meget stor, 2 1/2 Tomme lang og 2 Tommer bred, dybt furet, med en lille Fordybning paa Spidsen, og kort afstumpet ved Stilken; denne er tynd, 3/4 Tomme lang, befæstet i en viid Grube. Huden grønguul, med talrige violetrøde Pletter paa Solsiden. Kjødet grønguult, fastsiddende paa Stenen, af sød og behagelig Smag. Bordfrugt i October, men kan ved at ophænges ved Stilken paa en Traad i et frostfrit og tørt Værelse, eller ved Indpakning i blødt Papir, gjemmes næsten hele Vinteren. Træet har glatte Grene. Denne Sort maa plantes ved en Sydost, eller Sydvest Muur.

9. Kirkes Blomme.

Frugten over Middelstørrelse, rundagtig-aflang, bredest ved Stilken, med en ubetydelig Fure. Spidsen er ikke indtrykt. Stilken 3/4 Tomme lang. Huden mørkpurpur, bedækket med en azurblaa Duft, gjennem hvilken der sees nogle guldgule Pletter. Kjødet grønagtigt, guult, fast, saftigt, løsnende fra Stenen; denne er middelstor, uregelmæs-

sig, bred-aflang, fladtrykt, med en Fure paa den ene Side. Bordfrugt i September. Træet, som har glatte Grene, er meget frugtbart, og kan dyrkes baade som Fritstaaende og som Espalier.

10. Washington.

Frugten oval, 1¾ Tomme lang, med en mørk Fure fra Spidsen til Stilken. Huden er mørkeguul, lidt grønplettet, paa Solsiden orangefarvet, med nogle carmoisinrøde Pletter. Kjødet guult, fast af behagelig sød Smag, og løsnende fra Stenen; denne er oval, spids til begge Ender og furet overalt næsten lige til Randen. Bordfrugt i September. Træet er rigtbærende, baade som Fritstaaende og Espalier, og fortjener særligt at anbefales.

§ 5. **Korneelkirsebærtræet** (Cornus mascula) dyrkes stundom i enkelte Exemplarer for de smaa, syrlige Frugter, der anvendes til Syltning. Træet er af Middelstørrelse og kan plantes frit eller som Espalier; det behandles som Blommen. Formeringen skeer ved Frø, og Stammerne podes siden med Qviste fra en god og frugtbar Sort.

§ 6. **Mandeltræet** (Amygdalus communis). Dersom man har Plads tilovers ved en Syd- eller Sydost Muur, kan man der plante et Mandeltræ, som tiltrækkes og behandles ligesom Ferskentræet. Det er imidlertid ikke altid, at vore ustadige og kolde Sommere bringe Frugten til Modenhed, men naar dette skeer, bevares Mandlerne i Stuen, i tørt Sand til man vil bruge dem; førend de aabnes, maa man tørre dem nogle Dage paa Hylder i et tørt Værelse, da Kjernene ellers let mugne. Den bedste Sort til Plantning er den tyndskallede, saakaldte, Krakmandel. Mandelen forædles ved Oculation paa Blomme eller vilde Mandelstammer.

Femte Capitel

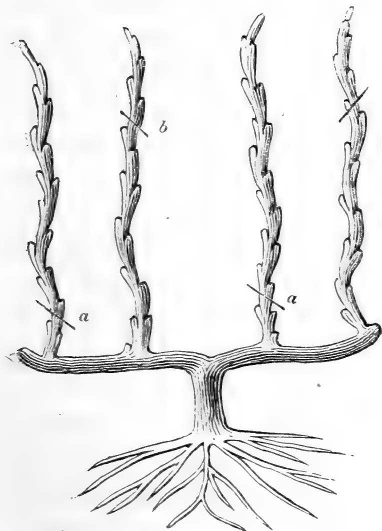
Bærfrugt.

§ 1. **Viindruen** (Vitis vinifera 5te Cl. 1ste Ord. Ampelideae) har hjemme i Syrien og Lilleasien; ligesom Ferskentræet fordrer den Plads ved en mod Syd eller Sydost beliggende Muur, en let, men meget righoldig Jordbund og et tørt Underlag, der kan tilveiebringes ved de tidligere omtalte Afløbsrender; er Grunden fugtig, bør der, foruden disse, endnu lægges et 9 Tommer tykt Lag Muurbrokker eller Smaasteen paa Bunden af Rabatten. Grunden til denne Forsigtighed ligger i Nødvendigheden af at hindre Rødderne i Indsugningen af den overflødige, raa Saft, der vilde foranledige en fortsat Væxt til langt ud paa Efteraaret, som da ikke alene vilde skade Druernes Modning, idet den tilførte, raa Saft maa forarbeides, førend dette kan skee (see 1ste Afd. 1ste Cap. § 7), men ogsaa hindre Rankerne fra at opnaae den behørige Fasthed og Modenhed før Vinteren, uden hvilken de enten reent bortfryse eller dog kun afgive svage, kraftløse Skud den paafølgende Sommer. Naar Viindruen i vort kolde, ubestandige Klima skal trives, og Druerne modnes, maa man anvende alle de Midler, der staae til vor Raadighed, for at opnaae kraftige, tykke og vel modne Sommerskud, der kunne bære Frugt den følgende Sommer og lægges i Stedet for det afbaarne Træ, som borttages.

Dette Formaal opnaaes: a) ved den ovenfor berørte Vandafledning, og ved at hindre Rødderne i at trænge ned i den slette Jord; b) ved en hensigtsmæssig Jordblanding (for en almindelig god Havejord, 2 Dele af den tilstedeværende Jord, 1 D. Kalkmergel eller Kalkgruus af gamle Bygninger, 1 D. Sand eller Gruus, 1 D. Ukrudsjord, 2 D. Stald-Gjødning og 1 D. Hornspaaner, hvilket i 2 Aar omstikkes, før det bruges), der maa være let og meget nærende, og hvis Bestanddele forøvrigt kunne rette sig efter Jordbundens Natur paa Plantestedet; og c) ved rigtig Be-

skæring i rette Tid. Hvad denne sidste angaaer, have vi allerede omtalt den i det 2det Capitel, og skulle her kun omtale en i England brugelig Maade, som, da den i høi Grad concentrerer Saften og gjør Dannelsen af gamle, nøgne Grene umulig, vist vilde passe sig godt for vore Forhold. Efterat den kraftige, 2aarige Stikling eller Aflægger om Foraaret er henplantet paa Blivestedet, bortskæres alle Grenene paa den stærkeste nær, der indstudses paa 2 Øine, hvoraf den ene strax ved Fremkomsten borttages, og den af det andet fremkommende Green ved næste Beskæring igjen skæres paa 2 à 3 Øine, hvilket atter gjentages ved næste (3die) Beskæring. Sommer-Behandlingen er den samme, som allerede er beskrevet, dog lader man Sommerskuddet ved Anbindingen bugte sig frem og tilbage paa Muren, hvorved mere concentrerede Skud og bedre udviklede Knopper opnaaes; alle Druer, som maatte fremkomme, borttages strax ved Dannelsen, og Skuddet afknibes i Spidsen i Slutningen af August eller Begyndelsen af September. Den tredie Sommer lader man begge Skuddene, eller, om man har skaaret paa 3 Øine, de tvende stærkeste fremvoxe, behandler dem Sommeren over, som ovenfor sagt, beskærer dem efter Løvfaldet paa 6—7 Øine, og hefter dem horizontalt til Muren. Af disse 7 Øine vælger man det andet fra Stammen og det sidste, og bortskærer alle andre i Marts; de saaledes beholdte 4 Øine ville om Sommeren give 4 kraftige Skud, der kunne tillades at bære 4 à 5 Pd. Druer. Alle overflødige Klaser (man reg-

Fig. 34.

ner hver Klase til ½ Pd.) borttages. Rabatten, der bedækkes med gammel Gjødning og hverken maa graves eller beplantes, gives i Juni en god Vanding med flydende Gjødning, bedst fortyndet Cider- eller Mostbærme (1 Deel Mostbærme og 4 Dele Vand), og i November indskæres Grenen ved b, b, see Fig. 34, paa 8, 10 à 12 Øine efter Sorternes stærkere eller svagere Væxt, Stokkens Frodighed 2c., for at afgive Bæregrene for næste Aar, medens Grenene a, a nedskæres paa 2 Øine, for at frembringe en god, kraftig Green, der næste Efteraar skæres til Bæregreen, og Grenene b, b der nu have baaret deres Frugter, nedskæres til 2 Øine, for saaledes bestandigt at frembringe afvexlende Frugt og Bæregrene. Naar Vinen dyrkes paa denne Maade, regner man, at Stokken kan frembringe 10 Pd. Druer for hver Tomme af Stammens Omkreds ÷ 2½ Tomme, maalt lige over Jordfladen, f. Ex. en Viinstok er 6 Tommer i Omkreds, derfra drages 2½ Tomme, bliver tilbage 3½ Tommer, den skulde altsaa kunne frembringe 35 Pd. Druer. Et tørt Underlag og en righoldig, tør, med Beenstykker, Hestehove, Læderstumper, Horn, Kalkgruus, Muurbrokker 2c. blandet Jordart anbefales ligeledes. (See Mr. Hoares Practical »Treatise on the Cultivation of the Grape Vine on open Walls.«) Hvad Efteraarsbeskæringen angaaer, da kunne vi af Erfaring anbefale den for vort Klima, naar Rankerne ere behørigt modne; men af denne Rankernes Modning afhænger igjen hele Viindyrkningens heldige eller uheldige Udfald, og naar de her givne Regler følges, og Stokken kan anvises et beskyttet, mod Syd beliggende Voxested ved en Muur eller et Plankeværk, ville Skuddene ogsaa nok modnes; ialfald maa man hellere skære Vinen om Efteraaret, løsne Grenene og indbinde dem om Vinteren med Grangrene eller Bregner, end tabe den om Vinteren opstigende Saft ved at udsætte Beskæringen til om Foraaret. Naar Vinen trækkes paa den ovenfor angivne Maade, maa der plantes mange Stokke, og naar Muren er høi, maae de halve tiltrækkes med høiere Stammer, for at kunne udbrede

dem over de nederste. De bedste Sorter for vort Klima, ere Følgende:

a) Blaae Druer.

1. Tidlig Leipziger.

Klasen lille, med tætstaaende, smaa, runde Bær. Huden er mørkeblaa med en blaalig Duft. Bladene smaa, glatte, spids indskaarne, rødlige ved Løvfaldet. Ranken ikke meget stærk; den kan skæres paa 4 à 5 Øine, og give Druer. Druerne modnes ved en Sydmuur i August.

2. Møller Druen.

Klasen kort og tyk, med smaa, runde, sorte, tætsiddende Bær. Huden tynd, bedækket med en fiin blaa Duft. Kjødet er blødt, med klar, sød og krydret Saft. Ranken er temmelig stærktvoxende, med store, stumpt indskaarne Blade, som paa begge Sider ere bedækkede med et hvidt Duun. Den modnes i gode Sommere ved en Sydmuur i September, og kan skæres paa 6—7 Øine.

3. Frankendaleren.

Klasen stor, pyradeformig, med store, ikke meget tætsiddende ovale Bær. Huden mørkpurpurfarvet, bedækket med en fiin blaa Duft. Kjødet blødt, med sød og rigt krydret Saft. Ranken er frodig, med store, glatte, spidsudskaarne Blade, der ved Løvfaldet blive rødlige. Druerne modnes kun i en Viinkasse eller Bakke, og kan godt taale at ledes ind i et varmt Væxthuus eller Annanaskasse. Dyrkede i store 14 Tomme vide Potter, og fremdrevne i et varmt Huus, frembringe de smukke og fuldkomne Druer.

4. Esperione.

Klasen stor, smukt formet, med runde, eller noget fladtrykte Bær, som stundom har ligesom en Rende paa den ene Side. Huden mørkpurpurfarvet, bedækket med en tyk blaa Duft. Kjødet, som hænger fast ved Huden, er ikke

meget krydret, men velsmagende. Ranken er meget frodig, overordentlig frugtbar og haardfør. Bladene ere forskjelligt formede og blive orangefarvede ved Løvfaldet. Druen modner i gode Sommere paa en Sydmuur i September. Beskæring som den Forrige.

b) Hvide Druer.

5. Hvid van der Lahn.

Klasen middelstor, noget spredt, med runde Bær. Huden guulagtig hvid, med lidt mørkere Schattering paa Solsiden, naar Bærrene ere meget modne. Kjødet er blødt, meget sødt og velsmagende. Ranken er frodig, men ikke af de meest stærktvoxende, med glatte, spids indskaarne Blade. Druen modner i de allerfleste Tilfælde ved en Sydmuur i September og kan bringes til Modenhed i et tomt Væxthuus ved at dyrkes i Potter af 12 Tommers Diameter. Den er frugtbar og haardfør og giver Frugt ved at skæres paa 5 à 6 Øine.

6. Persilledruen.

Klasen ikke meget stor, noget spredt. Bærrene runde, hvide, tyndskallede. Kjødet saftigt, velsmagende, men ikke meget krydret. Rankens Væxt og Beskæring er omtrent som den Forrige. Bladene ere meget fiintdeelte, næsten som Persilleblade. Druen modner i gode Sommere ved en Sydmuur i September, men bliver baade større og mere krydret i en Viinkasse.

7. Perledruen.

Klasen temmelig stor, smukt formet, med store runde Bær. Huden hvid, med lidt Rustfarve paa Solsiden, naar Bærrene ere meget modne. Kjødet saftfuldt, sødt og velsmagende. Ranken stærktvoxende med store glatte Blade og temmelig korte Led. Druen modner vel i gode Sommere ved en Sydmuur, men da den er meget tilbøielig til at „krente“ (det vil sige: at en Deel af Bærrene standse i

Værten og forblive som smaa Erter), dersom der indtræffer uheldigt Veir i Blomstringstiden, saa dyrker man den bedst i en Viinkasse eller Bakke. For at opnaae Frugt, maa den ikke skæres paa mindre end 6 à 7 Øine.

8. Hvid Muskateller.

Klasen af Middelstørrelse, noget spredt, for det meste 6 Tommer lang og 4½ Tomme bred foroven. Bærrene runde, middelstore. Huden grønagtig hvid; paa Solsiden ere Bærrene ved fuldstændig Modenhed lidt guulagtig brune. Kjødet fast, saftigt og sødt. Ranken er frodigt voxende, med mellemstore, rundagtige Blade, som ere regelmæssigt, men ikke dybt indskaarne. Druen modner i gode Sommere ved en Sydmuur i September, men bliver baade større og mere velsmagende i en Viinkasse.

§ 2. **Stikkelsbærbusken** (Ribes Grossularia 5te Cl. 1ste Ord. Crassularieae) voxer vildt i det nordlige Italiens Bjergegne, og fordrer en god, velgjødet Havejord for at opnaae nogen Fuldkommenhed. Formeringen skeer let ved Stiklinger, der skæres om Efteraaret af de stærkeste og længste Sommerskud 12—15 Tommer lange, med lidt af det gamle Træ paa den nederste Ende, der før Stikningen omvikles med lidt Mos. Efterat være indslaaede paa et beskyttet Sted om Vinteren, stikkes Grenene om Foraaret i 6 Tommers Afstand og saa dybt, at kun to Øine rage frem. Næste Foraar kunne de unge Planter henplantes paa Blivestedet, enten paa Rabatterne imellem Frugttræerne eller paa et eget, for dem bestemt Qvarteer; en varm, vel gjødet Jord med Leermergel til Underlag er dem bedst tjenlig. Ved Sommerbeskæringen udtyndes de overflødige Grene, og ved Vinterindstudsningen indstudses Grenene til Halvdelen af deres Længde. (See 2det Cap. § 3.)

En Deel af de mange store engelske Stikkelsbærsorter ere deels sildige og opnaae saaledes ikke altid deres rigtige Fuldkommenhed her til Lands, deels ere de mere beregnede paa at forbause ved deres usædvanlige Størrelse, end paa

at behage ved deres krydrede Smag; nedenstaaende ere et Udvalg af de tidligste og meest velsmagende Sorter. **Røde:** Red champagne, Red Warrington, red Turkey, Rob Roy, Bough red, Leigh's Rifleman, Farrow's roaring Lion; **Gule:** Yellow Champagne, early sulphur; **Grønne:** Early greenhairy, Pitmaston's greengage, Massips Heart of Oak, Edwards Jolly Tar; **Hvide:** Early White, white Champagne, Woodward's Whitesmith, Taylor's bright Venus, White Honey.

§ 3. **Ribsbusken** (Ribes rubrum) findes vildtvoxende paa flere Steder i Europa. Den fordrer den samme Jordbund, Formering og Behandling, som Stikkelsbærbusken, og dyrkes ofte i store Partier, da Frugterne som bekjendt anvendes til Syltning og Ribsviin. Denne tillaves saaledes: 2 Lispd. afribbede Ribs knuses i en Ballie, og kommes tilligemed 1½ Lispd. Puddersukker og 1½ Pot Rom i et Anker, som dernæst fyldes med Vand. Ankeret henstaaer utilspundset, indtil Gjæringen er endt, dernæst fyldes det atter med afvreden Ribssaft eller Vand og henlægges veltilspundset 4 Maaneder før Vinen bruges. Naar man om Sommeren afkniber Spidserne paa Skuddene, føres den saaledes standsede Saft til Frugterne, som derved blive større. Naar den trækkes som Espalier ved en Nordmuur paa den i 2det Cap. § 2 beskrevne Maade, opnaae Frugterne ikke alene en betydelig Størrelse, men kunne ogsaa holde sig langt ud paa Efteraaret. Træerne bør i saa Fald bedækkes med et Net. Man har hvide, rosenrøde og store spanske Ribs, hvoraf den sidste Sort fortjener Fortrinnet. To nye Ribsvarieter: groseiller cérise og Queen Victoria anprises meget i de nyere Priiscouranter; den første er meget større end det spanske Ribs, men Saften er endeel surere; den anden skal derimod med en betydelig Størrelse forene en behagelig Syrlighed.

§ 4. **Solbærbusken** (R. nigrum) voxer vildt i Rusland og Siberien, hvor den anvendes til Liqueurer, til Destillation og til Syltning. Bladene kunne anvendes som

Thee, naar de tørres i deres spæde Tilstand. Formering og Dyrkning er den samme, som den Foregaaendes. Man har det grønne Solbær og det store, sorte neapolitanske; det sidste er den bedste Sort.

§ 5. **Hindbærbusken** (Rubus Idaeus 12te Cl. 3die Ord. Rosaceae) voxer vildt i Skovene i det nordlige Europa. Formeringen skeer let ved Udløbere, der opgraves i Marts, og plantes 3 sammen (. ˙ .) i 2 Alens Afstand i Rader; Jorden bør være noget fugtig, og Beliggenheden noget skyggefuld. Gjødning anbringes rigeligt, saavel i Plantehullerne som senere, naar man om Efteraaret omgraver Jorden imellem Raderne. Ved Sommerbeskæringen borttages overflødige Rodskud (5—6 ere tilstrækkelige for en stærk Stok). De afbaarne Stokke afskæres, saasnart Frugten er indsamlet, og de unge Skud indstudses i Marts indtil $^{2}/_{3}$ eller $^{3}/_{4}$ af deres Længde. Naar man imellem hverandren Rad nedrammer Pæle og fæster en Lægte derpaa i horizontal Retning, kan man fæste de frugtbærende Stokke fra begge Rader dertil, hvorved mere Lys og Luft opnaaes, og Frugterne blive større. Man dyrker mange Sorter, hvoraf de røde og gule Antwerpner Hindbær ere de bedste af ældre Sorter; blandt de nyere Hindbærvarieteter: Fastolfs, Merveille de quatre Saisons, Victoria, Paragon, synes det sidste at være det bedste, saavel med Hensyn til Frugtbarhed og Størrelse, som til Haardførhed.

§ 6. **Morbærtræet** (Morus nigra 21de Cl. 4de Ord. Urticeae) har hjemme i Persien og fordrer hos os en meget luun og varm Plads som fritstaaende Halvstamme, eller en Plads ved en Vest- eller Østmuur som Espalier. Formeringen skeer let ved Rodskud eller Stiklinger (see 1ste Cap. § 3), og Træet vil voxe frodigt i enhver god Havejord. Paa det fristaaende Træ udtyndes de overflødige Grene, og paa Espaliertræet udtyndes, indstudses og skæres de paa Spore, eftersom Omstændighederne kræve det. Ved at nedgrave Oxeblod ved Rødderne i 2 Fods Afstand fra Stammen befordrer man i høi Grad Frugtbarheden, og da de

modnende Frugter daglig falde ned, bør der under Træet være saaet en lille, tætbevoxet og kort afslaaet Græsplaine, for at Frugterne ikke skulle smudses. Den meget sunde og delicate Frugt anvendes til Bordfrugt og Syltning.

§ 7. **Figentræ** (Ficus Carica 23de Cl. 2den Ord. Urticeae) stammer fra Asien og Berberiet og dyrkes stundom som Espalier ved en Sydmuur, hvor det i gode Sommere giver gode, modne Frugter. Formeringen skeer ved Rodskud og Stiklinger af det modne Træ; Figenen fordrer en let, tør og vel gjødet Jord og maa forsynes rigeligt med Vand, naar Bladene udfolde sig, og Frugterne ansættes, da disse ellers ville falde af. Sommerbeskæringen bestaaer i den i 2det Cap. omtalte Knibning, og ved Foraarsbeskæringen borttages store, ældre Grene tæt til Stammen, for at tilveiebringe ungt Træ, paa hvilket Frugterne fremkomme. I November eller December bøies Grenene ned mod Jorden og dækkes med Halm, Granriis eller Bregner; bliver Frosten stærk, lægges siden et tykt Lag Tang over det Hele. Den brune tyrkiske og den store Brunsviger-Figen ere de bedste til Dyrkning i Friland. De kunne ogsaa dyrkes i store Baller, der om Vinteren overvintres i en Kjælder eller i et koldt Væxthuus.

Sjette Capitel.

Nødfrugt.

§ 1. **Valnødden** (Juglans regia 21de Cl. 8de Ord. Juglandiae) har hjemme i de caucasiske Bjerge og ynder her til Lands en dyb, sandet Leerjord. Formeringen skeer ved Nødder og Oculation paa de simplere Sorter (see 1ste Cap.).

Valnødden plantes ved Udkanten af Frugthaven i 40 Fods Afstand og beskæres ikke. Maa en eller anden Green borttages, bør dette skee ved Midsommertid, og Saaret be-

lægges med Træsalve; den store, franske tyndskallede, og den lave tidligtbærende (I. regia præparturiens) ere de bedste.

§ 2. **Hasselnødden** (Coryllus Avellana 21de Cl. 8de Ord. Cupuliferae) voxer vildt i Europa og foretrækker en lettere Jordbund. Den dyrkes i Almindelighed hos os i Hækker uden Beskæring, men de bedre Sorter bør tiltrækkes med 4 Fods høie Stammer og aabne, hule Kroner, ligesom andre Frugttræer.

Ved den aarlige Foraarsbeskæring borttages alle Udløbere og Vandskud, og de unge Skud indstudses i deres halve Længde til en Hunblomst; dette Arbeide foretages rigtigst, naar Hanblomsterne kaste deres Sædstøv, for ved Rystelsen af Træets Grene endmere at befordre Befrugtningen.

De fritstaaende Nøddetræer anbringes i de forreste Rækker af Frugthaven, naar, som vi have antaget, de største Træer ere anbragte i Baggrunden, mod Nord eller Nordvest, og Afstanden bør være 10 Fod; man kan plante Ribs eller Solbær mellem dem, indtil disse naae Nøddetræernes Kroner, da de maae borttages. De bedste Sorter ere den røde og hvide Zellernød, Cob Lambertsnødden, den franske Kæmpenød o. fl. De formeres ved Podning paa Stammer af den vildtvoxende Hasselnød.

§ 3. **Den ægte Kastanie** (Castanea vesca 21de Cl. 6te Ord. Amentaceae) er et høit og stærktvoxende Træ fra det sydlige Europa, som i det Væsentlige behandles som Valdnødden. Uagtet Frugterne kun sjeldent modnes her til Lands, planter man dog stundom Træet til Ziir og for at give Læ for Frugthaven. Formeringen skeer ved Nødderne, der gjemmes Vinteren over i Sand og udsaaes i April.

Fjerde Afdeling.

Driveriet.

Første Capitel.

Anlæget.

§ 1. **Beliggenhed.** Den for Mistbænkene og Drivhusene bestemte Plads bør vende mod Syd- eller Sydost, helst med en lille Skraaning, og mod Nord eller Vest være beskyttet mod de kolde Foraarsvinde. Skulde det tilstedeværende Læ for Mistbænkpladsen ikke være tilstrækkeligt, eller et saadant aldeles mangler, maa der allerførst raades Bod paa denne Mangel enten ved Plankeværker eller Skjærme, bestaaende af 6—7 Fod høie Rørmaatter, der fæstes til et Lægterækværk; har man Grangrene i Nærheden, kan man allerlettest indhegne Pladsen paa de nordlige og vestlige Steder med et 7—8 Fod høit Stakit af Lægter og stærke Pæle, der gjennemvæves saa tæt med Grangrene, at Blæsten holdes ude; Lægterne, der fæstes horizontalt til Pælene, gives en Afstand af 1—1½ Fod. Er Pladsen meget udsat, saa at der ogsaa fra andre Sider kan befrygtes kolde, skarpe Lufttræk, kan man indhegne hele Pladsen paa denne Maade, dog saaledes, at den sydlige og østlige Væg bliver 4—5 Fod høi og rykkes saa langt fra den første Mistbænklinie, at Hegnet ikke skygger for Vinduerne.

Endskjøndt det vel kunde synes ligegyldigt, hvorledes Jordens Beskaffenhed er, da Mistbænkjorden præpareres og

hidføres andenstedsfra, er dette dog ingenlunde Tilfældet, idet en vaad og kold Jordbund hindrer Anlæget i Gruber, som kun kan finde Sted, hvor alt Grundvand aldeles kan fjernes.

Den bedste Jordbund vil saaledes være en løs, sandet eller stenet Undergrund, der let modtager al overflødig Væde, eller som dog i det Mindste har saamegen Skraaning, at al Grundfugtighed kan bortledes ved Render eller Drains.

§ 2. **Mistbænkgruben.** Naar Jordbunden ved Afløbsrender kan trækkes tør, nedsænkes Gruben 2 Fod i Jorden, dog saaledes, at Siderne skraane omtrent 6 Tommer ned mod Bunden; Gruben gjøres altid 2 Fod bredere foroven end Mistbænkvinduerne, for at faae Plads til den fornødne Omsats, og naar Jordbunden ikke bestaaer af seig, bindende Leer, maae Siderne enten ved en Bræddebedækning eller ved et Lag stampet Leer sikkres for Nedskridning. Omkring hele Gruben anbringer man en lav Bræddeindfatning, der kan være 8 Tommer ved Forsiden og 10 Tommer ved Bagsiden, og som tjener til at sammenholde Omsatsen; skulde denne synes for kostbar, kan den erstattes ved et lavt, smukt flettet Riisgjerde, bedst af Grangrene; denne Indfatning bliver saameget mere nødvendig, ifald man ved en vaad Jordbund nødes til at anlægge Mistbænken ovenpaa Jorden. Er Pladsen indskrænket, eller, hvad ofte er Tilfældet, Varmematerialerne kun faa, er det hensigtsmæssigt, i Stedet for en fortløbende Linie at udgrave Gruben saa bred, at der kan anlægges to eller flere Linier bag ved hverandre, der blot behøve et 2 Fods Mellemrum til Gang; naar man saaledes først anlægger den forreste, og siden den anden og tredie, vil, naar Omsatsen hver Gang tages bort tæt til den ældre, allerede noget afkjølede Bænk, denne atter opvarmes ved den raske Varme fra den friske Gjødning, og en langt større og længere vedholdende Varme kunne opnaaes med et forholdsmæssigt lidet Qvantum Gjødning.

Den samme Fremgangsmaade anvendes ogsaa med Fordeel, naar Anlæget foretages ovenfor Jorden.

§ 3. **Varmematerialier.** Disse bestaae, som bekjendt, fornemmelig af Heste-, Faare- og Æselsgjødning, der anvendes frisk, inden den har gjæret, og hvortil man i Skovegne som Hjælpemiddel kan anvende Blade, helst Bøge- eller Egeblade, og ved Strandkanten frisk, grøn Tang, hvortil den lange Bændeltang (Zostera marina) er den bedste. Naar Bændeltangen kan faaes i fuldkommen frisk Tilstand og i tilstrækkelig Mængde, kan man, forudsat at Kulden ikke er altfor haard, frembringe en meget god, men ikke langvarig Varme, ved et 4—5 Fods høit Lag af samme, hvorimod Bladene gjerne maae blandes med nogen Gjødning for at gaae i Gjæring; den derved frembragte Varme er ikke meget stærk, men holder sig temmelig længe.

I Almindelighed blandes Tangen paa samme Maade, og de saaledes anlagte Bænke give en ret god Varme, som dog, da den ikke varer længe, meest bør anvendes til Ting, der senere skulle vænnes til den frie Luft, saasom Selleri og Porreplanter, Gulerødder o. s. v. Hestegjødningen bør vel ikke være altfor halmet, men heller ikke aldeles halmfri, da den i første Tilfælde frembringer en voldsom Hede, som man enten maa spilde til Unytte, eller vil forbrænde Planterødderne, medens den rene, ublandede Gjødning synker saa hurtig sammen ved Vægten af den paaførte Jord, at Gjæringen standser, og Bænken bliver kold, ofte inden den bliver besaaet. Har man Leilighed til at bringe Gjødningsmassen under Tag, inden man bruger den, og der sætte den sammen og daglig omstikke den i 5—6 Dage, befugte den, naar den behøver det, og dernæst bringe den i Bænken, kan man være sikker for den alt for voldsomme Hede, og har desuden den Fordeel, strax at kunne paaføre Jorden uden Fare. Da en saadan Behandling imidlertid maa foregaae under Tag, og der vel sjelden vil være Leilighed dertil, maa man ved Anlæget, næst efter den nøiagtige Udrystning og Fordeling af den halmede og ikke halmede Gjødning imellem hinanden ved Blanding med tørre Substantser, saasom Halm, Blade o. s. v., søge at befordre Gjæringen

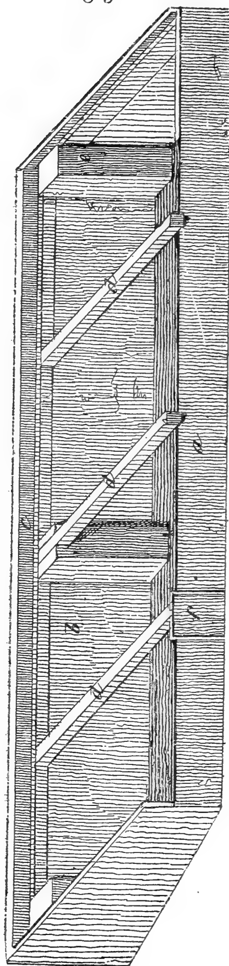
hos den Sidste, og ved en med Forsigtighed anvendt Trædning stræbe at dæmpe den alt for stærke Hede hos den Første.

§ 4. **Mistbænk-Vinduerne** gjøres i Almindelighed af godt, tørt og reent Fyrretræ, helst af Planker, men i al Fald af gode, tykke, fuldkantede Brædder; den meest passende Størrelse er 3½ Fods Brede, og 6 Fods Længde ydre Maal. Rammerne gjøres 3 Tommer brede og 1½ Tomme tykke, der anbringes 3 eller 4 Længdesprosser af 1 Tommes Brede og Tykkelse, der understøttes ved en 1 Tomme bred Jernstang, som paa Midten af Vinduet befæstes til Rammens Sidestykker, og alle Sprosserne ved smaa Skruer. Sprosser med 1 Tommes dybe Falser styrke Vinduerne betydeligt, og forhindre Rudernes Ituslaaning ved Dækningen. Af det nederste Tværstykke paa Rammen borttages saameget paa Fladen, at Sprossernes Fals kommer i Flugt dermed, saaledes, at det nedløbende Vand ikke standser der, men frit kan afløbe; endelig forsynes begge Enderne af Vinduet med Haandtag eller Ringe, og hele Vinduet males 3 Gange med Oliefarve, helst bruunrødt eller med lys Steenfarve, som bedst conserverer Træet. Den sidste Malning foretages, efter at Ruderne ere indsatte; disse gjøres af en passende, til Sprossernes Antal svarende Størrelse, lægges lidt over hverandre og den nedadvendende Ende afskæres med en stump Spids, eller bedre efter et Cirkel-Segment (⌒), som betydeligt letter Vandets Afløb. Stiftning og Kitning foretages med Nøiagtighed, og Vinduet bør ikke bruges, førend Kittet er nogenlunde tørt.

Til Vinduerne forfærdiges dernæst Karme eller Kasser som de ogsaa kaldes; disse bestaae af en 8 Tommers bred Forplanke, Fig. 35, a, en 12—14 Tommers bred Bagside, b, og Sider, der rette sig efter denne Skraaning; Vinduet hviler paa Karmens Kanter, og Falsen, c, dannes ved at fastnagle Lister paa Karmens Ydersider. Disse Lister anbringes dog kun paa Bagsiden og Enderne, paa Forsiden hviler Vinduet frit paa Karmen og hindres ved to Stoppere,

f, fra at glide ned. Alle Sidestykkerne fastnagles til Hjørnepælen, e, og da en saadan Karm i Almindelighed indrettes for 2—3 Vinduer, anbringes der 3 Tommers brede, med en Rende i Midten forsynede Poster, d, imellem dem. Naar Kassen er færdig, tjæres den et Par Gange, inden den bruges, og dette gjentages hvert Aar, naar den er afbrugt.

Fig. 35.

§ 5. **Anlæget** selv skeer paa følgende Maade; naar de fornødne Materialier ere hidskaffede, og man i Bunden af Gruben har lagt et 1/2 Fod tykt Lag Grene, for at aflede Fugtigheden, eller bedre, umiddelbart under Grubens Bund et Drainrør, som kan føre alt Grundvand bort fra Pladsen, begynder man i den ene Ende af Gruben lagviis at opstable Gjødning eller Tang, hvorved den allerede omtalte omhyggelige Sammenrystning og Fordeling med Jerngreben ikke undlades; under dette Arbeide, der fortsættes, til den attraaede Høide er naaet, trædes Bedet nogle Gange eller klappes med Jerngreben, alt efter Materialiernes Beskaffenhed. Anvender man Tang, blandet med Gjødning, lægges først et Lag Tang paa Bunden, og derpaa rystes Gjødning og Tang afvexlende sammen. Har man opnaaet den fornødne Høide, der for tidlige, varme Mistbænke ikke kan være ringere end 4—5 Fod, men for sildige eller halvvarme Bænke kan nøies med 2 Fod, gives Overfladen en skraa Retning. Mistbænkkarmen paasættes, Vinduerne lægges paa, disse dækkes med Halm- eller Rør-Maater og en efter Veirligets Beskaffenhed og Bænkens

større eller mindre Varme afpasset Gjødningsomsats opsættes rundt om Karmen lige til Randen. Efter nogle Dage giver man lidt Luft, for at udlade Dampen, og naar man efter 6—10 Dage mærker, at Varmen har fordeelt sig ligeligt i Bedet, som kjendes paa de fremkommende hvide Svampe, aftages Vinduerne; Karmen gives den rigtige, skraae Retning og forsynes med Muursteensunderlag under Hjørnerne, og efterat Gjødningen i Kassen ved gjentagen Omstikning har mistet sin brændende Hede, som bedst kjendes, naar et tændt Lys ikke slukkes i den 2—3 Timer tillukkede Bænk, paaføres først et 2 Tommers tykt Lag gammel Gjødning, der jevnes og klappes, og derefter den for Bænken bestemte Jordblanding. Denne bør især for de tidlige Bænke have ligget under Tag om Vinteren, for at være nogenlunde tør, da ellers meget af Bænkens Varme gaaer tabt ved at tørre den, eller i det Mindste være opsat om Efteraaret i en spids Hob og dækket for Frostens Indvirkning. Vaad og frossen Jord røver ikke alene Bænken dens meste Varme, men naar gode Soldage ikke indtræffe inden Besaaeningen, kan den ikke engang bringes i en saadan Tilstand, at man med Sikkerhed kan regne paa et heldigt Udfald.

Man paafører ikke den hele Jordmasse paa een Gang, men først Halvdelen, og naar denne er bleven opvarmet, paaføres Resten; Jordmassen omstikkes nu daglig og især i godt Solskin, da Vinduerne kunne være aftagne, saalænge Solen staaer paa, og dermed vedblives, til Jorden har opnaaet den nødvendige Tørhed, og den stærke Hede har sat sig saameget, at man kan holde en Haand nede i Gjødningen, uden at spore nogen brændende Varme (30—35° R.). Forsømmes denne Forsigtighed, kan man udsætte sig for Brand, der bestaaer i, at Jorden bliver hvidgraa og aldeles uduelig til Plantenæring. Naar Jorden saaledes har erholdt den passende Tørhed og Varme, omstikkes den for sidste Gang, rives og besaaes; i Stedet for Nedhakning, bestrøer man her Froet med et tyndt Lag tørt Jord, og klapper Jordoverfladen med en Skovl; den ved disse Ar-

beider nedtraadte Omsats opsættes igjen, og Vinduerne, som før Saaeningen vadskedes, luftes og dækkes efter de for de forskjellige Culturer passende Regler. Skulde Tegn til Brand, uagtet den anvendte Forsigtighed, vise sig, maa man med en spids Stok bore Huller ind i Gjødningsmassen fra Omsatsen, for at udlede den overflødige Hede; en ringe Grad af Brand kan dæmpes med koldt Vand, men er den udbredt over en større Flade, er det nødvendigt at udkaste Jorden og paaføre frisk Jord, hvorved imidlertid saamegen Varme gaaer tabt, at man enten maa anvende Bænkene til halvvarme Sager eller opfriske Varmen ved en Omsats af frisk Gjødning. Naar en Omsats skal anvendes i det nævnte Øiemed, udstikkes den gamle tæt til Karmen og til Bunden af Grunden, der stikkes nogle Huller ind i Massen, for at Varmen kan trænge derind, og den friske, om muligt præparerede Gjødning sættes atter om, helst noget bredere end den forrige Omsats. En saadan Fornyelse af Varmen i en Bænk vil ved de varme i Januar—Februar anlagte Mistbænke ofte blive nødvendig, og maa man deels paasee, at dette Arbeide foretages saa hurtigt som muligt, at Gjødningsmassen ikke yderligere skal afkjøles, deels, at den fra den friske Omsats udstrømmende Damp ikke skal trænge ind i Bænken, hvor den virker dræbende paa de spæde Planter.

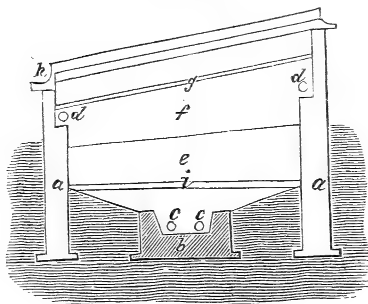
§ 6. **Pasningen.** Naar Mistbænken saaledes er besaaet eller beplantet, vil der i Almindelighed om Natten kunne være 16° under Bedækningen. Denne Varme stiger snart ved Solens Paavirkning efter Afdækningen til 24°, hvorpaa der luftes, og Temperaturen bringes derved ned til 18—20°. Luftningen maa forøvrigt foretages med den største Varsomhed og Nøiagtighed, den maa nøie afpasses efter de forskjellige Væxters Fordringer i deres forskjellige Udviklingsperioder, og kolde, skarpe Vinde maae omhyggeligt undgaaes. Dækningen forøges eller formindskes, eftersom den ydre Luft er kold eller varm, ligesom ogsaa forøget Dækning og Omsatser af frisk Gjødning anvendes, saa ofte

Temperaturen truer med at synke betydeligt under det bestemte Gradeantal.

Kort, Mistbænkens Pasning bestaaer af en Mængde tilsyneladende Ubetydeligheder, som dog udøve den største Indflydelse paa de deri værende Væxter, og dens rette Pasning udfordrer derfor ogsaa Havedyrkerens udeelte Opmærksomhed. Vi ville give en Skildring af Pasningen for een Dag først i April Maaned af en varm Melon- eller Agurkbænk, da disse altid ville udgjøre den vigtigste og største Deel af Driveriet. Paa Grund af stærk Nattefrost og aftagende Varme, der snart atter skal fornyes ved en frisk Gjødningsomsats, dækkes der med 2 Lag Maatter, det underste Lag dækkes over den nedre og det øverste Lag over den øvre Kant, formedelst Storm er der lagt 1—2 Brædder over Dækningen; naar det er klart Veir Kl. 7, beskinnes Bænken af Solen, og Kl. 7½ dækkes der op, de øverste Maatter ere vaade og maae udbredes paa Indhegningens Sydside, for at tørres; de tørre Maatter sammenrulles og lægges i en Bunke eller opstilles til Indhegningen. Kl. 8½ er Varmen stegen til 23°, der gives 1 Tommes Luft; men Vinden er skarp og blæser fra Østen, der gives altsaa Luft, ved at anbringe Lufttræet i Vinduets vestlige Hjørne; Kl. 10 kommer der graae Skyer og strax efter en stærk Hagelbyge, Luften tages hurtigt bort, og et Lag Maatter rulles ufortøvet ud over alle Vinduerne, da Hagel og Snee i høi Grad afkjøle Bænken. Saasnart Bygen er ovre, afdækkes der, og gives Luft, og da Kl. imidlertid er bleven 11, gives der 2½—3 Tommers Luft; men nu er Vinden gaaet om til Nordvest, den blæser altsaa lige ind i Bænken, og for at hindre dette, luftes paa den nederste Deel af Vinduet i det østlige Hjørne. Bænken har i nogle Dage trængt til en lille Vanding, men Storm og kold Luft have hindret Vinduernes Aabning, uagtet det kuldslaaede Vand bestandig har staaet parat, naar en Leilighed frembød sig; denne er nu kommen, Kl. 12 bliver det pludseligt stille, Vandingen foretages, og den givne Vandmængde retter sig deels efter Jor-

dens Beskaffenhed, Planternes Art og Størrelse og den Tørhed, der for Tiden finder Sted. Efter Vandingen bliver Luften staaende til Kl. 3½—4 efter Veirets Beskaffenhed, Kl. 5 begynder Solen at falde skraa paa Vinduerne, og disse dækkes med de nu i Solen tørrede Maatter. Det hændes ofte, især i Maanederne Februar og Marts, at Sneefog og haard Kulde gjør det nødvendigt, at lade Bænken henligge uopdækket, 1 ja endog 2 Dage; længere maa dette imidlertid ingenlunde opsættes, men om endog Veiret er aldrig saa galt, maa der i det Mindste opdækkes ½ Time, for at de spæde Planter kunne faae en Smule Lys. Nødes man til at lade Bænken ligge i 2 Dage, bør man i det Mindste give 1 Tommes Luft et Par Timer under Dækningen, for at hindre den geile Fremvæxt af Planterne. I England har man næsten udelukkende murede Mistbænke, der deels ere forsynede med et Jerngitter, der skiller Jorden fra Gjødningen saaledes, at denne kan tages ud af en Laage paa Muren, og erstattes ved anden, varm Gjødning, naar den første er bleven kold, ligesom ogsaa Varmen fra Omsatsen kan trænge ind i Bænken igjennem talrige Smaahuller i Muren; deels opvarmet med Ildkanaler eller varmt Vand, ledet i støbte Jernrør. Ved disse Apparater blev det altid vanskeligt at efterligne den fugtige Gjødningsvarme, men ved en i den nyere Tid opfunden Construction (see Fig. 36), der ikke alene opvarmer den øvre Luft, men ogsaa den nedre Jordmasse, og som efter Behag kan frembringe fugtig og tør Varme, er der i saa Henseende gjort et stort Skridt fremad. I Fig. 36 er a Muren, b en muret Rende, der efter Behag kan fyldes med Vand og atter tømmes; deri ligge de tvende, fra et Varmeapparat med varmt Vand

Fig. 36.

tilbagevendende Rør, c, c, medens de tvende fra Kjedlen udgaaende Rør, d, opvarme Luften. Ved i er en Rist, hvorpaa Jordlaget, e, hviler, medens f afgiver Plads til Planterne, og g er et Espalier, hvorpaa Rankerne trækkes; h er en Afløbsrende for Vandet fra Vinduerne. Da nu Vandet, der omgiver de nedre Varmerør, bringes til Fordampning ved Varmen, kan den fugtige Varme godt efterlignes, og da Renden efter Behag kan tømmes, kan denne strax ophøre, saasnart den ikke mere er gavnlig. Forøvrigt ville disse kostbare Mistbænke vel næppe blive meget anvendte her til Lands.

Hvad enten Mistbænken anlægges paa den ene eller anden Maade, maa altid Hovedformaalet blive, at de give de i samme dyrkede Planter det rigtige Forhold af **Luft, Lys, Varme og Fugtighed**, overeensstemmende med de for den paagjældende Plante eiendommelige Fordringer, som vi i næste Capitel nærmere skulle angive.

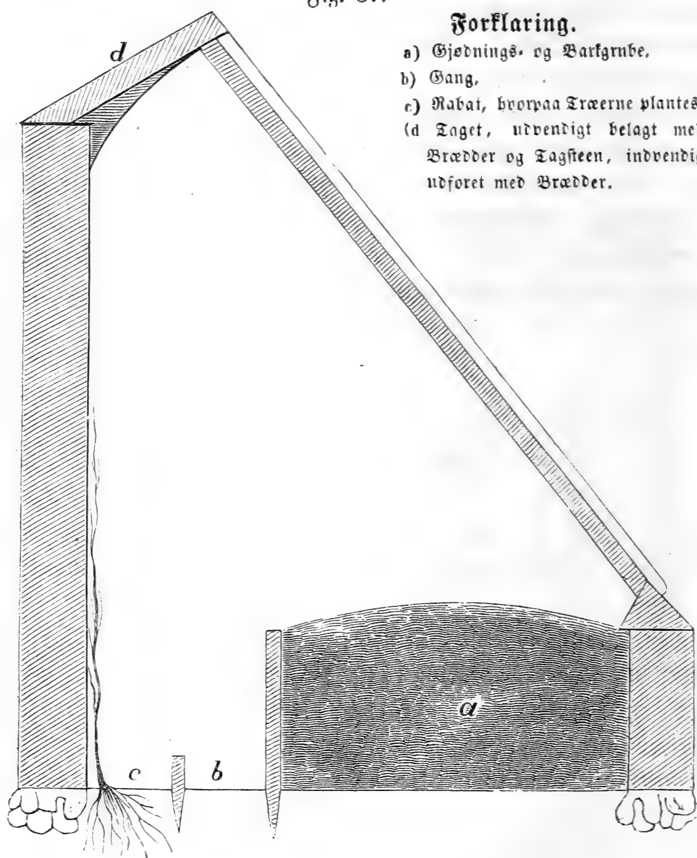
Andet Capitel.

Frugtdriveriet.

§. 1. **Ferskentræet.** Man driver Ferskentræet saavel i faste, permanente Huse, de saakaldte Ferskenkasser, som under transportable Mistbænkerammer, som faae Navn af Ferskenbakker. I Ferskenkassen frembringes Varmen enten ved en Gjødning og Barkgrube nærmest Vinduerne, og Træet plantes da ved Bagvæggen (see Fig. 37), eller Varmen frembringes ved Ildkanaler eller et Varmeapparat med varmt Vand, saaledes som det meest bruges i England, og Træet kan da efter Behag plantes foran ved Vinduerne og espalieres under Glasset, eller der plantes et Træ ved Bagvæggen og et andet foran, som espalieres paa et lavt hvælvet Espalier, (see Fig. 38, Side 256). Den heri Landet

meest brugelige Opvarmningsmaade er baade den mindst bekostelige, hvad Materialet og Apparatet angaaer, og har tillige den Fordeel, at der i Gjødningsbedet, som er anlagt til at frembringe Varme i Kassen, tillige kan fremdrives lave Potteplanter, saasom Zwiebler, Jordbær, Roser, samt anbringes Stiklings- og Frøplanter. Endeel af den fornødne fugtige Luft frembringes ogsaa af Gjødningen og er

Fig. 37.

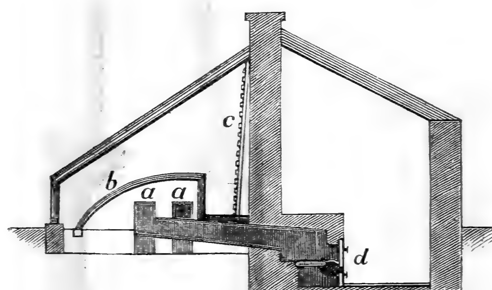

Forklaring.

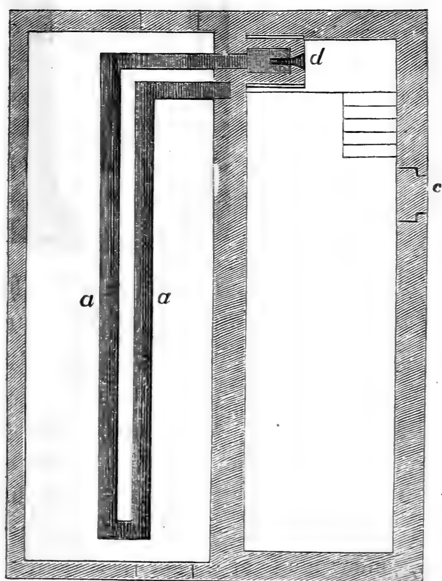
a) Gjødnings- og Barkgrube.
b) Gang.
c) Rabat, hvorpaa Træerne plantes.
(d Taget, udvendigt belagt med Brædder og Tagsteen, indvendig udforet med Brædder.

Fod: 1 2 3 4 5 6 7 8 9

svangret med endeel nærende Stoffer fra denne, men man er paa den anden Side mindre Herre over Varmegraden og maa i Begyndelsen af Drivningen, da Temperaturen skal være lav og Gjødningen i Gruben er varm, lade meget af Varmen undslippe, medens man senere, naar Varmegraden skal tiltage, ofte naar Vinteren er haard og Bænken har tabt endeel af sin Varme, maa tage sin Tilflugt til tykke Dækninger og varme Gjødningsomsatser. Vi ville derfor med et Par Ord berøre Anlæget af Varmeapparater, der

Fig. 38.

Forklaring:

aa) Ildkanaler,

b) Hvælvet Espalier,

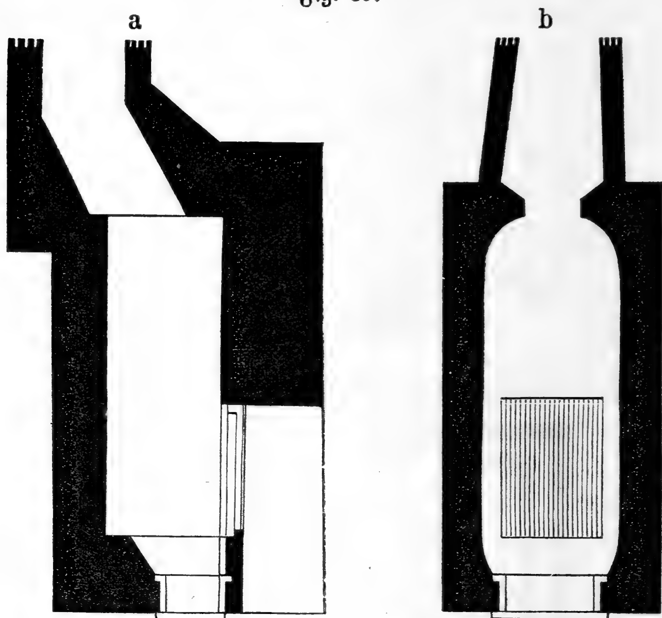
c) Espalier ved Bagmuren.

d) Ildsted,

e) Dør til Bagskuret, indeholdende Ildstedet og Plads til Brændsel, Maatter 2c.

saavel kunne anvendes i Driverier som i Blomsterhusene. Den simpleste og billigste Opvarmningsmaade er med de almindeligt bekjendte Røgkanaler. Ildstedet, hvoraf Fig. 39 a og b giver et Profil og Grundrids, er noget af det Vigtigste derved, og da den Maade, hvorpaa det er bygget, for en Deel betinger Kanalens større eller mindre Træk, maa man nøie paasee, at det udføres godt og nøiagtigt. Man maa saaledes sørge for, at Ovnen gjøres rummelig, stærk, og

Fig. 39.

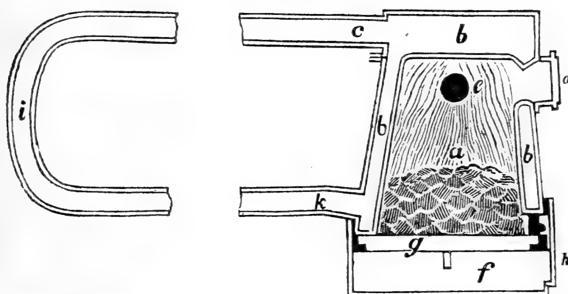

med en lille Stigning imod Kanalen, medens Stedet, hvor Ovnen udmunder i Kanalen, ikke alene maa være noget snevrere end denne, men at der desuden er noget videre Rum umiddelbart efter denne Munding, som senere taber sig i Kanalens sædvanlige Brede (see Tegningen). Kanalen selv opsættes enten af Muursteen paa Kant, dækkede med Fliser, eller af store 6 à 8 Tommer vide Drains, som hurtigt afgive Varmen og langt lettere lade Røgen circulere; dersom disse anvendes, maa man dog opsætte Kanalen af

Muursteen i en 5—6 Alens Afstand fra Ovnen, for at den stærkere Varme ikke skal bringe Rørene til at revne. Kanalen ledes i Almindelighed fra Bagskuret, hvor Ildstedet er anbragt, langs Forsiden af Huset, og udmunder i en Skorsteen, som fordetmeste anbringes ved Bagmuren i den modsatte Ende.

Vi ville ikke opholde os med at omtale alle de forskjellige Opvarmningsmethoder, som man har anvendt, f. Ex. Damp, varm Luft, og de første ufuldkomnere Forsøg med varmt Vand, men kun beskrive den sidste Opvarmningsmaade i dens nuværende forbedrede Tilstand.

Apparatet bestaaer af en ommuret Kjedel (Fig. 40), som har megen Lighed med en Selvkoger-Theemaskine, idet

Fig. 40.

Ilden (a) er anbragt i Midten, og Vandet, som skal opvarmes, befinder sig imellem Kjedlens doppelte Sider (b). Ved e gaaer Røgen ud i Skorstenen, g er Risten, f Askegraven, h en Aabning, hvorigjennem man udtager Asken og gjør Ild paa, og d Døren, hvorigjennem Ilden vedligeholdes. Naar Brændselet bestaaer af Cokes, Cinders fra et Gasværk eller skotske Steenkul, som ikke brænde sammen i Kage, vil det, paa Grund af den ringe Berørelse med Luften, som kun kan finde Sted igjennem Risten, udbrænde langsommere, naar Cylinderen fyldes halvt med Kul, idet Varmen fra det nederste brændende Kullag kun vil gjøre de øverste Kul gloende og disse atter ville meddele deres Varme til det omgivende Vand. Ved c udmunder Kjedlen i et rundt Rør,

som efterat være traadt ind i Huset udvider sig til et bredt, fladt Rør med en lille Kant foroven, som deels bedre kan afgive Varmen, deels kan tjene til derpaa at lade Vand fordampe for at frembringe fugtig Luft, naar Saadant ønskes. Efterat Røret i horizontal Retning har gjennemløbet Huset, bøier det nedad (i) og vandrer samme Vei tilbage, dog kun som et rundt Rør og udmunder i Kjedlens Bund (k). Den Forskjel, der er paa Vægten af det varme Vand i det flade Rør og det noget mere afkjølede i det runde Rør, bevirker, at Vandet vil circulere og afsætte sin Varme i Huset. Dersom Rummet er større end at eet Rør kan opvarme det, lader man 2 Rør løbe ved Siden af hinanden og gjør Kjedlen forholdsviis større.

Fra Ferskenerne ere modne, til Drivningen atter skal begynde, lader man Vinduerne være aftagne, man løsner i December Skuddene, binder dem sammen i Bundter og dækker dem foreløbigt med Bastmaatter.

Inden Drivningen begynder, borttager man et lille Lag af den øverste udtærede Jord af Rabatten, og erstatter den med en Blanding af fiinthakkede Græstørv og Blade. Af denne Blanding paafører man et 2 Tommer tykkere Lag end man har borttaget, og bedækker dernæst hele Rabatten med et 3 Tommer tykt Lag Bladjord. Man giver dernæst 2 gode Grundvandinger med reent Vand, med 1 Dags Mellemrum, og dernæst Dagen efter den sidste atter en Vanding med afklaret Gjødningsvand i Forholdet: 6 Lod Guano til 4 Potter Vand. Vandet til denne saavelsom de foregaaende Vandinger maa være c. 20° varmt. Under disse foreløbige Arbeider ere imidlertid Vinduerne blevne paalagte, og nu løsnes de sammenbundne Grene og gives den fornødne Beskæring. Efterat denne er tilendebragt, tillaver man en Masse af 4 Lod grøn Sæbe, opløst i 4 Potter varmt Vand, 1½ Fjerdingkar frisk Kalk og 3 Haandfulde stødt Svovl, og overstryger dermed enhver Green paa hele Træet, samt hele Espalieret, for deels at dræbe de muligt tilstedeværende Insekter, deels for at holde saadanne

borte under Drivningen. Naar dette er skeet, anbindes Grenene, og Drivningen begynder. Dersom denne skal skee ved Gjødningsvarme, da anlægges Gruben med frisk, ikke altfor halmet Hestegjødning, og Høiden af denne varierer i Forhold til Aarstiden fra 4 til 3 Fod. Naar den største Varme har sat sig, kan man lægge et Lag frisk Garverbark ovenpaa, deels for endmere at vedligeholde og forøge Varmen, deels for deri at kunne nedsætte de Potteplanter, som man vil drive. Begynder man Drivningen i December eller først i Januar og Vinteren er streng, vil det blive nødvendigt at opsætte en Gjødningsomsats bagved Kassen, som atter indskandses med en Vold af gammel Gjødning, Blade eller Tang. Anvendes derimod Ildvarme, da ere de forberedende Arbeider ulige lettere, men det gjelder da ogsaa om til enhver Tid i Døgnet at passe den fornødne Temperatur.

Man begynder Drivningen med en Varme af 5 à 8° om Dagen og 3 à 5° om Natten, og da Træets første Opvaagnen til Livsvirksomhed saavidt som muligt bør foregaae under Forhold, som ligne de naturlige paa en mild Foraarsdag, saa holdes Luften fugtig ved at sprøite Træerne Morgen og Aften og ved at holde Vinduerne tillukkede. Efter 14 Dages Forløb vil den røde Spids vise sig paa Blomsterknopperne, og nu kan Fugtigheden, især om Dagen, aftage lidt og Varmen tiltage i samme Forhold.

Man maa dog ingenlunde forsømme den fornødne Forsigtighed, men vel erindre, at det er den jevne, eensformige Varme og Luftfugtighed med de fornødne Modificationer paa de forskjellige Stadier af Drivningen, som skal bevirke et heldigt Resultat. I den egentlige Blomstringsperiode holder man, især om Morgenen, Kassen noget varm, for senere paa Dagen at kunne lufte noget, hvilket er saa gavnligt for Frugtens Ansættelse. Varmegraden maa ved lidt Luftgivning være 10—12° om Dagen, den kan med Solskin stige til 15—16°, men ikke mere, da man saa giver noget mere Luft; om Natten holdes Kassen paa 5 à 6°. Man

sprøiter ikke under Blomstringen, men kan engang imellem overbruse Gangen eller Ildkanalen, dersom der anvendes Ildvarme. Efter en Ugestid ville de unge Frugter begynde at stikke frem igjennem de visnende Blomster; nu formindskes Luftgivningen noget, der holdes om Dagen en Temperatur af 10 à 12° og om Natten af 6 à 8°, hvorimod der ved Solskin med nogen Luftcirculation kan tilstedes en Varme af 18°. Man bør ikke alene sprøite Træet Morgen og Aften, men ogsaa, dersom Luften om Middagen skulde være noget tør, give en Sprøitning.

Omtrent 6 Uger efter Blomstringen indtræder Steendannelsesperioden. I dette Mellemrum udtyndes og knibes Skuddene jevnlig saaledes, at de stedse holdes i en regelmæssig Orden over hele Træet, og naar Skuddene efterses hver 3die—4de Dag, vil dette Arbeide kunne være endt til Steendannelsen begynder. Paa samme Tid ordner man ogsaa Frugterne og borttager dem, som sidde for tæt, man regner at kunne beholde 3 à 4 paa hver □ Fod, eftersom Træet drives tidligere eller sildigere. Under Steendannelsen fortsætter man den seneste Behandling, dog kan Varmen gjerne stige lidt mere i klart Veir. Nogle Timers Skygning i stærk Sol er gavnlig. Sprøitningen fortsættes Morgen og Aften. Rabatten gives af og til en Vanding med Vand af 25° Varme, blandet med lidt flydende Gjødning. Vandingstiden og Vandmængden beroer paa Træets Kraft og Jordens Aabenhed. Er Rabatten drainet og Jorden porøs, kan Træerne behøve Vand hver Uge. Efter Steendannelsen kan man lade Varmen stige noget, men henimod Modningen maa man give rigelig Luft, for at Frugterne kunne faae god Couleur og behagelig Smag. Som Grundregler for Ferskendrivning kan man opstille Følgende:

1) Søg aldrig at forcere Træerne ved kunstig Varme, uden at der paa samme Tid kan tilveiebringes et tilsvarende Lys, og hold ikke nogen høi Temperatur om Natten.
2) Lad ikke Luften blive for tør i nogen Periode af Driv-

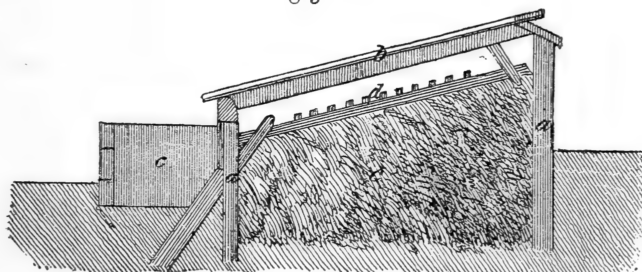
ningen, men lad Luftfugtigheden være mindst i Blomstrings- og Modningsperioden.

3) Forsøm ikke jevnlig at udtynde de overflødige Skud og knib Spidsen af de stærkeste; dette Arbeide bør være endt før Steendannelsen.

4) Lad Frugten modnes saa langsomt som muligt, den vil derved ikke alene faae en finere Smag, men ogsaa en forøget Størrelse og smukkere Udseende.

Til den tidligere Drivning foretrækker man Georg the Fourth og Rød-Magdalene, til sildig Drivning og til Bakker Dobbelt-Montagne. Hollænderne drive meest Ferskentræet i Bakker. Fig. 41 forestiller Profilet af en saadan Ferskenbakke, hvor a er de af nedrammede Planker og Bræd-

Fig. 41.

10 Fod.

der opførte Ydervægge, b Poster og Vinduer, c Pladsen til Gjødning og Bark, d det over Barken værende Espalier, hvorpaa Træet udbredes, og som kan hæves og sænkes, e den med den tidligere beskrevne Ferskenjord fyldte Rabat, som dog her faaer en Tilsætning af Bladjord, for at gjøre den lettere. Til Drivning i en saadan Bakke, der gjøres paa 4 Vinduer, vælges 6 à 10aarige frodige Træer, som hverandet Aar ere omplantede forat tilveiebringe en talrig Mængde Sugerødder. Man gjør bedst i at plante Træet om Foraaret, og Sommeren over, ved omhyggelig Udbrækning og Knibning samt ved kun at anbinde Hovedgrenene, sørge for at tilveiebringe godtmodnet Træ med talrige Blom-

sterøine. Dersom man først vil plante Træet, naar Drivningen skal begynde, maae Rødderne dækkes med Tang eller Blade for at kunne opgrave det, naar det skal bruges.

I Slutningen af Januar eller først i Februar anlægges Bakken, idet Gruben rystes fuld med frisk Hestegjødning, Vinduerne paalægges, der dækkes med Maatter og gives Luft, for at udlede Dampen; naar Gjødningen har sat sig, jevnes den, og der lægges saamegen Bark paa, at denne danner en skraa Flade i 1 Fods Afstand fra Glasset; efter et Par Dages Forløb vil Barken synke, den omstikkes da, og frisk Bark paaføres til den før angivne Høide. Et tyndt Bræddeskillerum anbringes imellem Gjødningen og Espalieret og bedækkes med stærkt olieret Papir for at hindre de skarpe Ammoniakdampe fra at beskadige de unge Blomster og Blade. Nu opgraves Træet med Varsomhed, saa at de fleste Trevlerødder forblive ubeskadigede, det plantes paa Rabatten lige for den midterste Vinduespost, og udbredes paa Espalieret. For at kunne dette, indrettes denne Vinduespost og et Stykke af Forplanken saaledes, at de kunne borttages, medens Træet lægges ind i Bakken, og Stammen anbringes i et rundt Hul i Forplanken, som dernæst udfyldes med Mos. Efter Beskæringen lader man Jorden sætte sig nogle Dage, inden man anbinder Grenene, og bedækker Rabatten og den ydre Deel af Stammen med Mos, Blade og Maatter, for at hindre enhver Indvirkning af Frosten. Drivningen begynder nu, men langsomt, med megen Luft og liden Dækning, saa at Varmen ikke overstiger 6—8° om Natten, men derimod ved Solens Paavirkning kan tillades at gaae noget høiere. Med denne Behandling, der har til Hensigt at give Rødderne Tid til at udvikle sig, inden Saften kommer i Bevægelse, vedblives, indtil den røde Spids paa Blomsterknopperne frembryder, som sædvanligviis vil finde Sted omtrent 3—4 Uger, efter at Drivningen er begyndt. Ved mindre Luftgivning, stærkere Dækning, og, om det skulde behøves, ved varm Omsats forøges nu Varmen til 10—13°, og naar Ansætningen begyndes, luftes der ikke

mere; den ved Solen frembragte høiere Varme modereres helst ved Skygning med Riisqviste. Naar Thermometret hænger saaledes, at Solen kan beskinne det, maa der blive 24—26°, inden Skygningen bliver nødvendig, ligesom det uden Sol maa stige til 16°; naar Frugterne ere saa store som en Nød, luftes lidt igjen, og denne Luftning tiltager lidt efter lidt, jo mere Foraaret nærmer sig; Skygningen fortsættes til ind i Mai.

I Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai ville Skuddene have naaet Glasset; paa en klar Dag aftages Vinduerne, alle overflødige Skud borttages, og de øvrige anbindes.

I Mai, naar Steendannelsesperioden, som varer 5—6 Uger, begynder, forøges Luftningen; dog anvendes ogsaa Skygning, naar en kold, skarp Vind skulde hindre den rigelige Luftning, og Solen driver Varmen over 26°. Efter Steendannelsen, og naar Frugterne ere næsten udvoxne, gives lidt Luft om Natten, for at vænne Frugterne og Træet til den frie Luft, og naar Frugterne næsten ere modne, aftages Vinduerne, hvorved Frugterne faae en langt smukkere Farve; dette bør skee paa en mørk Dag, og Træet i de første Soldage skygges ved Grene. Naar Rabatten midt i Mai udsættes for Solens og Luftens Indvirkning, maa man af og til give Vand; man kan belægge Overfladen af Rabatten med gammel Gjødning eller Bark, hvilket hindrer Uddunstningen, men ved sin sorte Farve tiltrækker Solvarmen. Efter Bladfaldet optages det drevne Træ og henplantes atter ved Muren; det skæres stærkt tilbage ved den næste Beskæring og kan efter 2 Aars Forløb atter anvendes til Drivning. Den bedste Ferskensort til Drivning for vore Forhold er den dobbelte Montagne; naar Træet plantes i Slutningen af Januar, vil man først i Juli kunne have modne Frugter.

§ 2. **Viinstokken.** Man driver Vinen i en Ferskenkasse eller i Bakker. Kassen kan være lidt smallere end Fig. 37, da Vinen fordetmeste plantes udenfor Formuren

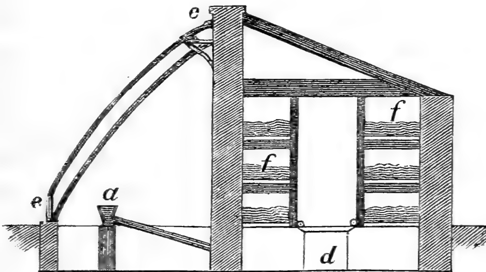
og ledes ind under Vinduerne, hvor Rankerne befæstes paa et der anbragt Espalier; et saadant Huus anlægges med Hestegjødning og Garverbark, ligesom det tidligere er omtalt ved Ferskendriveriet. Skal Vinen i et saadant Huus drives tidligt, da maa Stokken plantes ved Bagvæggen og dersom Drivningen skal begynde i December, maa der ligesom ved Ferskenkassen sættes en Gjødningsomsats bag ved Kassen, indskandset af en Vold af Blade eller gammel Gjødning. Dersom Viinstokken er plantet ved Bagmuren, kan man anvende Barkbedet, ligesom i en Ferskenkasse til Drivning af forskjellige Planter i Potter, men dersom Ranken ledes op under Vinduerne, som er den meest brugelige Maade, da vil Pladsen snart blive for mørk for Potteplanter, og det Høieste den kunde bruges til, vilde være til Drivning af nogle Aspargsblokke eller Rhabarber.

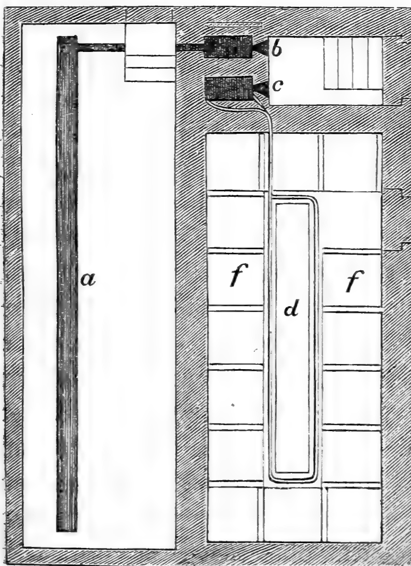
Inden Drivningen begynder, beskæres og anbindes Rankerne, Rabatten oplokkres og gives en kraftig Vanding med lunkent Vand. Er Stokken plantet udenfor Formuren, bedækkes Rabatten dernæst med et 18 Tommer tykt Lag halmet Hestegjødning, som atter tildækkes med Brædder.

Man begynder Drivningen med en Varme af 8 à 10° om Dagen og et Par Grader mindre om Natten. Fra Knopperne svulme til Blomstringen kan Varmen om Dagen stige til 16 à 18°, under Blomstringen 13 à 15°, efter denne 16 à 18°, under Kjærnedannelsen 14 à 16° og efterat denne er forbi til Modningen 16 à 18°, Alt med et Par Grader mindre om Natten og 4 à 5° mere i Solskin. Der gives kun lidt Luft indtil Løvet er udviklet, senere mere. Sprøitning finder Sted indtil Blomstringen, senere overbruser man kun leilighedsviis Gulvet for at frembringe fugtig Luft. En Grundvanding paa Rabatten med lunkent Vand foretages efter Blomstringen, naar Bærrene udvikle sig, og 4 Uger før Modningen. Man skygger kun i Slutningen af Blomstringsperioden og under Kjærnedannelsen, samt naar man har udtyndet, geitset og knebet Rankerne; dette skeer paa samme Maade og efter samme Grundsætnin-

ger som paa Friland, dog bør man ved Udbrækningen af de overflødige Skud ikke med altfor stor Ængstelighed skaane Druerne, da en overdreven Begjærlighed efter at beholde mange Druer som oftest giver det modsatte Resultat af hvad man ventede, i det mange Druer blive smaa og uanselige. Naar Bærrene omtrent 3 Uger efter Afblomstringen ere saa store som Erter, blive de udtyndede med en spids Sax, og Tredieparten eller Halvparten borttages. Man beholder de Bær med de stærkeste Stilke og ordner forøv=

Fig. 42.

Forklaring.

a) Rør med varmt Vand i Viinkassen.

b) Kjedel til Viinkassen.

c) Kjedel til Champignonhuset.

d) Grube under Gangen i Champignonhuset til Drivning af Rhabarber, Asparges, Strandkaal.

e) Luftgivningsapparater i Viinkassen.

f) Hylder til Champignon-Drivningen.

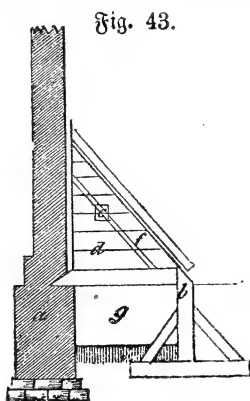
rigt Bærrene ligeligt i Klasen. Efter 5 Maaneders Forløb fra Drivningens Begyndelse kan Druen være moden. Ved at gjøre Viinstiklinger af enkelte Øine i Potter og ved stadig og jevn Undervarme, idelig Ompotning samt flydende Gjødning at fremdrive dem, vil man paa een Sommer kunne erholde smukke Stokke, som allerede den næste Vinter lade sig drive i en Viin- Fersken- eller Ananaskasse, og som ved hyppig Anvendelse af flydende Gjødning vil frembringe meget smukke Druer.

I den engelske Viinkasse, see omstaaende Fig. 42, hvortil der paa Bagsiden er føiet et Champignon-Driveri, er Stokken plantet i selve Huset ved Formuren, som er bygget paa hvælvede Buer for at lade Rødderne uhindrede søge Næring udenfor.

Vinduerne og Espalieret er lidt krumbøiet og Luftapparatet er anbragt foroven og forneden af dem. Et Varmeapparat med varmt Vand løber langs med Husets Forside under Espalieret, og et andet gjennemløber Champignonshuset, i hvis Midte der er en Grube med en Lem over, til deri at fremdrive Asparges, Strandkaal eller Rhabarber.

Hvor man har gode, kraftige Viinstokke ved en Sydmuur, kan man imellem to af dem anlægge en Viinbakke, hvorved man selv i slette Sommere er sikker paa modne Druer af saadanne Sorter, som ellers ikke modnes hos os paa Friland; Fig. 43 afgiver Profilet af en saadan Viinbakke, hvor a er Muren, hvortil Bakken læner sig, b Forsiden, hvor Viindruerne, ligesom ved den almindelige Mistbænk, fastholdes af en Stopper; denne bestaaer af en Jernpind, der ved Luftningen kan flyttes kortere eller længere ned paa en med Huller forsynet Jernstang, som i Flugt med Vinduerne er anbragt midt paa samme paa Forstykket. Vinduesposterne, c, ligne ganske dem paa en sædvanlig Mistbænk.

Fig. 43.

Endegavlene opsættes af sammenpløiede Brædder og befæstes paa den indre Side paa en til Muren fastnaglet Liste, ved d anbringes en fiirkantet Aabning halvt i det 3die og 4de Brædt, hvorigjennem Rankerne ledes ind, efterat det 3die Brædt er opsat, Hullet tilstoppes derefter med Mos; f er det 6 Tommer fra Glasset anbragte Spalier, som indlægges, efterat Gjødningen og Barken er indbragt i Bakken, og g er Gruben, hvori samme nedlægges. Bakkens Anlæg, der skeer paa samme Maade som ved den allerede omtalte Ferskenbakke, foretages ikke før i Midten af Marts, da Rødderne, som ikke paavirkes af Varmen, ved en tidligere Drivning ikke kunne levere den fornødne Saft. Efterat Gjødningen er sammenbrændt, Barken er paaført og vel gjenemvarmet samt omstukken, ifald den er vaad, indlægges Spalieret, 3 gode Frugtranker af forskjellig Længde indlægges fra hver Ende, de manglende Endebrædder opsættes, Hullerne tilstoppes, og Rankerne fordeles og anbindes paa Spalieret. Har man Viinstokke paa begge Sider af Bakken, og man følgelig kan trække Ranker ind af begge Endegavlene, dannes Bakken af 4 sædvanlige Mistbænkvinduer; har man derimod kun een Stok, da er én Bakke med 2 Vinduer tilstrækkelig. Drivningen begynder langsomt med rigelig Luftning, undtagen naar Snee eller Frost skulde indtræffe; i de første 11 Dage kan man holde Varme paa 8—10°. Fra Knopperne svulme til Blomstringen kan Varmen stige til 12—14°. De unge Skud anbindes, naar de begynde at støde mod Glasset, og saasnart Druen lader sig see, udbrækkes de overflødige Skud og saadanne, som ikke have Druer. Under Blomstringen, der vil finde Sted midt i Mai, og som varer 14 Dage, maa Bakken ikke alene holdes lidt varmere, men man maa ogsaa ved forsigtig Luftning forhindre Indstrømningen af den kolde Luft. Efter Blomstringen heftes Rankerne atter, og ihvorvel der gives rigelig Luft, holdes Temperaturen dog noget høiere end i Blomstringstiden, omtrent paa 14—16°. Vender Bakken mod Syd, gives der Luft Kl. 7 om Morgenen (vi befinde

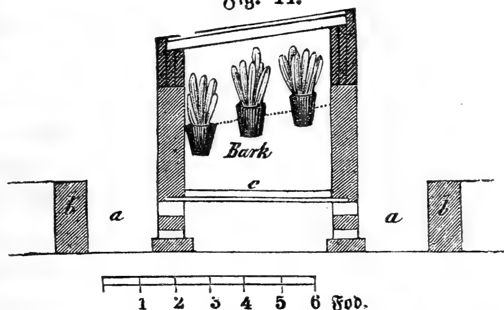
os nemlig i Juni), som forøges Kl. 10, eftersom de ydre Forhold udkræve det; denne Luft kan staae, til Solen Kl. 5—6 om Eftermiddagen falder skraa paa Vinduerne, da disse tilskydes. Naar de fra begge Ender indlagte Ranker i Juni mødes midt i Bakken, kan man afknibe Enderne, og midt i Maaneden begynder man at borttage et Par af de stærkeste Geitser, først over eet Øie, og ved den næste Heftning borttages de ganske; paa samme Tid indstudses de nærmeste Geitser atter over eet Øie, og saa fremdeles, idet man bestandigt, i det Mindste hver 14de Dag, anbinder og udbrækker Rankerne. Midt i Juli ville Druerne begynde Kjernedannelsen, og i denne Periode gives mere Luft, ligesom Temperaturen i det Hele holdes noget lavere, f. Ex. 12—14°; men naar Kjernedannelsen, der varer i 4—5 Uger, er forbi, kan Varmen gjerne stige til 16—18°, ifald man ønsker at faae Druerne hurtigt modne. Behandlede paa denne Maade ville Druerne i Slutningen af August indtil Midten af September efter Sorternes Natur være modne, ligesom ogsaa Træet langt bedre modner i en saadan Bakke end paa den frie Muur. Vil man bevare Druerne til langt ud paa Efteraaret, skeer dette allerbedst ved at lade dem hænge paa Rankerne i Bakken, som da tilstrækkelig luftes i tørt Veir; Druerne eftersees jevnlig, de mugne Bær udklippes med en spids Sax, al Fugtighed fjernes omhyggelig, og Muus eller Rotter, der ødelægge Frugterne, fanges, saasnart man mærker dem, hvilket lettest skeer ved at strøe hvidt Sand paa Barken, hvori de efterlade deres Spor. Naar Druerne ere afskaarne, aftages Vinduerne, og Rankerne, som i rette Tid beskæres paa 2 à 3 Øine, for at danne stærke Bæregrene til næste Aar, heftes atter paa Muren, medens andre gode Bæregrene fra Stokken indlægges i Bakken det paafølgende Foraar, for atter det næste Aar at afløses af de Ranker, som først bleve drevne, og som nu i den løbende Sommer have frembragt kraftige Bæregrene. De bedste Sorter til saadanne Viinbakker ere hvid van der Lahn, Perle-Druen og den blaa Frankendaler.

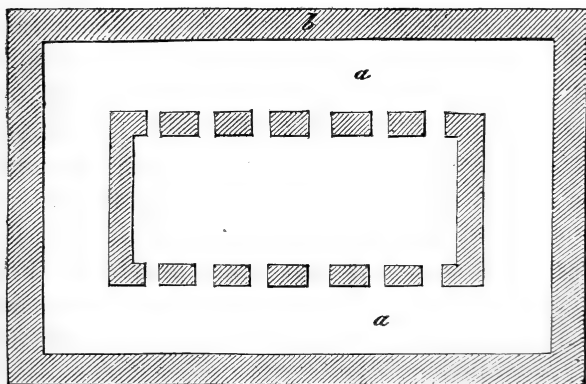
§ 3. **Ananassen** (Bromelia Ananas 6te Cl. 1ste Ord. Bromeliaceae) har hjemme i Ost- og Vestindien, og trives især i de fugtige, varme Kystlande.

Det er en stængelløs, fleeraarig Plante, med lange, skarpttandede, stedsegrønne, rendeformige Blade, og et Skaft med en af mange rødgule Bær sammensat Frugt, over hvilken paa Enden af Skaftet fremkommer en smuk Bladkrone.

Uagtet man vel kan dyrke Ananas i en varm Mistbænk om Sommeren og overvintre den i Væxthuset, vil man dog derved kun opnaae en sygelig Væxt og smaa, smagløse Frugter, som ikke lønne den derpaa anvendte Umage, og vi ville derfor først give en Beskrivelse af en Drivkasse eller Bakke til de unge Planter og af et Drivhuus til de ældre frugtbærende Planter. Ananasdrivkassen (Fig. 44) er opført af

Fig. 44.

Muur; Breden er 4 Fod, Bagmuren er 6½ Fod og Formuren 6 Fod; ovenpaa Muren er anbragt en Ramme af Egetræ eller Fyrretømmer, forsynet med Poster og Fals, hvori Vinduerne passe. En Alen fra Bunden af Kassen er anbragt en Bund (c) af smalle Planker, som ligge en halv Tomme fra hinanden, og Muren er nedenfor denne Bund gjennembrudt saaledes, at Varmen fra Gjødningsomsatsen (a) kan trænge derind og opvarme Bedet. Denne Gjødningsomsats gjøres 1 Alen bred og ligesaa høi, men ifald streng Frost skulde indtræffe, vil det blive nødvendigt at gjøre den høiere, ja endog at fortsætte den lige til Kassens Overkant. Det Indvendige af Kassen fyldes til en efter Planternes Størrelse svarende Høide med Bark eller Egeblade, som i 4 Uger have ligget i et tørt Skuur og i denne Tid ved Befugtning og Omstikning have opnaaet den jevne, fugtige Varme, der er saa velgjørende for Ananassen. Den ydre Gjødningsomsats omstikkes hver Uge, den udbrændte Gjødning bortskaffes, den endnu brugbare bringes forneden i Gruben, og den friske Gjødning lægges ovenpaa. Fremfor Alt maa man vogte sig for at frembringe en tør, brændende Varme, da denne er endnu skadeligere end en lav Temperatur, og man maa derfor ei alene vogte sig for at give for stærke Gjødningsomsatser af frisk Gjødning, men ogsaa sørge for, at den Bark, man nedsænker Potterne i, er bleven saaledes tempereret, at Rødderne ikke skulle forbrænde, hvisaarsag det altid er godt, kun at nedsænke Potterne halvt i Barken. Forøvrigt bør man altid tage Thermometret med paa Raad, og bør Jordvarmen i Kassen hos de unge Planter helst være + 25—30°, medens en Luftvarme af 14—16° er tilstrækkelig om Sommeren; denne Varme kan uden Skade reduceres nogle Grader i de 3 Vintermaaneder. Man lufter til alle Tider saa rigeligt som Veirliget vil tillade det; man lufter tidligt om Formiddagen, for at Planterne kunne aftørres, og før man borttager Luften, overbruser eller oversprøiter man Planterne, hvorved

en mild, fugtig Varme bringes tilveie, hvilket Ananassen saa meget ynder.

Man vander jevnligt, men ikke for meget ad Gangen, og anbringer altid Vandingen saaledes, at de under Rodbladene værende Luftrødder kunne blive vædede. Da Ananassen ynder megen Fugtighed, maa man paa den anden Side sørge for, at den overflødige Væde kan finde hurtig og uhindret Afløb, som deels opnaaes ved at forsyne Bunden i Potterne med et tyndt Lag Potteskaar, Steen- og Trækul, deels ved at vælge en Jord, som tillader Vandet frit Gjennemløb; en saadan er en Blanding af lige Dele leret Græstørvjord (Loam) og Lyngjord, begge Dele skaarne eller hakkede i Smaastykker, men ikke smuldrede for meget, og af ¹/₄ Deel friske, tørrede Hestepærer, som smuldrer ved Blandingen. Ananassen kan ogsaa med meget Held dyrkes i reen Lyngjord, i Bladjord, i Tørvejord og i almindelig Havejord, naar man ved flydende Gjødning engang imellem forøger Jordens nærende Kræfter.

Har man nu i Marts eller April sin Drivkasse færdig og forsynet med varm Gjødningsomsats foruden og varm Bark eller Blade forinden, da forskaffer man sig unge Skud eller Stiklinger af de Sorter, man vil dyrke, og efterat Potterne, som efter Skuddenes Størrelse bør være 5—6—8 Tommer i Diameter, ere fyldte med den angivne Jord, nedsænkes de i Barken og henstaae nogle Dage til Jorden bliver varm. Dernæst gjør man et Hul i Midten af Potten, kommer lidt Sand deri og planter Skuddet omtrent 1¹/₂ Tomme dybt; Bænken holder man lukket nogle Dage, og Planterne vandes, indtil man mærker, at Rødderne komme frem, som sees derpaa, at Hjertebladene antage en lysere Farve. Naar man nu, som ovenfor er omtalt, stadigt forsyner de unge Planter med Vand, Varme og Luft, vil man henpaa Sommeren allerede være nødt til at give Planterne større Potter; dette skeer imidlertid først, naar Jorden i Potten er saa gjennemvævet med Rødder, at den ikke falder fra Klumpen, naar man tager Planten ud af Potten,

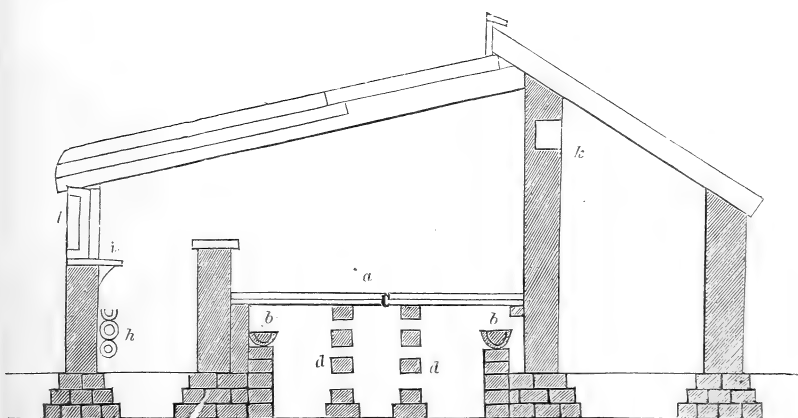
og man vogter sig vel for ved Omplantningen at beskadige Rødderne. Ogsaa Barken eller Bladene maae engang imellem omstikkes, og frisk Bark eller Blade tilføies, for at holde Undervarmen jevnt vedlige. Har man kun kunnet erholde smaa Skud til sin Plantning, maa man fortsætte denne Behandling til næste Efteraar i September, da Planterne, som nu ere blevne kraftige nok til at kunne bære en fuldkommen Frugt, indflyttes i Ananashuset. Har man derimod om Foraaret kunnet forskaffe sig udmærket stærke Planter af letvoxende, tidligtbærende Sorter, som allerede have dannet Rødder, medens de stode i Forbindelse med Moderplanten, og det desuden ikke er saa magtpaaliggende at skaffe meget store Frugter, saa ville Planterne, naar de givne Regler nøiagtigt ere fulgte, allerede i det første Aars September kunne henflyttes i Frugthuset, hvor Blomstringen vil foregaae i Løbet af December—Januar, og Frugten modnes i Løbet af Sommeren.

Man kan ogsaa undvære Potter til sin Ananasdyrkning og først plante de unge Skud paa en varm Mistbænk i den angivne Jord og siden henplante dem i Kassen, som i saa Fald gjøres 2 Tommer lavere; man lægger i saa Fald et Lag Potteskaar, Stene og Trækul ovenpaa Plankebunden, og efterat man har lagt et 6—7 Tommer tykt Lag Jord derpaa, flytter man Planterne derover og behandler dem som tidligere er omtalt.

Ananashuset (Fig. 45, see næste Side) er 15 Fod dybt, 5½ Fod høit foran og 8½ Fod høit ved Bagmuren; det er forsynet med et 4 Fod bredt Bagskuur, hvor Indgangen er, og hvor Kjedlen til Varmeapparatet (g) er anbragt. Fra denne gaaer et aabent Rør rundt under Bunden af Jordbedet (a), som er forsynet med en Plankebund ligesom Bakken; ovenpaa Plankerne ligge tynde Fliser (c) tæt ved hinanden, og ovenpaa dem et Lag Potteskaar og Trækul samt 8—9 Tommer Jord. De tvende Mure (d), som understøtte Bunden, ere gjennembrudte for at give Varmen fri Circulation i Rummet. Ved (e) er en Lem, hvorigjen-

Fig. 45.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Fod.

nem man kan komme til at eftersee Varmerørene (b), og ved f er i begge Ender anbragt smaa Luftklapper, hvorigjennem den fugtige Luft indlades i Huset. Et lukket Varmerør (h), som foroven har en Fordybning, hvori man kan lade Vand fordampe, gaaer ligeledes fra Kjedlen rundt om Forsiden og Enderne af Huset, og ovenover dette er anbragt en Hylde (i), hvor adskillige Varmhuusplanter kunne anbringes. De skraaliggende Vinduer, som ere deelte i tvende Længder, ere aldeles tætte og ubevægelige, og forsynes stedse med god Kitning saavel udvendig som indvendig, for at hindre den varme, fugtige Lufts Udstrømning og Regnvandets Indtrængen. Luftcirculationen frembringes ved at aabne de forreste opstaaende Vinduer (l) og de i Bagmuren anbragte Luftklapper (k). Dyrker man sine Ananas i Potter, da falder det aabne Varmerør bort under Jordbedet, der i saa Fald forandres til et Barkbed, og da denne Dyrkning desuden giver meget mere at bestille med Planterne, bør der være en smal Gang imellem Bedet og Bagmuren. Istedetfor eet Rør fra Kjedlen langs Formuren bliver der i dette Tilfælde anbragt 2 ved Siden af hinanden. Medens Jordvarmen ikke bør overstige 30°, kan Luftvarmen i Frugthuset om Natten holdes paa 16—18° og om Dagen paa 21—25°, som dog uden Skade kan stige til 30° i Solskin. Om Vinteren vandes sparsomt, men ofte, og i Blomstringstiden holdes Husets Luft mindre fugtig. Ligeledes luftes der kun lidt ad Gangen og kun for kort Tid; naar Frugten begynder at udvikle sig, og Solvarmen paa samme Tid tiltager, fordrer den en ligesaa regelmæssig afvexlende tør og fugtig Luft som Agurkerne. Man giver f. Ex. tidlig Luft og lader Thermometret falde fra 21° til 19°, derpaa lukkes, og man lader Varmen stige indtil 25°; derpaa aabnes igjen, og den friske Luft vil nu snart aftørre Planterne; naar dette er skeet, lukkes Huset, og Planterne sprøites saalænge med Vand af 21°, indtil de hule Bladskeder ved Bladenes Basis ere fulde af Vand. Nu skygges Huset til Kl. 3, og der luftes atter til

Kl. 5 og i godt Veir længere, hvorpaa der atter sprøites, og Huset lukkes. Vil man bringe Frugterne meget tidligt til Modenhed, da kan man ogsaa uden Skade holde en høiere Temperatur. Om Vinteren dækkes Huset med Maatter eller Lemme fra Kl. 4—5 Efterm. til 7—8 Formiddag. Skulde en heftig Frost i Forbindelse med Mangel paa Træk i Skorstenen for en kort Tid bringe Varmen ned til 1—2°, da kan Ananassen ogsaa uden Skade taale denne Temperaturforandring, forudsat, at den kun bliver af kort Varighed.

Hvad enten Ananassen udplantes paa Jordbedet eller i Potter nedsænkes i et Barkbed, bliver det at betragte som ufravigelige Betingelser for et heldigt Resultat:

a) at vogte sig for en altfor brændende Undervarme, som bedst undgaaes ved enten kun halvt at nedsænke Potterne i Barkbedet eller slet ikke at nedsænke dem, men fylde Egeblade imellem Potterne og tilføre friske Blade, naar Varmen begynder at tabe sig; man kan gjerne lade Bladene naae høit op paa Planten, hvorved man vedligeholder en jevn Fugtighed ved Luftrødderne og foranlediger Skuddene til at drive Rødder ud i Bladene;

b) at vedligeholde den fornødne Luftvarme og Jordvarme, som skeer ved at holde Thermometret paa 16—21° og ved Solskin høiere, samt ved Omstikning af Barkbedet og Tilførsel af frisk Bark eller ved Ildvarme at holde Jordvarmen paa 25—30°;

c) at tilveiebringe en regelmæssig daglig Aftørring og en ligesaa regelmæssig daglig Befugtning, som skeer ved at lufte saa ofte og saa meget som Veirligt tillader det, og lade Damp udstrømme eller anbringe Sprøitning i Forhold til Luftningen;

d) at sørge for rigelig Næring ved de fornødne Omplantninger og ved nogle Gange, efterat Frugten begynder at voxe, at foretage en Vanding med flydende Gjødning, saasom Ko- eller Duemøg og Sod, eller

Guano og Sod opløst i Vand og før Anvendelsen tilstrækkelig fortyndet med reent Vand.

Det bliver saaledes klart, at denne herlige Frugt ingenlunde er saa vanskelig eller saa kjælen, som man tidligere saa feilagtigen troede, og vi haabe, at den med Tiden mere og mere vil blive dyrket hertillands.

Naar Frugten er moden, som kjendes paa den smukke, rødgule Farve og den behagelige Lugt, afskæres den og kan gjemmes en Uges Tid, inden den bruges; Planterne bortkastes imidlertid ikke alle, men de med de stærkeste og smukkeste Rodskud forsynede Exemplarer pleies ligesom forhen, for at erholde saa kraftige Skud til Plantning om Foraaret som muligt. Vil man have Frugter modne hele Aaret, maa man ogsaa plante unge Planter til forskjellige Tider.

Endnu maae vi omtale et Forsøg, som den dygtige engelske Gartner James Barnes har anstillet i Sommeren 1847 med at cultivere Ananassen i Friland. Hr. Barnes opkastede i Mai en Grøft fra Nord til Syd, saaledes at den opkastede Jord værnede for de nordlige, vestlige og østlige Vinde. Dernæst fremtoges nogle kraftige Ananasplanter, som havde ansat Frugter, og opstilledes nede i Bunden af Grøften paa 3 Muursteen, for at skaffe Afløb for Vandet. Potterne og Bunden af Gruben dækkedes nu med halvt forraadnede Blade fra et Varmbed, og Grøftens Skraaninger dækkedes med et Lag forkullet Hø og Halm for at indsuge og fastholde Varmen. Uagtet Veiret, efterat Ananasserne vare flyttede ud, i flere Dage var raat, koldt og uden Sol, toge de dog ingen Skade, og da senere varme, solrige Dage fulgte, voxede Frugterne fortræffeligt og leverede gode og velsmagende Frugter i August og September, medens de unge Rodskud udviklede sig overordentligt kraftigt og tegnede til at ville levere langt stærkere Planter, end de fra Ananashuset. Medens Sorterne New Providence, White Providence, Black Antigua o. fl. vel frembringe meget store Frugter (fra 6—10 Pd.), men tillige formedelst deres stærke Bladvæxt fordre megen Plads i Huset og me=

gen Tid til deres Udvikling, give Queen, Moscou Queen, Ripley o. fl. vel kun Frugter paa 3—4 Pd.s Vægt, men som i Velsmag ikke staae tilbage for de forrige, og som yde den store Fordeel for den mindre formuende Haveelsker, at de modnes tidligt og kun optage liden Plads, hvorhos de ogsaa ubetinget ville være at anbefale for vore Forholde.

§ 4. **Abrikostræet.** Man driver Abrikosen i en Ferskenkasse paa samme Maade som Ferskenen, dog holdes Temperaturen igjennem alle Stadierne et Par Grader lavere. Sprøitningen undlades ved Løvets Udvikling, under Blomstringen og ved Frugtmodningen. Det er nødvendigt at skygge med Riis eller Bastmaatter, naar Solen, efterat det i længere Tid har været mørkt Veir, pludselig træder klart frem. Man kan ogsaa plante nogle, som Pyramidetræer tiltrukne Abrikoser i store Potter eller Baller, og drive dem i en Ferskenkasse. De maae være smukt formede, og indplantes i April, naar de skulle drives til Vinteren. Under Drivningen maae de jevnlig vandes med lunkent Vand, saa ofte de behøve det. Til Drivning vælger man de sildige Sorter, saasom den Bredaiske og Ferskenabrikosen.

§ 5. **Kirsebærret.** Man driver Kirsebærret i en Ferskenkasse, og espalierer Træet ved Bagmuren.

Førend Drivningen begynder, underkastes Træet en lignende Behandling, som der er angivet ved Ferskentræet, men Temperaturen holdes under Drivningen noget lavere.

Saaledes begynder man i den første Uge med en Varme om Dagen af 6 à 8°, som i de næste 2 Uger kan stige til 9 à 10°. Derfra til Blomstringen 11 à 13°. Under Blomstringen 9—10°, fra Blomstringen til Steendannelsen 10—12°, medens denne varer 8 à 10° og derfra til Modningen 13 à 15°; alt med et Par Grader mindre om Natten. Der luftes kun lidt før Blomstringen, under denne mere, derpaa atter mindre, indtil Steendannelsen er forbi, medens der under Modningen luftes meget. Skygge gives under Blomstringen og Steendannelsen ved det mindste

Solglimt, fra Blomstringen til Steendannelsen begynder, og efterat denne er endt, skygges ikke.

Fra Drivningens Begyndelse til Blomstringen sprøites 2 à 3 Gange daglig, og Gulvet vandes ogsaa jevnligt for at frembringe fugtig Luft; dette fortsættes efter Blomstringen indtil Steendannelsen, hvorpaa kun Gulvet befugtes. Den bedste Sort Kirsebær til Drivning er den dobbelte Maikirsebær.

Man driver ogsaa Kirsebærret i store Baller, som med passende Mellemrum placeres paa Gulvet i et bredt Huus med opstaaende og Skraavinduer samt dybtliggende Ildkanaler, for at frembringe saamegen fugtig Luft som mulig. Man anvender dertil 5 à 7aarige Træer som i Træskolen ere tiltrukne i forskjellig Stammehøide; de indplantes i October efter at være meget forsigtigt opgravede, og gives en Jordblanding af 2 Dele Bladjord og 1 Deel Træjord af forraadnede Saugspaaner tilsat med noget Strandsand. Rødderne indslemmes ved Plantningen, og Drivningen begynder ikke, førend Træerne have været udsatte for nogle Graders Frost. Naar Træerne ere flyttede ind i Huset, renses Stammen og Grenene omhyggeligt, Grenene bringes ved Baand saavidt muligt til at staae i samme Afstand fra hinanden, Ballen gjennemvandes med lunkent Vand, og Overfladen belægges med Mos eller tørre Saugspaaner, som fornyes, naar de ere blevne for vaade, og efter Blomstringen aldeles borttages. De afdrevne Træer blive stærkt indstudsede, og efterat Jorden er rystet noget fra Klumpen, atter udplantede i Træskolen, hvorfra de efter 3 à 4 Aars Forløb atter kunne indplantes til Drivning.

§ 6. **Blommetræet.** Man driver Blommer paa samme Maade og med den samme Forsigtighed, som er angivet ved Kirsebær. Dersom Træerne skulle indplantes og espalieres i en Ferskenkasse, da vil en Jordblanding bestaaende af 3 Dele sandig Havejord, 1 Deel Markjord og 1 Deel forraadnet Gjødning være dem bedst tjenlig; hvorimod man anbefaler en Blanding af 4 Dele Bladjord, 1 Deel sandet

Markjord, 1 Deel Sand og 1 Deel forraadnet Gjødning for de Træer, som skulle plantes i Baller. Den bedste Sort til Drivningen skal være den almindelige blaa Blomme.

§ 7. **Figentræet.** Man indrømmer sjelden Figentræet noget eget Huus, men planter det enten ved Bagvæggen i en Kasse, hvor der drives Fersken eller Kirsebær, eller planter det i store Baller, som bringes ind i et af de nævnte Huse og underkastes de samme Temperaturforhold som de deri drevne Træer. Man behøver kun liden Sprøitning og slet ingen Skygning, men derimod maa man jevnlig vande, og det er godt engang imellem at give en Vanding med flydende Gjødning. Naar Drivningen begynder, bortfjernes alle overflødige Grene og alt tørt Træ, Frugtgrenene beskæres ikke, men udtyndes, dersom der er for mange. Naar Frugten er ansat, knibes Spidsen af Skuddet, hvorved man styrker Frugten. Man anvender en Jordblanding bestaaende af lige Dele Markjord, Bladjord og forraadnet Kogjødning, og man foretrækker til Drivning den store hvide Smyrnaer Figen.

§ 8. **Dværg Pisang** (Musa Cavendishi). Har man saameget Plads tilovers i sit Ananas-Frugthuus, at man kan indrette en muret Grube, som er 4—5 Fod dyb og i Bunden drainet, og belagt med et nogle Tommer tykt Lag Potteskaar, kan man deri plante et Exemplar af denne interessante Vært i en Jordblanding af 3 Dele Lyngjord, 3 Dele godt udluftet Skovjord, 1 Deel forraadnet Kogjødning og 1 Deel Strandsand. Pisangen har en knollet Rod, hvorfra der udvikler sig en blød, saftig Stængel, der paa Spidsen bærer de ovale 3 Fod lange og 1¾ Fod brede Blade, og et stort Blomsterhylster, som efter Afblomstringen frembringer talrige, 10 Tommer lange, gule Frugter, hvis Smag har noget tilfælleds med Melonen og Ananas. Medens de øvrige Pisangarter opnaae en Stængelhøide af c. 20 Fod, bliver Dværg Pisangen kun 4—5 Fod høi og egner sig derfor bedst til Dyrkning i Forening med Ananassen. I det 3die eller 4de Aar efter Plantningen giver Pisangen Frugt,

i hvilken Tid man stadigt maa vedligeholde en Varme af 14 à 16° i Huset og sørge for rigelig Vanding, da den porøse Jord hurtig udtørrer, og de store Blade forbruge megen Fugtighed. Efterat Frugterne ere modne, raadner Stammen af til Roden, hvorfra atter nogle friske Skud komme frem; af disse vælger man 1—2 af de stærkeste til at fortsætte Væxten og i sin Tid give Frugt.

§ 9. **Orangen** (Citrus). Ihvorvel man hertillands mere dyrker Orangetræet blandt Koldhuusplanterne for dets smukke Bladvæxt og vellugtende Blomster end for Frugten, som deels kun frembringes paa større Træer, deels fordre en mere omhyggelig Behandling, end der i Almindelighed her bliver dem tildeel, ville vi dog give en kort Anviisning til dets Dyrkning for at kunne opnaae smukke Frugter. Man faaer enten sine Orangetræer indirecte fra de større Handelsgartnerier eller directe fra de sicilianske eller neapolitanske Planteskoler. De Sidste, der i Almindelighed komme hertil med hjemvendende Sydfarere, ere fordetmeste smukke, store Træer, men saa fortørrede i Rod og Top, at de see ud som aldeles udgaaede. Man udbløder Rødderne først 24 Timer i Vand, planter dem dernæst i Potter afpassede efter Røddernes Størrelse, men efterseer dog først disse og bortskærer alt Beskadiget og Raaddent. Dernæst indbinder man Stamme og Grene i Mos, nedsænker Potterne i et halvvarmt Barkbed, skygger og sprøiter dagligt og vil saaledes snart bringe dem til at drive frem. Naar dette er skeet, vænnes de gradviis til at taale Lyset og Luften.

Hertillands vil man neppe før midt i Juni kunne flytte Orangerne ud i Friland, hvor de anvises den solrigeste og meest beskyttede Plads, man kan raade over, dog kan der ogsaa indtræffe saa uheldige Sommere, at man hellere maa lade Træerne blive inde det hele Aar. Medens Træerne ere inde, maa man give rigelig Luft og saavel ude som inde nøie paasee, at de ikke mangle Vand. Dette er især vigtigt med større Træer, som staae i store Træballer eller fiirkantede Trækasser, idet Vandet ikke saa let kan gjennem-

trænge den store af Rødder gjennemvævede Jordklump. Engang imellem kan man give en Vanding med flydende Gjødning, saasom en Afkog af Maltspirer. Har man store og gamle Træer, som i flere Aar ikke have været omplantede og derfor savne Næring, kan man tilberede en meget virksom flydende Gjødning til dem ved at opløse 2 Hjulbøre Hornspaaner, 4 Hjulbøre Kogjødning og 15 Pund Salpeter i varmt Vand, som, efterat være afklaret, fortyndes med reent Vand, indtil det Hele udgjør 400 Potter. Naar man vil vande dermed, giver man først Træet 3 Kander reent Vand, derpaa 1 Kande af Gjødningsvandet og derpaa atter 3 Kander reent Vand; disse Talstørrelser gjælde for Træer, som staae i Baller af 5 à 6 Fods Diameter. Beskæringen, som foretages i Februar, har deels til Hensigt at ordne Kronen saaledes, at indadvoxende og krydsende Grene borttages, og de altfor tætstaaende udtyndes, deels at fornye et ældre Træes Krone, som har faaet en nøgen og uskjøn Form. Saadanne Træer nedskæres til det gamle to- eller treaarige Træ, de stilles derpaa i Skygge og gives rigelig Luft saafremt Aarstiden tillader det. Alle Saar belægges ufortøvet med Podevox. Ogsaa i August foretager man en Udtynding af Sommerskuddene. Ved Omplantningen, som foretages i Februar—Marts, og ved større Træer kan finde Sted hvert 5te eller 6te Aar, borttager man den yderste Rodfilt med en skarp Kniv og undersøger, om der skulle findes beskadigede Rødder, da disse isaafald bortskæres til det Friske. Er Rodballen ved større Træer tør, gjør man vel i at nedsænke den i et Kar Vand og lade den staae deri nogle Timer. Man bruger sædvanligst en Jordblanding af 2 Dele Bladjord, 2 Dele Træjord af forraadnede Saugspaaner og 1 Deel forraadnet Kogjødning. Denne Blanding maa ligge 1—2 Aar, inden den bruges, og i den Tid jevnlig omstikkes. Til denne Blanding sætter man ved Anvendelsen 1/8 Deel Hornspaaner, og paa Bunden lægges Potteskaar og et Lag Kalk og Tagsteensbrokker, for at befordre Vandafløbet. I September eller October bringes

Træerne atter i Huus, hvad enten man dertil har et eget Orangehuus eller Træerne anvises Plads imellem Koldhuusplanterne. Luft gives, saalænge Frosten tillader det, og Varmen, som ikke gjerne maa gaae under 2 Grader, lader man ved Ildvarme ikke gaae høiere end 6 Grader, hvorimod Solen gjerne maa bringe den noget høiere. I Vinterens Løb afvaskes Bladene og Grenene gjentagne Gange med en Svamp, dersom der skulde vise sig Smuds eller Skjoldluus paa dem, hvilket som oftest er Tilfældet.

Orangeslægten omfatter følgende i Særdeleshed dyrkede Arter:

1) Appelsinen (Citrus Aurantium), med store, rundagtige, guldgule, søde Frugter.
2) Pomeranzen (C. Bigaradia), med store, stærkt vellugtende Blomster, som i stor Mængde benyttes af Parfumeuren, og rundagtige, syrlig-bittre Frugter, der saavel modne som grønne anvendes af Destillateuren.
3) Bergamotten (C. Bergamia) og
4) Limetten (C. Limetta), med ægformige eller pæreformige, bleggule, syrlige Frugter.
5) Pompelmos (C. Pompelmos), med meget store, rundagtige, sødlige, svampige Frugter af flau Smag.
6) Limonen (C. Limonum) og
7) Citronen (C. medica), med langagtige, ægformige, smukt gule, sure Frugter.

Af alle disse Arter gives der talrige, meer eller mindre værdifulde Varieteter. Endnu dyrker man den lille Citrus chinensis, en buskagtig Plante, med smaa, kun lidet vellugtende Blomster og smaa Frugter uden Værd. Den formeres med Lethed ved Stiklinger.

Vil man selv tiltrække sine Orangetræer, da saaer man i Marts eller April nogle gode fuldmodne Limon- eller Citronkjerner i en flad Potte, der fyldes med den ovenfor beskrevne Orangejord, og nedsænker Potten i en varm Mistbænk; man lægger ikke ret mange Kjerner i en Potte for at kunne lade de unge Planter blive staaende i Frøpot-

ten til næste Foraar. De vandes sparsomt om Efteraaret og næsten slet ikke om Vinteren. Om Foraaret giver man hver Plante en Potte af 6 Tommers Diameter og bringer dem atter paa Varme. I August kan man oculere de Stammer, som have en Tykkelse som en Pennepose mod det sovende Öie; man vælger dertil Öine af sunde, frugtbare Træer med runde Öine. Det følgende Foraar blive de anvoxede Stammer bragte i en halvvarm Bakke, for at danne Sommerskud, og forblive der til Slutningen af Juli, da man vænner dem til Luften.

§ 10. **Melonen** (Cucumis Melo 2den Cl. 8de Ord. Cucurbitaceae) har hjemme i Persien, Armenien og Bochara.

Det er en eetaarig Plante, som i de nævnte Lande, hvor den afgiver et saare vigtigt Næringsmiddel, dyrkes paa store Marker, bestaaende af en let, skjør Leerjord, gjødet med Duegjødning og gjennemskaaret af talrige Vandrender, der bestandig vedligeholde en stærk Fugtighed ved Rødderne. Medens Melonerne ved en saadan Behandling opnaae en uefterlignelig Fuldkommenhed i Persien, hvor den stærke Hede og det klare Sollys frembringer en mægtig Uddunstning, hvortil endvidere de store Blade, der rigeligt ere forsynede med Spaltaabninger, meget bidrage, vil en lignende Behandling ikke føre til et heldigt Resultat i de nordlige Lande, hvor Varme og Fugtighed vel kan efterlignes, men den rene Luft og det klare Sollys ikke samtidigt dermed kan opnaaes. Naar vi imidlertid vide, at en fugtig, varm og stærkt nærende Jordbund, samt en tør Luft ere Betingelserne for Melonens Dyrkning i dens Hjem, maae vi ved Culturen, saavidt muligt, søge at gjengive disse Forholde, og det lader sig saameget lettere gjøre, som Melonen hos os kun dyrkes i de varme Mistbænke. Hovedbetingelserne for en heldig Meloncultur her til Lands ville vel omtrent være følgende: a) en rask, jevn og vedholdende Undervarme, der ikke maa overstige 35° og ikke gaae under 20°, og som opnaaes ved en tilstrækkelig Gjødningsmasse (4—4 1/2 Fods Høide, 9—10 Fods Brede) samt jevnlig Omsats af frisk

Gjødning, naar Varmen taber sig; b) en jevn Jordfugtighed, som dog mindre bør frembringes ved Vanding, der dæmper Varmen, men snarere ved at give en noget svær Jordart, hvilket især maa anbefales til de sildigere Plantninger, og ved at bedække Jordoverfladen med gammel Gjødning, friske Kokasser, tynde Skiferplader ꝛc., hvilket vedligeholder Fugtigheden; dog maa Vanding desuagtet ikke forsømmes, især i den Periode, da Frugterne udvikle sig, og indtil de have opnaaet deres fulde Størrelse; i denne Periode maa Luften ogsaa være fugtigere og varmere end ellers, dog maa man altid vogte sig for at befugte Blade og Ranker, hvilket, især ved de persiske Meloner, let foraarsager Forraadnelse formedelst den utilstrækkelige Uddunstning; c) en rigtig Beskæring, der, om muligt, bør indskrænke sig til Afknibning af Greenspidserne, efter at Bærerankerne ere frembragte, og Borttagning af en eller anden overflødig Green. Har man valgt en heldig Jordart, befrugtet de første Hunblomster, der sidde nær ved Stammen, og saaledes tidligt tilveiebragt Frugter, der kunne modtage den tilstrømmende Saft, samt valgt 3—4aarige Kjerner, der ikke mere ere i Besiddelse af den yppige Livskraft, som udmærker de af unge Kjerner fremkomne Planter, vil Beskæringen for det meste kunne indskrænke sig til Indstudsning af Frugtrankerne 2—3 Fod over Frugten, hvorved et rigeligere Safttilløb foranlediges; derved maa imidlertid bemærkes, at den saakaldte Lederanke, der fremkommer tæt ved Frugten, ikke maa beskadiges, da denne hidfører den forarbeidede Saft; endelig vil d) en passende Luftfugtighed og Varme være en Hovedbetingelse for Plantens sunde og frodige Tilstand, og denne opnaaes deels ved omhyggelig Lüftning, afpasset efter de ydre Forholde (see 1ste Cap.), deels ved at vogte sig for overflødig Vanding og Overbruusning, samt ved at holde Vinduer og Rammer tætte, og saaledes forhindre Drypp. Som Regel kan man antage, at Melonen fordrer den største Luftfugtighed og Varme i Frugtens Væxtperiode, og den mindste, naar den skal modnes. Har man

en righoldig Compostjord (see 1ste Afd. 2det Cap. § 3), der i 2 Aar er vel gjennemarbeidet, vil en saadan med Tilsætning af 1/3 Bladjord for den tidlige Plantning og 1/4 for den sildige afgive en meget god Melonjord. Jorden bør vel smuldres, men ikke harpes fiin, da den derved synker formeget sammen; den gamle Melonjord anvendes atter næste Aar, men blandes med Halvdelen frisk Jord. Man har mange forskjellige Anviisninger til at blande en god Melonjord, saasom 1/2 gammel Kogjødning og 2/3 vel forraadnet Græstørvjord, 4/8 god leret Kjøkkenhavejord, 2/8 Bladjord, 1/8 Leer af gamle Bygninger og 1/8 Feieskarn o. s. v., men deri stemme Alle overeens, at der bør være en vis Leermængde tilstede i Forhold til Aarstiden, som kan holde paa Jordfugtigheden.

Den praktiske Fremgangsmaade er følgende: i Slutningen af Januar, ogsaa tidligere, ifald man har gode Vinduer og tilstrækkelig Gjødning, anlægges en Bænk til tidlig Blomkaal, Gulerødder o. s. v., og samtidigt hermed anvendes et Vindue til Tiltrækning af Melonplanter. Naar Bænken er færdig, anbringes en mindre Ramme, 1 1/2 Fod lang og 1 Fod bred, som bedækkes med et lille Vindue med een stor Rude, i det større Vindue for deri at saae Kjernerne; den øvrige Plads i Vinduet kan anvendes til andre Ting, Jordarten maa være let og sandblandet, og man lægger nogle Kjerner hver Dag, for at Planterne, der komme frem paa 5—6 Dage, ikke alle skulle komme op i mørkt Veir, hvorved de staae Fare for at falde om, ifald dette varer flere Dage. Naar Planterne efter 14 Dage ere blevne 1 Tomme høie, optages de med den fornødne Varsomhed og plantes i det samme Vindue ned til Frøbladene, men i en skraa Retning. Efterat de atter om 14 Dage ere voxede 1 Tomme, omplantes de igjen paa samme Maade, og den fornødne Luftning paa det mindre og større Vindue maa ikke forsømmes. Imidlertid anlægges Bænken til Melonerne, og naar den er tilrettegjort og forsynet med 8—9 Tommer Jord (for den sildige Plantning 12 Tommer), hen-

plantes der 2 Planter under hvert Vindue; der vandes lidt med lunkent Vand, og Vinduerne luftes ikke, forend Planterne ere rodfæstede. Man kan nøies med at paaføre Halvdelen eller Trediedelen af Jordmassen og samle denne i en høi Ryg midt i Vinduet, hvor Planterne skulle staae; senere tilføres den manglende Jord, som i saa Fald kan være noget sværere; man opnaaer derved en længere, vedholdende Varme, da det svære Jordlag ofte sammentrykker Gjødningen saaledes, at Varmen standser. Da man ofte nødes til at foretage Plantningen i stærk Frost, maa man ved udbredte og opstillede Maatter, samt ved en hurtig Operation sikkre sig mod Frostens Indvirkning paa den spæde Plante. Naar man har anlagt Bænken i Slutningen af Januar, ville de saaledes behandlede Melonplanter midt i Marts være henplantede paa Blivestedet, og i Slutningen af Maaneden ville de have drevet 3 Led, hvoraf det øverste afknibes; de derfra fremkommende 2 Hovedgrene indstudses senere over det 4de Oie; af de saaledes erholdte 8 Grene beholdes de 6, hvorpaa Frugterne ansættes, hvilket man maa søge at fremskynde, ved at befrugte Hunblomsterne med Sædstøvet af de talrige Hanblomster. Skulde Frugtgrenene ikke vise Frugt ved det 4de Led, indstudses de over det 3die, og af de derfra fremkommende Grene kan man bestemt vente sig Frugter. Naar Frugten er saa stor som et Dueæg, borttager man de overflødige; man lader 2—3 Frugter sidde paa hver Plante af de mindre Sorter, og 1—2 paa de større. Ere Frugterne udvoxede, lægger man dem paa en sort Tagsteen, Potteskaar eller Skifertavle indtil Modningen; ere Planterne frodige, kan man, ved første Gang at nøies med 1—2 Frugter, opnaae en sildigere Høst, som dog ikke altid er at stole paa. Medens den mindst mulige Beskæring er ønskelig hos alle Sorterne, taale de Persiske, Barbareskerne og Vintermelonerne slet ingen Beskæring, efterat Frugtrankerne ere dannede, og man maa derfor deels ved store Vinduer, deels ved gammel Frø søge at holde dem i Orden. Man vedbliver med Melonplantningen til

Slutningen af Mai, senere kan man ikke altid i vort usikkre Klima være sikker paa modne Frugter. Luftningen for de tidlige Meloner bør skee saaledes: i Februar opdækkes i mørkt Veir Kl. 11, og dækkes Kl. 2 uden Luft, i klart Veir opdækkes Kl. 8, luftes ½ à 1 Tomme Kl. 11, som bliver staaende, til der tildækkes Kl. 3 à 4. Er det om Morgenen Sneeveir og streng Kulde, men bliver klar Sol op ad Dagen, opdækkes fra Kl. 1—3 og gives lidt Luft. I Marts opdækkes fra 8 til 3—4; Kl. 9 gives 1 Tomme og fra 10 til Tildækningen 2 Tommer Luft. I April giver man i godt Veir 1 Tomme Luft Kl. 9, 3 Tommer Luft Kl. 11, som bliver staaende til Kl. 4. I Mai kan Luften stige til 4 Tommer, og naar Frugterne i Juni skulle modnes, gives 1—2 Fod Luft. Vandingen foretages med lunkent Vand, der paaføres med Tuden, ikke ved Overbruusning og rigeligt i Frugtens Uddannelsesperiode; falder der i Mai en jevn, varm Regn, kan man tage Vinduerne af 1—2 Timer. Den røde Edderkop, som let faaer Overhaand, naar Luftningen forsømmes, kan i utrolig kort Tid ødelægge Planterne; ere de kun lidet angrebne, skal en Bestrøning med Kulpulver, blandet med Kalk og grov Snuustobak, kunne dræbe dem, ere de angrebne i høi Grad, er der neppe nogen Redning. Følgende Sorter egne sig især til Dyrkning:

a) **Meloner** (med lange Frugter).

Nr. 1. Tidlig 4 Ugers Melon, med stærke, kortleddede Ranker, der kunne give 4—6 gode Frugter; de ere ovale, riflede, noget tykskallede, have guult Kjød og modnes 4—5 Uger efter Ansætningen; Frugterne veie fra 1½—3 Pd.

— 2. Trigolongi, med svagtvoxende Ranker, Frugten oval, næsten hvid; naar den er moden, tyndskallet med hvidt, meget velsmagende Kjød. Den giver 2—3 Frugter til en Vægt af 10—13 Pd.

— 3. Pariser Melonen, med tykke, stærke Ran-

ker, store, ovale, med Net overtrukne Frugter, hvoraf der ansættes 2, der kunne veie 12—17 Pd.; Skallen er af Middel-Tykkelse, og Kjødet guult.

Nr. 4. Barbaresk-Melonen, med stærke Ranker, middelmaadig store Frugter med grønt Kjød og særdeles velsmagende.

— 5. Grøn, Spansk Vintermelon, hvis Ranker ere opstigende; den ansætter 2—3 Frugter, der ere langagtige, ovale, have meget tynd Skal og hvidt velsmagende Kjød.

— 6. Grøn Hoosainee Melon fra Persien, med ovale Frugter, der ere grønne ved Modningen, tyndskallede, med grønagtigt, særdeles delicat Kjød.

b) **Cantalouper** (med runde eller fladtrykte Frugter).

Nr. 7. Tidlig Orange-Cantaloup, med fine talrige Ranker, der kunne bære 4 gode Frugter; disse ere runde, ribbede, guulgrønne ved Modningen, tyndskallede og have pommerantsguult, velsmagende Kjød. Frugterne modnes 4 Uger efter Ansætningen.

— 8. Tidlig grøn Net-Cantaloup med langstrakte Ranker, der kunne bære 3—4 gode Frugter af 6—10 Pds. Vægt; de ere runde, mørkegrønne, overtrukne med et Net, grøngule ved Modningen, som følger 6 Uger efter Ansætningen, tyndskallede og have guult Kjød.

— 9. Sortknudret Cantaloup med stærke Ranker, med 2 gode Frugter paa 5—6 Pd.; de ere mørkegrønne, vortede, tykskallede med guult Kjød.

— 10. Guul, Hollandsk Cantaloup med kortleddede, talrige Ranker, der bære 2—4 gode Frugter af Middelstørrelse, de ere runde eller flade,

fiintvortede, noget tykskallede, med hvidt, saftigt og velsmagende Kjød.

Nr. 11. Greenfleshed, en engelsk Sort med korte Ranker, der bære 4—6, 2 à 3 Pd. svære, tyndskallede Frugter med grønt, overmaade velsmagende Kjød.

— 12. Den graae Sarepte Cantaloup med korte Ranker, 3—4 Frugter paa 3—4 Pd., grønt, meget velsmagende Kjød.

Den saakaldte Vandmelon (Cucurbita Citrullus) har stærkt indskaarne Blade, store langagtige, ofte 30 Pd. svære Frugter, med en tyk, grøn Skal og rødt, saftigt og kjølende Kjød; den dyrkes som Melonen, men da man ikke maa beskære den, nødes man til i Sommermaanederne at lade Rankerne løbe ud under de hævede Rammer. Frugten forandrer ikke sin Farve ved Modningen, men denne kjendes paa den hule Lyd, der fremkommer, naar man banker paa Frugten. Af de nævnte Meloner ere Nr. 1, 7, 8 de tidligste og tillige de bedste for en Huusholdning, da Frugterne ikke blive saa store. Kjernerne holde sig 6—7 Aar og ere bedst i det 4de til 5te Aar.

§ 11. **Jordbærret** drives: a) i Potter, der anbringes i et varmt Huus eller i Mistbænk, b) frit udplantet af Potterne paa et middelmaadigt varmt Mistbed, og c) ved at belægge Bedet med Vinduer og omgive samme med dybe Omsatser af varm Gjødning. For at drive Jordbærret paa de to første Maader, aflægger man de første og stærkeste Udløbere, indplanter dem, naar de have Rødder, i Potter af 4 Tommers Diameter og 5 Tommers Dybde med god, kraftig leerholdig Jord; de sættes i Skygge nogle Dage og nedgraves til Randen ved en Sydrabat, hvor de omhyggeligt forsynes med Vand og engang imellem gives flydende Gjødning. Alle Ranker afknibes, saasnart de fremkomme, og naar Rødderne have udfyldt Potterne, omplantes de med fuld Klump i Potter af 5 Tommers Diameter og 6 Tommers Dybde. De saaledes behandlede Planter kunne vel

anvendes til Drivning, naar man hen ad Eftersommeren standser Vegetationen, ved at lægge Potterne paa Siden og lade dem staae ude, til man har havt nogle Graders Frost; men Udbyttet vil blive større og sikkrere, naar man overvintrer dem frostfrit, nedgraver Potterne ved en Sydmuur den følgende Sommer, forsyner dem rigeligt med Vand og borttager alle Ranker og Blomster, saasnart de fremkomme. Har man Ananashuse, kan man drive saadanne Potter meget tidligt, men naar dette skal skee i en simpel Mistbænk, maa man ikke paabegynde Drivningen før i Februar, da Planten let beskadiges af fugtig Luft og ikke taaler stærk Undervarme. Man sætter derfor Potterne paa Brædder, men kan derfor ligefuldt omgive Siderne med Bark, begynder med 8—10° i de første 3—4 Uger, stiger derpaa indtil Blomstringen til 12—14°, under samme 10—12° og derfra til Modningen 12—16°. For at forebygge den saa skadelige, fugtige Luft, gives rigelig Luft. For at erholde saameget Lys som muligt, kan man hæve Karmens Bagside saameget, at Vinduerne komme til at ligge i en Vinkel af 45°, og Potterne bringes saa nær Glasset som muligt. Naar Frosten begynder, blive de til Drivning bestemte Potter lagte paa Siden bedækkede med et tykt Lag Blade, og i denne Stilling forblive de, indtil de skulle anvendes. De afbaarne Potter udplantes paa et Bed i Haven, Ranker og Blomster borttages, og om Efteraaret plantes de tæt paa en afbrugt Melonbænk, hvor de holdes frostfrie Vinteren over, de luftes i Tøveir, og ved Solens Virkning paa Glasset ville de komme betydeligt tidligere med deres Frugter, end de fra Friland. Jordbærrene maae under Drivningen vandes med Varsomhed, saaledes, at der ikke ved overflødigt Vand foraarsages Skimmel; man kan ogsaa før Blomstringen engang imellem overbruse dem med lunkent Vand. Vil man udplante Planterne paa en Mistbænk, kan man først plante Hovedsalat, og naar denne er halvvoxen, plante Jordbærrene derimellem i 1 Fods Afstand, da Salaten vil være brugbar, førend den kan genere Jordbærrene,

og disse, som sagt, ikke ynde den stærke Undervarme. Bladlusene ødelægges enten ved Røgning med Tobak eller ved at afviske dem fra Bladene med en Pennefjer. Vil man drive Jordbærrene ved Gjødningsomsatser i Friland, henplanter man kraftige, rodfæstede Udløbere paa et varmtliggende Bed i Begyndelsen af August, fjerner alle Ranker saavel denne som den paafølgende Sommer, bedækker Bedet med et tykt Lag Blade det næste Efteraar, og udgraver en Grube, 2 Fod bred og dyb, rundt om Bedet, der er afpasset saaledes, at det kan bedækkes med 2—4 eller 6 Vinduer. I Februar paasættes Mistbænkkarmen, Dækningen borttages, Vinduerne paalægges, og Gruben, der gaaer tæt til Rammen og har været fyldt med Blade, for at hindre Frostens Indtrængen, anlægges 1 Fod over Jordfladen med frisk Hestegjødning, som kan omskiftes, naar Varmen taber sig. Et saadant Bed vil ikke behøve meget Vand, hvorimod der luftes rigeligt. De bedste Sorter til Drivning ere Atkinson's, Rosenjordbær og til meget tidlig Drivning, Princesse Alice.

§ 12. **Hindbærret** drives i Potter, som indsættes i en Fersken- eller Viinkasse, men det kan ogsaa med meget Held drives i Mistbænk paa følgende Maade: man anlægger en Bænk i Februar med 4 Fod Hestegjødning, og naar denne er sammenbrændt, nedsættes først en Karm, der bestaaer af 4 sammenføiede Brædder uden Fals, hvorpaa der, efterat et 8 Tommer tykt Lag Bark er paaført, befæstes et Spalier; ved begge Sider af Bænken paa Gjødningen indretter man en 2 Fod bred og 8 Tommer tyk Jordrabat af Vinduernes Længde, hvori Hindbærrene, som ere opgravede, nedslaaede og dækkede om Efteraaret, nu plantes i en liggende Stilling; de beskæres og anbindes til Espalieret i en Afstand af 4—6 Tommer. Efterat have anbragt 4 smaa Stykker Træ i Hjørnerne, som kunne holde Kanten af den egentlige Mistbænkkarm 1 Tomme fjernet fra Kanten af den nedre Ramme, paalægges hiin, Aabningerne tilstoppes med Mos, Rabatterne dækkes med Blade, Mos eller

Maatter, og Drivningen paabegyndes meget langsomt. Varmen maa ved Luftning og tynd Dækning holdes paa 8—10°, naar Knopperne svulne, sprøites hveranden Dag med lunkent Vand, og Varmen kan stige til 10—12°; under Blomstringen ophører Sprøitningen, og der skygges med Grene eller Jalousier fra Kl. 10 til Kl. 1, indtil Frugterne ere ansatte. Efter denne Periode kan Varmen gjerne stige til 18—20°, og friske Omsatser ville derfor være fornødne. I Mai vil man kunne have Frugterne modne, og naar man blot begynder langtsomt, sprøiter før Blomstringen og skygger, indtil Frugterne ere ansatte, er denne Drivning meget let og lønnende. Naar Rabatterne ere tørre, gives de Vand, og Bladluus fordrives ved Tobaksrygning; de fordeelagtigste Sorter til Drivning ere de store gule og røde Antverpner Hindbær.

Tredie Capitel

Grønseldriveri.

§ 1. **Agurker** drives, som bekjendt, for tidlig at erholde grønne Frugter til Salat. I det sydlige Ostindien, hvor Agurken har hjemme, varierer Lufttemperaturen imellem 25—30° med en betydelig høiere Jordvarme, stærk Luft og Jordfugtighed og kun liden Forskjel imellem Dag- og Nattemperaturen. Da man ikke ved Efterligningen af dette Klima behøver at tage Hensyn til, ved en tør Varme at fremme Frugtmodningen, saaledes som hos Melonen, men kun har til Hensigt at befordre Plantens frodige Væxt og Frugternes hurtige Udvikling, vil en let Jord, der tillader en jevnlig Vanding, uden at foraarsage Skimmel eller Foraadnelse, en rask Varme, som tillader rigelig Luftning, for at tørre Bladene en Gang hvert Døgn, og som ligeledes, naar Vinduerne ere lukkede, kan danne en mild Damp, der virker saa velgjørende paa Planterne, være de vigtigste Ho-

vedbetingelser for et heldigt Agurkdriveri. I England, hvor man fordrer Agurker det hele Aar igjennem, driver man dem i murede Bænke, opvarmede ved Omsatser eller varmt Vand i Jernrør, samt i store Potter, 12 Tommer vide og 18 Tommer dybe, fyldte med en Blanding af Bladjord, forraadnet Gjødning og Lyngjord (denne Sort anvendes ogsaa ublandet), hvilke placeres over Varmerøret i et Agurkhuus med Vinduer, der staae i en Vinkel af 80°, og hvor Rankerne ledes op paa et Spalier, der er anbragt 1 Tomme fra Glasset. Hos os dyrkes Agurken i Mistbænke omtrent som Melonen, men da det gjælder om at frembringe en rask og uafbrudt Varme, maa Bænken ikke alene anlægges med stor Nøiagtighed, forsynes med et Lag Riis paa Bunden, der kan aflede Fugtigheden, men der maa ikke lægges Jord paa den, førend man ved oftere, hver anden Dag, at omstikke det øvrige Gjødningslag med en Greb har overbeviist sig om, at der ikke mere kan befrygtes Brand. Man kan overbevise sig om Bænkens Brugbarhed derved, at man lukker Vinduerne 3—4 Timer og dernæst sætter et tændt Lys derind; vedbliver dette at brænde, da er Varmen passende. Efter at have belagt Bedet med et 2 Tommer tykt Lag gammel Gjødning, lægges et 12—14 Tommer tykt Lag af den valgte Jordart, som til meget tidlig Drivning kan bestaae af lige Dele Bladjord, forraadnet Heste- eller Kogjødning, Lyngjord og god, let Havejord, langs hen i Midten af Vinduet, hvori Planterne plantes, 2—3 i hvert Vindue, eftersom Sorterne ere stærkt- eller svagtvoxende. Jorden udbredes ikke mere end høist nødvendigt over Bedet, for at Varmen ikke skal dæmpes, og Opstigningen af den for Planterne saa velgjørende, milde Damp ikke hindres. Naar Bedets Varme begynder at tabe sig, kan man ogsaa med tilbørlig Forsigtighed omstikke den ubesatte Plads i Bænken 6—8 Tommer dybt, hvorved en fiin, varm Damp vil fremkomme. Naar Rødderne vise sig paa Overfladen, paaføres et 2 Tommer tykt Jordlag paa alle Siderne, det maa have samme Temperatur som Bænken, og den ydre

Lufts Indvirkning maa omhyggeligt undgaaes. Vanding maa jevnlig foretages, men kun i smaa Portioner og saaledes, at Bladene atter kunne tørres samme Dag; kan dette ikke forventes, da maa man, ifald Vanding bliver nødvendig, anbringe denne uden at berøre Bladene. Ved de tidligste Agurker kniber man Hjertet af over det andet Led, men ved de sildigere lader man Planterne voxe uden Indskrænkning; man befæster dem ved Kroge saaledes, at de fordeles jevnt over Vinduet. Varmen vedligeholdes ved forøget Dækning og ved Omsatser, der bør være 18 Tommer brede i Bunden og naae op til Kanten af Rammen; de bør hver 8—10 Dag omstikkes til Bunds, for at vedligeholde Gjæringen i en eensformig Tilstand, befugtes, naar Gjødningen bliver for tør, og blandes med frisk Gjødning, naar den bliver for kold. Denne Omstikning maa efter Foraarets Beskaffenhed fortsættes til Slutningen af Marts eller Midten af April. Luftning og videre Pasning foretages som ved Melonerne, og den sidste Jordpaafyldning skeer ved de tidlige, i Slutningen af December eller Begyndelsen af Januar anlagte Bænke i Midten af April; den nederste eller forreste Deel af Vinduet paafyldes sidst, da den altid er den koldeste. Naar man anlægger i Begyndelsen af Marts, kan man belægge den Plads i Bænken, der ikke er belagt med Jord, med Mos og deri nedsætte adskillige varme Ting i Potter, saasom Frøplanter af varme Sommervæxter, Hyacinther til sildig Drivning, Stiklinger, Melonplanter o. s. v., ligeledes kan man gjøre Jorden noget sværere ved at tilsætte ¼ Græstørvjord. Naar Frugterne ansættes, kan man bedække Bedet med ¼ Tomme Mos, hvorpaa Frugterne ingen Afsmag modtage. De bedste Sorter til tidlig Brug ere: Arnstædter Riesen, Walkers Traveller, Prize of Manchester, Sion house, Ainsworth splendid meget lang, og til sildig Drivning den fortræffelige, fine og frugtbare, hvide Non plus ultra, som i Haven hos Forfatteren i Sommeren 1844 i et Vindue gav c. 80 Frugter fra 8 til 14 Tommer i Længden. (Den 19de

September 1845 aftoges 2 Frugter af denne fortrinlige Agurk, som vare 17 Tommer lange og tilsammen veiede 5 Pd.)

§ 2. **Blomkaalen.** De til Drivning bestemte Planter saaes i September paa en afbrugt Mistbænk, ompriklés, naar de have 4 Blade, paa en anden kold Bænk i 2 Tommers Afstand, og holdes der luftigt, tørt og frostfrit, til de skulle bruges. (See 2den Afd. 1ste Cap. § 1). Bænken anlægges i Begyndelsen eller Midten af Januar, 4 Fod høi, paa sædvanlig Maade, og der bringes 6—7 Tommer almindelig Mistbænkjord, blandet med 1/3 Bladjord derpaa, som senere, efterhaanden som Planterne voxe, forøges til 10 Tommer. Planterne sættes 1 Fod fra hverandre og saaledes, at de komme til at staae i en Qvincunx (.·.) og midt under en Rude; man kan hæve Jorden paa Plantestedet noget, og siden udfylde Mellemrummene med frisk Jord; man maa vel paasee, at Gjødningen ikke er for varm, naar Plantningen foretages, og i de første Dage, til Blomkaalen er i Væxt, dække lidet og give Luft Dag og Nat mere eller mindre efter de ydre Omstændigheder. Imellem Raderne kan man saae Riller med Laktuk-Salat eller Karse, som hurtigt voxer frem og kan anvendes, førend Kaalen behøver at hyppes; dette skeer ved at paaføre et 2—3 Tommer tykt Jordlag, som senere gjentages, og hvorved Jorden hyppes op omkring Planterne. Naar Planterne ere godt fremvoxede, kan Varmen i Solen stige til 14—16°, gaaer den høiere, gives der Luft eller skygges, ifald Veiret er raat og stormende. Naar Planterne berøre Glasset, maae Karmene hæves, og dette gjentages saa ofte, til man ved den indtrædende Foraarsvarme i April eller Mai kan aftage Vinduerne, hvorved man dog maa bruge den Forsigtighed, at dække Kaalen om Natten med Maatter eller Papirsvinduer. Naar Kaalen er i god Væxt, maa man ikke forsømme at vande 2—3 Gange om Ugen, meer eller mindre efter Jordens Tørhed, visne Blade borttages, og de smaa Hoveder beskyttes mod Solen ved at overbøie et af Bla-

dene. 4—4½ Maaned efter Anlæget vil Blomkaalen kunne leveres i Kjøkkenet; man bruger udelukkende den ægte Erfurter Dværg-Blomkaal til Drivning.

§ 3. **Bønner.** Man driver Bønnerne deels i dertil indrettede Bønnehuse, hvor de dyrkes i Potter, der stilles paa bevægelige Stilladser, som efter Behag kunne bringes længere bort fra Glasset, eftersom Planterne voxe, deels i varme Mistbænke, hvis Vinduer gives en Skraaning af 16—20°. Da Bønnedriveriet ligesom Agurkdriveriet har det samme Formaal: Frembringelsen af hurtigt udviklede, store og saftige grønne Frugter, og da de desuden begge stamme fra Ostindien og oprindelig fordre en høi Varmegrad, maa den samme Omhu anvendes, for at tilveiebringe en jevn, men ikke brændende Undervarme, der kan holde sig, indtil Solvarmen gjør den overflødig, og som kan tillade en rigelig Luftning, uden at gjøre Bænken for kold. Man anlægger Mistbænken i Februar, paafører, naar Varmen er passende, 6—8 Tommer let Jord (Bladjord) og vel forraadnet Gjødning, og lægger Bønnerne 2—3 sammen i 1 Fods Afstand saaledes, at de komme til at staae under en klar Rude.

Naar Bønnerne komme op, beholder man de 2 bedste og borttager den 3die. Man afkniber Hjertet over det 4de Blad for at frembringe buskede Planter, og vander sparsomt, da de saftige Stængler og Blade lettelig forraadne; ligeledes gives af samme Aarsag rigelig Luft, især i Blomstertiden, dog saaledes, at Varmen ikke falder under 16—18° i Bænken; man giver ogsaa i denne Periode nogen Skygge. Naar Planterne naae Vinduerne, hæves Kassen, hvilket gjentages, saa ofte det gjøres fornødent. Alle visne eller raadne Blade borttages omhyggeligt, og den samme Varsomhed med Luftning anvendes, som ved Agurker og Meloner. Til Drivning i Mistbænk anvender man den hvide Krup-Sværdbønne, og naar man anlægger Bænken først i Februar, vil man i Marts kunne have spiselige Bønner.

§ 4. **Ærter** drives paa samme Maade som Bønner, men da de af Naturen ere haardførere, fordre de ikke saamegen Opmærksomhed, magrere Jord og en lavere Varmegrad. Man kan saaledes nøies med at holde Bedet paa 10—12°, og maa selvfølgelig dække mindre og lufte mere; Drivningen maa ved denne, som ved alle andre Kjøkkenvæxter fra de nordlige Lande, begyndes langsomt og siden stige noget mere, desuden maa der gives rigelig Luft, sparsomt Vand og nogen Skygge i Blomstringstiden, Spidserne afknibes ikke. 8 Uger fra Anlægningen regner man at kunne have spiselige Ærter. Man anvender den lave Bishop og den lave Dværg-Sukkerært de Grace.

§ 5. **Salat.** Den tidligste Salat saaes i August eller Begyndelsen af September; naar de unge Planter have 4 Blade, plantes de paa en afbrugt Melonbænk i 1 Fods Afstand, vandes, skygges, til de ere tilvoxede, og gives siden rigelig Luft. Naar Bladene berøre Glasset, lettes Rammen, da en uventet Nattefrost afsvider Bladkanterne og ødelægger Planten. I October, naar Salaten begynder at danne Hoveder, luftes ikke længere, og maa man ved Dækning og svagt varmende Omsatser af Blade søge at holde Bænken i den samme Temperatur. Ved at fortsætte denne Fremgangsmaade, ikke vande, men opdække, naar Veiret nogenlunde tillader det, kan man have gode Salathoveder fra November til Marts. I de tidlige Melon- og Agurkbænke kan man plante et Par Rader Salat foroven og forneden, ihvorvel den stærke Varme ikke saa ganske svarer til Salatens Fordringer, og den heller ikke bliver saa fast og god, som naar man dyrker den paa et Bed for sig selv ved 10—12° Varme, let Jord, sparsom Vanding og rigelig Luft. Man planter den imellem Jordbærplanterne, naar man driver disse paa en Mistbænk, udplantede i Jorden, og saaer Laktuk eller Snitsalat imellem den drevne Blomkaal (see § 2). Salatplanterne tiltrækker man i Potter, der kunne nedgraves i Melonplantevinduet, og, om behøves,

omprikles, inden de udplantes. Den tidlige hollandske Smaaguul foretrækkes til denne Drivning.

§ 6. **Gulerødder.** Man anlægger i Januar eller først i Februar til tidlige Gulerødder og gjør Bænken 4 Fod høi; da Varmen imidlertid ikke skal være saa stærk, kan man anvende Blade eller Tang, hvortil man kun anvender saa megen Gjødning, at disse Substantser kunne bringes i Gjæring, hvilket, naar Frosten ikke er høiere end 4—5°, kan bevirkes ved 1/3 Gjødning; er Frosten stærkere, maa man tage mere. Naar Bedet er tilrettegjort, lægger man 10—12 Tommer almindelig Mistbænkjord derpaa, og efterat denne ved Omstikning er bleven beqvem til Besaaening, strøer man Frøet tyndt ud paa Overfladen og bedækker det 1/4 Tomme med tørt, sandblandet Jord. Man klapper dernæst Bedet med en Skovl og holder det ved Luftning og tynd Dækning paa 8—10°. I længe vedholdende Sneeveir maa man i det Mindste hver anden Dag opdække Bænken 1 Time og lufte under Dækningen, da de spæde Planter ellers løbe geilt i Veiret og ikke give gode Rødder. I godt Veir luges Bedet engang imellem, og bliver Jorden tør, giver man lidt Vand, som dog maa være kuldslaaet. Fire Maaneder fra Anlæget af de tidligste Gulerodsbænke kan man trække Gulerødder, og man anvender dertil den korte Hollandske Douwicker Karotte. I Marts anlægger man en saakaldet aaben Mistbænk til Gulerødder, den behøver kun at være 2—3 Fod høi, og bedækkes ikke med Vinduer, men med Maatter eller Lemme; Gulerødderne derfra ville afløse dem fra de tidlige Mistbænke og holde ud, til de kunne haves paa Friland.

§ 7. **Maanedsradisen** saaes for det Meste sammen med Guleroden, da den i Et og Alt fordrer den samme Behandling, og naar man saaer den tyndt, vil den, da den meget hurtigt bliver tjenlig til Brug, komme bort, førend Gulerødderne generes af den. Vil man have mange Radiser, kan man anlægge en Bænk til dem, hvor de behandles paa samme Maade som Gulerødderne, holdes meget koldt,

indtil Knolden dannes, for at Bladene ikke skulle blive lange, gives rigelig Luft, og Vand efter Behov; en saadan Bænk kan siden anvendes til Levkøiplanter, Sommervæxter o. s. v. Den gule Wiener Maanedsradise og den halvrunde rosenrøde, er den tidligste, næst efter den kommer den røde og hvide, runde Maanedsradise. Ved rigtig Behandling kunne Radiserne bruges 4 Uger efter Bænkens Anlæg.

§ 8. **Asparges** drives deels paa Friland, deels i Mistbænk. I sidste Tilfælde anlægger man paa sædvanlig Maade en Bænk til dem med 4 Fod høi Hestegjødning, og da det her kun gjælder om at fremkalde Spirer, kan dette skee, fra Planterne i October ere i Hviletilstand, indtil man atter kan have dem paa Friland; man opgraver de dertil bestemte Planter af gamle, casserede Bede, sætter dem tæt ved hverandre i Bænken paa et 5—6 Tommer tykt Jordlag; over Planterne lægger man 2—3 Tommer Jord og senere, naar Spirerne fremkomme, lige saameget. Der luftes, for at udlade Dampen, og Varmen vedligeholdes ved Omsatser og Dækning. I godt Veir afdækkes, for at Solvarmen kan virke paa Bedet; men i haard Frost og Sneefog bliver Bænken tildækket.

Da man ved denne Drivningsmaade nødvendig maa ødelægge Planterne, foretrækker man at drive Bedene i Friland, hvilket skeer paa følgende Maade: Ifald man vil have Asparges til Nytaar, eller sildigere, udgraver man i November de alenbrede Gange 3 Fod dybt, fra Kanten af Bedet at regne, og anlægger disse Gruber med frisk Hestegjødning 1 Fod over Kanten af Bedet, Gjødningen træedes jevnt, for at frembringe en jevn, længe virkende Varme, og der lægges et Brædt paa Overfladen for at kunne gaae derpaa uden at sammentræde Gjødningen. Paa samme Tid omstikkes Bedet med en Greb, og der lægges 4—6 Tommer fiin Mistbænkjord over hele Overfladen, for at Spirerne lettere kunne skyde igjennem; dernæst belægges Bedet i samme Høide som Gruberne (1 Fod) med stærkt halmet Hestegjødning, og der nedstikkes nogle Stokke hist og her i

disse, for at kunne undersøge Varmen; bliver denne for stærk, saa at man kunde befrygte, at Rødderne skulle forbrænde, gjøres nogle Huller med en Jernstang, for at udlade den overflødige Varme, og skulde Varmen ved en eller anden Foranledning tabe sig, da maa Gruben atter omstikkes, og Gjødningen blandes med frisk Hestegjødning. Naar man efter 5—6 Uger venter, at de unge Spirer skulle fremkomme, maa Bedet eftersees, og naar dette er Tilfældet, gjennemgaaes Bedet regelmæssigt 2 Gange ugentlig af 2 eller 4 Personer, hvoraf den ene med en Greb forsigtigt løfter den lange Gjødning tilside, medens den anden stikker de derunder værende Spirer.

Er Frosten meget haard, maae Aspargeserne lægges i en Kurv, der udfores med Hestegjødning i Bastmaatter. De saaledes drevne Bede kunne drives hvert andet Aar, men maae ikke stikkes i den mellemliggende Sommer.

§ 9. **Strandkaalen** kan drives paa en lignende Maade, og Rhabarberen kan man have til enhver Tid om Vinteren ved at sætte de om Efteraaret opgravede Planter i en varm Kjelder eller under Stilladset i et varmt Væxthuus, naar et saadant haves; drevne i Mistbænk behandles de som Asparges.

§ 10. **Champignonen** (Agaricus campestre). Man kan fremdrive Champignoner i ethvert mørkt og tørt Rum, hvor man kan raade over en regelmæssig Varme af 12—14°, men hvor et saadant skal indrettes, anbringer man det bedst bag en Viin- eller Ferskenkasse (see Fig. 42). Man indretter sig der 2½ Fod brede Hylder langs alle Væggene og kan enten i Midten anbringe en Grube, hvori der ved fermenterende Gjødning kan frembringes Varme, eller lade et Varmeapparat gjennemløbe Huset. De enkelte Hylder, hvoraf der efter Localets Høide kan være 2 à 3 over hinanden, indrettes ved 18 Tommer høie Forstykker og Tværstykker til flere Kasser, hvori Apparatet til Svampene anbringes.

Naar man vil drive Champignoner, forskaffer man sig

enten fra en Handelsgartner den saakaldte „Yngel", som forsendes i Form af smaa Muursteene, indeholdende den fine hvide Traadvæv, hvoraf Svampene fremkomme, eller man søger selv at frembringe denne Yngel paa følgende Maade: Man samler i Februar—Marts endeel halmfrit Heste=, Ko= og Faaregjødning og lader det tørre i et aabent Skuur. Efterat denne Gjødning er tørret, pulveriseret og sigtet, tager man 2 Dele Kogjødning, 1 Deel Faaregjødning og 1 Deel Hestegjødning og bringer det, efterat være godt sammenblandet, i en kegleformet Hob, hvor det, efterat være tildækket med et 6 Tommer tykt Lag frisk Hestegjødning, bliver liggende i 4 Uger. Skulle de hvide Traade, efter denne Tids Forløb endnu ikke have viist sig i Massen, maa man forøge Gjødningsbedækningen og atter lade den ligge i 4 Uger, hvorefter hele Massen vil være gjennemvævet med „Yngel". For i længere Tid at kunne bevare og forsende denne Yngel, ælter man en Deig sammen af 2 Dele Ko=, 2 Dele Heste= og 1 Deel Faaregjødning, alt halmfrit, 1 Deel gammel Garverbark og 2 Dele godt opløst Bladjord, naar denne Deig ved fornøden Tilsætning af Vand har faaet den behørige Seighed, former man den i en Muursteensform og naar Stenene efter nogle Timers Forløb ere noget tørre, gjør man en Midtfure paa den ene Side og 2 lignende paa den anden Side. Derpaa lader man Stenene udtørre i Luften og fylder nu Furerne med den tilberedte Yngel; man stabler derpaa Stenene løseligt sammen i en kegleformet Hob paa et 6 Tommer tykt Underlag af frisk Hestegjødning og bedækker det Hele dermed. Man fordobler Bedækningen efter 14 Dages Forløb og naar nu efter nogen Tids Forløb Yngelen aldeles har gjennemtrængt Stenene, udtager man dem og gjemmer dem paa et frostfrit Sted, hvor de kunde holde sig i flere Aar og forsendes i hvilkensomhelst Afstand. Naar man vil begynde Champignondrivningen, anskaffer man sig et tilstrækkeligt Qvantum halmfri Hestegjødning, som først tørres noget i et luftigt Skuur, bedst er den, som faaes fra en Tærske=

maskine, da denne ikke alene er tørret, men ogsaa dygtig sammentraadt af Hesten. Deraf lægger man et 12 à 14 Tommer tykt Lag i nogle af de omtalte Kasser, træder det godt fast og bedækker det med Brædder. Naar Temperaturen i Gjødningen er bleven 16—20°, bringer man Yngel eller itubrukken Yngelsteen paa Gjødningen og trykker den fast. Man bedækker atter Kassen i 8 Dage, og naar Yngelen nu ved en Varme af 12—14° begynder at uddanne sig til Svampe, lægger man et 2 Tommer tykt Lag af ikke altfor let og temmelig fugtig Jord derpaa, jevner det og trykker det fast. Efter 4 à 6 Ugers Forløb ville Champignonerne fremkomme i rigeligt Antal og vedblive at give regelmæssigt Udbytte i 2 à 3 Maaneder. Den fornødne Varme under Drivningen er 12 à 14°; dersom Jorden bliver for tør, maa man stænke den ganske lidt med varmt Vand af 30° Varme. Naar man har flere Kasser, kan man anlægge dem Tid efter hinanden, for saaledes at sikkre sig en uafbrudt Høst af gode Champignoner.

§ 11. Medens man ved Frugtdriveriet ei alene skal fremkalde Planternes Livsvirksomhed paa en Tid, da den ydre Vegetation befinder sig i Hviletilstand, men ogsaa vedligeholde denne overeensstemmende med de forskjellige Væxters Fordringer indtil Frugtens Modning, eller med andre Ord, efterligne de naturlige Klimatforhold, hvorunder Planter i deres Hjem opnaae deres Fuldkommenhed, nøies man ved Grønseldriveriet med, i det Høieste at fremstille den godt udviklede Frugt, og i Almindelighed fremdriver man kun Bladene, Blomsterknopperne eller Spiren. Medens der saaledes fordres langt mere Nøiagtighed og Opmærksomhed for det første Slags Driveri, især naar den drevne Plante ikke har hjemme i de sydlige Lande og ikke fordrer en høi Temperatur, maa man ved Grønseldriveriet kun paasee, at de drevne Gjenstande ikke forceres for stærkt i Begyndelsen, da dette for de i Friland haardføre Planter altid bliver meget skadeligt, sørge for tilstrækkelig Luft, sparsom

Vanding for de meget saftige Væxter, og en jevn, uafbrudt Varme og den størst mulige Indvirkning af Sollyset. Ved gode, tætte og rene Vinduer, gode og tilstrækkelige Varmematerialier og fremfor Alt ved en utrættelig Paapassenhed, Orden og Nøiagtighed i alle til Driveriet hørende Forretninger, de mindste som de største, ville alle Vanskeligheder imidlertid let lade sig overvinde, hvilket her i Landet forlængst er beviist af vore duelige Gartnere, som ofte med faa Hjælpemidler og under høist ugunstige locale og klimatiske Forhold have vidst at fremdrive Frugter og Grønsager, der dristigt kunne maale sig med Udlandets bedste Frembringelser i denne Retning.

Femte Afdeling.

Blomsterhaven.

Første Capitel.

Anlæg og Vedligeholdelse.

§ 1. Medens der vel neppe findes nogen Have uden adskillige svage Spor af en tidligere eller sildigere Blomsterdyrkning, gives der, som bekjendt, talrige Haver, hvor denne er Hovedsagen, og hvor Kjøkken- og Frugthaven selvfølgelig indtager en underordnet Rang.

Det er ikke vor Hensigt i denne Bog at levere en fuldstændig Veiledning i Blomsterdyrkningen, men kun at give en kort Anviisning til den letteste og smagfuldeste Maade, hvorpaa en lille Blomsterhave lader sig bringe i Forbindelse med en Kjøkken- og Frugthave. Hvad der ofte afholder Haveeieren fra at beskjæftige sig med Blomsterculturen, er deels Mangel paa den fornødne Sagkundskab, deels den forudfattede Mening, at alle virkelig zirende Planter nødvendigviis maae være meget kostbare; dette er imidlertid saa lidet Tilfældet, at man tvertimod for 10—15 Rdlr. kan erholde flere hundrede virkelig zirende, fleeraarige Blomsterplanter, Georginer og Potteplanter til Udplantning i Grupper, saasom Verbener, Salvier, Fuchsier o. s. v., som, naar Alt er velvalgt og smagfuldt ordnet, ville udgjøre et ligesaa smukt som harmonisk Heelt. Selv den allerubetydeligste Haveplet, som ved Skygge af Træer eller Bygninger vil

være aldeles ubrugelig til Kjøkkenurter og Frugttræer, kan dog ved at beplantes med passende Blomster gjøres til et hyggeligt og interessant Opholdssted, og selv om den strengeste Økonomi skulde gjøre sig gjældende i Kjøkken- og Frugthavens Anordning, vil der dog altid blive en Plet tilovers til en lille Blomstergruppe, et lille af 10—15 Ziirbuske bestaaende Busket, et Par høistammede Acacier eller Roser, et af Slyngeplanter dannet Lysthuus, eller i det Mindste en beskeden Blomsterrabat med fleeraarige eller eenaarige Blomstervæxter.

§ 2. Ligesom de særegne økonomiske Fordringer, der gjøres til den store Have, for en Deel bestemme Blomsterpartiernes Form, Størrelse og Beliggenhed, saaledes afhænger Anlæget af en lille, til Blomster udelukkende bestemt Jordplet tildeels af sammes Form, Begrændsning og andre locale Forhold.

Det vilde saaledes være urigtigt paa en smal Jordstrimmel foran Bygningen at ville fremtvinge en Deel smalle $1\frac{1}{2}$ Fod brede, slyngende Gange og dertil svarende Miniatur-Grupper, medens en lige Gang og en bred Rabat, der efter sin Brede enten udelukkende kunde anvendes til Blomster eller besaaes med Græs, med en lille Busket i Hjørnerne og et Par Blomstergrupper i Græsset vilde tage sig langt smukkere og naturligere ud.

Hvad enten man anlægger saadanne Smaahaver efter regulaire eller efter naturlige Former, vil det altid blive nødvendigt at iagttage en vis Grad af Symmetri, da Pladsen ikke som i større Anlæg tillader nogen Skuffelse, men kan oversees med et Blik, hvorved alle Uregelmæssigheder strax vilde støde Øiet. Vistnok kan et saadant Anlæg foretages paa mange Maader, uden at støde an mod denne Regel, men der vil dog altid gives en Anlægsmaade, der vil være at foretrække for alle andre, og denne bliver det Anlæggerens Sag at udfinde, ved paa Pladsen at iagttage Localforholdene, det allerede paa Pladsen Tilstedeværende, Omgivelserne, forsaavidt de ere egnede til at begunstige

smukke Udsigter, eller bør dækkes ved Plantninger, Indhegninger, der enten bør dækkes ved Plantning eller kan anvendes som Beskyttelsesmiddel for kjælne Planter, alt eftersom Murene vende mod Nord eller Syd o. s. v. Dertil kommer endnu Eierens større eller mindre Interesse for en eller anden Slags Blomstervæxter; om Buske saaledes foretrækkes for Stauder og Sommerblomster, om Florblomster (Ranunkler, Anemoner, Nelliker o. s. v.), der skulle dyrkes med særdeles Omhu, eller Potteplanter, der fordre en egen, varm Opstillingsplads om Sommeren, fornemmelig skulle dyrkes der, og endelig om Sol og Luft uhindret kunne komme til Planterne, eller om høie Mure eller store Træer, som ikke maae borttages, gjøre Pladsen mørk og skyggefuld. Naar Haven ikke udelukkende skal anvendes til Florblomster, der bedst dyrkes i regulaire Bede, og hvor Hovedgangen i saa Fald bør indfattes med en 4—6 Tommer høi Kant af Buxbom eller Ranunkelroser, der hvert Aar klippes, eller en tæt Indfatning af Hepatica triloba pl. med Varieteter, Aurikler, Primuler, Bellis o. fl., anvender man som oftest en Græsplaine til at udfylde det imellem Busketted, Blomstergrupperne og Gangene værende tomme Rum (see Fig. 4 d og 5 e, Side 60—61), og paa denne kan der paa passende Steder anbringes et eller flere høistammede Ziirtræer med smukke Blad-, Blomst- eller Væxtformer, saasom podede Roser, især de nye remonterende Hybrider, som blomstre næsten hele Sommeren, den rødblomstrede eller Kugleacacien, Rødbøgen, Kaalasken o. fl. (see 3die Cap.). Ved Valget af saadanne fritstaaende Ziirtræer og de blomstrende Buske til Busketter maa der tages Hensyn deels til en for Pladsens Størrelse passende Høide, og at de høieste placeres i Baggrunden, deels til Blomstens Farve og Blomstringstiden, saa at ikke alene Farverne nogenlunde fordeles, men Busketted desuden stedse har nogle blomstrende Planter. Dette gjælder ogsaa om Rabatter og Blomstergrupper, der bestaae af fleeraarige og eenaarige Væxter, og da det her er mere iøinefaldende, naar der opstaaer Huller i Blom-

stermassen, bør man bestandig have en Deel Reserveplanter i Potter, som kunne udstyrtes i den afblomstrede Plantes Sted. Saadanne Reserveplanter kunne bestaae af Vinter- og Sommerlevkøier, flere Sorter Stauder og Sommervæxter, samt de i Friland let og hurtigt blomstrende Potteplanter, Fuchsier, Salvier, Verbener 2c. Saaledes kan den allertidligste Flor dannes af Crocus, Hepatica, Tulipaner, Hyacinther, der atter afløses af Vinterlevkøier, og efterat disse ere afblomstrede, kunne store Salvier eller Fuchsier indtage deres Plads; det er imidlertid nødvendigt ved et saadant Arrangement at plante Stauderne langt fra hverandre, da de ellers aldeles qvæles af de senere henplantede, stærktvoxende Planter; man bør ogsaa, for at vedligeholde Jordens Frugtbarhed, jevnlig give et lille Lag gammel Gjødning og leilighedsviis en Vanding med flydende Gjødning. Har Foraarsfloren udelukkende bestaaet af Løgvæxter, indfattede med en dobbelt Kant af dobbelte røde og blaae Hepatica, ville Løgene samtidigt med Vinterlevkøierne kunne optages, inden man udplanter Potteplanterne; i Stedet for disse kunne ogsaa anvendes smukke, i Potter tiltrukne Sommerblomster, Levkøier, Asters, Calliopsis, Scabiosa dobbelte Senecio o. fl. Ved saadanne Grupperinger bør man altid søge at tilveiebringe en vis Enhed i Sammenstillingen, som dog ikke behøver at blive eensformig; en Gruppe med Levkøier eller Asters i alle Farver, en Rosengruppe, en Gruppe af Sommervæxter af samme almindelige Udseende, men desuagtet af forskjellige Farver og Former, Grupper af flere Arter Salvier, Fuchsier, Verbener danne hver for sig et harmonisk Heelt, som ingenlunde er eensformigt, medens en Salvie imellem en Fuchsiegruppe, en Rose i et Levkøiparti, en Solsikke i en Lupingruppe aldeles vilde forstyrre Harmonien.

For at oplyse det Sagte ved et Exempel, ville vi antage, at Fig. 6 (see Side 61) er en lille 40 Fod bred og 74 Fod lang Haveplads, der udelukkende skal anvendes til Blomsterhave, og at Indgangen fra Gaardsrummet er ved b.

Da Indhegningen bestaaer af et simpelt Stakit, og ingen Udsigt til nogen af Siderne kan opnaaes, er hele Omkredsen dækket med et Buskads af smukt blomstrende Buske, hvoraf de bageste imidlertid ikke maae være høiere end 12—15 Fod efter Havens Størrelse. Midt i Haven stod en stor Hængeask, som man ønskede at bevare, og derfor ere Gange anbragte saaledes, at der omkring samme bliver et frit Rum, der anvendes som et Slags Lysthuus; ved a er anbragt et af Slyngplanter dannet Lysthuus, og de runde Punkter antyde fritstaaende Træer, bestaaende af høistammede Roser, rødblomstrende og Kugleacacier, dobbelte Hvidtorn, dobbelte Kirsebærtræer o. fl. De tvende Ovaler ved Indgangen og foran Lysthuset bestaae af en Græsplaine og Blomstergrupper; Gruppen foran Indgangen bestaaer af tidlige Foraarsblomster i 1½ Fods Afstand, som siden efterplantes med Levkøier og Sommervæxter fra Reservepotterne. Den runde Gruppe i Ovalen foran Lysthuset bestaaer af Hyacinther, garnerede med en dobbelt Rad blaae og røde dobbelte Hepatica, de andre to Grupper af gode Flortulipaner, garnerede med en tæt og bred Rand af Crocus i alle Farver. Efterat Sviblerne ere afblomstrede, udstyrtes Gyldenlakker og Vinterlevkøier paa Grupperne, og naar de begynde at tabe sig, bortkastes de, Løgene optages, og den runde Gruppe beplantes med Verbener i alle Farver, medens de to andre Partier besættes med en Fuchsie- og en Salviegruppe, begge med flere afvigende Farver. De tvende midterste ovale Grupper anvendes til Ranunkler og Anemoner, og naar de ere afblomstrede, besættes de med Georginer, som i dette Øiemed have været holdte i store Potter, til de kunne blive udplantede. Paa denne simple Maade ville alle Grupperne frembyde en smuk og livlig Blomsterflor den hele Sommer, og naar Buskettet vælges med Skjønsomhed, og der i Randen og paa passende Steder anbringes en Deel Reseda, Violer, nogle om Sommeren og Efteraaret blomstrende Stauder, og det Hele indfattes med Buxbom, Ranunkelroser, Primuler, Aurikler eller Hepatica,

vil ogsaa dette Parti afgive en smuk og vedholdende Flor. En Deel af de som fritstaaende Træer betegnede Punkter kan ogsaa beplantes med en enkeltstaaende, udmærket god, dobbelt Stokrose eller Georgine, ifald man skulde synes, at Antallet af Ziirtræerne i en saa lille Have var for stort. Havde Indgangen imidlertid været fra Siden i Stedet for Enden af Pladsen, vilde naturligviis Anlægets Form være bleven en ganske anden; det vilde i saa Fald have været mere hensigtsmæssigt at danne en stor Oval med en deromkring løbende Gang, besaae Ovalen med Græs og anbringe nogle frie, men dog symmetrisk til hverandre svarende Gruppeformer i Græsset o. s. v. (see Figur 4). Der maa ogsaa sørges for Bænke, og at disse komme til at staae paa et kjøligt, skyggefuldt Sted, samt at der i Nærheden findes vellugtende Planter, som til enhver Aarstid kunne udsende deres Duft. Levkøier, Reseda, Violmatronalis, Roser maae være tilstede i rigelig Mængde og anbringes paa passende Steder saaledes, at det Hele ikke nogetsteds faaer Udseende af at være overfyldt. Anvender Eieren sin Have til Dyrkningen af en eller flere Florblomster eller til botaniske Samlinger, bør vistnok Græsplainer og tildeels ogsaa Busket falde bort, og den bedste Inddeling vil være i regulaire Qvarterer, omgivne med smukt indfattede Rabatter, hvorpaa en mere blandet Flor kan anbringes, og findes der mange Potteplanter, bør man allerførst søge at finde et passende Sommerlocale for dem, hvor de, nedsænkede i 1 Fod dybe Gruusbede eller ordnede paa Stilladser, kunne nyde godt af Solen, efter Omstændighederne beskyttes mod samme, og være beskyttede mod kolde og skarpe Vinde.

Inden vi slutte denne Paragraph, ville vi med et Par Ord omtale den saakaldte italienske Anlægsmaade for Blomsterhaven, saaledes som den anvendes i England og med nogle Forandringer ogsaa i Tydskland, navnlig ved de kongelige Slotte omkring Potsdam. Gangene udføres i regelmæssige geometriske Former, forzires, hvor de krydse hinanden, med elegante Steen eller bronze Springvande og paa

Siderne med Piedestaler med Statuer, eller flade, brede Marmorvaser fyldte med Skarlagenpelargonier. Græsplainerne ere fordetmeste 1 à 2 Fod fra Gangen fordybede 4 à 6 Tommer ved en skarp skraa Dossering og decorerede med Vandbassins eller større Blomsterpartier af oval eller cirkelrund Form, omgivne med en Sandsteensrand. Indenfor denne er der ved smalle Buxbomskanter foretaget en Contourtegning som har megen Lighed med de Ornamenter, Maleren anvender paa et Loft, og som udfyldes med rødgul Gruus og Plantninger af lave rigtblomstrende Varieteteter af Portulacea grandiflora, Skarlagenpelargonier, Verbener, træagtige Calceolarier, Tropaeolum, Lobbianum, Lobelia erinoides o. fl. Der anvendes ogsaa Planter med brogede Blade, saaledes de hvidbrogede, guulbrogede og trefarvede Skarlagenpelargonier, blandt hvilke især den nye pragtfulde «Sunset« udmærker sig. Ballota nigra fol. var., Cerastium tomentosum, Bellis aucubaefolia o. fl. Ved sparsom Anvendelse af disse Materialier, som i England ere ordnede i compakte Masser for at frembringe Effect ved stærke afstikkende Farver, frembringes ved Hjælp af de fine Buxbomsconturer og det rødgule Gruusudfylding et Slags Blomsterbroderi som gjør et smukt Indtryk, men fordrer et meget omhyggeligt Udvalg af Planter og en idelig Pasning for at holdes i Orden. I Tydskland ere Anlægene af denne Art noget mere storstilede og smukke Bladplanter spille her en mere fremherskende Rolle. Det er fornemmelig Canna discolor og Caladium Colocasium med Papyrus antiquarum som Centrum og Phalaris plicata som Rand, der danne de deilige Bladgrupper som vi beundrede i Haverne ved Babelsberg og Glienicke, medens Arundo Donax, Solanum robustum og quitense, Wigandia caracassana, Nicotiana Wigandioides, Uhdea pinnatifida, Cosmophyllum cacaliaefolium, Gunnera scabra o. fl. anvendes enkeltstaaende; i Fig. 46 og 47 fremstilles Ideen i de engelske Blomstergrupper i italiensk Stil. Contourlinierne ere udførte med Buxbom, de lyse Figurer ere de forskjelligt farvede

Blomsterbede, medens det Mørke ere de med rødguult Gruus udfyldte Mellemrum; det Hele er omgivet med en lav, afrundet Sandsteensrand og begrændses paa alle Sider af den kort afslaaede og stærkt tromlede Græsplaine.

Fig. 46.

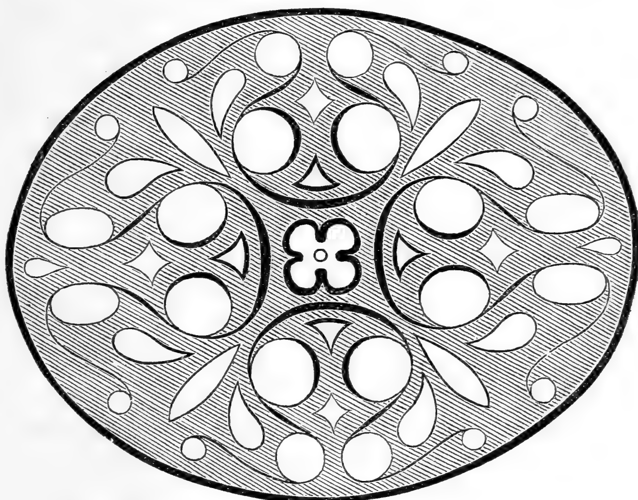
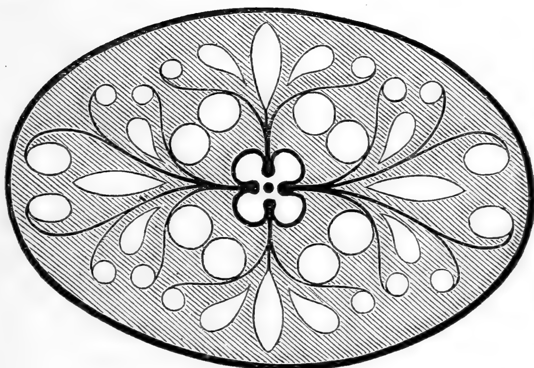

Fig. 47.

§ 3. **Anlæget og Jordbehandlingen** skeer i det Væsentlige her ligesom ved Kjøkkenhaven (see 2den Afd. 2det Cap. § 10); Gangen udgraves og anlægges med Muurbrokker, Muurgruus og fiint Strandgruus, der lagviis stam-

pes og ordnes saaledes, at Gangen bliver i lige Høide med den øvrige Jordoverflade og faaer en hvælvet Form, at Vandet med Lethed kan løbe af. Kanterne drages med Nøiagtighed, og hvor Indfatning anvendes, plantes denne tæt, i eens Høide og i den bestemte Retning; Grupperne ordnes saaledes, at de lavest voxende Sorter komme forrest, at der ikke alene tages Hensyn til en ligelig Fordeling af Farver og Blomstertid, men at man ogsaa vogter sig for at sammenblande Sorter, der ikke passe sig sammen. Saaledes vilde en Gran eller Juniperus passe lige saa slet i en Rosengruppe, som en Bignonia Catalpa eller Aristolochia Sipho mellem en Gruppe fiintløvede Buske. Det er en Selvfølge, at Pladsen før Plantningen bør være renset, kulegravet og forbedret med Gjødning, ifald dette skulde være fornødent. Ved Plantningen, der bør foretages om Efteraaret eller saa tidligt om Foraaret, som Vinteren vil tillade det, giver man Buskene 2 Fods Afstand, og kan, indtil de voxe sammen, anbringe nogle passende Stauder imellem dem. Græsplainen tilrettegjøres, saa tidligt som muligt, om Foraaret, men Saaeningen bør ikke skee, førend Jorden er løs og smuldret; man saaer tykt, og bruger 1¼ Pund af det fine Græsfrø (Lolium perenne tenue) til 25 Qvadrat Alen. Før Saaeningen, der altid bør foretages i stille Veir, trædes hele Pladsen fast sammen og jevnes, derpaa saaes Frøet, nedhakkes, jevnes, og Pladsen tromles med en svær Steen eller Jerntromle, der kan trækkes af 2—3 Arbeidere. Har man ingen saadan Tromle, kan man klappe Pladsen med en tung Skovl. De i Græsset afsatte Grupper udstikkes og tilberedes før Græssaaeningen, og alle Kanter afstikkes nøiagtigt og ziirligt. Vil man anbringe et med Slyngplanter beklædt Lysthuus i Anlæget, opsættes det bueformige Spalier, der forfærdiges af Snedkeren og kan gives forskjellige Former, om Efteraaret, der graves en Grøft rundt om samme, og efterat Jorden er forbedret med gammel Gjødning, plantes de dertil bestemte Slyngplanter tæt sammen, for hurtigt at faae Spalieret dækket, og de

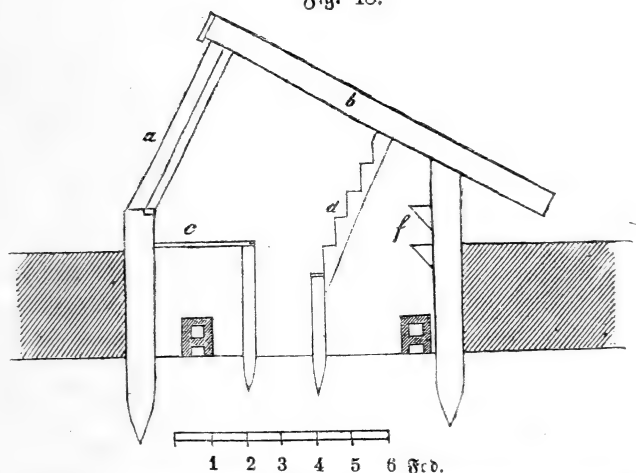
plantede Sager, der indstudses ved Plantningen, beskæres atter stærkt næste Efteraar, for at vinde Styrke til en frodig Væxt den paafølgende Sommer.

§ 4. **Vedligeholdelsen** af et lille Blomsteranlæg er langt vigtigere end Anlæget selv. Kun altfor ofte see vi Smaahaverne, der om Foraaret ere anlagte med megen Smag og beplantede med ikke ubetydelige Omkostninger, henad Sommeren frembyde et ligesaa stygt som nedslaaende Syn. Alt vidner om, at den Interesse for Havevæsenet, der foranledigede Eieren til at anvende Bekostninger paa Havens Anlæg, forlængst har tabt sig. Gangene og Grupperne ere bevoxede med Ukrud, Planterne ere ikke opbundne, Græsplainen er hverken luget eller slaaet i rette Tid, og fremtræder derfor ikke som et elegant grønt Teppe, der strækker sig imellem Grupperne, men ligner mere et Overdrev, bevoxet med Ukrud og kort, stridt Græs; kort, den lille smukke Have, der ved den fornødne Pasning kunde være et saare behageligt Opholdssted, er ved Forsømmelsen bleven et Vildnis, og de paa Anlæget og Planteindkjøbet anvendte Penge ere reent bortkastede. Har man derimod stadig et vaagent Øie med Havens Mangler og afhjælper dem strax, kan et saadant, ikke alt for stort, Anlæg let holdes i Orden ved nogle faa Arbeidstimer om Ugen, og yder, især hvis Eieren selv vil sysle dermed, en dobbelt Fornøielse den hele Sommer. Fremfor Alt maae Gange, Busket og Blomstergrupper holdes rene for Ukrud, hvilket ikke maa forstaaes saaledes, at man skal skufle Gangene, naar de ere grønne, eller bortskaffe Ukrudet fra Grupperne, naar Planterne i samme ere halvqvalte; nei, saasnart Ukrud viser sig, maa det bortfjernes; det maa overhovedet slet ikke sees i et saadant lille Lystanlæg, og naar man ugentlig et Par Gange gjennemseer Alt, vil dette Formaal ogsaa kunne naaes. Græsplainen bør luges, saasnart Græsset kommer op, senere, naar dette er 2 Tommer over Jorden, maa det slaaes, hvilket bør udføres med Orden og Nøiagtighed, saa at Bunden bliver eens jevn, og at Leen ingen Skade gjør

paa de omliggende Grupper. Slaaningen foretages bedst med en af de saakaldte engelske Græsleer, der ere meget skarpe og kun fordre nogen Øvelse, for at kunne bruges med Fordeel. Alle Græskanter afstikkes hver 14de Dag enten med en skarp Spade eller med den saakaldte Kantstikker; har man Indfatninger af Buxbom, blive disse klippede een Gang, bedst i Juli eller August. Græsplainerne bør slaaes hver 10—12 Dag og efter Slaaningen tromles med Steentromlen, samt gives rigeligt Vand, naar stærk Tørke skulde gjøre saadant fornødent. Om Efteraaret bedækkes hele Græsplainen med et 2 Tommer tykt Lag forraadnet Gjødning, eller endnu bedre: med et tyndt Lag Guano, der atter rives bort om Foraaret. Blomstergrupperne eftersees jevnlig med Opbinding, hvorved dog maa erindres, at Planterne ikke sammensnøres, men kun ved Opbindingen sikkres for at falde om, og beholde for Resten deres frie, utvungne Form. Alle visne Plantedele bortfjernes, og den i forrige § omtalte Efterplantning fra Reservepotterne foretages, saasnart man mærker en Aabning i Gruppen. De rankende eller slyngende Planter, hvad enten de anvendes til Dækning af Mure og Lysthuse eller anbringes frit omkring et pyramideformet Spalier, bør jevnlig anbindes, og Potteplanterne bør, ifald saadanne haves, hver Aften eftersees med Vand og opbindes eller omplantes, naar det behøves. Om Efteraaret bortskæres Stænglerne af de fleeraarige Planter, de eetaarige oprykkes og bortskaffes, de Sorter, der behøve Dækning, gives et efter Omstændighederne større eller mindre Lag Blade eller Tang. Jorden omgraves imellem Planterne og Buskene, Stokke og andre om Sommeren anvendte Gjenstande bringes i Huus, til de skulle bruges næste Aar. Der udfordres saaledes ingenlunde noget besværligt eller bekosteligt Arbeide, for at holde en lille Blomsterhave i den skjønneste Orden, men blot en jevnlig, uafbrudt Syslen med samme, der for de fleste Havebesiddere vilde være en ligesaa sund som behagelig Recreation efter byrdefulde Forretninger.

§ 5. Selv uden at besidde et stort Værthuus, hvis Bygning, Vedligeholdelse og Opvarmen om Vinteren medtager en ret klækkelig Sum, kan Havebesidderen med Lethed og uden store Bekostninger dyrke og overvintre en stor Mængde vakkre Potteplanter ved Hjælp af et Jordhuus eller en simpel Bakke, hvortil de om Sommeren i Driveriet anvendte Mistbænkvinduer kunne anvendes. Et saadant Jordhuus, see Fig. 48, gjøres 8 Fod bredt, sænkes 3 Fod i Jorden, og Muren og Bræddevæggen hæver sig foran 1 Fod og bagved 2 Fod over Jordfladen. Vinduerne, (a)

Fig. 48.

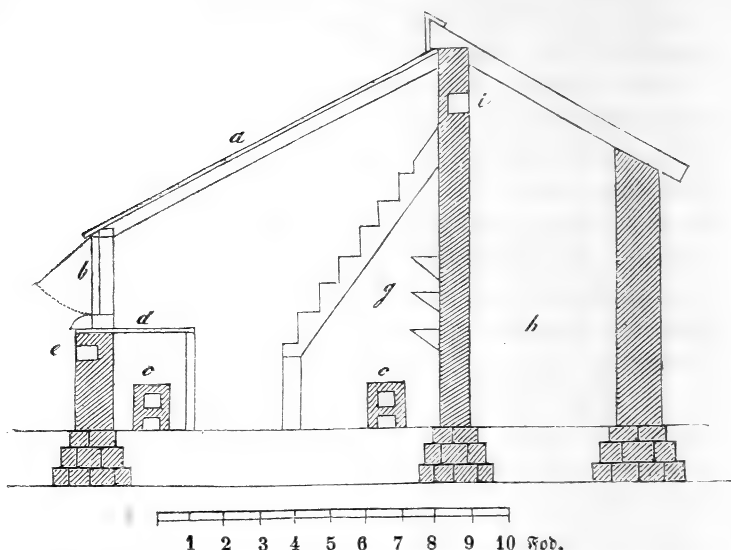

der sædvanligviis ere 5 Fod lange, anbringes i en Vinkel af 70°, for at opfatte al Lyset i Vintermaanederne, og det bageste, skraae Tag kommer saaledes til at ligge i en Vinkel af 25°. For at bevare Bagvæggen for Fugtighed, forlænger man Taget (b) 2 Fod ud over samme og sørger desuden for Afløb fra Husets Sider. Det Indvendige anvendes til en flad, 3 Fods bred Hylde (c) tæt foran Vinduerne for saadanne Planter, der fordre meget Lys, en 1½ Fods bred Gang og et Plantestillads med Hylder over hverandre, der hæve sig under en Vinkel af 70° (d), og hvor saaledes Planterne ville opfange det meest mulige Lys. Rundt omkring i Huset henleder man en Varmekanal (e), der kan construeres

af Muursteen, ligesom Ovnen, hvis Munding vender ud til Bagsiden, hvorfra Indlægningen skeer under et til den Ende af gamle Brædder samtørret Skuur. Varmekanalen stiger i en skraa Retning hen mod den modsatte Ende i Huset, hvor den gaaer ud i en Skorsteen, bestaaende af 4 sammenføiede 14 Fods Brædder. Over Kanalen ved Bagvæggen kan man anbringe 2 à 3 Hylder (f), som fortrinligt egne sig til Opbevaring af Georginerødder om Vinteren. I den ene Ende anbringer man Indgangen, som maa beskyttes med et Slags Forstue eller Skuur, der lukkes med en Dør, og saaledes hindrer den ydre Lufts pludselige Indtrængen, naar Nogen gaaer ind i Huset. Medens det vistnok er meest varigt at opføre Sider og Gavle af Muur, kan en langt simplere Bygningsmaade meget godt anvendes, idet man nemlig nedrammer stærke Egepæle i Grunden, saa at de faae den fornødne Høide over Jordfladen, beklæder dem paa begge Sider med gamle Brædder eller simple uhøvlede Vragbrædder, stopper Mellemrummet med tørt Mos, Tang eller Blade, beklæder Tagsparrerne paa den nederste Side med sammenpløiede Brædder og paa den øverste med Lægter og Tagsteen, og af den opkastede Jord sætter en 4—5 Fod tyk Jordvold omkring hele Huset lige til Taget. Tagsparrerne og Vinduesposterne kunne tappes i hverandre, og disse atter paa en lignende Maade forenes med de i For- og Bagvæggen nedrammede Egepæle. Luftningen kan deels iværksættes ved at trække Vinduerne ned, deels kan der i Bagvæggen og Endegavlene anbringes nogle 1 Fod brede og lange Klapper, der ved Aabninger igjennem Jordvolden lade Luften strømme ind i Huset. Om Vinteren, naar Frosten begynder, lægger man et 1½ til 2 Fod tykt Lag Tang paa Taget og dækker Vinduerne med Halm eller Rørmaatter, over hvilke der bør anbringes 2½ Fod brede, tynde Lemme, som paa den ene Side ere forsynede med en Fals, for at de kunne slutte over hverandre. Bliver Kulden meget stærk, kan man forstærke Dækningen med en tyk Tangvold foran paa Lemmene, som aldeles vil hindre

Kuldens Indtrængen; i godt Solskinsveir borttages Dækningen, men i stærk Frost og Sneefog kan der gjerne være tildækket i flere Dage.

Et saaledes construeret og behandlet Væxthuus til 6 Mistbænkvinduer kan rumme henimod 800 Potteplanter og vil neppe kunne koste 10 Rdlr. om Aaret at opvarme, om man endog holder Varmen paa 3—5° Reaumuur. Da nu en stor Mængde Potteplanter nøies med denne Varme, navnlig alle Pelargonier, Fuchsier, Myrter, Roser, Verbener, Salvier, Cinerarier, Eriker m. fl., vil et saadant Huus vistnok tilfredsstille alle billige Fordringer. Hvad der fornemlig bør iagttages, er, at Huset kommer til at staae paa et tørt Sted, helst indgravet i Sydostsiden af en tør Sandbanke eller ialtfald vel forsynet med Afløbsrender, der kunne lede alt Grundvandet udenfor Huset. Har man imidlertid Raad til at bygge sig et muret Væxthuus, vil man ikke alene deri langt sikkrere kunne overvintre alle de capske Planter og de Planter, der have tynde Blade og urteagtige Stængler; men man kan ogsaa ved at dele Huset i 2 Dele faae Leilighed til at dyrke halvvarme Væxter eller saadanne, som fordre 5—8° Varme om Vinteren, medens de egentlige Varmeplanter meest passende anvises en Plads i Ananasfrugthuset. Et saadant Væxthuus, see næste Side Fig. 49, gjøres meest passende 10 Fod dybt, 5½ Fod høit ved Forsiden og 11 Fod ved Bagsiden, de skraae Vinduer (a) ligge faste, hvorimod de opstaaende Vinduer (b) ere forsynede med Hængsler til at aabne; en Ildkanal (c) løber rundt i Huset, men kan man anbringe et Varmeapparat med varmt Vand, da bør dette ubetinget foretrækkes. Over den forreste Kanal ligger en 2 Fod bred Hylde (d) til Planter, og under samme er i Muren anbragt Luftklapper (e), som anvendes, naar Vinduerne ikke kunne aabnes. Paa Trappestilladset (f) anbringes de større Planter, medens saadanne Planter, der tabe deres Blade om Vinteren, ligesom ogsaa Georginerødder og varme Knollevæxter, anbringes paa de ved Bagmuren anbragte Hylder (g). Et 4 Fod bredt Skuur (h) er

Fig. 49.

føiet til Huset, hvori Ildstedet og i den modsatte Ende Indgangen er anbragt, ligesom der ogsaa er anbragt Luftklapper (i) i Bagmuren, der lede den kuldslaaede Luft fra Bagskuret ind i Huset. Saadanne Potteplanter, som paa Grund af deres stive, læderagtige Blade ikke fordre meget Lys og heller ikke let angribes af Fugtigheden, kunne overvintres i en Bakke, der allerlettest kan construeres ved at reise Mistbænkrammer op mod en Sydostmuur eller paa en fri Plads saaledes, at Vinduerne komme til at ligge i en Vinkel af 40°. Alle Aabninger tættes med gamle Brædder, og Bakken fyldes, saa høit som Planternes Størrelse vil tillade det, med frisk Garverbark, hvori Potterne nedsænkes til Randen. Da her intet Varmeapparat kan anbringes, maa der dækkes med Maatter og Lemme, og i haard Frost bedækkes disse atter med et tykt Lag Tang, hvoraf der ogsaa strax ved Frostens Begyndelse sættes en 4—5 Fod tyk Vold om hele Bakken. Dækningen bliver liggende, til Frosten ophører, og er denne trængt ind, maa man lade Planterne optøe langsomt uden Paavirkning af den ydre Luft; de ville saaledes aldeles ingen Skade tage.

Paa en lignende Maade kan man beskytte de i Friland udplantede Grupper af Rhododendron, Kalmia, Laurus nobilis, Fuchsier, Daphne, Andromeda, Nerium, Magnolia, Roser o. s. v. Man anbringer 2 Riisgjerder, 2 Fod fra hinanden, omkring dem, stopper Mellemrummet fast til med tørre Blade, lægger en Deel tørre Blade ind i Indhegningen omkring Planterne og bedækker det Hele med Lemme eller Brædder, som ved indtrædende stærk Frost atter dækkes med et 2 til 3 Fod tykt Lag Blade, Halm eller Tang. Omkring Gruppen maa trækkes en Afløbsrende, ifald Grunden ikke er meget tør, da Planterne i modsat Fald maaskee ville lide af Fugtighed.

Andet Capitel.

Potteplanter.

§ 1. Almindelige Arbeider.

Hvad enten Blomsterelskeren overvintrer sine Potteplanter i det ovenfor beskrevne Jordhuus, i et velconstrueret Værthuus, eller i et lyst, frostfrit Værelse, vil den største Nøiagtighed med Hensyn til Varme, Fugtighed og Luft være nødvendig, saavel førend Planterne bringes i Overvintringslocalet, som medens de befinde sig der. Det vil endvidere være klart, at Planter, der fordre 9—15° Varme om Vinteren, ikke bør optages i Samlingen, naar denne for det Meste bestaaer af Planter, der befinde sig vel ved en Varme af 3—5°, med mindre et eget Aflukke kunde indrettes til saadanne Planter, hvor den fordrede høie Temperatur kunde vedligeholdes. Fra denne Regel gjør imidlertid en Deel meget smukke, varme Potteplanter en Undtagelse, idet de vel om Sommeren fordre en stærk Varme, som let kan gives dem i en Sommerbakke eller et varmt Værelse, men om Vinteren miste deres Top og ikke fordre

anden Pasning for de knoldede eller løgagtige Rødder, end at holdes varmt og tørt, til Vegetationen atter viser sig, hvilket bedst opnaaes ved at opstille Planterne paa en Hylde over en Kakkelovn, som der daglig fyres i. Efter at de kolde Potteplanter i October og November ere bragte i Huus, søger man ved daglig og rigelig Luftning at hærde dem mod Vinterkulden, og man maa for Alting søge at undgaae en paa denne Aarstid høist skadelig Gjenopvækkelse af Vegetationen. Man vedbliver derfor til langt ind i December (ifald Veirliget nogenlunde tillader det) med at lufte, giver sparsomt Vand og bortfjerner forøvrigt alle visne og skimlede Blade, saasnart man bemærker dem. Naar Frosten i Januar tager fat for Alvor, ophører Luftningen, den fornødne Varme tilveiebringes ved Hjælp af Dækning og Ildvarme, hvorved bemærkes, at Varmen altid bør være noget lavere om Natten end om Dagen, og at Solvarmen gjerne maa bringe Temperaturen 3—4° høiere end den sædvanlige for Planterne bestemte Varme. Alle Insecter, Bladluus 2c. bortfjernes omhyggeligt. Planter med store Blade, saasom Oranger, Nerium, Camellier, vadskes engang imellem med en vaad Svamp, og Jorden i Potterne holdes omhyggelig oplokkret, hvilket skeer ved stundom at løsne den paa Overfladen med en spids Pind.

Man bør vel kun vande Potteplanterne om Vinteren, naar de ere tørre, dog maa man vogte sig for at overdrive denne Forsigtighed, da mange stedsegrønne Planter, saasom Myrter, Eriker, Camellier, ved aldeles at udtørre, ville tabe deres Blade og siden vanskeligt staae til at redde. Naar man vander, bør dette skee om Formiddagen i klart Solskin, og man giver saameget Vand, som Potten kan modtage; det er i Almindelighed bedre at vande sjeldnere, men rigeligt, end at vande sparsomt og ofte. Sidst i Marts eller i Begyndelsen af April ville de fleste kolde og halvvarme Potteplanter begynde at vegetere, og det er nu derfor det rette Tidspunkt til at foretage Omplantningen. Da Potteplanternes frodige Vært for en stor Deel afhænger af

deres vel udførte Omplantning i passende Potter i den for dem eiendommelige Jordart og i rette Tid, maa denne Forretning overalt, hvor man vil have Glæde af sine Potteplanter, skjænkes den største Opmærksomhed. De til Omplantningen fornødne Reqvisiter bestaae: a) af et tilstrækkeligt Antal Potter i forskjellige Størrelser, de meest brugelige ere 1) 5 Tommer brede og 6 Tommer dybe, den saakaldte Levkøipotte, 2) 4 Tommer brede og 5 Tommer dybe, og 3) 3 Tommer brede og 4 Tommer dybe; til smaa Stiklinger, der hurtigt faae Rødder, kan endnu anvendes en mindre Størrelse: 4) 2 Tommer brede og 2½ Tomme dybe. Alle Sorterne bør være ⅙ smallere i Bunden end ved Randen, for at lette Omplantningen; b) af en god Deel større og mindre Potteskaar til at lægge i Bunden paa Potterne, for at bevirke Vandafløb, grovt Gruus og fiint Strandsand til forskjellige Blandinger, Kulstøv og smaa Kulstykker, som blandede med Jorden deels tjene til at befordre Rodvæxten, deels holde Jorden aaben og porøs, og som lettest erholdes ved Kulmilerne eller ved at samle alt i Haven forekommende træagtigt Affald, Kaalstokke, afklippede Grene o. s. v., sætte det lagviis sammen med Halm og antænde denne Bunke, efter at man har draget Omsorg for ved en Dækning af vaadt Græs eller sligt at hindre Flammen i at bryde frem, og saaledes bevirke den egentlige Forkulning, og endelig c) af de **fornødne Jordarter.** For en mindre, meest af kolde Potteplanter bestaaende Samling ville følgende Jordarter være tilstrækkelige: 1) **Plantejord,** bestaaende af den tidligere (1ste Afd. 2det Cap. § 3) beskrevne Compostjord, sammensat af lerede Græstørv, Ukrud, Blade, Gjødning og andet gjødende Affald saavel i fast som flydende Tilstand, samt Kalkmergel eller ulædsket Kalk, for hurtigere at opløse det Hele. Naar denne Jordbunke staaer 2 Aar og i denne Tid 3—4 Gange omstikkes, samt før Anvendelsen blandes med ⅙ grovt Strandsand og noget Kulaffald, vil den være fortræffelig for de fleste kolde og capske Potteplanter; da imidlertid adskillige fordre en anden Blan-

21*

ding, bør man ogsaa være forsynet med et lidet Qvantum 2) Græstørvjord, bestaaende af vel forraadnede Græstørv fra en leeragtig Mark eller Eng, helst hvor der i lang Tid har været Malkeplads eller Faarefold, 3) Bladjord eller Træjord af forraadnede Blade eller raaddent Træ og 4) Lyngjord eller den øverste 5—6 Tommer tykke Grønsvær af Lynghederne, i hvis Sted Grønsværen fra Skovegne, hvor Blaabærret voxer, eller en stærk sandblandet Mosejord kan anvendes. En tørveagtig Lyngjord som findes ved Randen af saadanne Tørvemoser, hvis Masse især bestaaer af forraadnet Tørvemos, er efterat have ligget et Aar i Bunke fortrinlig til Azalea indica og Camellier, dog maa der for den sidste gives en mere nærende Tilsætning. De Jordarter, man mener at komme til at bruge i Marts og April, bør om Efteraaret i nogenlunde tør Tilstand bringes i et tørt Skuur, hvor de kunne beskyttes for Fugtigheden og dækkes for Frosten. Man foretager Omplantningen i en dobbelt Hensigt: 1) for at give de smaa, i Eftersommeren indplantede Stiklinger større Potter, hvilket skeer ved forsigtigt at borttage Potten og omsætte Planten med sin fulde, ubeskadigede Jordklump i en Potte, der er 1 Tomme videre og dybere end den gamle; 2) for at forandre Jorden hos Planter, som enten ved for megen Fugtighed, Mangel paa Vandafløb eller urigtig Jordart ere komne i en sygelig Tilstand. I dette Tilfælde fjernes al den gamle Jord med en spids Pind, de beskadigede Rødder beskæres, og efterat der er lagt et tykt Lag smaatslaaede Potteskaar paa Bunden af Potten, sættes Planten, som, ifald mange Rødder ere bortskaarne, behøver en mindre Potte, i den tilsvarende Jordart, der dog for saadanne syge Planter bør blandes med noget mere Sand eller Lyngjord end sædvanligt. Endelig omplanter man 3) for at give Planten friskt nærende Jord i Stedet for den gamle, der ikke mere indeholder den fornødne Næring, d. e. den tilstrækkelige Mængde Jordsalte i opløst Tilstand, som betinger Plantens sunde og frodige Fremvæxt. Efterat man med en stærk Pind har løsnet de

ofte stærkt sammenfiltede Rødder og fjernet dem fra den gamle Jord, borttages de beskadigede Rødder, og de friske indstudses lidt, derpaa vælger man en lidt større Potte, hvor Rødderne i det Mindste staae ½ Tomme fra alle Sider, lægger først et stort Potteskaar hvælvet over Afløbshullet, over dette et 1½—2 Tommer tykt Lag smaatslaaede Skaar, som maae bedækkes med lidt frisk Mos, der hindrer Jorden i at stoppe Afløbet, og hvori Rødderne desuden gjerne udbrede sig; dernæst kommes en Haandfuld Jord i Bunden af Potten, og Planten nedsættes lidt dybere, end den før har staaet, Jorden fyldes atter paa Siderne, rystes vel til Rødderne og trykkes jevnt sammen med Haanden. Potten bør ikke ganske fyldes med Jord, men der maa være Plads til at kunne give det fornødne Vand.

Efter Omplantningen hensættes Planterne nogle Dage i Skygge, indtil Sugerødderne ere komne i Virksomhed, man vander heller ikke umiddelbart efter Omplantningen, da dette vilde bevirke, at mange af de beskadigede Sugerødder, der ikke kunne indsuge Vandet, derved vilde raadne; ogsaa klumper Jorden ved en saadan ubetimelig Vanding saaledes sammen, at den hele Omplantning gjør mere Skade end Gavn; i det Hele maa man ved alle mulige Midler søge at gjøre Jorden løs og modtagelig for Luftens og Varmens Indvirkning, ligesom ogsaa en saadan Jord uden Skade kan vandes stærkt, da al overflødig Væde strax løber bort. Dette opnaaes ved at blande Jorden med Kulstykker og Stene, ved at bruge Græstørvjord og Lyngjord, som kun er skaaret eller hakket i Stykker, men ikke smuldret, og ved at vande med reent Vand, da det tykke, mudrede Vand forstopper Aabningerne i Jorden. — Eftersom Foraarsvarmen i Marts og April tiltager, forøges Vandingen, og der gives rigelig Luft, for at hindre Planterne fra at skyde geile Skud. De nedenfor nævnte knoldeagtige Varmplanter bringes efter Omplantningen paa en varm Mistbænk, hvor de kun vandes meget sparsomt, indtil de spire; naar de blive for store for Mistbænken, anbringes de i den med frisk Gjødning

anlagte Sommerbakke. De eetaarige Potteplanter, der saaes paa varm Mistbænk i Marts, ompottes flere Gange og anvises ligeledes en Plads i Sommerbakken, hvor de forblive til Blomstringen. I Midten af Mai kunne de kolde og i Midten eller Slutningen af Juni de capske Potteplanter, der i den seneste Tid maae være vante til Luften ved rigelig Luftning og Vinduernes Aftagning i godt Veir, udflyttes i det Frie, hvor de, efterat have staaet i nogle Dage i Halvskygge, kunne anbringes paa de for dem bestemte Pladser, enten nedsænkede paa Sand- eller Gruusbede, eller placerede paa trappeformede Stilladser, der vende mod Øst eller Sydsydost; i saa Fald er det nødvendigt at anbringe et Brædt paa Kant foran Potterne og omgive disse med Mos for at hindre den stærke Udtørring, der er meget skadelig for Rødderne. De Potteplanter, der skulle udplantes paa Grupperne, anbringes der, saasnart Jorden er beqvem eller Pladsen tom til at modtage dem; kunne de ikke anbringes der før i Juli, maa man ompotte dem i Juni og jevnlig give en Vanding med fortyndet, flydende Gjødning, helst af Maltspirer, for at de ved Udplantningen strax kunne udfylde deres Plads. Ogsaa de øvrige Potteplanter, som taale det, gives en Gang imellem en Vanding med flydende Gjødning, og eftersees forøvrigt jevnligt med Ombinding og Oplokkring, og der paasees, at de i Jord- eller Sandbedene nedsatte Planter ikke faae Lov til at skyde Rødder igjennem Afløbshullet; saasnart man mærker dette paa den kraftige Væxt, hæves Potten, og de fremkomne Rødder bortskæres.

De fleste af de nedenstaaende Planter formeres let ved Stiklinger, som enten stikkes langs med Randen i lave Potter, der ere forsynede med et 2 Tommer tykt Lag Potteskaar paa Bunden og fyldte med let, sandblandet Jord, eller ligefrem stikkes i en lignende Jordblanding forneden i en varm Melon- eller Agurkbænk; den sædvanlige Aarstid til Stikling er Foraaret, naar Vegetationen er begyndt, og Stiklingen, der ikke maa gjøres for lang, skæres lige, tæt under et Øie og afpudses ½—1 Tomme, saa langt som den

nemlig kommer i Jorden. Saasnart Rødderne ere dannede, optages de nye Planter og sættes i Smaapotter, som stilles i en halvvarm Mistbænk, hvor de snart ville fremvoxe; lidt efter lidt vænnes de til Luften og sættes omsider hen til de andre Potteplanter.

Følgende Blomstervæxter, som ere valgte blandt de smukkeste, saavel ældre som nyere Sorter, ville kunne anbefales til enhver Blomsterdyrker:

§ 2. Florblomster.

Florblomster kalde vi de Planter, som paa Grund af deres særdeles Formskjønhed, Vellugt eller Farvepragt, ere blevne særlige Yndlinger, og hvoraf man ved fortsat omhyggelig Cultur og kunstig Befrugtning har frembragt en stor Mængde værdifulde Varieteter. Af saadanne ville vi blandt Potteplanter især fremhæve Følgende:

1. Den indiske Azalea (Azalea indica).

Denne Plantes ziirlige Buskform, dens smukke, stedsegrønne Blade og rige fleerfarvede Blomster, samt den Lethed, hvormed den bringes i Blomst i Vinter- og Foraarsmaanederne, gjør den med Rette til en ligesaa yndet som uundværlig Plante, navnlig i større Blomsterhaver. Planten har en stærkt forgrenet Buskform, talrige smaa, ovale, stedsegrønne Blade og store, tragtformige Blomster, varierende i Hvidt, Rødt, Rosa, Violet, Guult, Orange med og uden Punkter og Striber.

Har man om Efteraaret forskaffet sig gode, kraftfulde, unge Planter, bringes de i Marts i en Bakke eller Kasse, hvor der holdes en Varme af 8—10°. Dersom Planterne behøve Omplantning, foretages denne før Indflytningen, hvortil anvendes god Lyngjord, som 1 Aar har ligget i en Bunke og i den Tid har været nogle Gange omstukket. Eftersom de unge Skud fremkomme, søger man at danne Formen, ved at knibe Spidserne af Sidegrenene, og efter Omstændighederne ogsaa Midtgrenen, for at frembringe en

smuk pyramidalsk Væxt. Man giver Planterne rigelig Lys og Luft, men beholder dem dog under Glas den hele Sommer. For at hindre Blomsterknoppernes Ansættelse den første Sommer, omplanter man dem atter i Juli, giver ikke altfor store Potter, rigelige Potteskaar i Bunden, og vogter sig vel for at lade Rodhalsen komme dybere end Randen af Potten. Om Vinteren gives de en lys og god Plads i et Væxthuus og en Varme af 4—5°, for at Træet kan eftermodne. Naar denne Cultur gjentages næste Sommer, vil man i September have sine Planter fulde af Knopper, som ville udvikle sig i Vinter- eller Foraarsmaanederne, eftersom de stilles varmere eller koldere. De ældste Sorter, A. ind. alba med hvide og A. ind. phoenicea med røde Blomster, kunne allerede i December bringes i et Huus, hvor der er 10—14°, og ville da kunne bringes i Blomst i Januar. Vil man selv tiltrække sine Azaleaer, da kan dette skee ved Stiklinger og ved Frøudsæd. Stiklingerne gjøres i Juli—August af halvmodent Træ, 1—2 Tommer lange i sædvanlige Stiklingepotter. Efterat der er lagt et Lag Potteskaar i Bunden og derover et Lag Mos, fyldes Potten med 2 Dele fiint sigtet Lyngjord og 1 Deel udvadsket Sand; efter Stikningen vandes de, bedækkes med en Glasklokke, og sættes i en Bænk med 10—14° Undervarme, hvor de skygges. Efter 8—9 Uger ville Stiklingerne have Rødder, de vænnes nu gradviis til Luften, og Stiklingepotterne overvintres i et koldt Huus, saanær Lyset som muligt. Først i Marts omplantes de i smaa Potter og bringes i en Mistbænk paa 8—10° Undervarme, hvor de blive, indtil de i Mai omplantes og gives Plads i en kold Bænk, som de første 8—14 Dage holdes tillukket og skygget, for at give dem Tid til at rodfæste sig. Senere gives der Luft, Skygge og Vand, og man begynder at tildanne Formen ved Knibning af de stærkeste Skud. Efterat Væxten for denne Sommer er endt, ophører Skygningen, og man giver nu rigelig Luft for at modne Træet.

Man saaer Frøet i Marts i flade Frøskaale, fyldte med

sigtet, sandblandet Lyngjord. Jorden trykkes godt fast, jevnes, og, efter at Frøet er saaet og dækket med lidt Jord, trykkes det atter fast og overbruses. Efterat have bedækket Potten med en Glasskive, sættes den paa en Hylde i det kolde Væxthuus, og naar de unge Planter ere opkomne og have faaet 2 à 3 Frøblade, ompriklles de i andre Frøskaaler i en lignende Jord. Senere plantes de enkeltviis i Smaapotter og overvintres, og behandles som Stiklinger. Flere Sorter give bedre og større Blomster, naar de ere podede, og de nye og sjeldne Varieteter formeres ogsaa lettere og hurtigere paa denne Maade. Podningen skeer bedst ved den saakaldte Sidepodning, hvorved der gjøres et 1/4 Tomme langt Indsnit paa Siden af Stammen, og en kiledannet Podeqvist tildannes til at passe deri, saaledes at Barkkanterne passe paa hinanden. Man ombinder Saaret med Uldgarn, og giver Skygge og lidt Undervarme, indtil Sammenvoxningen har fundet Sted, som pleier at skee efter 3 à 4 Ugers Forløb; da de ældre Sorter alba og phoenicea let voxe af Stiklinger, anvender man dem til Grundstammer.

Efterat Floret er forbi, giver man de ældre Exemplarer en Omplantning, og behandler dem Sommeren over, som tidligere er omtalt. Skulde Knopperne ikke ville vise sig i September, maa man, ved at flytte dem ind i et varmt Huus, bringe dem i Væxt igjen, og saasnart dette er skeet, atter flytte dem tilbage i det kolde Huus, hvor Knopperne snart ville fremkomme.

Som gode Varieteter kunne fremhæves: Lateritia teglrød, splendens og Danielsiana mørkerød, Gledstanesi hvid, striata formosissima hvid med røde Striber, exquisita rosenrød med mørke Striber, Irbyana hvid, Stanleyana rosa med skarlagen, Sinensis guul, sin: crocea orange, Fortunata violet, Goethe, Duc Adolph de Nassau o. fl.

2. Calceolaria.

Paa Andesbjergenes Skraaninger, i Nærheden af Sneelinien, findes de oprindelige Calceolarier og talrigst i Peru,

Chili og Patagonien. Medens det kolde Sneevand ved Foraarets Komme gjennemfugter Jorden, de voxe i, bringer en stadig Søndenvind Luften til at blive langt varmere end Jorden, men da der fra Sneemasserne finder en stadig Vandforsyning Sted, er Luften tillige fugtig. Da disse Planter befinde sig vel under disse eiendommelige Klimatforholde, maae vi ved Culturen saameget som muligt søge at efterligne dem, og saaledes lade det være en Hovedregel ikke at anvende Undervarme, ikke at lade Solen beskinne Potterne, men derimod ved at nedgrave disse i Gruusbede og vande med saa koldt Vand som muligt, søge at give Rødderne den Kjølighed, som de ere vante til. Derimod kan man med Fordeel benytte en høiere Lufttemperatur i en kold Bakke, hvor Potterne nedgraves i Gruus, og hvor man ved Luftning, saa ofte og saameget som muligt, søger at bringe Luften i Bevægelse.

Calceolarierne deles i de træagtige og urteagtige. Til de første hører C. rugosa med gule, og dens Varieteter med brune, punkterede og stribede Blomster, C. robusta, salicifolia, sessilis og thyrsiflora med gule og C. violacea med violette Blomster. De tvende første Arter ere især værdifulde som Gruppeplanter. De træagtige Calceolarier formeres let ved at stikke de unge Skud i September i flade Stiklingepotter i en let, sandblandet Jord, sætte Potterne i en kold Bænk, og holde dem fugtige og skyggede. De ville da slaae Rødder inden Vinteren, og omplantes i Marts eller April i enkelte Potter, hvorfra de senere, naar disse Potter blive for smaa, enten udplantes i Grupperne eller gives større Potter. En Blanding af Blad- og Græstørvjord med lidt forraadnet Gjødning vil være dem meget tjenlig. De overvintres lyst og tørt ved en Varme af 3 à 5°. De urteagtige Calceolarier, som nedstamme fra Arterne C. purpurea, plantaginea, corymbosa, o. fl., have ved fortsat kunstig Befrugtning opnaaet en saa forbausende Formskjønhed og Farverigdom, at de oprindelige Arter kun vanskelig kunne gjenkjendes, og en velcultiveret Samling af

disse Planter er sikkert noget af det Skjønneste og meest Tiltalende man kan tænke sig. De store, regelmæssigt formede Blomster, der prange med den rigeste Farvepragt i de meest bizarre Tegninger og Schatteringer, sidde i en stor opret Pyramide, der ofte, naar der ikke spares paa Ompotning og Pasning, kan indeholde flere Hundrede Blomster.

Man tiltrækker i Almindelighed de urteagtige Calceolarier af Frø, og skal man kjøbe dette, bør man ubetinget give det fra Louis van Houtte i Gent Fortrinet, da man deraf er vis paa at erholde et pragtfuldt og rigt Flor. Frøet saaes i August i flade Frøskaaler i en let Bladjord, bedækkes ikke med Jord, men man lægger en Glasskive over Potten, efter at have overbruset den, og hensætter den i en kold Mistbænk. Saasnart Planterne ere store nok, ompriktes de i andre Skaaler og plantes inden Vinteren i smaa Potter, som overvintres tørt, luftigt og lyst. Saasnart Vegetationen om Foraaret viser sig hos dem, omplantes de i halv Bladjord og halv Græstørvjord, blandet med Trækul, hvortil man for de senere Omplantninger kan føie noget forraadnet Gjødning. Naar Frosten tillader det, sættes de i en kold Bakke, med Potterne nedgravede i Gruus, hvor de luftes rigeligt og vandes med koldt Vand. Man vedbliver at ompotte dem, saa ofte Rødderne have udfyldt Potterne, giver engang om Ugen flydende Gjødning, og de ville, saaledes behandlede, vise Knopper i Mai. Ved rigelig Luftning og Vanding, vil man nu kunne vente et fortræffeligt Flor, og naar dette er tilende, nedgraves Potterne atter til Randen paa et solrigt Sted, for at faae Frøet modent, hvorefter de gamle Planter bortkastes, med mindre en eller anden Sort skulde være saa sjelden, at man kunne ønske at bevare den. I saa Fald afskæres Stænglerne lidt før Floret er endt, de nederste Blade borttages, man borttager 1 Tomme af den øverste Jord i Potten, og giver istedetfor denne en let sandblandet Jord, som man lader gaae temmelig langt op paa Stammen, for at de unge Skud lettere kunne slaae Rødder deri. Dernæst bringes Potterne

hen paa en mod Nord beliggende kold Bænk, som kun bedækkes med Vinduer i stærk Regn og Storm, og naar de unge Skud, som snart ville fremkomme, have dannet Rødder, aftages de, plantes i Smaapotter og behandles som Frøplanter.

3 Camellien.

Kun faa Planter kunne i fuldendt Skjønhed maale sig med en velcultiveret Camellie. Træets smukke afrundede Form, som desuden ved Beskæring kan tildannes i hvilken Figur man ønsker, de store, ovale, mørkgrønne, glindsende Blade, og de talrige, store, rosenlignende Blomster, som variere i næsten alle Farver, samt den Omstændighed, at disse Blomster let kunne bringes til at fremkomme i de blomsterfattige Vintermaaneder fra November til Marts, giver den med Rette Adkomst til at henregnes blandt Floras Udvalgte. Dersom denne stolte Plante havde Rosens Vellugt og vilde nøies med dennes lette Dyrkningsmaade, vilde den uomtvistelig have været den første Florblomst, man kjender, men selv nu, deler den denne Rang med Rosen.

Camellien har hjemme i China og Japan, men ihvorvel den der ofte maa udholde en temmelig streng Vinterkulde, kan den dog hos os ikke med Fordeel dyrkes, uden i Væxthuset, hvortil vi nedenstaaende skulle give en kort Anviisning. Man formerer med Lethed den enkelte Hovedart ved Stiklinger, som gjøres i Marts, enten i et lille Mistbænkvindue eller i flade Stiklingepotter, som sættes i en halvvarm Bænk, bedækkes med en Glasklokke og skygges. De ville have Rødder om 4 à 6 Uger, og naar de ere plantede i Smaapotter, blive de satte i en halvvarm Bænk eller Bakke, hvor de snart ville opnaae den fornødne Størrelse, for at kunne tjene til Grundstammer for de dobbelte Arter.

Forædlingen skeer ved Sidepodning om Foraaret, naar Væxten begynder, i et skygget, halvvarmt Formeringshuus,

hvor de forblive, til de ere anvoxne, hvorpaa de kunne henflyttes i et Cameliehuus eller i en Bakke.

For at tilveiebringe et smukt Vinterflor af Camellien, til hvilken Tid denne Pragtblomst altid er meest velkommen paa Grund af den større Mangel paa smukke, blomstrende Planter, maa man især lægge Mærke til Følgende:

1) Efter Blomstringen at holde Udviklingen af Træøiet noget tilbage, ved at anbringe Planterne i en kold Bakke eller Væxthuus, med en Varme af 2—3°, for saaledes at tilveiebringe en Hvileperiode. Under denne kan den fornødne Beskæring finde Sted, ligesom ogsaa Omplantning, dersom samme skulle være fornøden. Man giver større Potter til de Planter, som trænge dertil, skaaner omhyggeligt de friske Rødder og bortskærer beskadigede eller raadne. Der anvendes særlig Opmærksomhed paa Vandafløbet, og efterat der er lagt 2 à 3 Lag store Potteskaar i Bunden, saaledes at Vandet med Lethed kan løbe igjennem, lægges der atter et Lag mindre Potteskaar, og ovenpaa dette et lille Lag Græstørvrodtrævler. Jorden, som bedst egner sig for Camellien, bestaaer i 3 Dele porøs Græstørvjord og 2 Dele Lyngtørv, anvendte i saa store Stykker som muligt, og efterat have ligget i en Bunke i et Aar.

Ved Anvendelsen tilsættes noget Trækul og grovkornet Sand.

2) Naar Hvileperioden efter 3 à 4 Ugers Forløb kan ansees for endt, søger man at fremme Træets kraftige Væxt ved en Temperatur af 10—12°, omhyggelig Skygning, lidt Luftgivning, for at vedligeholde en fugtig Luft, og en eller to Gange om Dagen Sprøitning. Vanding maa ikke forsømmes. Der bør i Væxtperioden af og til vandes med flydende Gjødning, som kan bestaae af følgende Blanding: 1 Deel Guanoopløsning i Forholdet = 1 Lod til 1 Pot Vand, 1 Deel mættet og afklaret Sodvand og 1 Deel Urin, som i 4 Uger har staaet i et Kar, udsat for Luften. Naar denne Blanding skal bruges, fortyndes den med tolv Gange

saameget reent Vand, da den er saa stærk, at ingen Plante kan taale den ublandet.

3) Naar Sommerskuddene ere dannede, og Løvet tildeels udvoxet, ansætter Planten Knopper, og i denne Periode maa Varmen gjerne være et Par Grader mindre, Luftningen lidt større, og Vandingen formindskes noget, indtil Blomsterknopperne ere tydeligt udviklede, hvilket vil medtage omtrent 4 à 5 Uger. Denne formindskede Vanding har til Hensigt at bevirke en temporair Standsning i Væxten, som meget letter Dannelsen af Knopperne, dog maa man vel vogte sig for at indskrænke Vandingen saameget, at Rødderne lide derved. Skygning og Sprøitning vedvarer, men der gives ingen flydende Gjødning.

4) Naar Blomsterknopperne saaledes ere tilbageholdte en 14 Dages Tid, og ved denne Behandling ere blevne saa store som Ærter, vandes atter rigeligere, og anvendes atter flydende Gjødning, og da Aarstiden nu er rykket frem (naar Andrivningen var begyndt i Februar, ville vi nu være i Mai) behøver Planten megen Rodfugtighed, og saameget mere, jo flere Knopper den har.

Naar Skygning og Sprøitning regelmæssig fortsættes, ville Knopperne sidst i Juni eller først i Juli være saavidt, at de kunne udflyttes i det Frie til Midten af September, dersom man ikke foretrækker at beholde dem inde den hele Sommer. Camellierne gives en beskyttet og varm Plads og vandes rigeligt og ofte, i tørt Veir flere Gange daglig, de faae nu ogsaa hyppige og stærke Vandinger med Gjødningsvand. De første 8—14 Dage efter Udflytningen skygges de for Solen. Inden de atter bringes tilbage i Huset, som før Indflytningen renses, udtynder man Knopperne saaledes, at man af et heelt Knippe, som stundom sidder paa Enden af Grenen, kun beholder de 2 stærkeste, og i det Høieste lader 3—4 blive paa en kraftig Green.

5) Efterat Planterne atter ere bragte i Huus, skygges der ikke mere, men der luftes rigeligt, saalænge Frosten vil

tillade det, og der gives af og til en Sprøitning og en Vanding med flydende Gjødning. Skulde der vise sig Skjoldluus, da sprøites der i nogle Dage med en Opløsning af 4 Lod Sæbe i 8 Potter Vand. Har man begyndt Fremdrivningen af Camellierne i Februar, da vil der allerede i November begynde at udfolde sig Blomster, som kan vedblive til Marts. Er Drivningen begyndt senere, ville Blomsterne ogsaa komme sildigere. Under Blomstringen ophører Sprøitningen aldeles, og man holder Temperaturen saavidt muligt ved stadig Luftning paa 8—10°. Det er saare vanskeligt blandt den store Mængde brillante Varieteter at fremhæve nogen Enkelt, og da de fleste Camelliecataloger tillige levere en Beskrivelse, vil Liebhaveren selv derefter kunne gjøre sit Udvalg, dog maa Alba plena, Chandleri elegans imbricata og den billige og rigtblomstrende Campbell ansees for tilstrækkelige for en lille Samling.

4. Chrysanthemum indicum,

ogsaa kaldet chinesisk Guldblomst eller Vinterasters, har hjemme i China, hvor den dyrkes overalt, og er meget anseet og afholdt. Ogsaa hos os fortjener denne farverige og smukt formede Plante at regnes med blandt de værdifulde Decorationsplanter, især fordi dens Blomstertid falder ind i de triste og blomsterfattige Efteraarsmaaneder November og December, og den med liden Møie kan bringes til at udfolde sine smukke Blomster baade i Stuen og i Væxthuset.

Efter Afblomstringen afskæres Toppen, og Potten anvises en Plads i en tør Kjælder eller bag et Plantestillads, for til Foraaret at bruge Rodskuddene som Stiklinger. Vil man bruge Potterne til andre Planter, eller ingen Plads har til dem, kan man ogsaa godt strax gjøre Stiklinger af Rodskuddene, sætte dem i smaa Potter og anbringe dem paa en Hylde i Væxthuset, hvor de snart ville slaae Rødder; de gamle Planter kunne derpaa bortkastes. Hvad enten Stik-

lingerne ere satte om Vinteren eller om Foraaret, saa ompottes de, naar de have udfyldt Potterne, i større Potter, og man anvender den tidligere omtalte Plantejord til dem. Vil man holde dem lave og buskede, kniber man jevnlig Spidsen af Toppen og Grenene, og fortsætter dette Arbeide og Ompotningen hele Sommeren, indtil de komme i store Levkøipotter. Vanding maa ikke forsømmes, da de talrige Rødder og Blade behøve megen Væde. Det er en Selvfølge, at Planterne opbindes til passende Stokke. I September flytter man dem ind i Væxthuset, hvor de i November—December ville blomstre og fuldkommen lønne den paa dem anvendte Umage. Man kan ogsaa udplante de rodfæstede Stiklinger paa et Bed i Haven, og der knibe dem, for at faae dem buskede, man planter dem først i September i Potter og holder dem skyggede i nogle Dage, til de ere rodfæstede. Man bruger ogsaa at udplante de gamle Planter om Foraaret, nedkroge og aflægge de unge Rodskud i Potter, som ere nedgravede til Randen, og naar de have Rødder, afskærer man Aflæggerne og behandler dem som de Forrige. Foruden de ældre bekjendte storblomstrende Sorter, hvoraf man har en Mængde Varieteter i hvidt, rødt, bruunt, rosa, guult, orange o. s. v., har man ogsaa en nyere Form, den saakaldte Dværgchrysanthemum eller „Pompon", som ere mindre i Blomsterne og i Væxten, og som ligeledes variere i de nævnte Farver. Af denne Afdeling har man i de sidste Aar faaet nogle tidligtblomstrende Sorter (August—September), som saaledes kan bidrage til at mangfoldiggjøre Efteraarsfloret i Friland. Som gode Varieteter af den storblomstede kunne vi nævne: Guelder rose, hvid, Queen of Lilac, lilla, Lord of the Isles, guul, Rising Sun, kobberrød. Mr. Dick, bruunrød, blomstrer næsten uafbrudt hele Aaret. Af Dværg eller Pomponformen kunne vi anbefale: Cedo nulli, hvid, Attala, hvid og rosa, Indian prince, carmin, Sacramento, orange, Pluye d'or, guul, Mr. Shirly Herbert, lilla, o. fl.

5. Cineraria.

Ved kunstig Befrugtning har man i de senere Aar vundet en Masse brillante Varieteter af de capske Arter C. cruenta, populifolia, o. fl. og disse ligne med deres stærke buskede Form, store, tætsluttede, flade Blomsterskjærme og store, runde, regelmæssige Blomster, der variere i næsten alle Farvenuancer af Hvidt, Rødt og Blaat, kun saare lidet deres tarveligt udstyrede Forældre. Cinerarien, saaledes som den nu cultiveres, er en ligesaa yndet som søgt Florblomst, deels for dens Priisbillighed og lette Cultur, deels fordi den blomstrer i Vinter- og Foraarsmaanederne.

Man formerer Cinerarierne ved Frø, hvorved man dog ikke maa vente at faae bestemte Varieteter gjengivne. Dette saaes enten om Foraaret i Marts, dersom man vil bruge Planterne til tidligt Vinterflor, eller i Juli, dersom de først skulle blomstre til Foraaret. De opkomne Planter plantes i Smaapotter i god Plantejord eller i en Blanding af lige Dele Græstørvjord, Bladjord og forraadnet Gjødning, der ompottes nogle Gange om Sommeren, Potterne nedgraves paa et Sted, hvor de have Morgensolen, og de gives det fornødne Vand. Saaledes behandlede, ville de først saaede Planter allerede i December kunne flyttes fra Væxthuset ind i en Kasse eller Huus, hvor der er 8—10°, og de ville der snart udfolde deres Blomster. De sildigt saaede ville først blive ompottede i Marts og bringes dernæst paa en Mistbænk, hvor de snart ville fremvoxe og behøve en ny Ompotning. Naar de ere ompottede nogle Gange, sidst i store Levkøipotter, kunne de, eftersom de blive for store til at være i Bænken, flyttes ind i Væxthuset, hvor de ville blomstre i Mai. Naar de stærke Foraarsplanter Tid efter anden bringes i det varme Huus, vil man saaledes kunne sikkre sig en uafbrudt Flor af Cinerarier hele Vinteren. De bestemte Varieteter formeres ved Rodskud, som erholdes ved at udplante de afblomstrede Planter i Mai paa et solrigt og varmt Bed i Haven, i let, porøs Jord. Der ville Rod-

skuddene snart fremkomme, og naar man aftager dem paa 2 Gange, udplanter de første, saasnart de ere rodfæstede i Potterne, paa et Bed eller en afbrugt Mistbænk og atter med Klump sætter dem i Potter i Slutningen af September eller Begyndelsen af October, medens man lader de sidst aftagne Rodskud blive i Potterne, vil man ogsaa derved kunne sikkre sig en Rækkefølge af Planter til et tidligt og sildigt Flor. Cinerarierne egne sig ogsaa udmærket godt for Stuegartneri og give et langt og rigeligt Flor. Skulle Planterne blive angrebne af Bladluus, fordrives disse ved gjentagen Rygning med stærk Tobak. Den nye C. Webbiana med større, pyramideformig Vært, prangende som det hedder i de tydske Cataloger i alle Farver, har ikke svaret til de pompøse Lovpriisninger og fortjener ingen Opmærksomhed.

6. Fuchsia.

Kun faa Planter kunne rose dem af en saa stor Udbredelse og en saa almindelig Yndest som Fuchsien. Saavel i den Fattiges beskedne Vindue og den ubemidlede Blomstervens lille Have, som i Rigmandens pragtfulde Værthuse og store Parkanlæg træffer man denne taknemmelige Plante i talløse, meer eller mindre værdifulde Varieteter og Culturtilstande. Skjøndt man nu dyrker henimod 1000 Sorter, hvoraf mange vel ligne hinanden meget, er denne store Mængde dog for Størstedelen fremstaaet ved kunstig Befrugtning, thi de oprindelige Arters Antal er kun omtrent 40. Først ved Indførelsen af de anseelige, storblomstrede, men mindre rigtblomstrende Arter fulgens, corymbiflora, macranthe, serratifolia og cordata fandt man Leilighed til en Krydsning med de tidligere bekjendte, mindre, men mere rigtblomstrende Sorter, og derved frembragtes de nyere anseelige og blomsterrige Varieteter, som vi daglig beundre i Haverne og Værthusene. Medens der neppe er nogen Plante, som i den Grad taaler en slet Behandling, Mangel paa passende Jord, Varme og Luft og alligevel voxer

og blomstrer, kræver dog især de nyere Hybrider en særlig Behandling for at opnaae en vis Fuldkommenhed.

Man anvender Fuchsierne deels til Decorationsplanter i Væxthuse og Værelser, deels til Udplantning paa Blomstergrupper i Haven. Til det første Øiemed bringer man i Februar—Marts de 1 à 2aarige Fuchsier, som om Vinteren have været holdte saa tørre som muligt, i en Bakke eller en varm Afdeling af Væxthuset og lader dem staae der, til de begynder at drive; saasnart man mærker Spor dertil, omplantes de i frisk Jord, beskadigede eller tørre Rødder borttages, de nedskæres stærkt og bringes i en Mistbænk eller Bakke paa 15° Undervarme. Jorden, der bør have ligget noget i det varme Huus, for at Væxten ikke skal standses ved den kolde Jord, bør bestaae af lige Dele Græstørvjord og Bladjord, blandet med lidt Trækul. I den varme Bænk ville de nu snart frembringe kraftige Skud; disse udtyndes og borttages overeensstemmende med den Form, man agter at give Planten; der sættes Stokke til Skuddene, og de anbindes i den Retning, man vil give dem. I en Mistbænk ville de nu snart ikke mere kunne faae Plads, og de flyttes derfor hen i en Bakke eller i en Fersken- eller Viinkasse, hvor de især befinde dem vel, da Vinen paa denne Tid af Aaret vil yde dem en passende Skygge. Naar Potten er fyldt med Rødder, kan man give Vanding med flydende Gjødning, og naar de ere blevne stærke og frodige, kunne de flyttes hen i det kolde Huus, hvor de nu snart ville udvikle en stor Mængde Blomster. Rigelig Luftning og Vanding maa iagttages. Har man intet Drivhuus, maa man nøies med at studse Spidsen af Grenene og borttage de Skud, som vanzire Formen og forresten, efterat have overvintret sine Fuchsier frostfrit og saa tørt som muligt, flytte dem ind i den varme Stue i Marts og dernæst omplante dem, naar de begynde at bryde. De gives i Stuen saamegen frisk Luft som muligt og rigeligt Vand. Stiklinger af det unge Træ voxe til enhver Aarstid, dog lettest og hurtigst i Mistbænk; det fjorgamle Træ voxer derimod ikke

saa villigt, hvorfor man ogsaa for at erholde tidlige Stiklinger maa fremdrive nogle Exemplarer og benytte de derpaa udviklede Skud til Formering. Vil man frembringe store Pragtexemplarer i Pyramideform eller som Høistammer med Krone, maa man allerede i Februar forskaffe sig gode stærke, buttede, kortbladede Stiklinger af ungt fremdrevet Træ, helst af stærkvoxende Sorter, og saasnart de ere rodfæstede i en Bænk, plante dem i smaa Potter og bringe dem paa Undervarme, hvor de forblive i 4 Uger; dernæst omplantes de i Potter af 4 Tommers Diameter og holdes atter 4 Uger paa Varme, efter hvilken Tid man vil kunne dømme, om hvorvidt de tegne til at ville forgrene sig smukt og udvikle den fornødne Kraft. Naar man saaledes er paa det Rene med hvilke Planter der ville give et godt Resultat, plantes de i store, 12 à 14 Tommer vide Potter, som først forsynes med rigelige Skaar paa Bunden og derpaa fyldes med Jord, bestaaende af Markjord i Stykker som et Æg, Bladjord med endeel uforraadnede Pinde, Lyngtørvstykker og Trækul, Alt for at gjøre Jorden saa porøs som muligt. Dernæst sættes Planten i Midten, dog ikke dybere, end at Rodhalsen kommer i Linie med Potteranden. Jorden maa have en jevn Fugtighed, og Planten maa, indtil den viser kraftig Væxt, vandes med den yderste Forsigtighed; en gjentagen daglig Overbruusning er den sikkreste Vandingsmaade. Skygning anvendes slet ikke, men Glasset holdes tvertimod saa reent og saa klart som muligt. Naar Planterne have opnaaet en Størrelse af 18 à 20 Tommer, vil det være rigtigt, for at fremme den regelrette Udvikling af Sidegrenene, at henflytte dem i et Formeringshuus med Vinduer til begge Sider. Her placeres de saa vidt fra hinanden, at Luften frit kan circulere imellem dem, og de holdes i jevn rask Væxt ved en passende Undervarme og en stadig Vanding med svagt Gjødningsvand. Skulle Bladluus indfinde sig, dræbes de ved gjentagne Rygninger med stærk Tobak. Ved en saadan Behandling vil man i August—September have smukke Exemplarer af 1½ à 2 Alens

Høide, dannende en smuk Pyramide og besat med talrige Blomster.

Man anvender helst de ældre Sorter til Udplantning paa Grupper paa Friland, saasom F. virgata, Thompsoniana, globosa, coccinia o. s. v. De trives godt i almindelig god Havejord, dog forøges Væxten og Blomstringen betydeligt ved gjentagne Vandinger med flydende Gjødning. Har man ikke Plads til dem om Vinteren i en tør Kjelder eller bag et Stillads i Væxthuset, kan de ogsaa skæres ned til 4 à 6 Tommer fra Jorden og dækkes med en Dynge Sand, som bedre end de fleste andre Dækningsmidler giver Slip paa Fugtigheden. F. virgata udholder i Almindelighed vore Vintre uden Dækning og kan saaledes anvendes til smukke Hækker og Grupper.

Den smukke nye F. arborescens var. syringaeflora med rosenrøde Blomster i en opret Klase, som ligner Syrenen, egner sig ikke til at behandles som de øvrige Fuchsier, hvorimod den, ved at formeres i Juni eller Juli, overvintres med de øvrige Sorter paa 2 à 3° og i Juni udplantes i Friland, i Plantehuller, der ere tilberedte med en god Deel Lyngjord og Bladjord, vil udvikle sig til store anseelige Planter, som optagne med Klump i September, ville blomstre smukt det hele Efteraar i Væxthuset. Naar de afblomstrede Planter overvintres tørre og atter udplantes i Juni paa en tilberedt Gruppe, ville de blomstre smukt hele Eftersommeren.

Den nye og smukke F. Dominiana holdes bedst i Væxthuset under Blomstringen.

Som gode Sorter til Pottecultur fremhæves a) mørke: Minnie Banks, Black prince, Brilliant, Prince Albert, Lord Elcho; b) lyse: Rose of Castille, Schiller, White Lady, Englands Glory, Prince Alfred; c) hvidkronede: Madame Cornelissen, Marie Cornelissen, Mademoiselle van Meldert; d) dobbelte Sir Colin Campbell, Marvellous, Triomphe Cornelissen, True Blue o. fl.

De smukkeste Hovedarter ere macrantha, serratifolia,

venusta og spectabilis, denne sidste udmærker sig især ved sine brillante Blade og store pragtfulde Blomster.

7. Pelargonium.

Denne ligesaa bekjendte som almindeligt yndede Capplante findes næsten hos enhver Blomsterven, og det med god Grund, thi faa Planter fordre en simplere Cultur, formeres lettere, eller frembyde et pragtfuldere Syn i Blomstringstiden, især naar en talrig Mængde Varieteter ere sammenstillede, hvortil endnu kommer, at de ere ligesaa anvendelige til Udplantning i Grupper i Græsplainer, som til Drivhuusdecoration og Stuegartnerie. Formeringen, som foretages i Juli, skeer ved Stiklinger, og man benytter dertil de Grene, som afskæres efter Blomstringen. De stikkes i sandblandet Bladjord, efterat have ligget 24 Timer i Skygge for at indtørre paa Snitfladen, og sættes i en Mistbænk, hvor de snart ved Skygning og sparsom Vanding ville slaae Rødder. De plantes dernæst i Smaapotter, holdes, til de ere godt rodfæstede, paa en Mistbænk og nedgraves senere med de andre Potteplanter paa et Gruusbed. I October bør alle Pelargonierne, saavel de unge som de gamle Exemplarer, indflyttes i et tørt og lyst Væxthuus, hvor de Vinteren over faae saa sparsomt Vand som muligt, og hvor man kun anvender Ildvarme for at holde Huset frostfrit. Naar de saaledes have havt en Hvileperiode indtil Begyndelsen af Marts, giver man dem større Potter og tildeels frisk Jord dog uden at beskadige Rødderne. Den Jordblanding, man anvender, bør helst bestaae af 2 Dele god Markjord, 2 Dele godt forraadnet Ko- eller Hestegjødning, 1 Deel Bladjord og 1 Deel grovt Strandgruus. Man giver et Underlag Potteskaar og Trækul i Bunden af Potten, og flytter Planterne efter Omplantningen hen i en Kasse eller Huus, hvor de gives 5—6° Varme. Indtil Rødderne udbrede sig i Potten, holder man Vinduerne tillukkede og sørger for en fugtig Luft, som man tilveiebringer ved Sprøitning, hvorimod Potten selv kun gives lidt Vand,

indtil Væxten bliver stærkere. Man søger ved at knibe Spidsen af de fremragende Skud at holde Planten smukt busket, og giver i Væxtperioden rigelig Luft og Skygge i Middagsstunden. Den bedste Plads for dem fra nu af til Blomstringen er i en Bakke, hvor Luften kan stryge henover Toppen.

Naar Blomsterknopperne vise sig, ville de have godt af en Vanding med Gjødningsvand, som dog ikke maa være for stærk. I Blomstringstiden, som falder i Juni og Juli, skygges Huset, hvori Pelargonierne ere opstillede, enten med tynde Lærreds Rullegardiner, eller Glasset overstryges paa den indvendige Side med en Kridtopløsning. Saasnart Blomstringen er endt, borttages Skyggen, og Planterne udsættes nu, med sparsom Vanding, i 8—12 Dage for den fulde Sol for at faae Skuddene godt modne. Derpaa indstudses disse stærkt, og Planterne bringes i det Frie og placeres paa et Sted, hvor de kun faae Morgensolen og gives dem sparsomt Vand. Naar de unge Skud ere 2 Tommer lange, omplantes de i en Trediedeel mindre Potter, i den ovenfor beskrevne Jord, som dog kan være noget mere sandblandet. De flyttes efter Omplantningen hen i en Bakke og derfra i October ind i Væxthuset, efterat Potterne ere tilbørligt vadskede, og Planterne rensede og opbundne. Naar Pelargonierne saaledes have blomstret 4 Aar, bør de ikke mere anvendes til Potteflor, men kun udplantes paa en Gruppe i Friland, hvortil forøvrigt Fancy- og Skarlagenspelargonierne bedst egne sig. De Sidste dyrkes næsten udelukkende til dette Brug, og naar man efter Udplantningen omhyggelig kniber Spidserne af dem nogle Gange, vil man henpaa Sommeren erholde en smuk, lav, sammenvoxet Gruppe, prangende i den brillanteste Skarlagensfarve. Man har nu ogsaa Varieteter, i Hvidt, Rosa og Carmoisin, ligesom de brogetbladede Varieteter, bestaaende af guldgule, guld- og sølvkantede, samt trefarvede Blade anvendes med stor Virkning i de engelske Blomsterhaver.

Man kan ogsaa forskaffe sig et smukt Efteraarsflor af

dem ved at holde dem i Potter, ompotte dem nogle Gange om Sommeren, vande med flydende Gjødning, afknibe Spidserne for at regulere Væxten og danne Formen, og afknibe alle Blomsterstængler, saasnart de vise sig. De saaledes behandlede Planter ville, naar de i November bringes i et Huus, hvor der er 8—10° Varme, kunne blomstre stærkt i et Par Maaneder. De i Grupperne staaende Skarlagenspelargonier indplantes i October i Potter og stilles paa et tørt og frostfrit Sted, hvor de tilbringe Vinteren uden Vand. De bringes frem for Lyset i Marts, vandes, og man udtynder det ældre Træ, hvorpaa talrige unge Skud ville fremkomme. I Mai kunne de atter udplantes og enten anbringes i Grupperne eller ved Hjælp af et lavt, fritstaaende Espalier, trækkes som Hække, som gjør en brillant Virkning. Fancy Pelargonierne behandles omtrent som de storblomstrede, dog bør man helst sætte dem i en Bakke, efterat de i Juli ere indstudsede, og indflytte dem i Huset i Slutningen af September. Man giver dem ogsaa en noget lettere Jord, bestaaende af et større Forhold Bladjord og Sand. Foruden ved Stiklinger kunne de ogsaa formeres ved Rodstykker, som man afskærer ved Foraarsomplantningen. De gjøres 1 Tomme lange, nedlægges i Potter, fyldte med meget let, sandblandet Jord, og bringes paa en Mistbænk. Efter 3 à 4 Ugers Forløb ville de skyde Blade og snart voxe frem til kraftige Planter. De behandles siden som Stiklinger.

Af de storblomstrende Pelargonier ville vi fremhæve Arabella, Adele, Desdemona, Duke of Cornwal, Dutchess of Leinster, Hebe's Lip, Hector, Henriette, Isabella, La Polka, Orion, Marc Anthony, Pearl, Rosycircle, Titus, Witch, Enchantress, Af Fancy: Reine des Fleurs, Non plus ultra, Picturata, Lady Emma, Hero of Surrey, Delicata, Lady Flora, Jenny Lind, Iehu superb, Beauty of St. Johns Wood, Prima Donna.

Man har nu ogsaa de saakaldte Odier Pelargonier, hvis 5 Kronblade alle ere tegnede med mørke Pletter, blandt

hvilke kan fremhæves: Medaille d'or, Augusta Mielliez, Godfreyd, James Odier o. fl., og Pelargonier med monstrøse Blomster, hvoriblandt Extravaganza, Harlequin, Roseum striatum udmærke dem ved deres eiendommeligt tegnede Blomster.

Smukke og rigtblomstrende Skarlagen Pelargonier ere: a) røde: Baron Ricasoli, Magnet, Princess of Prussia, Sheen rival; Harkawai og Harry Hieover ere Dværgvarieteter; b) rosa og Laksfarve: Christina, Français Lesbois, Comtesse de Morny; c) hvide: Hendersons nana, Madame Voucher; d) broget bladede: Golden Leaf, Golden Fleece, Golden Harkaway, Meteor, Silver chain; e) trefarvede: Sunset, den nye og prægtige Mrs. Pollack, The Queens Favourite.

8. Levkoien og Gyldenlakken.

Hvem kjender og ynder ikke en smuk dobbelt Levkøi eller Gyldenlak, hvad enten den udfolder sine smukke, vellugtende Blomster i en Gruppe, i en Potte i Vinduet eller tjener til at give en Blomsterbouquet Anseelse og Vellugt.

Levkøierne dele sig i 2 Arter, Sommer- og Vinterlevkøien, som faae en noget afvigende Behandling.

Sommerlevkøien (Cheiranthus annuus) deles i Almindelighed, i storblomstrede, med betydeligt større Blomster, og Høstlevkøier, som blomstre hen ad Eftersommeren. I alle Afdelinger har man Sølevkøier, med glatte mørkgrønne Blade, engelske med tætsluttet Væxt og tykke Blomster, og halvengelske med mere udspærret Væxt. Alle disse Underafdelinger tælle en stor Mængde Varieteter i Hvidt, Rosa, Chamois, Carmin, Carmoisin, Brunt og Violet.

Man saaer Frøet i Marts, paa en halvvarm Mistbænk eller i Potter, fyldte med ikke altfor let Jord, saa at man kan være fri for at vande fra Frøet er saaet til Planterne skulle omprikles, som bør skee, naar de have de 2 Frøblade fuldkommen udviklede. Frøet maa ikke saaes altfor tæt, og bedækkes kun med et tyndt Lag Sand, som netop kan skjule Frøet. Man maa vogte sig for at der ikke bliver for

varmt i Bænken, da Planterne let falde om, dersom de komme for hurtigt og geilt frem; hvorfor man ogsaa gjerne giver lidt Luft paa Bænken under Dækningen om Natten, eller efter Veirets Beskaffenhed reent lader denne blive borte. Ved Omprikling en, som gjøres paa en halvvarm Mistbænk, giver man Planterne en Afstand af 2—3 Tommer, og planter paa samme Tid af den storblomstrede Afdeling nogle i Potter, til Flor i Stuen eller Væxthuset; man sætter 3 sammen i en Potte af 6 Tommers Diameter, og trækker de enkelte op, naar de vise sig. De luftes rigeligt, løftes engang imellem, for at forhindre Rødderne fra at løbe igjennem, og naar de have opnaaet en smuk pyramideformig Væxt, tages Vinduerne af dem, og de ville nu snart udvikle deres Blomster. Naar de udpriklede Levkøier have faaet deres 4de Blad foruden Frøbladene, udplantes de med saamegen Klump som muligt paa Friland, enten i Grupperne, paa Græsplainen eller paa egne Bede; i en god, gjødet Jord med 1 Fods Afstand. Man fordeler Farverne saaledes, at der dannes et harmonisk Heelt og blander Høstlevkøierne med de Øvrige forat forlænge Floret saalænge som muligt.

Vinterlevkøien (Cheiranthus incanus) af hvilken man foruden den almindelige, har Keiserlevkøien, Stanglevkøien og Dværg-Stanglevkøien, tæller ligesom Sommerlevkøien talrige Farvenuancer i Hvidt, Rødt, Brunt og Violet, og behandles fra Saaeningen indtil Udplantningen som denne; men istedetfor at man giver Sommerlevkøien en velgjødet, let Jord, planter man Vinterlevkøien i en leret Markjord, uden al Gjødning, 4 Rader paa 2 Alen brede Bede, og 1 Fod imellem hver Plante. De holdes her rene for Ukrudt, gives engang imellem en Behakning, for at løsne Jorden, og saasnart de om Eftersommeren begynde at vise Knopper, oprykkes de Enkelte, og de Dobbelte plantes i Potter af 8 Tommers Diameter, ved hvilken Leilighed de nederste Blade paa Grenene borttages, Rødderne beskæres, og saadanne Grene bortskæres, som forstyrre Formen. De

plantes i 2 Dele leret Markjord, og 2 Dele Bladjord, som længe kan holde paa Fugtigheden, da det er af stor Vigtighed, saa sjeldent som muligt, at vande dem om Vinteren. Man stiller dem dernæst, efterat have opbundet dem til en Stok, i Skygge bag en Muur eller Hække, og de ville der snart atter skyde Sugerødder og reise Bladene. Naar dette er skeet, flyttes de frem paa et solrigt Sted og forsynes med Vand, indtil de, saasnart Frosten i November begynder at indfinde sig, indflyttes i et koldt Væxthuus, hvor de luftes, saalænge Veiret tillader det, og forresten holdes tørt og frostfrit.

Skulde man ikke have en passende Plads til dem i Husene, kunne de ogsaa overvintres i en kold Bakke, naar denne fyldes med aldeles tørt Tørvesmul, Potterne i en passende Afstand fra hverandre hensættes derpaa, og Frosten holdes ude ved Dækning med Maatter, Lemme og Tang, samt tilstrækkelige Blad- eller Tangomsatser. Dersom man kun har liden Plads, og Levkøierne ere ikke ret store, kan man indplante dem i 5 à 6 Tommers vide Potter, og ompotte dem med fuld Klump i Marts; man vælger dertil en lettere Jordart. Naar Solen i April begynder at blive for stærk for Levkøien, kan man med Fordeel henflytte dem i en kold Bakke, som vender mod Øst; kan man ikke godt undvære Glasvinduerne, kunne disse sidst i Maaneden ombyttes med olierede Papir- eller Lærredsvinduer. I en saadan Bakke ville de udvikle sig noget langsommere, men opnaae en stor Fuldkommenhed. De til Friland bestemte Planter udplantes med fuld Klump i Mai paa de for dem bestemte Grupper, hvor de ville blomstre den største Deel af Sommeren.

Gyldenlakken (Cheiranthus cheiri), hvoraf man har dobbelte Varieteter i Brunt, Violet og Blaat, i sædvanlig Høistamme og Dværgform, behandles omtrent som Vinterlevkøien, men kunne taale en noget federe Jord, hvoraf Levkøien som oftest faaer Forraadnelse i Rodderne. I Sommertiden holdes de rene for Ukrudt, Jorden oplokkres og

vandes nogle Gange med flydende Gjødning. Paa de Høistammede afbrækkes de fremkommende Sideskud, saasnart de vise sig. Efterat være indplantede i den ovenfor omtalte Levkøijord, som gives en Tilsætning af 1 Deel gammel Gjødning, overvintres de som Levkøierne, men kunne allerede i April udflyttes paa et beskyttet Sted, naar de skulle udplantes paa Grupperne, hvorimod man lader dem blive sammen med Levkøierne og giver dem et Par Vandinger med flydende Gjødning, naar de skulle blomstre i Potte. Det bedste Levkøi- og Gyldenlakfrø faaes fra Erfurt og Weimar, hvor man anvender særlig Omhu paa Tiltrækningen, og hvorfra der aarlig forsendes betydelige Partier.

9. Rosen.

Rosen har forlængst været den populæreste Blomst man kjender. Der gives vist neppe nogen Have uden at der jo findes en Rose deri, og en righoldig, velcultiveret Rosensamling er ikke den mindste Pryd for en stor Have. Da nu Rosen, foruden sine andre velbekjendte Egenskaber, desuden kan anvendes til Pottecultur, til Drivning, til høie og lave Frilandsgrupper, som Høistammet til Alleer, og som rankende til Beklædninger af Mure, Lysthuse, Buegange og fritstaaende Søiler, vil sikkert enhver Blomsterelsker finde Anvendelse for den, til et eller flere af de nævnte Øiemed.

En god Jord for Roser i Almindelighed bestaaer af lige Dele Markjord, Bladjord og forraadnet Gjødning, til Potteroserne kan man endnu dertil føie nogle Trækul og lidt grovtkornet Sand. For godt Vandafløb i Potten ved Potteskaar og Trækul maa der altid sørges, ligesom man ved at blande lidt frisk Kalk iblandt Jorden, kan skille sig af med Regnormene, som saa ofte tilstoppe Vandafløbet. Vil man forskaffe sig smukke, rigtbærende Potteroser af den indiske Roses Underafdelinger, maae de i Sommertiden formerede Planter, der bedst overvintres i en kold Bakke, omplantes i Marts i større Potter og bringes i det Frie,

saasnart Nattefrosten er forbi, hvor de nedgraves paa et Gruusbed. Alle fremkommende Knopper borttages, overflødige Grene afbrydes, medens de ere smaa, og de stærke knibes i Spidsen, for at danne en smuk Form.

Naar Potterne hen paa Sommeren ere fyldte med Rødder, ompottes Roserne i større Potter og gives engang imellem en Vanding med fortyndet, flydende Gjødning. De saaledes behandlede Roser ville kunne blomstre smukt og rigt i Foraarsmaanederne, og ved at bringes i en varm Bakke, Ferskenkasse eller andet varmt Huus med 8 à 10° Varme, kan de bringes i Blomst i Vintermaanederne, eftersom de tidligere eller sildigere bringes paa Varme. Naar de ere afblomstrede, skæres de stærkt ned, og de afskaarne Grene bruges til Formering; de stikkes i Potter eller frit i et varmt Mistbænkvindue i en sandblandet Bladjord, skygges og overbruses engang imellem. Om 3 à 4 Uger ville de have Rødder, og blive derpaa plantede i Smaapotter. Ogsaa ved Oculation eller Podning paa Hybenstammer eller paa Stammer af Boursaulti eller Bengal florida Rosen kunne de forædles, hvorved deels opnaaes smukke Kronetræer, deels en hurtigere og kraftigere Blomstring. De rankende Varieteter af Noisetterosen, nogle Hybrider af Maaneds- og Bourbonrosen, og de egentlige rankende Roser Boursaulti, sempervirens, rubifolia o. fl., kunne ogsaa med Held anvendes som Potteroser, naar de allerede som ganske smaa ved stadig Knibning bringes ind i Buskformen. Naar de om Foraaret ere formerede ved Stiklinger og have udfyldt de smaa Potter, hvori disse ere blevne plantede, styrtes de ud paa Friland og forblive der til Slutningen af den næste Sommer, i hvilken Tid man ikke lader noget Skud blive længere end 3 Led, inden det knibes og forresten ved Udtynding og Borttagelse af de svageste Skud forhindrer en altfor compact Væxt. Efterat de atter ere indplantede, maae de behandles som andre Roser, dog maa ethvert stærktvoxende Skud strax standses, for at holde Planten i Orden. Centifolieroserne og de med dem beslægtede

Frilandsroser gives i Almindelighed en egen Plads, enten paa separate Grupper eller i en egen Rosenafdeling. En god, velgjødet Jord, hvis Kraft jevnlig maa fornyes ved fast og flydende Gjødning, er aldeles nødvendig for at de kunne udvikle sig til deres rette Fuldkommenhed. Man bør ikke plante dem nærmere end 1 Alen fra hinanden, og dersom de paa denne Plads skulle formeres ved Aflægning, bør Afstanden endnu være større. Formeringen ved Aflæggere foretages, saasnart Rosenfloret er forbi; man bruger dertil de unge Sommerskud, som bøies ned, indskæres lidt paa Siden og nedkroges i en lille Rende, hvorpaa Skuddet bedækkes med Jord. De ville her slaae Rødder inden Vinteren, og kunne afskæres og henplantes paa et Skolebed det næste Foraar. Man formerer dem ogsaa ved Oculation i Juli—August paa vilde Hybenstammer, for at erholde høistammede Roser, dog bruger man nu især dertil de remonterende Roser. Mosroserne kunne ogsaa formeres ved om Foraaret at skære de større Rødder i Stykker af 1 Tommes Længde og lægge dem i smaa Riller paa en kold Mistbænk, hvor de snart ville udvikle Øine og fremvoxe til smaa Planter, som inden Vinteren henplantes paa Skolebedet. Man driver ogsaa Landroserne, og planter dem i denne Hensigt i Potter om Efteraaret, overvintrer dem koldt, beskærer dem for at danne en smuk Form, og søger paa enhver Maade i den følgende Sommer at fremme Væxten, deels ved at borttage alle overflødige Øine og alle Blomsterknopper, deels ved at give dem flydende Gjødning. Naar man dernæst, efter at have beskaaret dem, til forskjellige Tider henflytter dem i det varme Huus, Ferskenkassen eller i en egen Rosenbakke, nøie vogter dem for Bladluus, og daglig efterseer dem, naar Skuddene bryde frem, for at ødelægge den lille brune Orm, som ellers æder Knopperne, vil man kunne have blomstrende Roser i flere af Vintermaanederne. De afblomstrede Roser skæres tilbage og udplantes atter paa Friland. Blandt Frilandsroserne egne følgende dem bedst til Drivning: Jomfrurosen, rosenrød,

Cristata, rosenrød, rød Mosrose, La Seduisante, rosalilla. Madame Legras, hvid, Boule de Nanteuil, carmoisin, Surpasse tout, skarlagen kirsebærrød, Couronne d'Amour, mørkrosa, Grandissima, carmoisinpurpur o. fl.

Rosenslægten henfalder i 2 store Afdelinger, Potteroserne og Frilandsroserne.

Til Potteroserne henregne vi:

1. Theerosen (Rosa indica Thea). Af denne interessante og yndede Potterose har man en talrig Mængde Varieteter med hvide, gule og blegrøde Blomster. De udmærke dem alle mere eller mindre ved deres eiendommelige Theelugt og frembringe deres smukke, fyldte Blomster hele Sommeren. Som gode Sorter kan nævnes: Belle Archinto, blegrød, Bouchère chamois, Clara, hvid, Devoniense. guulagtig, Yellow, guul, Niphetos, hvid, Marechal Bugeaud, rosa, Comte de Paris, kjødfarvet, Princesse Marie, rosalilla, Caroline, rødliglilla, Triomphe de Luxembourg, kjødfarvet med lysbruunt, Bon Silène, rosa, varierende i Carminrødt.

2. Maanedsrosen (R. Ind. semperflorens) har ligeledes talrige og smukke Varieteter. Medens Theerosen kun med Vanskelighed udholder vore Vintere paa Friland, ville de fleste Maanedsroser, ved at dækkes med Mos eller Tang, kunne overvintres ude, og saaledes om Sommeren danne smukke, længeblomstrende Grupper i Blomsterhaven.

Sorter: Admiral de Rigny, viinrød, Duc de Bordeaux, mørkpurpur, Bleu de la Chine, blændende rød, d'Yebles, carminrød, Reine Blanche, hvid, Taglioni, guulagtig, Bouquet des Dames, rosa. Til Drivning: Antheros, hvid, Eugen Beauharnais, rød, Cramoisie superieur, mørkcarmoisin, Madame Desprez, guulagtig, Madame Lacharme, kjødfarvet. Til Overvintring i Friland er den gamle lysrøde Maanedsrose især godt skikket.

3. Noisetterosen (R. ind. Noisettiana) udmærker sig derved, at Blomsterne ere ordnede i mangeblomstrende Klaser. De behandles som de foregaaende. Sorter: a) med

buffet, sammentrængt Vært; Anatole de Montesquieu, lillarosa, Blanche d'Orleans, hvid, Clara Wendel, guul, Coronis, mørkrosa, Edward Garret, rødviolet; b) med stærk, rankende Vært, Fellemberg, klar, rød, Aimée Vibert, hvid, Bougainville, violet, purpurea, purpur, Chromatella, guul; c) til Drivning, la Pactole, guul, la Victorieuse, kjødfarvet.

4. Bourbonrosen (R. ind. bourbonica). En værdifuld Afdeling, der behandles som Maanedsrosen; de brilliante, meest røde Blomster, fremkomme hele Sommeren. Sorter: Acidalie, rødlighvid, Armosa, rosalilla, Ceres, blegrosa, Henri Lecocq, rosacarmin, La florifere, rosalilla, Edward Desfossez, rødlig, rosalilla; ovenstaaende Sorter kunne drives. Proserpina, carmoisin, Lamartine, carminrød, Gloire de Paris, mørkrød med carmoisinviolet Skjær.

5. Redouterosen (R. ind. Lawrenciana). Denne lille, lave, fiintløvede Rose overvintres bedst paa et tørt og luftigt Sted i Væxthuset, da den lider af Fugtighed og behandles forøvrigt som de foregaaende. Sorter: Blanc, hvid, multiflora, rosa, Gloire des Lawrencianas, carmoisin.

6. Bankfierosen (Rosa Banksia). Denne fra China indførte Rose egner sig bedst til Udplantning i den frie Grund i et Væxthuus, hvor den kan espalieres ved Muren. Den dyrkes i Almindelighed i Potter, beskæres efter Blomstringen, holdes godt udtyndet, og de unge Skud knibes, men beskæres ikke. De talrige Blomster sidde i Klaser og ere meget smaa, omtrent som Blomsterne paa det dobbeltblomstrende Kirsebærtræ. Man har gule, hvide, enkelte og dobbelte Varieteter.

7. Muskatrosen (Rosa moscata) fra Berberiet, er den Sort, hvoraf den bekjendte tyrkiske Rosenolie erholdes. Den er rankende og behøver Plads ved en Sydmuur, hvor den maa dækkes om Vinteren eller bedre udplantes i fri Jord i Væxthuset. Sorter: Comtesse de Nassau, guulagtig, La Nantaise, hvid.

8. Prairierosen (Rosa rubifolia) er en rankende Rose, som nedstammer fra Amerika, den er lidt haardførere

end den forrige, men opnaaer dog først sin rigtige Fuldkommenhed i et Væxthuus. Sorter: Beauté des Prairies, rosalilla, Belle de Baltimore, hvid, o. fl.

9. Rosa bracteata fra China er rankende, og behandles som Bankfierosen. Sorter: Marie Lèonide, hvid, Victoire modeste, kjødfarvet.

10. Slyngeroserne: R. alpina, Boursaulti, capreolata, sempervirens, samt nogle Varieteter af stærktvoxende Noisette- og Hybride-Roser, anvendes til Beklædning af Lysthuse, Mure, Buegange og Søiler, men maae alle dækkes om Vinteren. Som specielle Sorter ville vi anføre: bengal florida, rosa, Boursaulti crimson, rød, sempervirens, Adelaide d'Orleans, hvid, Ruga, var. Félicité perpetuelle, kjødfarvet, capreolata alba, hvid, o. fl.

11. De remonterende Roser (Rose hybride remontant) blomstre første Gang i Rosentiden i Juli, og atter fra September til langt ud paa Efteraaret. Blomsternes Størrelse, Farve og Vellugt gjør denne Afdeling til en af de meest yndede. De kunne ved en god og omhyggelig Dækning overvintres i Friland, men man holder altid endeel i Potter, deels for at være sikker paa at bevare Sorterne, deels for at fremdrive dem i Løbet af Vinteren og Foraaret. Gode Sorter, som tillige kunne drives, ere: Aubernon, mørkrosa, Docteur Marx, mørkcarmoisin, Edward Jesse, mørkpurpur, William Jesse, carminrød med purpur, Louis Bouonaparte, skarlagen, Madame Laffay, rosa, Géant des Batailles, fløielscarmoisin, Prince Albert, violetcarmin, Sydonie, chamoisrosa, Julie Despréz, mørkrosa, La reine, rosa, o. fl.

Til Frilandsroserne henregnes:

1. Centifolie-Rosen (Rosa centifolia provincialis) eller som den ogsaa kaldes Provindsrosen, blomstrer vel kun eengang om Aaret, men udfolder da ogsaa et saadan Overmaal af Skjønhed og Vellugt, at Rosentiden med Rette betragtes som Sommerens Glandspunct. Som fortrinlige Sorter kunne vi anføre: cristata, rosa, hollandica maxima

rosa, unica, hvid, Reine de Danemark, kjødfarvet, des peintres, blaaligrød, Dijonensis, rosa (den bekjendte Jomfrurose), unique panaché, hvid med røde Striber, o. fl.

2. Mosrosen (R. cent. muscosa). Af denne yndede Rose har man en stor Mængde Varieteter, hvoraf vi ville fremhæve: Zoé, rød, med Mos paa Grene og Blade, Kosciusco, mørkfløielspurpur, Etna, purpurildfarvet, Comtesse de Noé, carmoisin, unique de provence, hvid, Jenny Lind, rosa, stærkt besat med Mos.

3. Gallicarosen (R. cent. gallica) indeholder en Mængde smukke, meest mørktfarvede Varieteter, hvoraf vi ville udpege: Agathe de Montmorency, rosa, General Evain, purpur, Pierre Corneille, purpur, Triomphe de Louvain, carminrød, Tricolore de Flandres, hvid, rød og violet.

4. Damascenerrosen (R. cent. damascena). Sorter: Madame Hardy, hvid, Athala, kjødfarvet, Duc de Cambridge, carmoisin, La negresse, sort purpur.

5. Portlandsrosen (R. cent. portlandica). Sorter: Du Roi, rød, Blanche du Roi, hvid, Genie de Chateaubriand, carmoisin, med sort Tegning, Duchesse de Rohan, rød med lilla.

6. Hvide Roser, Rosa alba. En stærktvoxende Rose med mange smukke Varieteter, saasom: Maidenblush, kjødfarvet, Ancelin, mørkrød, Blanche agreable, hvid, Belle de Segur, rosa, o. fl.

7. Hybride Landroser (Rosa hybrida). Sorter: Reine des Belges, hvid, Belle de St. Cyr, rosa, Coupe d'Amour, mørk-chamois, General Allard, mørk-rosa, Gloire de Couline, carmin, L'Attrayante, kjødfarvet.

8. Kapusinerrosen (Rosa Eglanteria). Stærktvoxende Roser, som formere sig ved Rodskud. Blomsterne ere enkelte, gule, med røde Pletter ved Grunden; paa en Varietet, den tofarvede tyrkiske Rose, ere Blomsterne udvendig gule og indvendig brændende røde. En meget god Varietet er den gule, dobbelte, persiske Rose. Den holdes bedst i Potte, formeres ved Oculation paa Hybenstammer,

og Grenene studses kun paa Spidserne, da Blomsterne fremkomme paa det unge Træ. Man kan befordre Blomstringen ved at binde Grenene ned til en Jernring, der befæstes til nogle Stokke.

9. Den gule Rose (Rosa sulphurea) har store, gule, dobbelte Blomster, som dog sjelden aabne sig uden i gode Sommere, og naar Planten er espalieret til en Sydmuur og beskyttet mod Fugtighed paa Blomsterne. Den formeres ved Aflæggere, Rodskud og Podning.

10. Pimpenellerosen (Rosa pimpenellifolia) har smaa Blade, smaa, men talrige Blomster, er stærkt tornet og voxer let sammen i en Klump paa Grund af den Mængde Rodskud, som den udsender. Den anvendes i Bouketter, især paa Skraaninger og sandede, tørre Steder. Man har endeel Varieteter med fyldte Blomster, som variere i Rødt, Rosa, Hvidt og Guulagtigt. Saavel denne som den følgende Art blomstre c. 14 Dage tidligere end de øvrige Roser.

Kaneelrosen (Rosa cinnamomea), har ranke 3—4 Fod høie Skud, rødbrune Grene og uregelmæssige dobbelte røde Blomster. Den anvendes som Bouketplante og udbreder sig stærkt ved sine talrige Rodskud.

10. Violen.

Den beskedne, men dog saa yndede Martsviol (Viola odorata) med de smukke mørkeblaa Blomster, der udsender den saa behagelige Viollugt, er, ligesaavelsom den lugtløse, men store og farverige Stedmodersblomst (Viola tricolor), egentlig Frilandsplanter, men dyrkes dog ogsaa i Potter til Vinter- og Foraarsflor. Blandt Varieteterne af den første ville vi især fremhæve den blaa Russiske, som udmærker sig ved sin tidlige og langvarige Blomstringstid, den dobbelte Blaa og den dobbelte Hvide, som ogsaa blomstre længe og kommer lidt sildigere i Blomst, den Træagtige og Neapolitanske, som har blaa Blomster og som især egne sig til Drivning om Vinteren. Medens den træagtige Viol kan

trives og blomstre ude i Haven, hvor den let formeres ved sine Udløbere, og ved fortsat Borttagelse af alle Sideskud paa eet nær, som opbindes til en Stok, kan bringes til at antage en Slags Træform, trives den neapolitanske Viol bedst i Potte, hvor den hele Vinteren igjennem vil kunne udfolde sine vellugtende Blomster. For at bringe den til Fuldkommenhed udplanter man Udløberne i Marts eller April paa et, af lige Dele Markjord og sandet Lyngjord tilberedt, Bed i Rader 1 Fod fra hinanden og med 6 Tommers Afstand i Raderne. Her holdes de rene for Ukrudt. Jorden oplokkres, og alle Udløbere borttages, saasnart de vise sig. De gives Skygge mod den brændende Middagssol og Vand, naar de maatte behøve det. I April optages de med Klump, sættes i Potter af 6—8 Tommers Vidde og skygges, til de ere anvoxne i Potterne. De kunne baade blomstre i det kolde Huus og taale en Varme af 8—10°, naar de gradviis vænnes til denne høie Temperatur. Alle Udløbere borttages, og først mod Slutningen af Floret lader man dem fremkomme for at benytte dem til Formering.

Af Stedmodersblomsten har man den sædvanlige Ældre, hvis talrige Varieteter bør have Blomster, som danne en Randkreds mindst af en Species Størrelse og være smukt reent farvede og regulairt tegnede, og de nye Fancy-Varieteter med broncerede og kobberfarvede Blomster i Schatteringer. Man formerer dem bedst ved Frø, hvortil man vælger Frøkapslerne efter de først udsprungne Blomster. Det saaes i August i Potter, fyldt med let sandblandet Jord. Naar Planterne ere 1 Tomme høie, ompriktes de paa det Bed eller den Gruppe, hvorpaa de skulle blomstre. En Gjødning i Bunden paa et saadant Bed af Hønse- eller Duemøg vil betydeligt befordre Blomstens Størrelse og Skjønhed. Vil man have et Flor af dem i Potter, da indplanter man sidst i October nogle af de stærkeste Planter fra Bedet i 6 Tommer vide Potter i en Jordblanding af Markjord, Bladjord og forraadnet Gjødning, lader Potterne

staae ude til Frosten for Alvor begynder, og giver dem derpaa en Plads i en Bakke eller Mistbænk. I Februar tages de frem, afpudses og omplantes, dersom de skulle trænge dertil, og man lader kun 6—8 stærke Skud blive paa en Plante. De faae derpaa en Plads i koldt Væxthuus tæt under Glasset og gives Gjødningsvand, naar Knopperne begynde at vise sig.

§ 3. Perennerende Løg- eller knoldeagtige Potteplanter.

Achimenes. Naar Toppen om Efteraaret visner, hensættes Potterne paa Bagsiden i Jordhuset eller bedre paa et tørt og varmt Sted i Værelset; de knoldeagtige Rødder optages i Marts og lægges atter i flade Potter, fyldte med sandblandet Bladjord. Knoldene bedækkes løseligt med Jord, og Potterne sættes i en varm Mistbænk, hvor de kun befugtes sparsomt, indtil Spirerne fremkomme. Naar Planterne ere 2 Tommer høie, kan man tage dem op og plante dem enkelt i Potter af 5 Tommers Vidde, hvorved man erholder meget kraftige, stærktblomstrende Exemplarer. De holdes indtil Blomstringen i den varme Sommerbakke og flyttes derfra til et solrigt Værelse. De ere 8—10 Tommer høie Planter med ovale, haarede Blade, pyramideformet Væxt og store, tallerkenformede Blomster, der holde sig meget længe, og blomstre den hele Sommer. De bedste Sorter ere: A. grandiflora med violblaae Blomster, A. longiflora med azurblaae Blomster, A. pedunculata med orangegule og A. picta med brogede Blade og pragtfulde, stribede Blomster, cardinalis med skarlagenrøde Blomster, cupreata med kobberrøde Blade og skarlagenrøde Blomster, ignescens med ildrøde og patens med store stærkpurpurfarvede Blomster, gloxiniaeflora med hvide Blomster, guult Svælg og purpurrøde Prikker, longiflora latifolia med store, himmelblaae Blomster, Jaureguia med hvide Blomster, picturata med rosenrøde Blomster, schatteret og stribet med Kobberfarve, gigantea store, rigt og længeblom-

strende Klaser med rødgule Blomster. Hjem: Mexico og Sydamerika.

Agapanthus umbellatus med knippedannet Rod, lange Irislignende Blade og smukke, blaae Blomster i en tæt Klase paa Enden af et 3 Fod høit Skaft. Den fordrer store Potter, kraftig Plantejord, overvintres frostfrit og nøies med en Plads bagved Stilladset. Hjem: Cap.

Alloplectus Schlimmii, Knoldvæxt, hørende til Gesnerierne, den har smukke Blade, røde Blomster og dyrkes i Varmehuset.

Alstroemeria. Af denne smukke sydamerikanske Planteslægt gives der mange, meget smukke Arter saasom: pelegrina, psittacina aurea, hirtella o. fl., med knoldede eller tykke kjøddede Rødder og oprette Stængler, der paa Enden frembringe store, brogede og pralende Blomster i store Klaser. De holdes næsten tørre om Vinteren og ompottes i Mai i en fed, sandblandet Plantejord med dygtigt Vandafløb i Potterne, som idetmindste maae være 8 Tommer i Diameter. Men alle disse Sorter fordunkles aldeles af de nylig indførte Alstroemerier fra Chili, som i Farvepragt og Afvexling overgaaae enhver Forestilling. De cultiveres bedst saaledes. I October udgraver man paa et solrigt Sted et Bed 1½ Tomme dybt og lægger et Lag Potteskaar og Smaastene paa Bunden for at tilveiebringe Vandafløb, derover lægges et lille Lag Mos og ovenpaa dette 15 Tommer Jord, bestaaende af lige Dele Græstørvjord, Bladjord, og det Hele omgives med en Bræddeindfatning. I dette Bed lægges Rødderne 10 Tommer dybt, og Vinduer lægges paa i stærk Regn og naar Frosten begynder; ved Dækning og Gjødningsomsatser holdes denne ude om Vinteren, og om Foraaret gives rigelig Luft indtil Blomstringen, da Vinduerne borttages.

Naar Toppen i Juli visner, optages Rødderne og gjemmes i tør Jord til Læggetiden i October. Formering ved Roddeling og Frø, som ved tidlig Saaening og god Pleie kan blomstre den første Sommer.

Amaryllis. Det er pragtfulde, sydamerikanske Løgvæxter med lange, smalle Blade og store pragtfulde Blomster paa et 2 Fod høit Skaft. Naar Bladene indtørre, stilles Potterne paa Baghylden. I Marts omplantes de, uden at beskadige Rødderne, i en af 2 Dele Græstørvjord og 1 Deel Sand bestaaende Jord og bringes paa en varm Mistbænk, hvor de i Begyndelsen kun vandes sparsomt. Efter Blomstringen stilles de i Væxthuset eller i et solrigt Værelse, hvor de vandes jevnt, til Bladene gulne, hvorefter Vandingen lidt efter lidt ophører. De fleste Arter blomstre om Foraaret.

A. Johnsoni med mørkkirsebærrøde, hvidstribede Blade, A. miniata med mønnierøde Blomster, A. Reginae med skarlagenrøde Blomster, A. vittata med vellugtende, hvide Blomster med røde Striber. A. formossisima udplantes om Sommeren paa et varmt Sted, Løgene optages om Efteraaret, naar Frosten begynder, indslaaes bag Stilladset, til Bladene indtørre, og plantes derpaa i Potter, som i Februar eller Marts bringes paa Varme, hvorefter de smukke, mørkerøde Blomster snart vise sig. Der gives en stor Mængde Arter og Varieteter af denne smukke Planteslægt.

Formeringen skeer ved de unge Løg, der fraskilles, naar de ere udvoxede.

Anomatheca cruenta. Det er smaa Løgvæxter med linieformede Blade, grenet Stængel og mønnierøde Blomster med mørkrøde Pletter. De smaa Løg lægges i September i 5 Tommer vide Potter, 3—4 sammen, i en sandblandet Bladjord, og vandes sparsomt. Potterne stilles om Vinteren paa et lyst Sted, og naar Blomsterstænglen henimod Foraaret fremkommer, vandes stærkere; saasnart Bladene gulne, ophører Vandingen, og Potterne staae tørre, til de atter om Efteraaret blive omplantede. — Hjem: det gode Haabs Forbjerg.

Begonia discolor er en anseelig Plante med store, paa Undersladen blodrøde, paa Oversladen grønne, rødaarede, skæve Blade, 2 Fod høie, kjødede Stængler og lyserøde

Blomster. De knoldeagtige Rødder holdes om Vinteren tørre, omplantes i Marts i kraftig Plantejord og fremdrives i Mistbænken eller Væxthuset. Naar Planten om Efteraaret taber sine Blade og Stængler, ophører Vandingen. De nyere Arter med knollede Rødder, diversifolia, med store, prægtige rosenrøde Blomster, martiana med rosenrøde, og cinnabarina med guulrøde Blomster behandles paa lignende Maade, hvorimod de Sorter, som beholde deres Stængler og Blade om Vinteren, maae overvintres i en Varme af 6—8°. Af saadanne Sorter ere især følgende meget smukke: præstoniensis med skarlagenrøde Blomster, manicata med røde Blomster, incarnata med rosenrøde Blomster, heracleifolia og ricinifolia med store anseelige Blade.

Bomarea dulcis, med knollet Rod, rankende Stængler, udvendig mørkerøde og indvendig gule, rødplettede Blomster. Den overvintres frostfrit.

Caladium Colocasium med store hjerteformige, smukt aarede Blade og knollet Rod overvintres tørt under Stilladset i det varme Huus og fremdrives i Marts i Potter, som bringes paa en varm Mistbænk. Senere henflyttes de i en Bakke og ompottes et Par Gange i en af Bladjord, Mistbænkjord og gammel Gjødning bestaaende Jord; de anvendes til Decoration i Værelserne og Væxthuset. Fra Juli kan man, i Forbindelse med Canna discolor, som behandles paa samme Maade, danne smukke Bladgrupper af dem i Friland, naar man giver dem en varm beskyttet Plads og nogen Undervarme af frisk Hestegjødning. De varme Caladiumarter fra Ceilon, Borneo og Madagascar, hvis tildeels store Blade prange med glimrende Tegninger og Pletter i Rødt og Hvidt og hvoraf vi fremhæve: Argyrites, Bellemeye og Houllette, Hvid, Chantini, Victehi, bicolor Neumanniana, Rød, o. fl. overvintres tørt og varmt, indtil Knollene i Marts fremdrives i den varme Mistbænk i Formeringshuset ved 16—24° Varme, som er nødvendig for dem under deres hele Væxtperiode. Man ompotter saa ofte det behøves, og giver en Jord bestaaende af lige Dele Lyngjord,

Bladjord og gammel Gjødning. Kan man anbringe de større Exemplarer i store 12 Tommers vide Potter og placere dem saaledes, at Underfladen netop berører Vandfladen paa Bassinet i et Victoria-Huus, da vil man opnaae at erholde sande Pragtexemplarer. Alle Arter formeres ved Roddeling.

Colochortus splendens, luteus og venustus ere smaa Løgvæxter fra Californien, med 1 Fod høi Blomsterskaft, paa hvis Spidse fremkomme 3 til 5 prægtige glindsende Blomster af guldguul, hvid, purpur og lilla Farve. De behandles bedst som Alstroemerierne fra Chili.

Camassia esculenta er en Knoldevæxt fra Nordamerika, med store, lange Blade, og Skaft med en Drue af smukke, blaae udbredte Blomster, overvintres som forrige og formeres ved Roddeling.

Canna. Store anseelige, sydamerikanske Planter med store, ovale eller langagtige Blade, urteagtig Stængel og rødgule Blomster. De plantes i Marts i kraftig Plantejord og gives store Potter (12 Fod brede og 10 Fod dybe), fremdrives i Sommerbakken; om Efteraaret lader man dem tørre ind, og overvintrer dem frostfrit bag Stilladset.

C. indiflora, C. chinensis, C. indica med røde Blomster og C. Warscewiczii med mørkrøde Blomster og rødbrune Blade, Stængler og Frøkapsler. C. discolor med smukke, store, rødbruunt-kantede Blade ere de bedste. De formeres let ved Frø og Roddeling.

Cyclamen europaeum, persicum, coum og vernum ere lave Planter med tykke, skiveformige Rodknoller, hvorfra Bladene og Blomsterne umiddelbart fremkomme. Man lader dem hvile om Sommeren med en sparsom Vanding og ved at anbringe dem paa et skygget Sted i Væxthuset. Naar man om Efteraaret atter giver dem Vand og 6—8° Varme, ville de snart blomstre. Den bedste Jord for dem er lige Dele Mark- og Lyngjord med lidt forraadnet Gjødning.

Erythrina. Det er pragtfulde, ost- og vestindiske

Planter med ranke, grenede, urteagtige, tornede Stængler, tykke, kjøddede Rødder, store, ovale, 3-hobede Blade med Torne paa Stilke og Bladribber, og pragtfulde, røde, læderagtige, 3—4 Tommer lange Ærteblomster i 1—2 lange Endedruer. Naar Bladene om Efteraaret begynde at falde af, holdes Potterne tørre og vandes i Vintertiden kun saameget, at Rødderne ikke udtørre; i Marts omplanter man dem i en kraftig Plantejord, blandet med noget Sand og Bladjord, indstudser de tørre Grene ned i det Friske, og bringer Potterne paa en Mistbænk eller i Sommerbakken. Man kan omplante dem een eller to Gange, naar Rødderne have fyldt Potten, engang imellem vande med flydende Gjødning (Maltspireafkog), og gives ellers i Væxtperioden rigeligt Vand. Naar Bladene ere udvoxede, stiller man dem i Jordhuset, for at vænnes til Luften, og naar dette er skeet, kan man i Juni udplante dem paa Friland paa et varmt, solrigt Sted, i dyb, løs og nærende Jord, hvor de ville udvikle en forbausende Blomsterrigdom. Om Efteraaret kan man opgrave dem og indslaae dem i Sand under Stilladset i Jordhuset. For at bringe dem til at blomstre rigtig fuldkomment i Potter, maae disse ved den sidste Ompotning være 10—13 Tommer vide og 9—10 Tommer dybe. Formeringen skeer let ved Stiklinger. E. crista galli med kirsebærrøde Blomster, E. herbacea med mørkskarlagenrøde og E. laurifolia med høiskarlagenrøde Blomster ere de meest bekjendte.

Eucomis punctata. Det er en Capsvibel med lange, plettede Blade, 1½ Fod høit, plettet Skaft med et tæt Blomsterax, bestaaende af smaa, grønlige Blomster, over hvilke hæver sig en smuk Bladkrone. Løgene overvintres tørt og omplantes i Februar i kraftig Plantejord, blandet med ⅕ Sand. Planterne holdes ude om Sommeren og kunne med Fordeel udplantes paa Friland. Blomstringstid om Sommeren. Formering ved Rodyngel.

Ferraria Tigridia er en smuk Løgvæxt fra Mexico med liniesværdformede, foldede Blade, 1½ Fod høit Skaft

med fleerblomstret Svøb og store sexbladede, pragtfulde, skarlagenrøde Blomster med gule og blodrøde Pletter og Tegninger. I Marts lægger man de første Løg i Potter, der fremdrives langsomt paa en Mistbænk og siden behandles som Anomatheca. I Mai lægger man de øvrige Løg paa et solrigt Sted i Friland, i god, nærende Jord, med en Afstand af 8—12 Tommer. De blomstre der den største Deel af Sommeren, optages, naar Frosten begynder, nedslaaes i Væxthuset bag Stilladset, indtil Bladene visne, og bevares siden paa et tørt og frostfrit Sted. Jordart som de forrige, Formering ved Rodyngel.

Gesneria. Det er pragtfulde, brasilianske Knoldevæxter, med smukke, ovale, langagtige, modsatte, siddende, blødhaarede Blade og pragtfulde, skarlagenrøde, rør- eller kølleformede, ofte 1 à $2^1/_2$ Tomme lange Blomster, i rigt blomstrende Endedruer. Knoldene overvintres tørt paa det varmeste Sted i Væxthuset eller i et varmt Værelse; de omplantes i Februar og stilles paa en varm Mistbænk, hvor de snart fremdrive deres Skud. Spiringen lettes ved at lægge Knolde i Kulaffald og ved at blande noget deraf i Jorden. Potterne vandes inden Spiringen meget sparsomt, senere mere og om Sommeren rigeligt. Før Blomstringen ompottes de i større Potter, og naar Bladene visne, behandles de som Achimenes og vandes kun saameget, at Knoldene ei udtørre. Jordart: sandblandet Bladjord; Formering ved Spirer fra Knolden, der udskæres med et lille Stykke af denne, og ved Frø, som, naar det saaes tidligt, og Planterne ompottes nogle Gange, allerede samme Sommer giver blomstrende Planter. G. elongata, som blomstrer om Vinteren, G. Geroltiana med brogede Blade, G. discolor har fleerfarvede Blade, G. magnifica har store 5 Tommer lange og 4 Tommer brede Blade og store blodrøde Blomster, G. hybrida splendens høirøde Blomster og G. zebrina og cinnabarina smukke, røde Blomster og store hjerteformede, mørkegrønne Blade, der ere gjennemdragne

med blodrøde og purpurfarvede Aarer. Alle Gesnerier ere meget smukke, men fordre en stærk Varme i Væxtperioden.

Gladiolus ramosus med røde, purpur- og hvidtegnede Blomster, G. floribundus med talrige, kjødfarvede Blomster med mørke Striber og G. psittacinus med store, talrige, høigule, mørkskarlagenrødt-puncterede Blomster i eensidige Ax, G. gandavensis med rosa og amarantrøde Blomster, blaae Støvnaale og hvide Pistiller, ere smukke Løgvæxter fra Cap, der formeres ved Rodyngel og Frø, og forøvrigt behandles som Ferraria; Bladene ere sværdformede, Stænglen 2—3 Tommer høi, og Blomstertiden Juli og August.

Gloxynia. Det er smukke, rigtblomstrende, Brasilianske Planter med lave Stængler, store tykke, ovale, haarede Blade, og enkeltstaaende, store, tragt- eller klokkeformede, gabende Blomster. De behandles og formeres som Gesneria, samt ved Blade, der aftages tæt ved Stænglen og stikkes i smaa Potter, fyldte med sandblandet Tørvejord; ved at ompotte de fremvoxede Planter et Par Gange i velforraadnet, sandblandet Træjord, kan man tiltrække Pragtexemplarer med over 100 Blomster. Gloxynierne, hvoraf der nu gives flere Hundrede prægtigt tegnede Varieteter, deles i de med oprette og de med hængende Blomster. Af de Første ville vi nævne: Alba auriculata, Donna Colonna, Helen of Orleans, Roy Ferdinand, Princess Alice og af de Sidste: Claude Lorrain, Madonna, Mathilde de Landevoisin, Scholastica, Sebastian, Spagnoletta o. fl.

Hibiscus moscheutos fra Canada har store 3-lappede Blade og store, rosenrøde Blomster af 7 Tommers Diameter. Den omplantes i Marts i store Potter i sandet Græstørvjord og Tørvejord med en lille Tilsætning af forraadnet Kogjødning; man beholder kun 4—6 af de stærkeste Rodskud og holder Planten Sommeren over i et fugtigt Væxthuus. Ved denne Behandling ville Blomsterne fremkomme i October. Formeres ved Roddeling og Frø.

Ipomaea Tyrianthina. Denne smukke Slynge-

plante overvintres tørt og varmt, og de knollede Rødder plantes tidligt om Foraaret, i 10 Tommer vide Potter i en Blanding af Markjord og Lyngjord. Efterat have staaet paa Undervarme i 3 à 4 Uger, kan de henflyttes i et koldt Huus, hvor de kan trækkes op ad Vinduesposterne, og de ville der udvikle de store mørkpurpurrøde Blomster hele Sommeren. Formeringen skeer ved Stiklinger og Frø.

Isoloma Crameri har knollet Rod og smukke røde Blomster; behandles som Gesneria.

Ixia. Det er smukke Løgvæxter fra Cap med linie-sværdformede Blade, grenet Skaft, og smukke, fleerfarvede, plettede og tegnede Blomster næsten i alle Farver, ordnede i talrige Ax eller Druer. Behandling og Formering som Anomatheca. I. coerulea har blaae Blomster, I. curta mørkegule Blomster med Mørkerødt, I. crateroides store, kugel-, klokkeformede, purpurrøde Blomster. I. maculata iridiflora stjerneformede, udbredte, kobbergrønne, fløielssort-plettede Blomster o. s. v. Slægterne Babiana, Antholyza, Sparaxis ligne for en Deel Ixierne saavel i Udseende som i Dyrkning.

Lilium lancaefolium alba med store, reenhvide, omboiede Pragtblomster med en behagelig Duft, samt Varieteterne roseum med rosenrøde, og punctatum med hvide, rødplettede Blomster fortjene i høi Grad at dyrkes i enhver Blomsterhave. De plantes i November i store 8—10 Tommer vide Potter, efterat alle fordærvede Rødder ere borttagne, i en Jordblanding af 2 Dele Markjord og en Deel Bladjord, overvintres frostfrit, og holdes om Sommeren i Sommerbakken og Væxthuset. Behandlede paa denne Maade blomstre de i August og September. Hjem: Japan; Formering ved Rodyngel. Stænglen, som bærer 5–8 Blomster, er besat med siddende, lancetformede, blaagrønne Blade.

Lobelia. Det er smukke, mexikanske Stauder, med langagtige, siddende Blade, ranke, 3—6 Tommer høie, haarede Stængler, og store, pragtfulde, mørke eller skarlagenrøde Blomster i lange Endeax. Paa et tørt Sted kunne

Lobelierne dyrkes i Friland med behørig Dækning, men man gjør rettest i at overvintre dem frostfrit under Stilladset. Men kan opnaae en overordentlig Frodighed og 2—3 Fod lange Blomsterax, ved i October at stikke Skuddene i Smaapotter, bringe dem paa en varm Mistbænk i Januar, ompotte dem i større Potter i kraftig Plantejord, naar Rødderne have udfyldt Potten, og ved sidste Ompotning midt i Mai give dem Potter af 15 Tommers Vidde og 12 Tommers Dybde. De holdes bestandigt paa store Vandskaale, fyldte med Vand, da Lobelierne oprindeligt ere Sumpplanter, og holdes inde, til Blomstringen er begyndt, hvorefter de vænnes til Luften og udflyttes i det Frie, hvor de ville blomstre til langt ud paa Efteraaret. L. cardinalis med brændende, høirøde Blomster, L. fulgens med skarlagenrøde Blomster, L. ignea med mørkebrunrøde Blade og store, pragtfulde, skarlagenrøde Blomster, L. grandis med blaae Blomster og L. splendens med store, høiskarlagenrøde Blomster, samt de nyere Pragtvarieteter: Salteri, Queen Victoria, fulgens multiflora, fulgens pyramidalis og refulgens, ere de fortrinligste.

Lychnis coronata med store, pragtfulde, orangerøde og L. Bungeana med store, mørkerøde Blomster, kunne vel overvintres i Friland, men bringes sjelden eller aldrig til at blomstre der, hvorfor disse tvende Arter, der unegtelig ere de smukkeste af hele Slægten, overvintres frostfrit bag Plantestilladset og omplantes i Marts i kraftig Plantejord. Planterne fremdrives langsomt i Sommerbakken eller Væxthuset, ompottes et Par Gange, og vandes med flydende Gjødning engang imellem. Saaledes behandlede ville de blomstre meget frodigt i August og September. Hjem: Siberien; Formering ved Roddeling og Stiklinger.

Den nye japanske Art L. Sieboldi med store hvide Blomster, behandles som de Forrige.

Macromeria exserta er en smuk, perennerende Væxt fra Mexico med rue Blade og prægtige, store, hængende, rørtragtformige, guldgule Blomster i endestaaende Druer.

Den plantes i Græstørvjord og Tørvejord og holdes inde om Sommeren; den blomstrer i October og November, overvintres frostfrit og formeres ved Roddeling.

Mandirola Nægeli picturata, med lilla røde Blomster, og pragtfulde Blade med purpur Tegning paa grøn Grund, behandles som Gesneria.

Mimulus. Det er smukke, nordamerikanske Stauder, som kunne overvintre i Friland paa et tørt Sted og under en god Bedækning. For at være sikker, overvintrer man nogle Potter frostfrit som Lobelia, omplanter og deler dem i Marts, og udplanter i Mai nogle af dem paa Friland. Udseende: lave Stauder med æggerunde, lancetformede, klæbrige eller stærkt moskuslugtende Blade, store, gule, rød- eller bruunplettede Læbeblomster; de formeres let ved Roddeling, Stiklinger og Frø. M. cardinalis har skarlagenrøde Blomster, M. Wilsoni gule Blomster med mørkebrune Pletter, M. altroroseus mørkerøde, o. fl.

Ranunculus cortusaesolius med store guldgule Blomster, som fremkomme hele Sommeren, den maa overvintres frostfrit.

Thyrsacanthus rutilans med knollet Rod, røde Blomster og smukke Blade behandles som Gesneria.

Veltheimia viridiflora, udvikler sit store Blomsteraxx med talrige grønlige Blomster i December; den holdes i det halvvarme Huus. V. uvaria opnaaer først sin rette Fuldkommenhed ved at være udplantet paa Friland, hvor den frembringer 5—6 Blomsterstængler med prægtige, rørformige, rødgule Blomster i et langt Ax.

§ 4. Varme og halvvarme Potteplanter.

Har man en egen Afdeling i sit Væxthuus til halvvarme Planter eller saadanne, der fordre en Varme af 5—8° og Plads i sin Ananaskasse til de Sorter, som om Vinteren fordre + 9—15°, da ville vi anbefale Dyrkningen af nedenstaaende Sorter, hvoraf endeel have deres naturlige Blomstertid om Vinteren. I et saadant Locale kan

man ogsaa drive Svibelvæxter, saasom Hyacinther, Tulipaner, Lilliecondal, Crocus, Tazetter o. fl., ligesom Centifolieroser, persiske Syriner, dobbelte Kirsebær, dobbelte Ferskentræer o. fl., saaledes at man den hele Vinter kan have et rigt og udsøgt Blomsterflor.

Aphelandra fulgens fra Mexico udmærker sig ved sine smukke, røde Blomsterax, der bestaae af talrige, lange, rørformige Blomster; den har modsatte hjerteformede Blade med dunet Underflade. Denne smukke Plante plantes i Bladjord eller Lyngjord med stærkt Vandafløb i Potten, holdes om Vinteren paa 5—8° ved sparsom Vanding, men vandes rigeligt om Sommeren; efter Blomstringen indstuddes de Grene, som have blomstret, for at frembringe Sidegrene. Formeringen ved Stiklinger under Glasklokke.

A. Leopoldi med prægtige, store, glindsende Blade med regelmæssige hvide Baandstriber, og canariegule Blomster i et Ax; behandles som Forrige.

Allamanda neriefolia. Slyngplante med smukke Blade, store talrige og guldgule Blomster. Den overvintres lyst og tørt ved 8—10°, og formeres ved Stikling.

Begonia coccinea med skarlagenrøde, B. incarnata med kjødfarvede og fuchsioides med hængende, røde, fuchsialignende Blomster, formeres let af Stiklinger, plantes i Bladjord og blomstre i det halvvarme Huus den meste Deel af Vinteren; B. alba coccinea og B. hydrocotylifolia behandles paa samme Maade.

De pragtfulde tegnede Varieteter af Rex Xanthina, R: magnifica, Leopoldi, Grandis, Snowflake, splendida argentia, ere smukke Decorationsplanter i det varme Væxthuus, men da de fordre en temmelig høi Temperatur og en omhyggelig Behandling, samt ere meget følsomme, naar de paavirkes af tør Luft og Gasudstrømninger, ville de hertillands ikke ret vinde Indgang hos Publicum. De formeres meget let ved Blade eller Bladstykker, der lægges ovenpaa en flad, med sandblandet Lyngjord fyldt Potte, bedækkes med lidt Trækulstøv og holdes varmt i en Mistbænk eller

bedre i et Formeringshuus. De trives bedst i en moseagtig Lyngjord, ompottes jevnligt og holdes stadig paa en jevn Undervarme med fugtig Luft. Ældre, velcultiverede Expl. af 1 à 1½ Alens Gjennemsnit og Høide, ere en sand Prydelse for de varme Huse, især naar flere forskjelligt farvede Arter ere plantede sammen i en Potte.

Cactus. Af denne talrige Plantefamilie dyrkes især Afdelingerne Echinocactus, Mamillaria, Melocactus og Opuntia meest for deres smukke og usædvanlige Former, medens Cereus-Arterne og Epiphyllum truncatum med sine Varieteter dyrkes for de smukke Blomster. Medens den sidste blomstrer om Efteraaret og Vinteren og især frodigt udvikler sig, naar den er podet paa stærke Cereus eller Opuntia Stammer, blomstre C. grandiflorus, speciosissimus, Ackermanni Mallissoni o. fl. om Sommeren i Juni—Juli. De udmærke sig alle ved store, pragtfulde Blomster, der for det meste ere af kort Varighed. Man holder dem tørt i Vintermaanederne, vander dem rigeligt i Væxtperioden og giver dem let nærende Bladjord blandet med gammel Gjødning og Kalkgruus og forsyner dem med tilstrækkeligt Vandafløb. De formeres let ved Stiklinger paa Undervarme.

Centropogon grandiflorum fra Mexico har oprette, haarede Stængler og Blade af Hjerteform, med store rørformede, carmoisin purpur Blomster i Bladvinklerne. Denne prægtige Plante overvintres i det halvvarme Huus og plantes i let Bladjord med Steen og Kul imellem, den formeres ved Stiklinger.

Chirita sinense har rundagtige, glatte, haarede Blade og et Skaft med flere blaaagtige Blomster, som ligne Gloxinier; den dyrkes i det varme Huus og gives en sandblandet Lyngjord. Formeres ved Blade.

Cissus discolor. Slyngplante i det varme Huus, med pragtfulde brogede Blade.

Coleus Blumei ligner i Væxt og Blade en Nelde, men de store lysegrønne Blade ere smukt tegnede med mørke-

rødt. C. Verschaffelli har mørkebrune Blade og rødlig Tegning, det er en meget brugbar Decorationsplante. Begge Arter voxe frodigt i en god nærende Mistbænkjord, fordre jevnlig Ompotning og formeres let ved Stiklinger.

Columnea crassifolia med store, tykke, lancetformige Blade og smukke, 3—4 Tommer lange, skarlagenrøde, rørformige Blomster. Formeres ved Stiklinger, gives sparsomt Vand og 8—10° Varme om Vinteren.

Cyrtanthera Ghiesbreghtiana og macrantha ere smukke, grenede Buske med modsatte, aflange, glatte Blade og store, rørformige, høirøde Blomster i vinkelstaaende Klaser. De dyrkes som Aphelandra.

Eranthemum pulchellum. De smukke, himmelblaae Blomster fremkomme om Vinteren. Cultur som Aphelandra.

Euphorbia Jaquiniflora har smukke, røde Blomster, der fremkomme om Vinteren. Den plantes i sandblandet Bladjord, formeres ved Stiklinger og holdes paa 8—10° Varme om Vinteren.

Franciscea latifolia, macrophylla, Pohleana, Hopeana o. fl. med deres smukke, ovale, mørkegrønne Blade og hvide blaae Blomster dyrkes om Vinteren og den største Deel af Sommeren i Halvvarmehuset, omplantes jevnligt i større Potter og gives en sandblandet Bladjord; et Par Maaneder bør de bringes ud i det Frie for at modne og afhærde de unge Skud. Formeres ved Stiklinger.

Gardenia florida fl. pl. med store, hvide, dobbelte, vellugtende Blomster, dyrkes bedst i Græstørvjord og sandet Bladjord og overvintres tørt og koldt (3—5°), om Foraaret giver man dem lidt efter lidt mere Vand og bringer dem i en Blomsterbakke paa Undervarme, hvor de hurtigt ville komme med Blomsterne; under Blomstringen stilles de paa et koldere Sted.

Efter Blomstringen omplantes de og stilles atter i Bakken, for at Sommerskuddene kunne modnes. G. Rothmanniana, radicans, Thunbergia o. fl. behandles paa samme Maade.

Goldfussia isophylla fra Indien har blaae, hvidplettede Blomster og behandles som Aphelandra.

Hibiscus rosa sinensis med sine pragtfulde Varieteter af kjødfarvede, orangerøde og mørkerøde, enkelte og dobbelte Blomster er en af de største Prydelser for Varmhusene, den gives en kraftig, løs, nærende Plantejord og ompottes jevnlig i større Potter. De staae bedst paa Barkbedet i Varmehuset eller udplantede i Frijord og spalierede ved en Væg i samme. Formeres let ved Stiklinger.

Hoya carnosa har tykke, ovale, læderagtige Blade, rankende Stængel og smaa, blegrøde, femkantede, porcellainlignende, vellugtende Blomster, der fremkomme i Bladvinklerne og staae sammen i tætte Klaser. De plantes i sandblandet Bladjord, vandes sparsomt om Vinteren og espalieres bedst paa en Væg i Halvvarmhuset eller Ananaskassen. H. imperialis ligner den Foregaaende, men har store, pragtfulde, rosenrøde Blomster af 3 Tommers Diameter. Den holdes i Ananashuset og befæstes bedst til en raadden Træstamme med Barken paa.

Jasminum grandiflorum med smukke, gule Blomster og stive, glindsende Blade holdes i Halvvarmhuset. J. Sambac fl. pl. med store, dobbelte, hvide, vellugtende Blomster trives bedst paa Barkbedet. De plantes i kraftig Plantejord og formeres ved Stiklinger.

Impatiens Jerdoniae med mørkegrønne, glindsende Blade og skarlagenrøde Blomster. Den overvintres lyst og tørt med 8—10° Varme og formeres ved Stiklinger.

Justitia rosea med store rosenrøde Blomster i et opret Ax, behandles som Aphelandra.

Linum trigynum med talrige, guldgule Blomster, der fremkomme om Vinteren, dyrkes i Græstørvjord og Bladjord, der formeres ved Stiklinger og holdes paa 8—10° Varme om Vinteren.

Oxypetalum solanoides med modsatte, laadne Blade og rosenrøde, rørformige Blomster i Bladvinklerne. Formering og Overvintring som forrige.

Passiflora princeps, quadrangulare insignis, Kermesina, amabilis o. fl. ere sande Prydelser for Varmhusene, hvor man espalierer dem paa Væggene, lader dem løbe opad Posterne eller anbinder dem paa et Espalier i Potten. De fordre større Potter, rigeligt Vandafløb, nærende Jord og engang imellem en Vanding med flydende Gjødning. De formeres let ved Stiklinger.

Pentarapha cubensis er en smuk Gesneriacee med grenet Vært, siddende, ovale Blade og lange, rørformigtbugede, zinoberrøde Blomster, som fremkomme i Bladvinklerne. Denne, saavel ved sin Habitus som ved sin rigelige og vedvarende Blomstring, værdifulde Plante dyrkes i Lyngjord med rigeligt Vandafløb, holdes lyst og tørt og paa 8—10° Varme om Vinteren. Formeres ved Stiklinger og Frø.

Pentas carnea (Sipanea) har lyslilla Blomster i store Hoveder, som fremkomme sildigt paa Efteraaret og Vinteren. Den formeres ved Stiklinger og Frø, gives Markjord og Bladjord og knibes jevnligt for at holde Planten busket. Overvintres ved 8—10°.

Prepusa Hookeriana er en smuk Busk fra Orgelbjergene med mærkværdigt farvede Blade: Blomsterkronen er hvid, Bægeret carmoisin og grønt, Stænglen lyscarmoisin. Plantes i flade Potter i Lyngjord og Markjord, og Jordoverfladen bedækkes med Mos. Den vandes sparsomt og overvintres ved 8—15°. Formeres ved Stiklinger.

Ruellia Purdieana med store, mørkcarmoisinrøde Blomster. Behandles som Aphelandra.

Strobilanthus lactatus med smukke, lilla, violette Blomster. Behandling som den forrige.

Torrenia asiatica og concolor med purpurblaae og mørkviolette Blomster og smukke, rankende Stængler. Formeres ved Stiklinger og overvintres ved 8—10°.

Vinca rosea og V. alba ere smukke, rigtblomstrende Buske med ovale Blade og store, udbredte, røde og hvide Blomster i Bladvinklerne. De formeres let ved Stiklinger,

plantes i sandet Bladjord og holdes det hele Aar i Halvvarmhuset; om Vinteren vandes de sparsomt og stilles paa et lyst og tørt Sted.

§ 5. Stedsegrønne Potteplanter med læderagtige Blade.

De hertil hørende Væxter kunne nøies med noget mindre Lys end de tyndbladede Capplanter og anvises derfor ogsaa de længst fra Lyset liggende Pladser i Overvintringslocalet. De formeres let ved Stiklinger paa den angivne Maade; hvor Lyngjord og Glasklokker ere nødvendige, er saadant opgivet. Om Sommeren opstilles de ligesom de tvende følgende Afdelinger i Friland, enten nedgravede paa Sandbede eller paa Blomstertrapperne. Hvor ingen Jordart er angiven, anvendes den tidligere omtalte Plantejord.

Abelia floribunda med smukke, ovale, mørkegrønne Blade og talrige, røde, rørformige Blomster; den kan udplantes om Sommeren paa Friland paa et skygget Sted og formeres ved Stiklinger.

A. triflora med rosenrøde, senere næsten hvide Blomster, behandles som Forrige.

Acacia ere ziirlige, nyhollandske Planter med lange, linielancetformede Blade og talrige, gule Blomsterhoveder, der fremkomme om Vinteren og Foraaret, eller med smukke, fiintfinnede, stundom dobbeltfinnede Blade og langagtige, hvide Blomsterdruer. De plantes i sandet Lyngjord, blandet med Bladjord, og formeres ved Frø og (vanskeligt) ved Stiklinger i Lyngjord, som bedækkes med hvide Glasklokker. I det Frie ynde de en Plads, der ikke er udsat for Middagsolen. Man har a) med finnede Blade: A. dealbata, meget smuk og haardfør, A. decurrens, A. Julibrissin, haardfør, A. Lophanta, der bør staae inde helst i et Værelse, der vender mod Øst, A. pulchella, smuk og rigtblomstrende; b) med langagtige Blade: A. armata, A. linifolia, A. alata, A. verticillata, floribunda vera og mange flere.

Andromeda floribunda er en smuk, stedsegrøn, nordamerikansk Busk med smaa, mørkgrønne, glindsende Blade.

De talrige Grene ere om Foraaret bedækkede med smukke, hvide Blomster; den dyrkes i Mosejord og Lyngjord og formeres ved Aflæggere.

Aralia trifoliata, crassifolia og quinquefolia ere smukke Bladplanter med anseelige, deelte, læderagtige Blade. De formeres ved Stiklinger.

Araucaria exelsa og imbricata ere anseelige, naalebærende Træer, hvoraf især den Første udmærker sig ved sin smukke Væxt.

Arbutus ere sydeuropæiske Smaatræer med smukke, store ovale Blade, hængende æg- og klokkeformede Blomster i lange Klaser. De plantes i kraftig Plantejord og formeres ved Frø, Aflæggere og Stiklinger i Sand under Glasklokke. A. Andrachne med smukke, hvide Blomster i oprette Klaser, blomstrer i Mai; A. Unedo blomstrer om Sommeren og frembringer smukke, røde, jordbærlignende Bær, der zire Busken om Sommeren.

Aucuba japonica fra Japan har store, langagtige, glatte, guulplettede Blade og ubetydelige Blomster. Den plantes i kraftig Plantejord og kan overvintres i Friland under tilstrækkelig Dækning.

Bejaria ledifolia er en smuk, grenet Busk med smaa, ovale Blade og prægtige, skarlagenrøde Blomster. Plantes i Lyngjord og formeres ved Stiklinger af det unge Træ.

Benthamia fragifera er en smuk, grenet Busk med modsatte, aflange Blade, hvide Blomster i Endehovederne og smukke, røde, spiselige, jordbærlignende Frugter; den formeres ved Stiklinger; Hjem: Nepal.

Berberis ilicifolia, Aurahuacensis aquifolium o. fl. ere smukke, stedsegrønne Buske; de smukke, guldgule Blomster fremkomme tidligt paa Foraaret. Formeres ved Frø og Stiklinger.

Cantua buxifolia med smukke, store, kirsebærrøde, tragtformige, enkeltstaaende Blomster med guult Svælg og Rør; stive, mørkegrønne, dybt indskaarne Blade og grenet Væxt. Den har hjemme i det bjergige Peru og dyrkes i

Lyngjord og Bladjord, vandes sparsomt om Vinteren og formeres ved Stiklinger. C. pyrifolia med guulagtige Blomster i Klaser og C. quercifolia med pragtfulde hvide Blomster og C. dependens med lange, store, rørformige gule Blomster med Carminrødt, dyrkes paa samme Maade.

Cistus-Arterne ere sydeuropæiske og nordafrikanske Smaabuske med modsatte, ovale eller langagtige, stundom klæbrige Blade, og store, rosenlignende Blomster. De formeres let ved Stiklinger og blomstre om Sommeren. C. albidus har hvidtfiltede Blade, purpurrøde Blomster, C. Ladaniferus klæbrige Blade, store, hvide Blomster med forterøde Pletter ved Grunden af Kronbladene; C. laurifolius hvide Blomster, C. salvifolius lyse, rosa Blomster, og mange Flere.

Corraea longiflora, roseum major, Stockwellianum, alba, superba o. fl., have smukke, talrige, rørformige Blomster af hvid, rød og rosa Farve, som fremkomme om Vinteren, de behandles som de øvrige Koldhuusplanter og formeres ved Sidepodning paa C. alba, som let voxer af Stiklinger.

Daphne. Det er sydeuropæiske Buske med langagtige, glatte Blade og smukke, rørformede Blomster i Klaser paa Enden af Grenene. De plantes i sandblandet Bladjord, og der sørges for godt Vandafløb i Potten. Formeringen skeer ved Stiklinger, Afsugning eller Podning paa det saakaldte Pebertræ: D. Mezereum, som kan formeres ved Frø. D. Cneorum er en lav, krybende Busk med smukke, rosenrøde, vellugtende Blomster, D. collina, har 2—3 Fod høie purpurrøde, vellugtende Blomster, D. odorata, China, blegrøde, vellugtende Blomster, og D. Fortunei fra China med filtede Grene og Blade og lange, rødlige Blomster, der fremkomme i Juni, ere de smukkeste Arter.

Diosma. Smukke, nyhollandske, fiintgrenede og fiintbladede, vellugtende Buske med hvide, klaseformede Blomster. De plantes i Lyngjord, blandet med lidt Mosejord og Leer, holdes temmelig tørt, lyst og luftigt om Vinteren

og formeres ved Stiklinger. Man har D. alba med hvide Blomster, D. rubra med røde Blomster, D. ericoides med hvide Blomster o. s. v.

Epacris Wilmoreana, impressa, campanulata, hybrida o. fl., frembringe deres ziirlige, røde Blomster i Vintermaanederne. Efterat have modtaget en stærkere eller svagere Beskæring, i Forhold til Sorternes Væxt, omplantes de fra Januar til Marts i reen Lyngjord og stilles i en Viinkasse eller Bakke, hvor de kan skygges, for at faae Skuddene godt modne og Knopperne udviklede i Sommertiden. Har man sidst i Juli opnaaet dette, kan de gjerne et Par Uger flyttes ud i Friland. Formering som ved Erica.

Erica. De sydeuropæiske Lyngarter: E. herbacea og E. multiflora have smaa, men talrige, rosenrøde Blomster, der komme om Vinteren og Foraaret; de nøies med en let Blad- eller Mosejord, formeres let ved Stiklinger og kunne endog overvintres under Bedækning i Friland. Derimod fordre de talrige capske Arter reen Lyngjord, et lyst, luftigt og tørt Overvintringslocale og en noget beskygget Plads om Sommeren, hvor de maae beskyttes mod stærke Regnskyl. Bedst trives de i et eget, dertil indrettet, lavt Væxthuus med Vinduer til begge Sider, hvor man kan holde fugtig Luft og afvexlende lade en rigelig Luft strømme igjennem Planterne. Ved Omplantningen, som foretages saa ofte Rødderne have udfyldt Potten, anvendes store Stykker Lyngjord, Kulstykker og Sandsteenstykker saa store som en Nød eller større efter Potternes Størrelse, alt for at befordre Jordens Porositet.

Erikerne tvinges ved Opbindingerne til Siderne for at danne lave, stærkt buskede Exemplarer, og for at give Luften Adgang til alle Grenene. Man maa lige saameget vogte sig for, at Erikerne skulle skimle af for megen Fugtighed, som at de skulle komme til at drive af for megen Varme, og der maa derfor luftes for dem, saasnart det paa nogen Maade kan gaae an; Formeringen er vanskeligere end ved de ovenfor nævnte Arter; de stikkes i August

i Potter, der forsynes med et tykt Lag Smaasteen i Bunden, derover et Lag Lyngjords-Affald, derover sigtet Lyngjord og endelig $1/2$ Tomme fiint, hvidt Sand, hvori Stiklingen, som tages af Sidegrenenes Spidser, gjøres 2 Tommer lang, afpudses, saa langt den kommer i Jorden og stikkes saa dybt, at den berører Lyngjorden. Potterne vandes med en fiin Bruse, bedækkes med en hvid Glasklokke og sættes i en mod Nord vendende kold Mistbænk, der holdes tæt tillukket. Potterne overvintres frostfrit, og i Mai eller Juni ville Stiklingerne have Rødder. E. Bowieana med lange, hvide Blomster, E. Uhria Ewerana med lange, purpurrøde Blomster, E. ventricosa med store, bugede, røde Blomster, E. viridiflora med lange, grønne Blomster ere smukke Sorter, der let lade sig dyrke, og som blomstre om Sommeren. Den smukke E. gracilis, der hele Eftersommeren er bedækket med sine smaa rosenrøde Blomster, er meget afholdt og udbredt i Nordtydskland.

Escalloni floribunda har aflange, glatte Blade, talrige, lyserøde, rørformede Blomster i tætte Endetoppe. Hjem: Chili, E. organense fra Orgelbjergene med rødbrune Grene og mørkrosenrøde Blomster i Halvskjærme og E. macrantha med smukke mørkgrønne Blade og store røde Blomster i Klaser. De blomstre om Sommeren og formeres ved Stiklinger.

Eutaxia myrtifolia og stricta ere smukke, nyhollandske Ziirbuske med smalle, linielancetformede Blade og talrige, guldgule Ærteblomster i Bladvinklerne; de blomstre i Juli og formeres ved Stiklinger.

Jasminum azoricum, revolutum og odoratissimum ere smukke Ziirbuske fra de canariske og azoriske Øer med glatte, glindsende, trehobede Blade og gule, vellugtende Blomster i Klaser paa Spidsen af Grenene; de blomstre hele Sommeren og formeres ved Stiklinger.

Galphimia hirsuta er en grenet Busk fra Mexico med langagtige Blade og smukke, guulgrønne Blomster i en Drue paa Enden af Grenene. Den plantes i lige Dele

Lyngjord, Markjord og velforraadnet Gjødning, vandes forsigtigt og blomstrer om Foraaret. Formeres ved Stiklinger under Glasklokke.

Genethyllis macrostegia med store, nedhængende, pragtfulde, røde Blomster. Den behandles som Diosma.

Kalmia latifolia har store, ovale, glindsende Blade, smukke, rosenrøde, lillieconvallignende Blomster i ranke Klaser. Denne smukke Blomst plantes i Mosejord og holdes om Sommeren meget fugtig; den overvintres frostfrit og formeres ved Frø og Aflæggere; Hjem: Nordamerika; den blomstrer om Sommeren; K. angustifolia med smalle og K. glauca med blaagraae Blade ere ikke saa smukke.

Laurus nobilis, Laurbærtræet, er et smukt, sydeuropæisk Træ med aflange, tilspidsede, krydrede Blade; det formeres ved Aflæggere og Rodskud; L. camphora, Kamphertræet fra Japan, holdes lidt varmere end det forrige; den formeres ved Aflæggere. De stive, glindsende, ovale Blade have ved Gnidning en stærk kampheragtig Lugt.

Lyonia jamaicensis er en smuk Busk med udbredte Grene og smaa, ægformige, vellugtende, voxlignende Blomster i Klaser. Den blomstrer i Juni—Juli og behandles som Bejaria.

Leucothea pulchra fra Brasilien har aflange Blade og ægrund-valseformede, grønlighvide Blomster i hængende Druer. Behandles som den Forrige.

Magnolia grandiflora har store, glindsende, ovale, læderagtige Blade og store, krukkedannede, hvide Blomster, og formeres ved Frø og Aflæggere; Hjem: Nordamerika; Blomstringstid: Foraar. M. purpurea med purpuragtige, M. acuminata med guulagtige og M. Umbrella med store, hvide, vellugtende Blomster; de tabe deres Blade om Efteraaret og kunne overvintres under Dækning i Friland; 2 Dele Græstørvjord, 1 Deel Mosejord, 1 Deel mørt Leer og 1 Deel Sand er den bedste Jordart.

Melaleuca armillaris, ericifolia, hypercifolia o. fl. ere smukke, nyhollandske Ziirbuske, med lancetformede Blade

og prægtige, fjerbuskagtige, mørkerøde Blomsteraks paa Siden af Grenene; de dyrkes i en let, sandblandet Plantejord og formeres ved Stiklinger under Glasklokker og ved Frø; de blomstre om Foraaret.

Metrosideros semperflorens, floribunda o. fl. ligne de Forrige i Udseende, Blomster og Behandlingsmaade; de blomstre om Sommeren; Hjem: Nyholland.

Myrtus communis, Myrte, med brede, smalle og fine Blade og dobbelte Blomster, har hjemme i Sydeuropa, dyrkes i kraftig Plantejord og formeres ved Stiklinger i en varm Mistbænk; for hurtig at faae dem store, udplanter man dem om Sommeren paa en afbrugt Mistbænk og indplanter dem igjen i September.

Nerium odorum, Oleander splendens med de talrige dobbelte, hvide, rosa, skarlagen- og mørkerøde Varieteter ere sydeuropæiske Smaatræer med rank Stamme, stive, langagtige, glatte Blade og store, rosenlignende Blomster i store Klaser paa Enden af Grenene. De fordre en kraftig, fed Plantejord, engang imellem flydende Gjødning, og fra Vegetationen viser sig til Blomstringen begynder, en Plads i et Værthuus, helst paa nogen Undervarme; de formeres let ved Stiklinger, som stikkes i et Glas med Sand og Vand og sættes i en Mistbænk til de slaae Rødder. En ny Art, N. Foscolumbianum har hvide, dobbelte, vellugtende Blomster af udmærket Skjønhed.

Phyllica ericoides med flere Arter har talrige, smaa, langagtige, næsten taglagte Blade og smukke hvide Blomsterklaser paa Spidsen af Grenene; Hjem: Nyholland; Jordart: sandblandet Blad- og Lyngjord; den blomstrer om Vinteren og formeres ved Stiklinger.

Pimelia decussata, drupacea, rosea ere smukke, fiintbladede Ziirbuske fra Nyholland med grenede Stængler, ovale Blade og talrige, røde Blomster i runde Endeklaser; de blomstre om Sommeren, plantes i lige Dele Mose- og Lyngjord og formeres ved Stiklinger om Foraaret i fiintsandet Lyngjord under Glasklokke; de holdes lyst og tørt

om Vinteren og vandes sparsomt. P. spectabilis har pragtfulde, store, hvide Blomster; de fleste Arter formeres let ved Frø, som før Udsæden lægges 24 Timer i fortyndet Chlorvand.

Pittosporum Tobira, revolutum og undulatum ere smukke Buske fra Nysydwales, med store, ægdannede, glatte, læderagtige Blade og hvidgule, vellugtende Blomster i Endeklaser; de blomstre om Sommeren og formeres ved Aflæggere og Stiklinger. Ved at knibe Spidserne et Par Gange, give store Potter og jevnlig Vanding med opløst Kogjødning og Sod bringer man Blomsterne til at fremkomme om Vinteren i December—Januar.

Rhododendron. Det er pragtfulde Ziirbuske fra de europæiske og asiatiske Alperegioner med stive, læderagtige, langagtig-ovale Blade og purpurviolette Blomster i store Endeklaser. R. ponticum, Catawbiense, maximum have alle lysere eller mørkere, purpurviolette Blomster. R. azaleodes med hvide, ferrugineum med smaa, stivhaarede Blade, rosenrøde Blomster, og hybridum med hvide, rødligtkantede Blomster, kunne under god Dækning overvintres i Friland, hvorimod R. arboreum med sine talrige, pragtfulde Varieteter i alle Farvenuancer beholdes i Potte. Af disse fortjene især at fremhæves: Nobleanum, Carneum elegantissimum, varium, Rollinsonii, Smithii album, Smithii chrysolectum o. fl. Alle Arter gives lige Dele Mose- og Lyngjord, og de formeres ved Frø, Aflæggere og Forædling paa Hovedarterne. Blomstringstiden falder i April og Mai, men kan ved Drivning fremkaldes noget tidligere.

Sollya heterophylla og latifolia ere nyhollandske Buske med aflange Blade, tynde, rankende Grene og smukke, blaae, klokkeformede Blomster i hængende Klaser. De blomstre hele Sommeren og formeres let ved Frø, som hvert Aar modnes.

Veronica Lindleyana, speciosa Andersoni og variegata med deres talrige Varieteter ere smukke velformede nyhollandske Buske med glindsende mørkgrønne Blade og

blaae, purpur og røde Blomster i tætte Ax, der fremkomme i Bladvinklerne. De fordre kraftig, sandblandet Markjord, store Potter og formeres ved Stiklinger.

§ 6. Tyndbladede Capplanter.

Medens disse Planter i Regelen formeres meget let, saa at de ofte kun bruge 8—12 Dage til at slaae Rødder i et almindeligt Mistbænkvindue, fordre de derimod ogsaa en Deel mere Pleie om Vinteren og ville navnlig bevares for overdreven Væde og staae saa nær Lyset som muligt. De anbringes derfor nærmest Vinduerne i Overvintringslocalet og eftersees jevnlig, for at fjerne visne Blade o. s. v. Jordarten kan for de fleste være den omtalte Plantejord, blandet med noget Bladjord og Sand; Undtagelser ere angivne. Planterne udflyttes i det Frie i Juni og bringes atter ind først i October.

Abutilon striatum er en smuk, anseelig Capplante med rank, grenet Stamme, 5lappede Blade og smukke, klokkeformede, hængende, rødguultmarmorerede Blomster i Bladvinklerne. Den blomstrer hele Sommeren, naar den bliver staaende inde, og formeres let ved Stiklinger. A. venosum med større Blomster, behandles som Forrige.

Adamia versicolor med blaalige Blomster i pyramideagtige Toppe; den dyrkes i 3 Dele Markjord og 1 Deel Bladjord, omplantes om Foraaret, holdes dernæst til i Juli i en Bakke, og derefter noget tør for at modne Skuddene.

Akebia quinata er en smuk Slyngeplante fra China med femlappede Blade og mørkebrune, vellugtende Blomster. Den behandles som Calampelis.

Alona coelestis, fra Chili, med cylinderformige, saftrige Grene, cylinderformige, stedsegrønne Blade i Bundter og store Petunia lignende Blomster. Den overvintres lyst, luftigt og tørt. Formeres ved Stiklinger, hvidt Sand under Glasklokke.

Alonzoa, ogsaa kaldet Hemimeris, Warscewiczii, med skarlagenrøde Blomster fra Peru, den kan ligesom A.

grandiflora overvintres tørt og lyst paa 3—5°, og ogsaa behandles som Sommerplante.

Ageratum coelestinum, med blaae Blomsterskjærme, den formeres let ved Stiklinger, og er en god Gruppeplante.

Amicia Zygomeris, fra Mexico; udplantet om Sommeren i Friland og indplantet i September, fremkomme de smukke, guldgule Blomster i stor Mængde om Vinteren. Formeres let ved Stiklinger.

Anagallis collina og Monelli med Varieteter ere smukke, nordafrikanske, urteagtige Planter med smaa, ovale Blade, tynd, krybende Stængel og talrige (hos hiin røde, hos denne blaae) Blomster, der fremkomme den hele Sommer. De formeres let ved Stiklinger og ere gode Gruppeplanter.

Anthirhinum caryophylloides har langagtige Blade, urteagtig Stængel og smukke, hvide rødstribede Blomster i lange Endetoppe. De formeres let ved Stiklinger, blomstre den hele Sommer og ere gode til Udplantning.

Bouvardia Jacquini er en mexicansk Plante med lancetformede Blade, der staae 3 sammen om Stænglen, og smukke, rørformede, skarlagenrøde Blomster i Endeklaser. Udplantede i det Frie blive de meget frodige og blomstre hele Sommeren; de maae vandes sparsomt om Vinteren og formeres let ved Stiklinger. B. flava med gule Blomster og B. Leiantha og Houtteana med rosenrøde Blomster, behandles paa samme Maade.

Brugmansia candida med reenhvide og B. bicolor med guulorange, vellugtende Blomster og store, ovale Blade have hjemme i Peru. De formeres let ved Stiklinger, vandes sparsomt om Vinteren, rigeligt om Sommeren, omplantes nogle Gange, sidste Gang i 12 Tommer vide Potter, og de store, tragtformede Blomster ville da fremkomme om Efteraaret.

Calampelis scabra er en Rankevæxt fra Chili med finnede Blade, knoldet Rod og smukke, lange, bugede, rør-

formede, rødgule Blomster i hængende Klaser. De formeres ved Frø og Stiklinger, vandes sparsomt om Vinteren og blive frodigst og meest rigtblomstrende, naar de udplantes ved en Sydmuur om Sommeren.

Castilleia lithospermoides, fra Mexico, har en rank Stængel, linieformige Blade og et smukt Blomsteraks af røde Læbeblomster, omgivne af rødlige Bracteer. Den dyrkes i nærende Bladjord og kan sidst i Mai udplantes i Friland. Formeres ved Stiklinger.

Cestrum aurantiacum med prægtige, mørkegrønne Blade, store, talrige, vellugtende, orangefarvede Blomster, som holde sig længe og efterfølges af pæreformige, hvide Bær. Omplantet i sandblandet Markjord om Foraaret kan den i Juni udplantes i Friland, og naar den i September atter indplantes, vil den først paa Vinteren blomstre rigeligt. Formeres ved Stiklinger.

Chaenostes lanceolata er en smuk Busk med langagtige Blade og smukke, rørformige, blaae Blomster i Klaser. Udplantet ved en Sydmuur blomstrer den rigeligt den hele Sommer; den indplantes i September og overvintres lyst og tørt ved 2—5°.

Clerrodendron fragrans, fra China, har store, hjerteformede, haarede, stikkende Blade, pragtfulde, rødlige, vellugtende, Blomster i en tæt Endeklase; de formeres ved Rodskud, Stiklinger og Rodstykker. De holdes inde, til Blomsterne fremkomme, og anbringes om Vinteren paa det varmeste Sted i Huset.

C. Bungi med store hjerteformige om Vinteren affaldende Blade, og en stor Endeskjærm med carmoisinrøde Blomster. Den overvintres frostfrit, men vil helst om Sommeren dyrkes i en Bakke eller Væxthuus, og yder et Par Ompotninger.

Clianthus puniceus og magnifica, fra Nyseeland, har grenet Stængel, finnede Blade og store, carmoisinskarlagenrøde Ærteblomster i lange, hængende Druer. Den formeres let ved Stiklinger, ja endog ved enkelte Blade,

vandes stærk om Sommeren og bør staae lyst og tørt om Vinteren. Den ynder en sandet Bladjord og oftere Ompotning, sidst i Potter af 9 Tommers Vidde. Den blomstrer i April og Mai.

C. Dampieri med store blaae og røde Erteblomster i lange Druer, er en virkelig Pragtplante, især naar den, udplantet i et Jordbed i et lavt Væxthuus eller dyrket i store Potter, udfolder en Masse Blomsterklaser paa eengang. Den formeres ved Frø og Stiklinger, overvintres tørt og halvvarmt og gives en Blanding af Lyngjord og Græstørv i smaa Stykker som et Æg samt et rigeligt Vandafløb.

Cuphea platycentra med langagtige Blade og smukke, røde, rørformige, paa Randen hvidt og violet tegnede Blomster i Bladvinklerne. Denne Plante er en virkelig Gevinst for Blomsterhaven og blomstrer baade udplantet i Friland og i Stuen fra det tidlige Foraar til det sildige Efteraar. Den formeres let ved Stiklinger, plantes i Markjord og sandblandet Bladjord, gives meget Vandafløb i Potterne og overvintres lyst og tørt paa 3—5°. C. cordata og miniata med mønnierøde Blomster behandles paa samme Maade.

Daubentonia Tripetiana er et smukt Træ med finnede Blade og store, pragtfulde, røde Erteblomster i lange Druer. Den formeres let ved Frø, overvintres lyst og tørt og gives Markjord og Bladjord. Naar man saaer Frøet tidligt paa Undervarme og ofte omplanter de unge Planter Friland, kan den blomstre samme Efteraar.

Diplaccus puniceus, fra Californien, har lange, klæbrige Blade og lange, dunkelrøde Læbeblomster i Bladvinklerne. Den blomstrer om Sommeren og formeres let ved Stiklinger.

Evolvulus purpureo-coerulus ligner Anagallis coeroleus; men er større i Blomster; den fordrer Markjord og Lyngjord, godt Afløb i Potterne; den overvintres ved 5—8° med sparsom Vanding. Formeres ved Stiklinger.

Gardoquia Hookeri og betonicoides med ovale, vel-

lugtende Blade og smukke, røde Blomster i et langt Ax. De dyrkes som Heliotroperne.

Habrothamnus elegans med smukke røde og H. aurantiaca med orangegule, rørformige Blomster i en Endetop, ere smukke og taknemlige Planter, som frembringe deres Blomster om Foraaret. De formeres let ved Stiklinger.

Hebecladus biflorus er en Halvbusk fra Chili med hængende, rørformige, purpurlilla Blomster. Overvintres lyst og tørt, og gives om Sommeren store Potter med Mark- og Lyngjord i Stykker; den kan ogsaa udplantes i Friland om Sommeren. Formeres ved Stiklinger.

Heliotropium peruvyanum og grandiflorum ere velbekjendte, almindelig yndede Planter fra Peru, med ovale, rynkede Blade og hvidblaae, stærktlugtende Blomster. De holdes om Vinteren lyst og vandes sparsomt. De formeres ved Stiklinger og blomstre hele Sommeren. De nye Varieteter, Beauty of the Boudoir, Etoile de Marseille, Madame Adolph Weeck, Surprize, udmærke dem ved lav sammentrængt Væxt, en stor Blomsterrigdom og store mørke Blomsterklaser. Man giver et Lag Duegjødning i Bunden af Potterne og i Grupperne et godt Gjødningsunderlag, hvormed man vil sikkre sig et rigeligt og smukt Flor den hele Sommer.

Kennedya monophylla, prostrata og rubicunda ere nyhollandske Rankevæxter med 3-hobede, omvendte, ægrunde Blade og smukke, røde Ærteblomster i Druer. K. obavata er en grenet Busk med smukke, blaae Blomster. K. nigricans med sortagtige Blomster, hvis Underlæbe indvendig er guul. Man omplanter dem om Foraaret i større Potter, uden at beskadige Klumpen, og giver lige Lyng-, Blad- og Mosejord. De formeres ved Stiklinger og blomstre om Foraaret og Sommeren.

Lechenaultia formosa og oblata ere smukke, ziirlige Smaabuske med smalle Blade og smukke, talrige, røde Blomster i Bladvinklerne. De holdes lyst og tørt om Vinteren,

gives ved Omplantningen Lyngjord, smaa Potter og stærkt Vandafløb. L. biloba og Drummondi samt L. multiflora have blaae Blomster, men de tvende første blomstre meget vanskeligere. L. splendens og arcuata ere nye, indførte Arter, den Første med ildrøde, den Sidste med guldgule Blomster med Purpurrødt. De behandles som de Forrige, holdes hele Aaret under Glas og formeres ved Stiklinger i Mai—Juni.

Lobelia discolor med brogede Blade og hvide Blomster og L. nitida med lange, tynde, hængende Grene, tjenlige til Hængepotter; de overvintres lyst og tørt paa 3—6°.

Lophospermum erubescens, grandiflorum Hendersoni og spectabile ere mexicanske Rankevæxter med hjerteformede Blade og store, klokkeformede, lyserøde 2 à 2½ Tommer lange Blomster i Bladvinklerne. Formering og Behandling som ved Calampelis. De blomstre om Sommeren.

Lycium fuchsioides, fra Andesbjergene, har smukke, lange, hængende, fuchsialignende, orangegule Blomster i Bladvinklerne. Den formeres let ved Stiklinger.

Mahernia odorata, incisa og glabrata ere smaa, urteagtige Buske fra Cap med linieformede, takkede Blade og klokkeformede, vellugtende, hængende, røde og gule Blomster. De dyrkes i sandblandet Bladjord, holdes tørt og lyst om Vinteren, og formeres ved Stiklinger. De blomstre om Sommeren.

Maurandia Barclayana er en Rankevæxt fra Mexico med hjerteformede Blade og talrige, store, blaae Læbeblomster. De formeres ved Frø og Stiklinger og kunne om Sommeren udplantes ved en Sydmuur. De blomstre om Sommeren.

Mitraria coccinia med talrige, orangerøde, halvkugleformige Blomster. Planten former sig til en smuk, lav Busk, blomstrer tidligt og formeres let ved Stiklinger.

Nierembergia intermedia, fra Sydamerika, har tynde, fine Grene, linieformede Blade og udbredte, klokke-

formede Blomster med guul Grund og sortpurpur og mørk-carmoisin Rand. Den ynder sandblandet Bladjord, maa holdes lyst og tørt om Vinteren og bliver i kolde, vaade Sommere staaende i Væxthuset. Da de gamle Planter let gaae ud, maae de bestandig formeres ved Stiklinger, hvilket bedst gjøres i August. De blomstre om Sommeren.

Osbeckia canescens er en opret, grenet Busk med modsatte aflange Blade og smukke violetlilla, paa Bagsiden hvidagtige Blomster i en Klase paa Enden af Grenene. Den dyrkes i Lyngjord, gives rigeligt Vand om Sommeren og udsættes for den friske Luft; bedst vil den efter Mr. Neumanns Formening trives ved om Sommeren at udplantes i Friland paa et halvbeskygget Sted i Lyngjord. Den blomstrer i September og formeres ved Stiklinger.

Passiflora coerulea og racemosa ere Rankevæxter fra Brasilien med store 5-lappede Blade og store blaae eller røde, velbekjendte Blomster (Passionsblomst). De ynde fed Plantejord, blomstre meget stærkt, naar de udplantes om Sommeren ved en Sydmuur, og formeres let ved Stiklinger. Under god Bedækning kunne de overvintre i Friland, og Rankerne beskæres i saa Fald stærkt det følgende Foraar, for at erholde stærke Sommerskud. P. alato-coerulea er en ny pragtfuld Varietet med rosenrøde vellugtende Blomster, 3-lappede Blade og kraftig Væxt. Den behandles som de Forrige.

Penstemon gentianoides med mørkpurpurfarvede og fruticosum med mørkskarlagenfarvede Blomster ere ranke, grenede Planter med langagtige Blade, og 1—2 Tommer lange, rørformede, bugede Blomster i pyramidalske Endetoppe. De formeres let ved Stiklinger og Frø og ere fortrinlige Gruppeplanter. P. Cobaea og Scouleri med store klokkeformede, blaae Blomster ere lidt mere kjælne. P. miniata fra Mexico med zinoberrøde Blomster, P. gentianoides gigantea elegans med store, carmoisinpurpur Blomster og P. Gordoni med store, pragtfulde, amethystblaae Blomster behandles som Forrige.

Petunia mirabilis og grandiflora med deres talrige Varieteter af dobbelte, stribede, marmorerede, grøntrandede og eensfarvede i flere Farvenuancer af Hvidt, Purpur og Rosa, er en urteagtig Plante fra Chili med lange, fremliggende Grene, ovale Blade og store, tragtformede Blomster i mange Farver og Tegninger. Da den formeres let baade ved Frø og Stiklinger og blomstrer den hele Sommer, er den en fortrinlig Gruppeplante. Man giver dem Bladjord eller Compostjord saavel i Potterne som i Grupperne. Ved at nedstikke 1 Fod lange Stokke, som helde udad, rundt om en saadan Gruppe og lignende, men lidt høiere i Gruppen selv, kan man ved Hjælp af tyndt, udglødet Staaltraad danne et Slags Net over de unge Planter, som kan bringes til at ligne en hvælvet Kurv. Naar nu Grenene, efterhaanden som de voxe, anbindes til disse Staaltraadslinier, kan man hen paa Sommeren fremstille en Gruppe af forbausende Skjønhed.

Philibertia grandiflora fra Sydamerika har rankende Stængel, hjerteformede Blade og talrige klokke- eller hjulformede Blomster, 1 Tomme i Diameter, udvendig hvide og indvendig mørkpurpurmarmorerede. Den formeres ved Stiklinger og blomstrer om Sommeren.

Plumbago Larpentæ er en ny Plante fra China med sammentrængt Væxt, aflange, haarede Blade, og store, pragtfulde, ultramarinblaae Blomster i Klaser i Bladvinklerne og paa Enderne af Grenene. Den ynder Bladjord blandet med lidt Markjord, godt Afløb i Potterne og holdes paa 3—5° om Vinteren. Den vandes sparsomt om Vinteren, men rigeligt om Sommeren og formeres let ved Stiklinger. De ældre Arter: P. zeilanica med hvide, P. capensis med blaae og P. rosea med rosenrøde Blomster, bør holdes paa 6—10° om Vinteren, medens de om Sommeren blomstre bedst, naar de bringes paa Undervarme i en Sommerbakke.

Polygala latifolia med brede, siddende Blade og violette Erteblomster og P. Dalmaisiana med store, violetpur-

purrøde Blomster med azurblaat Gjenskær. De formeres ved Stiklinger, plantes i Blad- og Lyngjord og holdes paa 3—5° om Vinteren.

Primula praenitens, fra China, har en kort, kjødbet Stængel med haarede, hjerteformede, lappede og indskaarne Blade og smukke, hvide, røde og dobbelte Blomster i store, pragtfulde Skjærme. Formeringen skeer ved Stiklinger og ved Frø, som saaes i Potter i Marts; de unge Planter omplantes nogle Gange, sidst i 4 Tommer vide Potter i sand- og leerblandet Bladjord, og stilles noget i Skygge. De fremkommende Blomster borttages i Løbet af Sommeren, for at gjemme hele Floren til Vintermaanederne.

De nyere storblomstede hvide og røde fryndsede, P. sembriata, og de prægtige, hvide og røde Dobbelte, der blomstre næsten hele Aaret, fortjene især deleshed at anbefales. De dobbelte Varieteter formeres ved Stiklinger, der sættes i reent Sand og anbringes under Glasklokke og Skygge i en varm Mistbænk. De holdes hele Aaret under Glas om Sommeren i en halvvarm Mistbænk og overvintres med sparsom Fugtighed paa et lyst og tørt Sted i Halvvarmhuset.

Salvia. De sydamerikanske Salvier ere ranke, grenede Pragtplanter med aflange Blade, store rør-læbeformede Blomster i lange Endeax. De formeres let ved Stiklinger og Frø, og overvintres lyst, luftigt og tørt med meget sparsom Vanding. Udplantede paa Friland blomstre de den hele Sommer og høre til de meest udmærkede Gruppeplanter. S. Grahami har carmoisinrøde Blomster; S. cardinalis laadne, skarlagenrøde Blomster; S. patens med store, ultramarinblaae Blomster, har knoldet Rod, mister Stænglen om Efteraaret, men skyder atter frem om Foraaret; S. chamaedryoides har smaa, talrige, blaae Blomster; S. leucantha med hvide Blomster og violette, filtede Bægere; oppositifolia med røde, vellugtende Blomster, ere gode Sorter. S. gesneraeflorae har store, pragtfulde, røde Blomster, som fremkomme tidligt om Foraaret. Den maa derfor om

Sommeren tildannes til smukke, velformede Planter, som overvintres ved 5—6° Varme. S. porphyrantha med mørkskarlagenrøde Blomster, behandles som de ældre Sorter.

Sabbatia stellaris med store, mørkrosenrøde Blomster med mørkt Øie og langagtige Blade, den overvintres tørt og behandles som andre Capplanter.

Scutellaria incarnata med store, purpurrøde Blomster; S. japonica med blaae Blomster, og S. Ventenatii med skarlagenrøde Blomster, lange Ax; de formeres alle ved Stiklinger og Frø og overvintres ved 3—5°.

Siphocampylos bicolor og betulaefolius fra Sydamerika, med langagtige Blade og rørformige, hængende, rødgule Blomster i Bladvinklerne; S. coccineus med smukke, skarlagenrøde Blomster, og S. microstoma med modsatte, hjerteformige Blade og store Klaser af rørformige, bugede, skarlagenrøde Blomster, som uafbrudt fremkomme den hele Sommer. Den holdes om Sommeren i Væxthuset beskygget for den brændende Sol og om Vinteren paa 6—10°, medens de foregaaende Arter kun behøve 3—5° Varme og blomstre den største Deel af Vinteren. De plantes i god, løs Plantejord og formeres let ved Stiklinger.

Sparmannia Africana, fra Cap, er en grenet Busk med træagtig, haaret Stamme, store, hjerteformede, laadne Blade og smukke, hvide Blomster med røde Støvnaale i tætte Klaser. Den formeres ved Stiklinger og blomstrer om Vinteren.

Stenanthera Cuninghami. Denne mærkværdige Plante har oprette Grene med store, halvfinnede, stedsegrønne Blade paa Enderne af Grenene. Blomsterne fremkomme i sammensatte Skjærme, ere skarlagen-orangerøde og af en besynderlig Form, de 3 Kronblade af hver enkelt Blomst bøie sig nemlig nedad, medens de øvrige tilligemed Befrugtningsdelene reise sig iveiret. Man giver denne Plante Lyngjord, holder den paa en lys Plads ved 3—5° og afkniber stundom Greenspidserne, for at gjøre den mere busket.

Sutherlandia frutescens, fra Cap, er en grenet Busk med finnede, silkehaarede, filtede Blade og store, dunkelrøde Erteblomster i Druer. Den formeres ved Frø og Stiklinger. Udplantet paa Friland blomstrer den meget stærkt og giver i gode Sommere modent Frø.

Rhodochiton volubile, fra Mexico, har en 10—14 Fod lang, rankende Stængel, hjerteformede Blade og store, sortpurpurrøde, klokkeformede Blomster med vidt fra hverandre staaende purpurrøde, klokkeformede Bægere. Blomsterne fremkomme i Bladvinklerne, hænge ned ved tynde Stilke og fremkomme hele Sommeren. Formering og Behandling som Calampelis.

Tacsonia mollissima og pinnatistipula ere smukke Slyngplanter med prægtige, rosenrøde Blomster. De dyrkes enten i store Potter i en Blanding af Bladjord og Markjord, eller udplantes Frit i Væxthuset og trækkes opad Vinduesposterne. Formeringen skeer let ved Stiklinger.

Thibaudia pulcherrima er en smuk Busk fra de indiske Bjerge, med talrige, hængende, rørformig-klokkeformige Blomster af orangeguul Farve med røde Tverstriber. Den trives bedst i en Blanding af Markjord, Lyngjord og Gruus og foretrækker at udplantes paa et Jordbed eller i store med godt Vandafløb forsynede Potter. Overvintres ved 3—5°.

Trachelium coeruleum, fra Italien, har ægrunde Blade, tragtformede, blaae Blomster i en rigtblomstret, grenet Halvskjærm. Den formeres ved Stiklinger og Frø og blomstrer om Sommeren.

Tropaeolum tricolor. Denne pragtfulde Slyngeplante har knoldet Rod, fiintdeelte, skjoldformige Blade, tynde, traadformige Grene og smukke, skarlagenrøde Blomster med guul- og purpurfarvet Spore. T. albiflorum med prægtige, hvide Blomster. T. azurea med yderst fine Blade og Grene og blaae Blomster. T. speciosa med store, skarlagenøde Blomster, og T. Jaratti, som ligner T. tricolor, men er større i Blomsterne. Alle disse knoldede Arter hol-

des tørt fra Toppen i Juni—Juli og visne, til Knoldene om Efteraaret i September—October atter vise Livstegn; de omplantes da i fed, sandblandet Bladjord, et Espalier anbringes i Potten, og de bringes saa nær Lyset som muligt; man vander sparsomt i Førstningen og holder Varmen paa 6—8°. Naar de tynde, ziirlige Grene fremkomme, anbindes de efterhaanden paa Espalieret, og man kan næppe tænke sig noget skjønnere Syn end velcultiverede, kraftige Exemplarer af disse pragtfulde Slyngplanter. T. Lobbianum med urteagtig Stængel og talrige Varieteter, der fremkomme den hele Vinter. T. crenatifolium med orangegule Blade. T. majus pl. og T. minus pl. med store, gule, dobbelte Blomster, plantes i Bladjord og Græstørvjord blandet med grovt Sand, holdes lyst og tørt om Vinteren og formeres let ved Stiklinger.

Verbena er en smuk, urteagtig Plante fra Sydamerika med fremliggende, rodskydende Grene, aflange, lancetformede, tandede eller indskaarne Blade, og smukke 5-lappede Blomster i tætte Halvskjærme. De formeres yderst let ved Stiklinger og danne, udplantede paa Grupper, et tæt Blomstertæppe fra Juni til October. Man har en stor Mængde Varieteter, som hvert Aar forøges. V. La Stella, Madame Lange, Reine des Verveines, Blac bonnet, Firefly, Wonder of Scarlet, Comet, Novelty Mrs. Halford ere gode Sorter.

Zauschneria californica med krybende Rødder, fremliggende Grene og smukke, røde Blomster, som fremkomme i Juli. Den formeres let ved Stiklinger og Rodskud og kan overvintres paa Friland ved lidt Dækning.

§ 7. Løvfældende Potteplanter.

De nedenstaaende Planter kunne i Nødsfald overvintres i en tør, frostfri Kjælder eller i en Bakke; har man Plads bag Stilladset i Jordhuset, kan man anbringe dem der. Forøvrigt behandles de som de Forrige, og en kraftig Plantejord vil være passende for de fleste af dem.

Azalea glauca, undiflora, pontica og viscosa ere grenede, nordamerikanske Ziirbuske med aflange Blade og store, tragtformede, 5-spaltede, vellugtende Blomster i store Endeklaser. De kunne vel overvintres i Friland, naar de plantes paa et beskygget Bed, hvor Jorden til 1 à 2 Fods Dybde er blandet af Mosejord, Bladjord og Sand, og gives nogen Dækning om Vinteren; men da de blomstre meget tidligt, dyrkes de for det Meste i store Potter i den nævnte Jordblanding.

Clematis azurea med himmelblaae, bicolor med hvide og blaae, og florida plena med hvide, dobbelte Blomster, ere chinesiske Rankevæxter med ægformede, finnede Blade og store, rosenlignende Blomster i Bladvinklerne. C. smilacifolia med hvidt og grønt marmorerede Blade, Blomsterne ere udvendig mørkbrune og indvendig rødlige. C. tubulosa med fløielsblaae Blomster i Bladvinklerne. C. florida overvintres paa Friland, naar den plantes ved en Sydmuur, og de nedbøiede Ranker om Efteraaret dækkes med Blade; behandlet paa denne Maade, blomstrer den næsten hele Sommeren. Formeringen skeer ved Aflæggere.

Cydonia japonica med hvide og røde Blomster og ovale, glindsende Blade har hjemme i Japan og kan med nogen Dækning overvintres paa Friland. De smukke Blomster fremkomme tidlig om Foraaret; den formeres ved Rodskud og Aflæggere.

Deutzia scabra, fra Japan med grenet Væxt, aflange, rue Blade og smukke, hvide Blomster i Endedruer, kan ogsaa under Dækning overvintres paa Friland; den formeres ved Stiklinger og blomstrer om Sommeren. D. gracilis med talrige, meget ziirlige, hvide Blomster. Cultur som Forrige.

Hydrangea hortensis, Hortensia, er en anseelig Busk fra Japan, med store, ægformede Blade og talrige, rosenrøde Blomster i tætte Endehalvskærme. Hortensierne dyrkes i fed Plantejord, blandet med Sand og Tørvejord; for at faae meget store Klaser, lader man de aargamle Stiklinger,

der i Marts omplantes i større Potter, beholde Endeknoppen, og blinder de øvrige. De blomstre om Sommeren og formeres let ved Stiklinger; H. involucrata med dobbelte, rosenrøde Blomster er en ny Art, som nylig er indført fra China. Den behandles som den Foregaaende.

Indigofera Dosua med smukt, finnet Løv, og smukke, rosenrøde Blomster i Ax. Den blomstrer hele Sommeren, især naar den er udplantet i Friland. I. decora med store, smukke, rosenrøde Blomster i Klaser; den formeres ved Stiklinger og blomstrer om Foraaret.

Kerria japonica er en Busk fra Japan med ovale Blade og store, dobbelte, gule Blomster i Bladvinklerne. Den kan overvintres i Friland med Bedækning, formeres ved Rodskud og blomstrer tidlig om Foraaret.

Lantana mixta, aculeata o. fl. ere ostindiske Buske med ægrunde, rue Blade, og røde, hvide, gule og violette Blomster i tætte Hoveder. De formeres ved Stiklinger og overvintres paa et varmt Sted i Jordhuset eller Værelset. De blomstre om Sommeren. Blandt de talrige prægtige Varieteter, som man dyrker i Blomstergrupperne i de engelske Haver, ville vi især anbefale: crocer superba, orange med Rødt og Raphael orange, rosa og purpur, begge ere af en lav sammentrængt Vært og meget rigtblomstrende.

Lippia citriodora, bekjendt under Navnet den vellugtende Verbene, er en sydamerikansk Busk med lange tilspidsede, rue, stærkt vellugtende Blade, der staae 3 sammen om Grenen, samt ubetydelige, hvide Blomster i Toppe. Den behandles som Forrige.

Paeonia arborea er en pragtfuld Halvbusk fra China med store, sammensatte Blade og store, dobbelte Blomster af 6—8 Tommers Diameter, og i talrige Farvenuancer af Rødt, Violet og Hvidt. Man dyrker dem i fed Plantejord, giver store, 8—10 Tommer vide Potter for de ældre Exemplarer, og formerer dem ved Rodskud og Podning paa Rodknoldene af den almindelige Bonderose. Deres største Fuldkommenhed opnaae de i Friland, hvor de plantes i kraftig,

dyb, løs Jord, og dækkes om Vinteren med Blade og Granriis. De blomstre i April, og kunne drives i Blomst et Par Maaneder tidligere. Formeringen skeer ved Rodskud, ved Podning i August paa Knolde af den almindelige Pæon og ved at skære Grenene i ligesaa mange Stykker som der er Øine, spalte dem i Midten, udtage Marven og plante dem saa dybt i en Potte, at Øiet staaer frem over Jorden, hvorpaa Potten stilles paa 12—14° Undervarme og beskygges. Efter 8—10 Uger ville de Fleste have Rødder. De smukkeste Sorter ere: P. papaveracea pl., P. rosea pl., P. albida pl., P. purpurea violacea superba, P. Triomphe de Vandermaelen, P. Triomphe de Malines, samt flere nye ved den engelske Samler Fortune indførte chinesiske Arter.

Punica granatum, Granattræ fra Sydeuropa, har lancetformede Blade, smukke, høirøde, læderagtige Blomster og røde, æbleformede, velsmagende Frugter. Man har flere Varieteter med hvide, rødgule og dobbelte Blomster. Granattræerne plantes i lige Dele gammel Kogjødning, Bladjord, gammelt Leer og Sand. Omplantningen skeer i Marts; om Efteraaret beskæres alle de stærke Skud, og de svage borttages. Formeringen skeer ved Stiklinger; den blomstrer om Sommeren.

Spiraea prunifolia fl. pl. er en pragtfuld, grenet Busk fra Japan, med langagtige Blade og talrige, kuglerunde, hvide, dobbelte Blomster i Bladvinklerne. Den formeres ved Rodddeling og Stiklinger.

Weigelia rosea er en smuk Busk fra China med modsatte, aflange Blade og store, rosenrøde Blomster, som meest ligne Pyrus spectabilis. W. amabilis med rosalilla og W. Middendorfiana med gule Blomster ere nyere Arter. De formeres ved Stiklinger.

§ 8. Eetaarige Potteplanter.

De eetaarige Potteplanter saaes tidligt i Marts paa en varm Mistbænk eller i Potter, der stilles varmt; naar de have 4—6 Blade, omplantes de i kraftig Plantejord og

ompottes inden Blomstringen nogle Gange. Hanekamme, Gomphrener, Mimoser o. fl. giver man ved den sidste Ompotning et Underlag i Potten af frisk Kogjødning. Indtil Blomstringen holdes Potterne paa en rask Undervarme enten i Mistbænken eller i Sommerbakken, dernæst kan man vænne dem til Luften og udplante dem med Klump paa Grupperne. Man samler Frøet, naar det er modent, og bevarer det til næste Aars Udsæd.

Amaranthus tricolor fra Ostindien, har en 2—5 Fod høi, grenet Stængel, store, lancetformede Blade, pragtfuldt tegnede med Grønt, Guult og Høirødt. Planterne gives fed Jord, Kogjødning paa Bunden af Potterne og holdes paa stærk Varme indtil Blomstringen. Blomsterne ere ubetydelige.

Balsamina hortensis er fra Ostindien. Af denne almindelige bekjendte Plante haves en stor Mængde pragtfulde, dobbelte Sorter; især udmærke Varieteterne af Rosen og Cammelliebalsaminerne sig ved deres Størrelse og brogede Farvepragt. Frøet samles kun af de meest fyldte Planter, og man foretrækker de mindste Frøkorn, som give de bedste, dobbelte Blomster. De saaes i Marts, plantes i fed Mistbænkjord, ompottes nogle Gange, sidste Gang i Potter af 9 Tommers Diameter, og holdes paa jevn Varme til Blomstringen. Man kan ogsaa plante de unge Planter paa Friland i Juni; men bliver Sommeren vaad og kold, ville de ikke trives.

Browallia speciosa med store, blaae Blomster og ægrunde Blade, behandles som den Foregaaende. B. elata og grandiflora behandles paa samme Maade.

Capsicum annuum, spansk Peber, har store, lange eller runde, røde eller gule Frugter; de behandles som Amaranthus. Frugterne kunne anvendes i Huusholdningen.

Celosia cristata, Hanekam, har store, hanekamdannede Blomsteraxr, der variere i alle Farvenuancer af Hvidt, Guult, Rødt og Purpur. De behandles som de Forrige,

men gives en meget fed Jord og vandes nogle Gange med flydende Gjødning. Hjem: China.

Cleome arborea med store, fingrede Blade og prægtige, røde Blomster kan om Sommeren udplantes paa et solrigt og beskyttet Sted.

Eucnide Bartonioides har smukke, store gule Blomster med lange, fremragende, gule Støvnaale. Den holdes i Væxthuset.

Gomphrena globosa, Evighedsblomst, fra Ostindien, har langagtige Blade og talrige, kuglerunde, purpurrøde, hvide og kjødfarvede Blomsterhoveder. Behandles som de Forrige.

Heliophila trifida har indskaarne Blade og smukke, ultramarinblaae Blomster. Som Forrige.

Impatiens latifolia og platypetala har brillante, rosenrøde Blomster med mørkcarmoisint Centrum. Den skal kunne overvintre i det varme Huus.

Martynia proboscidea, Elephantsnabel, fra Sydamerika, har store, aflange, laadne Blade, store, blegrøde, purpurplettede Blomster og krumme, snabelagtige Frøhuse. M. fragrans og formosum med store, vellugtende, purpurfarvede, indvendigt guulplettede Blomster. De tykskallede, sorte Frøkorn lægges i Blød i 24 Timer paa et varmt Sted, og Skallen aabnes dernæst før Lægningen med en skarp Kniv paa den ene Side. De behandles som Amaranthus, men ynde en kraftig Bladjord, blandet med gammel Gjødning. Naar man gjemmer Frøet i Kapslerne, kan det holde sig i 3—4 Aar. M. craniolaria og M. diandra behandles paa samme Maade.

Mimosa pudica, „Rør mig ei", er en fiingrenet vestindisk Busk med dobbeltfinnede Blade, som lægge sig sammen ved Berørelsen. De behandles som Celosia, men bære vanskeligt Frø hos os.

Sabbatia campestre med store tallerkenformige, carminrosenrøde Blomster med en guul Stjerne i Midten. Blomsterne fremkomme i Juli. Man saaer Frøet i Marts

i flade Potter, der sættes paa Underskaaler i en halvvarm Mistbænk. Jorden bør være 2 Dele Lyngjord og 1 Deel Markjord. De kan ogsaa saaes i Juli, overvintres i 5—6° Varme, og omplantes nogle Gange næste Foraar.

Salpiglossis Barclayana og straminea med Varieteter har langagtige, klæbrige Blade og store, gule, brune og violette Blomster med mange Tegninger. De unge Planter plantes i sandblandet Bladjord og holdes under Glas eller stilles paa et tørt og beskyttet Sted.

Schizantus Grahami med finnede Blade og pragtfulde, carmoisinrøde Blomster med gule og purpur Aarer. Behandles som den Forrige.

Scyphantus elegans er en klattrende Plante med smukke, gule, rødplettede Blomster. Midt i Juni kan den udplantes ved en Sydmuur.

Thricosanthes colubrina med lange, tynde, klattrende Ranker, hvide, fryndsede Blomster og lugtende, meget lange, rød- og grønplettede Frugter. De unge Planter anbringes i Ananaskassen eller Varmehuset.

Thunbergia alata er en pragtfuld, ostindisk Plante med rankende Stængel, hjertepiilformede Blade og talrige, store, fladkravede, gule Blomster med sortpurpur Svælg. Man har Varieteter med hvide, orange og purpur Blomster. Thunbergierne fordre en let Bladjord, ompottes nogle Gange, og de første Blomster befrugtes, for at erholde Frø. De blomstre den hele Sommer og kunne overvintres i et lyst Varmhuus.

Tourrettia Lappacea. En smuk Skyggeplante fra Mexico, med 3—5bobede, aflange Blade, rankende med Heftetraade forsynede Grene. De smukke, i en lang hængende Drue ordnede Blomster bestaae af et rørformigt, 2-læbet, zinoberrødt Bæger, hvis ene Læbe ender i Spore, og en smuk, violet, hætteformig Krone. Den ligner noget Calampelis og behandles som denne, indtil man i Mai kan udplante den i Friland ved en Muur, et Stakit eller et Lysthuus.

Trachymene coerulea er en Skjærmplante med stærkt-deelte Blade, 2 Fod høi, opret Stængel og smukke, blaae Blomster, den behandles som Salpiglossis.

Whitlavia grandiflora. Denne nye værdifulde Sommervæxt kan dyrkes i god Plantejord og blomstrer ogsaa meget godt, udplantet paa Friland. Blomsterne ere store mørkviolette, og fremkomme hele Eftersommeren.

Tredie Capitel

Frilandsblomster.

§ 1. Frilandsbuske og Ziirtræer.

De fleste Blomsterbuske formeres ved Stiklinger, som gjøres om Foraaret paa et Bed i Træskolen, hvorpaa de henplantes paa Blivestedet, naar de have naaet den fornødne Størrelse. En god, 2 Fod dybt kulegravet Havejord vil være tjenlig for de fleste Arter; Undtagelserne ere angivne ved de nedenstaaende Sorter. Høiden er angiven i Fod.

Amorpha fruticosa, canescens, glabra og nana ere nordamerikanske Buske med finnede Blade og violette Blomster i axformede Druer; de blomstre om Sommeren, ere 5—6 Fod og formeres ved Frø.

Amygdalus nana og pumila fra Japan har smalle, lancetformede Blade, talrige, rosenrøde Blomster om Foraaret. Den formeres ved Rodskud og er 1½ Fod.

Arundinaria falcata. Dette halvt træagtige, halvt perennerende Kæmpegræs voxer paa Himmalayabjergenes Skraaninger i en Høide af 800—1000 Fod over Havet og har hos van Houte i Gent udholdt Vinteren uden Dækning. Stammen skal blive 26—30 Fod høi, medens de brede og lange Blade staae i Forhold til denne Størrelse. Enkelt eller i Grupper paa Græsplainerne vil den være af stor Virkning.

Paa en lignende Maade kan ogsaa Kjæmpe-Mais, Zea Caragua, anvendes; den bliver 8—10 Fod høi, og kan desuden anvendes som Foderurt, da Køerne med Begjærlighed æde baade Blade og Stængel.

Pampasgræsset fra Chili, Gynerium argenteum, med sit høie, anseelige Rør og den smukke sølvhvide Blomstertop kan finde en lignende Anvendelse.

Berberis Fortuni nov. s. p. 2—4 Fod, B. umbellata 5 Fod, B. nervosa 2 Fod og B. pallida 5 Fod ere stedsegrønne Buske, som bære smukke, gule Blomster, men maae dækkes om Vinteren.

Bignonia Catalpa 6 Fod har store hjerteformige Blade og store klokkeformige Blomster, der maa dækkes om Vinteren.

Calycanthus floridus har 4-kantede Grene, modsatte, aflange Blade, hvidfiltede paa Undersladen, smukke, meget vellugtende, mørkebrune Blomster i Bladvinklerne. Den blomstrer i Mai—Juni, formeres ved Rodskud og Aflæggere, er fra 5—6 Fod; fra Nordamerika.

Carpinus viminea 12—16 Fod, har smukke, langagtige Blade; den har hjemme i Nepaul.

Ceanothus americana 2 Fod, med hvide Blomster i Klaser paa Enden af Grenene; C. thyrsiflorus 2 Fod, med prægtige, blaae Blomster; den maa plantes i Potte om Efteraaret, overvintres frostfrit og atter udplantes om Foraaret.

Cephalantus occidentalis har glatte, ovale Blade, hvide, vellugtende Blomster i Endehoveder; den formeres ved Aflæggere og blomstrer i Juli—August, er 8 Fod; fra Nordamerika.

Chionanthus virginica har ovale, glatte Blade, ziirlige, hvide Blomsterdruer; den blomstrer i August—September, er 6—12 Fod; Hjem, Nordamerika; den formeres ved Aflæggere og Frø.

Colutea er en sydeuropæisk Busk med finnede Blade, ovale Smaablade, smukke Erteblomster i hængende Druer.

Den blomstrer i Juni—September og formeres ved Frø og Aflæggere. C. arborescens har gule Blade, 8—10 Fod; C. cruenta har bruunrøde Blomster, 5—8 Fod; C. nepalensis har svovlgule Blomster, 4—6 Fod.

Coriaria myrtifolia med æglancetformede, stedsegrønne Blade, har smaa, dunkelrøde Blomster, og sorte Frugter. Den formeres ved Frø, blomstrer i Juli—August, er 3—4 Fod og fra Sydeuropa.

Cornus er en nordamerikansk Busk med ovale, modsatte Blade og hvide Blomster i tætte Halvskjerme. Den blomstrer om Foraaret. C. alba, 10—12 Fod, har dunkelrøde Grene, Bladene blodrøde om Efteraaret. C. sanguinea, 6—8 Fod, har blodrøde Grene, C. sericea, 8—10 Fod, laadne Grene, Bladene silkehaarede, rustfarvede.

Coronilla ere rigtblomstrende, sydeuropæiske Smaabuske med finnede Blade, talrige, gule Erteblomster i vinkelstaaende Smaaskjerme. C. argenteus har sølvhaarede Blade, 2—3 Fod, C. emerus ildrøde Blomster, 3—4 Fod, C. glauca graagrønne Blade, 1—3 Fod, o. fl. De blomstre i Juni—August.

Crataegus coccinea med røde Frugter, 20 Fod. C. Crus galli 15—20 Fod, hvide Blomster, smaa, røde Frugter; C. cordata 10 Fod, røde Frugter, C. parvifolia 7—8 Fod, gule Frugter, der blive siddende Vinteren over. Formeres ved Frø, som saaes om Efteraaret og ved Podning paa Hvidtornen.

Cytissus alpinus og Laburnum har 3-hobede, ovale Blade og pragtfulde, gule Erteblomster i hængende Druer, 12—25 Fod. C. argenteus er 3—4 Fod, hirsutus 3—4 Fod, purpureus med fremliggende, haarede Grene, 1—2 Fod; C. nigricans 2—3 Fod, har sortagtige Grene, C. capitatus 2 Fod, gule Erteblomster i tætte Hoveder, C. sessilifolius er 3—4 Fod, o. fl. De formeres ved Frø og blomstre i Forsommeren og ere fra Sydeuropa.

Deutzia scabra pulchella og gracilis ere 2—3 Fod

høie Buske, som blomstre i Mai med talrige, hvide Blomster. Formeres ved Stiklinger.

Elaeagnus augustifolia har lancetformede, hvidfiltede Blade, vellugtende Blomster, 10 Fod. E. latifolius, 6—8 Fod, har runde, sølvhvide Blade. De formeres ved Rodskud og ere fra Siberien.

Fitzroya patagonica er et anseeligt Naaletræ, som udmærker sig ved sin smukke Vært, med lidt Dækning vil den udholde vore Vintre i Friland.

Forsythia viridissima er en 2—3 Fod høi Busk fra China med lange, guldgule Blomsterklaser, som fremkomme førend de store aflange Blade. Formeres ved Stiklinger og Aflæggere.

Fortunei sinensis, 10—15 Fod; ligner meget Rhus typhinum i Blade og Vært, og frembringer om Foraaret lange, smukke Blomsterrakler ligesom Poplen.

Genista tinctoria pl., 1 Fod, har lancetformede Blade, talrige, dobbelte, gule Erteblomster i Bladvinklerne; den er meget smuk, blomstrer i Juni—Juli og formeres ved Stiklinger og Aflæggere.

Gleditschia triacanthos og horrida ere smukke 10—15 Fod høie Træer med dobbeltfinnede Blade og stærke, grenede Torne. Formeres ved Frø.

Helianthemum vulgare med talrige, dobbelte og enkelte Varieteter i alle Farver, venustum, macranthum, mutabile o. fl. ere sydeuropæiske Smaabuske med smaa, lancetformede Blade, 1 Fod høi Stængel, og talrige, rosenlignende Blomster. Den formeres ved Stiklinger, og blomstrer om Sommeren.

Hibiscus syriacus har talrige Varieteter i Hvidt, Rødt, Purpur, enkelte, dobbelte og brogede Blomster, samt ditto Blade. Den har en træagtig, 4—8 Fod høi Stamme, ægrunde-kileformede Blade og store, malvalignende Blomster. Den formeres ved Stiklinger og dækkes om Vinteren.

Hypericum hircinum har aflange, stinkende Blade, gule Blomster, 2 Fod, calycinum, 1 Fod, runde, stedse-

grønne Blade, store, gule Blomster; den ynder et beskyttet, fugtigt Voxested, formeres ved Roddeling, er fra Sydeuropa og blomstrer om Sommeren.

Ilex aquifolium er en stedsegrøn Busk med stive, læderagtige, bugtede, tandet-tornede Blade, hvoraf man har Varieteter med guul- og hvidkantede og plettede Blade og tornede Bladflader. Den formeres ved Podning paa den vildtvoxende Hovedart. Varieteterne maae dækkes om Vinteren, de ynde Skygge og Fugtighed. 5—6 Fod.

Koelreuteria paniculata, fra China, har lange, finnede Blade og indskaarne Smaablade, smukke, gule Blomster i Endetoppen. Den formeres ved Rodskud, Aflæggere og Frø, er 10 Fod og blomstrer i Juli.

Libocedrus chilensis, Naaletræ fra Chili. Den behandles som Fitzroya.

Ligustrum japonicum floribundum, 6 Fod, med aflange Blade og hvide, stærkt lugtende Blomster i Klaser paa Enden af Grenene.

Lonicera alpigena, 4—8 Fod, tartarica og Xylosteum 6—10 Fod, have aflange, modsatte Blade og smukke, røde og hvidgule Blomster i Bladvinklerne. L. diversifolia, Douglasi, flava o. fl. have gule Blomster. De formeres let ved Stiklinger, blomstre om Foraaret og ere fra Sydeuropa.

Mahonia aquifolia, nervosa, repens o. fl. have smukke, finnede, stedsegrønne Blade, 1—2 Fod høie Stængler, og smukke, gule Blomster i hængende Klaser, som fremkomme om Foraaret. M. ryum er især haardfør, og villig til at voxe i enhver Jordbund. De formeres ved Stiklinger paa Mistbænk, Aflæggere, Rodskud eller Frø.

Mespilus Oxyacantha, Hvidtorn, har glindsende Blade, røde og hvide dobbelte og purpur Blomster. Varieteterne formeres ved Podning paa Hovedarten; tiltrukne til Høistamme anvendes de som fritstaaende Træer; 10—15 Fod. M. pyracantha har stedsegrønne, aflange Blade, smaa, hvide Blomster i Klaser og talrige, ildrøde Bær, som

sidde paa Busken om Vinteren. De formeres ved Aflæggere, 4—8 Fod. Hjem: Sydeuropa.

Pavia pumila fl. pl., 6 Fod, med store, femhovede Blade og røde, dobbelte Blomster, og P. rubra pendula med smukke, røde Blomster og hængende Grene. De formeres ved Aflæggere, Frø og Podning paa den almindelige Hestekastanie.

Paulownia imperialis er et smukt Træ fra Japan med store Blade og talrige, lyseblaae Blomster i Klaser. Den maa dækkes om Vinteren og formeres ved Frø og Rodstykker ligesom Provindsroserne.

Philadelphus coronarius med flere nordamerikanske Arter ere grenede Buske med ovale, modsatte Blade og smukke, hvide, vellugtende Blomster i Druer. P. Zeyherü 6 Fod, P. floribundus 6 Fod, P. grandiflorus 10 Fod, P. Gordoni 8 Fod med hvide Blomster i Klaser. De formeres let ved Udløbere, ere 6—10 Fod, og blomstre i Juli; man har Varieteter med dobbelte Blomster og brogede Blade.

Potentilla fruticosa, floribunda, glabra ere lave siberiske Buske med finnede Blade og talrige, smukke, gule Blomster i Halvskjerme; den sidste Art har hvide Blade; 3—4 Fod; de formeres let ved Rodskud.

Prunus avium fl. pleno, domestica fl. pleno og spinosa fl. pl., det dobbeltblomstrende Kirsebærtræ, Blommetræ og Slaaentorn, fortjene ved deres store, talrige, hvide, dobbelte Blomster en Plads i ethvert Lystanlæg. De forædles paa Hovedarterne, og kunne, tiltrukne som Høistammer, anvendes som Fritstaaende. P. Mahaleb har aflange, tilspidsede, glatte, glindsende Blade og hvide Blomster, 4—6 Fod. P. padus, voxer vildt, har aflange Blade og meget smukke, hvide Blomster i hængende Druer; 10—12 Fod. Alle Arterne blomstre i Mai.

Ptelea trifoliata med 3-hovede, ægrunde, glindsende Blade og guulgrønne, vellugtende Blomster i Endehalv-

skjerme, formeres ved Frø, er fra Nordamerika, 8—12 Fod og blomstrer i Juni.

Pyrus communis pl., malus pl., dobbeltblomstrende Pære- og Æbletræ, anvendes i Buskettet og som Fritstaaende. P. spectabilis med store, røde Blomster, som før Udviklingen ere purpurfarvede, anvendes paa samme Maade. De formeres ved Podning og blomstre i Mai. 10—15 Fod.

Rhus copallina 5—8 Fod, glabra 5—9 Fod, typhina 5—9 Fod, ere Buske med finnede, laadne Blade, hvide eller røde Blomster i Ax. R. Continus, 4—10 Fod, har omvendte, ægrunde Blade, graagule, siden rødbrune, stærktdeelte, fjederagtige Blomstertoppe, det saakaldte Paryktræ. De formeres ved Aflæggere og Stiklinger, ere fra Nordamerika og blomstre om Foraaret.

Ribes aureum, 4—6 Fod, har gule Blomster, R. malvaceum, 2—4 Fod, rosenrøde Blomster, R. sanguineum, pragtfulde, mørkerøde Blomster i lange Druer, 3—4 Fod, R. speciosa, med tornede Grene, prægtige, purpurrøde Blomster, maa dækkes om Vinteren. Alle Arter have lappede Blade, formeres let ved Stiklinger og blomstre i April —Mai. Nordamerika.

Robina hispida og inermis, hiin med brune, stivbørstede, denne med glatte Grene, ere nordamerikanske Buske med finnede Blade og pragtfulde, store, rosenrøde Erteblomster i lange hængende Druer. De formeres ved Podning paa den uægte Acacie. Tiltrukne til Høistammer anvendes de som Fritstaaende, især den sidste, som er bekjendt under Navn af Kugleacacie, 5—10 Fod. De blomstre i Juni. R. Pseudacacia og viscosa, med hvide og rosenrøde Blade, 15—25 Fod, ere kun anvendelige i større Anlæg.

Saxegöthaea conspicua er et nylig indført Naaletræ af stor Skjønhed; det kan behandles som Fitzroya.

Spiraea ere ziirlige, nordamerikanske, fiintgrenede Buske med ovale eller lancetformede Blade og hvide eller rosenrøde Blomster i tætte, pyramidalske Endetoppe eller Halvskjerme. De formeres ved Stiklinger og Rodskud og

blomstre i Juni—August. Af dem mærkes: S. alpina, 2—3 Fod, S. bella, 4—5 Fod, S. betulaefolia, 3—4 Fod, S. chamaedryfolia, 3—4 Fod, S. hypericifolia, 4—6 Fod, S. opulifolia, 6—12 Fod, S. salicifolia, flere Varieteter, 3—5 Fod; endvidere følgende nye Sorter, der dog maae bedækkes noget om Vinteren: S. prunifolia, S. arieafolia, S. cuneifolia, S. Douglasi, S. Lindleyana, S. Reveesi, S. callosa med smukke røde Blomster i en flad Skjerm, S. laxiflora med hvide Blomster, o. fl.

Symphoria racemosa, Sneebær, have modsatte, ovale Blade, smaa, rødagtige Blomster i Druer og smukke, sneehvide Bær, der blive hængende til langt ud paa Vinteren. De formeres ved Rodskud og ere fra Nordamerika. 3—5 Fod.

Syringa. Syrinerne ere velbekjendte og yndede Buske fra Persien og China. De formeres let ved Udløbere og bør aldrig mangle i Buskettet. S. chinensis, 6—10 Fod, har store rødliglilla Blomster i 1 Fod lange, hængende Klaser, S. Josikaea, 8—10 Fod, lilla Blomster i ranke Toppe, S. persica, 4—6 Fod, tynde Grene, smaa, ovale Blade, og lyserøde eller hvide, vellugtende Blomster i store, hængende Klaser, og kunne anvendes til Drivning ligesom Roserne. S. vulgaris, 10—15 Fod, har hjerteformede Blade, smukke, vellugtende, hvide, lilla, violette, purpur og lyseblaae Blomster i store, ranke Endetoppe. Alle Arter blomstre i Mai.

Tamarix gallica og germanica have lange, tynde Grene og smukke, linieformede Blade. De formeres ved Stiklinger og ere fra Sydeuropa.

Viburnum Opulus roseo, Sneebolle, 10—16 Fod, har udbredte Grene, store, lappede Blade og hvide Blomster i store, kuglerunde Klaser. Desuden gives der V. Lantana, V. Lentago, V. molle o. fl., med store, langagtige, haarede Blade og hvide Blomster i Skjerme eller Klaser, 10—12 Fod. V. macrophyllum, med større og smukkere Blomsterklaser, og V. plicatus, som mere ligner vor gamle

Sneebolle, ere nye Arter, som nylig ved Fortune ere indførte fra China. De formeres ved Stiklinger og Frø, blomstre i Mai og ere fra Nordamerika.

Wellingtonia gigantea har hjemme i Californien, hvor man ofte træffer paa Stammer af 20 Fods Høide; det er et Naaletræ og maa vel dækkes om Vinteren.

Xanthorhiza apiifolia har finnede Blade og indskaarne Smaablade, gule Rødder og sortviolette Blomster i Endetoppe og formeres ved Rodskud. Den er fra Nordamerika og blomstrer i Mai—Juni. 1 Fod.

Foruden de allerede angivne, som fritstaaende Træer anvendelige Træsorter kunne endnu bruges:

Tulipantræet, Liriodendron tulipifera, med store, 3lappede, afstumpede Blade, og store, tulipanlignende, grønlige Blomster. Det formeres ved Frø, er fra Nordamerika, 30—40 Fod, og blomstrer i Juli.

Platanen, Platanus occidentalis, med store, 5lappede Blade, er fra Nordamerika. Den formeres ved Frø. 46—50 Fod.

Blodbøgen, Fagus sylvatica atropurpurea, med mørkerøde Blade. 30—50 Fod. Desuden Hængeasken, Hængebøgen, Hængealmen, Hængeegen o. fl., der deels placeres frit paa Græsplainen, deels anvendes til Lysthuse. De formeres alle ved Podning paa høie Stammer af de tilsvarende Arter.

§ 2. Rankevæxter.

De nedenstaaende Slyngplanter anvendes til Beklædning af Lysthuse, Mure eller vanzirende Gjenstande, og formeres let ved Aflæggere eller Stiklinger. De bør beskæres om Foraaret, for at erholde stærke, bladrige Sommerskud.

Ampelopsis bipinnata, cordata og hederacea have store, haandformede, lappede Blade, der paa den Sidste blive røde om Efteraaret, Bladene paa første Art ere dobbeltfinnede. Hjem: Nordamerika. 15—20 Fod.

Aristolochia Sipho har store, hjerteformede Blade,

15—20 Fod lange Ranker, bruunrøde Blomster, der ligne et Pibehoved. Hjem: Nordamerika. Blomstringstid: Juli.

Caprifolium gratum, Pereclymenum have guulpurpuragtige Blomster. Sempervirens, skarlagenrøde Blomster, ovale Blade. Blomsterne fremkomme i Juni—Juli, ere vellugtende og ordnede i Klaser. Hjem: Europa. 10—15 Fod.

Celastrus scandens har langagtige Blade og grønlige Blomster i Endedruer og blomstrer i Mai—Juni. Hjem: Nordamerika. 8—10 Fod.

Clematis viticella, glauca, viorna, Vitalba ere rigtblomstrende Rankevæxter med blaae, røde og hvide, store, klokkeformede, hængende Blomster og finnede Blade; de blomstre i Juli—October. Hjem: Sydeuropa. 12—16 Fod.

Lycium barbarum og europæum have langagtige Blade og violette Blomster. Hjem: Sydeuropa. Blomstringstid: Juni—September. 10 Fod.

Menispermum canadense har store, kredsrunde Blade, grønhvide Blomster i Druer. Hjem: Canada. 8—12 Fod.

Periploca gracea har æglancetformede Blade, sortpurpurfarvede, stjerneformede Blomster i en Halvskjerm; de bør plantes ved en solrig Muur. Blomstringstid: Juli—August. Hjem: Syrien. 15—20 Fod.

Rosa capreolata og scandens have talrige Varieteter i Hvidt og Rødt, halvdobbelte og heeldobbelte Blomster. De ere fortrinlige til Beklædning af Mure, hvor de blomstre den meste Deel af Sommeren. 15—20 Fod. Hjem: Sydeuropa. R. alpina Boursaulti og turbinata kunne anvendes paa samme Maade.

Wisteria chinensis har 1 Fod lange, finnede Blade, 18—20 Fod lange Ranker og prægtige, store, blaae Ertеblomster i 9—10 Tommer lange, hængende Klaser. Den maa plantes ved en Sydmuur og dækkes om Vinteren. Hjem: China. Den blomstrer om Sommeren.

§ 3. Perennerende Frilandsblomster. (Stauder.)

Stauderne formeres næsten alle ved Roddeling eller ved Frø. De trives i god Havejord, som engang imellem gives nogen Gjødning, og hvert Foraar maae de aagrende Sorter afstikkes til en passende Størrelse. Hvert 3—4de Aar kan man omplante dem paa en anden Plads; de toaarige Arter maae aarlig fornyes ved Stiklinger eller Frø. De fleste Sorter have hjemme i Sydeuropa, Siberien og Nordamerika.

I April eller efter Foraarets Beskaffenhed i Slutningen af Marts blomstre:

Adonis vernalis og wolgensis med mangedeelte Blade, store, gule Blomster. 6 Tommer.

Arabis collina med røde, A. coerulea med blaae, A. bellidifolia med hvide Blomster, lancetformede Blade, ordnede i Rosetter. 6 Tommer.

Bellis perennis, en velbekjendt Indfatningsplante med røde, hvide, brogede, purpurrøde Blomster, desuden talrige nye Varieteter. 6 Tommer.

Bulbocodium vernum, Løgvæxt, med hvide krokuslignende, rødblaae tegnede Blomster. 6 Tommer. Hjem i Sydrusland.

Crocus vernus med talrige Variationer i Hvidt, Guult og Violet med smalle Blade, løgagtig Rod. 4—6 Tommer. Hjem: Sydeuropa.

Cynoglossum Omphalodes med blaae Blomster. 4—6 Tommer.

Doronicum austriacum med gule Blomster, store, lappede Blade. 1 Fod.

Eranthis hyemale med knoldet Rod, gule Blade. 4 Tommer.

Galanthus nivalis, Vintergjæk, med hvide, nikkende Blomster. 6 Tommer.

Helleborus niger, Nyserod, med fodformede Blade,

store, hvide Blomster. H. viridis med grønne Blomster. H. purpurascens med rødlige Blomster.

Hyacinthus orientalis, Hyacinth, i alle Farver, Rødt, Hvidt, Guult og Blaat. 8—10 Tommer. See § 5 Florblomster.

Hyoscyamus Scopoli med ægdannede Blade, hængende, klokkeformede, brune Blomster. 1½ Fod.

Iris pumila med lyseblaae og mørkeblaae Blomster. I. persica, hvis Blomst fremkommer før Bladene; den er blegblaa med Guult og Sort. 8 Tommer.

Leucoyum vernum, Løgvæxt, med hængende, hvide Klokker. 1 Fod.

Narcissus moscatus og orientalis med hvide Blomster. N. incomparabilis og Pseudo-Narcissus (Paaskelilie) med gule, dobbelte, vellugtende Blomster. 1 Fod.

Orobus vernus med rødblaae Erteblomster. 1 Fod.

Phlox verna med smukke, røde Blomster i Klaser. 6 Tommer.

Primula acaulis pl. med smukke, hvide, røde, gule, purpur og brogede Blomster P. farinosa og corthusoides have rosenrøde Blomster. P. Munroi er en ny Art fra China med hvide, vellugtende Blomster; den trives bedst paa et Alpebed. P. veris, mange Farver og Tegninger i Guult, Hvidt og Rødt. P. auricula fordrer Bladjord og Skygge som alle Arter af Slægten; der ere talrige Varieteter i Hvidt, Guult, Rødt, Bruunt og Violet med grønne Kanter og Støv paa Blomsten, som er enkelt og dobbelt. 6—8 Tommer.

Pulmonaria officinalis med rue Blade, violetrøde og hvide Blomster. P. virginica, hvis unge Blade ere smukt violetblaae, med hængende, himmelblaae Blomster i Klaser. 2 Fod.

Sanguinaria canadensis og grandiflora med en knoldet, indvendig blodrød Rod, et langstilket, hjerteformet Blad og store hvide Blomster. 9—10 Tommer.

Saxifraga granulata pl. med dobbelte, hvide Blom-

ster. S. crassifolia med store, tykke Blade, røde Blomster i store, tætte Klaser. 1 Fod.

Scilla bifolia, campanulata, Løgvæxter, med smukke, blaae Blomster. 1 Fod.

Soldanella alpina med nyreformede Blade, meget smukke, hængende, klokkeformede, blaae Blomster. 6 Tommer.

Tulipa sauveolens, vellugtende Tulipan, (Duc de Toll.) i flere Farver. T. sylvestris med gule Blomster. 1 Fod.

Tussilago alba, med store, filtede, hjerteformede Blade, hvide Blomster i en Klase. 1 Fod.

Viola adorata, Martsviol, med blaae, vellugtende Blomster, Varieteter med blaae, hvide, røde og violette, dobbelte Blomster. 6 Fod.

I Mai vil blomstre:

Alyssum saxatile med langagtige, sølvhaarede Blade, gule Blomster, som ganske bedække Planten. 1 Fod.

Anemone hepatica, 6 Tommer, i Hvidt, Blaat og Rødt, enkelt og dobbelt, er fortrinlig som Indfatning (den blomstrer allerede i April). A. sylvestris pleno, 6 Tommer, hvid og dobbelt. A. coronaria som første Art (see § 5), 6 Tommer. A. alba, 1 Fod, hvid. A. palmata, 1 Fod, med gule Blomster. A. apennina, 6 Tommer, himmelblaa, meget smuk.

Anthericum Liliago og ramosa, med hvide Blomster. 2 Fod.

Aquilegia alpina, violet 1 Fod. A. canadense, rødguul, meget smuk og rigtblomstrende, 1½ Fod.

Caltha palustre fl. pleno med dobbelte, gule Blomster. 1 Fod.

Convallaria majalis, Lilieconval, med smaa ziirlige, hvide, klokkeformede Blomster. 8 Tommer.

Cardamine pratense fl. pl. med dobbelte, hvide Blomster; den ynder et fugtigt og skyggefuldt Voxested. 1 Fod.

Corydalis biaurita, 8 Tommer, med stærktdeelte Blade, tykke Rødder, røde Blomster. C. nobilis, 2 Fod, med pragtfulde, gule Blomster i tætte Ax.

Czackia Liliastrum, 1½ Fod, med pragtfulde, lilieagtige, vellugtende, hvide Blomster og knippedannede Rødder.

Epimedium alpinum med trehobede Blade, guulrøde Blomster. 8—10 Tommer.

Fritillaria imperialis, Keiserkrone, med store klokkeformede, hængende Blomster, tæt under den paa Spidsen værende Bladkrone; man har røde, gule, rødgule, enkelte og dobbelte, 4 Fod; F. meleagris, Vibeæg, har store, hængende, bruun- og grøntavlede Blomster, 1 Fod.

Gentiana cruciata, 8 Tommer, med aflange Blade, smukke Blomster i Klaser.

Gladiolus Byzantinus og communis, 4 Fod, med sværdformede Blade, store, røde, gabende Blomster opad Skaftet.

Hesperis tristis, 3 Fod, Natviol, med uanseelige, men om Aftenen stærklugtende Blomster, en almeenyndet Plante.

Iris Xiphium og Xiphiodes, de saakaldte engelske og spanske Iris, med løgagtig Rod, runde, rendeagtige Blade og pragtfulde, store Blomster i mange Farver og Tegninger, meest Mørkeblaat, Rødt, Hvidt og Guult. 1½ Fod.

Lamium Orvale med store, rue Blade, purpurrøde Læbeblomster.

Lychnis viscaria fl. pl., Tjærenellike, med smukke, dobbelte, røde Blomster i et Ax, 1 Fod. L. floscucculi fl. pl. med rosenrøde, dobbelte Blomster, 10 Tommer. L. sylvestris fl. pl. med store, levkøilignende, høirøde Blomster, 1½ Fod.

Ornithogalum umbellatum, 1 Fod, Løgvæxt, med hvide Blomster i en Skjerm.

Paeonia tenuifolia, 2 Fod, Bonderose med fiintdeelte Blade og hvide, kjødfarvede, rosenrøde og mørkerøde, dobbelte Blomster. P. Arietina, 1—2 Fod, enkelt, purpur.

P. decora, 1½ Fod, purpur, enkelt. P. hybrida, enkelt, purpurcarmoisin, 2 Fod. P. humilis, 1 Fod, dobbelte, purpur Blomster o. m. fl. Alle Planterne ere uden Undtagelse Pragtplanter; en guul Varietet, Wittemanniana, der har en skidenguul Farve, har ikke svaret til de store Forventninger, som man gjorde sig om den.

Phlox divaricata, 1 Fod, blaa, meget smuk.

Ranunculus acris fl. pl. med gule, dobbelte Blade. R. asiaticus, Haveranunkel i talrige, extra, dobbelte Varieteter i Hvidt, Guult, Skarlagen, Bruunt o. fl. Farver. (Cultur see § 5.)

Saxifraga hypnoides, 1 Fod, med hvide Blomster. S. umbrosa, 1 Fod, med rødlige Blomster. S. Aizoon, 1 Fod, med rødgule Blade. S. Hirculus, 1 Fod, med gule Blomster. S. ligulata, med hvide Blomster, 1 Fod, o. m. fl.

Thalictrum aquilegifolium, 5 Fod, med sammensatte Blade, smukke, rødlige Blomster.

Trollius europaeus, asiaticus, americanus og tauricus med smukke, kugleformede, sluttende, gule eller rødgule Blomster, 1½ Fod; den ynder et fugtigt Voxested.

Tulipa Gesneriana, Havetulipan i talrige Farvenuancer, Tegninger og Schatteringer, enkelte og dobbelte, tidlige og sildige. Af Farve ere de især rødpurpur, guulviolette og hvide. (See § 5.)

I Juni blomstre:

Aconitum Napellus, 4 Fod, blaae, amoenum, 4 Fod, guul, pyramidalis, 5 Fod, mørkeblaa, Cammarum, 4 Fod, lyseblaa, variegatum, 4 Fod, med hvidbrogede Blomster, o. m. fl. Alle Arter ere smukke.

Aquilegia vulgaris med talrige Varieteter i Violet, Rødt, Brunt, Hvidt og Blaat, meer eller mindre dobbelte. A. Skinnerii med blaae Blomster og røde Sporer. A. jucunda, med smukke, lyseblaae Blomster, ere nye Arter.

Barbarea vulgaris fl. pl., 1½ Fod, med smukke, gule, dobbelte Blomster i et tæt Ax. Den formeres ved Stiklinger.

Baptisia coerulea og australis med ovale, 3koblede Blade og smukke, himmelblaae Erteblomster i lange Druer, 3 Fod.

Campanula carpathica, 1 Fod, med smukke, blaae Klokkeblomster; C. pulla, 6 Tommer, med mørkeblaae Blomster; C. glomerata med blaae og hvide Blade, 3 Fod; C. Trachelium med blaae, hvide og dobbelte Blomster, 3 Fod; C. Medium, 3 Fod, med 2aarige, hvide, blaae og lilla, stærktdobbelte Blomster, der saaes hvert Aar af Frø, o. fl. Arter. C. nobilis, er en pragtfuld, ny Art fra China med store, purpurrøde Blomster; den ligner noget i Form og Størrelse C. Medium.

Cypripedium Calceolus og spectabilis, 1 Fod, med store, orchislignende Blomster med en stor, opblæst Læbe, der er dannet som en Sko, af guul Farve, tegnet og plettet med Grønt, Purpur og Bruunt. Den fordrer Skygge og Dækning om Vinteren.

Dianthus barbatus, 2 Fod, med hvide, røde, violette stribede, plettede og dobbelte, vellugtende Blomster i en Halvskjerm.

D. chinensis med dobbelte og enkelte, vellugtende Blomster i samme Farver og Tegninger som den Forrige, 1 Fod; D. caryphyllus, Havenellike, i flere Farver og Nuancer af Hvidt, Guult, Violet, Rødt og Graat. (See § 5.)

Dictamnus albus, 3 Fod, med store, finnede Blade, hvide og purpurrøde, stribede, stærk aromatiske Blomster i store Endedruer.

Dielytra spectabilis, 2 Fod, smukke, røde Blomster, der fremkomme baade tidligere og sildigere; har man kraftige Exemplarer i Potter, kunne disse fremdrives i Marts—April i et Væxthuus eller i en Bakke.

Dodecatheon meadia og integrifolia, 1 Fod brede, med langagtige Blade, hængende, hvide og røde Blomster. (Meget smuk.)

Dracocephalum botryoides, 1 Fod, med røde Læbeblomster i Ax, D. Ryuschianum med blaae Blomster, 2 Fod.

Gentiana acaulis, 6 Tommer, med store, pragtfulde, klokkeformede, ultramarinblaae Blomster; G. saponaria med pragtfulde, blaae, rørformede, bugede Blomster, o. fl. Arter, som alle ere smukke.

Hesperis matronalis pl., Violmatronalis, med aflange Blade, store, levkøilignende, dobbelte, hvide og violette, stærkt vellugtende Blomster i et tæt Ax; de formeres hvert Aar i August ved Stiklinger.

Iris, bekjendte Planter med lange, sværdformede Blade og store, udbredte, fleerfarvede Blomster; I. germanica, 2 Fod, blaae, I. florentina, 2 Fod, hvid, I. variegata, 1 Fod, guul med violette Striber, I. Güldenstaedti, 1 Fod, guul, I. sambucina, guul med Bruuntviolet, 2 Fod, og flere smukke Arter.

Lysimachia atropurpurea, 2 Fod, med purpur Blomster i Ax, L. thyrsiflora med gule Blomster i Druer fra Bladvinklerne, 3 Fod, L. vulgaris med gule Blomster, 3—4 Fod; og flere Arter.

Monarda didyma med høirøde Læbeblomster i Krandse omkring Stænglen, hele Planten stærkt vellugtende, 2 Fod.

Paeonia albiflora, 2 Fod, med fine smukke Varieteter, saasom Whitleyi med hvide, dobbelte Blomster, chinensis roseo fragrans med rosenrøde, vellugtende Blomster. Humei med røde Blomster, og mange Flere. Bladene ere mangedeelte og glindsende.

Polemonium coeruleum, 3 Fod, med smukke, blaae og hvide Blomster i lange Ax. Den formeres let ved Frø.

Ranunculus aconitifolius fl. pleno med smukke, dobbelte, hvide Blomster i en udspærret Halvskjerm, 5—7 lappede Blade.

Sedum, Aizoon, 1 Fod, med gule Blomster, S. Anacampseros, 1 Fod, purpur, S. spurium med røde Blomster, S. Rhodiola med tyk, kjødet Rod, med Rosenlugt, gule og rødlige Blomster, S. populifolium, 8—10 Tommer, med lyserøde Blomster, o. fl.

Spiraea Filipendula pl., 1 Fod, med knoldede Rød-

der, finnede Blade, smukke, rødlige, dobbelte Blomster, S. lobata, 1 Fod, med røde Blomster, meget smuk, Ulmaria fl. pleno, dobbelt Mjødurt, med hvide, dobbelte Blomster.

I Juli blomstre:

Achillea millifolium fl. rubro, 1 Fod, rødblomstrede Røllike, A. Ptarmica pl. med smukke, dobbelte, hvide Blomster, stærkt udløbende Rødder, 2 Fod; o. fl.

Aconitum neomontanum, 4 Fod, med blaae Blomster.

Allium fragrans, 2 Fod, med rosenrøde, og A. atropurpureum med purpurrøde Blomsterhoveder. Det er løgagtige Planter.

Aquilegia Skinnerii, 2 Fod, med smukke, rødgule Blomster.

Asclepias tuberosa, 2 Fod, med smukke, orangegule, vellugtende Blomster i Endeklaser; A. syriaca, 5 Fod, med store Blade, purpurrødlige Blomster i store Klaser; de ere vellugtende.

Betonica grandiflora, 1½ Fod, med violette Læbeblomster, B. rosea med rosenrøde Blomster, 2 Fod med flere Arter.

Calystegia pubescens, 4—5 Fod, rankende, især god til Beklædning af Stakitter eller andre Hegn. Blomsterne ere dobbelte og rosenrøde.

Campanula persicifolia, 2 Fod, med hvide og blaae, dobbelte Blomster; meget smukke; C. nitida, 1 Fod, med blaae Blomster.

Centaurea africana, 3 Fod, med finnede Blade, gule Blomster i Hoveder, C. dealbata med dobbelte, halvfinnede Blade, store røde Blomster, 2 Fod, C. glastifolia med lancetformede, hvidfiltede Blade, gule Blomster med raslende Bægere.

C. macrocephala, 3 Fod, med store, haarede, lancetformede Blade, store gule Blomster, C. montana, med hvidfiltede, lancetformede Blade, blaae og hvide Blomster; o. fl.

Chelone erecta og glabra, 2—3 Fod, med aflange

Blade, hvide Blomster; C. obliqua med purpur Blomster, 3 Fod.

Clematis erecta med finnede Blade, hvide Blomster, C. integrifolia med smukke, klokkeformede, blaae Blomster og aflange Blade.

Delphineum grandiflorum, 2 Fod, med stærkt indskaarne, rundagtige Blade, store, blaae Blomster; Varieteter: med hvide og dobbelte Blomster, D. elegans pl. med dobbelte, mørkeblaae Pragtblomster, 3 Fod, D. elata, 6—7 Fod, med mørkeblaae Blomster i lange Druer, D. formosum, 5 Fod, med store, himmelblaae Blomster, D. exaltatum, 8—9 Fod, med blaae Blomster, og mange Flere, som alle ere meget smukke.

Dianthus japonicus, 8 Tommer, med ildrøde Blomster i en Klase, D. pulchellus, 3 Fod, med violette, fryndsede Blomster; meget smuk.

Digitalis purpurea, 3 Fod, med store, aflange Blade og store, bugede, læbeformede, røde og hvide Blomster i en lang Drue, D. grandiflora, 3 Fod, med gule Blomster, D. lanata, 3 Fod, med hvide Blomster, med bruun Læbe og Aarer, D. tomentosa, Planten laaden med purpurrøde Blomster, o. fl. Arter.

Gentiana lutea med store, aflange, foldede Blade og gule Blomster i en lang Drue. Den formeres ved Frø.

Geum chilense med liredannede Blade, røde Blomster, G. coccineum med skarlagenrøde Blomster o. fl. Arter.

Hemerocallis graminea, 1 Fod, med lange, linieformede Blade, gule, lilieagtige Blomster, H. flava, 3 Fod, med lysegule Blomster.

Hieraceum aurantiacum, 1½ Fod, med mørkpomerantsfarvede Blomster, H. speciosum med gule Blomster, langagtige, laadne Blade.

Lathyrus Armitageanus med blaae og latifolius med store, røde Erteblomster i vinkelstaaende Druer; 10—12 Fod lange, rankende Pragtplanter. De formeres ved Frø.

Lilium atrosanguineum, blodrød Lilie fra Japan,

3 Fod; L. candidum med hvide, vellugtende Blomster i flere Varieteter, almindelig bekjendt, 4 Fod; L. chalcedonicum, med skarlagenrøde, ombøiede Blomster, L. longiflorum med lange, hvide, vellugtende Blomster, 1 Fod; L. Martagon, 3 Fod, med krandsstaaende Blade, hængende, røde, hvide, purpur og violette Blomster; L. tigrinum, 5 Fod, med store, ombøiede, hængende, mønnierøde Blomster med runde, sorte Pletter; L. superbum, 5 Fod, med pragtfulde, guldgule og skarlagenrøde Blomster i en stor Pyramide, og flere Arter, saasom L. Brownii, L. testaceum, L. sanguineum, som alle uden Undtagelse ere pragtfulde. Lilierne fordre en løs, med gammel Kogjødning forbedret Jord og et tørt Voxested. De omplantes hvert 3die—4de Aar, og Løgene bør ikke være for længe over Jorden.

Lupinus marshallianus, 3 Fod, med femfingrede Blade, blaalige eller rødlige Erteblomster i et langt Ax; L. grandifolius, 3 Fod, med store Blade og mørkviolette Blomster; L. polyphyllus med smukke, blaae Blomster i meget lange Ax; og flere meget smukke Arter. De formeres let ved Frø.

Lychnis chalcedonica, 4 Fod, med hvide og røde, dobbelte og enkelte Blomster, hvoraf især den dobbelte røde er overmmaade pragtfuld. Blomsterne ere ordnede i tætte Klaser paa Enden af Stænglen; L. fulgens, 1 Fod, har store, brændende, skarlagenrøde Blomster i Klaser.

Lythrum Salicaria, 5—6 Fod, med røde Blomster i et langt Ax og lancetformede Blomster.

Papaver nudicaule, 1 Fod; den blomstrer næsten hele Sommeren med smukke, gule Blomster; P. Orientalis, 5 Fod, har store, halvfinnede Blade, store, orangerøde Blomster; P. bracteatum er som den Forrige og har større, mørkblodrøde Blomster. Den formeres let ved Frø.

Pentastemon laevigatum, 3 Tommer, med lancetformede Blade, lyserøde Blomster.

Phlox subulata og reptans med lyserøde Blomster og krybende Stængel, 6 Tommer; P. glaberrima med røde

Blomster, 2 Fod; P. omniflora, $1^1/_2$ Fod, hvid med talrige Varieteter, violette, røde, hvide og stribede; P. suffruticosa, mørkcarmoisin i mange Varieteter; P. decussata, 2 Fod, violet, carmoisin med mange Varieteter; P. pyramidalis, 3 Fod, rosa og flere Varieteter; P. Princesse Marianne, 3 Fod, hvid med lilla Striber; P. van Houttei, 3 Fod, hvid med regelmæssige, carmoisinrøde Striber, o. fl.

Potentilla Hopewoodiana, 3 Fod, med femfingrede Blade, smukke, store, hvidgule, mørkrødtschatterede Blomster, P. colorata, 3 Fod, med rosenrøde, skarlagenrøde og mørkerøde Blomster, P. Russelliana, 3 Fod, med store, ildskarlagenrøde Blomster, P. Garneriana, 3 Fod, og Ehrenbergiana, 3 Fod, med guulrøde Blomster. P. bicolor med hvidhaarede Blade og store, gule Blomster med røde Aarer; P. Macnabiana med store, paa Undersladen hvidhaarede Blade og store, skarlagenrøde Blomster, der senere gaae over til Purpur; P. Fintelmanni ligner Russelliana, men af mere mørk, brændende carmoisinrød Fave. P. Smoutti med guldgule Blomster, som ere gjennemvævede af et Næt af carmoisinrøde Striber.

Rudbeckia fulgida med rue, bredlancetformede Blade, store, ildgule Blomster med sort Skive, 3 Fod, R. purpurea, 4—5 Fod, med store, røde Blomster, mørkerød Skive.

Sisyrinchium Bermudiana, 1 Fod, med linie-sværdformede Blade og smukke, blaae Blomster.

Spigelie Marylandica, 2 Fod, med æglancetformede Blade, store, tragtformede, ranke, purpur Blomster i Druer; de maae dækkes om Vinteren.

Veratrum album, 4 Fod, Foldblad, med store og runde, foldede Blade, smaa, hvide Blomster i en lang og stor Endetop; V. nigrum med sortagtige Blomster.

Veronica gentianoides, 1 Fod, med lyseblaae Blade; V. latifolia, 2 Fod, med himmelblaae Blade, den smukkeste Art; V. longifolia, 3 Fod, med smaa Blomster; V. elegans, 3 Fod, med kjødfarvede Blomster; V. siberica med krands-

staaende Blade, hvide Blomster, 5 Fod; V. perfoliata, 2 Fod, med purpur Blomster; og flere Arter.

Viola tricolor maxima, den store, engelske Stedmoderblomst med store, 2 Tommer brede, runde, fleerfarvede Blomster, som ynde lidt Skygge og blomstre den hele Sommer. De formeres ved Stiklinger og Aflæggere.

Wahlenbergia grandiflora, 2 Fod, med tykke, kjøddede Rødder, lancetformede Blade og store, udbredte, 2 Tommer brede, himmelblaae Blomster; de dækkes om Vinteren.

Wulfenia carinthiaca, 1 Fod, med langagtige Blade og smukke Blomster i en Endedrue; de dækkes om Vinteren.

I August blomstre:

Acanthus mollis, 2 Fod, med smukke, bugtede og lappede Blade, rødlige Læbeblomster i et langt Ax. Den dækkes om Vinteren.

Althea rosea, 6—8 Fod, Stokrose, med store, haarede, femlappede Blade, store, velbekjendte, dobbelte Blomster i talrige Nuancer af Hvidt, Rødt, Bruunt, Guult og Violet. Den formeres ved Frø, som blomstrer i det 2det Aar efter Udsæden og derpaa for det Meste gaaer ud om Vinteren.

Asclepias amoena, incarnata og pulchra, 3—4 Tommer, med langagtige Blade og smaa røde Blomster i tætte Klaser.

Asphodelus luteus og albus med 2—3 Fod høie, bladede Stængler og lange, tætte, gule og hvide Blomsterax.

Aster amellus, 2 Fod, med blaae, A. spectabilis, 3 Fod, med mørkviolette, A. cordata, 2 Fod, med lyseblaae, og A. alpina, 6 Tommer, med blaae Blomster.

Buphtalmum cordifolium, 4 Fod, med store, hjerteformede, haarede Blade og store, gule Straaleblomster.

Campanula latifolia med brede, lancetformede, hvide og blaae Blomster, 3 Fod; C. speciosa, 1½ Fod, med

mørkeblaae Blomster, og C. liliflora med blegblaae Blomster, 3 Fod.

Cantananche coerulea med linieformede Blade og smukke, blaae Blomster. Varieteten, C. bicolor, med hvid- og blaategnede Blomster maa dækkes om Vinteren.

Coreopsis auriculata, 3—4 Fod, med 3-deelte Blade, gule Straaleblomster; C. tenuifolia, 3 Fod, med linieformede, deelte Blade, gule Blomster; C. tripteris, 8 Fod, med halvfinnede Blade, gule Blomster.

Dracocephalum virginianum, 2 Fod, og D. splendens, 3 Fod, med lancetformede Blade og røde Læbeblomster i Ax.

Echinops Ritro, 6 Fod og sphaerocephalus, 10 Fod, med bugtet-halvfinnede, tornede Blade og blaae, kuglerunde Blomsterhoveder. Stænglen er hvidgraafiltet.

Eryngium amethystinum, 3 Fod, med æghjerteformede Blade, blaae Blomster i tætte, runde Hoveder, omgivne af halvfinnede, blaae Svøb. Hele Planten amethystfarvet. E. maritimum, 2 Fod, med graagrønne Blade, blaae Blomster; E. giganteum, 5 Fod, med blaae Blomster.

Monarda fistulosa og Kalmiana, 3 Fod, med blegrøde og purpurrøde Læbeblomster i Krandse.

Oenothera Fraseri, 2 Fod, med lysegule Blomster og langagtige Blade; O. fruticosa, 3 Fod, med rødgule Blomster; begge Sorter ere meget smukke.

Oxalis esculenta, 6 Tommer, med 3-koblede, aflange, ægformede Blade og smukke, rosenrøde Blomster. Den anvendes som Indfatning, men maa optages, førend Frosten indfinder sig, og Løgene gjemmes tørt og frostfrit; de lægges atter i April eller først i Mai.

Penstemon pubescens, 1 Fod, med blaae Læbeblomster.

Phlox paniculata, 4—5 Fod, med violette og hvide Blomster; P. Wheeleri, 5 Fod, med rosenrøde Blomster; P. Thomsoniana, 2 Fod, med mørkrosenrøde Blomster; P. tardiflora, 3 Fod, med violette Blomster, og flere Arter.

Rudbeckia digitata og laciniata, 6—8 Fod, med fingerformede eller indskaarne Blade og store, gule Blomster.

Silphium connatum og perfoliatum med store, modsatte, sammenvoxne Blade og store, gule Blomster.

Solidago altissima, 6—8 Fod, med gule Blomster i store, tætte Klaser; S. canadense, 6—8 Fod; S. fragans, 3 Fod, med vellugtende Blomster; S. gigantea, 7 Fod, med gule Blomster, o. fl. Arter.

Statice eximium, 2 Fod, med hvidkantede Rodblade og et foroven grenet, bladløst Blomsterskaft med Klaser af rødlilla Blomster.

Vinca minor, 6 Tommer, med stedsegrønne, ovale Blade og blaae, violetrøde og dobbelte Blomster; V. major med blaae Blomster, men større i alle Delene.

I September og October blomstre:

Amaryllis lutea, Løgvæxt, med linieformede Blade og smukke, gule, lilieagtige Blomster.

Anemone japonica, 1½ Fod, med store rødviolette Blomster. Formeres let ved Roddeling.

Anthirrhinum majus med langagtige Blade, store, røde, hvid- og rødbrogede, hvide, dobbelte og stribede Blomster. De blomstre hele Sommeren og formeres let ved Frø og Stiklinger.

Aster ericoides, 3 Fod, med linieformede Blade, hvide Blomster; A. dumosus, 5 Fod, med hvide Blomster; A. nova Angliae, 6 Fod, med purpurviolette Blomster; A. nova Belgii, 5 Fod med lilla Blomster; A. spurius, 8 Fod, med violetblaae Blomster; A. tardiflorus, 4 Fod, med lyseblaae Blomster; A. paniculatus, 5 Fod, med hvide Blomster, o. fl. Arter.

Chrysocoma Linosyris med linieformede Blade og gule Blomster i tætte Endeklaser, 3 Fod.

Colchicum autumnale, 6 Tommer, Løgvæxter, som blomstre om Efteraaret, efterat Bladene ere visnede; de

have tragtformede, hvide, rosenrøde, enkelte og dobbelte Blomster.

Crocus autumnale, 6 Tommer, med blaae Blomster; C. sativus med blaae, purpurstribede Blomster, og C. Thomasi med rosenrøde Blomster. Løgene af de om Efteraaret blomstrende Arter omlægges om Foraaret.

Eupatorium cannabinum med store, deelte Blade og røde Blomster i tætte Klaser.

Funkia alba med ovale eller hjerteformede Blade, pragtfulde, hvide, lilieagtige, klokkeformet hængende Blomster i Ax; F. coerulea, der som den Forrige har blaae Blomster; de fordre en varm Plads og Dækning om Vinteren. F. grandiflora med store, grønagtige, hvide Blomster behandles som de Forrige.

Helianthus altissimus, 10—14 Fod, med langagtige ovale, rue Blade, store, gule Straaleblomster; H. atrorubens med sortrøde Skiveblomster, 7 Fod; H. decapelatus, 6—10 Fod, med gule Blomster; H. multiflorus med dobbelte, gule Blomster, 5 Fod, med mange Flere.

Levkoyum autumnale, 8 Fod, med hvide Blomster.

Lilium autumnale, 1½ Fod, med røde Blomster.

Pyrethrum serotinum, 4 Fod, med hvide Straaleblomster i tætte Endeklaser.

Solidago rigida, 4 Fod; S. sempervirens, 6 Fod, som dækkes om Vinteren; S. virgata, 3 Fod; S. Lithospermifolia, 4 Fod, med gule Blomster i tætte, eensidige Endeklaser.

Tradescantia pilosa, ½ Fod, med lyseblaae Blomster; T. virginiana, ⅙ Fod, med himmelblaae, rosenrøde og hvide Blomster.

I Skyggen af Træer og Buske ville Følgende trives:

Anemone nemorosa fl. pleno, 6 Tommer, hvid, og ranunculoides, 6 Tommer, guul; Asarum europaeum og canadense, 6 Tommer, bruun; Aperula odorata, hvid med

vellugtende Blade; Clematis erecta, 3 Fod. Alle Convallaria-Arterne; de smukkeste ere: majalis, Liliieconval; multiflorus, 2 Fod, polygonatus, 2 Fod, og verticillatus, 3 Fod; Cypripedium Calceolus, 1 Fod; Digitalis purpurea, 3 Fod; Fritillaria imperialis, 3 Fod; Fumaria bulbosa, 1 Fod, rødguul; Galanthus nivalis; Geranium macrorhizon, sanguineum og sylvaticum, 1—1½ Fod, med røde Blomster; Lathyrus tuberosus, 1 Fod; Lysimachia nemorum, 6 Tommer, og vulgaris, 2 Fod, guul; Monarda didyma og fistulosa; Orobus vernus og niger, 2 Fod, rødviolet; Primula acaulis og veris; Ranunculus acris, 2 Fod; ficaria, 6 Tommer, og repens fl. pleno, 1 Fod, gule, dobbelte; Saponaria officinalis pl., blegrøde, dobbelte, 2 Fod; Saxifraga-Arterne, 1 Fod; Scilla cernua, rød, 1 Fod; Spiraea Aruncus, 4 Fod, hvid; Vicia sylvatica, rødblaa, rankende, 10 Fod; Viola odorata, 1 Fod, Martsviol.

Paa høie, tørre Steder trives især Følgende:

Achillea alpina og Claveana, 6 Tommer, hvid; Alchemilla alpina, 6 Tommer, hvid; Alyssum saxatile, 1 Fod; Anemone alpina, 6 Tommer, hvid; appennina, 6 Tommer; Pulsatilla, violet, 6 Tommer; Anthyllis montana, 6 Tommer, purpur; Aquilegia alpina, 1 Fod; Arabis-Arterne; Arnica montana, 2 Fod, guul; Campanula pulla, carpathica, pusilla, 6—10 Tommer, blaae; Centaurea dealbata og montana, 1½ Fod; Dianthus collina, plumarius og virginicus, 1 Fod, rød; Cerastium tomentosum, 6 Tommer, hvid; Epimedium alpinum, 1 Fod; Geranium aconitifolium, nodosum, phaeum og pyrenaicum, mørkpurpur, 1½ Fod; Geum pyrenaicum, 1½ Fod, guul; Linaria alpina, purpurea og vulgaris, guul, 8 Tommer; Saxifraga-Arterne, 1 Fod, hvide; Sedum-Arterne; Sempervivum tectorum, Huusløget; Silene alpestre, rupestre, Shafta og saxatilis, 1 Fod; Teucrium montanum, 6 Tommer, hvid; Tormentilla reptans pl., guul, dobbelt, 6 Tommer; Vale-

riana montana, 1 Fod, og pyrenaica, 3 Fod, med rødlige Blade; Veronica montana og tricolor, 1 Fod, o. fl.

§ 5. Smuktblomstrende Sommervæxter.

Disse saaes enten i Marts eller April paa en halvvarm Mistbænk og udplantes senere paa Voxestedet, eller de saaes i Mai der, hvor de skulle blive staaende for at blomstre. I saa Fald saaer man i en kredsformet Fordybning, der kan være 6 Tommer i Diameter, sætter en Stok i Midten, hvortil Planterne senere opbindes, og udtynder de opkomne Planter saaledes, at der bliver kun 4—6 ved hver Stok. De, som behandles paa den første Maade, ere paa den følgende Liste betegnede med et M. Efterhaanden, som Frøet modnes, maa det i tørt Veir indsamles og bevares paa et tørt Sted, helst i Frøgjemmerne.

De fleste Sommervæxter blomstre fra Juli til October.

Ageratum conyzoides og mexicanum, 1—2 Fod, har smukke, blaae Blomster i en tæt Halvskjærm og ægrunde Blade. M.

Agrostemma coelirosa, 1 Fod, med glatte, lancetformede Blade, rosenrøde Blomster; anvendes til Indfatninger.

Amaranthus hypodrondriacus, 5 Fod, har store, ovale Blade, røde og hvidgule Blomster i lange, hængende Klaser; M. monstrosus har blodrøde Blomster; M.

Amobium alatum, 3 Fod, har lancetformede, nedløbende Blade, hvide, runde Evighedsblomster i Toppe; M.

Anoda Dilleniana, 3—4 Tommer, har ægrunde, lancetformede Blade, blaae, malvalignende Blomster.

Aster chinensis fl. pl.; dobbelte Aster i alle Farvenuancer af Rødt, Hvidt og Blaat; man har: Dvergaster, der kun bliver 8—10 Tommer; Røraster med pibet Skive, 1½—2 Fod; Baandaster med straaleformet Skive, 1½—2 Fod; Kugleaster med næsten kugleformet Blomst, og Pyramideaster, der i Væxten danner en smuk Pyramide. M.

A. tenella, 8—10 Fod, med blaae Blomster; bruges til Indfatninger.

Bartonia aurea, 2 Fod, har halvfinnede Blade, smukke, store, guldgule Blomster, tegnede med pommerantsfarvede Pletter. M.

Brachycoma iberidifolia, 8 Tommer, med liniesylformede Blade og blaae Blomster; er tjenlig til Indfatning.

Briza maxima, Bævregræs, har hjerteformede, bævrende Ax.

Cacalia sonchifolia, 2 Fod, har langagtige Blade, skarlagenrøde Blomster. M.

Calandrina grandiflora og spectabilis, 2 Fod, har kjøddede, omvendte, ægformede Blade, marmorerede med Rødt, store, røde Blomster. M.

Calendula pluvialis, 2 Fod, og hybrida, 2 Fod, har langagtige Blade, hvide Straaleblomster med mørkt Øie.

Calliopsis bicolor, 4 Fod, med finnede Blade, stærkgrenet Stængel, bedækket med pragtfulde, gule Straaleblomster med sortrød Skive, varierer med dobbelte, sortbrune og blodrøde Blomster; C. Drummondi, 2—3 Fod, har store, guldgule Blomster; begge Arter ere fortrinlige til at plante i Potter til senere Udstyrtning paa Grupperne. M.

Campanula speculum, C. Lorey, 1½ Fod, o. fl. med smukke, blaae Blomster; anvendes til Indfatning.

Carthamus tinctoria, 3 Fod, har aflange, tornettandede Blade, store, safrangule Blomster. M.

Celsia orientalis, 3 Fod, cretica, 3 Fod, og Arcturus, 4 Fod, have halvfinnede eller dobbeltfinnede Blade, store, gule, hjulformede Blomster i lange Endeax.

Centaurea americana, 4 Fod, har langagtige, takkede Blade, store, violette Blomster; C. moscata, 2 Fod, har violette og hvide Blomster; C. suaveolens, 1½ Fod, gule, vellugtende Blomster. M.

Centranthus macrosiphon, 1 Fod, med smukke, røde Blomster i Skjerme.

Cerinthe major, 1½ Fod, og minor, 2 Fod, have smukke, bleggrønne Blade, guulviolette, rørformede Blomster.

Chaenostemma polyanthum, ½ Fod, med smaa, rødviolette Blomster; anvendelig til lave Grupper og Indfatninger.

Charieis coerulea, 1 Fod, med lancetformede Blade, blaae Blomster med guul Skive; bruges som Indfatning.

Cheiranthus maritimus, 1 Fod, med langagtige Blade, violette Blomster; er en Indfatningsplante.

Chrysanthemum carinatum, 2 Fod, har halvfinnede Blade, store, trefarvede Blomster (Guult, Violet, Hvidt); C. coronaria, fistulosa alba pl., 3 Fod, have hvide, rørformede, dobbelte Blomster.

Clarkia pulchella, 2 Fod, har lancetformede Blade, smukke violette, rosenrøde, hvide, fryndsede Blomster; C. elegans har rosenrøde, kjødfarvede, enkelte og dobbelte Blomster; C. neriaeflora med store, dobbelte, røde Blomster er den smukkeste. M.

Clintonia pulchella, 1½ Fod, har linieformede Blade, talrige, blaae Læbeblomster. M.

Collinsia bicolor, 1 Fod, har aflange Blade, lillahvide Blomster; C. grandiflora, ½ Fod, har blaae Blomster.

Convolvolus bicolor, C. tricolor, med Varieteter, have langagtige Blade, rankende Stængel, 3—4 Fod, og store, tragtformige, blaae Blomster med Hvidt og Guult.

Cosmea bipinnata, 3 Fod, har dobbeltfinnede Blade, smukke, violette Blomster. M.

Cotula aurea med smalle Blade, smukke, gule, runde Blomsterhoveder; er en Indfatningsplante.

Cuphea silenioides, 1½ Fod, har langagtige, klæbrige Blade, mørkpurpur Blomster med lilla Rand.

Cynoglossum linifolium, med langagtige blaagraae Blade, hvide, talrige Blomster; er en Indfatningsplante.

Delphinum Ajacis, fl. pl., dobbelte Riddersporer; deraf findes lave, 1 Fod, og høie, 3 Fod, i alle Farvenuancer af Hvidt, Rødt og Blaat; D. consolida, 3 Fod, Lev-

koiridderſporer, har ſtærkere, grenet Stængel; der findes dobbelte i alle Farver.

Dracocephalum moldavicum, 1½ Fod, har blaae Læbeblomſter.

Elychrysum bracteatum, 3—4 Fod, har langagtige Blade, hovedformede hvide og gule Evighedsblomſter; E. macrantum, 3—6 Fod, har ſtørre Blade, talrige, ſpidſe, hvide, gule og roſenrøde Evighedsblomſter; E. robustum, har ſneehvide og gule Blomſter. M.

Erysimum Perowskianum, 2 Fod, har lancetformede Blade, orangegule Blomſter i Endedruer.

Escholzia californica og crocea, 1 Fod, har ſøgrønne, dobbeltfinnede Blade, gule og mørkegule, bægerformede Blomſter.

Eucharidium grandiflorum, 2 Fod, har ægrunde Blade, ſtore, purpur-roſa Blomſter.

Eutoca viscida, 3 Fod, har ægrunde Blade, klæbrig Stængel og azurblaae, klokkeformede Blomſter i Ax.

Galinsoga tribolata, 3 Fod, har langagtige Blade, gule Blomſter.

Gaurea Lindheimeri, 2 Fod, med ſmukke, roſenrøde Blomſter. M.

Gilia tricolor, 1—2 Fod, har dobbelthalvfinnede Blade, trefarvede Blomſter (Guult, Violet, Hvidt) i Klaſer; G. achilliaefoliae, coronopifolia og capitata have blaae Blomſter i tætte Hoveder.

Godetia rubicunda og venosa have lancetformede Blade, ſtore roſenrøde Blomſter i Bladvinklerne. M.

Grammanthus gentianoides, 3 Tommer, ſmaa, rødgule Blomſter, den egner ſig bedſt for et Alpebed.

Helianthus annuus, 4 Fod, nanus, 1½ Fod, og californicus, 4 Fod, har ſtore, gule Blomſter, bekjendte under Navnet „Solſikke".

Heliophila arabioides, har halvfinnede Blade, blaae Blomſter.

Hisbiscus africanus, 2 Fod, trionum, 2 Fod, og

Richardsoni, 2 Fod, har 5-lappede Blade, violetrøde, krukkedannede Blomster med opblæste Bægere. M.

Iberis umbellata, 1 Fod, og amara, 1 Fod, med lancetformede Blade, violetrøde og hvide Blomster i tætte Halvskjærme; anvendes som Indfatningsplante.

Ionopsidium acaule, 3 à 4 Tommer, med blaae Blomster; den er bedst anvendelig paa et Alpebed, hvor den Foraar og Efteraar er aldeles bedækket af Blomster.

Ipomaea purpurea med hjerteformede Blade, 10 Fod, har rankende Stængel og talrige, store, tragtformede Blomster i mange Farvenuancer af Hvidt, Blaat og Rødt. Den saaes ved en Sydmuur i Mai.

Lathyrus azureus, 8 Fod, har finnede Blade, rankende Stængel, pragtfulde, azurblaae Erteblomster; L. odoratus, 8 Fod, har violette, hvide, røde og stribede Blomster (meget vellugtende).

Lavatera trimestris, 4 Fod, har hjerteformede Blade, store, røde og hvide Blomster i Bladvinklerne.

Leptosiphon androsaceus, 10 Tommer, og densiflorus, 10 Tommer, har dybt 5—7deelte Blade med linie-sylformede Smaablade og lange, tragtformede, hvide, lilla eller rosenrøde Blomster i tætte, halvskjermformede Endehoveder.

Leuceria senecioides, 1 Fod, har halvfinnede Blade, hvide Blomster.

Limnanthus Douglasi, 6 Tommer, har ægrunde, halvfinnede Blade, gule, ranunkellignende Blomster med hvid Spids.

Linum usitatissimum grandiflorum, med store, blaae Blomster, og L. grandiflorum, med store, røde Blomster, fortjene at anbefales.

Lobelia bicolor, erinoides, debilis og ramosa ere 1 Fod høie, fiintbladede Smaaplanter, bedækkede med smukke, blaae, hvidplettede Blomster. M.

Lopezia mexicana, 2—3 Fod, har ægrunde Blade og røde Blomster i Endedruer. M.

Lupinus albus, 3 Fod, har hvide Blomster, 5 til 7hobede, fingrede Blade; L. mutabilis, 5 Fod, har lyseblaae Blomster; L. nanus, 1 Fod, har lyseblaae, Blomster; L. hirsutus, har røde og blaae Blomster; L. Hartwegii, har himmelblaae Blomster i lange Ax; L. luteus har gule, vellugtende Blomster, o. fl. Arter.

Madia elegans, 5—6 Fod, har langagtige Blade, gule bruunplettede Straaleblomster i bladede Endedruer.

Malope grandiflora, 3—4 Fod, har ægrunde, langagtige Blade, store purpurviolette Blomster i Bladvinklerne; M. purpureus har store, mørkerøde Blomster.

Malva mauritiana, 5 Fod, har hvide, rødbrogede og stribede Blomster, lappede Blade; M. miniata, 2 Fod, har aflange Blade, smaa, mønnierøde Blomster. M.

Manuela violocea, 2 Fod, smukke blaae Blomster i et Ax.

Mirabilis Jalappa, 3 Fod, har knollede Rødder, ægrunde Blade, hvide, røde og gule Blomster; M. longiflora har lange, lyserøde vellugtende Blomster, o. fl. M.

Moscaria pinnatifida, 2 Fod, har dobbelte, halvfinnede Blade, talrige, hvidrødlige Blomster i Toppe. M.

Nemesia floribunda, 2 Fod, har ægrunde Blade, hvide, violettegnede, maskeformede Blomster i en grenet Top.

Nemophila atomaria, 6 Tommer, har krybende Stængel, halvfinnede Blade, oprette, klokkeformede, 5spaltede, hvide, sortplettede Blomster; N. insignis har smukke, himmelblaae Blomster; N. cramboides himmelblaae med hvid Grund og sorte Pletter; N. discoidalis sortebrune med hvid Rand, pragtfuld. Alle Arterne ere fortrinlige til lave Blomstergrupper i Græsset; de blomstre den største Deel af Sommeren.

Nicotiana sanguinea, 5 Fod, har store, ovale Blade, lange, rørformede, blodrøde Blomster; N. glauca, 6—9 Fod, har store, blaagraae Blade, guldgule Blomster; N. vincaeflora har hvide Blomster, o. fl. Arter.

Nigella damascena, 1—2 Fod, har fiintdeelte Blade, hvide Blomster, indhyllede i de fiintdeelte Bracteer.

Nolana atriplicifolia, 6 Tommer, har krybende Stængel, deltaformede, tykke Blade, blaae, klokkeformede Blomster.

Oenothera Lindleyana, 2—3 Fod, har lancetformede Blade, smukke, blaapurpur Blomster med røde Pletter; O. Romanzowi, 2 Fod, har violetblaae Blomster; O. purpurea, 1 Fod, har purpur Blomster; O. taraxifolia, 1 Fod, har halvfinnede Blade, store, hvide Blomster; O. Sellowi, 2—3 Fod, har store, gule, Blomster.

Papaver Rhoeas, 3 Fod, har halvfinnede Blade, dobbelte, ranunkellignende Blomster i flere Farver; P. somniferum fl. pleno, 4 Fod, har store, blaagraae Blade, store, dobbelte, fleerfarvede Blomster (Valmue); P. s. Murselli er dobbelt hvid med rød Kant, smuk, o. fl.

Petunia mirabilis og Varieteter (see Pag. 388). M.

Phacelia tanacetifolia, 3 Fod, har halvfinnede Blade, blegblaae Blomster i Halvskjerm. M.

Phaseolus multiflorus, 10—12 Fod, er en Ranke med 3hobede Blade og røde Erteblomster i Druer; en Varietet har hvidbrogede Blomster.

Podolepis gracilis, 2 Fod, har lancetformede, glatte Blade, rosenrøde og hvide Blomster med glindsende, hvide Bægerskjæl. M.

Polygonum orientale, 4—5 Fod, har ovale Blade, røde Blomster i tætte Endeax. M.

Portulacea grandiflora, Thellussoni, Thorburni, 6 Tommer, med gule, røde, og violette Blomster, trives godt paa sandede Skraaninger, udsaaet paa Stedet om Foraaret.

Reseda odorata, 1 Fod, vellugtende Reseda, er velbekjendt; R. alba har hvide, lugtløse Blomster.

Ricinus communis, lividus, glaucus o. fl., 4—6 Fod, have store, skjolddannede, haandformet lappede Blade og guulgrønne eller rødlige Blomster. De plantes paa et varmt Sted ved en Sydmuur i Juni. M.

Rhodanthe Manglesii, 1—2 Fod, har siddende, omfattende, søgrønne Blade, traadformede Grene og smukke, rosenrøde Evighedsblomster. Frøet saaes i Potter og omplantes nogle Gange i en let og sandblandet Bladjord, inden de unge Planter i Juni bringes i det Frie.

Rudbeckia amplexicaule, 4 Fod, har langagtige, hjerteformede, omfattende Blade og gule Blomster med en lang, kugleformet, sorterød Skive.

Salpiglossis Barclayana, 2 Fod, straminea, 2 Fod, atropurpurea, 2 Fod, o. fl. have langagtige, takkede Blade og store, smukke, uregelmæssigt tragtformede Blomster, der variere i alle Farvenuancer af Hvidt, Guult, Brunt, Purpur, Violet, Blaat og Lilla. M. De fordre en let, sandet, ikke gjødet Jord.

Salvia horminum, 3 Fod, har langagtige Blade, gule Blomster med smukke, blaae og røde Bracteer.

Sanvitalia procumbens, 1 Fod, har lancetformede Blade, gule Blomster. Den er en Indfatningsplante.

Scabiosa atropurpurea, 3 Fod, nana, 1 Fod, grandiflora, 2 Fod, med langagtige Blade, smukke, rørformede Blomster i tætte Blomsterhoveder, variere fra Blegrødt til Mørkpurpur. M.

Schizanthus pinnatus, 3 Fod, humilis, 2 Fod, porrigens, 3 Fod, have finnede eller halvfinnede Blade og smukke, læbede, spaltede, blaae Blomster i rigtblomstrende Endetoppe. S. Priestii, 3 Fod, har hvide Blomster, S. Grahami, carminrøde Blomster med guldgule og mørkpurpur Aarer. De saaes paa Mistbænk.

Schizopetalum Walkeri, 2 Fod, har lange, halvfinnede Blade, hvide, fiintspaltede Blomster.

Scyphantus elegans, 8 Fod, har slyngende Stængel, prægtige, citrongule Blomster, der fremkomme hele Sommeren (den er ny og sjelden). M.

Senecio elegans har bugtede, langagtige Blade, store, dobbelte, hvide, lilla, røde og mørkpurpurrøde Blomster i

store Endeklaser; de bedste dobbelte Varieteter formeres ved Stiklinger og overvintres frostfrit, lyst og tørt. M.

Silene America, 1 Fod, ornata, 1 Fod, pendula, 1 Fod, have langagtige Blade, talrige, røde Blomster.

Tagetes erecta, 3 Fod, har langagtige, tandede Blade, store, gule, dobbelte Blomster; T. patula, 2 Fod, har talrige Variationer i Guult og Bruunt. M.

Tithonia tagetiflora, 6—8 Fod, har aflange, hjerteformede Blade, store, pommerantsformede Blomster. M. Den plantes paa en Sydrabat.

Tolpis barbata, 3 Fod, har lancetformede Blade, gule, i Midten brune Blomster.

Trifolium incarnatum, 1½ Fod, har 3-hobede, haarede Blade, kjødfarvede Blomster i lange, tætte Ax.

Tropaeolum majus har runde, skjoldformede Blade, krybende, 10—12 Fod lange Grene og store, 5-bladede, sporede Blomster, varierende i Guult, Mørkbruunt og Skarlagen; T. canarience, 8 Fod, har 5-lappede Blade, gule Blomster; T. pentaphyllum, har femfingrede Blade, skarlagenrøde Blomster: de saaes paa Mistbænk og plantes ved en Sydmuur, 10—14 Fod.

Verbene Aubletia, 3 Fod, har aflange, tandede Blade, violetrøde Blomster i et Endeax. M.

Viscaria oculata, 2 Fod, har smukke, rosenrøde Blomster.

Xeranthemum annuum, 3 Fod, har lancetformede, graafiltede Blade, røde og violette, enkelte og dobbelte udbredte Evighedsblomster.

Zinnia elegans, 3 Fod, har bredlancet-formede, modsatte Blade, pragtfulde, store Straaleblomster, varierende i Hvidt, Guult, Violet, Carmoisin, Purpur og Skarlagen. Den saaes og behandles som Tithonia. Z. multiflora, 2—3 Fod, har gule og røde Blomster; Z. pauciflora og verticillata, 2—3 Fod, har røde og gule Blomster, o. fl.

Til at dyrkes i 6 Tommer vide Potter, for at udplantes med Klump paa de ved Afblomstring blottede Steder i

Grupperne, egne sig især Sommerlevkøier, Aster chinense Ageratum, Calendrinia, Calliopsis, Clarkia, Collinsia, Elychrysum, Escholzia, Gilea, Godetia, Lobelia, Lupinus nanus, Malope, Nemophila, Petunia, Salpiglossis, Scabiosa, Schizanthus, Senecio og Zinnia.

Potterne bør nedgraves til Randen paa et solrigt Sted og engang imellem vandes med flydende Gjødnig.

§ 6. Perennerende Florblomster.

Flor- eller Blumist-Blomst kalder man de Planter, paa hvis Cultur tidligere er anvendt megen Tid og Bekostning, og som derfor nu ere tilstede i meget talrige Varieteter.

De udmærke sig enten ved Skjønhed eller Vellugt, som oftest ved begge Dele, og dyrkes særskilte fra de andre Stauder paa 4 Fod brede Bede, da de deels fordre en omhyggeligere Behandling, deels en afvigende Jordart.

Haveanemonen (Anemone coronaria) har en knoldet, udbredt Rod, 3dobbelt sammensatte Blade og prægtige, store, enkelte og dobbelte Blomster i alle Farver.

De paa et tørt, frostfrit Sted opbevarede Knolde lægges i Februar eller Marts; de udbløddes før Lægningen 10—12 Timer i Vand og lægges 2 Tommer dybt paa 4 Fod brede Bede eller paa Grupper i Græspartiet, 6—8 Tommer fra hverandre. Den bedste Jordart er 4 Dele fortmuldet Græstørvjord, 2 Dele Bladjord, 1 Deel Sand og 1 Deel forraadnet Kogjødning; er den tilstedeværende Jord imidtid fed og sandblandet, kan den bruges uden nogen Blanding.

Bedene maae om Efteraaret tilrettegjøres og dækkes stærkt med Blade eller Tang, da de ellers ville være frosne, naar Knoldene skulle lægges. Naar Blade og Blomster fremkomme, maa Bedet ved indtræffende Tørke rigeligt vandes om Aftenen; for at afholde heftig og vedholdende Regn, samt stærk Sol, som alt virker skadeligt paa de udsprungne Blomster, anbringer man et Rouleau over Bedet i Blom-

stringstiden, og nedlader samme, naar stærke Regnskyl indtræffe, samt fra Klokken 10 til 2, naar Solen staaer stærkt paa Bedet. Naar Bladene henad Sommeren visne, optages Knoldene, tørres i Luften og bevares tørt og frostfrit til Læggetiden. Formeringen skeer ved Roddeling og Frø. Flortiden indtræffer i Mai og Juni.

Ranunklen (Ranunculus asiaticus) har knoldede, knippeformede Rødder, 3-deelte Blade og et 6—12 Tommer høit Skaft med pragtfulde, dobbelte, sorte, purpur, hvide, violette, gule, rosa og ildrøde Blomster i talrige Farvenuancer og Tegninger. Ranunklerne ynde en noget mere leret Jord end den, der er foreskrevet til Anemonerne, men de trives iøvrigt godt i enhver nærende Havejord, men denne bør før Lægningen reoles idetmindste 3 Fod dybt, da de lange, tynde Rødder, som udgaae fra Knoldene, naae endnu dybere, naar Jorden er løs. Af denne dybe Reoling er Florets Skjønhed aldeles afhængig. Den øvrige Behandling er ganske den samme som ved Anemonen.

De store tyrkiske Ranunkler med gule og ildrøde Blomster lægges i December paa en halvvarm Mistbænk i sandblandet Bladjord; de luftes, saa ofte Veirliget tillader det, og dækkes for Frosten. Blomsterne fremkomme i April. Ved at lægge dem i 4—5 Tommer vide Potter i August, holde dem ude til October, og derpaa drive dem langsomt ved 5—6° kan man faae dem i Blomst ved Nytaarstider. Ranunkelfloret er samtidig med Anemonernes og varer 3—4 Uger; den kan forlænges ved at lægge nogle Bede 3—4 Uger sildigere.

Auriklen (Primula auricula) inddeles i Luyker og Engelske. Hine træffes overalt i Haverne, varierende i alle Farver, fra Hvidt til Mørkebruunt, med guult og hvidt Øie, og fra 1—2 Tommer i Diameter. Disse ere de kostbareste og have foruden det hvide, puddrede Øie en grøn Farve og en derfra afstikkende Randtegning. Auriklerne forlange en løs, nærende, ikke for fugtig Jord og Beskyttelse for Middagssolen. De plantes paa 4 Fod Bede i

1 Fod Afstand, og den bedste Jordart er 3 Dele Bladjord, 1 Deel Kogjødning og 1 Deel Sandmergel. Plantningen foretages i August; man planter lige ned til Bladene, da Stammen let slaaer Rødder. Man dækker Bedet med Blade om Efteraaret og lægger hvert andet Aar et lille Lag Gjødningsjord imellem Buskene. De engelske Auritler dyrkes ogsaa i 4—6 Tommer vide Potter i den beskrevne Jordart, stilles om Vinteren i en kold Mistbænk, hvor de dækkes, luftes og vandes efter Behov, dog det Sidste kun meget sparsomt, og om Sommeren stilles de paa et Pottestillads med østlig Retning.

Formeringen skeer ved Stiklinger, Deling af de gamle Planter og ved Frø, som saaes i flade Kasser eller Potter i Februar eller Marts, bedækkes ikke med Jord, men med fiint, hakket Mos og holdes fugtigt. Naar man kan faae fat paa de unge Planter, ompriklés de 2 Tommer fra hverandre i Kasser, overvintres frostfrit, og udplantes næste Foraar paa Bedet. Aurikelfloret, som baade fryder Diet og Næsen, varer 2—3 Uger, og falder i April—Mai.

Georginen (Georgina variabilis). Denne noksom bekjendte Pragtplante, der med en overordentlig Skjønhed, Blomsterrigdom og Farvemangfoldighed forbinder en lang Blomstertid, har knoldede, knippedannede Rødder, finnede Blade, store, takkede Smaablade og store, dobbelte Blomster i alle Farver og Tegninger af Hvidt, Guult, Rødt, Bruunt, Violet, Purpur, Carmoisin, Skarlagen o. s. v. De om Vinteren frostfrit overvintrede Knolde udplantes i Mai, 4 Fod, fra hverandre, enten i egne Georgineqvarterer, imellem Buskettet paa Rabatterne, eller som Alleer langs med Siderne af en Gang. Den bedste Jordart er en god, sandet, nærende Havejord; er Jorden paa Pladsen meget slet, kunne Hullerne udgraves 2 Fod dybe og brede og fyldes med en saadan god Jordart. Georginen fordrer en aaben, fri Beliggenhed og Beskyttelse for de kolde, skarpe Vinde, den maa i stærk Tørke vandes og især overbruses, forsynes med stærke, 4—5 Fod høie Stokke og jevnligt

efterfees med Anbinding. Alle visnede Blomster borttages, og der skæres i det Hele temmelig mange Blomster af Busken, hvilket vil bevirke et længere og smukkere Flor, da den store Mænge paa een Gang fremkommende Blomster vel for en kort Tid seer godt ud, men svækker Planten. Naar Frosten i November har affvedet Bladene, bortskæres Stænglen 1 Fod over Jorden, man hypper en lille Jordhøi sammen over Roden og lader den ligge, saalænge Frosten vil tillade det, for at eftermodne. Denne Operation er meget vigtig og maa aldrig forsømmes, da det heldige Udfald af Overvintringen for en stor Deel afhænger af Knoldenes rigtige Eftermodning. Naar Vinteren hen i December tegner til at ville begynde, opgraves Knoldene paa en solrig Dag, tørres i Luften og placeres i Vinterqvarteret, der allerbedst vælges paa de over Ildkanalen anbragte Hylder i Jordhuset. Ogsaa paa et godt, varmt og tæt Loft kan man med Fordeel overvintre Georginerødder, og denne Overvintring vil endog være at foretrække i de Tilfælde, hvor man ikke har en rigtig tør Plads at anvise dem i Væxthuset. Efterat Jorden er fjernet fra Rødderne og disse godt tørrede i Luften, omgives de paa alle Sider med tørt Mos og stilles ovenpaa hinanden paa Midten af Loftet. Ved indtrædende Frost dækkes der saa stærkt med Hø, Halm eller Tang, at Frosten ikke kan naae Knoldene.

I Marts stilles Knoldene paa en halvvarm Mistbænk, og de fremdrevne Spirer afbrydes tæt ved Basis, stikkes i Smaapotter med let sandet Jord og stilles i en varm, beskygget Mistbænk, hvor de paa 8—14 Dage faae Rødder, og i Mai kunne de udplantes paa Friland. Georginefloren begynder i Juli, er skjønnest i August og September, og varer til i November. En stor Samling pragtfulde, nye Sorter faaes hos Forfatteren for 1 Mk. pr. Stk.

Hyacinthen (Hyacinthus orientalis) udmærker sig ligesaameget ved sin Skjønhed og Farverigdom, som ved sin særdeles behagelige Vellugt og den Lethed, hvormed den lader sig bringe i Blomst næsten til enhver Aarstid. Fri=

lands-Hyacinthen lægges i October eller November paa 4 Fod brede Bede i god, sandet, med velforraadnet Kogjødning blandet Jord; man udgraver Bedet 1 Fod dybt, lægger et Lag Gjødning i Bunden, omgraver og river denne, og affnører 4 Rader i 1 Fods Afstand, hvorpaa Løgene lægges, bedækkes med den udgravede Jord, og Bedet jevnes. Naar Frosten begynder, dækker man Bedet med gammel Bark eller Gjødning, som atter borttages i April, naar Frosten er ophørt. I Flortiden, som begynder i April og varer 3—4 Uger, opbindes Blomsterne til smaa Stokke, og Bedet beskyttes mod stærk Regn og Middagssol ved et Rouleau af stærk Lærred. I Juli, naar Bladene visne, optages Løgene, de tørres nogle Dage i Luften og henlægges paa Bræddehylderne i Jordhuset, hvor de udbredes tyndt. Formeringen skeer ved Rodyngel, som tages fra de gamle Løg og behandles som disse, kun at de lægges noget tættere (6 Tommer), samt ved Frø, hvilket dog er et temmelig møisommeligt og langvarigt Arbeide.

Til tidlig Drivning vælger man de tidligste enkelte Sorter, saasom af Røde: Hugo Grotius, Gellert, Diademe de Flore, Phoenix, Aimable rosette, Acteur; af Hvide: Don Gratuit, Grand Magnificence, Duchesse de Bedford, Grandeur triomphante, Jolie blanche, Galathée; af Blaae: Bishop of Münster, L'ami du Coeur, La bien aimée, mon bijou, Boronicus, Staten General; af Gule: Ophir, L'or végétable, Koning von Holland. Vil man drive Løgene til Blomst til Nytaar, maae de allerede i August lægges i passende, 5 Tommer brede og 6 Tommer dybe Potter saa dybt, at Spidsen af Spiren staaer lige med Pottens Rand; efter Lægningen nedgraver man Potterne 1 Fod dybt paa et tørt Sted i Haven, hvor de blive staaende, til de i Midten af November bringes paa en varm Mistbænk. Den bedste Jordart bestaaer af lige Dele Græstørvjord, Bladjord, Kogjødning og Sand; til den sildigere Drivning kan man anvende de dobbelte Sorter, og naar man lægger disse saa sildigt som muligt, samt hensætter Potterne paa Hylder

i en Iiskjelder, kan man holde Floret tilbage, saalænge man vil, og saaledes faae blomstrende Hyacinther midt om Sommeren. Vil man drive Tulipaner og Tazetter, som i det Væsentligste behandles som Hyacintherne, lægges og behandles de som disse, dog giver man Tulipanerne noget mindre, og Tazetterne noget større Potter. Af Tulipanerne vælger man den gule, røde og hvide, samt dobbelte Duc de Toll, Tournesol med store, dobbelte Blomster o. fl. De bedste Tazetter ere: den tidlige Marseillanske, som tilligemed Duc de Toll let kan haves i Blomst til Juul, den hvide Grand primo og den gule Soleil d'or. Jonquiller og Paaskelilier kunne ligeledes drives, dog noget langsommere og sildigere end Hyacinther og Tulipaner.

Havenelliken (Dianthus Caryophyllus) har en 2—2½ Fod høi, leddet Stængel, linie-lancetformede Blade og store, pragtfulde, dobbelte, vellugtende Blomster i alle Farvenuancer af Rødt, Guult, Hvidt, Rosa, Carmoisin, Purpur, Bruunt og Lilla, desuden stribede, schatterede og eensfarvede o. fl. a. Nelliken dyrkes bedst paa 2 Fod brede Bede med 1½ Fod Gang imellem dem, i en tør nærende Jord, der ikke indeholder friske Gjødningsstoffer. Til Pottecultur anvendes en Jordart, bestaaende af lige Dele Kogjødning, Græstørvjord og grønne Blade, der opsættes lagviis med ulædsket Kalk, omstikkes jevnligt, og efter 2 Aars Forløb kan anvendes; der tilsættes endnu før Plantningen ⅙ Sand. I Mai udplantes Nellikeaflæggerne paa de tilrettegjorte Bede i 2 Fods Afstand, eller i 6 Tommer vide Potter, der paa Bunden forsynes med et Lag Potteskaar; de anbringes paa Bræddestilladser, der ved Rouleauer kunne beskyttes mod Sol og Regn i Flortiden. Formeringen skeer ved Aflæggere og foretages i Juli—August. De rodfæstede Aflæggere plantes 6—8 Stykker sammen i 6 Tommer vide Potter og bevares tilligemed de gamle Potte-Nelliker i et tørt Værelse eller Væxthuus, hvor nogle Graders Kulde slet ikke skader dem, hvorimod Ovnvarme er dem meget skadelig. Om Foraaret vænnes de til Luften og udplantes, som sagt, i Mai.

Viser en svag Plante Blomsterstængel, maa denne borttages, da Planten derved vil gaae til Grunde. I Overvintringslocalet maa man vel vogte Planterne for Muus, som kunne afgnave en stor Mængde Planter i en utrolig kort Tid; saasnart man mærker dem, maae de fanges eller forgives. Man kan ogsaa henplante de rodfæstede Aflæggere paa et luunt liggende Bed i 6 Tommers Afstand og der dække Planterne med Blade, naar Frosten indfinder sig. Vil man formere Nelliken ved Frø, saaes dette i April paa Mistbænk, de unge Planter udplantes i Juni paa et beskygget Sted, hvor de behandles som Aflæggerne, og udplantes næste Foraar ligesom disse paa Bedene; de gode beholdes, medens de enkelte eller halvdobbelte strax bortkastes. Nellikefloret begynder i Midten af Juli og varer 3—4 Uger.

Fjernelliken (Dianthus plumarius) har en 8—10 Tommer høi Stængel, smalle, linieformede Blade og meget vellugtende, stærktfyldte, hvide, mørktegnede Blomster i mange Variationer. Den behandles i det Hele som Havenelliken, men formeres best ved Stiklinger, der gjøres i April i let, sandblandet Jord paa en halvvarm Mistbænk. En Bastardvarietet af Fjernelliken og Havenelliken, D. Anna Bolena, med $2^1/_2$ Fod høi Stængel og store, prægtigt fyldte, røde, mørkpurpur-tegnede Blomster, fortjener især at bemærkes.

De almindelige dobbelte Sorter kunne anvendes til brede Indfatninger.

Sjette Afdeling.

Kort Oversigt over de vigtigste maanedlige Arbeider i Kjøkken-, Frugt-, Driveri- og Blomsterhaven.

Januar.

I **Kjøkkenhaven** kulegraver man, hvor saadant udfordres; man fører Gjødningen hen paa de Steder, hvor den skal bruges, og sætter den i Dynger, man dækker Artiskokker og Aspargeser, ifald det ikke allerede er skeet, ligeledes dækkes Jordbærbedene; Grøntkjelderen eller Gruberne eftersees og dækkes ved indtræffende pludselig Frost. Frøet eftersees og renses; Erteriis, Bønnestænger og andre Reqvisiter forfærdiges, og Vintergravningen tilendebringes, ifald det ikke allerede er skeet, og Frosten tillader det.

I **Frugthaven** kulegraves, gjødes og plantes, ifald Frosten tillader det; man begynder at beskære Eble- og Pæretræerne; de haardere Espaliertræer: Ebler, Pærer, Nødder, Ribs, Solbær, beskæres og anbindes, og Frugtkammeret eftersees jevnligt, for at bortfjerne fordærvede Frugter, som dog gjemmes for at benytte Kjernerne.

I **Driveriet** bortskaffes Gjødningen fra Mistbænkene, Jordbunkerne dækkes med Blade eller Tang, for at hindre Frostens Indtrængen. Asparges-Drivningen fortsættes, ligeledes drives Rhabarber og Strandkaal. Blomkaalsplanterne og Vintersalaten dækkes eller luftes efter Omstændighederne. Ananaskassen luftes, saa ofte Veiret tillader det og idet-

mindste ½ Time hver 24 Timer, og Undervarmen vedligeholdes med ugentlig Fornyelse af Gjødningsomsatserne. I Ananas-Frugthuset holdes Varmen paa 16—18°, og man lufter ligeledes der saa ofte, at Planterne idetmindste en Gang hver 48 Timer kunne aftørre. Der sprøites ikke, men den fornødne Luftighed tilveiebringes ved at lade Vand fordampe paa Varmerørene eller ved at indlade fugtig Luft. Ananasfrugtplanterne ville blomstre i denne Maaned. I Slutningen af Maaneden anlægges Mistbænke til Gulerødder, Blomkaal og Melonplanter. Maatter og andre Drivenrireqvisiter forfærdiges, og Vinduerne eftersees og udbedres.

I **Blomsterhaven** plantes Træer og Buske, dersom Jorden er aaben, Buske og Stauder dækkes, ifald det ikke allerede er skeet. I Væxthuset fjernes alle beskadigede Dele, Støv og Smuds afvadskes, og Insecterne ødelægges, der vandes sparsomt, og gives lidt Luft, ifald Veiret tillader det. Hyacinther, Rosentræer, Syriner o. s. v. drives.

Februar.

I **Kjøkkenhaven** fortsættes Arbeiderne fra forrige Maaned. I en usædvanlig mild Vinter kan man, ifald Jorden er beqvem, saae Carotter, Erter og Løg i Slutningen af Maaneden, som dog i vort Klima kun meget sjeldent lader sig udføre før i næste Maaued.

I **Frugthaven** fortsættes forrige Maaneds Arbeider; Beskæringen af de haardføre Træsorter tilendebringes, Insectæg ødelægges, og Stammer og Grene overstryges med en tynd Kalk-Opløsning, som ødelægger Mosset og Insectyngelen. Frugtkammeret eftersees jevnligt.

I **Driveriet** anlægges Mistbænke til Meloner og Agurker, som plantes sidst i Maaneden. Ferskenbakken anlægges, der drives Jordbær, Hindbær, Salat o. s. v.; den største Omhyggelighed iagttages, for at vedligeholde den fornødne Varme i Bænkene, for at udlade Dampen og hindre den

raakolde Lufts Indtrængen; Vanding vil ikke behøves i denne Maaned. I Ananasfrugthuset gives lidt mere Luftighed, forsaavidt Planterne have afblomstret, Ananaskassen passes som i forrige Maaned.

I **Blomsterhaven** fortsættes den forrige Maaneds Arbeider, man lægger Ranunkler og Anemoner i Friland paa de om Efteraaret tilrettegjorte og dækkede Bede; der gjøres Stiklinger af Myrter, Citrus, Viburnum, Tinus, o. fl., og de varme Sommervæxter, Celosia, Gomphrene, Solanum melongena, Gossypium, Canna, Martynia o. fl. saaes paa en varm Mistbænk. Vandingen foretages meget sparsomt, og Luftningen er i denne Maaned for det Meste ophørt.

Marts.

Kjøkkenhaven: Ifald Frosten tillader det, som dog i vort Klima ikke altid er Tilfældet, begynder man i denne Maaned paa Foraarsgravningen og saaer Erter, Spinat, Kjørvel, Løg, Persille og Selleri, samt tidlige Gulerødder. Kaalfrøet saaes paa en varm Sydrabat, Selleri og Porrefrø paa en halvvarm Mistbænk; paa samme Maade saaes Basilikum og Merian til Udplantning. Strandkaal og Asparges saaes, og Aspargesbedene tilrettegjøres. Mairoer saaes i let, varm Jord, og de overvintrede Frøsager: Hovedkaal, Rodvæxter, Løg, udplantes paa passende Steder og i den behørige Afstand. De overvintrede Kaalplanter vænnes til Luften og udplantes, saasnart Frosten tillader det, paa en varm Sydrabat. Artiskokker og andre dækkede Sager opdækkes; og endelig lægger man Schallotter og Hvidløg paa de dertil passende Steder.

I **Frugthaven** beskæres Blommer, Kirsebær, Frugtbuske og Vinstokke, ifald dette ikke er skeet om Efteraaret. Naar Barken løsner, begynder man i Træskolen at forædle ved Podning og Oculering, de unge Stammer omplantes, og Plantningen af Træer og Buske tilendebringes, naar den

ikke er bleven fuldført i de foregaaende Maaneder. Man vedbliver med at ødelægge Insectæg, overstryger Træerne med en Kalk-Opløsning, ifald det ikke allerede er skeet. Frugtkammeret eftersees og luftes, ifald det er fugtigt.

I **Driveriet** fortsættes Agurk- og Melonplantningen, Gulerødder, Blomkaal og Radiser luftes rigeligt og dækkes kun med et Lag Maatter, ifald en stærk Frost ikke gjør en stærkere Dækning nødvendig; de i forrige Maaned anlagte Ferskenbakker beplantes og holdes paa 8—9°. Jordbærdrivningen skeer langsomt; Erter og Bønner drives, og Viinbakkerne anlægges. Ananaskassen tilrettegjøres til at modtage de unge Planter, som plantes sidst i Maaneden. Melon- og Agurkbænkene opdækkes i godt Veir Kl. 8, der gives 1 Fod Luft Kl. 9, 2 Tommer Kl. 10, som bliver staaende til Dækningstiden Kl. 4—4½.

I **Blomsterhaven** fortsættes Saaeningen af varme Etaarige, der saaes Sommerlevkøier: man beskærer og forædler Frilandsziirbuskene, og planter dem i Potte, som næste Vinter skulle drives. Georginerne bringes paa Varme, og de fremdrevne Skud stikkes. Der gjøres Stiklinger i Mistbænkene af en stor Mængde Capplanter, Pelargonier, Roser, Fuchsier, Heliotroper, Verbener, Salvier, o. fl. De perennerende Knolde eller løgagtige Planter omplantes og stilles varmt; de øvrige Potteplanter ompottes, ifald det behøves, der gives rigeligere Vand og Luft, og Planterne udpudses og opbindes. I Friland omplantes de sildigtblomstrende Stauder, og Dækningen borttages; Ziir-Buskene formeres ved Stiklinger paa et skyggefuldt Sted.

April.

I **Kjøkkenhaven** fortsættes den forrige Maaneds Arbeider, da Frosten ofte hindrer deres Udførelse tidligere; man planter Asparges, anlægger Peberrodsbedene og beplanter dem, begynder at stikke Asparges, saaer Rhabarber, Sa-

lat, sildige Altringham-Gulerødder, Pastinak, Rødbeder, Scorzonerer og andre Rodvæxter. Man lægger tidlige Kartofler (den askebladede), valske Bønner og den næste Lægning af Skal- og Sukkererter. Artiskokker og Humle udplantes, de fra Eftersommeren paa Formeringsbedene henplantede Jordbærplanter plantes paa de velgjødede Bede. Vinterkaalplanterne udplantes, og de paa Rabatterne saaede Planter udtyndes og luges. Man saaer Snitkaal til at afløse Grønkaalen.

I **Frugthaven** tilendebringes Forædlingen; Ferskenog Abrikostræerne beskæres, anbindes og beskyttes ved opstillede Riis mod Nattefrosten, som ellers beskadiger Blomsterne. Figentræerne afdækkes og beskæres. Morbærstiklingerne, som ere skaarne i November og indslaaede, stikkes i Potte paa en halvvarm Mistbænk. Jorden oplokkres paa Muurrabatterne og imellem Træerne i selve Frugthaven. Kjerner, Stene og Nødder af Frugtsorter lægges, ifald dette ikke allerede er skeet.

I **Driveriet** planter man sildige Meloner og beskærer de tidlige. Gulerødderne vænnes til Luften og kunne i Slutningen af Maaneden leveres i Kjøkkenet. Rammerne lettes paa Blomkaalen, og der hyppes, naar det behøves; der gives rigelig Luft, saavel paa denne, som paa alle andre kolde og halvvarme Bænke; Agurker og Meloner gives lidt mere Luft, der føres Jord paa Bænken, eftersom Rødderne naae Overfladen, og gives jevnlig Vand, som maa være af samme Varmegrad som Bænken. Hindbærdriveriet sprøites og skygges, Ferskenbakken skygges og holdes paa 10—12°. Viinbakken holdes paa 8—10°, som stiger med Slutningen af Maaneden, de overflødige Skud udbrækkes og de, som have Frugt, heftes til Spalieret. Salat saaes og plantes paa passende Steder, hvor der er Plads, og i Slutningen af Maaneden kan man allerede have Salatagurker. I Ananasdriveriet holdes Varmen paa 18—25° med den fornødne Undervarme, der vandes, sprøites og luftes som tidligere er angivet.

I **Blomsterhaven** fortsættes Arbeiderne fra forrige Maaned, en Deel haardføre Sommerværter, hvis Frø ligger længe i Jorden, saasom Adonis, Riddersporer, Gilia o. fl., saaes paa Blivestedet; de perennerende Rabatter oplokkres, gjødes og tilrettegjøres. Haarde, perennerende og træagtige Koldhuusplanter udflyttes i det Frie i Slutningen af Maaneden, og Frilandsnaaletræer omplantes. Halvvarme Sommerværter saaes paa Mistbænke.

Mai.

Kjøkkenhaven: Man lægger Stangbønner og Krybbønner, naar Kirsebærtræerne blomstre, ligeledes lægges Agurker; Erterne af første Udsæd rises, efter at være hyppede 8 Dage i Forveien. De tidligere saaede Urtebed luges, den udplantede Kaal hakkes, Portulak og Vinterthimian saaes, og man tilendebringer Saaeningen af Vintergulerødder og af alle andre endnu ikke saaede Rodværter. Salat, Spinat, Kjørvel, Radiser og Erter saaes hver 14de Dag, Selleri og Porre udplantes, og i Slutningen af Maaneden udplantes Vinterhvidkaalen. Aspargesstikningen fortsættes, og Jordbærbedene forsynes med Vand, ifald stærk Tørke indtræffer.

Frugthaven: Man borttager de bageste og forreste Øine paa Espaliertræerne, saasnart de fremkomme, ligesom ogsaa andre Skud, der ere unyttige eller overflødige, Abrikosfrugterne udtyndes indtil det dobbelte Antal, som man vil lade opnaae Modenhed. Alle sammenkrøllede og opblæste Blade paa Ferskentræet afsamles omhyggeligt og brændes, og Træet sprøites stærkt, dog først over Middag og saa tidligt, at Bladene kunne tørre før Aften.

De unge Skud paa Viinranken udtyndes og heftes, naar de ere 6 Tommer lange.

Driveriet: Vinduerne tages af Blomkaalen, som sidst i Maaneden vil være brugelig; Melonerne, hvis Frugter ere udvoxede, gives sparsomt Vand og rigelig Luft; de tid-

ligste Sorter ville levere modne Frugter sidst i Maaneden; Hindbærrene og de sildigste Jordbær ere modne. I Ferskenbakken staae Frugterne paa Steen og holdes i denne Periode noget koldere ved Skygning og Luftning, Skuddene anbindes. I Viinbakken ville Druerne blomstre og holdes nu noget varmere, omtrent paa 10—12°. I Ananasdriveriet fortsættes den tidligere angivne Cultur, og man kan nogle Gange give flydende Gjødning.

I **Blomsterhaven** saaer man de øvrige Sommervæxter paa deres Voxesteder; Koldhuusplanterne bringes i det Frie og Capplanterne imod Enden af Maaneden.

Der gjøres Stiklinger og Aflæggere af Potteplanter og Frilandsbuske; Nellikerne udplantes paa Florbedene eller i Potter; Sommerlevkøier og kjælne Sommervæxter udplantes; Hyacinth-, Tulipan-, Ranunkel- og Anemonefloren beskyttes mod Solen ved Rouleauer. Alle Partier renses for Ukrud, og Georginerne udplantes paa Friland.

Juni.

Kjøkkenhaven: Man luger Urtebedene, hakker og hypper Kaalen og efterseer Erter og Bønner med Riis og Stænger. Aspargesstikningen ophører i Slutningen af Maaneden, til hvilken Tid man ogsaa saaer sine Vintergulerødder, botfeltske og markske Roer, sorte Ræddiker, og Efteraarsblomkaal, Salat, Radiser, Kjørvel saaes fremdeles, den nyzeelandske Spinat udplantes paa en varm Plads, de sidste Erter lægges i Slutningen af Maaneden paa et lavt, noget fugtigt Sted. Grønkaal, Kaalrabi, Rosenkaal, Salat og Endivien udplantes ligesom ogsaa spanske Løg fra Mistbænken; de til Frø udplantede Kjøkkenvæxter opbindes, og det modne Frø indsamles. Man vander i stærk Tørke, hvor saadant er nødvendigt.

I **Frugthaven** fortsættes Arbeiderne fra forrige Maaned, de podede Stammer efterseees, om ikke Baandet vil

skære ind i Barken, i hvilket Tilfælde det løsnes; Spaliertræerne eftersees med Udbrækning, Anbinding og Udtynding af Frugterne; i Træskolen holdes Alt godt reent med Hakke og Rive.

Driveriet. Mistbænkene dækkes nu ikke mere om Natten, de luftes og vandes rigeligt om Dagen; de fra Blomkaal, Gulerødder og Hindbærdriveriet erholdte Vinduer anvendes nu alle til sildige Meloner, hvortil anlægges med 2 Fod frisk Hestegjødning. Midt i Maaneden kunne ogsaa Vinduerne fra Agurkerne anvendes paa samme Maade. I Ferskenbakken holdes Varmen imellem 16—24° ved Solens Paavirkning, der gives rigelig Luft, sprøites engang imellem, og Rabatten vandes af og til; Skuddene heftes, naar de naae Glasset, og i Slutningen af Maaneden luftes lidt om Natten. I Viinbakken studses Skuddene, som nu have mødt hverandre i Midten af Bakken, senere afknibes Geitserne over et Øie, og Rankerne hefter man til Spalieret, der luftes rigeligt fra Kl. 7 Morgen til Kl. 6 om Aftenen. Varmen kan være imellem 14—16 Grader. I Ananaskassen eftersees Planterne, om de behøve Ompotning, der luftes og vandes rigeligt, og den fornødne Varme holdes vedlige. I Ananashuset luftes, vandes, sprøites og skygges som i 4de Afd. 2det Cap. § 9 er angivet.

Blomsterhaven. Forrige Maaneds Arbeider fortsættes; Hyacinther og andre Løgvæxter optages; Salvier, Fuchsier, Verbener, Pelargonier o. fl. udplantes paa Grupperne. Roser og andre Frilandsbuske aflægges, Anemoner og Ranunkler optages, Reseder og Levkøier saaes til Efteraarsflor. Potteplanter, især eetaarige, ompottes, de paa Voxestedet saaede Sommervæxter udtyndes, alle Blomstervæxter opbindes, Bedene holdes rene for Ukrud og vandes, naar det er fornødent. Græsplainerne vandes og afslaaes jevnligt.

Juli.

Kjøkkenhaven. En Deel af forrige Maaneds Arbeider fortsættes, Peberroden blottes og Sidetrævlerne borttages, Jordbærbedene udrankes, og de fornødne Planter henprikles paa et fugtigtliggende Bed, for at udplantes til Foraaret, Schalotter optages, Krydderurterne afskæres, førend de gaae i Frø og tørres. Man sammenbinder Bindsalat og Endivien, og det modne Frø indsamles.

I **Frugthaven** fortsættes Sommerbeskæringen og Anbindingen af Spaliertræerne, Viinrankerne studses i Spidsen paa Trægrenene og 2 Dine over den sidste Drue paa Frugtgrenene; Geitser borttages, først over et Die, senere aldeles. Stikkelsbær og Ribs bevares paa Buskene eller Spalieret, ved at bedækkes med Seildug, som hindrer Luft, Fugtighed og Insecter fra at ødelægge Bærrene. Kirsebærrene skjærmes for Fuglene ved Net eller opstillede Skræmsler. Oculationen af Steenfrugter begyndes i Slutningen af Maaneden.

Driveriet. Alle Mistbænkvinduerne ere nu anvendte til Melondyrkning med Undtagelse af et Par Vinduer til de brasilianske og den grønne og hvide Non plus ultra Agurk, som bestandig bør være under Glas. Der gives en sværere Jordart end til de tidlige Meloner og luftes og vandes rigeligt. Ferskenbakken luftes nu stærkt baade om Natten og Dagen, for at Luftens Indvirkning kan give Frugterne deres smukke Farve; sidst i Maaneden ville disse være modne, hvorpaa Vinduerne aftages. I Viinbakken fortsættes Geitsernes Beskæring og Rankernes Anheftning; midt i Maaneden vil Kjernedannelsen begynde, og der luftes derfor rigeligt. De for Ananasdriveriet i forrige Maaned angivne Regler gjelde ogsaa for denne Maaned.

Blomsterhaven. Man fortsætter Ompotningen, Aflægningen, Opbindingen og Stiklingen af Potteplanter; man begynder at oculere Frilandsbuske samt høistammede Roser og Oranger i Slutningen af Maaneden. Frøindsamlingen,

især af perennerende Foraarsblomster, begyndes og fortsættes et Par Gange om Ugen; der gjøres Stiklinger af Saftplanter, Cactus, Mesembryanthemum og af nye og kostbare Georginer. Havenelliker og Fjernelliker aflægges, omgives med en Jordkant, og vandes jevnligt, til de ere rodfæstede. Græsplainerne slaaes gjentagende Gange, Kanterne afstikkes og klippes, og alle Dele af Blomsterpartiet holdes rene for Ukrud og vanzirende Gjenstande.

August.

Kjøkkenhaven. Man fortsætter Jordbærudrankningen og oplokkrer Jorden imellem Planterne; de afbaarne Ertebede afrømmes, gjødes, graves og beplantes med Grønkaal, hvilket ogsaa skeer med alle andre til samme Tid ledige Jordstykker, Rødløgene optages i Midten eller Slutningen af Maaneden, tørres, afpudses og bringes paa Loftet. Vil man plante Jordbær om Efteraaret, foretages dette Arbeide først i Maaneden paa velgjødede Bede, man saaer Vinterspinat paa et velgjødet Stykke Jord, ligeledes Kjørvel. Vinterkaalplanter henplantes i dybe Render og dækkes med Blade; Vinterspinat saaes midt i Maaneden; Frøindsamlingen fortsættes, ligesom ogsaa alle Gravnings-, Hakning- og Reengjøringsarbeider. Selleri, Cardon og Endivien bleges. Artiskokkerne ere tjenlige til Brug og afskæres daglig, eftersom de nærme sig deres Udvikling.

Frugthaven. Man fortsætter Spaliertræernes Anbinding, og sørger for, at Grenene holdes tæt til Muren og ligge saa langt fra hverandre, at Sol og Luft kan modne dem før Vinteren. Man udtynder Ferskener sidste Gang, ligeledes Kjernefrugtsorterne, for at erholde smukke store Frugter; paa Viinrankerne udtyndes Druerne, og Geitserne indstudses, ligesom og Hovedranken kan studses, ifald det ikke allerede er skeet. Alle Hindbærstænglerne fra forrige Aar, som nu have modnet deres Frugt, afskæres tæt ved

Jorden, for at give de unge Skud, som skulle bære næste Aar, mere Næring. Oculationen fortsættes med Steenfrugterne: Kirsebær, Blommer, Abrikoser og Fersken, og med Kjernefrugterne: Pærer og Æbler. De tidlige Sommerfrugter modnes og afplukkes.

Driveriet. Melonbænkene forsynes med rigelig Luftning og Vand; Udtynding, Knibning eller Beskæring skeer efter Omstændighederne. Vinduerne fra Ferskenbakken anbringes foran en Viinstok ved Muren, for at modne Druerne. I Viinbakken fortsættes Anbinding og Indstudsning af Sideskuddene (Geitser); Bærrene begynde atter i Midten af Maaneden, efter at Kjernedannelsen er forbi, at voxe, og naar man ønsker Druen tidlig moden, kan man lade Varmen stige til 18—20°. I Ananasdriveriet fortsættes Ompotningen, naar saadant behøves, saavelsom Vanding, Sprøitning, Luftning og Vanding med flydende Gjødning; Frugterne ville begynde at modnes. Man saaer tidlig Smaaguul-Salat i Slutningen af Maaneden, paa en afbrugt Melonbænk, til Vintersalat.

Blomsterhaven. Oculationen fortsættes, der gjøres Stiklinger af nyhollandske Planter Erica, Melaleuca, Epacris, Diosma, o. fl. under Glasklokker. Frilands-Løgvæxterne, Keiserkroner, Lilier, Narcisser omplantes, Hyacinther til tidlig Drivning lægges. I Slutningen af Maaneden indplantes de i Friland udplantede Potteplanter, forsaavidt man vil bevare dem. Frøindsamling, Vanding og Reengjøring fortsættes.

September.

Kjøkkenhaven. Man fortsætter Optagningen af Rødløg, lægger Kartoffelløget, indsamler Humlen, og begynder i Slutningen af Maaneden at optage Gulerødder. Man saaer Kjørvel og Kjørvelroe, fortsætter Blegningen af Selleri, Cardon og Endivien og omplanter de perennerende

Krydderurter og Salaturter, forsaavidt en saadan Omplantning er fornøden. Frøindsamlingen og Reengjøringen af Bede og Gange fortsættes. Vinterkaalplanterne plantes i 6 Tommer dybe Render, 6 Tommer fra hverandre. Man saaer Rapunzel.

Frugthaven. Man fortsætter Spaliertræernes Anbinding og borttager det ved de foregaaende Indstudsninger tilbageblevne Stykke (et Die) af Geitsen paa Viinrankerne, da Hovedøiet paa Sommerskuddet nu er styrket nok og ikke saa sildigt driver frem. I varme Sommere beskyttes Druerne for Vesper og Fluer ved tynde Gazepunge, hvori Klaserne anbringes. Frugtafplukningen af Sommer- og Efteraarsfrugten fortsættes, og Frugten bringes i Frugtkammeret, hvor der luftes, saalænge den sveder.

Driveriet. Efterhaanden som Melonvinduerne tømmes, bringes Vinduerne i Huus, og Jorden føres hen paa den, til Jordmagasin bestemte Plads, hvor den opsættes i en spids Bunke; Rammerne optages og tjæres, efter at de ere tørrede vel i Solen, og stilles ovenpaa hverandre paa et passende Sted. Man saaer Vinterblomkaal paa en afbrugt Melonbænk og henplanter den i forrige Maaned saaede Vintersalat i 1 Fods Afstand paa et saadant Bed. I Viinbakken vil den hvide van der Lahn og Perledruen modne først i Maaneden, medens Frankendaleren først vil modne i Slutningen. De afbaarne Ananasplanter, som man ikke behøver til Moderplanter, bortkastes for at skaffe Plads i Frugthuset. Dette tilrettegjøres i Slutningen af denne eller i Begyndelsen af næste Maaned og Følgeplanterne fra Ananaskassen indflyttes.

Naar Ferskentræet i Ferskenbakken taber sine Blade, optages det og henplantes ved en Muur, for atter at vinde Kræfter. Vinduerne tages af Viinbakken, naar Druerne ere modne, med mindre man vil opbevare dem der for længere Tid, og Rankerne anbindes til Muren. Blomkaalsplanterne henprikles paa en afbrugt Melonbænk i 2 Tommers Afstand.

Blomsterhaven. Man fortsætter Indplantningen af Løg-

værter og Stauder til Drivning og begynder at lægge Hyacinther, Tulipaner, Tazetter, Jonquiller og Crocus i Friland. De rodfæstede Nellikeaflæggere plantes enten i Potte eller 6 Tommer fra hverandre paa et beskyttet Bed. En Deel af de kjælnere Potteplanter bringes i Huus. Frøindsamlingen fortsættes; de tidligblomstrende Stauder omplantes. Georginen eftersees med Opbindinding og Udpudsning.

October.

Kjøkkenhaven. Man fortsætter en Deel af forrige Maaneds Arbeider, bortskaffer Erteriis og Bønnestænger samt Humlerafter og opstiller dem paa de dertil bestemte Steder. Alle Rodværter optages, afpudses og indslaaes paa dertil udgravede Bede eller i Kjeldere. Alle tomme Jordstykker renses med Skuffejern og Rive og vintergraves efter Tid og Leilighed. Bladene paa Strandkaal og Rhabarber afskæres, og Bedene dækkes med Gjødning. Artiskokkerne bindes sammen i Toppen, og der hyppes Jord til dem. Man kulegraver leilighedsviis, hvad der behøves, tilendebringer Frøindsamlingen og omstikker Compostdyngerne i Jordmagasinet. Ifald Jordbunden tillader det, lægger man Schalotter og Hvideløg, Perleløg omplantes.

Frugthaven. Frugtafplukningen foretages daglig i tørt Veir, efterat Solen har aftørret Nattedugen. De modne Druer og de sildige Efteraarsblommer (Kathrineblommer, Coes golden drop, Imperatrice) afplukkes med Stilkene og ophænges paa Seilgarnssnore tæt ved Vinduerne i et mod Syd beliggende Værelse, hvor de kunne holde sig i nogle Uger, og hvorved de betydeligt vinde i Velsmag. Saasnart Bladene falde af, planter man Blomme- og Kirsebærtræer samt Frugtbuske, og kulegraver og tilbereder Rabatter til Spaliertræer. Man sørger for i Frugtkammeret at lægge hver Sort for sig, og at de tidlige Sorter bruges, inden de fordærve, at Frugterne ikke ligge for tykt, og at ingen

Sort afplukkes, inden den løsner fra Grenen. De finere Vinterfrugter vedligeholde deres Saftighed og aromatiske Smag til langt ind i Mai og Juni ved at afplukkes, naar de ere aldeles modne, hvorefter de nedlægges lagviis i en Kasse med aldeles tørt, fiint Bakkesand; Kassen hensættes i Frugtkammeret og røres ikke, førend man vil bruge Frugterne.

Driveriet. De sildige Meloner bringes til Modenhed ved at give varme Omsatser om Bænkene; Salat og Blomkaalplanter luftes rigeligt, disse bedækkes kun med Vinduer i stærkt Regnveir og om Natten. Mistbænkjorden og de afbrugte Rammer bortskaffes. Ifald Følgeplanterne ikke i forrige Maaned ere bragte i Ananas-Frugthuset, da skeer det i denne Maaned; Vandingen og Sprøitningen bliver sjeldnere, men Varmen søger man ved de til vor Raadighed staaende Midler at holde paa den angivne Høide; navnlig: Jordvarme 25—30° og Luftvarme 18—20°; Luftning foretages, saa ofte Veiret tillader det.

Blomsterhaven. Potteplanterne bringes i Huus, Lægningen af Frilandszviblerne tilendebringes, man omplanter Stauderne og Ziirbuskene, naar de have tabt Bladene. Frøindsamlingen tilendebringes, og man begynder at drive tidlige Tulipaner og marseillanske Tazetter. I Slutningen af Maaneden afskæres Georginerne 1 Fod over Jorden, og denne hyppes over dem, for at Knoldene kunne eftermodne.

November.

Kjøkkenhaven. Kjøkkenvæxternes Opgravning og Indslaaning tilendebringes, Vinterhovedkaalen afblades paa en klar Dag, optages, sættes med Stokken i Veiret paa et tørt Sted og bedækkes med 1 Fod Jord, naar den efter nogle Dages Forløb er vel tørret. Vintergravningen og Kulegravningen fortsættes, Artiskokkerne dækkes, naar Frosten begynder, Jordbærbedene gives et jevnt Lag Mistbænkgjødning; man sørger for at have Dækningsmaterialierne paa rede

Haand til Grønkulerne, og hvor Dækning ellers behøves, da en pludselig Frost paa 6—8° ofte kan indtræffe i denne Maaned. Peberrod optages og nedslaaes i Kjelderen.

Frugthaven. Alle Sorter haarde Frugttræer plantes saavel i Frugthaven som ved Murene, Viinrankerne beskæres og dækkes, ifald dette skulde antages at være nødvendigt, ligeledes kunne de haarde Frugter beskæres, naar det ansees for nødvendigt at spare den størst mulige Mængde Saft.

De endnu ikke modne Druer afskæres med et lille Stykke Træ af Grenen og ophænges i et varmt Værelse eller Kjøkken, hvor de ville vinde betydeligt i Godhed. Figentræet bøies ned til Jorden og dækkes med Blade o. s. v. Frugtkammeret eftersees, de fordærvede Frugter bortfjernes, og der gives rigelig Luft, for at fjerne Fugtigheden.

Driveriet. Der luftes og dækkes efter Omstændighederne paa Salat- og Blomkaalsvinduerne; man begynder at drive Asparges i Friland; Gjødningen fra Mistbænken føres ud paa Kjøkkenhave-Qvartererne. Ananas-Følgeplanterne kunne i denne og den følgende Maaned uden Skade holdes paa 8—12°, dog saaledes, at den overflødige Fugtighed regelmæssig fjernes; i Frugthuset holdes 16—20° og der gives tør og fugtig Luft, saa ofte det behøves.

Blomsterhaven. Buske og Træer omplantes, Resten af Stauderne omplantes, Georginknoldene optages, tørres og placeres paa et tørt, frostfrit Sted, de indflyttede Potteplanter luftes og eftersees jevnligt; Buske og Stauder, som behøve Dækning, forsynes dermed, Hyacinther drives, og Bedene til Ranunkler og Anemoner tilrettegjøres og dækkes.

December.

Kjøkkenhaven. Vintergravningen og Kulegravningen tilendebringes, ligeledes dækkes de Planter eller Bede, som endnu ikke ere blevne færdige i forrige Maaned, der gives Luft paa Grøntsagerne i mildt Veir, Frøet renses og be-

vares i Lærredsposer, til det skal bruges, der bindes Kurve, og Værktøiet istandsættes, hvor saadant behøves, nye River, Skovle og Træгреbe forfærdiges; den blegede Selleri, som bliver staaende ude, dækkes med Blade eller Straa.

Frugthaven. Træplantning og Træbeskæring fortsættes, Kulegravning, hvor saadant behøves, tilendebringes; Frugtkammeret eftersees med Luftning, og de beskadigede Frugter bortfjernes.

Driveriet. Salaten og Blomkaalen luftes rigeligt i mildt Veir og dækkes i Frostveir, der vandes ikke, og Vinduerne holdes aldeles tætte, for at hindre Dryp; Resten af Mistbænkgjødningen bortskaffes, Aspargesdrivningen fortsættes, og Maatter og andre Driverireqvisiter forfærdiges.

Blomsterhaven. Blomsterpartierne vintergraves; Plantningen af Træer og Buske tilendebringes. Man driver Hyacinther og efterseer Potteplanterne, bortfjerner visne Blade og vander sparsomt, Væxthuset luftes i mildt Veir og dækkes omhyggeligt i Frostveir.

Register.

A.

B.

J.

K.

L.

U.

V.

W.

Rettelse.

S. 104 Overskriften: 1ste Capitel, l. Tredie Capitel.

